ÚRSKURÐUR
ÓBYGGÐANEFNDAR

Mál nr. 2/2025

Eyjar og sker norðan og vestan lands

ÓBYGGÐANEFND

22. desember 2025

EFNISYFIRLIT

1 ÚRLAUSNAREFNI, SKIPAN OG AÐILD 1
2 MÁLSMEÐFERÐ 2
2.1 Hlutverk óbyggðanefndar 2
2.2 Eyjar og sker tekin til meðferðar (svæði 12) 2
2.3 Lýstar kröfur, kynning o.fl. 3
2.4 Mál nr. 2/2025: Eyjar og sker norðan og vestan lands 6
3 KRÖFUGERÐ 8
3.1 Kröfur íslenska ríkisins 8
3.2 Kröfur vegna Drangeyjar í Skagafirði 9
3.3 Kröfur vegna Kaldrananess í Bjarnarfirði á Ströndum 9
3.4 Kröfur vegna Bjarneyja á Breiðafirði 9
3.5 Kröfur vegna Vogs á Mýrum 10
3.6 Kröfur vegna Knarrarness á Mýrum 10
3.7 Kröfur vegna Eyvindarstaða á Álftanesi 10
4 GÖGN OG GAGNAÖFLUN 11
4.1 Inngangur 11
4.2 Rannsóknarskylda óbyggðanefndar 11
4.3 Vettvangsskoðun, kortasjá og fjörumörk 12
4.4 Skýrslutökur 13
5 SAGA LANDSVÆÐA 14
5.1 Kolbeinsey 14
5.2 Eyjafjörður 15
5.2.1 Landnám 15
5.2.2 Hrólfssker í Eyjafirði 15
5.2.3 Nærliggjandi jarðir í Eyjafirði 15
5.2.3.1 Látur á Látraströnd 15
5.2.3.2 Syðstibær í Hrísey 16
5.2.3.3 Ystibær í Hrísey 18
5.2.3.4 Sauðanes og Sauðaneskot á Upsaströnd 20
5.2.3.5 Sauðakot á Upsaströnd 21
5.2.3.6 Brimnes í Ólafsfirði 23
5.3 Skagafjörður 24
5.3.1 Landnám 24
5.3.2 Drangey á Skagafirði 25
5.3.3 Hólar í Hjaltadal 33
5.4 Kaldrananes í Bjarnarfirði á Ströndum 40
5.5 Breiðafjörður 43

5.5.1 Landnám 43
5.5.2 Flatey á Breiðafirði 43
5.5.3 Hergilsey á Breiðafirði 53
5.5.4 Bjarneyjar á Breiðafirði 56
5.5.5 Stagley á Breiðafirði 62
5.5.6 Nærliggjandi Breiðafjarðarjarðir 63
5.5.6.1 Ytri- og Innri-Múli á Barðaströnd 63
5.5.6.2 Hagi á Barðaströnd 65
5.5.6.3 Sauðeyjar á Breiðafirði 71
5.5.6.4 Fjörður á Skálmarnesi 73
5.5.6.5 Deildará á Skálmarnesi 75
5.5.6.6 Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli) 76
5.5.6.7 Hvallátur (Látur) á Breiðafirði 79
5.5.6.8 Svefneyjar á Breiðafirði 81
5.5.6.9 Rúfeyjar á Breiðafirði 82
5.5.6.10 Staðarhólseyjar (Galtareyjar/Djúpeyjar) á Breiðafirði 84
5.5.6.11 Hafnareyjar við Skarðsströnd 85
5.5.6.12 Bjarnarhöfn í Helgafellssveit 86
5.5.6.13 Hafnareyjar í Helgafellssveit 89
5.5.6.14 Akureyjar í Helgafellssveit 91
5.5.6.15 Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit 93
5.6 Mýrar 98
5.6.1 Landnám 98
5.6.2 Vogur á Mýrum 99
5.6.3 Knarrarnes á Mýrum 101
5.6.4 Nærliggjandi jarðir á Mýrum 105
5.6.4.1 Traðir á Mýrum 105
5.6.4.2 Skutulsey á Mýrum 107
5.6.4.3 Hjörsey á Mýrum 109
5.6.4.4 Straumfjörður á Mýrum 112
5.6.4.5 Álftanes á Mýrum 115
5.7 Álftanes í Gullbringusýslu og Seltjarnarnes 119
5.7.1 Landnám 119
5.7.2 Eyvindarstaðir á Álftanesi 119
5.7.3 Nærliggjandi jarðir á Álftanesi og Seltjarnarnesi 123
5.7.3.1 Breiðabólsstaðir á Álftanesi 123
5.7.3.2 Bessastaðir og Lambhús á Álftanesi 124
5.7.3.3 Skildinganes við Skerjafjörð 126
5.7.3.4 Lambastaðir á Seltjarnarnesi 128

5.7.3.5 Hrólfsskáli á Seltjarnarnesi ... 130
5.7.3.6 Bakki á Seltjarnarnesi ... 131
5.7.3.7 Nes við Seltjörn / á Seltjarnarnesi ... 134
6 SJÓNARMIÐ AÐILA ... 141
6.1 Íslenska ríkið ... 141
6.2 Gagnaðilar íslenska ríkisins ... 142
6.2.1 Drangey í Skagafirði, Bjarneyjar á Breiðafirði og Knarrarnes á Mýrum ... 142
6.2.1.1 Drangey í Skagafirði ... 144
6.2.1.2 Bjarneyjar á Breiðafirði ... 146
6.2.1.3 Knarrarnes á Mýrum ... 147
6.2.2 Kaldrananes í Bjarnarfirði á Ströndum ... 149
6.2.3 Vogur á Mýrum ... 149
6.2.4 Eyvindarstaðir á Álftanesi ... 150
7 NIÐURSTÖÐUR ÓBYGGÐANEFNDAR ... 153
7.1 Inngangur ... 153
7.2 Almenn atriði ... 153
7.2.1 Almennar niðurstöður óbyggðanefndar ... 153
7.2.2 Dómafordæmi í þjóðlendumálum ... 153
7.2.3 Almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu eyja og skerja utan meginlandsins ... 155
7.2.3.1 Inngangur ... 155
7.2.3.2 Stofnun eignarréttar á eyjum og skerjum ... 156
7.2.3.2.1 Landnám ... 156
7.2.3.2.2 Lög ... 158
7.2.3.2.2.1 Lokamálsliður 2. kapítula rekabálks Jónsbókar ... 158
7.2.3.2.3 Hefð og áhrif fyrri athafna og lögskipta ríkisins ... 173
7.2.3.3 Almennt um stöðu jarða ... 174
7.2.3.4 Landamerkjabréf og sönnun um tilvist og afmörkun jarða ... 174
7.2.3.4.1 Þýðing eldri heimilda ... 175
7.2.3.4.2 Staðhættir ... 175
7.2.3.4.3 Gróðurfar ... 178
7.2.3.4.4 Upplýsingar um nýtingu lands ... 178
7.2.3.4.5 Landamerkjabréf liggur ekki fyrir eða merkjalýsing er óljós ... 182
7.2.3.5 Netlög ... 185
7.2.3.6 Samantekt um mat á eignarréttarlegri stöðu eyja og skerja ... 187
7.3 Eyjar og sker norðan og vestan lands ... 189
7.3.1 Kolbeinsey ... 190
7.3.2 Hrólfssker í Eyjafirði ... 191
7.3.3 Drangey í Skagafirði ... 192
7.3.4 Kaldrananes á Ströndum (Þorkelssker) ... 201

7.3.5 Flatey á Breiðafirði 204
7.3.6 Bjarneyjar á Breiðafirði 209
7.3.7 Vogur á Mýrum 212
7.3.8 Knarrarnes á Mýrum 214
7.3.9 Eyvindarstaðir á Álftanesi 216
7.3.10 Aðrar eyjar og sker 218
7.4 Um málskostnað 222
8 ÚRSKURÐARORÐ 223

VIÐAUKI I: ALMENNAR NIÐURSTÖÐUR ÓBYGGÐANEFNDAR I
VIÐAUKI II: MÁLSKOSTNAÐUR CXXIX
FYLGISKJAL I: AÐILASKRÁ CXXXIX
FYLGISKJAL II: SKJALASKRÁ CLII
a) Efnisflokkuð skjalaskrá CLII
b) Skjalaskrá í númeraröð CCVIII
FYLGISKJAL III: KORT CCLXV
a) Yfirlitskort um svæði 12 CCLXV
b) Úrskurðarkort í máli nr. 2/2025 CCLXV

1 ÚRLAUSNAREFNI, SKIPAN OG AÐILD

Mánudaginn 22. desember 2025 er tekið fyrir mál nr. 2/2025, *Eyjar og sker norðan og vestan lands*, og í því kveðinn upp svohljóðandi

ÚRSKURÐUR

Úrskurð þennan kveða upp Allan V. Magnússon, Þorsteinn Magnússon og Sigmar Aron Ómarsson.

Aðilar máls eru:[1]

Fjármála- og efnahagsráðherra f.h. íslenska ríkisins vegna þjóðlendna.

(Edda Andradóttir og Andri Andrason lögmenn.)

Sveitarfélagið Skagafjörður vegna Drangeyjar í Skagafirði.

Bjarneyjar ehf. vegna Bjarneyja á Breiðafirði.

Helgi Einar Harðarson, Gísli Kristófersson, Elín Anna Steinarsdóttir, Jón Georg Ragnarsson, Ragnheiður Elín Ragnarsdóttir og Rúnar Ragnarsson vegna Knarrarness á Mýrum.

(Ólafur Björnsson lögmaður.)

Birna Ingimarsdóttir, Hitaveita Kaldrananess ehf. og Veiði-skógræktarfélag Framnesi ehf. vegna Kaldrananess í Bjarnarfirði á Ströndum.

(Daði Björnsson og Hörður Olavsson.)

Félag iðn- og tæknigreina vegna Vogs á Mýrum.

(Karl Óttar Pétursson lögmaður.)

Garðabær vegna Eyvindarstaða á Álftanesi.

(Friðbjörn Garðarsson lögmaður.)

[1] Sjá einnig aðilaskrá (fylgiskjal I). Auk þeirra sem hér eru nefnd var við meðferð málsins lýst kröfum vegna ýmissa annarra jarða eða landsvæða en eftir breytingar á kröfugerð íslenska ríkisins í málinu tilkynntu viðkomandi aðilar að þeir létu málið ekki frekar til sín taka, fyrir utan kröfur um málskostnað. Yfirlit um þá aðila er einnig í fylgiskjali I.

2 MÁLSMEÐFERÐ

2.1 Hlutverk óbyggðanefndar

Hinn 1. júlí 1998 tóku gildi þjóðlendulög, nr. 58/1998. Lögin kveða á um að starfa skuli óbyggðanefnd sem hafi með höndum eftirfarandi hlutverk skv. 7. gr:

a) Að kanna og skera úr um hvaða land telst til þjóðlendna og hver séu mörk þeirra og eignarlanda.
b) Að skera úr um mörk þess hluta þjóðlendu sem nýttur er sem afréttur.
c) Að úrskurða um eignarréttindi innan þjóðlendna.

Af ákvæði 7. gr. leiðir að gildistaka laganna og úrskurðir óbyggðanefndar fela ekki í sér afstöðu til réttinda einstakra aðila yfir eignarlandi eða hver séu mörk milli eignarlanda og leiða ekki til neinna breytinga þar á.

2.2 Eyjar og sker tekin til meðferðar (svæði 12)

Með bréfi dagsettu 19. apríl 2023 var fjármála- og efnahagsráðherra tilkynnt ákvörðun óbyggðanefndar um að taka til umfjöllunar svæði 12, eyjar og sker, sbr. 8. gr., 1. mgr. 10. gr. og 1. mgr. 11. gr. laga nr. 58/1998, og veittur frestur til 31. ágúst 2023 til að lýsa kröfum um þjóðlendur á svæðinu, væri um slíkar kröfur að ræða.[2] Að beiðni íslenska ríkisins var frestur fjármála- og efnahagsráðherra til að lýsa kröfum á svæðinu framlengdur þrisvar, síðast til 2. febrúar 2024.

Svæði 12, hið sautjánda í röðinni hjá óbyggðanefnd,[3] tekur til landsvæða utan strandlengju meginlandsins, nánar tiltekið tekur málsmeðferðin til eyja, skerja og annarra landfræðilegra eininga sem eru ofansjávar á stórstraumsfjöru innan eftirfarandi afmörkunar: *Í fyrsta lagi á svæði sem afmarkast annars vegar af stórstraumsfjöruborði meginlandsins og hins vegar af ytri mörkum landhelginnar umhverfis meginlandið, Grímsey og Hvalbak skv. 1. mgr. 1. gr. laga um landhelgi, aðlægt belti, efnahagslögsögu og landgrunn, nr. 41/1979. Í öðru lagi innan landhelgismarka umhverfis Kolbeinsey samkvæmt sömu málsgrein.*

Hlutaðeigandi sveitarfélögum, þ.e. öllum sveitarfélögum sem liggja að sjó, var tilkynnt um málsmeðferðina þegar kröfur ríkisins höfðu borist og gerð grein fyrir framhaldinu.

---

[2] Í bréfi óbyggðanefndar um töku svæðisins til meðferðar, skjali nr. 5(1), var rökstudd sú ákvörðun nefndarinnar að nota ekki heimild 10. gr. a í þjóðlendulögum til að bæta viðbótarþrepi framan við hefðbundna málsmeðferð. Frekari bréfaskipti nefndarinnar og fjármála- og efnahagsráðherra um tilhögun málsmeðferðarinnar eru í skjölum nr. 5(5)–5(8) og gerð er grein fyrir þeim í kafla 2.3.

[3] Upphaflega var meginlandinu skipt í ellefu svæði við málsmeðferð nefndarinnar. Svæðum 7–10 var síðan ýmist skipt í tvennt eða þrennt á síðari stigum, þ.e. svæði 7A, 7B, 8A, 8B, 9A, 9B, 10A, 10B og 10C. Því voru málsmeðferðarsvæði á meginlandinu alls sextán og svæði 12, eyjar og sker, var því sautjánda og síðasta svæðið.

2.3 Lýstar kröfur, kynning o.fl.

Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra, fyrir hönd íslenska ríkisins, um þjóðlendur á svæði 12 barst óbyggðanefnd 2. febrúar 2024. Kröfulýsingin var birt á vefsíðu nefndarinnar 12. febrúar 2024. Óbyggðanefnd birti síðan tilkynningu um málsmeðferð á svæðinu og útdrátt úr kröfum ríkisins í Lögbirtingablaðinu 13. febrúar 2024, sbr. 2. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998. Skorað var á þá sem teldu til eignarréttinda á landsvæðum sem féllu innan kröfusvæðis ríkisins að lýsa kröfum sínum fyrir óbyggðanefnd í síðasta lagi 15. maí 2024 en fresturinn var síðar framlengdur nokkrum sinnum. Útdráttur úr efni tilkynningarinnar í Lögbirtingablaðinu var birtur með auglýsingu í dagblaði, sbr. fyrrnefnt lagaákvæði. Kröfur fjármála- og efnahagsráðherra voru einnig kynntar á vefsíðu óbyggðanefndar og með tilkynningu til fjölmiðla og til sveitarfélaga sem lágu að sjó. Mikið var fjallað um kröfurnar í fjölmiðlum.

Hinn 16. febrúar 2024 barst óbyggðanefnd erindi frá fjármála- og efnahagsráðherra um tilhögun málsmeðferðar á svæðinu þar sem farið var fram á að nefndin endurskoðaði ákvörðun sína um að nota ekki heimild 10. gr. a í þjóðlendulögum til að bæta viðbótarþrepi framan við hefðbundna málsmeðferð áður en ríkið lýsti kröfum um þjóðlendur. Farið var fram á að nefndin félli frá þeirri málsmeðferð sem hafin var og hæfi nýja málsmeðferð á sama svæði með viðbótarþrepi skv. 10. gr. a þjóðlendlaga. Óbyggðanefnd hafnaði beiðni ráðherra með bréfi dags. 22. febrúar 2024.[4]

Leiðrétt útgáfa af kröfugerð ríkisins barst óbyggðanefnd 27. mars 2024 frá lögmanni ríkisins vegna landsvæða sem höfðu verið tilgreind í kröfulýsingu en reyndust utan málsmeðferðarsvæðisins.[5] Óbyggðanefnd ákvað síðan 4. apríl 2024 að framlengja frest til að lýsa gagnkröfum til 2. september 2024 í ljósi stöðu mála, þar á meðal kortagerðar, umfangs mála og upplýsinga frá lögmanni ríkisins um að frekari leiðréttingar eða endurskoðun kröfugerðar væri hugsanleg.

Þá barst nefndinni 5. apríl 2024 erindi frá fjármála- og efnahagsráðherra þar sem því var lýst yfir að ráðherra hefði ákveðið að taka kröfugerð ríkisins á svæði 12 til ítarlegrar endurskoðunar. Í bréfinu var farið fram á að óbyggðanefnd frestaði frekari málsmeðferð á svæðinu og veitti ráðherra frest til að endurskoða kröfur ríkisins. Í kjölfarið yrði landeigendum veittur frekari frestur til að lýsa sínum kröfum.[6]

Þegar erindið barst hafði óbyggðanefnd þegar ákveðið að framlengja kröfulýsingarfrest landeigenda til 2. september. Niðurstaða nefndarinnar var að sá frestur gæfi fjármála- og efnahagsráðherra það svigrúm sem ráðherra óskaði eftir til að endurskoða kröfugerð ríksins og ætlunin var jafnframt að landeigendur hefðu nægan tíma að því loknu til að bregðast við endurskoðuðum kröfum ríkisins og eftir atvikum lýsa gagn-

[4] Skjöl nr. 5(5) og 5(6).
[5] Skjal nr. 1(9).
[6] Skjal nr. 5(7).

kröfum. Sú niðurstaða var tilkynnt fjármála- og efnahagsráðherra með bréfi dags. 10. apríl 2024.[7]

Í ágúst 2024 framlengdi óbyggðanefnd síðan frest til að lýsa gagnkröfum til 2. desember 2024 í ljósi upplýsinga sem þá höfðu borist frá lögmanni ríkisins um framvindu endurskoðunarinnar.

Endurskoðuð kröfugerð íslenska ríkisins barst óbyggðanefnd 9. október 2024.[8] Hún var birt á vefsíðu óbyggðanefndar daginn eftir og þá var einnig opnuð rafræn kortasjá um kröfurnar.[9] Jafnframt ákvað óbyggðanefnd að framlengja frest til að lýsa kröfum á móti til 13. janúar 2025. Auk birtingar á vefsíðu nefndarinnar voru endurskoðaðar kröfur ríkisins, kortasjá og framlengdur kröfulýsingarfrestur kynnt með tilkynningu til fjölmiðla og sveitarfélaga, sem og lögmanna og landeigenda sem haft höfðu samband við óbyggðanefnd vegna málsmeðferðarinnar. Enn fremur birti óbyggðanefnd 11. október 2024 tilkynningu í Lögbirtingablaði um endurskoðaðar kröfur ríkisins og framlengdan kröfulýsingarfrest.

Síðar var kröfulýsingarfrestur annarra en íslenska ríkisins framlengdur tvisvar og hann var því alls framlengdur fimm sinnum, síðast til 14. febrúar 2025. Samtals bárust 198 efnislegar kröfulýsingar, sumar vegna fleiri en einnar jarðar eða svæðis. Sumar þeirra bárust eftir lok formlegs kröfulýsingarfrests en þeim var veitt viðtaka á grundvelli 3. mgr. 13. gr. þjóðlendulaga sem kveður á um að óbyggðanefnd beri að gefa þeim, sem kunna að telja til eignarréttinda á þeim svæðum sem þjóðlendukröfur ríkisins taka til, kost á að gerast aðilar máls og lýsa kröfum fyrir nefndinni. Að auki bárust 30 málskostnaðarkröfur vegna jarða þar sem undirbúningur kröfugerðar hafði hafist en við leiðréttingar ríkisins á kröfugerð sinni í mars 2024 hafði komið í ljós að viðkomandi eyjar eða sker voru undanskilin kröfum ríkisins. Samtals voru kröfulýsingar á svæðinu því 228 talsins.

Hinn 25. febrúar 2025 óskaði óbyggðanefnd bréflega eftir afstöðu ríkisins, eigi síðar en 25. mars, til kröfulýsinga gagnaðila ríkisins og mati á því hvort þær gæfu ríkinu tilefni til að endurskoða kröfugerð sína eða hvort færi væru talin á að sætta mál í heild eða að hluta á þessu stigi, sbr. 1. mgr. 15. gr. þjóðlendulaga. Einnig var sérstaklega óskað eftir afstöðu íslenska ríkisins til þess hvort og þá hvaða þýðingu lokamálsliður 2. kapítula rekabálks Jónsbókar hefði við úrlausn mála á svæði 12, sbr. málatilbúnað ýmissa gagnaðila ríkisins. Óbyggðanefnd sendi lögmönnum annarra málsaðila afrit af bréfinu daginn eftir og upplýsti jafnframt að nefndin hygðist á næstu vikum birta almennar niðurstöður um þýðingu fyrrnefnds ákvæðis rekabálks Jónsbókar og öðrum atriðum sem kröfulýsingar aðila kynnu að gefa tilefni til, sbr. 5. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga. Svar ríkisins barst óbyggðanefnd 25. mars 2025.[10]

7 Skjal nr. 5(8).
8 Skjöl nr. 1(1)–1(8) og 1(10).
9 Sjá umfjöllun um kortasjá í kafla 4.3.
10 Skjöl nr. 5(9)–5(11).

Óbyggðanefnd birti 10. apríl 2025 umfjöllun um almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu eyja og skerja utan meginlandsins og gerði m.a. grein fyrir því að þar kæmu fram sjónarmið sem nefndin myndi horfa til í endanlegum úrskurðum.[11] Nefndin beindi því til lögmanna og annarra fulltrúa málsaðila að kanna hvort færi væru á að sætta mál í heild eða að hluta með hliðsjón af þeim sjónarmiðum.[12] Í framhaldinu bárust upplýsingar frá lögmönnum ríkisins um að til stæði að endurskoða kröfur ríkisins.

Með bréfi 27. júní 2025 upplýstu lögmenn íslenska ríkisins að unnið væri að nánari endurskoðun og afmörkun krafna ríkisins um þjóðlendur á svæði 12. Við þá vinnu væri einkum horft til heimilda og upplýsinga sem hefðu borist með kröfulýsingum gagnaðila ríkisins, með tilliti til þeirra atriða og sjónarmiða sem almennt hefðu verið lögð til grundvallar í þjóðlendumálum. Einnig væri litið sérstaklega til sjónarmiða sem lytu að sérstöðu eyja og skerja utan strandlengju meginlandsins samanborið við landsvæði á meginlandinu, þar á meðal sjónarmiða sem fram kæmu í umfjöllun óbyggðanefndar um almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu eyja og skerja frá 10. apríl 2025, að því leyti sem talið væri unnt að fallast á þau. Fram kom að fyrir lægi að kröfum íslenska ríkisins myndi fækka verulega við endurskoðunina.[13]

Í svarbréfi nefndarinnar til lögmanna ríkisins 30. júní 2025 var lögð áhersla á að boðaðri endurskoðun og nánari afmörkun krafna ríkisins á svæði 12 yrði hraðað eins og kostur væri og niðurstaðan bærist nefndinni eigi síðar en 1. september 2025.[14] Sama dag upplýsti nefndin aðra lögmenn og fulltrúa málaðila á svæði 12 um yfirstandandi endurskoðun á kröfum ríkisins, auk þess sem þeir fengu send afrit af bréfi lögmanna íslenska ríkisins til nefndarinnar 27. júní og svarbréfi nefndarinnar 30. júní 2025.

Með bréfi 12. september 2025 upplýstu lögmenn ríkisins um niðurstöðu endurskoðunar fjármála- og efnahagsráðherra, fyrir hönd íslenska ríkisins, á þjóðlendukröfum á svæði 12.[15] Fram kom að endurskoðunin hefði leitt til þess að fallið hefði verið frá kröfum í fjölda eyja og skerja og að yfirlit yfir kröfur ríkisins eftir endurskoðun væri aðgengilegt í kortasjá málsmeðferðarinnar. Öðrum lögmönnum og fulltrúum málsaðila á svæði 12 var tilkynnt um niðurstöðu endurskoðunarinnar með tölvupósti 15. september 2025. Lögmenn og fulltrúar aðila voru beðnir að skoða kortasjána vel og meta hvort ágreiningi við ríkið væri hugsanlega lokið eftir endurskoðunina að því er varðaði þær jarðir sem þeir hefðu lýst kröfum vegna. Enn fremur hafði nefndin samband við hvern og einn lögmann eða fulltrúa málsaðila og kallaði eftir afstöðu þeirra til þessa. Nefndin fékk í framhaldinu skriflegar staðfestingar um að ágreiningi vegna mikils meirihluta þeirra jarða og svæða sem kröfum hafði verið lýst fyrir væri lokið.

Kynning á heildarkröfum skv. 12. gr. þjóðlendulaga fór fram 20. október – 20. nóvember 2025 og athugasemdafrestur var til 27. nóvember. Samkvæmt lögunum skulu

[11] Skjal nr. H-2.
[12] Skjal nr. 5(11).
[13] Skjal nr. 5(12).
[14] Skjal nr. 5(13).
[15] Skjal nr. 1(11).

heildarkröfur kynntar þannig að yfirlit um þær sé látið „liggja frammi á skrifstofu sýslumanns eða sýslumanna í því eða þeim umdæmum sem svæðið á undir“ í a.m.k. einn mánuð. Athugasemdafrestur en síðan í viku að þeim tíma liðnum. Í samræmi við þetta var yfirlit um kröfur aðila sent öllum sýslumannsembættum landsins með beiðni um að hafa það aðgengilegt til loka athugasemdafrestsins. Erindinu fylgdu einnig upplýsingar um málsmeðferðina og ábending um kortasjá um kröfurnar. Enn fremur var yfirlit um kröfurnar birt á vefsíðu óbyggðanefndar ásamt upplýsingum um kynninguna. Í tengslum við kynninguna var vakin sérstök athygli á því að þjóðlendukröfur fjármála- og efnahagsráðherra, f.h. íslenska ríkisins tækju m.a. til eyja og skerja þar sem ekki hefðu borist gagnkröfur en að þrátt fyrir að formlegur frestur til að lýsa kröfum hafi runnið út í febrúar 2025 tæki nefndin enn við kröfum þeirra sem teldu til réttinda á svæðum sem ríkið gerir kröfu til, sbr. 3. mgr. 13. gr. þjóðlendulaga. Engar athugasemdir bárust nefndinni í tengslum við kynningu á heildarkröfum.

Sem fyrr segir bárust óbyggðanefnd samtals 228 kröfulýsingar frá ýmsum aðilum. Eftir breytingar á kröfugerð ríkisins í september, október og nóvember 2025 voru til efnislegrar úrlausnar samtals níu kröfulýsingar gagnaðila ríkisins vegna jafn margra jarða eða landsvæða.

2.4 Mál nr. 2/2025: Eyjar og sker norðan og vestan lands

Við fyrstu fyrirtöku mála á svæði 12, sem haldin var sameiginlega 10. október 2025, var tilkynnt um skiptingu svæðisins í tvö mál, nr. 1–2/2025, og að mál nr. 1/2025 nefndist *Eyjar og sker sunnan og austan lands* en mál nr. 2/2025 nefndist *Eyjar og sker norðan og vestan lands*. Mörk milli málanna miðuðust við Garðskaga suðvestanlands og Font á Langanesi norðaustanlands. Gerð var grein fyrir skipan óbyggðanefndar í málunum og að hana skipuðu í máli nr. 1/2025 Hulda Árnadóttir, Þorsteinn Magnússon og Víðir Smári Petersen, en í máli nr. 2/2025 skipuðu nefndina Allan V. Magnússon, Þorsteinn Magnússon og Sigmar Aron Ómarsson. Aðspurðir gerðu lögmenn ekki athugasemdir við þessi atriði.

Farið var yfir forsögu meðferðar svæðis 12 og stöðu málsmeðferðar, sbr. kafla 2.2 og 2.3. Einnig var greint frá því að í kjölfar endurskoðunar á kröfum ríkisins í september 2025 hefði ágreiningi vegna mikils fjölda jarða og svæða sem kröfum hafði verið lýst fyrir verið lokið, og að staðfestingar þess efnis hefðu borist frá lögmönnum eða fulltrúm málsaðila.

Gerð var grein fyrir gagnaöflun nefndarinnar og stöðu hennar. Einnig var greint frá verklagi við framlagningu skjala og lögð voru fram skjöl ásamt skjalaskrá. Sömuleiðis var gerð grein fyrir ýmsum atriðum sem varða málskostnað og greiðslur á útlögðum kostnaði en í því sambandi var vakin athygli á ákvæði 17. gr. þjóðlendulaga um samnýtingu á sérfræðiaðstoð o.fl.

Enn fremur var farið yfir framhald málsmeðferðar, þar á meðal áform um greinargerðarfresti málsaðila og tímasetningu aðalmeðferðar. Einnig var greint frá því að alla

jafna hefði nefndin gengið á vettvang á þeim ágreiningssvæðum á meginlandinu sem til umfjöllunar hefðu verið á hverju svæði, einkum ef ágreiningur væri um landamerki eða túlkun þeirra, staðsetningu örnefna eða um staðhætti og gróðurfar. Upplýst var að nefndin hefði fengið upplýsingar frá sumum lögmönnum aðila fyrir fyrirtökuna um að þeir teldu ekki þörf á vettvangsferðum, og í ljósi ágreiningsatriða málanna gerði nefndin ekki kröfu um að gengið yrði á vettvang, enda gæfu loftmyndir og ljósmyndir alla jafna góða mynd af þeim svæðum sem væru til umfjöllunar. Viðstaddir lögmenn og málsaðilar voru spurðir hvort þeir teldu þörf á vettvangsgöngum en svo var ekki. Þeir voru beðnir að láta nefndina vita ef sú afstaða breyttist en jafnframt bent á að hægt yrði að skoða myndefni við aðalmeðferð.

Aðalmeðferð í málum nr. 1–2/2025 var haldin sameiginlega 27. nóvember 2025. Lögð voru fram skjöl ásamt skjalaskrá. Bent var á að þótt kerfisbundinni gagnaöflun væri lokið lægi fyrir að fleiri skjöl myndu bætast við síðar, eins og lögmenn og aðrir fulltrúar málsaðila hefðu verið upplýstir um. Þeir fengju afhent jafnóðum öll skjöl sem kæmu fram, sem og færi á að tjá sig um þau og uppfæra málskostnaðaryfirlit sín ef þeim þætti tilefni til.

Gerð var grein fyrir kynningu á heildarkröfum skv. 12. gr. þjóðlendulaga og farið var yfir breytingar á málsaðild sem orðið höfðu eftir fyrstu fyrirtöku. Einnig fóru fram skýrslutökur sem gerð er grein fyrir í kafla 4.4.

Þá voru málin flutt munnlega. Fyrst flutti lögmaður íslenska ríkisins mál nr. 1–2/2025 sameiginlega. Þá fluttu lögmenn gagnaðila íslenska ríkisins málin.

Við lok aðalmeðferðar tilkynnti formaður að málin væru tekin til úrskurðar. Málin yrðu þó tekin fyrir aftur vegna framlagningar skjala og formaður ítrekaði að lögmenn fengju færi á að tjá sig um skjöl sem bættust við.

Lokafyrirtaka í málum nr. 1–2/2025 var haldin sameiginlega vegna beggja málanna 22. desember 2025. Lögð voru fram skjöl ásamt skjalaskrá. Að því búnu tilkynnti formaður að málin væru tekin til úrskurðar.

3 KRÖFUGERÐ[16]

3.1 Kröfur íslenska ríkisins

Í upphaflegum kröfulýsingum íslenska ríkisins, sem bárust óbyggðanefnd 2. febrúar 2024, voru gerðar kröfur til allra eyja og skerja við landið að þeim undanskildum sem sérstaklega voru tilgreindar utan kröfu íslenska ríkisins. Kröfugerð ríkisins tók síðan miklum breytingum við meðferð málsins líkt og gerð verður grein fyrir hér.

Þann 27. mars 2024 barst nefndinni bréf frá lögmanni íslenska ríkisins með leiðréttingum vegna eyja og skerja sem talin voru upp í kröfulýsingum ríkisins en í ljós hafði komið að væru ekki innan svæðis 12. Fjármála- og efnahagsráðherra sendi nefndinni jafnframt bréf 5. apríl 2024 þar sem fram kom að ákveðið hefði verið að taka kröfugerð ríkisins til ítarlegrar endurskoðunar.

Endurskoðaðar kröfulýsingar íslenska ríkisins bárust óbyggðanefnd 9. október 2024 en með þeim var fallið frá kröfum til mikils fjölda eyja og skerja. Samkvæmt samantekt lögmanna ríksins vegna endurskoðunarinnar var við endurskoðun krafna ríkisins m.a. litið til þess að allt landsvæði innan ystu marka stórstraumsfjöruborðs meginlandsins, eins og það hefði verið afmarkað í kortasjá um kröfur á svæði 12, teldist vera utan svæðis 12 og þar með utan kröfulýsingar íslenska ríkisins. Sömu sjónarmið voru lögð til grundvallar varðandi stórstraumsfjöruborð eyja sem teldust til eignarlands, þ.e. allt landsvæði innan ystu marka stórstraumsfjöruborðs heimaeyju teldist hluti heimaeyjunnar. Þá var lagt til grundvallar að beinn eignarréttur sjávarjarða næði til netlaga, þ.e. svæðis sem afmarkast 115 m frá stórstraumsfjöruborði, þar á meðal til landsvæða innan netlaga. Ætti það bæði við um netlög frá meginlandinu og frá eyjum sem teldust til eignarlanda. Hið sama var lagt til grundvallar varðandi landsvæði innan netlagakeðju, en fram kom að tekin hefði verið sérstök afstaða til takmarkatilvika þar að lútandi. Í vafatilvikum hefði verið litið til takmarkaðra upplýsinga um stórstraumsfjöruborð og landeigendur látnir njóta vafans þegar litlu munaði á einstökum svæðum.

Í kjölfar þess að óbyggðanefnd birti umfjöllun um almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu eyja og skerja 10. apríl 2025 tók íslenska ríkið kröfugerð sína til endurskoðunar að nýju. Bréf um endurskoðun krafna ríkisins barst óbyggðanefnd 12. september 2025. Þar kemur fram að endurskoðunin hafi leitt til þess að fallið hafi verið frá kröfum til fjölda eyja og skerja. Grundvöllur endurskoðunarinnar hafi byggt á mati á fyrirliggjandi heimildum, þannig að tekið hafi verið sérstakt tillit til sérstöðu eyja og skerja, samanborið við landsvæði á meginlandinu. Jafnframt hafi verið litið til þeirra almennu sjónarmiða sem lögð hafi verið til grundvallar niðurstöðum í þjóðlendumálum og mótast hafi í réttarframkvæmd, þannig að þau ættu í öllum aðalatriðum einnig við um eyjar og sker. Við endurskoðunina hafi verið lagt til grundvallar að þar sem eyjar og sker féllu innan landamerkjalýsinga jarða, þar sem merkjum jarða væri með öðrum hætti lýst þannig að landamerki tækju til ákveðins hafsvæðis eða einstakra eyja og

[16] Sjá einnig fylgiskjöl nr. I (aðilaskrá) og III (kort).

skerja, eða ef þeirra væri getið í landamerkjabréfi þótt þær væru utan merkjalýsingar sem slíkrar, teldust slíkar eyjar og sker hluti viðkomandi jarðar. Sama ætti við þar sem eyja og skerja eða nýtingar þeirra væri getið í umfjöllun í öðrum áreiðanlegum heimildum um tiltekna jörð. Loks hafi verið litið til þess hvort landfræðilegar aðstæður, staðhættir og nýting aðliggjandi eyja og skerja mæltu með því að litið væri svo á að hlutaðeigandi eyjar og sker teldust hluti eignarlands. Yfirlit yfir kröfur íslenska ríkisins eftir endurskoðunina var gert aðgengilegt í kortasjá um kröfur á svæði 12, þar sem eyjar og sker sem fallið var frá kröfum til voru m.a. auðkenndar sérstaklega, en skriflegar kröfulýsingar ríkisins voru ekki uppfærðar.

Upplýsingar um endanlega afmörkun krafna ríkisins í málinu voru einnig færðar á kröfulínukort sem lögð voru fram í málinu, skjöl nr. 181(1)–181(20), og um nánari afmörkun krafna ríkisins, sem þar eru auðkenndar með bláum borða, vísast til þeirra.

3.2 Kröfur vegna Drangeyjar í Skagafirði

Af hálfu Sveitarfélagsins Skagafjarðar er þess krafist að viðurkennt verði að Drangey í Skagafirði ásamt meðfylgjandi eyjum og skerjum sé eignarland. Þess er jafnframt krafist að viðurkennt verði að þinglýstur eigandi Drangeyjar hafi beinan eignarrétt að eyjunni ásamt öllum þeim eyjum og skerjum sem henni fylgja, og að þar sé enga þjóðlendu að finna.

Þá er krafist málskostnaðar úr hendi ríkissjóðs samkvæmt úrskurði óbyggðanefndar samkvæmt framlögðum málskostnaðarreikningi að skaðlausu.

3.3 Kröfur vegna Kaldrananess í Bjarnarfirði á Ströndum

Af hálfu eigenda Kaldrananess í Bjarnarfirði á Ströndum er þess krafist að viðurkennt verði að boðar og sker umhverfis Þorkelssker úti fyrir Bjarnarnesi séu eignarlönd og að þjóðlendukröfum ríkisins til þeirra verði hafnað.

Þá er krafist málskostnaðar úr hendi ríkissjóðs.

3.4 Kröfur vegna Bjarneyja á Breiðafirði

Af hálfu eigenda Bjarneyja á Breiðafirði er þess krafist að viðurkennt verði að Bjarneyjar, ásamt Stagley, og allar þær eyjar og sker sem þeim fylgja, séu eignarlönd. Þess er jafnframt krafist að viðurkennt verði að þinglýstir eigendur jarðarinnar hafi beinan eignarrétt að öllum þeim eyjum og skerjum sem henni fylgja, og að þar sé enga þjóðlendu að finna.

Þá er krafist málskostnaðar úr hendi ríkissjóðs samkvæmt úrskurði óbyggðanefndar samkvæmt framlögðum málskostnaðarreikningi að skaðlausu.

3.5 Kröfur vegna Vogs á Mýrum

Af hálfu eiganda Vogs á Mýrum er þess krafist að þjóðlendukröfu ríkisins verði hafnað og viðurkennt verði að allar eyjar og sker innan marka jarðarinnar samkvæmt landamerkjabréfi og uppdrætti á kröfulínukorti séu eignarlönd, þ.m.t. Nytur.

Til vara er krafist viðurkenningar á óbeinum eignarrétindum komi til þess að einhver hluti svæðisins verði talinn þjóðlenda.

Þá er krafist málskostnaðar úr hendi ríkisins samkvæmt mati óbyggðanefndar.

3.6 Kröfur vegna Knarrarness á Mýrum

Af hálfu eigenda Knarrarness á Mýrum er þess krafist að viðurkennt verði að Knarrarnes ásamt meðfylgjandi eyjum og skerjum sé eignarland. Þess er jafnframt krafist að viðurkennt verði að þinglýstir eigendur jarðarinnar hafi beinan eignarrétt að öllum þeim eyjum og skerjum sem henni fylgja, og að þar sé enga þjóðlendu að finna.

Þá er krafist málskostnaðar úr hendi ríkissjóðs samkvæmt úrskurði óbyggðanefndar samkvæmt framlögðum málskostnaðarreikningi að skaðlausu.

3.7 Kröfur vegna Eyvindarstaða á Álftanesi

Af hálfu eiganda Eyvindarstaða á Álftanesi er þess aðallega krafist að viðurkenndur verði beinn eignarréttur að öllum eyjum, hólmum, skerjum, boðum, flögum og öðru landi, nefndu og ónefndu, sem liggur fyrir landi jarðarinnar í samræmi við landamerkjabréf jarðarinnar og aðrar heimildir um landamerki hennar. Innan kröfugerðar landeiganda falli m.a. Jörundarboði.

Til vara er þess krafist að viðurkenndur verði fullkominn afnotaréttur að landi sem kann að verða úrskurðað þjóðlenda. Undir afnotarétt falli öll venjubundin afnot, að fornu og nýju, þ.m.t. nýting æðardúns, sölva- og beitutekja, þang- og þaraskurður, fugla- og eggjataka auk lagnarveiði.

Þá er krafist málskostnaðar úr hendi ríkisins samkvæmt úrskurði óbyggðanefndar eða samkvæmt framlögðum málskostnaðarreikningi.

4 GÖGN OG GAGNAÖFLUN

4.1 Inngangur

Í málinu hafa verið lögð fram skjöl í skjalaflokkum nr. 1−181 ásamt undirskjölum, samtals 1.585 skjöl, auk 14 hliðsjónargagna. Sjá nánar í fylgiskjali nr. II (skjalaskrá).

Gagna var ýmist aflað af málsaðilum eða óbyggðanefnd, á grundvelli rannsóknarskyldu nefndarinnar. Gerð var leit að frumgögnum sem varpað gætu ljósi á eignar- og afnotaréttindi, vettvangur kannaður og jafnframt teknar skýrslur af fulltrúum málsaðila. Verður nú gerð nánari grein fyrir hverju þessara atriða.

4.2 Rannsóknarskylda óbyggðanefndar

Óbyggðanefnd ber að hafa frumkvæði að því að afla heimilda og gagna um eignar- og afnotaréttindi yfir því landsvæði sem til meðferðar er og framkvæma rannsóknir og athuganir um staðreyndir og lagaatriði sem þýðingu hafa fyrir niðurstöðu í einstökum málum, sbr. 5. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga, nr. 58/1998. Markmiðið er að tryggja sem best að rétt niðurstaða fáist um einstök álitaefni.

Á vegum óbyggðanefndar fór fram kerfisbundin leit að frumgögnum, prentuðum sem óprentuðum, sem líkur voru taldar á að varpað gætu ljósi á eignar- og afnotaréttindi yfir þeim landsvæðum sem hér eru til umfjöllunar. Könnun einstakra skjalaflokka skiptist á milli Þjóðskjalasafns Íslands og óbyggðanefndar og grundvallast sem endranær á „Yfirliti yfir frumgögn sem könnuð eru vegna rannsóknarskyldu óbyggðanefndar“. Yfirlit þetta var kynnt lögmönnum og öðrum fulltrúum málsaðila og engar athugasemdir komu fram. Við samningu þess naut óbyggðanefnd á sínum tíma ráðgjafar Gunnars Friðriks Guðmundssonar sagnfræðings, auk Bjarkar Ingimundardóttur og Jóns Torfasonar, starfsmanna Þjóðskjalasafns Íslands.

Fulltrúum aðila málsins var gerð grein fyrir því að þeir hefðu óskoraðan rétt til að fá upplýsingar um tilhögun gagnaöflunar á vegum óbyggðanefndar og afrit allra gagna. Jafnframt hafði óbyggðanefnd frumkvæði að því að upplýsa fulltrúa málsaðila um þessi atriði. Þeir gátu jafnframt bent starfsmönnum Þjóðskjalasafns eða óbyggðanefndar á gögn sem ástæða væri til að kanna eða afla. Rannsóknarskylda óbyggðanefndar dregur hins vegar ekki úr skyldu málsaðila til að afla og leggja fram þær heimildir og gögn sem þeir byggja rétt sinn á, sbr. 4. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998. Lögmönnum/málsaðilum ber þannig að leggja sjálfstætt mat á gögn og gagnaöflun.

Þau frumgögn sem í leitirnar komu og talið var að þýðingu hefðu voru gerð lögmönnum aðgengileg rafrænt og bókuð framlögð við fyrirtökur í málinu. Um nánari framkvæmd gagnaöflunar vísast til skilabréfs Þjóðskjalasafns Íslands um þetta efni (skjals nr. 2), inngangs að sögulegum greinargerðum safnsins (skjala nr. 3(1)–3(6)), frumgagnayfirlits og jarðalista (skjala nr. H-3 og H-4) og minnisblaða um leit óbyggðanefndar í tilteknum skjalaflokkum (skjala nr. H-5 og H-6). Um afraksturinn vísast til

skjalaskrár, sjá fylgiskjal nr. II, og sögulegra greinargerða og heildarskilabréfs Þjóðskjalasafns Íslands.

4.3 Vettvangsskoðun, kortasjá og fjörumörk

Ákveðið var að ganga ekki á vettvang á ágreiningssvæðum málsins þar sem lögmenn málsaðila upplýstu óbyggðanefnd um að þeir teldu ekki þörf á vettvangsgöngum, sbr. umfjöllun um fyrstu fyrirtöku málanna í kafla 2.4, auk þess sem nefndin taldi þeirra ekki heldur þörf.

Óbyggðanefnd nýtti sér hins vegar ýmis kortagögn, loftmyndir og aðrar ljósmyndir til að kanna aðstæður á ágreiningssvæðunum. Þá gekkst nefndin fyrir því að sett var upp rafræn kortasjá þar sem kröfur aðila voru birtar. Þar sem afmörkun málsmeðferðarsvæðisins miðast m.a. við stórstraumsfjörumörk meginlandsins voru í kortasjánni einnig birtar upplýsingar um fjörumörk á grundvelli bestu fáanlegu upplýsinga um þau en það voru einkum kortagögn frá Landhelgisgæslu Íslands vegna sjókortagerðar, auk þess sem höfð var hliðsjón af vistgerðakortum Náttúrufræðistofnunar Íslands, nánar tiltekið þeim hlutum sem sýndu fjöruvistgerðir.

Samkvæmt upplýsingum frá Landhelgisgæslunni var hægt að fullyrða að fjara næði a.m.k. að þeim línum sem dregnar voru í kortagögnum þeirrar stofnunar en ekki væri útilokað að stórstraumsfjörumörk væru utar. Á þeim grundvelli gerði íslenska ríkið fyrirvara við afmörkun kröfugerðar sinnar um að til þess gæti komið að afmörkun yrði endurskoðuð ef í ljós kæmi að stórstraumsfjara væri í reynd utar en fjörumörkin í kortasjánni.

Af hálfu Náttúrufræðistofnunar kom fram sá fyrirvari við afmörkun fjöruvistgerða að henni væri fyrst og fremst ætlað að ná utan um náttúrufar svæðanna. Afmörkunin hefði verið gerð eftir loftmyndum teknum á misjafnri flóðastöðu og því gæti verið munur á milli svæða á því hvernig mörkin væru dregin. Enn fremur væri ekki hægt að fullyrða að fjörumörk næðu ávallt a.m.k. að þeim mörkum sem dregin væru á vistgerðakortunum, þótt sú væri líklega raunin fyrir stóran hluta landsins, en möguleiki væri að á einstökum svæðum gæti verið töluverð hliðrun og skekkjan þá umtalsverð, t.d. vegna landriss eða annarra landbreytinga sem hefðu átt sér stað síðan kortlagningin átti sér stað um tíu árum áður.

Í ljósi þess að ekki liggja fyrir mælingar á stórstraumsfjörumörkum við landið voru framangreind gögn lögð til grundvallar afmörkun stórstraumsfjörumarka í þeirri kortasjá um kröfur á svæði 12 sem að framan greinir. Þegar munur var á fjörugögnum var almennt miðað við þau mörk sem voru lengra frá landi, til að láta landeigendur njóta þess vafa sem er um nákvæma legu stórstraumsfjörumarka. Við meðferð og úrlausn málsins hefur nefndin tekið tillit til þeirrar óvissu sem er um nákvæma stöðu fjörumarka og þeirra fyrirvara sem gerðir eru við notkun framangreindra gagna í þessum tilgangi.

4.4 Skýrslutökur

Við aðalmeðferð málsins gáfu eftirtaldir skýrslur og svöruðu spurningum óbyggðanefndar og lögmanna málsaðila:

- Sigfús Ingi Sigfússon, sveitarstjóri Sveitarfélagsins Skagafjarðar, vegna Drangeyjar í Skagafirði.
- Arna Friðriksdóttir vegna Bjarneyja.
- Gísli Kristófersson vegna Knarrarness á Mýrum.

Að einstökum efnisatriðum í skýrslum þeirra er vikið í úrskurði þessum eftir því sem tilefni er til, en uppskriftir á þeim eru meðal hliðsjónargagna málsins.

5 SAGA LANDSVÆÐA

Í þessum kafla verða raktar heimildir um sögu jarða og landsvæða sem eru til umfjöllunar í málinu. Að mestu er fylgt tímaröð í hverjum undirkafla. Kaflinn er að mestu byggður á sögulegum greinargerðum Þjóðskjalasafns Íslands þar sem gerð er grein fyrir gögnum sem fundust við kerfisbundna gagnaöflun á grundvelli jarðalista og svonefnds frumgagnayfirlits, sbr. kafla 4.2. Gagnaöflun vegna mála nr. 1–2/2025 á svæði 12 tók til samtals 612 jarða eða landsvæða en hér og í sams konar kafla í máli nr. 1/2025 er einungis birt umfjöllun um þau landsvæði sem enn eru til umfjöllunar eftir breytingar sem íslenska ríkið gerði á kröfugerð sinni meðan á málsmeðferðinni stóð, eftir atvikum auk gagna um nærliggjandi jarðir eða landsvæði. Þá hefur í sumum tilvikum bæst við umfjöllun um gögn sem aflað var annars staðar en á Þjóðskjalasafninu. Hvað gögn um aðrar jarðir eða landsvæði varðar vísast til sögulegra greinargerða Þjóðskjalasafnsins sem lagðar hafa verið fram sem skjöl nr. 3(1)–3(6) í málinu; heildarskilabréfs safnsins, skjals nr. 2; og minnisblaða um landamerki strandjarða, skjala nr. 2(1)–2(10).[17]

5.1 Kolbeinsey

Í vísnabálki eftir séra Jón Einarsson frá Stærra-Árskógi á Árskógsströnd við Eyjafjörð frá 1665 segir frá könnunarleiðangri bræðranna Bjarna, Jóns og Einars Tómassona frá Hvanndölum á Tröllaskaga til Kolbeinseyjar árið 1616. Kvæðið mun fyrst hafa birst í heild á prenti í tímaritinu *Blöndu* árið 1918.[18] Vísnabálkurinn er í 75 sexhendum erindum og segir frá því að Guðbrandur Þorlaksson Hólabiskup hafi fengið Hvanndalabræður til leiðangursins. Tilgangurinn mun hafa verið að kanna stærð eyjarinnar og hugsanleg hlunnindi, svo sem eggjatöku og fuglaveiði. Af vísunum að dæma mun eyjan þá hafa verið um 700 m löng og 100 m breið og þar segir einnig frá langvíu, geirfugli og fýl í eyjunni.[19]

Árið 1989 byggðu starfsmenn Landhelgisgæslunnar og Vita- og hafnamálastofnunar þyrlupall í Kolbeinsey og Landhelgisgæslan hefur reglulega fylgst með eyjunni úr skipum og flugförum. Bygging þyrlupalls á eyjunni mun m.a. hafa verið hluti af viðleitni íslenskra stjórnvalda til að sporna gegn eyðingu eyjunnar sem gegndi mikilvægu hlutverki í deilum um landhelgi og landgrunnsréttindi, sem nyrsti útvörður landsins.

---

17 Í inngangi að greinargerðum Þjóðskjalasafnsins er greint frá gagnaflokkum sem leitað var í og tilhögun gagnaöflunar, sbr. einnig frumgagnayfirlit og jarðalista, skjöl nr. H-3 og H-4. Einnig skal nefnt að í heildarskilabréfi Þjóðskjalasafns Íslands, skjali nr. 2, og minnisblöðum um leit óbyggðanefndar í tilteknum skjalaflokkum, skjölum nr. H-5 og H-6, er gerð grein fyrir fleiri skjölum sem varða jarðir sem fjallað er um hér en ekki þótti tilefni til að leggja fram. Tilvísanir til skjalsnúmera vísa til skjalaskrár í fylgiskjali II en nánari upplýsingar en þar eru skráðar um uppruna skjala er að finna í heildarskilabréfi og greinargerðum Þjóðskjalasafnsins.

18 Skjal nr. H-14.

19 Nánar má lesa um leiðangurinn í skjali nr. H-9: Árni Hjartarson: „Ferð Hvanndalabræðra til Kolbeinseyjar“, *Náttúrufræðingurinn* 2005, bls. 31–37.

Árið 2006 tilkynnti Landhelgisgæslan að þyrlupallurinn væri að hálfu hruninn og þar væri ekki lengur hægt að lenda þyrlum og árið 2010 var þyrlupallurinn alveg horfinn.[20]

Samkvæmt 1. mgr. 1. gr. laga um landhelgi, aðlægt belti, efnahagslögsögu og landgrunn, nr. 41/1979, er landhelgi Íslands m.a. afmörkuð af línu sem alls staðar er 12 sjómílur frá stórstraumsfjöruborði Kolbeinseyjar.

5.2 Eyjafjörður

5.2.1 Landnám

Í Landnámabók segir eftirfarandi um landnám í Eyjafirði:

> Helgi enn magri fór til Íslands með konu sína ok bǫrn; þar var ok með honum Hámundr heljarskinn mágr hans, er átti Ingunni dóttur Helga. […] Helgi tók land fyrir útan Hrísey, en fyrir innan Svarfaðardal; hann var enn fyrsta vetr á Hámundarstǫðum. Þeir fengu vetr mikinn. Um várit gekk Helgi upp á Sólarfjǫll; þá sá hann, at svartara var miklu at sjá inn til fjarðarins, er þeir kǫlluðu Eyjafjǫrð af eyjum þeim, er lágu úti fyrir. […] Helgi kannaði um sumarit herað allt ok nam allan Eyjafjǫrð milli Sigluness ok Reynisness ok gerði eld mikinn við hvern vatsós ok helgaði sér svá allt herað. […] Eptir þetta tóku menn at byggja í landnámi Helga at hans ráði.[21]

5.2.2 Hrólfssker í Eyjafirði

Árið 1951 var byggður 15 m hár steinsteyptur viti í Hrólfsskeri.[22]

5.2.3 Nærliggjandi jarðir í Eyjafirði[23]

5.2.3.1 Látur á Látraströnd

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Ljósavatnshrepp frá 1712 segir eftirfarandi um Látur á Látraströnd:

> **Huallátur** eður **Sellátur**, kallast almennilega **Látur**.
>
> Jarðardýrleiki xx hndr. og so tíundast fjórum tíundum.
>
> Eigandinn Magnús Björnsson að Stóralhóli i Eyjafirði.
>
> Abúandinn Bjarni Jónsson.
>
> […]
>
> Útigángur mjög lakur ut supra. Skógur til eldiviðar bjarglegur, en til kolgjörðar valla nýtandi. Torfrista og stúnga lök og grýtt. Selveiði hefur að fornu ver(ið), en engin nú í (50 ár eður lengur. Rekavon í meðallagi, hefur þó ei hepnast um nokkra tíma framar en til húsabótar. Höfðakirkja á ítak nokkurt í rekanum.

---

[20] Sjá fréttir á vef Landhelgisgæslunnar 9. mars 2006 og 14. júní 2010:
https://www.lhg.is/2006/03/09/null-108/
https://www.lhg.is/2010/06/14/null-1405/

[21] *Íslenzk fornrit* I (1986), bls. 250, 252, skjal nr. 4(38).

[22] *Vitar á Íslandi* (2002), bls. 304–305, skjal nr. H-13.

[23] Einnig voru m.a. könnuð gögn um kirkjustaði sem áttu réttindi við utanverðan Eyjafjörð, sjá hluta af kafla nr. 2.49.1 í sögulegri greinargerð Þjóðskjalasafn Íslands um Norðurland eystra, skjali nr. 3(1), en þar kom ekkert fram um Hrólfssker.

> Túninu spillir nokkuð sjórinn að framanverðu með landbroti, og snjóflóð úr fjallinu með grjótsáburði. Enginu spillir og grjótsáburður af snjóflóðum til stórs skaða. Úthagarnir eru graslitlir fyrir stórgripi en heilnæmir fyrir sauðfje, meðan þeim náir.
>
> Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum og snjóflóðum.
>
> Kirkjuvegur hálf þingmannaleið og víða torsóktur og hættusamur.
>
> Heimræði er hjer og vel til afla komið, þó er lendíng nokkuð brimsöm og skipsuppsátur örðugt.
>
> Ekki er bænum óhætt fyrir snjóflóðum, og hafa þau einu sinni á fjárhúsin hlaupið og tekið heyið, en ekki grandaði þó bænum.
>
> Verstöður þrjár litlar eru hjer út með sjónum og lendíng við hvörja þeirra, og hefur að fornu gengið mörg skip í þessum verstöðum, en nú í margt ár fá, óg sjaldan fleiri en sex, stundum engin, og var þetta helst á vorin og framm á sumar til sláttna.
>
> Vertollur er hjer og hefur verið einn gildur fiskur af hvörju skipi á hvörjum degi sem róið er, það kallast lóðarfiskur. Landsdrottinn tekur hálfa lóðarfiska en bóndinn hálfa.
>
> Verbúðir eru hjer þrjár uppi, en nokkrar eru niður fallnar og sumar fyrir margt löngu. Venja er að skipeigendur byggi þær á sinn kost að viðum, en brúka landið til ristu og stúngu. Þegar fram á vetur liður liggja hjer nokkur af áðursögðum skipum fyrir hákalla, og þegar þeir afla, hvört það er mikið eður lítið, þá gjalda þeir eina hákarlslykkju af hvörjum róðri, það kallast lóðarlykkja. Landsdrottinn tekur hana en bóndinn ekki. [24]

Í jarðamati Þingeyjarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Látra metinn 30 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð hreppstjórans Guðlaugs Sveinssonar.[25]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Látur á Látraströnd metin 20 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[26]

Í jarðamati Suður-Þingeyjarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Látur:

> Látur ádur talin 20 hundruð ad dýrleika. – Tún er hjer meira þýft enn greidfært; nokkud grýtt, talid 9 dagsláttur á stærd, og gjefur 60 hesta af sæmilega gódri tödu. Af enginu, sem er þýft til helmínga, grýtt, og liggur undir skridu áföllum, og snjóflódum; fást ad medaltali 80 hestar af fremur léttu heyi. Landrými er þar nægilegt, og í betralagi ad gjædum, enn vetarútbeit engin, ad undantekinni fjöru. Ókostur er torfrista ill og lítil. 8 menn vinnandi útheimtir jördin, og ber þá 8 málnytu kúgyldi og 3 hundruð í gjeldpeníngi Hér má telja ýmíslegt sjáfarhlynnindi, þó helst útrædi fyrir fisk, og hákall einnig selafla í sumum árum, og nokkurn reka.[27]

Í undirmati að fasteignamati Suður-Þingeyjarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Látur var metin á 3.300 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar virtust ekki hafa verið þinglesin og voru ei framtekin í lýsingu jarðarinnar. Eigendur hennar voru Tryggvi Jónasson og Höfðabræður.[28]

5.2.3.2 Syðstibær í Hrísey

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Árskógsströnd frá 1712 segir eftirfarandi um Syðstabæ í Hrísey:

---

[24] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* XI, bls. 49–50, skjal nr. H-7.
[25] Skjal nr. 2(68).
[26] Skjal nr. 4(1), bls. 316.
[27] Skjal nr. 2(109).
[28] Skjal nr. 2(124).

> **Sydrebær** eður **Sydstebær** kallast syðri bærinn á eyjunni.
>
> Hálfkirkja er hjer og embættað, þá heimamenn hjer og á Ytrabæ eru til sakramentis.
>
> Jarðardýrleiki xx hndr. og so tíundast biskupi, presti og fátækum, en kirkjutíund fellur niður fyrir vöktun hálfkirkjunnar eður litla aðgjörð eftir samkomulagi.
>
> Eigandinn kvinna Brynjólfs Þórðarsonar ut supra.
>
> Ábúandinn Halldór Jónsson.
>
> […]
>
> Útigángur litlu lakari fyrir fannlögum sem áður segir um Ytstabæ. Torfrista og stúnga lök ut supra. Móskurður til eldiviðar bjarglegur. Lýngrif til eldiviðarstyrks bjarglegt. Silúngsveiði í sjónum með dráttar og lagnetjum var áður að nokkru gagni, hefur nú brugðist í margt ár. Eggver hefur að fornu verið gagnvænt, sem nú hefur brugðist í margt ár ut supra. Rekavon litlu lakari en áður segir um Ytrabæ. Hrongkelsaveiði hefur áður nokkur verið, meinast engin, brúkast ei.
>
> Túninu spillir stórlega sandfok frá sjónum, og hefur það eyðilagt völlinn að vísu til þriðjúnga, og horfir til stærri eyðileggíngar. Engið er mjög slitrótt í svarðleysu rauðbreyskíngs mýrum og valla brúkandi til slægna. Úthagarnir eru bjarglegir, en mjög búljettir á sumur.
>
> Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum og fornum torfgröfum, sem oft verður mein að. Vatnsból bregst í mestu hörkum, og hefur stundum vatn á skipi til lands sókt verið eður þíddur snjór til bjargar mönnum og fjenaði.
>
> Kirkjuvegur að Stærri Árskógi ut supra.
>
> Heimræði er hjer og lendíngar margar sæmilegar og skipsuppsátur góð, og brúkast til skiftis eftir veðurstöðu. Eitt skip heimabóndans gengur hjer nú, en so mörg mega gánga sem hann fær við komið.
>
> Inntökuskip hafa hjer verið um hausttímann flest 10 eður 11, það menn til minnast, og eru mörg ár síðan. En næst fyrir bóluna voru venjulega 3 eður 4, síðan engin.
>
> Vertollur var gildur fiskur af hvörjum róðri af hvörju skipi, og vildu hvörutveggju, landsdrottinn og ábúandi, taka þessa lóðarfiska. Ekki vita menn, hvörninn það samdist með þeim.
>
> Verbúðir hafa hjer verið 4, 3 af þeim standa enn, og bygði ábúandi þær af rekanum á sinn kost og leigði þær síðan sjófólkinu, hvörja fyrir 5 álnir, eftir sem heyrst hefur.
>
> Lýngrif til eldiviðar brúkaði sjófólk í jarðarinnar landi.
>
> **Salltnes,** fornt eyðiból í þessrar jarðar landi vestur frá heimajörðunni, og hefur þar ekki bygt verið í manna minni, en ljós eru þar byggíngamerki. Aftur má hjer byggja, því túnstæði er sæmilegt, en útslægjur mjög litlar.
>
> **Huatastader,** annað eyðiból í þessrar jarðar landi, austanvert á eynni. Um það er sama að skrifa og hitt, að það hefur ei bygt verið frá gamallri tíð, en auðsjenar eru hjer tófta og girðínga leifar. Ekki má hjer aftur byggja, því túnstæði er lýngi vaxið.[29]

Í jarðamati Eyjafjarðarsýslu 1804 er skráð mat á Hrísey. Þar segir að dýrleiki Syðstabæjar var metinn 20 hundruð og sömuleiðis var dýrleiki Ystabæjar metinn 20 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð og tilheyrði Margréti Jónsdóttur í Oddgeirshólum. Með í matinu á Syðstabæ voru eyðihjáleigurnar Saltnes og Hvatastaðir en með í matinu á Ystabæ var eyðijörðin Miðbær.[30]

[29] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* X, bls. 98–100, skjal nr. H-7.
[30] Skjal nr. 2(69).

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Syðstibær í Hrísey metin 20 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[31]

Í jarðamati Eyjafjarðarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Syðstabæ:

> Syðstibær, bóndaeign, nú talin 20 hundruð ad dýrleika. Jördinni fylgja 2 eydihjáleigur, sem heita Saltnes og Hvatastadir. Túnid slétt, graslítid en tödugott, undirorpid miklu sandfoki. Engid lítid, snöggt og heyslæmt, meiripart greidfært og ad mestu þurt. Torfirsta nær því engin. Móskurdur brúkandi. Búfjárhagar vídlendir, en mjög léttir. Vetrarbeit nokkur. Nokkur ædarvarpsbyrjun og líkur til framfara med gódri pössun. Útrædi gott og lendíng eins; nokkur rekavon. Jördin álýtst med hæfilegri ábúd ad géta borid af fénadi í medalári 9 hundruð. Virdíngin finnst undir N° 251 í Verdhædarbókinni.[32]

Landamerkjaskrá um merki milli Syðstabæjar og Ystabæjar í Hrísey er dagsett 1. maí 1884 en ekki er getið um þinglýsingardag. Efni hennar er svohljóðandi:

> Syzti- og Yzti-bær í Hrísey.
>
> Við undirskrifaðir, búendur í Hrisey innan Eyjafjarðarsýslu, gefum hjer með til kynna að við erum ásáttir með landamerki þau, sem að verið hafa og garður tilvísar þvert yfir eyuna, og ræður í sjó fram Borgarbrík að austan og Merkisnes að vestan
>
> Yztabæ 1 mai 1884
>
> Ch. Stephánsson
>
> Syztabæ 1. mai 1884
>
> Jörundur Jónsson. – [33]

5.2.3.3 Ystibær í Hrísey

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Árskógsströnd frá 1712 segir eftirfarandi um Ystabæ í Hrísey:

> **Ytre bær** eður **Ytstebær** kallast sú norðari jörðin.
>
> Jarðardýrleiki xx og so tíundast fjórum tíundum.
>
> Eigandinn kvinna Brynjólfs Þórðarsonar á Hliðarenda, og eignaðist hún hana að erfð eftir bróður sinn Sigurð Skúlason, sem andaðist í bólunni.
>
> Ábúandinn Hallgrímur Brandsson.
>
> […]
>
> Útigángur í förunni lítill, en á landi í betra lagi, og þarf roskið fje sjaldan mikinn heystyrk í meðalári. Torfrista og stúnga lök, brúkast þó. Lýngrif bjarglegt til eldiviðar. Eggver af æðifugli og kríu hefur að fornu verið að góðu gagni, en fór smámsaman til rýrðar og nú ekkert í 20 ár eður lengur. Selveiði hefur nokkur að fornu verið, en engin í næstu 50 ár eður lengur. Rekavon í betra lagi fyrir landinu, hepnast þó sjaldan framar en til húsabótar, því festifjara er lítil nema stórgrýti og klettar. Skelfisksfjara lítil og valla teljandi.
>
> Túninu spillir sandfok úr einum mel, þó er það ekki þar fyrir eyðilagt. Engjar eru mjög litlar og spretta lítt. Úthagarnir eru mestallir lýngi vaxnir og hrjóstrugir og því haglitlir fyrir stórgripi.

[31] Skjal nr. 4(1), bls. 287.
[32] Skjal nr. 2(110).
[33] Skjal nr. 2(11).

> Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum og so nokkuð fyrir holgryfjulækjum. Kirkjuvegur hálf vika sjáfar, þar sem stytst er á millum lands og eyjar, og síðan bæjarleið á landi að Stærra Árskógi.
>
> Heimræði er hjer, og er lendíngin bæði stórgrýtt og brimsöm, og skipsuppsátrið erfitt, verða því aflabrögðin svipul.
>
> Eitt skip gengur hjer nú, sem ábúandinn fleytir.
>
> Inntökuskip hafa hjer áður verið fáein einstöku sinnum, og galtst hjer þá lóðarfiskur í undirgift þeirra til heimabóndans.
>
> Verskálar hafa hjer ekki verið.
>
> **Midbær,** fornt eyðiból sunnarlega í þessrar jarðar landi, og eru munnmæli að sú jörð hafi eyðilagst í stóru plágunni Anno 1400, en byggíngaleifar eru hjer ljósar. Aftur má hjer byggja, þó heyskapur sje ærið lítill.[34]

Í jarðamati Eyjafjarðarsýslu 1804 er skráð mat á Hrísey. Þar segir að dýrleiki Syðstabæjar var metinn 20 hundruð og sömuleiðis var dýrleiki Ystabæjar metinn 20 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð og tilheyrði Margréti Jónsdóttur í Oddgeirshólum. Með í matinu á Syðstabæ voru eyðihjáleigurnar Saltnes og Hvatastaðir en með í matinu á Ystabæ var eyðijörðin Miðbær.[35]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Ystibær í Hrísey metin 20 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[36]

Í jarðamati Eyjafjarðarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Ystabæ:

> Ytstibær, bóndaeign, 20 hundruð nú talin ad dýrleika, med eydihjáleigunni Miðbæ. Túnid þýft ad mestu, grasgéfid en tödulétt. Engid sárlítid og snöggt, en heygott, greidfært og þurt. Torfrista léleg. Móskurdur brúkandi. Búfjárhagar vídlendir, en mjög léttir. Útrædi gott en erfid lendíng, einnig nokkur rekavon. Nokkur vetrarbeit. Lítil ædarvarpsbyrjun, og líkindi til framfarar med gódri pössun. ~~Jördin~~ Hættur á saudfé géta tilfallid af brimum. Jördin álýtst med hæfilegri ábúd ad géta borid af fénadi í medalári 9 hundruð. Virdíngin finnst undir N° 250 í Verdhædarbókinni.[37]

Landamerkjaskrá um merki milli Syðstabæjar og Ystabæjar í Hrísey er dagsett 1. maí 1884 en ekki er getið um þinglýsingardag. Efni hennar er svohljóðandi:

> Syzti- og Yzti-bær í Hrísey.
>
> Við undirskrifaðir, búendur í Hrisey innan Eyjafjarðarsýslu, gefum hjer með til kynna að við erum ásáttir með landamerki þau, sem að verið hafa og garður tilvísar þvert yfir eyuna, og ræður í sjó fram Borgarbrík að austan og Merkisnes að vestan
>
> Yztabæ 1 mai 1884
>
> Ch. Stephánsson
>
> Syztabæ 1. mai 1884
>
> Jörundur Jónsson.[38]

[34] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* X, bls. 97–98, skjal nr. H-7.
[35] Skjal nr. 2(69).
[36] Skjal nr. 4(1), bls. 287.
[37] Skjal nr. 2(110).
[38] Skjal nr. 2(11).

5.2.3.4 Sauðanes og Sauðaneskot á Upsaströnd

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Upsaströnd frá 1712 segir eftirfarandi um Sauðanes og Sauðaneskot á Upsaströnd:

> **Saudanes.**
>
> Jarðardýrleiki xx hndr. með Sauðanesskoti, sem reiknast þriðjúngur allrar jarðarinnar, en heimajörðin tveir þriðjúngar, og so tíundast presti og fátækum.
>
> Eigandinn biskupsstóllinn Hólar.
>
> Ábúandinn Sigurður Einarsson.
>
> […]
>
> Útigángur fyrir roskið fje í skárra lagi, er þó svipull nokkuð sakir snjóflóða og þarf jafnlega heystyrk. Skógur til kolgjörðar bjarglegur en til eldiviðar nægur fyrir heimilið. Torfrista valla brúkandi, en stúnga nýtandi. Móskurður hefur að fornu verið, brúkast ei. Eggver af æðifugli er valla teljandi, þó hefur hjer verið lítið varp af þeim fugli undir björgunum við sjóinn, sem nú hefur brugðist öldúngis síðan bóluna. Grasatekja lítil. Rekavon valla teljandi, því festifjara er lítil eður engin.
>
> Enginu spilla skriðuföll og grjótsáburður af smálækjum úr fjallinu. Úthagarnir eru enn nú bjarglegir, en spillast mjög af snjóflóðum árlega. Hætt er kvikfje fyrir snjóflóðum, og so fyrir smalann. Einninn er kvikfje hætt að hrapa fyrir björg, jafnvel um hásumar.
>
> Heimræði er hjer um hásumar, en ekki að jafnaði, því lendíngin er háskalega stórgrýtt og þar með brimsöm. Skipsuppsátur mjög erfitt. Hjer gengur nú einn hátur, sem ábúendur eiga.
>
> **Saudaneskot**. Bygt á stekkjarstæði heimajarðarinnar fyrir vel 50 árum, þar sem ekki hafði verið bygt áður, og reiknast nú fyrir þriðjúng allrar jarðarinnar, með einnri dagsláttu, sem það hefur af heimatúninu. Öllum landsnytjum er óskift, nema túni og engjum.
>
> Dýrleiki vi hndr. lxxx álnir.
>
> Eigandinn ut supra.
>
> Ábúandinn Steingrímur Ólafsson.
>
> […]
>
> Utigángur og aðrir kostir og ókostir sem áður segir um heimajörðina, nema hjer spillir enginu grjóthrun með skriðunum.[39]

Í jarðamati Eyjafjarðarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Sauðaness metinn 20 hundruð. Jörðin var Hólabiskupsstólsjörð.[40] Einnig kemur fram að Sauðaneskot var hjáleiga frá Sauðanesi.[41]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Sauðanes á Upsaströnd metin 20 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign. Sauðaneskot er skráð sem hjáleiga frá Sauðanesi og dýrleika hennar er ekki getið en í neðanmálsgrein segir að hreppstjóri telji sjö hundruð af dýrleika Sauðaness vera á kotinu, Sauðaneskoti.[42]

Í jarðamati Eyjafjarðarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um Sauðanes og Sauðaneskot:

---

[39] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* X, bls. 42–43, skjal nr. H-7.
[40] Skjal nr. 2(70).
[41] Skjal nr. 2(71).
[42] Skjal nr. 4(1), bls. 290.

> 346. Sauðanes, 13 hundruð, bóndaeign. Tún slétt og greidfært, í stærra lægi, í sneggra medallægi, tödugott. Engi sæmilega vídslægt, greidfært, meiri partur blautlendt, snögt og sumt grýtt, í medallægi heygott. Búfjárhagar nægir og gódir. Vetrarbeit nokkur. Torfirsta mjög lítil. Hrísrif. Móskurdur. Skipsuppsátur, rekavon, hrognkelsa og hafselanótalög. Brimasöm lendíng. Hættur fram af sjávarhömrum og í lækjum, skridu- og snjóflódahæd. Jördin álýtst ad géta borid 11 hundruð.[43]
>
> ~~347.~~ Sauðaneskot, hjáleiga, 6 12/3 hundruð, bóndaeign. Tún greidfært; mjög grýtt, snöggslægt, í medallægi tödugott. Engi meiri partur greidfær, í minna lægi grasgéfid og í medallægi heygott, stórkostlega grýtt. Búfjárhagar í sameiníngu við Saudanes. Vetrarbeit nokkur. Torfrista engin. Móskurdur. Hrísrif fyrir sig. Sjóargögn í sameiníngu vid Saudanes. Hættur vidlíkar og á heimajördunni, nema mjög svo skriduhættara á tún og engi. Hjáleigan álýtst ad géta borid 6 hundruð.[44]

Landamerkjaskrá Sauðaness á Upsaströnd er dagsett 12. apríl 1887 en hún var þinglesin 4. júní 1887. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerki fyrir Sauðanesi.
>
> Að sunnan móts við Karlsá ræður merkilækur frá sjó uppí Merkisgil, sem ræður í miðja Merkistungu, þaðan beína línu á fjall upp.
>
> Að norðan móts við Sauðárkot eru merki talin úr svokölluðu „Galtarskeri“ og upp merkislautina beint á fjall upp.
>
> En á móts við Sauðaneskot, sem er hjáleiga frá Sauðanesi eru landamerki á engjum Reiðgötunnar útundir Gróna, síðan beint út Ennabrúnina ofan við Gróna út að Víkurlæk. Bithagi er óskiptur.
>
> Argerði 12. apríl 1887
>
> Halldór Bjarnason
>
> einnig eigandi Sauðárkots.
>
> þessum landa merkjum er eg samþykkur fyrir Karlsá
>
> Gunnlogur Friðleifsson
>
> Og sömuleiðis fyrir Sauðaneskot
>
> Friðfinnur Jóhannsson.[45]

Í undirmati að fasteignamati Eyjafjarðarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Sauðanes var metin á 2.000 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar hafi verið þinglesin 4. júní 1887. Eigandi hennar var Jóhann Gunnlaugsson.[46] Þá kemur fram að jörðin Sauðaneskot var metin á 1.000 kr. Tilgreint er að landamerkin hafi verið þinglesin 4. júní 1887. Eigandi var Svarfaðardalshreppur.[47]

5.2.3.5 Sauðakot á Upsaströnd

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Upsaströnd frá 1712 segir eftirfarandi um Sauðakot á Upsaströnd:

---

43 Skjal nr. 2(111).
44 Skjal nr. 2(111).
45 Skjal nr. 2(12).
46 Skjal nr. 2(125).
47 Skjal nr. 2(126).

> **Saudárkot,** í eyði síðan bóluna og áður köflum saman.
>
> Sagt er að þetta kot sje í fyrstunni bygt af Sauðanesi og í þeirrar jarðar landi, en lángvarandi það menn til vita hefur þetta verið jörð fyrir sig með afdeildu landi.
>
> Jarðardýrleiki …
>
> Eigandinn biskupsstóllinn Hólar.
>
> […]
>
> Útigángur fyrir sauðfje í skárra lagi. Torfrista og stúnga mjög lok, og hefur hjer verið brúkað hnausaþak á hey og hús. Skógur af smáviði og rifhrís bjarglegt til eldiviðar. Grasatekja bjargleg fyrir heimilið. Hvannatekja lítil í ógöngum, sem ekki verður brúkuð. Rekavon valla teljandi, því festifjara er engin.
>
> Túni spilla snjóflóð stórlega með grjótsáburði. Engið er að mestu eyðilagt. Úthagarnir eru nægir. Hætt er kvikfje fyrir snjóflóðum. Hætt er kotinu stórlega fyrir snjóflóðum, og tók i þeirra fyrir 9 árum allan bæinn ofan að veggjum, nema eitt hús, þó komust menn af lífs, en ein kýr dó þar inni.
>
> Þessa jörð brúkar nú til slægna Steingrímur Ólafsson í Sauðanesskoti, og geldur þar fyrir xx álnir í landaurum.
>
> Heimræði brúkaðist hjer í stiltri veðráttu á sumardag, en ekki að jafnaði, því lendíngin er mjög brimsöm.[48]

Í jarðamati Eyjafjarðarsýslu 1804 er dýrleika jarðarinnar Sauðakots ekki getið. Jörðin var Hólabiskupsstólsjörð. Þá segir að Sauðakot hafi í jarðabók Árna og Páls verið skráð sem hjáleiga en sé nú jörð út af fyrir sig. Enn fremur hafi komið fram í jarðabókinni að eyðihjáleigurnar Geitavellir, Helgastaðir og Mígandi hafi legið innan jarðarinnar.[49]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Sauðakot á Upsaströnd skráð sem bændaeign en dýrleika hennar er ekki getið. Í neðanmálsgrein segir að hreppstjóri einn telji jörðina átta hundruð að dýrleika en til forna virðist sem hún hafi verið talin með Sauðanesi.[50]

Í jarðamati Eyjafjarðarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Sauðakot:

> Sauðárkot, 8 hundruð, bóndaeign. Tún slétt og greidfært ad mestu, ógrasgéfid, tödugott. Engi lítid, þurt, greidfært, snöggt en heygott, grýtt. Búfjárhagar nægir og gódir. Vetrarbeit ~~göd~~ í besta lægi með fjöru. Torfrista engin. Hrísrif fyrir sig. Uppsátur brúkad, en mjög svo brimasamt, talsverd rekavon. Hættur fram af sjóarhömrum, undir björgum og í flædiskerjum. Skridu- og snjóflódahætt. Einnig hættur í ám og lækjum. Jördin álýtst ad géta borid 7½ hundrað.[51]

Landamerkjaskrá Sauðakots í Eyjafirði er dagsett 12. apríl 1887 en hún var þinglesin 4. júní 1887. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerki fyrir Sauðárkoti
>
> Að sunnan móts við Sauðanes eru merki talin úr svokölluðu Galtarskeri og upp Merkislautina beint á fjall upp.

[48] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* X, bls. 41, skjal nr. H-7.
[49] Skjal nr. 2(72).
[50] Skjal nr. 4(1), bls. 290.
[51] Skjal nr. 2(111).

> En að utan móts við Brimnes í Olafsfirði ræður sprænandi merkjum, þaðan er lækur, sem fellur út og fram af Múlanum, og í sjóinn utan vert við Æðarsker. –
>
> Árgerði 12. apríl 1887
>
> Halldór Bjarnason
>
> eigandi Sauðaness og Sauðárkots.[52]

Í undirmati að fasteignamati Eyjafjarðarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Sauðakot var metin á 500 kr. Engar upplýsingar koma fram um landamerki jarðarinnar. Þá kemur fram að jörðin var í eyði. Eigandi hennar var Júlíus Björnsson.[53]

5.2.3.6 Brimnes í Ólafsfirði

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Ólafsfjörð frá 1712 segir eftirfarandi um Brimnes í Ólafsfirði:

> **Brimnes.**
>
> Jarðardýrleiki x hndr., og so tíundast ut supra.
>
> Eigandinn biskupsstóllinn Hólar.
>
> Ábúandinn Hinrik Bessason.
>
> […]
>
> Útigángur í fjörunni og á landi fyrir roskið fje, bregst sjaldan í meðalárum. Hestagánga í lakara lagi. Torfrista og stúnga grýtt og lítt nýtandi. Grasatekja lítil og valla teljandi. Hvannatekja lítil í ógönguklettum, verður ekki brúkuð.
>
> Túninu hefur skriða spilt og snjóflóð fyrir nokkrum árum, og er það síðan mjög grýtt og ilt að vinna. Engjar öngvar, nema það lítið sem hent er úr úthögum í svarðleysu mýrum. Úthagarnir eru nægir. Hætt er kvikfje fyrir snjóflóðum og ógönguklettum.
>
> Lýngrif til eldiviðar bjarglegt.
>
> Heimræði er hjer, lendíng góð og skipsuppsátur, og mega gánga so mörg skip sem ábúandi fær við komið, en ekkert á hann nú sakir efnaleysis.
>
> Inntökuskip eru hjer nú 3, og stundum hafa áður nokkru fleiri verið, síðan lendíngin spiltist á Hornbrekku, þó aldrei fleiri en 5, so menn viti. Vertollar hafa hjer verið og eru á sama hátt og áður er sagt um Hornbrekku, og hefur ábúandi tekið þá í næst liðin tvö ár, en þar fyrir stólsins umboðsmenn venjulega, og feldu þar fyrir af landskuldargjaldinu xx álnir, aðrir xxx álnir, eftir því sem þeir voru sinnaðir.
>
> Verbúðir eru hjer 3, og aðrar 3 affallnar. Skipeigendur byggja þær á sinn kost, sem áður segir um Hornbrekku.
>
> Selveiði hefur lítil að fornu verið, nú engin í margt ár. Rekavon góð, og nýtur ábúandi þess eina sem lög leyfa. Hronkelsaveiði valla teljandi, hepnast sjaldan.
>
> **Mýrarlón,** forn þurrabúð, í eyði næstu 50 ár, en bygðist þar fyrir lítinn tíma einni fátækri konu, sem var fánggætsla sjófólksins og lifði mest á því sem það gaf henni.
>
> Búðarleigan atla menn engin hafi verið á þessa konu skilin.
>
> Búðina má aftur byggja með sama hætti.[54]

[52] Skjal nr. 2(13).
[53] Skjal nr. 2(127).
[54] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* X, bls. 38–39, skjal nr. H-7.

Í jarðamati Eyjafjarðarsýslu 1804 er dýrleika jarðarinnar Brimness metinn 10 hundruð. Jörðin var Hólabiskupsstólsjörð.[55]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Brimnes í Ólafsfirði metin 10 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[56]

Í jarðamati Eyjafjarðarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Brimnes:

> Brimnes, 10 hundruð, bóndaeign. Tún mestan part slétt, ógrasgéfid en má bæta med vatnsveitíngu, tödugott. Engi heima sárlítid, greidfært, þurt, ógrasgéfid en heygott. Búfjárhagar nægir og kjarngódir. Vetrarbeit í betra lægi med gódum fjörustyrk. Hrísrif fyrir sig. Skipsuppsátur, dálítil rekavon og hrognkelsa nótlög. Torfrista er brúkud í Böggversstadaflædum ásamt talsverdu engjataki, sem matsmennirnir hafa tillit til vid virdínguna á Brimnesi. Jördin álýtst ad géta borid 7 hundruð.[57]

Í undirmati að fasteignamati Eyjafjarðarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Brimnes var metin á 3.200 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar hafi ekki fundist þinglesin. Eigendur hennar voru Sigurður Pálsson og fimm börn hans.[58]

5.3 Skagafjörður

5.3.1 Landnám

Í Landnámabók segir eftirfarandi um landnám í Skagafirði, þ.e. vestan megin og austan megin fjarðar:

> Eilífr ǫrn hét maðr, son Atla Skíðasonar ens gamla, Bárðarsonar í Ál. Son Eilífs arnar var Koðrán at Giljá ok Þjóðólfr goði at Hofi á Skagastrǫnd ok Eysteinn, faðir Þorvalds tinteins ok Þorsteins heiðmennings ok Arnar í Fljótum. Eilífr nam land inn frá Mánáþúfu til Gǫnguskarðsár ok Laxárdal ok bjó þar.
>
> […]
>
> Gormr hét hersir ágætr í Svíþjóð; hann átti Þóru, dóttur Eiríks konungs at Uppsǫlum. Þorgils hét son þeira; hann átti Elínu, dóttur Burisláfs konungs ór Gǫrðum austan ok Ingigerðar, systur Dagstyggs risakonungs. Synir þeira váru þeir Hergrímr ok Herfinnr, er átti Hǫllu, dóttur Heðins ok Arndísar Heðinsdóttur. Gróa hét dóttir Herfinns ok Hǫllu; hana átti Hróarr, þeirra son Sleitu-Bjǫrn, er land nam fyrst á milli Grjótár ok Deildarár, áðr þeir Hjalti ok Kolbeinn kómu út; hann bjó á Sleitu-Bjarnarstǫðum;
>
> […]
>
> Qndóttr kom út í Kolbeinsárósi ok kaupir land at Sleitu-Birni ofan frá Hálsgróf enum eystra megin ofan frá læk þeim, er verðr út frá Nautabúi, ok inn til Gljúfrár, ok bjó í Viðvík.
>
> Sigmundr á Vestfold átti Ingibjǫrgu dóttur Rauðs ruggu í Naumudal, systur Þorsteins svarfaðar. Þeira son var Kolbeinn; hann fór til Íslands ok nam land á milli Grjótár ok Deildarár, Kolbeinsdal ok Hjaltadal.
>
> Hjalti son Þórðar skálps kom til Íslands ok nam Hjaltadal at ráði Kolbeins ok bjó at Hofi;
>
> […]

[55] Skjal nr. 2(73).
[56] Skjal nr. 4(1), bls. 316.
[57] Skjal nr. 2(111).
[58] Skjal nr. 2(128).

> Þórðr hát maðr ágætr hann var son Bjarnar byrðusmjǫrs, Hróaldssonar hryggs, Bjarnarsonar járnsíðu, Ragnarssonar loðbrókar. Þórðr fór til Íslands ok nam Hǫfðastrǫnd í Skagafirði á milli Unadalsár ok Hrolleifsdalsár ok bjó at Hǫfða.[59]

5.3.2 Drangey á Skagafirði

Í rekaskrá Hólastaðar frá 1374 segir eftirfarandi um Drangey:

> Med dranghey ok lundey æa hola stadr oll fioru gogn.[60]

Hinn 5. júlí 1462 var á Eyrarlandi útnefndur af Ólafi biskupi Rögnvaldssyni dómur tólf presta til að fjalla um það hvort Hólakirkja í Hjaltadal ætti Drangey. Sex prestar vottuðu að þeir vissu að Hólakirkja hefði haft hana í 40 ár. Aðrir vottuðu það sama upp á 30 ár og einn upp á 25 ár. Í dómnum segir svo:

> nu saker þess ath þetta var suarit af sex prestum sem fyr scrifat stenndr þui dæmdum vær fyr nefnder prestar títt nefnda drangeý er liggr æa skagafirde vera ok verit hafua obrigdiliga eign adr greindrar hola kirkiu epter þui fremsta sem lôgbok vtvisar.
>
> var þessi vor domur vpp sagdr ok in scriptis fram borin j sama stad deige ok æri sem fyr seiger.[61]

Sama dag var annar dómur tólf presta útnefndur á Eyrarlandi af Ólafi biskupi til að dæma um það mál að biskup kærði Þorstein Brynjólfsson fyrir að hafa farið í Drangey og veitt þar seli og tekið fugla og egg án leyfis. Fram kemur að Þorsteinn hafi án leyfis farið í tuttugu skipti til veiðiskapar í eyna. Dómurinn komst að eftirfarandi niðurstöðu:

> nu saker þess ath þar var synt ath þorsteinn hafdi j eyna farit sem fyr scrifat stendr. þui dæmdum vær fyr nefnder prestar titt nefndan þorstein bryniolfsson skylldugan ath lvka heilagri hola kirkiu þriatigi marka j fullRetti firir huert þat sinn sem hann hefer j drangey farit heimilldarlaust ok hann hefer þadan haft til halfrar merkur sela, fugla eda egg. ok tuigillda aptur þat sem hann hefer veit[t] vnder sinn suarin bokareid. enn huert þat sinn sem hann hefer minna veit en til halfrar merkr. dæmdum vær hann skylldugan ath tuigillda aptr ok landnam med. dæmdum vær þorstein bryniolfsson skýlldvgan ath sueria settareid jnnann manadar ath heyrdum dominum ath hann hefde alldre heimilldarlaust farit j þratt nefnda drangey. fellz honum sia eidr þa dæmdum vær hann skylldvgan ath luka slika sekt sem fyr seiger. ok þratt nefndan þorstein brýniolfsson fallinn j bann ok skylldugan ath taka lausn ok script af biskupinum epter Rettum krikiunar lôgum.[62]

Hinn 6. maí 1676 fór fram manntalsþing að Viðvík þar sem dæmt var um fuglaveiði í Drangey og toll vegna hennar. Afrit dómsins er frá seinni hluta átjándu aldar en það var upplesið að lokinni guðsþjónustugjörð við Fagraneskirkju þann 29. maí 1785. Í skjalinu er einnig afrit af bréfi Þorláks biskups Skúlasonar til Henriks Bjelke þar sem fjallað er um Drangey sem eyland dómkirkjunnar. Skjalið var framlagt við aukarétt 1. febrúar 1869. Efni dómsins er svohljóðandi:

---

59 *Íslenzk fornrit* I (1986), bls. 227, 236–238, 241, skjal nr. 4(38).
60 *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 278, skjal nr. 4(39).
61 *Íslenzkt fornbréfasafn* V, bls. 365–367, skjal nr. 4(40).
62 *Íslenzkt fornbréfasafn* V, bls. 367–368, skjal nr. 4(40).

Copia af Vidvíkurdómi um Toll af Drángey.

Anno 1676 þann 6. may ad Vidvík í Vidvíkursveit ad lögsettu manntalsþíngi vóru þessir menn til dóms nefndir af vyrduglegum valdsmanninum yfir Hegranessþingi Benedicht Halldórssyni: Gudbrandur Þorláksson, Halldór Þorbergsson, Jón Niculásson, Jón Bjarnason, Einar Bjarnason, og Ásmundur Einarsson, ad athuga og dóm yfir ad gjöra því málefni er vyrduglegur Hólastadar Rádsmadur Oddur Jónsson fyrir hönd heidurlegs Hr. Biskupsins, hr. Gísla Thorlakssonar dóms og leidréttingar á beiddist: Í fyrstu hvort allir þeir sem uppá fuglaveidi fara til Drángeyar séu ei skyldugir biskupinum hl. Gísla Thorlákssyni og stadnum á Hólum, án mótmælis vanalegann toll ad gjalda af sinni fuglaveidi, hvern toll ad hl. biskupinn, ei hærri girnist, en einn fugl af hvorjum tuttugu, af öllu óskiptu, so sem goldist hefir á öndverdum dögum biskupsins, nær hann til stólsins kom til biskuplegrar umsjónar, og ei sídur á tid hans sálada hl. Födurs Thorláks Skúlasonar. Og jafnvel sami tollur goldist í tíd þess loflega hr. Biskupsins hr. Gudbrands Þorlákssonar godrar mynningar, so sem gódum mönnum enn nú lifandi, allmörgum vitanlegt er, hver tollur meinast verid hafi í hans tíd fimti hver fugl.

Þá í annann máta óskar erugöffugur Rádsmadurinn Oddur Jónsson biskupinn og sig vita láta hverra svara, sekta og útláta þeir séu skyldugir kóngi og biskupinum sem af þrjósku sinni og þverúd, (ef finnast kynni) ei vilja nefndann toll gjalda, og hvort þeir med frý og frelsi í tráss vid biskupinn meiga þar fuglveidi hafa, edur brúka.

Athugudum vér í fyrstu framsetning virduglegs Odds Jónssonar og vyrdist oss eptir lögum, og gódri samvisku tilhlídilegast ad hvor einn sem fleka og fuglaveidi brúkar í Drángey, sé skyldugur tilsettann toll ad gjalda sem ad fornu verid hefir. Og dæmum því í fyrstu hvern einn sem fuglaveidi í Drángey brúka~~r~~ vill, skyldugann ad gjalda hrl. Biskupinum sidvenjulegann toll sem ad gamalli tíd verid hefir, og ei minni vera meiga enn hrl. Biskupinn ákvedur sem er einn fugl af tuttugu, af öllu óskiptu en hvern þann mann sem fuglveidi brúkar í fyrrnefndri ey Drángey og ei vill tiltekinn toll gjalda edur ákvedinn og nú tilnefndann af biskupinum, dæmum ver sekann fyrir brefabrot ljensherrans hr. Biskupinum vyrduglegum nú framförnum hr. Thorláki Skúlasyni útgefid sem er átta [mk] eptir því sem ádur fyrrum á Alþingi dæmt verid hefir; Sökum þess ad Gudbrandur Thorláksson ádur valdsmadur í Húnavatnsþíngi, samt Halldór Þorbergsson lögréttumadur medkenna nú fyrir dómi sig séd og yfirlesid hafa sama ljensherrans bréf sem hlídir uppá fuglaveidi í ádur tiltekinni eyu Drángey mótviljuglega brúkadri.

Samþykktu þennan vorn dóm, velnefndur kóngsins valdsmann Benedicht Halldórsson og setur sína handskript ásamt vorum hér fyrir nedan.

Benedicht Halldórsson	Ásmundur Einarsson
Gudbrandur Þorláksson	Jón Niculásson
Einar Bjarnason	Jón Bjarnason
Halldór Þorbergsson[63]	

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Höfðaströnd frá 1709 segir eftirfarandi um Drangey:

Drangei, umflotin ey í sjó liggur nærri mitt á Skagafirði.

Eigandinn er biskupsstóllinn Hólar.

Aldrei hefur hjer bygð verið, getur og ekki verið því hjer vantar vatn, þar með er eyin allavegana ofurhátt bjarg, so að alleina í einum stað er mögulegt upp að koma, þó með stigum og handvöðum.

63 Skjal nr. 2(269).

> Það er gagn eyjarinnar, að stóllinn hefur hjer eggver um vortíma, þó því eins að sigið er eftir í bjarg með stórkostnaði, en undir eyjunni hefur meir hluti hjeraðsins fuglveiði á flekum með snörum um vortímann, er þessi fuglveiði öngvum meinuð sem atorku til hafa, en eggverið í bjarginu eignar stóllinn sjer og brúkar alleina. Hitt er áður sagt hvað Hofskirkja til kallar en óreynt að hvörjum rjetti.
>
> Annað stólsins gagn af eyjunni er sauðagánga, sem stóllinn lætur hingað flytja á hausttíma og gengur so sjálfala ár um kríng, til þess það verður heimt heim aftur til stólsins.[64]

Á öðrum stað í jarðabókinni eða eftir að umfjöllun um jarðir í Sauðárhreppi sleppir er fjallað um Drangey. Þar segir:

> NB. Norðarlega undan þessari sveit fram á firðinum liggur ein ey, sem Drángey kallast. Hana á Hólastaður og brúkar þar eggver. En bæði þessi sveit og so aðrar nálægt firðinum brúka þar fuglveiði við eyjuna, hvör so sem hann fær við komið, öldúngis tollfrí síðan í tíð Hr. Gísla. Þá þykjast menn heyrt hafa að til stólsins hafi fallið einn fugl af hvörjum 20, en ekki hafi það staðið utan fáein ár.[65]

Þá er í umfjöllun um Hóla í Hjaltadal minnst á fuglaveiði, eggver og sauðagöngu stólsins í Drangey.[66] Loks segir eftirfarandi í umfjöllun um Hof á Höfðaströnd:

> Þetta er Hofskirkju eignað:
>
> […]
>
> í Drángey tvö festarhöld á Háusigum. Lángt er síðan hvert af þessu brúkað var en ekki reynt hvað aðrir vilja í móti mæla ef þeir eru nokkrir.[67]

Við manntalsþing að Viðvík í Viðvíkursveit 20. apríl 1739 þinglýsti sýslumaður, í umboði biskups, lögfestu fyrir jörðinni Drangey og öllu landi hennar til fuglaveiða og eggjatöku.[68] Lögfestu fyrir Drangey var einnig þinglýst við manntalsþing að Sauðá 22. apríl 1739 og að Skefilsstöðum 25. apríl 1739.[69]

Í *Ferðabók Eggerts Ólafssonar og Bjarna Pálssonar*, sem upphaflega var gefin út árið 1772, en var afrakstur ferða Eggerts og Bjarna um Ísland á árunum 1752–1757, segir um Drangey.

> Drangey er merkust hinna óbyggðu eyja fyrir Norðurlandi sakir bjargfuglaveiði, heyskapar og ágætrar hagbeitar á vetrum. Tilsýndar líkist hún háreistu virki, því að hún er girt hundrað faðma háum hömrum á alla vegu, og rísa þeir þverhníptir upp úr sjónum. Rétt hjá eynni stendur hár og mjór hamradrangur upp úr sjónum, og dregur eyjan nafn af honum.[70]

Í konunglegri skipun frá 29. maí 1767 um skiptingu eigna Hólabiskupsstóls er fjallað um Drangey og réttindi og tekjur biskups þar. Í skjalinu segir meðal annars:

---

64 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IX, bls. 265, skjal nr. H-7.
65 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IX, bls. 57, skjal nr. H-7.
66 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IX, bls. 219, skjal nr. H-7.
67 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IX, bls. 253, skjal nr. H-7,
68 Skjal nr. 2(165).
69 Skjöl nr. 2(166) og 2(167).
70 *Ferðabók Eggerts Ólafssonar og Bjarna Pálssonar um ferðir þeirra á Íslandi árin 1752–1757* (Reykjavík 1943), II. bindi, bls. 4, skjal nr. H-19.

> Approbation paa en af den anbefalede Commission paa Island forfattet Separations-Act, hvorved fra Holum Bispestol og Biskoppens Forretninger adskilles alt det, som henhörer til Oeconomien og er Bispe-Embedet uvedkommende.
>
> […]
>
> Af Drangöes Avling oppebærer Oeconomus ogssaa ⅔ Dele imod Biskoppen, hvorefter ogsaa Omkostningerne paa begge Sider og Udredning dertil bör lignes efter advenant.
> […]
>
> Biskoppen udi Holum Stift nyder i sin aarlig Gage, foruden ⅓ Deel af Drangöes Fangst og Bispestolens extraordinaire Herligheder, som Driv-Fiske og Drive-Tömmer, den Summa 500 [Rd.]
>
> […]
>
> Til Oeconomiens Fortsættelse leveres Mand fra Mand Oeconomo i Inventarium, som ligeledes af ham i alle paakommende Tilfælde bör vedligeholdes, nemlig:
>
> […]
>
> Fæste af Skindreb, som Behöves til Drangöe 4 [hundr.][71]

Í skipun um stjórn Hólabiskupsstóls og skóla þar frá 1. maí 1789 segir eftirfarandi um Drangey:

> Anordning, hvorledes med Holum Bispestols Gods, samt derunder henhörende Domkirke og latinske Skoles Bestyrelse og Oeconomie skal forholdes.
>
> […]
>
> Drangöen med dens Avling tillægges Biskoppen, ligesom Bispegaarden selv, da denne Avling er en Herlighed, som hörer til samme[72]

Í annarri skipun um sama efni frá 9. september 1791 segir:

> Anordning angaaende hvorledes med Holum Bispestols og latinske Skoles Godsers Bestyrelse og Skolens Oeconomie med videre skal forholdes.
>
> […]
>
> Videre tillægges Biskoppen, i Hensigt til at han besörger Modtagelsen af Stiftelsens Indkomster, og derfor aflægger rigtig Regning, samt forsyner Disciplene med hvad de kunde trænge til at faae overladt for deres Mannedspenge. Hele Drangöe-Fangst, Strandrettigheden af Skole-Oeconomiens Gods saavel som Bispegaarden fri, saa længe den nu approberede private Husholdning for Skolen vedbliver.[73]

Á lista yfir jarðagóss Hólabiskupsstóls sem fjallað er um í skilmálum um sölu þess, dagsettum 13. mars 1802, er eyjan Drangey.[74]

Í jarðamati Skagafjarðarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Hóla sagður óviss. Jörðin var áður fyrr biskupsstóll. Í framhaldi af lýsingu á afrétt er fjallað um Drangey á Skagafirði en þar megi setja árlega 30 kindur á grasagöngu og einnig fást þar sjófuglaveiði og egg eða eins og segir í jarðamatinu:

> p.n. Denne Jord har tilhört en vidtLöftig Afret, som dog hidindtil har været upaa anket benyttet af flere tilgrændsende og bispestolen forhen tilhörende gaarde.

---

71 *Lovsamling* III, bls. 579–580, 584–585, 588, skjal nr 4(11).
72 *Lovsamling* V, bls. 589 og 615, skjal nr 4(12).
73 *Lovsamling* V, bls. 735 og 739, skjal nr 4(13).
74 *Lovsamling* VI, bls. 560, skjal nr 4(14).

> Ligeledes en Øe i Skagefjorden, Drangöe kaldet, hvorhen omtrent 30 Faar ere aarlig blevne satte paa Græsgang, og hvor tillige haves Söefugle-Fangst og Ægg.[75]

Hinn 12. júní 1805 keypti Havsteen faktor Drangey fyrir 105 ríkisdali. Í afriti af höfuðbók yfir reikninga og sölu stólsjarða Hólabiskupsstóls í þremur sýslum á Norðurlandi árið 1805 eru framangreindar upplýsingar skráðar.[76] Þann 2. apríl 1806 sendi Stefán Þórarinsson amtmaður rentukammeri skýrslu yfir kaupendur jarða Hólastóls sem greitt höfðu ⅓ hluta eða meira af kaupverði viðkomandi jarðar. Í skýrslunni kemur fram að Havsteen kaupmaður hafði greitt fullt verð fyrir Drangey.[77]

Við manntalsþingsrétt að Viðvík 19. apríl 1826 fór fram vitnaleiðsla varðandi skilmála kaupbréfs Valgerðar Jónsdóttur fyrir jörðinni Hólum, er hún keypti á uppboði. Valgerður bar ásamt öðru vitni að Hólar hefðu verið boðnir upp með stofunni, haganum og afréttinni með meiru, að Drangey undanskilinni.[78]

Við manntalsþingsrétt að Felli 30. maí 1827 þinglýsti sýslumaður friðlýsingum, dagsettum 13. júní 1787 og 17. júní 1816, fyrir Drangey með tilliti til æðarvarps og uppsáturs og fyrir Elínarhólma í Kolbeinsdalsárósi. Þá var einnig upplesin aðvörun frá kaupmanni Havsteen, dagsett 26. maí 1827, um að hann hafi leigt syni sínum N. Havsteen varp og skipsuppsátur í Drangey.[79]

Við manntalsþingsrétt að Hofi 31. maí 1828 framlagði Þorlákur Jónsson á Grundarlandi eitt skjal, dagsett sama dag, með undirskrift 23 manna sem vorið áður höfðu róið frá Drangey með hverju skjali þeir afsökuðu sig frá að borga toll fyrir skipsuppsátur í Drangey, en tollinn töldu þeir vera ólöglegan og sögðust eftir sem áður ætla að stunda fuglaveiðar við Drangey eftir gamalli venju. Skjalið var birt með tilliti til þeirrar auglýsingar er N. Havsteen lét birta á manntalsþingum árið 1827, viðvíkjandi afgift fyrir skipsuppsátur á Drangeyjarfjöru.[80]

Við manntalsþingsrétt í Hofshreppi 26. maí 1842 var upplesið forboð frá N. Havsteen á Hofsósi í nafni bróður síns, J. G. Havsteens, fyrir Drangey.[81]

Við manntalsþingsrétt að Felli 22. maí 1843 var að beiðni Ó. Ólafssonar í Saurbæ upplesið afrit af svonefndum Viðvíkurdómi frá 6. maí 1676 áhrærandi toll af fuglaveiði í Drangey. Einnig var upplesin auglýsing frá eigendum Drangeyjar varðandi veiðitoll í eynni og til vonar og vara, ef téðum tolli yrði mótmælt, forboð um að hafa þar uppsátur.[82] Ó. Ólafsson framlagði við manntalsþingsrétt að Skefilsstöðum 8. júní 1843 svokallaðan Viðvíkurdóm um toll af fuglaveiði í Drangey.[83]

---

75 Skjal nr. 2(74).
76 Skjal nr. 2(303).
77 Skjal nr. 2(304).
78 Skjal nr. 2(168).
79 Skjal nr. 2(169).
80 Skjal nr. 2(170).
81 Skjal nr. 2(171).
82 Skjal nr. 2(172).
83 Skjal nr. 2(173).

Hinn 9. maí 1845 fór fram fundur hjá sáttanefnd Skagaumdæmis en þar var tekið fyrir mál J. Havsteens á Akureyri gegn þremur skipseigendum sem ekki höfðu viljað greiða toll fyrir lóðarnot og skipsuppsátur á Drangeyjarfjöru. Sátt náðist á fundinum og er hún svohljóðandi í sáttabók:

> Mr. Þorlákur skuldbindur sig til ad greida ofannefndan Toll, en áskilur sér ad mega greida hann í fugli og ad Tollurinn verdi ekki framveigis hækkadur, líka ad fuglinn skuli goldin verda fyrir midjan Eyartíma og útilátin óskemdur undir Laga adför, (Mr. Tómas og Gudmundur erklærudu, sá fyrri, ad hann tæki ekki Sáttum, utan med svofeldum hætti, ad Eyareigandin gángist fyrir ad tilraun sé gjörd ad grafa brunn á hentugasta stad á fjörunni, hvarad Eyarmenn sjálfir vinni kauplaust – pumpa edur verkfæri til ad ná vatninu upp úr brunninum sé af Eigandanum tillögd – og ad freistad sé ad hreinsa grjót úr bjarginu er mansfót festi á, þar sem helst þyki vid þurfa og ad Lögd væri ól til þess. Þetta muni varla vera meir en hálfs dags verk fyrir einn mann. Hinn sídari tjáir sig viljugan ad borga fjörutoll géti hann fengid vatn til drykkjar vid Drangey hvadan sem komi. Þessu Mr. Tómasar og Gudmundar uppástandi skýtur studiosus O. Olafsson til Eigandans atkvæða) Málskostnadi til sáttargjördarmannsins lofa hlutadeigendur ad fullnægja.[84]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Hólar í Hjaltadal skráð sem bændaeign en dýrleika hennar er ekki getið. Í neðanmálsgrein segir að jarðabækurnar segi hvorki frá dýrleika né leigumála en árið 1802 sé jörðin metin á 48,5 hundruð og segir þar að Drangey heyri undir stólinn.[85]

Í jarðamati Skagafjarðarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um Drangey:

> Drángey á Skagafyrdi, óbygd og óákvedin til hundradatals. – Sá mesti ardur af eyu þessari er þar í innifalin, ad þar er kjarngódur bithagi fyrir 20 til 30 kindur bædi vetur og sumar, en er mikillri hættu undirorpid, einkum á vetrardag, vegna þess ad meira edur minna af kindum þessum fer árlega fyrir bjarg fram, og ferst á þann hátt. – I bjarginu fæst med miklum kostnadi og lífshættu, nokkud af svartfugli og eggjum, en umhverfis eyuna veidist fugl á flekum, og væri þadan gott útrædi til fiskjar ad vortíma, ef fjara væri betri til skipsuppsáturs og fiskverkunar, en hún er mjög lítil svo þeim sem þar halda til, er þar hætta búin vegna grjóthruns úr bjarginu ad ofan, og sjóargángs ad framan. – Ágódi sá sem eya þessi géfur af sér, er svo undir högg sóktur og stopull, ad matsmennirnir álíta hann, í samanburdu vid ágóda af bygdum jördum i hreppnum, og med tilliti til kosta hans og annmarka, ej geta metist meir en til 7 hndr.[86]

Á manntalsþingum fram eftir nítjándu öld og í upphafi þeirrar tuttugustu voru þinglesnar fjölmargar friðlýsingar um Drangey. Friðlýst var ýmist fyrir varpi, veiði, fjöru og selum en einnig fyrir yfirgangi og ólöglegri notkun og á móti skotum.[87] Á manntalsþingi að Hofi 19. maí 1882 var æðarvörpum sýslunnar friðlýst sem og Drangey með hinni svonefndu Kerlingu.[88]

Á manntalsþingi að Viðvík 6. júní 1850 voru þinglesin tvö skjöl varðandi Drangey. Með hinu fyrra var lýst friðhelgi á Drangey, Elínarhólma og Lundey sem varplöndum

[84] Skjal nr. 2(270).
[85] Skjal nr. 4(1), bls. 267.
[86] Skjal nr. 2(112).
[87] Skjöl nr. 2(174)–2(203).
[88] Skjal nr. 2(204).

og selveiði á Lóni í Viðvíkurhreppi. Hið síðara var friðlýsingar- og lögfestuskjal, dagsett 17. maí 1848, fyrir Drangey frá J. G. Havsteen á Akureyri.[89]

Meðal kirkjuskjala Hólakirkju í Hjaltadal er varðveitt ódagsett skjal, líklega frá seinni hluta nítjándu aldar, um rétt kirkjunnar til viðhaldsfjár úr ríkissjóði vegna stólsjarðasölu. Drangey er aðeins nefnd á einum stað í skjalinu en þar segir:

> Svo byrjar ávikinn Máldagi adra samkynjaða raðarskírslu yfir Staðarinns (:Biskups setursins:) reka þannig: „Med Drángeÿ og Lundey (sem báðar vóru hagnýttar árlega frá biskups setrinu)“ ä Hólastaður öll fjórugögn“[90]

Á manntalsþingi að Hofi 16. maí 1868 var þinglýst forboði til allra afnota af Drangey án leyfis umráðamanna hennar, J. Blöndals og J. Jónssonar.[91] Forboðið var einnig þinglesið við manntalsþing að Stóru-Seylu 26. maí 1868.[92]

Við aukarétt að Hjaltastöðum 20. september 1869 var kveðinn upp dómur í máli umráðamanna Drangeyjar, Jóns Jónssonar og Jósefs Blöndals, gegn Gísla Ólafssyni, bónda á Óslandi, þar sem stefnendur kröfðust þess að stefndi yrði skyldaður til að borga þeim toll af flekaútgerð sinni og fuglaveiði í Drangey. Stefnefndum var dæmt í hag.[93]

Hinn 26. mars 1870 fór fram aukaréttur þar sem útnefndir voru Sveinn Sveinsson í Haganesi, umboðsmaðurinn Ólafur Sigurðsson á Ási, Björn Þórðarson á Skálá og Sigurður Jónsson á Ártúni til að meta hæfilegan lóðartoll fyrir skipsuppsátur og önnur afnot af fjörunni í Drangey.[94]

Við manntalsþing 30. maí 1885 var þinglesið eignarskjal Jakobs Havsteens frá samerfingjum hans fyrir Drangey fyrir 1.500 kr.[95]

Með kaupbréfi dagsettu 24. júní 1885 gerðu Jakob V. Havsteen og Jóhann P. Pétursson, fyrir hönd sýslunefndar Skagafjarðarsýslu, með sér samning um kaup sýslunefndarinnar á Drangey. Í kaupbréfinu segir að Drangey hafi verið níu hundruð að dýrleika. Kaupverðið var 1.800 kr. en með því seldi Jakob Drangey með öllum gögnum og gæðum og öllu sem fylgja ætti og fylgja bæri eynni. Afsal fyrir kaupunum er dagsett 16. ágúst 1886.[96] Við manntalsþing 11. júní 1888 var þinglesið afsal sýslunefndarinnar fyrir Drangey.[97]

Á manntalsþingi að Lýtingsstöðum 16. maí 1904 var auglýst að sýslunefndin hefði veitt mönnum heimild til að nota land í Drangey til kartöfluræktar um næstu sex ár endurgjaldslaust.[98]

Í *Stjórnartíðindum* frá 1912 eru birt lög nr. 20/1912 um samþykkt um veiði í Drangey. Í lögunum segir meðal annars:

---

89 Skjal nr. 2(205).
90 Skjal nr. 2(272).
91 Skjal nr. 2(206).
92 Skjal nr. 2(207).
93 Skjal nr. 2(208).
94 Skjal nr. 2(209).
95 Skjal nr. 2(210).
96 Skjal nr. 10(4).
97 Skjal nr. 2(211).
98 Skjal nr. 2(212).

> Sýslunefnd Skagafjarðarsýslu veitist heimild til að gera samþykt um veiði í Drangey, á þann hátt og með þeim skilyrðum, er fyrir er mælt í lögum þessum.[99]

Með lögum nr. 63/1954 um fuglaveiðar og fuglafriðun voru lögin frá 1912 felld úr gildi.[100] Þau lög voru svo felld úr gildi með lögum nr. 33/1966 um fuglaveiðar og fuglafriðun.[101] Í *Stjórnartíðindum* frá 1913 er birt samþykkt nr. 81/1913 um veiði í Drangey. Í henni segir meðal annars:

> 1. gr.
>
> Þegar vika er liðin af sumri skal öllum, sem lögheimili eiga í Skagafjarðarsýslu, heimilt að fara til Drangeyjar að byggja sjer byrgi á »Fjörunni« meðan rúm leyfir, ef þeir ætla sjer að stunda svartfuglaveiði á flekum í landhelgi eyjarinnar. […] Umsjónarmaður eyjarinnar, sbr. 8. gr., skal gæta þess vandlega, að rúmið sje notað sem haganlegast og drýgst. Verði ágreiningur út af byggingu byrgja ræður úrskurður umsjónarmanns.
>
> […]
>
> 7. gr.
>
> Sýslunefndin byggir eyna til alt að 5 ára í senn til eggjatöku og gefur oddviti sýslunefndar leiguliða byggingarbrjef, sem skýrt tekur fram, hvað það er, sem bygt er, til hvað langs tíma og með hvaða skyldum.
>
> […]
>
> 8. gr.
>
> Sýslunefndin, eða oddviti hennar, útvegar á ári hverju umsjónarmann, sem hefir á hendi eftirlit með því, að þeir, sem stunda veiði við eyna, og leiguliði eggversins hlýði fyrirmælum samþyktar þessarar.[102]

Í samþykkt nr. 59/1955 um fuglaveiðar í Drangey segir meðal annars:

> 1. gr.
>
> Þegar vika er liðin af sumri skal öllum, sem lögheimili eiga í Skagafjarðarsýslu og Sauðárkrókskaupstað, heimilt að fara til Drangeyjar, og hafast þar við á „Fjörunni“, meðan rúm leyfir, ef þeir ætla sér að stunda svartfuglaveiði á flekum í landhelgi eyjarinnar. Umsjónarmaður eyjarinnar, sbr. 8. gr., skal gæta þess vandlega, að rúmið sé notað sem haganlegast og drýgst. Verði ágreiningur um tjaldstæði ræður úrskurður umsjónarmanns.
>
> Með orðinu „landhelgi“ í samþykkt þessari, er átt við allt hið hefðbundna svæði umhverfis Drangey, þar sem fuglaveiði á flekum hefur verið stunduð.
>
> […]
>
> 7. gr.
>
> Sýslunefndin eða sýslunefndaroddviti byggir eyna til þriggja ára í senn til eggjatöku og gefur oddviti sýslunefndar leiguliða byggingarbréf, sem skýrt tekur fram, hvað það er, sem byggt er, til hvað langs tíma og með hvaða skyldum. Skyldur er leiguliði að hreinsa bjargið yfir „Fjörunni“ og annars staðar þar sem tjöld eru sett undir því, gegn gjaldi, er nemur allt að ¼ hluta af eftirgjaldi hans.
>
> […]

[99] Skjal nr. 4(15).
[100] Skjal nr. 4(22), sjá 39. gr.
[101] Skjal nr. 4(23), sjá 43. gr.
[102] Skjal nr. 4(16).

> 8. gr.
>
> Nefnd sú, er stjórnar málefnum Drangeyjar samkvæmt eignaskiptasamningi, útvegar á ári hverju umsjónarmann, sem hefur á hendi eftirlit með því, að þeir, sem stunda veiði við eyna, og leiguliði eggversins hlýði fyrirmælum samþykktar þessarar.[103]

Í samþykkt nr. 83/1962 um fuglaveiði í Drangey segir meðal annars:

> 1. gr.
>
> Þegar vika er liðin af sumri, skal þeim, sem fengið hafa leyfi Drangeyjarnefndar og lögheimili eiga í Skagafjarðarsýslu eða Sauðárkrókskaupstað, heimilt að fara til Drangeyjar til undirbúnings veiðum við eyna og hafast þar við á „Fjörunni“, meðan rúm leyfir, ef þeir ætla sér að stunda svartfuglaveiði með flekum í landhelgi eyjarinnar. Fuglaveiði með flekum má stunda frá 20. maí til 7. júlí, og hámarkstala fleka á sjó hverju sinni má ekki fara yfir 400.
>
> Umsjónarmaður eyjarinnar, sbr. 8. gr., skal gæta þess vandlega, að rúmið sé notað sem haganlegast. Verði ágreiningur um tjaldstæði, ræður úrskurður umsjónarmanns. Með orðinu landhelgi í samþykkt þessari er átt við 2 km svæði út frá eynni og Kerlingunni og umhverfis þær.[104]

Í undirmati að fasteignamati Skagafjarðarsýslu 1916–1918 kemur fram að Drangey var metin á 5.000 kr. Engar upplýsingar koma fram um landamerki hennar. Fram kemur að Drangey hafi verið eyðieyja notuð af almenningi til fugla og fiskiveiða, eggjatekju, heyskapar og til kindagöngu. Enn fremur kemur fram að dranginn Kerling sunnan við eyna fylgdi eyjunni. Eigandi jarðarinnar var Skagafjarðarsýsla.[105]

5.3.3 Hólar í Hjaltadal

Í rekaskrá Hólastaðar frá 1374 segir eftirfarandi um Drangey:

> Med dranghey ok lundey æa hola stadr oll fioru gogn.[106]

Hinn 5. júlí 1462 var á Eyrarlandi útnefndur af Ólafi biskupi Rögnvaldssyni dómur tólf presta til að fjalla um það hvort Hólakirkja í Hjaltadal ætti Drangey. Sex prestar vottuðu að þeir vissu að Hólakirkja hefði haft hana í 40 ár. Aðrir vottuðu það sama upp á 30 ár og einn upp á 25 ár. Í dómnum segir svo:

> nu saker þess ath þetta var suarit af sex prestum sem fyr scrifat stenndr þui dæmdum vær fyr nefnder prestar títt nefnda drangeý er liggr æa skagafirde vera ok verit hafua obrigdiliga eign adr greindrar hola kirkiu epter þui fremsta sem lôgbok vtvisar.
>
> var þessi vor domur vpp sagdr ok in scriptis fram borin j sama stad deige ok æri sem fyr seiger.[107]

Sama dag var annar dómur tólf presta útnefndur á Eyrarlandi af Ólafi biskupi til að dæma um það mál að biskup kærði Þorstein Brynjólfsson fyrir að hafa farið í Drangey og veitt þar seli og tekið fugla og egg án leyfis. Fram kemur að Þorsteinn hafi án leyfis farið í tuttugu skipti til veiðiskapar í eyna. Dómurinn komst að eftirfarandi niðurstöðu:

---

[103] Skjal nr. 4(17).
[104] Skjal nr. 4(18).
[105] Skjal nr. 2(129).
[106] *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 278, skjal nr. 4(39).
[107] *Íslenzkt fornbréfasafn* V, bls. 365–367, skjal nr. 4(40).

> nu saker þess ath þar var synt ath þorsteinn hafdi j eyna farit sem fyr scrifat stendr. þui dæmdum vær fyr nefnder prestar titt nefndan þorstein bryniolfsson skylldugan ath lvka heilagri hola kirkiu þriatigi marka j fullRetti firir huert þat sinn sem hann hefer j drangey farit heimilldarlaust ok hann hefer þadan haft til halfrar merkur sela, fugla eda egg. ok tuigillda aptur þat sem hann hefer veit[t] vnder sinn suarin bokareid. enn huert þat sinn sem hann hefer minna veit en til halfrar merkr. dæmdum vær hann skylldugan ath tuigillda aptr ok landnam med. dæmdum vær þorstein bryniolfsson skẏlldvgan ath sueria settareid jnnann manadar ath heyrdum dominum ath hann hefde alldre heimilldarlaust farit j þratt nefnda drangey. fellz honum sia eidr þa dæmdum vær hann skylldvgan ath luka slika sekt sem fyr seiger. ok þratt nefndan þorstein brẏniolfsson fallinn j bann ok skylldugan ath taka lausn ok script af biskupinum epter Rettum krikiunar lôgum.[108]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalí*ns yfir Hólahrepp frá árinu 1709 segir eftirfarandi um Hóla í Hjaltadal:

> **Hoolar** kallast oft **Hólastadur**.
>
> Þetta er biskupsstóllinn fyrir norðan, þar sem dómkirkjan og skólinn standa.
>
> Dýrleikinn er hjer óviss, því engin gelst hjer tíund af, hefur og aldrei goldist að aldöðli síðan jörðin var gefin til biskupsstóls.
>
> Stólinn heldur nú Herra biskupinn mag. Björn Thorleifsson.
>
> […]
>
> Þessa afrjetti á stóllinn, sem hann brúkar fyrir sitt kvikfje sumar og vetur hjer nálægt: Hjaltadalur, óbygt land fram af sveitinni. Hjeðinsdalur gengur til austurs út af Hjaltadal. Hagafjallið liggur millum Hjeðinsdals og Villíngadals. Villingadalur liggur í landsuður af Hjaltadal. Viðirnessdalur hálfur, það sem veit til fjallsins Hólabyrðu. Hólaafrjett sem gengur fram af Kolbeinsdal. Öll þessi lönd brúkar staðurinn árlega fyrir sitt kvikfje, hesta og geldíng og selstöðu fram á Hjaltadal fyrir stólsins ásauð þar sem heitir Sauðasel fyrir framan Hjeðinsá.
>
> Skóg á stóllinn öngvan i sínum heimalöndum, og þarf því hrísrif alt lángt til að sækja í annara stólsins jarða lönd, en kolgjörð í fjarlæga skóga með stórkostnaði.
>
> Torfrista og stúnga sæmileg.
>
> Reiðíngur allur tilkeyptur.
>
> Móskurð til eldiviðar hefur stóllinn í Efra Áss landi síðan þrotið var í Viðirnes landi.
>
> Rekar stólsins af viði og hvölum teljast í hans rekaskrá og er oflángt hjer inn að færa.
>
> Skipsuppsátur stólsins fyrir farmaskip og flutníngа er í Kolbeinsár ósi fyrir Viðvikur landi. þar er og búðarstöð stólsins til að hirða stólsins góts, sem flutt verður á skipum.
>
> Selför brúkar stóllinn til bús síns í Skagafirði þar sem heitir Hofstaðasel.
>
> Túninu grandar mýrarvatnsgángur að neðanverðu, sem ekki verður við sjeð.
>
> Grjótuppgángur spillir og so túni.
>
> Enginu grandar þveráin, sem kallast Hofsá og hefur oft verið viðleitast að girða hana af, en hún brýtur girðíngina.
>
> Enginu spilla skriður.
>
> Hofið heitir stekkur og fjárhús staðarins, þar segja munnmæli bærinn hafi staðið áður í fyrndinni og ljós eru þar bygðarmerki, en þá er þessi biskupsstóll var stiftaður, var þar

[108] *Íslenzkt fornbréfasafn* V, bls. 367–368, skjal nr. 4(40).

> staðurinn sem nú stendur hann, og veit enginn að síðan hafi bær verið á Hofinu, má og ekki byggja fyrir landþröng.
>
> Geitagierde og Kollugierde eru tvenn fjárhásstæði sem stóllinn brúkar, og þó girðíngar sjeu umhverfis hvorutveggju, þá veit enginn að hjer hafi bæir verið, og því líkast að um fjárhúsin hafi sú girðing verið gjörð til túnræktar við fjárhúsin.
>
> Fuglveiði stólsins, eggver og sauðagánga á Drángeyju er áður skrifuð i jarðabókinni yfir Höfðaströnd, þar sem eyin liggur fyrir landi. Vide Drangey.[109]

Við manntalsþingi að Viðvík 29. maí 1744 lögfesti sýslumaður heimaland, haga og afrétt biskupsstólsins á Hólum og bannaði notkun þeirra án leyfis. Sýslumaður lagði einnig bann við notkun þeirra stíga sem lágu norður í túnið, ríða ætti heldur tröðina.[110]

Á manntalsþingi 29. maí 1747 var fjallað um innlegg Halldórs Brynjólfssonar biskups frá 27. maí 1747 þar sem hann fór fram á upplýsingar um ásigkomulag jarða Hólabiskupsstóls í níu póstum. Hann vildi fá upplýsingar um tún og hversu mörg þeirra gengu til strandar þurrar af grjóti, um torfskurð, merkjanlegar skemmdir af grjóti og fjallsskriðum. Einnig vildi hann fá upplýsingar frá nálægum þingsóknarmönnum um Borgarey þar sem hestar biskupsstólsins gengu úti á vetrum og um fiskafla á Höfðaströnd.[111]

Við manntalsþing 28. apríl 1753 spurði lögmaður, vegna beiðni nokkurra stólsins landseta, samankomna þingmenn um ásigkomulag Hólabiskupsstólsins hvar til þeir svöruðu að jörðin væri mjög svo af sér gengin og skemmd, svo sem af vatnagangi og sumar af sandi og bleytu.[112] Sama efni var tekið til umræðu á manntalsþingum 9. maí 1753 og 13. maí 1754.[113]

Í konunglegri skipun frá 29. maí 1767 um skiptingu eigna Hólabiskupsstóls er fjallað um Drangey og réttindi og tekjur biskups þar. Í skjalinu segir meðal annars:

> Approbation paa en af den anbefalede Commission paa Island forfattet Separations-Act, hvorved fra Holum Bispestol og Biskoppens Forretninger adskilles alt det, som henhörer til Oeconomien og er Bispe-Embedet uvedkommende.
>
> […]
>
> Af Drangöes Avling oppebærer Oeconomus ogssaa ⅔ Dele imod Biskoppen, hvorefter ogsaa Omkostningerne paa begge Sider og Udredning dertil bör lignes efter advenant.
> […]
>
> Biskoppen udi Holum Stift nyder i sin aarlig Gage, foruden ⅓ Deel af Drangöes Fangst og Bispestolens extraordinaire Herligheder, som Driv-Fiske og Drive-Tömmer, den Summa 500 [Rd.]
>
> […]
>
> Til Oeconomiens Fortsættelse leveres Mand fra Mand Oeconomo i Inventarium, som ligeledes af ham i alle paakommende Tilfælde bör vedligeholdes, nemlig:
>
> […]

[109] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IX, bls. 217–219, skjal nr. H-7.
[110] Skjal nr. 2(213).
[111] Skjal nr. 2(214).
[112] Skjal nr. 2(215).
[113] Skjöl nr. 2(216) og 2(217).

> Fæste af Skindreb, som Behöves til Drangöe 4 [hundr.][114]

Við manntalsþing að Vindhæli 1. maí 1771 var upplesið afrit af máldaga fyrir Hólum og vottað til landsummerkja með tilgreindum ítökum. Fram kom að skjalið hafði áður verið upplesið á manntalsþingi 27. apríl 1753. Þá var upplesin lögfesta Hóla sem var samhljóða ofangreindum máldaga, en hún hafði áður verið upplesin á manntalsþingum 27. apríl 1770 og 26. júlí 1770.[115]

Í skipun um stjórn Hólabiskupsstóls og skóla þar frá 1. maí 1789 segir eftirfarandi um Drangey:

> Anordning, hvorledes med Holum Bispestols Gods, samt derunder henhörende Domkirke og latinske Skoles Bestyrelse og Oeconomie skal forholdes.
>
> […]
>
> Drangöen med dens Avling tillægges Biskoppen, ligesom Bispegaarden selv, da denne Avling er en Herlighed, som hörer til samme[116]

Í annarri skipun um sama efni frá 9. september 1791 segir:

> Anordning angaaende hvorledes med Holum Bispestols og latinske Skoles Godsers Bestyrelse og Skolens Oeconomie med videre skal forholdes.
>
> […]
>
> Videre tillægges Biskoppen, i Hensigt til at han besörger Modtagelsen af Stiftelsens Indkomster, og derfor aflægger rigtig Regning, samt forsyner Disciplene med hvad de kunde trænge til at faae overladt for deres Mannedspenge. Hele Drangöe-Fangst, Strandrettigheden af Skole-Oeconomiens Gods saavel som Bispegaarden fri, saa længe den nu approberede private Husholdning for Skolen vedbliver.[117]

Á lista yfir jarðagóss Hólabiskupsstóls sem fjallað er um í skilmálum um sölu þess, dagsettum 13. mars 1802, er eyjan Drangey.[118]

Í jarðamati Skagafjarðarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Hóla sagður óviss. Jörðin var áður fyrr biskupsstóll. Í framhaldi af lýsingu á afrétt er fjallað um Drangey á Skagafirði en þar megi setja árlega 30 kindur á grasagöngu og einnig fáist þar sjófuglaveiði og egg, eða eins og segir í jarðamatinu:

> p.n. Denne Jord har tilhört en vidtLöftig Afret, som dog hidindtil har været upaa anket benyttet af flere tilgrændsende og bispestolen forhen tilhörende gaarde.
>
> Ligeledes en Øe i Skagefjorden, Drangöe kaldet, hvorhen omtrent 30 Faar ere aarlig blevne satte paa Græsgang, og hvor tillige haves Söefugle-Fangst og Ægg.[119]

Við manntalsþingsrétt 7. júní 1806 var upplesin lögfesta fyrir Hólum í Hjaltadal. Björn í Ási mótmælti lögfestunni fyrir Ásselsland (Fannlaugastaðir) og fór fram á að fimmtarstefna færi fram.[120] Lögfesta um Hóla var einnig upplesin við manntalsþingsrétt

[114] *Lovsamling* III, bls. 579–580, 584–585, 588, skjal nr 4(11).
[115] Skjal nr. 2(218).
[116] *Lovsamling* V, bls. 589 og 615, skjal nr 4(12).
[117] *Lovsamling* V, bls. 735 og 739, skjal nr 4(13).
[118] *Lovsamling* VI, bls. 560, skjal nr 4(14).
[119] Skjal nr. 2(74).
[120] Skjal nr. 2(219).

20. maí 1807.[121] Á manntalsþingi 13. júní 1808 var upplesin lögfesta Þorsteins Pálssonar fyrir Reykjum af dags dato, en þeirri lögfestu mótmæltu Hólaábúendur og töldu hana ganga gegn gildandi samningi.[122]

Á manntalsþing 1. júní 1827 var birt lögfesta dagsett 6. júní 1806 fyrir Hólum í Hjaltadal, endurgerð frá 1. júní 1827. Jón Jónsson á Reykjum framlagði á móti aðra lögfestu frá 31. maí 1827 fyrir jörðinni Reykjum. Þorkell Jónsson á Svaðastöðum og Þorsteinn Pálsson á Hofstöðum áskildu sínum jörðum frían upprekstur á Hólaafrétt og sömuleiðis bændurnir frá Hofdölum.[123]

Við manntalsþingsrétt 3. júní 1828 framlagði séra Benedikt Vigfússon á Hólum samning milli hans og bræðranna Sigfúsar og Jónasar Þorleifssona fyrir hönd móður þeirra, Helgu Jónsdóttur í Samkomugerði, dagsettan 6. ágúst 1827, um landamerki milli Reykja og Hóla. Við sama manntalsþingsrétt lét séra Benedikt Vigfússon upplesa lögfestu fyrir Hólum, dagsetta 6. júní 1806, og aðra frá 1. júní 1827. Með tilliti til þessarar lögfestu vottuðu nálægir hlutaðeigendur, B. Illugason í Brimnesi, Þorkell Jónsson á Svaðastöðum, Þorsteinn Pálsson á Hofstöðum og Jón Hafliðason á Hofdölum, að þeir vildu halda sig við þá sátt er gjörð var á sínum tíma um Hólaafrétt.[124]

Við manntalsþingsrétt 15. maí 1833 var upplesin lögfesta fyrir Hólum í Hjaltadal, dagsett 15. maí 1833.[125] Forboð gegn upprekstri í heimalönd Hóla, dagsett 21. maí 1835, var þinglesið við manntalsþingsrétt 23. maí 1835.[126] Þá var lögfesta fyrir öllu Hólalandi, dagsett 21. maí 1840, þinglesin við manntalsþingsrétt 21. maí 1840 og önnur lögfesta fyrir landi Hóla ásamt Kolbeinsdalsafrétt, dagsett 26. maí 1849, var þinglesin við manntalsþingsrétt sama dag.[127] Við manntalsþingsrétt 15. júní 1850 var upplesin lögfesta frá 6. júní 1850 um rekaítök Hólakirkju á Skaga.[128] Enn önnur lögfesta um Hóla, dagsett 5. júní 1866, var upplesin við manntalsþingsrétt sama dag.[129]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Hólar í Hjaltadal skráð sem bændaeign en dýrleika hennar er ekki getið. Í neðanmálsgrein segir að jarðabækurnar segi hvorki frá dýrleika né leigumála en árið 1802 sé jörðin metin á 48,5 hundruð og segir þar að Drangey heyri undir stólinn.[130]

Í jarðamati Skagafjarðarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Hóla:

> Hólar med bigdri hjáleigu Hofi. Hundradatal er óákvedid. Þess ber fyrirfram ad géta ad eigandi þessarar jardar hefir í bréfi til sýslumannsins dagsettu 21ta September seinastlidna, látid í ljósi ad hann ej geti verid samþykkur mati á Hólum, sem gagnstædu

[121] Skjal nr. 2(220).
[122] Skjal nr. 2(221).
[123] Skjal nr. 2(222).
[124] Skjal nr. 2(223).
[125] Skjal nr. 2(224).
[126] Skjal nr. 2(225).
[127] Skjal nr. 2(226) og 2(227).
[128] Skjal nr. 2(228).
[129] Skjal nr. 2(229).
[130] Skjal nr. 4(1), bls. 267.

> „rétt adgjættum einstökum þarad lútandi undanþágu fornréttindum jardarinnar“ og ad ítök Hólakirkju séu jördunni sjálfri óvidkomandi, og eigi því ej ad metast med henni.
>
> Hvad hinu fyrra vidvíkur, þá finnur sýslumadurinn og jardamatsmennirnir þad öldúngis vafalaust ad jördin Hólar eigi ad ad metast ej sídur en hvur ønnur jörd í landinu, því einsog þad ad sleppa tédri jörd frá mati, væri beint á moti bodi tilskipunar af 27da Maii 1848, grein 1, þannig er þeim einkaréttur jardarinnar til aldrej af verda metin, ókunnur.
>
> Eins vafalaust finnst þad ad vera, ad fasteignar ítøk þau er Hóla kirkju tilheyra beri ad meta med jördunni. – Ad slík ítök séu metin fylgir beinlínis afbodi nefndrar tilskipunar um mat á øllum fasteignum, og þá vyrdist þad liggja í hlutarins edli, ad þau metist i sambandi vid þá jörd, á hvurri sú stiptun stendur er nýtur þeirra.
>
> Túnin á bádum jördunum álítast ad vera hérumbil 60 dagslættir; meiri partur þeirra er þýfdur, og túnid á heimajördunni í besta lagi ræktad; þau álítast ad géfa af sér til jafnadar 19 kúafódur. – Eingid er stórt ummáls og í betra lagi grasgéfid, en mestpart þýft, sumpart grítt og ad nokkru leiti blautt, heigjædi i betra lagi. Landrými jardarinnar er mikid, en mjög uppblásid, melamikid og árlega skridufallid; landsnytjar sumar í medallagi, en nokkrar ørdugar til notkunar vegna fjarlægdar ~~vid~~ á samanburdi vid adrar jardir i hreppnum. – Nálæg vetrarbeit lítil og léleg, en allgód á fjarlægari stødum, nefnilega á svonefndum „Hólahaga“. – Torfrista er gód, móskurdur lélegur, en hrísrif og grasatekja gétur ej talist med kostum jardarinnar. – Heimajördin med hjáleigunni Hofi, álíst ad géta framfleytt í medalári 19 kúm, 192 ám, 180 saudum og 110 lömbum til vidureldis, edur 64 hndr. í frídum peníngi. – Jördunni tilheyrir svonefnd Hóla afrétt á Kolbeinsdal, sem ordin er mjög uppblásin og skridufallin, og álítst hún í samanburdi vid landstærd og gjædi jardarinnar sjálfrar, ej géta metist meir en sanngyldi 10 hndr. – Egandi jardarinnar hefir útaf fyrirspurn sýslumannsins, í ádur áminstu bréfi látid i ljósi, ad kirkjunni séu árlega gjörd skil fyrir 4 til 5 rbd fyrir ~~trjat~~ trjáreka ítök; þessi hlynnindi álíta matsmennirnir, ej meiri en jafngyldi 2 hndr. – Jördin Hólar med hjáleigunni Hofi, afrétt i Kolbeinsdal, og rekaítökum, ad frádreginum kostnadi, svarar því 76 hdnr.[131]

Meðal kirkjuskjala Hólakirkju í Hjaltadal er varðveitt ódagsett skjal, líklega frá seinni hluta nítjándu aldar, um rétt kirkjunnar til viðhaldsfjár úr ríkissjóði vegna stólsjarðasölu. Drangey er aðeins nefnd á einum stað í skjalinu en þar segir:

> Svo byrjar ávikinn Máldagi adra samkynjaða raðarskírslu yfir Staðarinns (:Biskups setursins:) reka þannig: „Med Drángeÿ og Lundey (sem báðar vóru hagnýttar árlega frá biskups setrinu)“ ä Hólastaður öll fjórugögn“[132]

Á manntalsþingi að Viðvík 13. júní 1881 var þinglesinn kaupsamningur um sölu á jörðinni Hólum með hjáleigunni Hofi til sýslunefndarinnar í Skagafjarðarsýslu, útgefinn 19. mars 1881 af Þorvaldi Arasyni, fjártilsjónar- og umboðsmanni Benedikts Jónssonar. Einnig var þinglesinn viðskiptasamningur milli feðganna Jóns Benediktssonar og Benedikts Jónssonar, dagsettur 21. apríl 1881, sérstaklega um samþykki á sölu Hóla með Hofi til sýslunefndarinnar með árituðu samþykki Jóhannesar Þorfinnssonar, fjárhaldsmanns Jóns Benediktssonar. Þá var þinglesið afsalsbréf fyrir Hólum í Hjaltadal, 108 hundruð og 4/10 hlutar úr hundraði að dýrleika, með hjáleigunni Hofi, Haganum og Suðurárdal Hafrafellsmegin, Kolbeinsafrétt og kirkjunni með öllum réttindum. Afsalsbréfið var útgefið af eiganda jarðarinnar Benedikt Jónssyni hinn 25. apríl 1881 til sýslunefndarinnar í Skagafjarðarsýslu. Í tilefni af þessu afsalsbréfi var því

[131] Skjal nr. 2(113).
[132] Skjal nr. 2(272).

yfirlýst af hálfu Viðvíkurhreppsmanna að þar sem fyrrverandi Hólaeigandi hefði ekki, þrátt fyrir ítrekaðar áskoranir, sannað eignarrétt sinn til Kolbeinsdalsafréttar, þá gætu þeir ekki að svo stöddu samþykkt skýlausa sölu á afréttinni og geymdu því hreppsmenn sér óskertan rétt sinn til upprekstrar á hana.[133]

Landamerkjaskrá Hóla er dagsett 20. maí 1890 en hún var þinglesin 21. maí 1890. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjaskrá fyrir Hólum.
>
> Að norðan ræður merkjum Heljará frá upptökum og þartil Heljargil þrýtur, en úr því beina stefnu til Kolbeinsdalsár gagnvart stórum steini, sem er skammt fyrir sunnan Háaleiti og þaðan eptir sömu stefnu upp á há Elliða, þaðan suður hæstu brúnir gegnt upptökum Strangalækjar á Víðinesdal, þá með Strangalæk þartil hann fellur í Víðinesá. Síðan ræður Víðinesá merkjum þartil gilið þrýtur, og svo þaðan eptir hennar elstu og beinustu farvegum til Hjaltadalsár gegnt miðju Tíðaskarði.
>
> Að austan og norðan ráða hæstu fjallabrúnir fyrir ofan botna á Heljardal, Skíðadal og Inggjaldskál. Þá Tungnahryggsjökull og síðan eins og fjöll liggja hæst fyrir ofan Hóladalsbotn, Hólabyrðu, Villingadalsbotn, Hólahaga, Hjeðinsdalsbotn og Hyrnu.
>
> Að sunnan ráða hæstu fjallseggjar fyrir botni á Hjaltadal og Suðurárdal. Að vestan ráða merkjum hæstu fjallahryggir að vestanverðu við Suðurárdal norður að Sveigsskál og þaðan þvert niður í Stóragrjót, sem liggur skammt fyrir sunnan það, er Suðurá rennur í Hjaltadalsá, þá með Suðurá þartil hún fellur í Hjaltadalsána. Úr því ræður Hjaltadalsá merkjum eptir sínum efstu og beinustu farvegum norður að því, sem fyr segir um Víðinesá. En frá Hrafnhólslandi sunnanverðu og norður undir Hrappstaði liggur áin fast við vesturbrekkur. Enn í beina stefnu niður af Hrappstaðabæ eru elstu farvegir hennar 75 föðmum fyrir austan melbakkann og svo norður eyrar beina stefnu vestan við Lambamó. Bjarnastaðir og Fjall eiga frían upprekstr fyrir fje í Hólaafrjett í Kolbeinsdal.
>
> Hólum 20. dag maím. 1890
>
> Hermann Jónasson (umráðandi Hóla)
>
> Framanritaðri landamerkjaskrá erum við samþykkir
>
> Jón Guðmundsson, eigandi Víðiness
>
> Árni Ásgrímsson [eigandi] Kálfstaða
>
> Jóh. Þorfinnsson [eigandi] Reykja.
>
> […]
>
> Aths. Björn bóndi Pjetursson á Hofstöðum mótmælti ofanritaðri skrá fyrir Hólum í umboði nokkra bænda í Viðvík & Hólahreppum, að því er snertir hið óbyggða svæði fram af Hjaltadal & Kolbeinsdal, vottar J. Ólafsson.[134]

Á manntalsþingi að Viðvík 21. maí 1890 var þinglesin landamerkjaskrá fyrir Hólum í Hjaltadal, ódagsett í dómabók.[135]

Við aukarétt 1. júní 1907 var tekið fyrir að útnefna tvo virðingarmenn til að meta eignir norðuramtsins á Hólum í Hjaltadal við afhendingu búnaðarskólastofnunarinnar

[133] Skjal nr. 2(230).
[134] Skjal nr. 2(14).
[135] Skjal nr. 2(231).

til landssjóðs á yfirstandandi vori. Útnefndir voru hreppstjórinn Björn Jónsson og Jón Sigurðsson oddviti.[136]

Á manntalsþingi að Viðvík 7. júní 1909 var þinglesið afsalsbréf frá amtsráðsforseta Guðlaugi Guðmundssyni til landssjóðs fyrir Hólum í Hjaltadal með hjáleigunni Hofi, skólastofnuninni, dómkirkjunni og öllum húsum staðarins.[137]

Í undirmati að fasteignamati Skagafjarðarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Hólar var metin á 8.200 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar hafi verið þinglesin. Eigandi jarðarinnar var landssjóður.[138]

5.4 Kaldrananes í Bjarnarfirði á Ströndum

Í Landnámabók segir eftirfarandi um landnám í Bjarnarfirði:

> Bjǫrn hét maðr, er nam Bjarnarfjǫrð; hann átti Ljúfu; þeira son var Svanr, er bjó á Svanshóli.[139]

Í máldaga Vilchins fyrir kirkju í Kaldrananesi frá um 1397 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkia a land er Hrafn gaf til hennar er heiter Biarnarnes.[140]

Í máldaga Gísla Jónssonar biskups fyrir kirkjuna í Kaldrananesi frá 1570 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkian j Kalldadarnese ä land er Hraffn gaff til hennar og heiter Biarnanes.[141]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Kaldraðaneshrepp frá 1706 segir eftirfarandi um Kaldrananes í Bjarnarfirði:

> **Kalldadarnes**.
>
> Jarðardýrleiki er nú kallaður xx hndr., áður til forna fínst í máldögum, að hún hafi kölluð verið stundum xxx hndr., stundum lx hndr. Hvar af þessi óviss dýrleiki kemur vita nálægir ekki.
>
> Þar er bóndakirkja.
>
> Jarðareigandi er einhver dætra Arnfríðar Eggertsdóttur að Skarði á Skarðströnd. Byggíngarráð og ágóða hefur Arnfríður Eggertsdóttir. Áður hefur það verið kóngsjörð, ein af Strandasýslu jörðum.
>
> Ábúandinn Sr. Halldór Magnússon.
>
> […]
>
> Í einum foraðsflóa, sem kallaður er Bakkaflói, eru stundum ljeðar nokkrar slægjur til Ásmundarness og Klúku, stundum nokkuð, stundum lítið fyrir goldið. Þegar nokkuð er goldið tekur það hjáleigumaðurinn á Bakka, en heimaábúandinn á Kaldaðarnesi hefur þar ekkert af. Líka er slægjupláts í brokflóum á hálsinum stundum ljeð til Bjarnarness og lítilfjörleg þjenusta fyrir gjörð eftir samkomulagi, tekur það heimaábúandinn.

136 Skjal nr. 2(232).
137 Skjal nr. 2(233).
138 Skjal nr. 2(130).
139 *Íslenzk fornrit* I (1986), bls. 199, skjal nr. 4(38).
140 *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 131–132, skjal nr. 4(41).
141 *Íslenzkt fornbréfasafn* XV, bls. 562, skjal nr. 4(42).

Skógur nægjanlegur til kola og eldiviðar, en lángt og ilt til að sækja. Silúngsveiði kann ekki að gagni að vera i Bjarnarfjarðará. Vatn er uppá hálsinum kallað Aurriðavatn. Þar mætti kanske á haust með netjum og um vetur á dorg veiða nokkurn silúng. Í vatninu er hólmi einn, kallaður Aurríðaey, þar verpur lítilsháltar af kríum, öndum og háellum, mætti þegar heppnast vera að nokkru gagni með því að ferja sje hrúkuð. Grasatekja ekki ómaksverð. Selveiði hefur góð verið, en nú um nokkur ár lítilfjörleg. Reki hefur verið góður en legst mjög so frá. Marhálmur lítilsháttar, sem þó verður sjaldan að gagni vegna ísa.

Heimræði hefur verið gott til forna á sumur og haust, en nú frá vegna fiskgengdarleysis. Jörðunni er eignað skipsuppsátur og húðarstaða á Eyjum, og stundum er það brúkað vor og haust án mólmæla. Enginn tollur þar fyrir goldinn. Búðinni viðheldur ábúandinn á Kaldaðarnesi.

Túnið spillist af stórviðrum og harðindum. Engjar falla sumstaðar i flagleysur og fordjarfast sumstaðar af vatnsaga, sumar úr máta votlendar, sumar úr hófi lángt burt og varla til sækjandi. Hætt fyrir fjenað í leysíngum á vorin, og ákaflega flæðihætt. Torfrista slæm. Hreppamannaflutníngur lángur og erfiður á báðar hendur.

Fyrir landinu eru hólmar nokkrir og sker, kallaðir Hrútey, Höfðasker, Æðasker, Kirkjuklakkur og Þorkelssker. Í sumum þessum hólmum hefur áður verið nokkuð eggver og lítilsháttar dúntekja, nú er það að segja öldúngis frá, í sumum hefur verið fín selveiði en nú mjög lítil. Í Hrútey eru lítilfjörlegar slægjur, voru áður frekari.

Eitt skip á ábúandinn, sem á vorin gengur til hákalla afla á Eyjum ut supra. Annan bát á hann, sem og so gengur þar vor og haust til fiskjar, þegar hagar og til gefur, en ógiarnan heima vegna fiskgengdarleysis þar. Tvö skip á hann önnur, sem gagnlaus uppi standa, nema endur og sinnum þegar annað er brúkað til selalagna.

Í heimalandi er hjáleiga, kölluð **Backe**. Hefur verið bygð fyrir manna minni.

Ábúandinn Jón Arnbjörnsson.

[…]

Skógur, sem um getur á heimajörðunni, er þar miklu nær og brúkast tolllaust af hjáleigumanninum. Engin sjófarhlunnindi tilheyra hjáleigumanninum.

Engjar ljær hann stundum nokkrar og tekur sjálfur toll fyrir, en geldur heimaábúandanum ekkert í því nafni ut supra.

Tún er lítið og þýft

Allir aðrir kostir og ókostir eru sömu með heimajörðunni.

Í heimalandi er í öðrum stað sel, kallað **Aurridasel**. þar eru víðar girðíngar og miklar tóftarústir gamlar. Munnmæli eru að kirkjustaðurinn hafi í gamaldaga þar staðið, en einhvernveginn aflagst og fluttur verið. Hvað um þetta er, vita menn ekki, en auðsjeð að þar hefur einhver mikil byggíng verið. Kann ómögulegt að byggjast án fordjörfunar heimajarðarinnar.

Í þriðja stað í heimalandi er í einum stað kallað **Saudhus**. Þar sjást líkindi til að þar muni einhverntíma verið hafa lítilfjörlegt býli. Munnmæli eru að einhvern tíma fyrir manna minni skuli þar verið hafa maður nokkur með eina kú og fáar ær. Haft bát fyrir landi og bjargað sjer soleiðis með fiskiríi. Um þetta er þó alt óvíst, eða hvað fleira þessu plátsi aðlotið hefur. Kann ómögulegt að byggjast fyrir landkreppu og slægnaleysi.[142]

[142] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VII, bls. 365–368, skjal nr. H-7.

Í jarðamati Strandasýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Kaldrananess metinn 20 hundruð. Jörðin var sjálfeignarjörð og tilheyrði Elínu Brynjólfsdóttur, ekkju Magnúsar Ketilssonar. Með í matinu voru eyðihjáleigurnar Urriðasel og Sauðhús.[143]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Kaldrananes í Bjarnarfirði metin 20 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign. Í neðanmálsgrein segir að Árni Magnússon telji með henni eyðihólmana Rútey, Höfðasker, Æðarsker, Kirkjuklakk og Þorkelssker.[144]

Í jarðamati Strandasýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Kaldrananes:

> Kaldrananes 20 hndr. Túnid slétt en snögt, slæjur miklar og ervidar. Landrymi mikid en vetrarhart. Eggver talsverdt, trjáreki gódr og selveidi en þó ekki fullkomlega eidilögd. Kolskógr til heimabrúkunar.[145]

Landamerkjaskrá Kaldrananess er ódagsett en hún var þinglesin 22. maí 1886. Efni hennar er svohljóðandi:

> Skýrsla um landamerki fyrir Kaldrananeslandi
>
> Milli Kaldrananes og Bjarnanes.
>
> Í norðari lækinn í Hörsvík og í enda kletta beltisins, sem liggur fyrir ofan Þorláksvík og eptir því norður á Hálsgötur og í brúnar kletta endann og fram eptir Brúnarklettunum í Bæjarskarð og eptir Kirkjuvegi í ytri hallanum á skarðinu í leirtjarnar endan fremri.
>
> Milli Kaldrananess og Bæ.
>
> Með Skammá og yfir með Bæjarvötnum að Langá og fram með henni í syðri enda Langholts; Svartbakshólmi í Bæjarvötnum liggur undir Kaldrananes.
>
> Milli Kaldrananess og Gauthamars.
>
> Með langá fyrir syðri enda Langholts og norður með því, sem lækur ræður og með læknum fram yfir svo kallaða Leikvelli í Klofavatns enda nyrðri, þar sem lækurinn hefur upptök sín.
>
> Milli Kaldrananess og Hafnarhólms.
>
> Úr Klofavatns enda nyrðri beina sjónhending eptir vörðum á Klofninginn og eptir vörðum af honum sjónhending fyrir sunnan Rafsflóa í Landamerkjalá, sem liggur að Urriðavatni og í norðvestur eptir vatninu að enda þess.
>
> Milli Kaldrananes og Hellu:
>
> Frá Urriðavatnsenda vestri eptir lækjum og tjörnum á milli; norður yfir hálsinn að upptökum Stóralæks og ofan með honum í Bjarnarfjarðará.
>
> Þ. Guðbrandsson Jón Guðmundsson.
>
> Samþykkur fyrir Gautshamars landamerkjum Þórður Bjarnason.
>
> Samþykkur fyrir Bæ Jón Valgeir Hermannsson.
>
> Sem umboðsmaður samþykkir fyrir Bjarnarnesland. S.E. Sverrisson.
>
> G. Guðmundsson fyrir hönd hálfs Hafnarhólms.
>
> Magnús Kristjánsson fyrir hinn hálf partinn Hafnarhólms.

[143] Skjal nr. 2(75).
[144] Skjal nr. 4(1), bls. 213.
[145] Skjal nr. 2(114).

> Guðbjörg Jónsdóttir.
>
> Fyrir hönd Hellu Ingim. Guðmundsson.[146]

Í undirmati að fasteignamati Strandasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Kaldrananes var metin á 16.000 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar hafi verið þinglesin og ágreiningslaus. Eigendur hennar voru Þorsteinn Guðbrandsson, Kjartan Ólafsson og Jóhann Jónsson.[147]

5.5 Breiðafjörður

5.5.1 Landnám

Í Landnámabók segir eftirfarandi um landnám á Breiðafirði:

> Maðr hét Þrándr mjóbeinn; hann fór til Íslands með Geirmundi heljarskinni; hann var ættaðr af Qgðum. Þrándr nam eyjar fyrir vestan Bjarneyjaflóa ok bjó í Flatey; hann átti dóttur Gils skeiðarnefs; þeira son var Hergils hnappraz, er bjó í Hergilsey.[148]

5.5.2 Flatey á Breiðafirði

Í máldaga Jónskirkju í Flatey, sem Þórarinn biskup Sigurðarson setti árið 1363, segir að kirkjan hafi átt 20 hundruð í heimalandi og Sauðeyjar.[149] Í máldaga Vilchins fyrir Flateyjarkirkju frá um 1397 koma fram sömu upplýsingar nema þá er heiti eyjanna skráð Sandeyjar.[150]

Samkvæmt skiptabréfi eftir Björn Þorleifsson frá 23. október 1467 eignaðist ekkja hans, Ólöf Loptsdóttir, jörðina Flatey á Breiðafirði með öllum þeim eyjum sem þar fylgdu.[151]

Samkvæmt skiptabréfi eftir Ólöfu Loptsdóttur hinn 15. apríl 1480 eignaðist sonur hennar, Þorleifur Björnsson, jörðina Flatey með Stykkis- og Sandeyjum, Reykeyjum, Hrauneyjum og Hergilsey og öllum Flateyjarlöndum.152

Í máldaga Flateyjarkirkju frá 1491–1518 segir:

> Jons kirckia postula j Flateÿ ä xx^{c} j heimalandi og saudeyar. Oddbiarnarskier og Styckiseyar.[153]

Hinn 1. september 1536 lagði Ögmundur Pálsson biskup tolllaust skip í Oddbjarnarskeri til kirkjunnar undir Múla á Skálmarnesi.154 Hinn 6. september 1536 gaf Erlingur Gíslason vitnisburð um orð og samtal Ögmundar Pálssonar biskups og Teits Þorleifssonar um skipti milli Múlakirkju á Skálmarnesi og Flateyjarkirkju þannig að kirkjan

146 Skjal nr. 2(15).
147 Skjal nr. 2(131).
148 *Íslenzk fornrit* I (1986), bls. 153, skjal nr. 4(38).
149 *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 194–195, skjal nr. 4(56).
150 *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 152, skjal nr. 4(57).
151 *Íslenzkt fornbréfasafn* V, bls. 500, skjal nr. 4(84). Sjá einnig *Íslenzkt fornbréfasafn* XII, bls. 47, skjal nr. 4(85).
152 *Íslenzkt fornbréfasafn* VI, bls. 256, skjal nr. 4(86).
153 *Íslenzkt fornbréfasafn* VII, bls. 79, skjal nr. 4(58).
154 *Íslenzkt fornbréfasafn* X, bls. 86–87, skjal nr. 4(59).

undir Múla skyldi hafa tolllaust skip í Oddbjarnarskeri, búðarstöðu, ver, garða og áttæring, en Flateyjarkirkja hefði á móti skógarhögg í Múlakirkjuskógi, áttæring og eldivið.155 Hinn 18. júlí 1537 lagði Ögmundur Pálsson biskup í Skálholti kirkjunni undir Múla á Skálmarnesi tollfrí skip í Oddbjarnarskeri gegn því að Flateyjarkirkja ætti áttærings eða teinærings farm árlega í skógi Teits bónda, sem lá nærri Flateyjarkirkjuskógi.156 Árið 1558 andmælti Jón Börnsson, bóndi í Flatey, skipan Ögmundar Pálssonar biskups um tolllaust uppsátur Múlakirkju í Oddbjarnarskeri.157 Hinn 19. september 1558 staðfesti sjöttardómur, sem kvaddur hafði verið af séra Jóni Þorleifssyni, prófasti í Barðastrandarsýslu, skipan Ögmundar Pálssonar biskups frá 1. september 1536 um skipti milli Múlakirkju á Skálmarnesi og Flateyjarkirkju.158

Í vitnisburði Halldórs Sveinssonar um máldaga Flateyjarkirkju frá 10. apríl 1548 er fjallað um réttindi Flateyjarkirkju. Vitnisburður Halldórs hljóðar svo:

> So felldan vittnisburd ber ec Halldor Sueinsson at ec heyrde jon heitinn þorarinsson sem leinge var radzmadur j flatey þui opttlega lysa fyrir mier og maurgum audrum monnum at hann hefde optt og iduglega heyrtt lesin maldaga flateyiarkirkiu og so lika vel annara godra manna tal ath kirkian þar ætte vestare sandey og kirkiuklett en alldrei hafi hann þad heyrtt ne uitad at henne hafi uerit oddbiarnarsker eignad ne so adrir holmar eda klackar. og ecki þar um bref giord edur maldaga lesin til gialldz edur giafar, og sagdizt hann j flatey hafa verit vpp fæddur og þar radzmadur verit olafar lopttzDottur. þorleifs biornssonar. einars brodur hans eptir hann. og nu med sidzta biarnar þorleifssonar. En þad hefdi hann heyrtt lesid at kirkian j flatey. ætti j uaztfirde skogarhaugg j mille reydarlæks og pennu j mille fiallz og fioru. Somuleidiz heyrda ec hann og þui lysa ath fyrrgreind kirkia ætte og skogar haug j kellingarfiord j mille tueggia gilia sem kollud er(o) svartta gil og hann sagdizt opttlega hafa farit þangat sialfur j þenna skog og einginn viliad meina ne so j mote tala þo at hann uære hogguin kirkiunnar vegna. Hier eptir vil ec sueria ef þurfa þickir. Og til sanninda hier um setta ec mitt jncigle fyrir þetta uitnisburdarbref huert at skrifat uar æ reykiaholum a reykianese vm uorit þridiudagin eptir paskauiku arum eptir gudz burd M.º D.º xl.º og viij.[159]

Hinn 14. apríl 1548 vitnaði Oddur Skeggjason um eignir og ítök Flateyjarkirkju. Í vitnisburðinum segir að kirkjan hafi átt Sandey vestari, Kirkjuklett, skógarhögg í Vatnsfirði milli Reiðarlæks og Pennu, milli fjalls og fjöru. Einnig segir að kirkjan hafi átt skógarhögg í Kerlingarfirði milli tveggja gilja sem kölluð væru Svörtugil.160

Hinn 28. júlí 1565 kvittaði Gísli biskup Jónsson Jón Björnsson bónda um reikningsskap Flateyjarkirkju.161

Í máldaga Gísla Jónssonar biskups fyrir kirkjuna í Flatey frá 1570 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

155 *Íslenzkt fornbréfasafn* X, bls. 88–89, skjal nr. 4(60).
156 *Íslenzkt fornbréfasafn* X, bls. 111–112, skjal nr. 4(61).
157 *Íslenzkt fornbréfasafn* XIII, bls. 359–360, skjal nr. 4(66).
158 *Íslenzkt fornbréfasafn* XIII, bls. 331–332, skjal nr. 4(64).
159 *Íslenzkt fornbréfasafn* XI, bls. 629, skjal nr. 4(62).
160 *Íslenzkt fornbréfasafn* XI, bls. 639–640, skjal nr. 4(63).
161 *Íslenzkt fornbréfasafn* XIV, bls. 408–409, skjal nr. 4(65).

> Kirkian i Flatey a .xLc. i heimalande.
>
> Jtem skogarpartt i Vatzfirde mille Reijdarlæks og Penna.
>
> Jtem annann skogarpartt i Kiellingarfirde. mille tueggia gilia. sem kollud eru Suartagil.
>
> Jtem Oddbiarnarskier.
>
> Jtem Sandeyiar og Kirkiuklett.[162]

Hinn 1. september 1590 vottaði Oddur Einarsson, superintendens Skálholtsstiftis, að hann hefði séð og yfirlesið bréf Ögmundar biskups Pálssonar um Múlakirkju á Skálmarnesi, þ.e. að Flateyjarkirkja ætti skógarhögg í Múlakirkjuskógi fyrir búðarstöðu í Oddbjarnarskeri.163

Hinn 22. júní 1621 vottaði Finnur Jónsson að hann hafi gefið syni sínum, Jóni Finnssyni, 40 hundruð í fasteign til réttra erfðaskipta á móts við systkini hans. Þetta voru 20 hundruð í Flatey og þau 20 hundruð í jörðum sem Finnur hafði áður keypt að syni sínum, séra Torfa, fyrir 20 hundruð í áðurgreindri jörð, Flatey. Í bréfinu segir enn fremur:

> En með því mér þykja þau 20 hndr. í Flatey ábatameiri vera heldur en *Nes* og *Kirkjuból*, sem ég við tók, þá skil ég það til við minn áðurgreindan son, Torfa, að hann skuli láta sér það lynda og líka í árlega inntekt af fyrrgreindum 20 hndr. í Flatey, sem Jón Finnsson vill eftir sinni sjálfssannsýni honum gjalda, ef honum auðnast þennan part að brúka.[164]

Hinn 20. apríl 1643 fór fram gjörningur milli Jóns Finnssonar og Jóns Torfasonar um 20 hundruð í jörðinni Flatey á Breiðafirði þannig að Jóni Finnssyni var lofuð á móti jörðin Kollabúðir til frjálsrar eignar eða önnur jörð henni samgild til gæða.[165]

Í biskupsvísitasíu um Flateyjarkirkju frá 5. september 1647 segir eftirfarandi:

> Jons kirkju postula J flatej aa eftir Wilhins bök xx hndr. i hejmalande Enn J visitatiu Bokinne stendur xl hndr. i hejmalande Jtem a hun sandeijar og kirkiuklett, Jtem oddbjarnarsker eftir visitatiu Bökinne. Enn flateyar eignar menn lysa halft kirkjunnar eign, Jtem a kirkjann Skogar Partt i Vatzfijrde millum Rejdarlækz og Pennu annann Skogarpartt i kerlingarfijrde milum gilia tueggia er kollud eru suerttugil[166]

Sömu upplýsingar koma fram í biskupsvísitasíu frá 1. september 1710. Þar segir einnig frá máldagabréfi sem Torfi Jónsson undirskrifaði og afhenti biskupi en í því segði að Flateyjarkirkja ætti 20 hundruð í heimalandi, Sandeyjar, 11 kýr og þrjár merkur fríðs fjár, eitt hross og hálft Oddbjarnarsker.[167]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Eyjahrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Flatey á Breiðafirði:

> **Flatey** lxxx hndr. Bóndaeignin.
>
> Þar er alkirkja, hvar að embættast á eftir máldögum (segja eignarmenn) tvo parta móts við Múla á Skálmarnesi, en nú er þar sjaldnar embættað, sökum torfelds vegar, helst á

[162] *Íslenzkt fornbréfasafn* XV, bls. 586, skjal nr. 4(67).
[163] *Jarðabréf 16. og 17. öld*, bls. 108, skjal nr. H-10.
[164] *Jarðabréf frá 16. og 17. öld*, bls. 112–113, skjal nr. H-10.
[165] Skjal nr. 2(37).
[166] Skjal nr. 2(280).
[167] Skjal nr. 2(281).

vetur. Kirkjan segist að eiga í heimalandi xl hndr., sem eru fyrir utan hin lxxx hndr. Þar fyrir utan Sandeyjar og Kirkjuklettur.

Bóndahlutans eignarmenn eru: Guðríður Torfadóttir, kvinna Sr. Gunnars Pálssonar í Stafholti, að xxx hndr. Þuríður Sæmundsdóttir, kvinna Sr. Halldórs Torfasonar í Bæ, að xxx hndr. Loftur Jónsson að x hndr. Björn Tumasar Jónssonar að x hndr.

I heimabænum á eyjunni búa: Torfi Jónsson á xviij hndr. af parti Guðríðar Torfadóttur. Guðríður Magnúsdóttir á v hndr., Ögmundur Bjarnason á v hndr. af sínum parti. Guðrún Ögmundardóttir á x hndr., sem er hennar barna partur.

[…]

Fyrir utan heimabæinn eru á eyjunni býli. Þar búa, á þeim partinum, er Guðríður Torfadóttir á: Þorleifur Þórðarson á iij hndr., Einar Jónsson á iij hndr., Einar Snæbjörnsson á iij hndr., Guðrún Árnadóttir á v hndr.

[…]

Á parti Þuríðar Sæmundardóttur búa Þorleikur Ólafsson á v hndr., Þorleifur Guðmundsson á iij hndr., Bárður Bjarnason á iij hndr., Ólafur Jónsson á iij hndr., Einar Jónsson á iij hndr.

[…]

Á parti Lofts Jónssonar Þorvarður Einarsson á iij hndr., Páll Einarsson á iij hndr.

[…]

Flatey hefur yfir máta stórt tún. Eggver er þar rjett gott, en hefur þó verið betra. Selveiði vor og vetur mikil, ef aðdugað væri. Reki (viðar og hvala) gagnlegur, þá til vill. Sölvafjara gagnleg bæði fyrir menn og kvikfjenað. Hrognkelsaveiði hefur verið, legst mjög frá. Skelfiskatekja nokkurs verð ef brúkuð væri. Fjörugrös so mikil að nýtast kunna. Hvannir hafa þar miklar verið, nú litlar. Hlunninda þessara njóta heima- og smábændur, eftir því sem hver einn sig þar eftir hefur, fráteknum eggveri og selveiði. Það skiftist að jafnaði hverttveggja milli allra heima- og smábúendanna, eftir jarðarmagni. Nætur til selveiði tilleggja landsdrottnar og umboðsmaður Sr. Halldórs. Item skip til selaveiða og eggjaleita, og þetta betalíngslaust af leiguliðum. Dún allur skiftist að jafnaði milli landsdrottna, og kemur ei til leiguliða. Hjer á mót fellur niður hjá leiguliðum kirkjutíund og ljóstollur fyrir dúninn.

A meðal Flateyjar landa er Hergilsey, sem bygð hefur verið til forna, en nú selstaða úr Flatey. Kann ei missast frá Flatey, selstöðunnar vegna.

Af bráðasótt deyr fje jafnlega í nokkrum af Flateyjar löndum.

Hreppamannaflutníngur mjög óhægur, og á vetrum oft ótækur, í Bjarneyjar, 2 vikur sjóar.

Kúataði og þángi er brent í Flatey. Móskurður er þar enginn.

Þurar búðir hafa heima í Flatey nokkrar verið, og þar í ársvistar menn. Þær eru nú (síðan fiskiríið brást) eyðilagðar.

Verstaða hefur verið í Flatey, meðan fiskaðist. Nú legst fiskur þar frá til djúpa. Þá var þar ½ vættar tollur.

[…]

Í Flatey partur.

Jarðardýrleiki iij hndr.

Jarðareigandinn Torfi Jónsson.

Ábúandinn Þorleifur Þórðarson.

[…]

> Egg og selveiði hefur ábúandi til jafnaðar eftir proportion (dún hefur hann öngvan), en landsdrottinn leggur til skip og nætur til eggjaleita og selveiði, betalíngslaust, nema kirkjutíund og ljóstollur fellur niður.
>
> Eina ey hafa landsdrottnar, fyrir utan skifti, til slægna, en um egg og dún ut supra.[168]

Hinn 27. júní 1703 taldi Loftur Jónsson upp Flatey sem eina af þeim jörðum sem hann hefði eignarráð yfir.[169] Í skjali dagsettu 29. júní 1703 lýsti Torfi Jónsson því yfir að hann og eiginkona hans, Ragnheiður Jónsdóttir, hefðu ráð til afgjalds og aftekta á 30 hundruðum í Flatey sem væru þó ánöfnuð og gefin Guðríði dóttur þeirra.[170] Sama ár lýsti Guðrún Ögmundsdóttir því að 10 hundruð í Flatey væru eign barna hennar.[171]

Í portionsreikningi kirkjunnar frá 26. apríl 1728 segir enn það sama og kemur fram í vísitasíubókum biskupa og einnig að þeim komi ekki saman um eignir Flateyjarkirkju í föstu og lausu. Vilchinsbók og máldagabréf Torfa Jónssonar frá 1710 hafi sagt að kirkjan ætti 20 hundruð í heimalandi en vísitasíubók Gísla biskups Jónssonar og reikningur Þórðar biskups Þorlákssonar hafi sagt eignina vera 40 hundruð í heimalandi. Um þetta segir í portionsreikningnum:

> Þennann agreining vill Biskupenn Jon Arnason, svo lagfæra, ad þeir Biskupar, sem sagt hafa ad Kyrkiann ætte 20 hndr. i heimalande, hafe meint einasta i Sialfre heima Eÿunne, En hiner sem tilEinka henne 40 hndr. hafe meint fyrer heimaland, bæde heima Eyuna, og Lyka uteÿarnar, Sÿn 20 hndr. i hveriu fÿrer sig, og Skyllde þá bæde Oddbiarnarskier, SandEyar og kyrkiukletturenn, reiknast med odrumm 20 hndr. En Flateÿ óll bæde heima Eyenn og utEyarnar, med kyrkiueignenne, Stört hundrad hundrada. Kunne þetta betur ad Leidriettast ä annann hätt, enn nu hefur sagt vered, þá er þvi gott ad taka.[172]

Á manntalsþingi að Staðarbakka í Helgafellssveit 30. maí 1738 var þinglesið kaupbréf Páls og Gunnars Gunnarssona, dagsett 30. október 1737, fyrir allri Fagurey og 14 hundruðum og 40 álnum í Flatey á Breiðafirði frá Einari Einarssyni.[173]

Hinn 17. ágúst 1760 seldi Eggert Ormsson 10 hundruð í Flatey til Boga Benediktssonar. Undanskilinn var hluti kirkjunnar upp á 10 hundruð í jörðinni og það sem fylgdi þeim hluta.[174]

Á manntalsþingi að Svefneyjum 29. maí 1778 var tekið fyrir svo kallað beitarmál á Langeyjum þar sem fé hafði skemmt hey frá séra Markúsi Snæbjörnssyni. Leiguliðar töldu sig hafa rétt til beitarinnar en buðust engu að síður til að borga skaðann.[175] Á héraðsþingi að Flatey 27. júní 1778 féll dómur í svo kölluðu Langeyjarbeitarmáli þar sem leiguliðar voru dæmdir til að greiða séra Markúsi Snæbjörnssyni skaðabætur vegna beitar án hans leyfis.[176]

---

168 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 237–242, skjal nr. H-7.
169 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* XIII, bls. 224, skjal nr. H-7.
170 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* XIII, bls. 227, skjal nr. H-7.
171 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* XIII, bls. 236–237, skjal nr. H-7.
172 Skjal nr. 2(282).
173 Skjal nr. 2(234).
174 Skjal nr. 2(38).
175 Skjal nr. 2(235).
176 Skjal nr. 2(236).

Í jarðaskjölum Þjóðskjalasafns er varðveitt afrit af þinghöldum þar sem tekið var fyrir mál um að skipta upp Flatey og Hergilsey þannig að Hergilsey myndi byggjast. Þingið sem er skráð er nýbýlisþing 11.–13. september 1782 og framhald þess dagana 15.–19. júlí 1783. Í málinu var farið yfir gögn málsins og meðal þeirra var samningur um byggingu Hergilseyjar frá 8. maí 1781. Í honum var kveðið á um að Hergilsey skyldi vera helmingur jarðarinnar, 40 hundruð að dýrleika. Á fyrsta þinginu voru ræddar ýmsar tillögur um hvernig skipta ætti eyjunum til helminga. Meðal tillagna manna um það efni er eftirfarandi skráð:

> Presturinn S^ra Marcus seger aull efre Lönd, half innre Lönd og Skialdmeyareyar med Hergilsey. 2) Presturinn S^ra Torfe seger: aull Þyckvulönd med Hergilsey, allt ad Ædarskére in epter, en ofann ad Skeley, allar Skialldeyareyar og halft Oddbiarnarsker. Mr Eggert er samhlioda því sem sra Marcus sagde. 3) Biarne Stefánsson: aull efre Lönd og Skialldmeyareyar med Hergilsey. 4) Einar Jonsson: aull efre Lönd med Ædarskere fráteknum Innre Löndum samt halft Oddbiarnarsker med Hergilsey. 5) Gisle Biarnason: aull efre Lönd, Skialdmeyar- og Stickeseyar med Hergilsey. 6) Einar Sveinbiornsson: aull efre og innre Lönd med Hergilsey.[177]

Á þinginu daginn eftir var enn rætt um skiptatillögur og endað á að draga miða um hlutfallslega skiptingu. Þeim lið er lýst svo í skjalinu:

> Fellur þá til efter Lodkaste ad skipta eyunum í 5 hundraða skipti, soleidis, ad á 8 sedla er skrifud Hergilsey, og á adra 8 Flatey, huöru tveggium kastad til samans forsigludum, so eingenn kenner hvorn fra ödrum. Á adra 16 er skrifud nofn Proprietariorum, sidann var sedlunum hvorium fyrir sig saman sleingt, enn S^ra Marcus dró þá. Fyrstu sedlarner urdu. S^ra Torfe 5 hundruð í Hergilsey. N° 2 Klog 5 hundruð í Hergilsey. N° 3 Eggert 5 hundruð í Flatey. N° 4 S^ra Marcus 5 hundruð í Flatey. N° 5 Eggert 5 hundruð í Hergilsey. N° 6 Mr Eggert 5 hundruð í Flatey. N° 7 Einar Ögmundsson 5 hundruð í Hergilsey. N° 8 S^ra Torfe 5 hundruð í Hergilsey. N° 9 Einar Ögmundsson 5 hundruð í Hergilsey. N° 10 S^ra Marcus 5 hundruð í Flatey. N° 11 S^ra Torfe 5 hundruð í Flatey. N° 12 S^ra Sigurdur 5 hundruð í Flatey. N° 13 S^ra Torfe 5 hundruð í Hergilsey. N° 14 S^ra Torfe 5 hundruð í Hergilsey. N° 15 Guðný 5 hundruð í Flatey. N° 16 S^ra Torfe 5 hundruð í Flatey. Med ofanskrifad hlutfall urdu nú aller ánægder.[178]

Þar fyrir utan gerðu séra Torfi Eggertsson og Eggert í Sauðeyjum með sér samkomulag um að séra Torfi fengi 10 hundruð í Flatey sem Eggert átti fyrir 10 hundruð í Hergilsey sem séra Torfi átti og gengu til Eggerts. Þingið hélt svo áfram þann 13. september 1782 þar sem enn var rætt um eiginleika skiptanna og var ákveðið að bíða með þau fram yfir vor svo allir aðilar hefðu kost á að kynna sér slægjulöndin. Allir aðilar voru sammála um að dúnn, fuglatekja, selveiði og beit skyldi vera sameiginleg hvorum eyjunum fyrir sig. Á þessu stigi var eftirfarandi ritað um efni þingsins til að koma í veg fyrir ágreining síðar meir:

> En epter bon vidkomenda, nefnaz her nú öll Lönd, sem tilheyra hvörre ey fyrir sig, so engenn agreiningur gete sidar orded. Flateyu til heyrer sialf eyenn med ollum hialiggiande smáeyum. Höfnenn, Syrey med hólmanum, Feissey, Langey med holmanum, Diskædarsker, Skeley, Höfninn, Geirinn, Flathólmi, Hrólfsklettur, aull Inre Lond, allt ad Ædarskere.

[177] Skjal nr. 2(39).
[178] Skjal nr. 2(39).

> Hergilsey heyrer til Oddbiarnarsker til slægna, Drápsker, Skialldmeyareyar med hólmanum, Hergilsey med öllum hennar löndum og aull þyckvu Lönd med Ædarskere. Allur reke, fyrer utan Hvale heyrer til hvörium eyunum fyrer sig, enn Hvalerner heyra jafnt til bádum jördunum.[179]

Málið var aftur tekið upp dagana 15.–19. júlí 1783 og var þá fyrst skipt upp túnum og löndum í Flatey, en síðan eyjum milli ábúenda. Skiptingu Flateyjarlanda er einkum lýst í lýsingu á þinghaldinu sem fram fór 17. júlí 1783. Þar er fjallað um Sýrey, Sýreyjarhólma, Selsker, Feitsey, Langey, Langeyjarhólma, Lundaklett, Kirkjuklett, Selningaklett, Syðri-Sandey, Vestari-Sandey, Ytri-Stykkisey og Sultarhólm. Þann 18. júlí 1783 var tekið fyrir að skipta Hergilseyjarlöndum. Í þeirri lýsingu er fjallað um Sandey, Hvannhólma, Borgarhólma, Höfuðey, Höfðeyjarrif og höfða, Höfðeyjarrana, Hjallhólma, Mýhólma, Reykey, flögur og stykki, Oddleifsey, Ásgilsey, Ásgilseyjarklett, Skutulseyjar, hólma þar, Innri-Hrauney, Ytri-Hrauney, Urðhólma, Oddbjarnarsker en þar vildu Hergilseyingar hafa samvinnu og var því ekki skipt. Einnig var rætt um skipti túna í Hergilsey. Þá var tekinn til umræðu að mismunur á slægjulöndum Flateyjar annars vegar og Hergilseyjar hins vegar. Þinghaldinu lauk 19. júlí 1783 og var ákveðið að Stykkiseyjar til slægna skyldu leggjast til Hergilseyjar þar til jöfnuður á slægjulöndum væri milli eyjanna. Tekið var fram að Hergilseyjareigendur myndu ekki fá hefð yfir Stykkiseyjum hvort sem þeir héldu þar slægjum lengur eða skemur. Flateyingar hefðu öll önnur not af eyjunum nema grasið og að þær væru eign Flateyjareigenda. Í lok afritsins af þinghöldunum um skiptingu Flateyjar og Hergilseyjar eru skráðir vitnisburðir og undirskriftir frá 21. og 22. ágúst 1783 um staðfestingu á skiptingu túna og bæja.[180]

Hinn 29. apríl 1799 undirrituðu eigendur Flateyjar pro memoria eða forboð um notkun Stykkiseyja. Afrit skjalsins er varðveitt meðal jarðaskjala Þjóðskjalasafns. Í því er vísað í skipti milli Flateyjar og Hergilseyjar frá árinu 1782. Skjalið var þinglesið við manntalsþing 29. apríl 1799. Aftan við texta Flateyinga er skráður úrskurður sýslumanns frá sama degi og er hann svohljóðandi:

> Resolution
>
> Eptir hinsvegar skrifudu uppástande álítr Rettrinn, at nefndar Stickiseÿiar tilheire Flateÿ med grase og ödrum nÿtium, öldúngis epter skipta Actenum af 13da Septembr. 1782, suo leinge og þartil Dóms kann at gangazt í sökenne epter lögum, vilje nokkr þetta áfría
>
> Flateÿiar Manntalsþínge 29da Aprilis 1799
>
> O Widalin[181]

Í jarðaskjölum Þjóðskjalasafns er varðveitt yfirlýsing og lögfesta Flateyinga frá 20. júlí 1799 um Stykkiseyjar. Í skjalinu er vísað í nýbýlaskipan frá 1782–1783 en samkvæmt henni hafi Stykkiseyjar tilheyrt Flatey þótt þær hafi um nokkurn tíma verið

[179] Skjal nr. 2(39).
[180] Skjal nr. 2(39).
[181] Skjal nr. 2(40).

léðar Hergilseyingum til slægna. Í skjalið er skráð lögfesta og fyrirboðið að nokkur yrki eða nýti sér Stykkiseyjar. Þá er skráð á skjalið að það hafi verið upplesið við Flateyjarkirkju.[182] Einnig er í jarðaskjölum Þjóðskjalasafns varðveitt afrit af pro memoria Eggerts Ólafssonar í Hergilsey frá 9. nóvember 1799 til sýslumanns um að bændur í Flatey hafi krafist þess að Hergilseyjarbændur gæfu upp notkun sína í Stykkiseyjum. Í skjalinu segir Eggert að Stykkiseyjar ættu samkvæmt eldra samkomulagi að tilheyra Hergilsey eða þar til jöfnuður væri milli slægna Hergilseyjar annars vegar og Flateyjar hins vegar. Neðar í skjalið er skráður úrskurður sýslumanns um að það væri Flateyinga að sanna slíkan jöfnuð hefði hann náðst.[183] Í jarðaskölum Þjóðskjalasafns er einnig varðveitt eintak af skjali með undirritun Flateyinga og Hergilseyinga um að reynt hafi verið að ná sátt milli aðila um notkun Stykkiseyja og að Hergilseyingar myndu sleppa rétti sínum þar. Hergilseyingar undirrituðu að þeir myndu skjóta málinu til afgreiðslu stiftamtmanns.[184]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Flateyjar metinn 40 hundruð. Jörðin var að hálfu tilheyrandi kirkjunni á staðnum og að hálfu sjálfeignarjörð sem tilheyrði Kristínu Markúsdóttur í Vatnsfirði, séra Eggerti Guðmundssyni á Gilsbakka, Eggerti Ólafssyni og Jóni Eggertssyni í Hergilsey ásamt ábúandanum.[185]

Hinn 19. nóvember 1810 ritaði Pétur Kúld kaupmaður skjal þar sem hann kvaðst myndi, með tilliti til 20 hundraða hluta í Flatey, ætla að yrkja sjálfur og nota gras af hluta Stykkiseyja og bannaði hann um leið eigendum Hergilseyjar öll not og brúkun nefnds hluta undir viðliggjandi landnám, öfundarbót og viðurkvæmilegar lagasektir. Að sögn Péturs var um uppsögn að ræða á eldri skiptum frá 19. júlí 1783 og forboð á notkun eyjanna. Skjalið var upplesið og auglýst fyrir Eggerti Ólafssyni og Jóni Eggertssyni í Hergilsey þann 21. nóvember 1810.[186]

Á manntalsþingi 12. ágúst 1817 var þinglesið kaupbréf, dagsett 15. september 1807, hvar með prestsekkjan Kristín Markúsdóttir afsalaði Eiríki Kúld 10 hundruðum í Flatey á Breiðafirði móti jörðinni Ingunnarstöðum í Múlasveit, 16 hundruð að dýrleika, auk 140 ríkisdala. Einnig var upplesið kaupbréf, dagsett 16. september 1809, hvar Björn Gottskálksson í Hrappsey, í umboði séra Eggerts Guðmundssonar, afsalaði 10 hundruðum í Flatey til Eiríks Kúlds fyrir 606 ríkisdali.[187]

Hinn 31. ágúst 1819 fór fram sáttafundur hjá sáttanefnd Eyjahrepps um eignarrétt á 10 hundruðum í Flatey. Guðmundur Scheving kaupmaður, fyrir hönd konu sinnar Halldóru Benediktsdóttur, lýsti brigðum á 10 hundruðum Eiríks P. Kúlds í jörðinni.

[182] Skjal nr. 2(41).
[183] Skjal nr. 2(42).
[184] Skjal nr. 2(43).
[185] Skjal nr. 2(76).
[186] Skjal nr. 2(44).
[187] Skjal nr. 2(237).

Málið endaði með sátt þannig að Eiríkur lofaði meðal annars að byggja þeim hjónum nefnd 10 hundruð, þ.e. Garða og Fjósakot.[188]

Í jarðaskjölum Þjóðskjalasafns er varðveitt afrit nokkurra skjala um haustbeit í Flateyjarlöndum árið 1820, fjölda sauðfjár í Flateyjarbeitareyjum haustið 1821 og um kofnaafla í öllum Flateyjarlöndum. Meðal eyja sem taldar eru upp í skjölunum yfir haustbeit og beitingu sauðfjár árin 1820–1821 eru Innri-Stykkisey, Ytri-Stykkisey, Sultarhólmur, Sandey vestari, Lundaklettur, Skeley, Langey, Flatey, Teitsey og Diskæðarsker. Um kofnaafla er í skjalinu fjallað um Skeley, Teitsey, Langey, Sýrey, Efrilönd og Flathólma.[189]

Á manntalsþingi að Svefneyjum 11. júlí 1821 var þinglesið gjafabréf, dagsett 6. október 1820, hvar Eiríkur Kúld gaf Ólafi Sívertsen og Jóhönnu Friðriksdóttur 10 hundruð í bóndaeigninni í Flatey á Breiðafirði fyrir 600 ríkisbankadali. Þá var upplesið skjal, dagsett 12. apríl 1821, hvar viceráðsmaðurinn Michel Skibstæd og Arnold de Fine Skibstæd, sem skiptastjórar á búi Ole C. Olsens, afsöluðu 3/4 hlutum í versluninni í Flatey með tilheyrandi jörð til Guðmundar Schevings fyrir 1.350 ríkisbankadali.[190]

Með testamenti dagsettu 4. júlí 1827 og staðfestu 5. ágúst 1827 lýsti Eiríkur Pedersen Kúld því yfir að hann gæfi eftir sína daga tengdabróður sínum, séra Ólafi Sívertsen og hans konu Jóhönnu Friðriku, 11 hundruð og 80 álnir í jörðinni Flatey, fimm hundruð í jörðinni Hergilsey og 16 hundruð í jörðinni Hvallátrum á Breiðafirði. Skjalið var þinglesið í Svefneyjum 6. júlí 1835.[191]

Með afsalsbréfi dagsettu 3. júní 1842 seldi Halldór Kristján Friðriksson tengdabróður sínum, prófastinum Ólafi Sívertsen í Flatey, 80 álnir í jörðinni Flatey. Afsalsbréfið var þinglesið í Svefneyjum 6. júlí 1842.[192]

Á manntalsþingi í Svefneyjum 23. júní 1846 var þinglesið byggingarbréf frá Halldóru Benediktsen til Br. Benediktsens fyrir Innstabæ í Flatey, 10 hundruð að dýrleika, ásamt kirkjueign og hlunnindum. Bréfið var dagsett 9. nóvember 1839.[193]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Flatey metin 80 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign. Í neðanmálsgrein kemur fram að Árni Magnússon telur að kirkjan eigi 40 hundruð af heimajörðinni, auk þeirra hér töldu 80 hundruða og enn fremur Sandey og Kirkjuklett. Nú sé eyjan öll 40 hundruð að dýrleika og þar af helmingur eign kirkjunnar.[194]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Flatey:

> Flatey: Þar eru mestar slægjur og einkum kofnatekja mest, duntekja í minna lagi, hagar yfirhöfuð góðir, en þó er haustbeit fyrir Sauðfé í besta lagi, káltekja er hér líka einna mest en Selveiði í meðallagi. Af því sem úteyarnar eru strjálar og langt til þeirra, þá er

[188] Skjal nr. 2(271).
[189] Skjal nr. 2(45).
[190] Skjal nr. 2(238).
[191] Skjal nr. 2(52).
[192] Skjöl nr. 2(53) og 2(239).
[193] Skjal nr. 2(240).
[194] Skjal nr. 4(1), bls. 179.

> ábúðin fremur ~~fremur~~ fólkskil og erfið – Eyan liggur allvel við sjóarabla, en bæði heima og í nokkrum úteyanna er flæðihætt fyrir Sauðfé.[195]

Á manntalsþingi að Svefneyjum 21. júní 1850 friðlýsti séra Eiríkur Kúld landi sínu í Eyjahreppi, þar á meðal í Flatey, sem og landi séra Ólafs Sívertsen.[196] Það sama gerði hann við manntalsþing að Svefneyjum 10. júní 1851.[197]

Með byggingarbréfi dagsettu 30. desember 1864 voru Ólafi Guðmundssyni byggð 10 hundruð í jörðinni Flatey, þar af fimm hundruð Innsta-Bæjar og fimm hundruð Fjósakots. Byggingarbréfið var þinglesið í Svefneyjum 11. júlí 1879.[198]

Hinn 13. október 1884 var skipt dánarbúi Guðmundar prófasts Einarssonar en meðal eigna hans var hálf Múlaeignin, sem var 30 hundruð í Skálmarnesmúla, þrjú hundruð í Skálmardal, sex hundruð í Hamri og þrjú hundruð í Selskeri. Einnig voru 10 hundruð í Flatey á Breiðafirði meðal eigna hans. Við skiptin eignaðist Katrín Ólafsdóttir ekkjufrú 26 hundruð í Múlaeigninni og sex hundruð og 60 álnir í Flatey. Ásthildur Guðmundsdóttir eignaðist 10 hundruð í Múlaeigninni og eitt hundrað og 20 álnir í Flatey. Ólafur Guðmundsson eignaðist fimm hundruð í Múlaeigninni og eitt hundrað og 40 álnir í Flatey. Þá eignaðist Theodóra Thoroddsen eitt hundrað í Múlaeigninni og eitt hundrað í Flatey. Skiptin voru lesin við manntalsþing að Vattarnesi og í Svefneyjum, en ekki er skráð í afsals- og veðmálabók hvaða dag þinglestur fór fram.[199]

Hinn 4. mars 1885 gaf Herdís Benediktsen í Reykjavík fóstur- og systursyni sínum, héraðslækninum Davíð Scheving Þorsteinssyni á Vatneyri, tvö og hálft hundrað í jörðinni Flatey. Gjafabréfið var þinglesið í Svefneyjum 29. maí 1886.[200] Sama dag gaf Herdís öðrum fóstur- og systursyni sínum, verslunarmanninum Guðmundi Scheving Þorsteinssyni í Kaupmannahöfn, tvö og hálft hundrað í jörðinni Flatey. Það gjafabréf var einnig þinglesið í Svefneyjum 29. maí 1886.[201]

Í undirmati að fasteignamati Austur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Flatey var metin á 26.400 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar voru hrein nema á eina hlið, milli Flateyjar og Hergilseyjar, sem höfðu ekki verið samþykkt eða þinglesin. Fram kemur að jörðin hafi haft úteyjar, selveiði í Oddbjarnarskeri og hvalreka í Hergilsey en sú jörð átti einnig rétt á hvalreka í Flatey. Eigendur jarðarinnar voru Sigurður Jensson, Magnús Sæbjörnsson, Guðmundur Bergsteinsson, G. Sch. Thorsteinsson, Jónína Eyjólfsdóttir, Jón Sigurðsson og P. J. Thorsteinsson.[202]Við manntalsþing 8. júlí 1916 var þinglesið afsal Sigurðar Jenssonar til Guðmundar Bergsteinssonar fyrir fimm hundruðum í Flatey ásamt kaupstaðarlóð.[203]

[195] Skjal nr. 2(115).
[196] Skjal nr. 2(241).
[197] Skjal nr. 2(242).
[198] Skjal nr. 2(54).
[199] Skjal nr. 2(51).
[200] Skjal nr. 2(55).
[201] Skjal nr. 2(56).
[202] Skjal nr. 2(132).
[203] Skjal nr. 2(243).

Á manntalsþingi 29. júní 1928 var þinglesið afsal erfingja Guðmundar Einarssonar prófasts til séra Halldórs Kolbeins fyrir fimm hundruðum í Flatey fyrir 2.750 kr.[204]

Við manntalsþing 5. júlí 1930 var þinglesið afsal Kristjáns Bergssonar, f.h. dánarbús Magnúsar Snæbjörnssonar, til Ólafs E. Gunnlaugssonar á 10 hundruðum að fornu mati í Flatey ásamt húsum, fyrir 9.000 kr. Afsalið var dagsett 22. október 1928. Þá var einnig þinglesin dánargjöf frá Magnúsi Magnússyni til Magnúsar Andréssonar á fimm hundruðum að fornu mati í Flatey, svokölluðum Hólahundruðum, ásamt húsum.[205]

Við manntalsþing 22. júní 1936 var þinglesið afsal Ólafs Guðmundssonar til Þorvaldar Pjeturssonar, dagsett 10. júní 1935, fyrir svokölluðum Skemmuvallar-hundruðum í Flatey, fimm hundruð að fornu mati, fyrir 3.500 kr.[206]

Með lögum nr. 44/1966 var hreppsnefnd Flateyjarhrepps heimilað að taka eignarnámi þá ⅘ hluta lands Flateyjar sem enn voru í einkaeign.[207]

5.5.3 Hergilsey á Breiðafirði

Í umfjöllun um jörðina Flatey í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Eyjahrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Hergilsey:

> A meðal Flateyjar landa er Hergilsey, sem bygð hefur verið til forna, en nú selstaða úr Flatey. Kann ei missast frá Flatey, selstöðunnar vegna.[208]

Í jarðaskjölum Þjóðskjalasafns er varðveitt afrit af þinghöldum þar sem tekið var fyrir mál um að skipta upp Flatey og Hergilsey þannig að Hergilsey myndi byggjast. Þingið sem er skráð er nýbýlisþing 11.–13. september 1782 og framhald þess dagana 15.–19. júlí 1783. Í málinu var farið yfir gögn málsins og meðal þeirra var samningur um byggingu Hergilseyjar frá 8. maí 1781. Í honum var kveðið á um að Hergilsey skyldi vera helmingur jarðarinnar, 40 hundruð að dýrleika. Á fyrsta þinginu voru ræddar ýmsar tillögur um hvernig skipta ætti eyjunum til helminga. Meðal tillagna manna um það efni er eftirfarandi skráð:

> Presturinn S^ra^ Marcus seger aull efre Lönd, half innre Lönd og Skialdmeyareyar med Hergilsey. 2) Presturinn S^ra^ Torfe seger: aull Þyckvulönd med Hergilsey, allt ad Ædarskére in epter, en ofann ad Skeley, allar Skialldeyareyar og halft Oddbiarnarsker. Mr Eggert er samhlioda því sem sra Marcus sagde. 3) Biarne Stefánsson: aull efre Lönd og Skialldmeyareyar med Hergilsey. 4) Einar Jonsson: aull efre Lönd med Ædarskere fráteknum Innre Löndum samt halft Oddbiarnarsker med Hergilsey. 5) Gisle Biarnason: aull efre Lönd, Skialdmeyar- og Stickeseyar med Hergilsey. 6) Einar Sveinbiornsson: aull efre og innre Lönd med Hergilsey.[209]

Á þinginu daginn eftir var enn rætt um skiptatillögur og endað á að draga miða um hlutfallslega skiptingu. Þeim lið er lýst svo í skjalinu:

---

[204] Skjal nr. 2(244).
[205] Skjal nr. 2(245).
[206] Skjal nr. 2(246).
[207] Skjal nr. 4(19). Sjá einnig 95. mál á 86. löggjafarþingi 1965–1966.
[208] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 241, skjal nr. H-7.
[209] Skjal nr. 2(39).

> Fellur þá til efter Lodkaste ad skipta eyunum í 5 hundraða skipti, soleidis, ad á 8 sedla er skrifud Hergilsey, og á adra 8 Flatey, huöru tveggium kastad til samans forsigludum, so eingenn kenner hvorn fra ödrum. Á adra 16 er skrifud nofn Proprietariorum, sidann var sedlunum hvorium fyrir sig saman sleingt, enn S^ra^ Marcus dró þá. Fyrstu sedlarner urdu. S^ra^ Torfe 5 hundruð í Hergilsey. N° 2 Klog 5 hundruð í Hergilsey. N° 3 Eggert 5 hundruð í Flatey. N° 4 S^ra^ Marcus 5 hundruð í Flatey. N° 5 Eggert 5 hundruð í Hergilsey. N° 6 Mr Eggert 5 hundruð í Flatey. N° 7 Einar Ögmundsson 5 hundruð í Hergilsey. N° 8 S^ra^ Torfe 5 hundruð í Hergilsey. N° 9 Einar Ögmundsson 5 hundruð í Hergilsey. N° 10 S^ra^ Marcus 5 hundruð í Flatey. N° 11 S^ra^ Torfe 5 hundruð í Flatey. N° 12 S^ra^ Sigurdur 5 hundruð í Flatey. N° 13 S^ra^ Torfe 5 hundruð í Hergilsey. N° 14 S^ra^ Torfe 5 hundruð í Hergilsey. N° 15 Guðný 5 hundruð í Flatey. N° 16 S^ra^ Torfe 5 hundruð í Flatey. Med ofanskrifad hlutfall urdu nú aller ánægder.[210]

Þar fyrir utan gerðu séra Torfi Eggertsson og Eggert í Sauðeyjum með sér samkomulag um að séra Torfi fengi 10 hundruð í Flatey sem Eggert átti fyrir 10 hundruð í Hergilsey sem séra Torfi átti og gengu til Eggerts. Þingið hélt svo áfram þann 13. september 1782 þar sem enn var rætt um eiginleika skiptanna og var ákveðið að bíða með þau fram yfir vor svo allir aðilar hefðu kost á að kynna sér slægjulöndin. Allir aðilar voru sammála um að dúnn, fuglatekja, selveiði og beit skyldi vera sameiginleg hvorum eyjunum fyrir sig. Á þessu stigi var eftirfarandi ritað um efni þingsins til að koma í veg fyrir ágreining síðar meir:

> En epter bon vidkomenda, nefnaz her nú öll Lönd, sem tilheyra hvörre ey fyrir sig, so engenn agreiningur gete sidar orded. Flateyu til heyrer sialf eyenn med ollum hialiggiande smáeyum. Höfnenn, Syrey med hólmanum, Feissey, Langey med holmanum, Diskædarsker, Skeley, Höfninn, Geirinn, Flathólmi, Hrólfsklettur, aull Inre Lond, allt ad Ædarskere.
>
> Hergilsey heyrer til Oddbiarnarsker til slægna, Drápsker, Skialldmeyareyar med hólmanum, Hergilsey med öllum hennar löndum og aull þyckvu Lönd med Ædarskere. Allur reke, fyrer utan Hvale heyrer til hvörium eyunum fyrer sig, enn Hvalerner heyra jafnt til bádum jördunum.[211]

Málið var aftur tekið upp dagana 15.–19. júlí 1783 og var þá fyrst skipt upp túnum og löndum í Flatey, en síðan eyjum milli ábúenda. Skiptingu Flateyjarlanda er einkum lýst í lýsingu á þinghaldinu sem fram fór 17. júlí 1783. Þar er fjallað um Sýrey, Sýreyjarhólma, Selsker, Feitsey, Langey, Langeyjarhólma, Lundaklett, Kirkjuklett, Selningaklett, Syðri-Sandey, Vestari-Sandey, Ytri-Stykkisey og Sultarhólm. Þann 18. júlí 1783 var tekið fyrir að skipta Hergilseyjarlöndum. Í þeirri lýsingu er fjallað um Sandey, Hvannhólma, Borgarhólma, Höfuðey, Höfðeyjarrif og höfða, Höfðeyjarrana, Hjallhólma, Mýhólma, Reykey, flögur og stykki, Oddleifsey, Ásgilsey, Ásgilseyjarklett, Skutulseyjar, hólma þar, Innri-Hrauney, Ytri-Hrauney, Urðhólma, Oddbjarnarsker en þar vildu Hergilseyingar hafa samvinnu og var því ekki skipt. Einnig var rætt um skipti túna í Hergilsey. Þá var tekinn til umræðu að mismunur á slægjulöndum Flateyjar annars vegar og Hergilseyjar hins vegar. Þinghaldinu lauk 19. júlí 1783 og var ákveðið að Stykkiseyjar til slægna skyldu leggjast til Hergilseyjar þar

[210] Skjal nr. 2(39).
[211] Skjal nr. 2(39).

til jöfnuður á slægjulöndum væri milli eyjanna. Tekið var fram að Hergilseyjareigendur myndu ekki fá hefð yfir Stykkiseyjum hvort sem þeir héldu þar slægjum lengur eða skemur. Flateyingar hefðu öll önnur not af eyjunum nema grasið og að þær væru eign Flateyjareigenda. Í lok afritsins af þinghöldunum um skiptingu Flateyjar og Hergilseyjar eru skráðir vitnisburðir og undirskriftir frá 21. og 22. ágúst 1783 um staðfestingu á skiptingu túna og bæja.[212]

Hinn 29. apríl 1799 undirrituðu eigendur Flateyjar pro memoria eða forboð um notkun Stykkiseyja. Afrit skjalsins er varðveitt meðal jarðaskjala Þjóðskjalasafns. Í því er vísað í skipti milli Flateyjar og Hergilseyjar frá árinu 1782. Skjalið var þinglesið við manntalsþing 29. apríl 1799. Aftan við texta Flateyinga er skráður úrskurður sýslumanns frá sama degi og er hann svohljóðandi:

> Resolution
>
> Eptir hinsvegar skrifudu uppástande álítr Rettrinn, at nefndar Stickiseÿiar tilheire Flateÿ med grase og ödrum nÿtium, öldúngis epter skipta Actenum af 13da Septembr. 1782, suo leinge og þartil Dóms kann at gangazt í sökenne epter lögum, vilje nokkr þetta áfría
>
> Flateÿiar Manntalsþínge 29da Aprilis 1799
>
> O Widalin[213]

Í jarðaskjölum Þjóðskjalasafns er varðveitt yfirlýsing og lögfesta Flateyinga frá 20. júlí 1799 um Stykkiseyjar. Í skjalinu er vísað í nýbýlaskipan frá 1782–1783 en samkvæmt henni hafi Stykkiseyjar tilheyrt Flatey þótt þær hafi um nokkurn tíma verið léðar Hergilseyingum til slægna. Í skjalið er skráð lögfesta og fyrirboðið að nokkur yrki eða nýti sér Stykkiseyjar. Þá er skráð á skjalið að það hafi verið upplesið við Flateyjarkirkju.[214] Einnig er í jarðaskjölum Þjóðskjalasafns varðveitt afrit af pro memoria Eggerts Ólafssonar í Hergilsey frá 9. nóvember 1799 til sýslumanns um að bændur í Flatey hafi krafist þess að Hergilseyjarbændur gæfu upp notkun sína í Stykkiseyjum. Í skjalinu segir Eggert að Stykkiseyjar ættu samkvæmt eldra samkomulagi að tilheyra Hergilsey eða þar til jöfnuður væri milli slægna Hergilseyjar annars vegar og Flateyjar hins vegar. Neðar í skjalið er skráður úrskurður sýslumanns um að það væri Flateyinga að sanna slíkan jöfnuð, hefði hann náðst.[215] Í jarðaskölum Þjóðskjalasafns er einnig varðveitt eintak af skjali með undirritun Flateyinga og Hergilseyinga um að reynt hafi verið að ná sátt milli aðila um notkun Stykkiseyja og að Hergilseyingar myndu sleppa rétti sínum þar. Hergilseyingar undirrituðu að þeir myndu skjóta málinu til afgreiðslu stiftamtmanns.[216]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Hergilseyjar metinn 40 hundruð með Oddbjarnarskeri. Jörðin var að hálfu kirkjujörð sem tilheyrði Flatey og að

[212] Skjal nr. 2(39).
[213] Skjal nr. 2(40).
[214] Skjal nr. 2(41).
[215] Skjal nr. 2(42).
[216] Skjal nr. 2(43).

hálfu sjálfseignarjörð Davíðs Schevings sýslumanns og séra Gísla Einarssonar í Selárdal og ábúenda.[217]

Hinn 19. nóvember 1810 ritaði Pétur Kúld kaupmaður skjal þar sem hann kvaðst myndi, með tilliti til 20 hundraða hluta í Flatey, ætla að yrkja sjálfur og nota gras af hluta Stykkiseyja og bannaði hann um leið eigendum Hergilseyjar öll not og brúkun þess hluta undir viðliggjandi landnám, öfundarbót og viðurkvæmilegar lagasektir. Að sögn Péturs var um uppsögn að ræða á eldri skiptum frá 19. júlí 1783 og forboð á notkun eyjanna. Skjalið var upplesið og auglýst fyrir Eggerti Ólafssyni og Jóni Eggertssyni í Hergilsey þann 21. nóvember 1810.[218]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Hergilsey á Breiðafirði metin 40 hundruð að dýrleika og skráð sem eign Flateyjarkirkju að hálfu og bændaeign að hálfu. Í neðanmálsgrein segir að Árni Magnússon telji jörðina tilheyra Flatey og einnig Oddbjarnarsker en árið 1805 sé skerið talið með Hergilsey.[219]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Hergilsey:

> Hergilsey: Þar eru slæjur og dúntekja hérumbil í meðallagi – Heimahagar eru mjög litlir, en haustbeit fyrir Sauðfé, káltekja og Selveiði í besta lagi – kofnatekja í góðu meðallagi – Afstaða Eyanna er ei óhagkvæm sjóarabla – Víða eru hér flæðihætt fyrir Sauðfé.[220]

Í undirmati að fasteignamati Austur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Hergilsey var metin á 19.100 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar voru hrein en ekki þinglesin vegna misskilnings um ítök. Fram kemur að jörðin hafi haft úteyjar, að Oddbjarnarsker tilheyrði jörðinni og að bæði hvalreki og skógarhögg var sameiginlegt með Flatey. Eigendur jarðarinnar voru Snæbjörn Kristjánsson, Ingibjörg Gísladóttir, Hólmfríður Ebenesersdóttir, Lárus Benediktsson, Hjálmar Guðmundsson, Jóhannes Jónsson, Kristín Pétursdóttir, Hallbjörn Bergmann, Jón Ormsson og Kristín Sveinsdóttir.[221]

5.5.4 Bjarneyjar á Breiðafirði

Í máldaga Maríukirkju á Skarði frá því fyrir 1401 og síðar um daga Orms Snorrasonar segir meðal annars:

> skipstodu kvitta í Biarneyum med budarstod oc hialli iiij og xx manna iferd i saurbæiar fioru, budarstad oc hrossabeit wid stadaræ i tialldaness landi medan fiorufor stædi yfer er halldora narfadotter gaf kirkiu þa er hon atte tialldanes.[222]

Magnús Eyjólfsson biskups í Skálholti úrskurðaði þann 5. mars 1486 um tollagjald af útróðrarmönnum í Bjarneyjum til Staðarhólskirkju í Saurbæ.[223]

---

[217] Skjal nr. 2(77).
[218] Skjal nr. 2(44).
[219] Skjal nr. 4(1), bls. 179.
[220] Skjal nr. 2(115).
[221] Skjal nr. 2(133).
[222] *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 655–659, sjá bls. 657, skjal nr. 4(68).
[223] *Íslenzkt fornbréfasafn* VI, bls. 560–562, skjal nr. 4(69).

Í máldaga Staðarhólskirkju eftir árið 1495 segir meðal annars að kirkjan hafi átt allar Bjarneyjar og hálfa vætt fiska af hverju skipi og manni sem út réri í Bjarneyjum.[224]

Hinn 18. maí 1547 fór fram afhending Staðarhóls þegar séra Þórður Ólafsson fór frá en séra Björn Jónsson tók við. Þar er minnst á Bjarneyjar eða eins og segir í skjalinu:

> Biarneyer meth fem eyer. och en halff vett tholld aff huer fiskemand och skib som der er thill sȯs.[225]

Hinn 6. september 1568 dæmdi Ormur Sturluson lögmaður um landamerki Staðarhóls og tolla í Bjarneyjum. Í málinu hafði verið framlagt eldra úrskurðarbréf um greiðslu tolla þeirra sem myndu róa í Bjarneyjum. Einnig var framlagt innsiglað afhendingarbréf í millum Staðarhóls og Neðrimúla þar sem landamerkja jarðanna er getið. Loks var lagt fram skjal um landamerki milli Króksfjarðarness og Gróustaða. Um tolla í Bjarneyjum var eftirfarandi dæmt:

> úrskurdadi Jeg Ormur Sturluson Lógmann med fullu atqvædi og Urskurdargreín hiédanaf i fÿrstu ádurmælta iij marka Sekt og tvígilldan Toll á hvorn mann og Skip sem er til vers í Bjarneýum og ecki fyrir þrjótsku og illvilja hafa goldid greíndan Toll fyri Jóns messu Baptistæ eígnist þad Landsdrottin og skal gialdast eptir Laganna tilvísan fyrir nærstu Fardaga. En þá menn alla sem láta gánga Skip í Bjarneýum i Forbodi eíganans mót Kóngsins Dómi og ecki hafa Eígnarbréf innsiglud, svarda eígnareída dæmda Dóma né Lógmanns Urskudi, urskurda eg seka viij morkum til Kóngdómsins í Dómrof og Fullrétte eígandans, tvígialde Tollana sem Lóg mæla.[226]

Hinn 13. febrúar 1581 vottuðu Jón Jónsson, Guðmundur Bjarnason, Tómas Jónsson, Jón Björnsson, Vernharður Alexandsson og Magnús Sveinsson að þeir hafi ári fyrr verið viðstaddir er Torfi Jónsson, umboðsmaður konungs, hafi dæmt um eign Staðarhólskirkju og lóðartolla í Bjarneyjum. Í skjalinu er skráður vitnisburður Jóns Björnssonar og Þórarins Bergssonar um það sama og segir þar eftirfarandi:

> Til þess legg eg Jón Bjórnsson og eg Þorarinn Bergsson hönd á helga bók, og því skiótumm vid ockru mále til guds ad vid höfumm heirt lesinn Máldaga Stadarhóls kyrkju, hlydandi ad Stadarholzkyrkja eige allar Bjarneyar á Breidafÿrde, og séu so undirkomnar ad Olafur Tóne Þorleifsson hafe géfed Stadarhólzkyrkju hálfar Bjarneyar enn Þorbjörg Ormsdótter hafe lúgt greindre Stadarhólzkyrkiu hálfar Bjarneyar med meirumm Peníngumm fyrir Jnnstædu /: Framar so eige Stadarhólz kyrkja xx fiska í Toll af hvörjumm manni og Skipe sem róid er í Bjarneÿumm og eiga ad vera lúgter fyrer Jónzmessu Baptæ, ítem so höfumm vid heirt lesed insiglad úrskurdar bréf Biskups Magnús, umm sömu Tolla; hér til höfumm vid heirt lesed eitt afgreidslu bréf, med fiórumm hængandi Jnsiglum hlydande ad þá Siera Þordur Olafsson vegna gieinginna dóma epter Kónglegu bífalníngar bréfe, Pietre heitnumm Loptssyne géfnu, Stadarhól med sínumm Eignum afgreiddu, enn Siera Björn Jonsson medtók, var í þann tíma haldenn Jardar Eign [og] ítauk Stadarhólz kyrkju, Þverdalur, Bjarnastader Kvenngriót, Krógsfyardarnes Krogsfyardareÿar Trieseÿ, Líneÿ, Glatareÿ, Bjarneyar med fimm eÿum, og halfvættar Tollur af hvörjumm manne og Skipe því sem þar er til Sjóss, item so höfumm vid heirt tveggia Lögmanna Ursku[rd] fyrer sögdumm dómumm og bréfumm, umm Stadarholz Eigner. Sömuleidess eirn Kóngsdóm umm sama Stad og Eigner. Því epter sögdumm máldaga bréfumm dómumm Úrskurdumm, og Jardareign,

[224] *Íslenzkt fornbréfasafn* VII, bls. 288–289, skjal nr. 4(70).
[225] *Íslenzkt fornbréfasafn* XI, bls. 548, skjal nr. 4(71).
[226] Skjal nr. 2(273).

> vitumm vid fyrer full Sannende, ad greinder Tollar eru Stadarhólz kyrkju Eign, ef hún skal óvænt vera, og ad so Staufndumm Eyde, sie ockur gudhollur sem vid satt seigiumm, gramur ef vid liugum, og til Sannenda hiér umm sette nefndur ummbodsmann sitt Jnnsigle med vorum fyrgreindra manna Jnnsiglumm fyrer þetta vitnesburdar Bréf[227]

Ódagsett eignaskrá Staðarhólskirkju er skráð í kirkjustól hennar yfir tímabilið 1481–1581. Skjalið er nokkuð skemmt en þar er meðal annars skráð eftirfarandi um Bjarneyjar:

> Biarneyer meth fem eyer / och en halff v[er] tholld aff huer fiskemand och skib som der er thill fóstd[228]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Eyjahrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Bjarneyjar á Breiðafirði:

> **Biarneyar.** xl hndr.
>
> Þar er bænhús. Embættast þar af prestinum að Múla á Skálmarnesi tvisvar á ári, vor og haust; segjast annars Bjarneyíngar sig af eldri mönnum heyrt hafa að þar ætti 12 sinnum á ári að embættast. Gjaldast eiga í prestskyldu 20 álnir í fiski, sem þó falla niður fyrir hans gistíng í eyjunum, þá hann þángað ferðast til embættis.
>
> Eyjarnar á Staðarhólskirkja.
>
> Þar eru 8 búendur, sinn á hverjum v hndr. Á heimaeyjunni eru þar af 4: Jón Guðmundsson, Guðmundur Tumasson, Jón Bjarnason, Arnbjörn Loftsson. Á Búðey eru aðrir 4: Jón Þórarinsson, Jón Jónsson, Jón Þorleifsson, Guðmundur Guðmundsson.
>
> […]
>
> Lundatekja fín kann vera í Hvanneyjum (Bjarneyjar löndum) og Lóni. Eggver lítilfjörlegt eiga Bjarneyíngar í Bjarneyjarlöndum. Selveiði kynni þar nokkur vera ef iðkuð væri. Söl vaxa þar á skerjum nokkrum, smá og svört, æt fyrir peníng en varla fyrir fólk. Þessarra hlunnenda njóta búendur. Eldivið kaupa Bjarneyíngar á landi.
>
> Þurar búðir eru í Bjarneyjum nú þrjár. Stundum hafa þær fleiri verið, stundum færri, eftir því sem eftir þeim hefur beðist verið, og hafa þær þá (eins og þessar sem nú til eru) bygst úr vermannabúðum.
>
> 1. Sú fyrsta er á heimaeyjunni. Þar í er ár um kríng Finnbogi Guðbrandsson. Búðarleiga þar eru 3 vættir fiska, áskildar. Betalast oftast í kaupstað til landsdrottins. Búðinni viðheldur búðarmaðurinn. Í kvaðarnafni er áskilin ein skipferð á ári í kaupstað eða inn á Sand. Heimilismenn eru þar 5.
>
> 2. er á Búðey. Þar í er Einar Halldórsson. Búðarleiga þaðan er hálfur skiphlutur af Einars eignu skipi, ár um kríng, er Einar segir almennilegast verið hafa 4 vættir, stundum meira, 5—6 vættir, og þykir honum þetta þúngt. Leverast í Bjarneyjum vor og haust. Kvaðir öngvar framar. Heimilismenn eru 3.
>
> 3a Búðin er og á Búðey. Þar í er Oddur Jónsson. Búðarleiga þar 3 vættir fiska tilskildar. Búðina hefur uppbótalaust bygt og reparerað Oddur, sem í býr. Kvaðir engar. Heimilismenn 2.
>
> 4a er á Búðey, kölluð **Skarðsbúð**. Heyrir Skarðskirkju til. Þar í er Halldór Þorsteinsson ár um kríng. Búðarleiga er þar 1 vætt fiska. Geldst heim til Skarðs. Í kvaðarnafni er búðarmaðurinn formaður fyrir landsdrottins skipi, er búðinni fylgir, og má hann sjálfur

[227] Skjal nr. 2(274).
[228] Skjal nr. 2(275).

ekkert skip eiga. Fær þó x aura í formannskaup. Heimilismenn 3. Búðinni býst búðarmaðurinn við að halda við.

Þessar búðir eru so kaldar á vetur, að búðarmenn verða þær að flýja, og koma sjer niður í búendanna húsum hvar þeir kunna.

Í Bjarneyjum er góð verstaða. Þar byrjast vertíð á páskum eða um sumarmál, endast á Jónsmessu (gömlu).

Þar er hálfvættartollur til landsdrottins af hverjum bát, og hverjum manni, er þar rær í vertíð. Búðarmanna og bændanna skip eru alleina tollfrí. Item þeirra hjú, sem á þeirra bátum róa. Hinir, sem framandi eru, gefa toll, hvert þeir róa á Bjarneyínga skipum eður inntökuskipum, jafnvel þótt þeir liggi í bændanna eður búðarmanna húsum. Þeir þar af, er í bændanna húsum liggja, gefa, fyrir utan tollinn, bóndanum (eður búðarmanninum) v álnir í þjónustukaup.

Matfiskar eru þar engir. Formannskaup árið um kríng er x aurar, um vertíðina xx álnir, stundum v aurar. Lóðir brúkast milli vertíða, en eru fyrirboðnar milli Petursmessu á vor og Jónsmessu. Er þar um dómur Eggerts Björnssonar. fyrir 40 eða 50 árum dæmdur. Bændur vildu þó heldur lóðirnar brúka mega. Lendíng er rjett góð í Bjarneyjum.

Manntalsfiskar engir, og ei verið hafa það menn muna.

Húsmenn eru í eyjunum: Hjá Guðmundi Tumassyni Guðmundur Halldórsson með konu sinni og einu barni. Gefur til húsaleigu v aura. Hjá Jóni Guðmundssyni Jón Steindórsson. Gefur í húsaleigu xx álnir. Hjá Jóni Bjarnasyni Oddi Jónsson. Gefur x álnir ár um kríng. Hjá Arnbirni Einar Eiríksson og Ingibjörg Þorláksdóttir. Gefa hvört xv álnir. Hjá Jóni Þórarinssyni Margret Helgadóttir með barni sínu. Hjá Jóni Jónssyni Salamon Gíslason, er ekki ákvarðað um húsaleigu. Hjá Jóni þorleifssyni Bjarni Sveinsson. Kvittar húsaleigu með handarvikum.

Húsaleiga er almennilega í Bjarneyjum x, xv, xx álnir.

Formenn í Bjarneyjum eru nú 1703:

1. Jón Þorleifsson (búandi) á stóru 5 manna fari.

2. Bjarni Sveinsson (húsmaður í Bjarneyjum) á 4a manna fari.

3. Þórður Jónsson, tollversmaður, á 4ra manna fari.

4. Jón Arnason, tollversmaður, á 4ra manna fari.

5. Brandur Sveinsson, tollversmaður, á 3a manna fari.

6. Jón Bjarnason, tollversmaður, á 4ra manna fari.

7. Hildibrandur Jónsson, tollversmaður, á 5 manna fari.

8. Jón Bjarnason (búandi), 4a manna far.

9. Guðmundur Thomasson (búandi), 6æríngi.

10. Ögmundur Finnbogason, formaður Guðmundar Thomassonar á 5 manna fari.

11. Jón Halldórsson, tollversmaður, á litlu 4a manna fari.

12. Jón Ólafsson, tollversmaður, á 5 manna fari.

13. Jón Þorleifsson, tollversmaður, á litlu fjögra manna fari.

14. Páll Einarsson, tollversmaður, á 5 manna fari.

15. Jón Ásgrímsson, tollversmaður, 3 manna fari.

16. Ólafur Sveinsson, tollversmaður, á litlu 4 manna fari.

17. Einar Jónsson, tollversmaður, á 5 manna fari.

18. Bjarni Jónsson, tollversmaður, á 5 manna fari.

19. Magnús Ólafsson, tollversmaður, á 5 manna fari.

20. Jón Guðmundsson (búandi) á 5 manna fari.

21. Háldan Bjarnason, formaður Jóns Guðmundssonar á litlu 5 manna fari.

22. Arnbjörn Loftsson (búandi) á 5 manna fari.

23. Einar Eiríksson (formaður Arnbjarnar) á 4 manna fari.

24. Eyjólfur Þorbjarnarson, tollversmaður, á 5 manna fari.

25. Bjarni Jónsson, tollversmaður, á 5 manna fari.

26. Jón Jónsson, tollversmaður, á 6æríng.

27. Jón Halldórsson, tollversmaður, á 5 manna fari.

28. Ólafur Jónsson, tollversmaður, á 6æríng.

29. Jón Þórarinsson (búandi) á 4a manna fari.

30. N. formaður Jóns Þórarinssonar á 4 manna fari.

31. Jón Jónsson (búandi) á 6æríng.

32. Þorgeir Auðunarson, formaður Jóns Jónssonar á 5 manna fari.

33. Oddur Jónsson (búðarmaður), á 4a manna fari.

34. Þorlákur Ólafsson (húsmaður) á 5 manna fari.

35. Þorleifur Jónsson, húsmaður, á 4a manna fari.

36. Halldór Þorsteinsson (í Skarðsbúð) á 5 manna fari.

37. Gvöndur Gvöndsson (búandi) á 5 manna fari.

38. Gvöndur yngri (húsmaður) á 5 manna fari.

39. Jón Jónsson, tollversmaður, á 5 manna fari.

40. Magnús Jónsson, tollversmaður, á 6æríng.

41. Guðmundur Ólafsson, tollversmaður, á 6æríng.

42. Björn í Purkey, tollversmaður, á 6æríng.

43. Jón Þorkelsson, tollversmaður, á 6æríng.

44. Einar Halldórsson (búðarmaður), á 5 manna far.

45. Jón Bjarnason, tollversmaður, á 4a manna fari.

46. Ólafur Jónsson, tollversmaður, á 4a manna fari.

47. Helgi Auðunarson, tollversmaður, á 6æríng.

48. Jón Þorsteinsson á 5 manna fari.

49. Jón Ólafsson í Purkey á 6æríng.

50. Jón Strandi á 4a manna fari.

Vermannabúðir heima á eyjunni eru 14.

A Búðey 4.

Þetta tal varierar eftir árunum; eru og hjer fyrir utan fáeinar fallnar, sem ei er ómaksvert upp að teikna.[229]

Hinn 14. ágúst 1704 undirrituðu Pétur Bjarnason og Þorbjörg Jónsdóttir arfaskiptabréf þess efnis að eftir þeirra dag myndi sonur þeirra Bjarni eignast allar þeirra

[229] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 232–237, skjal nr. H-7.

jarðir í Barðastrandarsýslu og Dalasýslu. Meðal jarða sem talin var upp í bréfinu var Staðarhóll með öllu heimalandi og öllum kirkjueignum, en hjónin sögðust myndu halda eftir öllum hagnaði af Búðey í Bjarneyjum sem annars tilheyrði Staðarhólskirkju. Skjalið var upplesið í Lögréttu árið 1710.[230]

Hinn 19. september 1768 var tekið fyrir að skipta eignum dánarbús Bjarna Péturssonar sýslumanns. Meðal eigna búsins var jörðin Staðarhóll með fjórum hjáleigum, samtals 60 hundruð að dýrleika, Bjarneyjar sem voru 40 hundruð að dýrleika og óbyggðu eyjarnar Galtarey, Líney og Trésey.[231]

Hinn 6. júlí 1784 var tekið fyrir að skrá eignir dánarbús séra Jóns Eggertssonar en meðal eigna þess voru ⅔ hlutar í Staðarhóli með undirliggjandi hjáleigum og kirkjujörðum. Einnig tilheyrðu búinu ⅔ hlutar í Bjarneyjum, nefnilega Bæjarpartur, Róupartur, Lágabúð, Gunnlaugspartur, Miðbúðarpartur og ⅓ hluti í hlut Þorsteins Kolbeinssonar.[232]

Í kirkjuskjölum Staðarhólskirkju eru varðveittir útdrættir yfir Bjarneyjatolla á árunum 1782–1790 og 1801–1802. Nokkuð ítarlegt yfirlit er skráð í útdrættina yfir greiðslu tolla á fyrra tímabilinu en seinni útdrátturinn fjallar um tolla vegna Skarðsbúðar.[233]

Hinn 27. ágúst 1796 fór fram skiptagjörningur á eignum Ragnhildar Eggertsdóttur og erfði Sigríður Magnúsdóttir Halldórspart í Bjarneyjum. Útdráttur af skjalinu var lagður fyrir extrahéraðsrétt að Ballará þann 1. desember 1829.[234]

Hinn 4. júní 1804 fóru fram skipti á eignum Magnúsar Ketilssonar sýslumanns og fékk þá Guðrún Magnúsdóttir ⅔ hluta í hlut Þorsteins Kolbeins í Bjarneyjum og Galtarey.[235]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Bjarneyja metinn til samans 40 hundruð. Bjarneyjar voru kirkjujörð undir Staðarhól.[236]

Með byggingarbréfi dagsettu 9. maí 1813 var Guðlaugi Jónssyni byggð Ystabúð í Bjarneyjum, fimm hundruð að dýrleika.[237] Hinn 25. júní 1824 byggði Eggert Jónsson Guðmundi Guðmundssyni Ystubúð í Bjarneyjum.[238] Hann byggði svo Skúla Magnússyni sýslumanni sömu Ystubúð með byggingarbréfi dagsettu 19. apríl 1825.[239] Hinn 15. apríl 1835 ritaði E. Einarsson til staðarhaldarans á Staðarhóli og tók fram að hann hefði byggt Magnúsi nokkrum Guðlaugsbúðarpart í Bjarneyjum. Þá vonaðist hann

[230] Skjal nr. 2(276).
[231] Skjal nr. 2(277).
[232] Skjal nr. 2(278).
[233] Skjal nr. 2(279).
[234] Skjal nr. 2(296).
[235] Skjal nr. 2(297).
[236] Skjal nr. 2(78).
[237] Skjal nr. 2(298).
[238] Skjal nr. 2(299).
[239] Skjal nr. 2(300).

til að fá samþykki staðarhaldara um að byggja Sigurði Björnssyni Ystubúð og einnig að mega byggja Innstubúð.[240]

Á manntalsþingi í Svefneyjum 8. júlí 1841 var þinglesinn kaupsamningur hvar með Ólafur Scheving seldi Jóni Eggertssyni einn níunda hluta af Staðarhólseigninni sem var Innsti búðarparturinn í Bjarneyjum í Eyjahreppi. Samningurinn var dagsettur 18. febrúar 1840.[241]

Í afriti af Hæstarréttardómi frá 22. janúar 1847 segir að eigandi Skarðskirkju hafi átt rétt á eftirfarandi í Bjarneyjum án nokkurs gjalds til Staðarhólskirkju: Nauðsynlegu rými til byggingar og viðhalds Skarðsskála í Bjarneyjum, lendingarstað í Skarðsvör og öruggu aðgengi fyrir bát ásamt nauðsynlegu rými til að nota hlutfallslegan hluta Skarðsmalar til fiskveiða.[242]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Bjarneyjar á Breiðafirði metin 40 hundruð að dýrleika og skráð sem eign Staðarhólskirkju.[243]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Bjarneyjar:

> Bjarneyar: Þar eru úteyar fáar og landlitlar en grösugar mjög, þó er Heyabli allur næsta rír, Fjárbeit í úteyum að haustum lítil en góð. Hagar allir heimar eru mjög litlir – kofnatekja er þar í betra lagi, en dúntekja og selveiði lítil – káltekja í besta lagi; ábúð Eyanna sjálfra er mjög hæg og liggja þær best allra Eyanna í hreppnum við Sjóarabla, sem þar hlýtur að teljast einhvörr hinn besti arður eyanna – sumstaðar er þar og flæðihætt fyrir Sauðfé; þar er og verstaður.[244]

Á manntalsþingi í Svefneyjum 17. maí 1853 var þinglesið forboð frá heimabændum í Bjarneyjum gegn því að húsmenn á eynni hefðu þar sauðfjárbeit á nokkrum árstíma.[245]

Í undirmati að fasteignamati Austur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Bjarneyjar var metin á 7.000 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar voru ágreiningslaus og var vísað í landamerkjabók sýslunnar. Fram kemur að jörðin hafi haft tún á tveimur eyjum sem voru í byggð og útslægjur voru á þremur litlum eyjum skammt frá. Eigendur jarðarinnar voru Snæbjörn Kristjánsson og Flateyjarhreppur.[246]

5.5.5 Stagley á Breiðafirði

Í biskupsvísitasíu um Reykhólakirkju frá 9. september 1639 kemur fram að kirkjan átti Stagley, sex hundruð að dýrleika.[247]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Eyjahrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Stagley á Breiðafirði:

> **Stagley** (aðrir meina hún heiti **Tagley**).

[240] Skjal nr. 2(301).
[241] Skjal nr. 2(247).
[242] Skjal nr. 2(302).
[243] Skjal nr. 4(1), bls. 179.
[244] Skjal nr. 2(115).
[245] Skjal nr. 2(248).
[246] Skjal nr. 2(134).
[247] Skjal nr. 2(283).

> Reykhólakirkjueign.
>
> Jarðardýrleiki er haldinn vi hndr.
>
> Ábúandi á iiii hndr. Helga Sveinsdóttir, á ii hndr. Ólafur Sveinsson.
>
> […]
>
> Jörðin tíundast til biskups og fátækra, prests og kirkju.
>
> Túnið er alt þýft, sumt mýrlent, grýtt og snögt.
>
> […]
>
> Heimræði er þar, og hefur verið fyrrum gott, en nú um nokkur ár miklu lakara. Sölvafjara ekki ómaksverð. Túnið spillist nokkuð af sandi, sem sjór ber uppá, og af grjóti, sem upp kemur af vatns uppgángi. Vatn þrýtur oft sumar og vetur. Eldiviðartak lítilfjörlegt. Skipalendíng og setníngur erfitt og háskasamlegt.
>
> […].[248]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Stagleyjar metinn sex hundruð. Stagley var kirkjujörð frá Reykhólum.[249]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 segir frá Stagley í neðanmálsgrein um jörðina Svefneyjar á Breiðafirði. Þar segir að Stagley tilheyrði Reykhólakirkju.[250]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Stagley:

> Stagley – óbygð – einstök eya, fremur stór og grösug, þar er haustbeit og dúntekja nokkur, en kofnatekja lítil, og Selsveiði og ~~kofna~~ tekja eingin.[251]

Með lögum nr. 21/1943 var ríkisstjórninni heimilt að selja Flateyjarhreppi Stagley á Breiðafirði. Í lögunum segir að ef Flateyjarhreppur óski að selja eyjuna síðar þá myndi ríkissjóður hafa forkaupsrétt að henni.[252]

5.5.6 Nærliggjandi Breiðafjarðarjarðir

5.5.6.1 Ytri- og Innri-Múli á Barðaströnd

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Barðastrandarhrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Múla á Barðaströnd:

> **Mule.**
>
> Kirkjujörð frá Haga.
>
> Jarðardýrleiki xx hndr.
>
> Ábúendur: á x hndr. Bjarni Ólafsson, á v hndr. Jón Jónsson, á
>
> v hndr. Einar Þórðarson.
>
> […]
>
> Sölvafjara er ánægjanleg fyrir ábúendur. Selveiði hefur verið, nú um nokkurn tíma engin. Skelfiskur lítilsháttar. Þar eru tvær hjáleigur, hver fyrir sig kölluð **Hus.** Er hver

[248] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 246, skjal nr. H-7.
[249] Skjal nr. 2(79).
[250] Skjal nr. 4(1), bls. 179.
[251] Skjal nr. 2(115).
[252] Skjal nr. 4(21). Sjá einnig 6. mál á 61. löggjafarþingi 1942–1943.

> um sig v hndr. af jörðunni. Á annarri er Jón, en annarri Þórður, so heimajörðin reiknast x hndr.
>
> Á Múla hefur verið heimræði á vor fyrir eitt skip, eða fleiri heimamanna. Nú er það öldúngis frá.[253]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Múla metinn 20 hundruð. Jörðin var kirkjujörð frá Haga og skiptist í tvo hluta Innri- og Ytri-Múla.[254]

Hinn 15. maí 1807 seldu erfingjar Þórunnar Sigurðardóttur Guðmundi Scheving sýslumanni hálfa jörðina Haga á Barðaströnd, 30 hundruð að dýrleika, með tilheyrandi kirkjueign, hálfum Múla, hálfum Tungumúla, hálfum Grænhól og hálfum Sauðeyjum með öllum tilheyrandi eignum og ítökum. Kaup- og afsalsbréfið var þinglesið við Landsyfirrétt í Reykjavík 6. júlí 1807.[255]

Á manntalsþingi að Vaðli 23. júní 1832 var upplesið afrit af fjárskilamálabréfi frá 18. október 1830 hvar Guðmundur Scheving kaupmaður og Halldóra Benediktsdóttir fengu til arfs og umráða dóttur sinni Þórunni helming í höfuðbólinu Haga, helming í Múlanum, Grænhól og Tungumúla með kirkjuforræðisítökum sem og tilkalli að helmingi Sauðeyja.[256]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Múli á Barðaströnd metin 20 hundruð að dýrleika og skráð sem eign Hagakirkju. Í neðanmálsgrein segir að árið 1805 séu tvær hjáleigur á jörðinni, Innri- og Ytri-Múli.[257]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um Ytri- og Innri-Múla:

> 110. Múli-innri. Tún stórt, þyft og seinunnid, er ecki ógrasgefid, eingjar i medallagi og grasgefnar eins, landrymi í minna lagi og kostaljett, vetrrbeit ad mun en ljett, helst af fiöru, skógur valla teljandi, túninu er hætt vid skemdum af árensli, her er miög flædi hætt. Jördin er hæg.[258]
>
> 111. Múli-ytri, Tún af medalstærd og grasgefid eins, eingiar í medallagi af vídáttu og grasgefnar eins, landrými í minna lagi og kostaljett, vetrarbeit ad mun helst af fiöru, skógur valla teljandi, hér er flædihætt miög, túni er hætt vid árina og beitarlandi eins. Jördin er hæg.[259]

Hinn 30. maí 1884 seldi Ingibjörg Magnúsen frá Skarði Jóni Guðmundssyni, kaupmanni í Flatey, hálfa kirkjujörðina Haga með hjáleigunum Sauðeyjum, Tungumúla, Grænhól, og Ytri- og Innri-Múla. Kaup- og afsalsbréfið var þinglesið að Vaðli 26. maí 1886.[260]

Hinn 7. nóvember 1884 seldi Herdís Benediktsen Kristjáni Mathiesen á Hliði á Álftanesi, í umboði Jósíasar Fr. Bjarnasonar á Grund við Reykhóla, hálfa Hagaeign, sem öll var 41,4 hundruð að nýju mati, með tilheyrandi jörðum, þ.e. Grænhól, 13 hundruð, Tungumúla, 16 hundruð, Innri-Múla og Ytri-Múla, 10,3 hundruð og 9,3

253 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 280–281, skjal nr. H-7.
254 Skjal nr. 2(80).
255 Skjal nr. 2(57).
256 Skjal nr. 2(249).
257 Skjal nr. 4(1), bls. 181.
258 Skjal nr. 2(116).
259 Skjal nr. 2(116).
260 Skjal nr. 2(61).

hundruð og Sauðeyjum á Breiðafirði. Kaupbréfið var þinglesið að Vaðli 26. maí 1885.[261]

Með yfirlýsingu dagsettri 12. janúar 1890 var þinglesið að Jófríður Guðmundson í Flatey hafi við opinbert uppboð 12. júlí 1889 keypt hálfa jörðina Haga á Barðaströnd með tilheyrandi hálfum hjáleigum Sauðeyjum, Tungumúla, Grænhóli, og Ytri-Múla og Innri-Múla, samtals 58 hundruð 30 álnir að dýrleika. Skjalið var þinglesið að Vaðli 31. maí 1890.[262]

Með byggingarbréfi dagsettu 7. mars 1894 var Pétri Jóni Magnússyni byggð jörðin Ytri-Múli.[263]

Í undirmati að fasteignamati Vestur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að Ytri-Múli var metinn á 1.300 kr. og Innri-Múli var metinn á 1.400 kr. Tilgreint er að landamerkjabréf jarðanna sé ekki fáanlegt. Eigandi þeirra var Hagakirkja.[264]

5.5.6.2 Hagi á Barðaströnd

Í máldaga Nikulásarkirkju að Haga á Barðaströnd, sem Þórarinn biskup setti árið 1363, segir að kirkjan hafi átt Haga hinn minni.[265]

Í máldaga Hagakirkju á Barðaströnd er Oddgeir biskup Þorsteinsson setti 1. ágúst 1375 segir:

> Jn primis hun æa haga hinn minna. mula land alltt. halft holltt. og sliktt j rekum oc skogum sem hun hefr at fornu haftt. skog j vatzdal j æmotum.
>
> […]
>
> Kirkian j haga æa bardastrond æa saudeyiar allar med holmum oc vtskerium sem til hafa leigid at fornu og nýiu og suo heita. heimeý. haeý. rif. skarf edr þoriseý. kidholmar ij. flata skier er liggur j drapskerium sudur oc vt fra kidholmum. dura tindur. raudzdalz holmar tueir. þridiung ædar sker[s]. Jtem eigur kirkian j haga æa bardastrond allann skog j laugarhuamme. j morudal skog fra olldugile oc framm at haga garde vpp æa fiall oc ofan at æa. skog j arnarbýlis dal tungumula meigin fræa aligili og framm j geitar mula sem skogur vegs vpp æa fiall oc ofan at æa. skogar partt j trostans firde j otradals kirkiu sockn j sunndal.[266]

Í lagfæringum og viðauka í III bindi *Íslenzks fornbréfasafns* segir um þennan máldaga að kirkjan að Haga eigi:

> Mula land halfft (so helldur su gamla Hijtardalsbok).[267]

Í máldaga Vilchins fyrir kirkju í Haga frá um 1397 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Þessi er maldagi kirkiunnar j Haga a Bardastrônd. ad hun a Haga hinn minna. Mvla land allt.

[261] Skjal nr. 2(62).
[262] Skjal nr. 2(63).
[263] Skjal nr. 2(46).
[264] Skjöl nr. 2(135) og 2(136).
[265] *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 193–194, skjal nr. 4(43).
[266] *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 301, skjal nr. 4(44).
[267] *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 775, skjal nr. 4(44).

> slijkt i Rekumm oc Skogumm sem hun hefur att ad fornu.
>
> Skogur j Vattsdal j amotum.[268]

Hinn 16. júní 1405 vottuðu Sörli Vilhjálmsson og Einar Þorsteinsson að séra Jón Steinólfsson hafi lýst fyrir þeim að hann hafi orðið vitni að því er Þórður Filippusson lagði Þórði Gíslasyni hálfan Haga á Barðaströnd.[269]

Hinn 30. júní 1407 lýsti Hallur Kálfsson því að hann hafi orðið vitni að því er Filippus Gíslason lýsti því að hann hefði enga peninga lukt Þórði Gíslasyni fyrir hálfan Haga.[270] Hinn 31. desember 1410 vottaði Bjarni Ljótsson að hann hafi verið hjá þegar Filippus Gíslason gerði testamenti sitt, heill að vitsmunum, og lýst því að Þórður Gíslason skyldi ganga að hálfum Haga.[271] Hinn 10. nóvember 1411 vottuðu Þrúður Árnadóttir og Guðrún Þórðardóttir að Þórður Filippusson hafði lagt Þórði Gíslasyni hálfan Haga, sem hann hafði fengið föður hans til kvenmundar en hálfan lét hann fyrir peningamissi.[272]

Á Öxarárþingi hinn 2. júlí 1412 var alþingisdómur staðfestur þar sem jörðin Hagi var tildæmd eign Sigurðar Þórðarsonar.[273]

Fjallað er um hálfa jörðina Haga í kaupmálabréfi Þórðar Sigurðssonar og Ingibjargar Halldórsdóttir frá 27. nóvember 1439.[274]

Hinn 2. júlí 1540 seldi Oddur Eyjólfsson bróður sínum, séra Magnúsi Eyjólfssyni, 40 hundruð í Haga.[275]

Í máldaga Gísla Jónssonar biskups fyrir kirkjuna í Haga frá 1570 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkia i Haga ä Bardastrød. Hun ä Haga hinn minna. Mulaland alltt. Slijktt i rekum og skogum sem hun heffur ätt ad fornu. Skog i Vatzdal i Amotum,
>
> […]
>
> Jtem ä kirkian thessar jarder Mulaland .c. landgillde.
>
> Jtem halfft Holltt leigd fyrer .x. aura.
>
> Jtem Sandeyre .xxc. Landskylld .i½c.
>
> Jtem heffer sera Magnus feinged i burtt .xc. jørd er Haga kirkia ätte. og loffad annare jaffndyrre.[276]

Árið 1576 gerði Eggert Hannesson grein fyrir fasteignum sínum að fráskildum þeim sem þær kirkjur áttu sem hann hafði þá að halda og einnig þeim 70 hundruðum er hann átti fyrir norðan og hafði veðsett Jóni Jónssyni lögmanni. Meðal þessara eigna var jörðin Hagi, 80 hundruð að dýrleika.[277]

---

[268] *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 150–151, skjal nr. 4(45).
[269] *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 699–700, skjal nr. 4(47).
[270] *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 716–717, skjal nr. 4(48).
[271] *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 735–736, skjal nr. 4(49).
[272] *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 737–734, skjal nr. 4(50).
[273] *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 745–746, skjal nr. 4(51).
[274] *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 602–603, skjal nr. 4(52).
[275] *Íslenzkt fornbréfasafn* X, bls. 545–546, skjal nr. 4(53).
[276] *Íslenzkt fornbréfasafn* XV, bls. 584–585, skjal nr. 4(46).
[277] *Jarðabréf frá 16. og 17. öld*, bls. 103, skjal nr. H-10.

Hinn 30. júlí 1578 gaf Eggert Hannesson Ragnheiði dóttur sinni og Magnúsi Jónssyni 37 hundruð í jörðum. Fram kemur í bréfinu að hann hafi selt Bjarna Björnssyni Haga en Jóni Björnssyni Haug og Fossá.[278]

Hinn 31. júlí 1579 gerði Eggert Hannesson að engu kaupskap sem hann hafði ári áður gert við Bjarna Björnsson um jörðina Haga. Eggert fékk dótturmanni sínum, Magnúsi Jónssyni, til eignar allan garðinn Haga en með þeim skilyrðum að Magnús greiddi Bjarna Björnssyni fulla verðaura eða gerði við hann aðra forlíkun. Einnig gerði Eggert kröfu um að leitað yrði samþykkis síns um að einhver af sonum Magnúsar og Ragnheiðar Eggertsdóttur skyldi erfa Haga og þá skyldi jörðin ekki gefin, né seld eða pantsett, heldur skyldi haldast í ætt hans um aldur og ævi.[279]

Í biskupsvísitasíu um Hagakirkju frá 3. september 1639 segir að hún hafi átt Sauðeyjar allar með gögnum og gæðum. Enn fremur segir:

> dräpsskjer og kidhólma med ódrum skjerjum og smäeyjum sem filgia kirkjunne effter kirkjunnar breffum og beuijsyngum sem eru hja Magnuse Jonssine Jardarjnnar eignar manne.[280]

Sömu efnistök koma fram í biskupsvísitasíu frá 11. september 1683 nema kirkjan var sögð eiga öll kringum liggjandi sker.[281] Hið sama kemur fram í biskupsvísitasíu frá 10. september 1700, þ.e. að kirkjan hafi átt Sauðeyjar með gögnum og gæðum og öllum kringum liggjandi skerjum.[282]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Barðastrandarhrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Haga á Barðaströnd:

> **Hage** á Barðaströnd.
>
> Þar er kirkja, til hverrar sækja Barðstrendíngar fyrir utan Vaðal, inclusive.
>
> Jarðardýrleiki með hjáleigum ll hndr. Þar af er bóndahluti lxxx hundruð (kirkjueign xx hndr.).
>
> Eignarmaður er sýslumaðurinn Ari Thorkelsson, vegna kvinnu sinnar, Ástríðar Thorleifsdóttur.
>
> Ábúandinn sami.
>
> […]
>
> Skógur er þar nægilegur til eldíngar, en ei til kolgjörðar eður raftviðar. Annars á kirkjan kolviðarskóg í Mórudal, en raftviðarskóg i Vatsdal og í Trostansfirði. Þessa skóga brúkar kirkjunnar patronus til sinnar þurftar, og kirkjujarðanna uppbyggíngar, en ei lánar burt fyrir tolla. Eggver hefur þar nokkuð verið af svartbak, nú að mestu frá. Selveiði hefur þar verið um vetur, ɔ: uppidráp í Drápskerjum, og vor. en mínkar nú mjög, og er so gott sem burtu. Reki hefur þar gagnlegur verið, en er nú burtu þar, eins og víðar. Sölvatekja er þar lítilfjörleg. Útsker nokkur fylgja jörðunni, en þau eru kirkjueign, og hefur þar í selveiði verið ut supra. Fuglveiði af skarfsúngum var tilforna góð, í Drápskerjum, nú öldúngis burtu.

[278] Skjal nr. 2(248) í máli nr. 2(2020) á svæði 10C.
[279] *Jarðabréf frá 16. og 17. öld*, bls. 106–107, skjal nr. H-10.
[280] Skjal nr. 2(284).
[281] Skjal nr. 2(285).
[282] Skjal nr. 2(286).

> **Hjáleigur** fylgja jörðunni:
>
> **Krókur**, hefur lengi staðið.
>
> Á að vera ix hndr. úr heimajarðarinnar dýrleika.
>
> Ábúandi þar Gísli Jónsson.
>
> […]
>
> Engjar frá Haga hefur sjórinn stórlega af brotið, og vindur og stórflæðar sand upp á borið, so af þeirra eftirtekju burtu eru. Af túninu hefur áin og brotið, og engjunum mjög so spilt.
>
> Fyrir utan Krók hafa þar verið hjáleigur:
>
> **Efri gata** var x hndr. úr heimajörðunni.
>
> **Neðri gata** önnur x hndr. úr heimajörðunni.
>
> **Efri Krókur** ix hndr. úr heimajörðunni.
>
> Þessar 3 hjáleigur eru nú i eyði, og hafa verið um nokkur umliðin ár, síðan harðindin tiltóku. Kynni ei að byggjast heimabóndanum að skaðlausu, nema ef væri öruggu ómagafáu fólki, so framt sem fiskiríet aftur til gengi.
>
> **Efri Hage** hefur verið fyrir löngu bygður og löngu eyðilagður, skal hafa verið hálfur kirkjuhlutinn í heimalandi. Öðru nafni var þessi hjáleiga kölluð Lambhús.[283]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Haga metinn 60 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð og tilheyrði Davíð Scheving sýslumanni og Þórunni Ólafsdóttur á Grund í Skagafjarðarsýslu. Þriðjungur jarðarinnar tilheyrði kirkjunni á staðnum.[284]

Hinn 15. maí 1807 seldu erfingjar Þórunnar Sigurðardóttur Guðmundi Scheving sýslumanni hálfa jörðina Haga á Barðaströnd, 30 hundruð að dýrleika, með tilheyrandi kirkjueign, hálfum Múla, hálfum Tungumúla, hálfum Grænhól og hálfum Sauðeyjum með öllum tilheyrandi eignum og ítökum. Kaup- og afsalsbréfið var þinglesið við Landsyfirrétt í Reykjavík 6. júlí 1807.[285]

Með kaupbréfi dagsettu 20. október 1808 seldi Davíð Scheving, með samþykki dóttur sinnar Ragnheiðar Davíðsdóttur, dóttursyni sínum, Guðmundi Scheving sýslumanni, hálfa jörðina Haga á Barðaströnd. Kaupbréfið var þinglesið við Landsyfirrétt í Reykjavík 4. september 1809.[286]

Á manntalsþingi að Vaðli 23. júní 1832 var upplesið afrit af fjárskilamálabréfi frá 18. október 1830 hvar Guðmundur Scheving kaupmaður og Halldóra Benediktsdóttir fengu til arfs og umráða dóttur sinni Þórunni helming í höfuðbólinu Haga, helming í Múlanum, Grænhól og Tungumúla með kirkjuforræðisítökum sem og tilkalli að helmingi Sauðeyja.[287]

---

283 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 278–279, skjal nr. H-7.
284 Skjal nr. 2(81).
285 Skjal nr. 2(57).
286 Skjal nr. 2(58).
287 Skjal nr. 2(249).

Á manntalsþingi að Svefneyjum 23. júní 1846 var upplesið skjal, dagsett 6. apríl 1846, með hverju Benedikt Scheving gaf sýslumanni Árna Þorsteinssyni umboð til umráða og sölu á 34 hundruðum í jörðinni Haga.[288]

Á manntalsþingi að Haga 26. júní 1848 var þinglýst skjali með hverju Bjarni Pétursson lýsti brigðum á þeim 34 hundruðum í Haga sem Árni Þorsteinsson, í umboði fyrir séra Benedikt Scheving, seldi kammerráði C. Magnússyni.[289]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Hagi á Barðaströnd metin 60 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign. Í neðanmálsgrein kemur fram að árið 1805 hafi eyðihjáleigurnar Efri-Gata, Neðri-Gata, Krókur og Efri-Hagi allar verið taldar með heimajörðinni en Árni Magnússon hafi talið alla torfuna 100 hundruð að dýrleika eða 80 hundruð bændaeign og 20 hundruð eign kirkjunnar. Þá segi Árni Magnússon að Drápsker tilheyri Haga. Loks segir að nú sé jörðin talin aðeins 60 hundruð að dýrleika, þar af 20 hundruð sem eign kirkjunnar.[290]

Hinn 11. febrúar 1848 lýsti Bjarni Pétursson brigðum í 34 hundruð í Haga sem seld voru árið 1846 af Á. Þorsteinssyni sýslumanni, í umboði séra Benedikts Schevings, til C. Magnusens á Skarði. Brigðalýsingin var þinglesin að Haga 26. júní 1848.[291]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Haga:

> Hagi. Tún stórt, hardt og ógrasgefid eingjar vídlendar, en sumpart þeirra miög votar og líttnotandi fyrir fúa og sumpart á sundrúngi upp um holt og fjöll, því miög erfidar, en allur þorri þeirra grasgefinn, landrými nægilegt og í betra lagi kostagott, Skógur nægilegur til kola, vetrarbeit eingin ad telja nema af fiöru, Selveidi svarar valla kostnadi, her er flædihætt. Jördin er hin erfidasta til allra adrátta og kostnadarsöm.[292]

Á manntalsþingi að Haga á Barðaströnd 2. maí 1853 var friðlýst öllum selalögnum tilheyrandi Haga fyrir skotum og öðrum ófriði. Sömuleiðis var friðlýst öllum selalögnum Brjánslækjar í Vatnsfirði.[293]

Hinn 9. apríl 1874 vitnaði Jón Guðmundsson á Múla um landamerki milli Haga og Tungumúla. Vitnisburðurinn var þinglesinn 10. júlí 1874 og er eftirfarandi:

> Nº 20.
>
> Eg undirskrifaður vitna hér með, að þegar eg kom að Tungumúla vorið 1851, voru mér sögð svoleiðis landamerki milli Haga og Tungumúla, að Arnarbælisdalsá ræður frá sjónum fram fyrir Berghilsholt, þar í lækjarsitru, og þaðan beint upp í móstulá, þaðan eptir leikvallarveginum norður að vegamótum. Önnur landamerki veit eg ekki milli þeirra bæja
>
> Staddur í Haga 9. apríl 1874.
>
> Jón Guðmundsson á Múla.[294]

[288] Skjal nr. 2(250).
[289] Skjal nr. 2(251).
[290] Skjal nr. 4(1), bls. 180–181.
[291] Skjal nr. 2(59).
[292] Skjal nr. 2(116).
[293] Skjal nr. 2(252).
[294] Skjal nr. 2(60).

Hinn 13. apríl 1874 vitnaði Rósa Ketilsdóttir á Skjaldvararfossi um landamerki milli Haga og Tungumúla. Vitnisburðurinn var þinglesinn 10. júlí 1874 og er svohljóðandi:

> Eg undirskrifuð vitna hér með um landamerki milli Tungumúla og Haga það er eg hefi heyrt og vitað frá því er eg fyrst man til, þá ræður Arnarbælisá frá sjó upp að lambhaga, svo seilin fyrir ofan lambhaga að fálkaholti, (~~og~~) þá með fálkaholti, þá eptir ánni fram fyrir Berghil í lækjarsitru, er þar rennur, og þaðan upp móstulág að heiðarvegi, og sem heiðarvegur ræður að vegamótum. Þessum landamerkjum til sönnunar man eg að Benjamín, sem var bóndi í Tungumúla bað um leyfi Hagabændur að slá Geitamúla mýrar.[295]

Hinn 22. apríl 1874 vitnuðu Gísli Þorgeirsson og Ebeneser Þórðarson um eign Haga í Arnarbælisdal og landamerki jarðarinnar þar. Vitnisburðurinn var þinglesinn 10. júlí 1874 og er svohljóðandi:

> Eptir ósk bóndans herra Jóns Guðmundssonar á Haga vottum við undirskrifaðir hér með: Að bæði, eptir sem við jafnan höfum heyrt, og sjálfir vitað til, sem fyrrum ábúendur Hagaeignar, var Arnarbælisdalur notaður og talinn sem eign Haga; og var notkun þessi, það við frekast til vitum jafnan óátalin. Hvað aðliggjandi landamerki áhrærir, getum við jafnframt vottað: að við jafnan höfum heyrt það, talað, að Hagi ætti Arnarbælisdal eptir sem svo nefnd mostulág og leikvallarvegur ræður, að vegamótum á Fossheiði.
>
> Rauðsdal þann 22. apríl 1874.
>
> Gísli Þorgeirsson. Ebbenezer Þórðarson.[296]

Við þinglestur á þremur vottorðum um landamerki Haga og Tungumúla, dagsettum 9. apríl, 13. apríl og 22. apríl 1874, hinn 10. júlí 1874 mótmælti Jakob Athanasíusson þeim merkjum, eins og fært er inn í afsals- og veðmálabók Barðastrandarsýslu 1874–1880:

> Athgr. Við hin framanskrifuðu 3 vottorð fyrir landamerkjum milli jarðanna Haga og Tungumúla á Barðaströnd athugast, að við þinglestur þeirra eru fyrir manntalsþingsrétti Barðastrandarsýslu að Efra-Vaðli hinn 10. júli 1874 framkomin eptirfylgjandi mótmæli og tilsvör, tilfærð þingbókinni sem fylgir: „Að gefnu tilefni lýsir hlutaðeigandi ábúandi á Tungumúla, Jakob bóndi Athanasíusarson því yfir í réttinum, að hann mótmæli vottorðum þessum og þeim þar greindu landamerkjum, og skýrskotar í því efni til byggingarbréfs síns fyrir Tungumúla, sem hann lýsir yfir, að hann haldi sér til, og hlutaðeiganda umboðsmanns yfir Hagaeigninni, Ólafs hreppstjóra Thorlaciusar í Dufansdal svo sem landsdrottins síns. Jón bóndi Guðmundsson í Haga lýsir því hér á móti að sínu leyti yfir, að hann haldi sér til fyrgreindra vottorða með tilliti til landamerkja milli fyrgreindra jarða, og bætir því við, að þau í nefndum vottorðum tilgreindu landamerki séu hin sömu sem Jakob bóndi Athanasius~~ar~~son hafi sagt sér að væri milli Haga og Tungumúla, þá er hann (þ.e. Jón Guðmundsson) færði sig að Haga.“
>
> G.P. Blöndahl cst. (L.S.)[297]

Hinn 30. maí 1884 seldi Ingibjörg Magnúsen frá Skarði Jóni Guðmundssyni, kaupmanni í Flatey, hálfa kirkjujörðina Haga með hjáleigunum Sauðeyjum, Tungu-

[295] Skjal nr. 2(60).
[296] Skjal nr. 2(60).
[297] Skjal nr. 2(60).

múla, Grænhól, og Ytri- og Innri-Múla. Kaup- og afsalsbréfið var þinglesið að Vaðli 26. maí 1886.[298]

Hinn 7. nóvember 1884 seldi Herdís Benediktsen Kristjáni Mathiesen á Hliði á Álftanesi, í umboði Jósíasar Fr. Bjarnasonar á Grund við Reykhóla, hálfa Hagaeign, sem öll var 41,4 hundruð að nýju mati, með tilheyrandi jörðum, þ.e. Grænhól, 13 hundruð, Tungumúla, 16 hundruð, Innri-Múla og Ytri-Múla, 10,3 hundruð og 9,3 hundruð og Sauðeyjum á Breiðafirði. Kaupbréfið var þinglesið að Vaðli 26. maí 1885.[299]

Með byggingarbréfi dagsettu 9. nóvember 1889 var Jósíasi Fr. Bjarnasyni byggð hálflenda Haga, 20,7 hundruð að nýju mati.[300] Með öðru byggingarbréfi dagsettu 10. júní 1890 var séra Þorvaldi Jakobssyni byggð hálflenda Haga.[301] Séra Þorvaldur sagði sig lausan frá ábýli sínu í Haga með bréfi dagsettu 6. nóvember 1894.[302]

Með yfirlýsingu dagsettri 12. janúar 1890 var þinglesið að Jófríður Guðmundson í Flatey hafi við opinbert uppboð 12. júlí 1889 keypt hálfa jörðina Haga á Barðaströnd með tilheyrandi hálfum hjáleigum Sauðeyjum, Tungumúla, Grænhóli, og Ytri-Múla og Innri-Múla, samtals 58 hundruð 30 álnir að dýrleika. Skjalið var þinglesið að Vaðli 31. maí 1890.[303]

Hinn 2. október 1906 sagði Jón Ólafsson sig lausan frá ábúð og afnotum hálfrar jarðarinnar Haga.[304]

Í undirmati að fasteignamati Vestur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Hagi var metin á 4.500 kr. Engar upplýsingar koma fram um landamerki jarðarinnar. Eigandi hennar var Hjálmar J. Guðmundsson.[305]

5.5.6.3 Sauðeyjar á Breiðafirði

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Barðastrandarhrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Sauðeyjar á Breiðafirði:

> **Saudeyar.**
>
> Uppskrifað eftir relation Monsr. Ara Þorkelssonar; þar búandi kom eigi.
>
> Kirkjujörð frá Haga á Barðaströnd.
>
> Dýrleiki hennar xx hndr.
>
> Ábúandinn Jón Ögmundsson.
>
> […]

[298] Skjal nr. 2(61).
[299] Skjal nr. 2(62).
[300] Skjal nr. 2(47).
[301] Skjal nr. 2(48).
[302] Skjal nr. 2(49).
[303] Skjal nr. 2(63).
[304] Skjal nr. 2(50).
[305] Skjal nr. 2(137).

> Af jörðunni byggir Jón Ögmundsson fjórðúng Bárði Einarssyni, og uppber af honum eftir því, sem þeim báðum samankemur. Er þetta án special-húsbóndaleyfis. Bárður þessi hefur 2 heimilismenn fyrir utan sig.
>
> Hjer fyrir utan er húsmaður (eða rectius umhleypíngur) í húsum Jóns Ögmundssonar, að nafni Jón Finnsson.
>
> Hlunnindi eru þar engin, fyrir utan lítið eggvarp.
>
> Heimræði var þar tilforna (þá fiskurinn tilgekk) hið besta, og gengu þar til fiskjar um vorvertíð 7 bis 9 skip. Og var þar þá 2 fjórðúnga tollur af hverjum manni (af skipi enginn) til landsdrottins.[1])
>
> 1) Lýsíng Sauðeyja er á sjerstöku blaði með hendi Á. M. Þar við er lagt svohljóðandi brjef frá Jóni Ögmundssyni bónda í Sauðeyjum til Árna:
>
> Jeg vndirskrifadur auglijse firir Idur, heidarleige Herra Arne Magnusson Commencarij, landskulldar vpphæd á 20 hndr. jordinni Saudeijumm, sem þar med filgiandi kuijilldi. Eirninn huad firrskrifudumm Saudeijumm filgia á. I firstu 7 wættir i landskulld med 4um kugilldumm, 3 kijr og 6 ær. En nú j haust ad var vard eg ad skera eina kuna, sokumm heija leisis, med hushónda mijns leife, Ara Þorkelss sonar. En nu j vetur drapust firr skrifadar 6 ær vegna heialeisis. Enn tueimur hef eg hialpad á þeim heiumm, sem jeg á Saudeijumm feingid hefe, med þeim til stirk, sem jeg fieck vr odrumm slæu eijumm, sem var vr Flateijar londumm hladinn sexæringss farm og fimmmanna farss farm þar ad auke. En til landss edur sióar giæda á firrskrifadre jordu, Saudeijumm, er eij til ad taka til gagns muna sie edur hialprædiss, vndann teknu egguarpe litlu. Enn sagtt er ad jördinne Saudeijumm eige ad filgia, efttir kirkiunnar maldaga, Drapsker og Flata flaga so heita, enn hushóndi minn j biggingiu frá tekid hefur. En firer sinn gódann vilia hefur hann husbondi minn lied mier half skerinn og halfa flöguna til gagns muna, sem er lijtil selueide þá so hepnast, og egguarp. Enn ad ollu odru á setninga laus af hönumm. Enn vmm vppbigging á jordinne er þad i sannleika Idur ad seigia, ad eg tók firrskrifada jördu til husanna nidur nijdda og j eidi, en nú stædilega vppbiggt, sem godir menn sied hafa og sia, sem þangad koma. Lijka eirninn j eijumm sialfumm, er lijtil selueidi þá so hepnast. Þetta j sannleika skal eg beuijsa ef þorf krefur, huad eg ej framar veit enn hier vmm frammber. Hier med Idur gudi jafnann befalada j Jesu nafne Amen.
>
> Skrifad Oddbiarnarskere Anno 1703 dag 16. Junii.
>
> Jon Ogmundsson m. e. h.
>
> Neðst á blaðið er skrifað með sömu hönd: Firir gefid, Gofuge Herra, þó eg kiæme eij, sökumm forfalla, j þetta sinn. Gudi befaladir eijliflega.[306]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Sauðeyja metinn 20 hundruð. Jörðin var kirkjujörð frá Haga.[307]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Sauðeyjar á Breiðafirði metin 20 hundruð að dýrleika og skráð sem eign Hagakirkju.[308]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Sauðeyjar:

> Saudeyar. Tún lítid en fremur grasgefid, úteyar litlar og fáar en grasgódar, þar er Selveidi bædi vor og vetur til muna, dún og káltekia gód og kofnatekia til gódra muna, Eyan liggur vel vid sióar abla, her er líka hrognkelsaveidi, en svartbaksúnga tekia valla teljandi; her eru talsverdar sióarhættur fyrir saudfie; Eyan er fremur erfid, því

[306] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 271–272, skjal nr. H-7.
[307] Skjal nr. 2(82).
[308] Skjal nr. 4(1), bls. 180.

> sióarföllum verdir at sæta vid alla ad drætti, líka er her mesta vatnsþraung einkum á þurka sumrum.[309]

Landamerkjaskrá Sauðeyja er dagsett 23. maí 1885 en hún var þinglesin 30. maí 1891. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjaskrá jarðarinnar Sauðeyja í Barðastrandarhreppi innan Barðastrandarsýslu.
>
> 1.º að sunnanverðu skilur svokallaða Sauðeyaátt (er liggur frá hafi) austur úr honum midt sundið milli flötuflögu og útboða og beint í austur mitt í milli Kiðhólma og loftsboða og inneftir því sundi miðja millum díratinds og Prestskerja
>
> 2º að austanverður skilur mitt sundið milli díratinds og prestskerja og beint í austnorður milli Suðurskerja og oddleifseyar og þá til norðurs eptir miðjum flóanum milli Hestskjers og æðarskjersboða og svo norður á miðjann flóann milli æðarskjers og Hamarseya.
>
> 3º að norðanverður skilur miðurflóinn millum æðarskjersboða og Eingeyar og svo vestur eptir miðju Sundinu millum Rauðsdalshólma og sauðaness og svo í vestur mitt á milli Sauðeyar og Arnórstaða og midt milli Rauðsdalsklaufar og Glænefs.
>
> 4º að vestanverður skilur midt sundið millum Glænefs og stórfiskaskjers og beigist svo til suðvesturs mitt á milli Glænefs og Hagadrapskerja og mitt á milli Selaboða og Hagadrapskerja og svo í beinni lýnu út Breiðafjörð til Hafs. Allar þær eyar og skjer stór og smá sem eru innan framanskrifaðrar landamerkjalynu tilheira eya jörðinni Sauðeyum. Itök er Sauðeyum fylgja í öðrum jörðum er Skógarhögg til eigin nota svokallaðri Vatnsdalsmörk og er það í þeim hluta er Hagakirkju tilheyrir; engar jarðir eiga ítök í Sauðeyum.
>
> Hergilsey 23 dag Maímánaðar 1885.
>
> Jón Guðmundsson (Kaupmaður á Flatey).
>
> Framanskrifaðri Landamerkjaskrá er eg samþikkur firir mig og sameigendur mína að Hergilsey. Hergilsey 23. maí 1885. Kr. Jónsson.
>
> Framanskrifaðri landamerkjaskrá er eg samþykk að því er viðkemur bændaeigninni 1/3 af jörðinni Brjánslæk. Flatey 22 sept. 1890 Sigríður Johnsen
>
> Framanskrifaðri landamerkjaskrá er eg samþykkur að því er viðkemur jörðinni Arnórstöðum. Brjánslæk 25 sept. 1890. D. Sch. Thorsteinsson.
>
> Framanskrifaðri landamerkjaskrá er eg samþykkur að því er snertir „beneficium“ Brjánslækjar. p.t. Haga 27 sept. 1890. Þorvaldur Jakobsson.[310]

Í undirmati að fasteignamati Vestur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Suðureyjar var metin á 7.500 kr. Tilgreint er að landamerkjabréf fyrir jörðina var ekki til. Þá kemur fram að jörðin hafi haft úteyjar í stað engja. Eigandi jarðarinnar var Hjálmar J. Guðmundsson.[311]

5.5.6.4 Fjörður á Skálmarnesi

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Múlahrepp frá 1710 segir eftirfarandi um Fjörð á Skálmarnesi:

[309] Skjal nr. 2(116).
[310] Skjal nr. 2(16).
[311] Skjal nr. 2(138).

> **Fiordur.**
>
> Bænhús er hjer, og hefur hjer embætti flutt verið árlega í samfleytt 10 ár fyrir bóluna, þegar að heimamenn meðtóku sacramenti, en síðan bóluna, og so stundum fyrir áðurnefndan 10 ára tíma, hefur hjer ekki verið embættað.
>
> Jarðardýrleiki xxxvi hndr., og so tíundast 4 tíundum.
>
> Eigandi að hálfri jörðunni Ástríður Jónsdóttir, systir Torfa Jónssonar hjer búanda. Meinast til heimilis að Hóli í Bolúngarvík. Eigandi að iii hndr. áður nefndur Torfi Jónsson. Að xv hndr. lögrjettumaðurinn Sigurður Sigurðsson, að Flatey á Breiðafirði.
>
> Ábúandi á systur sinnar og sínum eigin parti velnefndur Torfi Jónsson. Ábúandi á xv hndr. Sigurðar Loftur Jónsson.
>
> […]
>
> Útigángur í betra lagi. Skógur til raftviðar, kolgjörðar og eldiviðar nægur, en raftviðurinn tekur þó til að eyðast mjög. Torfrista og stúnga lök, einkanlega ristan. Eggver af æðifugli í nokkrum eyjum skamt fyrir framan landið, og fjarar í sumar. Það hefur áður gagnlegt verið, en nú mjög lítið, og fengust hjer í fyrra vor 60 egg, en í vor eð var nokkru meira. Fuglveiði, af teistikofu, mjög lítil. Selveiði er nú mjög lítil, en áður betri. Uppidráp er hjer enn að nokkru gagni, þá það er iðkað, í eyjunum, sem hjer liggja fyrir framan. Eggver af máfum í Fjarðarbjargi, er að nokkru gagni, en eftir þeim eggjum verður að síga í festi loftsig, og er þetta mjög erfitt. Brúkast því lítt. Hvannatekja í sama bjargi er nokkur, en brúkast ei, fyrir því að síga þarf ut supra. Engjarnar, sem á landi eru, eru stórlega af skriðum fordjarfaðar. Slægjur eru í 4 eyjum og fáeinum smáhólmum hjer fyrir framan. Þeim spilla stórflæðir og sjáfargángur, sem ber sand í rótina, og sprettur því lítt, og er hálf vika til að sækja í þær eyjarnar, sem að gagni eru. Úthagarnir eru nægir, þó þeir liggi sumir í fjarska. Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum, sem oft verður mein að, so fyrir ógönguklettum. Vatnsból er lágt og lítið, en þrýtur þó öldúngis ógjarnan.
>
> **Eidshus.** Forn eyðihjáleiga í úthögum fram með Kellíngarfirði, þar sem brúkast öðruhvörju selstaða frá heimajörðunni, og er sagt að hjáleigan hafi reiknast fyrir vi hndr. meðan bygðin varaði. Ekki vita nálægir að undirrjetta, hverjir byggíngarkostir á þessari eyðihjáleigu verið hafi – þar hefur ekki búið verið í lx ár eður lengur – og ekki hvað fóðrast hafi. Ekki er líklegt að þetta kot muni aftur byggjast, því túnið er orðið að graslitlum lýngmosamóum. Heyskapur er og mjög lítill þar nálægt.[312]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Fjarðar metinn 36 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð sem tilheyrði Eggerti Ólafssyni í Hergilsey. Með í matinu var eyðihjáleigan Eiðshús. Fram kemur að undirliggjandi eyjar verði fyrir sjávarágangi og sandfoki.[313]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Fjörður á Skálmarnesi metin 36 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign. Í neðanmálsgrein segir að sýslumaður einn telji jörðina aðeins 32 hundruð að dýrleika en árið 1805 var eyðihjáleigan Eyðihús talin með.[314]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Fjörð:

> Fjørdur. Tún lítid og ógrasgefid, eingjar miklar en á sundrúngi, sumpart þeirra, Þó grasgódar, einkum til Eya, landrymi mikid og kostagott, vetrarbeit lítil; beitarland er undirorpid skemdum af árensli, Selveidi gód, ædarvarp teljandi, kofna og máfsúnga

[312] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 262–264, skjal nr. H-7.
[313] Skjal nr. 2(83).
[314] Skjal nr. 4(1), bls. 178.

> tekja eins, skógur mikill og gódur, her er flædihætta mesta bædi til lands og eya, líka er steinkast, hættulegt fyrir saudfje, úr fjöllum, henni hætt á haustum, Jördin er kostnadarsöm og erfid í frekara lagi.[315]

Landamerkjaskrá Fjarðar er dagsett 28. maí 1887 en hún var þinglesin 28. maí 1887. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjaskrá fyrir Fjörð.
>
> landamerki að vestann verða i svartagil og sjónhendíngu til sjóar og landamerki milli Skálmardals Múla og Fjarðar frá Oxlinni og í Krossbrekkuholt og það fram á Þingmannaheiði það sem vötnum hallar að báðum löndum að sunnanverði lurká sem rennur ofann lurkárdal og i máfavatn þar er hólmi í vatninu er tilheirir báðum jörðunum til jafnaðar þar rennur úr vatninu lækur og í breiðavog og eptir breiðu í vestu út milli melrakka eyar og laungu flögu og vestann til við há hólm og eptir dipsta sundi milli Eingeiar og kambar þar suður og þá eptir miðu sundi vestann til við hestsker enn sunnann tíl víð þikkulönd. eirninn skal getið þess að Brjámslækarkírka á fjörunitíar frá kellingartanga að Sandvikurbóða.
>
> Firði þ. 28 maí 1887.
>
> Eigandi Guðrun Jónsdóttir
>
> Samþikkir firir Deildará L Jónsson Fyrir eiganda
>
> Fyrir Múla J. Þórðarson (umboðsmáður).[316]

Í undirmati að fasteignamati Austur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Fjörður var metin á 3.500 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar voru ekki vel glögg en þó óátalin. Fram kemur að aðalengjar jarðarinnar hafi legið nær mílu sjávar á tvo vegu. Eigandi hennar var Ólafur Guðmundsson.[317]

5.5.6.5 Deildará á Skálmarnesi

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Múlahrepp frá 1710 segir eftirfarandi um Deildará á Skálmarnesi:

> **Deilldará.**
>
> Jarðardýrleiki hefur lengstum haldinn verið xxiiii hndr., og so tíundast, nema um xii ár næst liðin. Þá hefur eigandi til sagt ábúanda að tíunda hana fyrir xx hndr., og so hefur hann gjört. Nú til segir umboðsmaður að hún skuli tíundast aftur fyrir xxiiii hndr.
>
> Eigandinn Eggert Sæmundsson að Sæbóli á Ingjaldssandi.
>
> Ábúandinn Bjarni Þorvaldsson.
>
> […]
>
> Útigángur í skárra lagi ut supra. Rifhrís til eldiviðar bjarglegt. Torfrista og stúnga næg. Reiðíngsrista næg fyrir heimili. Eggver af æðifugli mjög lítið, í nokkrum smá sjáfarhólmum hjer fyrir framan landið. Þetta eggver hefur stórum farið til rýrðar í nokkur ár, því það var áður að góðu gagni. Fuglveiði í sömu hólmum, af teistikofu, mjög lítil. Selveiði hefur áður gagnvæn verið; hún fer mjög til rýrðar, en brúkast þó enn. Túnið hefur spilst af skriðum, og tekið af því

[315] Skjal nr. 2(117).
[316] Skjal nr. 2(17).
[317] Skjal nr. 2(139).

> nokkurn part, en ekki hefur nýlega á það runnið. Engjarnar spillast af vatni, sem jetur úr rótina. Útlagarnir eru nægjanlegir. Hætt er húsum og heyjum fyrir stórveðrum.[318]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Deildarár metinn 24 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð sem tilheyrði Axel Þórólfssyni og Kristínu Jónsdóttur á Skálmarnesmúla. Á nokkrum undirliggjandi eyjum var æðarfuglavarp að hafa sem gaf af sér fimm pund af dúni og tvö pund af fiðri.[319]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Deildará á Skálmarnesi metin 24 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[320]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Deildará:

> Deildará. Tún lítid og snöggt, eingiar litlar en í medallagi grasgefnar, ~~en ecki grasgódar~~. Her eru landþreingsli, en í medallagi kostagott, vetrabeit lítil, Selveidi gód, ædarvarp gott, Hrognkelsaveidi gód, kofnatekia valla teljandi, her er flædihætt, Jördin er hæg.[321]

Landamerkjaskrá Deildarár er dagsett 28. maí 1887 en hún var þinglesin 28. maí 1887. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkiaskrá fyrir Deildará:
>
> 1, að sunnanverðu frá Deildarárfossi sjónhending í miðjan ósbotná á sjó út.
>
> 2, að vestanverður í Lurká í vestari kvísl sem rennur í mávavatn hólmi er í vatninu sem tilheyrir báðum jörðunum til jafnaðar þar rennur lækr úr vatninu í breiðavog svo eptir breiðavog í vestur út milli melrakeyar og laungaflögu og vestan til við háhólm og eptir dípsta sundinu milli Eingeyar og Þambar þar suður eptir miðju sundi vestan til við hestsker, sunnan til við þikknulönd, ein ey liggur fyrir Deildarárlandi sem fjarar í að nafni hellirsey er eign Múlakyrkju.
>
> Deildará 28 maí 1887.
>
> Fyrir hönd eigandanna ábúandi S. Jónsson.
>
> Samþykkir fyrir Fjörð Guðrún Jónsdóttir
>
> Samþykkur fyrir Hamar J Þórðarson (umboðsmaðr).[322]

Í undirmati að fasteignamati Austur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Deildará var metin á 2.600 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar voru óglögg og engin landamerkjaskrá var til. Eigandi jarðarinnar var Lárus Benediktsson.[323]

5.5.6.6 Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli)

Í máldaga Vilchins fyrir Laurentíusarkirkju undir Múla á Skálmarnesi frá um 1397 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Laurentiuskirkia vnder Mvla a Skalmarnesi a lannd ad Vrdumm og Hvijtingseyar oc Vattardal hinumm eystra meiginn allt ad Slo.
>
> skog ad Selskerium inn fra Vydimyri. c j landi i Selskeriumm.[324]

---

318 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 261–262, skjal nr. H-7.
319 Skjal nr. 2(84).
320 Skjal nr. 4(1), bls. 178.
321 Skjal nr. 2(117).
322 Skjal nr. 2(18).
323 Skjal nr. 2(140).
324 *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 152, skjal nr. 4(54).

Í máldaga Gísla Jónssonar biskups fyrir kirkjuna undir Múla frá 1570 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkian vnder Mula ä Skämanese ä land ad Vrdum og Huijtingseyiar og Vattardal hinum eystra meiginn alltt ad sio. Skog ad Selskerium jnn frä Vijdemyre. c. i lande i Selskerium.
>
> […]
>
> Jtem i jørdum. Selskier .xijc. leigd fyrer .iiij. ærgillde.
>
> Jtem .vjc. j Skälmärdal.
>
> Jtem .vjc. Hamar. Eyde.[325]

Í biskupsvísitasíu um Múlakirkju frá 7. september 1641 koma fram sömu efnistök og í máldaga Gísla Jónssonar biskups frá árinu 1570 en þó var tekið fram að kirkjan hefði forðum átt eitt hundrað í landi Selskerja en ætti nú öll.[326] Sama kemur fram í biskupsvísitasíu frá 15. september 1700.[327] Í biskupsvísitasíu frá 17. september 1761 kemur fram að Múlakirkja átti Hvítingseyjar. Þar segir að Axel Þórólfsson hafi borið það fram að jörðin væri 60 hundruð að dýrleika að meðreiknuðum Hvítingseyjum, Vattardal eystra megin og landinu Urðum.[328]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Múlahrepp frá 1710 segir eftirfarandi um Skálmarnesmúla:

> **Mule** (á Skálmarnesi).
>
> Kirkjustaður.
>
> Jarðardýrleiki xlviii hndr., og so tíundast. En þessi jörð gengur almennilega kaupum og sölum fyrir lx hndr., og því skrifast hún hjer eftir þeim dýrleika, so sem henni er sundur skift meðal ábúenda.
>
> Eigandi að hálfri jörðunni börn sál. Sr. Nicolausar Guðmundssonar, Finnur Nicolausson hjer heima og hans samarfar. Eigandi að hinum helmíngnum Sr. Árni Jónsson að Hvítadal í Saurbæ.
>
> Ábúandi á sínum og sinna samarfa xx hndr. og á xv hndr. af parti Sr. Árna áðurnefndur Finnur Nicolausson. Ábúandi á x hndr. sonarbarna Sr. Nicolausar þeirra móðir, Þórunn Jóhannsdóttir, og þar með á öðrum xv hndr. Sr. Árna.
>
> […]
>
> Í næstu 2 ár síðan bóluna hefur landskuld verið mjög lítil, en þetta ár engin, því jörðin byggist ei sökum fólkfæðu.
>
> […]
>
> Útigángur í lakara lagi. Skógur til raftviðar bjarglegur og til kolgjörðar og eldiviðar nægur, en liggur nokkuð í fjarska, þó í heimalandi fram á Vattardal. Torfrista og stúnga bjargleg. Silúngsveiði er nokkur í Vattardalsá, sem ekki brúkast fyrir fjarlægðar sakir. Eggver af æðifugli og dúntekja þar af hefur áður verið í 4um sjáfarhólmum. Það eggver hefur smásaman farið til rýrðar, er nú að mjög litlu gagni og valla teljandi í nokkur ár. Lunda og kofnatekja lítil í Heinarey og Hvítíngseyjum, hefur áður betri verið. Selveiði er að góðu gagni þá vel er aðsókt, þó að því sjeu áraskifti. Túninu hafa skriður spilt og

[325] *Íslenzkt fornbréfasafn* XV, bls. 586–587, skjal nr. 4(55).
[326] Skjal nr. 2(287).
[327] Skjal nr. 2(288).
[328] Skjal nr. 2(289).

> grjóthrun stórlega, og er sýnilegt að það muni meir og meir á aukast. Einn partur engjanna, sem er inn á hlíðinni, spillist af skriðum. Úthagarnir, sem nálægt staðnum liggja, eru mjög graslitlir, uppblásnir og skriðurunnir, en inn á Vattardal, nærri hálfa þingmannaleið í burtu (sem þó er heimaland), eru nægir hagar, og þángað brúkast selför jafnaðarlega, þó selvegurinn þyki lángur og seinfær. Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum. Hreppamannaflutníngur að Vattarnesi er bæði lángur og seinfær. Hætt er staðnum og kirkjunni fyrir skriðufalli og grjóthruni, og hefur það mjög að staðnum og kirkjunni gengið, en þó ekki híngað til merkilegan skaða gjört, nema á einu fjárhúsi, sem grjóthrun úr fjallinu braut fyrir 2 árum. Hætt er húsum og heyjum fyrir stórveðrum af austnorðri. Heimræði er ekki teljandi. Þó hefur hjer áður í manna minni verið bragðað einstöku sinnum að róa heim og heiman, og var þá lángræði ærið, og því lagðist heimræðið af.
>
> **Svalbarde**. Eyðihjáleiga. Bygð í túninu fyrir vel xx árum, og varaði bygðin 2 eður 3 ár. Hefur síðan í auðn legið, og var þessi hjáleiga reiknuð fyrir v hndr. af parti Sr. Árna. Byggíngarkostir voru eftir proportion. Vide supra staðinn. Ekki má aftur byggja, nema til rýrðar við heimastaðinn.[329]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Skálmarnesmúla metinn 60 hundruð. Jörðin tilheyrði kirkjunni á staðnum að ⅕ hluta en af ⅘ hlutum var jörðin sjálfseignarjörð Ragnheiðar Davíðsdóttur ásamt þremur öðrum meðeigendum. Með í matinu var eyðihjáleigan Svalbarði.[330]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Skálmarnesmúli á Skálmarnesi metin 60 hundruð að dýrleika og skráð sem kirkjueign að ⅕ hluta og bændaeign að ⅘ hlutum.[331]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Skálmarnesmúla:

> Skálmarnesmúli. Tún stórt en ecki grasgefid, eingjar litlar og á sundrúngi, en grasgódar og grasgefnar í medallagi, landrými mikid en kostagott í medallagi, útibeit á vetrum í betra lagi, Selstada óhæg, en í medallagi kostagód, skógur gódur og mikill, Selveidi teljandi, ædarvarp ad litlum mun og kofnatekia eins, hrognkelsa veidi gód, Tún eingjar og beitarland liggur undir skemdum af skridum, her er flædihætt Jördin er hin erfidasta og kosnadarsöm skyldi hana nota til hlytar.[332]

Landamerkjaskrá Múla á Skálmarnesi er dagsett 28. maí 1887 en hún var þinglesin 28. maí 1887. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjaskrá fyrir Skálmarnes Múla (eign Múlakirkju).
>
> 1. Að utanverðu i gil sem rennur að austanverðu í fjarðarhorni Vattarfjarðar.
>
> 2, að vestanverðu Vattardals eptir brún dalsins sem vötnum hallar i úti svonefnda ögsl og þaðan á brún og svo sem votnum hallar til Urðarhliðar út eptir fjallinu.
>
> 3 [og] svo að vestanverðu við Múlaland i svonefndan landamerkjalæk frá fjalli tilfjöru þaðan í merkjaskjer, sem næstlíggjandí jörð að vestanverðu á lögnín við, enn Múli að austan.
>
> Múla þ. 28 maí 1887.
>
> Samþikkur fyrir eígandi, J Þórðarson, umboðsmaður
>
> Samþikkur fyrir Vattarnes J. Guðmundsson.

[329] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 258–259, skjal nr. H-7.
[330] Skjal nr. 2(85).
[331] Skjal nr. 4(1), bls. 178.
[332] Skjal nr. 2(117).

[Samþikkur] fyrir Fjörð Guðrún Jónsdóttir

[Samþikkur] fyrir Jngunnarstaði Þórdís Ólafsdóttir.[333]

Í undirmati að fasteignamati Austur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Skálmarnesmúli var metin á 5.600 kr. Tilgreint er að landamerki hennar voru á fylgiskjali nr. 1. Eigendur jarðarinnar voru Sig. Jensson og Hólmfríður Ebenesersdóttir.[334]

5.5.6.7 Hvallátur (Látur) á Breiðafirði

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Eyjahrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Hvallátur/Látur á Breiðafirði:

Hvallátur (Latur).

Jarðardýrleiki xl hndr.

Jarðareigendur: Að hálfri börn Gísla sál. Sveinbjörnssonar og Gróu Gísladóttur. Að x hndr. Þórunn Snæbjörnsdóttir. Að x hndr. Steinvör Ögmundsdóttir.

Ábúendur: Á x hndr. Gróa Gísladóttir, á x hndr. Þórður Brandsson, á x hndr. Þórunn Snæbjörnsdóttir, á v hndr. Steinvör Ögmundsdóttir, á v hndr. Páll Guðmundsson.

[…]

Heimræði hefur þar verið, einkum gott á haustin, en nú er það af um nokkur ár. Þar eru eyjar margar og smáhólmar. Er bæði í þeim og heima á eyjunni eggver og dúntekja; hefur verið í besta máta, en mínkar um nokkur ár. Skiftist hvörttveggja eftir proportion millum ábúenda. Þar eru og slægjur. Lundatekja góð. Selveiði er þar í betra lagi. Uppidráp lítilsháttar þá til vill. Sölvafjara að litlu gagni. Skelfiskatekja lítilfjörleg. Selför er þar í aðra ey, og verður á skipi að flytja til og frá. Eldiviðartak er þar ei nema torf. Þar er mjög flæðihætt. Vatn þrýtur stundum í stórfrostum, og verður þá að þíða snjó til vatns.

Skip þar: Gróu ii, gengur annað í Oddbjarnarskeri. Þórðar i, gengur í Skeri til fiskjar. Þórunnar i, gengur í Skeri. Páls i, ekki sjófært, aðgjörðalaust. Af hvörju þessarra skipa og hverjum manni er tekinn 2 fjórðúnga tollur, og fer hann til Flateyínga.

Jörðin tíundast fjórum tíundum.

Húsmaður hefur þar verið til fardaga, Ólafur Jónsson og hans kona með einu barni. Nú í burt.

[…]

Tún, sem Páll hefur, er mikinn part þýft. Sæmilega grasgefið.

Um landskuld og kúgildi hjá Gróu, Þórunni og Steinvöru er óvíst, því þær og þeirra börn eru eignarmenn. Fiskur, sem Þórður og Páll eiga að gjalda, leysist nú í fiskleysinu eftir samkomulagi. Tún, sem Gróa og Steinvör hafa, eru álíka og hin.[335]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Hvallátra metinn 40 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð tilheyrandi 17 einstaklingum úr hópi bænda sem hver átti ákveðinn hlut. Eyjarnar gáfu af sér æðardún, fiður, hrognkelsi, skarfakál og einnig voru stundaðar selveiðar sem gáfu af sér lýsi.[336]

[333] Skjal nr. 2(19).
[334] Skjal nr. 2(141).
[335] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 242–243, skjal nr. H-7.
[336] Skjal nr. 2(86).

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Hvallátur á Breiðafirði metin 40 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[337]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Hvallátur:

> Hvallátur. Þar eru úteyar flestar en óvíða grasgefnar. Hagar eru þar mjög víðlendir en léttir – en heimahagar þó þraungvir og Ábúð eyanna því óhæg, þar er dúntekjan mest, Selveiði í betralagi – kofnatekja og einkum káltekja lítil – þar eru mestar sjóarhættur fyrir Sauðfé.[338]

Landamerkjaskrá Hvallátra á Breiðafirði er dagsett 27. maí 1889 en hún var þinglesin 12. júní 1890. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjaskrá fyrir eyja jörðina Hvallátur í Eyjahreppi innan Barðastrandarsýslu 40 hndr. að fornu máli.
>
> Fyrst að norðanverðu norðantil með norðasta Straumskeri, þaðan beina leið austnorðan til við Latrakobba sem er sker í austnorður af innri Látratöngum; þaðan beina leið í suður mitt á milli Borgarskers Latramegin en Skáleyjar Skáleyjamegin, síðan í landsuður austnorðan til við svonefnt Villusker og þaðan beina leið í landsuður átt í mitt þrætuklakkssund; þaðan beigist línan í austnorðurátt inn með svokölluðum Veiði-Hnúum mitt á milli þeirra og þrætuklakks í dýpsta sundið austnorðan til við þær millum þeirra og Fagureyjaskerja; svo beigist línan til útsuðurs út með áðurnefndum Veiðihnúum þartil hún beigist aptur í austur landsuður í svonefndan Landamerkja-boða, sem er í miðju sundinu í millum Kjalareyjarklappa og Kollhúuskers og landsuður fyrir Klápana í mitt sundið millum þeirra og Hróaldseyjarhólma; síðan beina sjónhending í suður útsuður út Sviðnasund og suður fyrir svonefnd Kópasker suður með þeim og allt útsuður fyrir Kobbaboða; þaðan liggur línan í háttnorður alla leið í dýpsta sundið millum Látrastrandahólma og Æðarskers og svo norður eptir í mitt sundið fyrir vestan Vörðeyjar; síðan beigist línan í þvernorður fyrir austnorðan Yxneyjar og í dypsta sundið fyrir austnorðan Hamarshólma í Svefneyjalöndum og beint vestur mitt Þrætuklakks sund er liggur vestur úr vestan til við klakkinn; fyrir utan Sprókseyjar-Reiðar vestur eptir mitt á millum Lokaskers-boða og Svefneyja-klofnings, þaðan vestur fyrir Svörtusker og heilt vestur á Prestaflögu, þaðan beina sjónhending að norðasta Straumskeri; er þá komið að því sem upp var hafið. Innan þessarar línu eiga Látur allar þær eyjar hólma flögur og sker er hún um lykur, að óátöldu nú á þriðju öld þar að auki netlög og fiskhelgi eptir lögmáli réttu.
>
> Flatey 27 maí 1889.
>
> Eyjólfur E Jóhannsson (ábúandi í Flatey) (samþykkur)
>
> Guðmundur Johannesson (ábúandi á Skáleyjum (samþikkur)
>
> Sigurður Jensson (ábúandi á Flatey) samþykkur.
>
> Sigríður Johnsen eigandi að 1 ½ hndr. að f.m
>
> Jon Bentsson eigandi að 2 hndr f.m.
>
> Sigurður Jensson fyrir hönd frú H Benediktsons eiganda að 2 ½ hndr. að f.m.
>
> Svenfeyjar 31 maí 1889.
>
> Þorarinn Þorláksson eigandi að 8 hndr. að f.m og sem umboðsmaður fyrir hönd frú Katrínar Olafsdóttur og kaupmanns P. Thorsteinssons eiganda að 7 ½ hndr. að f.m.
>
> H. Eyólfsson eigandi að 2 ½ hndr. að f.m. G Einarsson eigandi 2 ½ að fornu.

[337] Skjal nr. 4(1), bls. 179.
[338] Skjal nr. 2(115).

> B Jónsson eigandi 1 hndr og firir hönd sera E Kúld eiganda að 7 ½ hundraði.
>
> G. Jóhannesson ábúandi á Skáleyjum og 1 hndr. að f.m. í Látrum.
>
> Snæb Kristiánsson eigandi að 2 ½ hndr. í Látrum.[339]

Í undirmati að fasteignamati Austur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Hvallátur var metin á 19.500 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar væru ágreiningslaus og var vísað til landamerkjabókar sýslunnar. Fram kemur að jörðin hafi haft útslægjur í eyjum sem stutt var í. Eigendur jarðarinnar voru Ólafur Bergsveinsson, Hjálmar Guðmundsson, Kristín Pétursdóttir, P. Thorsteinsson, Snæbjörn Kristjánsson, dánarbú Ragnheiðar Jónsdóttur, Geir Zoëga og Flateyjarhreppur.[340]

5.5.6.8 Svefneyjar á Breiðafirði

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Eyjahrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Svefneyjar á Breiðafirði:

> **Svefneyiar.**
>
> Jarðardýrleiki xl hndr.
>
> Jarðareigendur: að hálfri Petur Bjarnason að Staðarhóli. Að xiii hndr. og xl álnum Torfi Jónsson eða hans dóttir, Guðríður, eiginkvinna Sr. Gunnars í Stafholti. Að vi hndr. og lxxx álnum Sr. Páll Björnsson að Selárdal.
>
> Ábúendur: Á xx hndr. Gunnlaugur Ólafsson, á xx hndr. Helgi Auðunarson.
>
> […]
>
> Þar fylgja eyjar margar og smáhólmar. I þeim eru slægjur, lundatekja, dún og eggver, í meðallagi, og skiftist að jafnaði millum ábúenda. Selveiði að nokkru gagni, en hverful. Sölvafjara nokkur, ánægjanleg fyrir heimabændur. Hrognkelsafjara að nokkru gagni. Þar hefur verið heimræði, nú ekkert. Flæðihætt mjög.
>
> Skip á Gunnlaugur vi. Þar af gánga ii i Oddbjarnarskeri og i í Bjarneyjum. Fyrir venjulega tolla í skerinu, en tekst ei tollur af því í Bjarneyjum. Helgi iii; gengur þar af i í Bjarneyjum.
>
> Eyjarnar tíundast fjórum tíundum.
>
> Húskvensvift er þar í hænum. Guðný Jónsdóttir, óvinnufær. Geldur ekkert í húsaleigu. Kvikfjenaður hennar er i kýr, iiii ær. Skip á hún i, gengur til fiskjar í Oddbjarnarskeri. Gunnlaugur hefur umráð, umsjón og ávöxt á þessu, og veitir henni á mót alla forsorgun.[341]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Svefneyja metinn 40 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð tilheyrandi Þorbjörgu Bjarnadóttur í Sauðlauksdal og ábúandanum. Eyjarnar gáfu af sér æðardún, fiður, skarfakál og einnig voru stundaðar selveiðar sem gáfu af sér lýsi.[342]

---

339 Skjal nr. 2(20).
340 Skjal nr. 2(142).
341 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 246–247, skjal nr. H-7.
342 Skjal nr. 2(87).

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Svefneyjar á Breiðafirði metin 40 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign. Í neðanmálsgrein segir frá Stagley sem tilheyri Reykhólakirkju.[343]

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Svefneyjar:

> Svefney: þegar litið er til Eyajardanna yfirhöfud í hrepp þessum er á eyu þessari, slæjur og dúntekja og kál hérumbil í meðallagi, hagar í betra lagi, kofnatekja fremur lítil og Selveiði mjög rír; Afstada Eyar þessarar er einhvör hin haganlegasta til aðdrátta og Hlunnindanotkunar. – Okostur er það mikill að mjög flædir hér Sauðpeníng.[344]

Í undirmati að fasteignamati Austur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Svefneyjar var metin á 12.300 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar voru hrein og óátalin og var vísað til landamerkjabókar sýslunnar. Fram kemur að jörðin hafi haft útslægjur í Skjaldarey, Öxneyjum og Hrafnseyjum. Eigandi jarðarinnar var Hjálmar J. Guðmundsson.[345]

5.5.6.9 Rúfeyjar á Breiðafirði

Í biskupsvísitasíu um Staðarhólskirkju frá 10. september 1675 segir að Rauðseyjar og Rúfeyjar hafi fylgt Skarði.[346] Sömu efnistök koma fram í biskupsvísitasíu frá 10. september 1750.[347]

Í umfjöllun um Skarð í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Skarðsstrandarhrepp frá 1705 segir eftirfarandi um Rúfeyjar:

> **Rufeyjar**. Eru haldnar heimaland og hjáleiga frá Skarði.
>
> Jarðardýrleiki er óviss, því þær tíundast öngvum.
>
> Ábúendur á hálfum Jón Jónsson, á hálfum Guðmundur Guðmundsson.
>
> […]
>
> Eggver og dúntekja er lítilsháttar. Lundatekja erfið og mjög lítil. Selveiði lítilfjörleg. Uppidráp hefur verið lítið, nú ekkert. Heimræði hefur áður gott verið, en nú er það ekkert vegna fiskgengdarleysis. Flæðihætt bæði fyrir naut og fje. Torfrista so nær engin. Eldiviðartak ekkert. Vatn þrýtur oft, og verður daglega á skipi að flytja að heiman vatnið handa kúm að drekka, en þegar stórviðri hindra það leggja kýr á sund, og drepast stundum af því. Á skipi verður að fara að mjólka pening; stundum banna það stórviðri, so peningur missir máls. Kirkjuvegur til Skarðs mjög bágur.
>
> ii báta á ábúandinn Jón, og gengur annarhver til fiski í Bjarneyjum. i skip á Guðmundur, og heldur því til fiski í Bjarneyjum.
>
> Húsmaður er þar hjá Jóni, Narfi Halldórsson.
>
> Á að gjalda nokkuð í húsaleigu, en óákveðið hvað mikið. Heimilismenn hans iii. Forsorgast á sjóróðrum sínum og sinnar eiginkonu. Nýtur einskis af jörðu.
>
> Annar húsmaður er hjá Guðmundi, Ólafur Þorgrímsson.
>
> Geldur ekkert í húsaleigu.

[343] Skjal nr. 4(1), bls. 179.
[344] Skjal nr. 2(115).
[345] Skjal nr. 2(143).
[346] Skjal nr. 2(290).
[347] Skjal nr. 2(291).

> Forsorgast sumpart á gefins veittu þar heima, sumpart á sjóróðri, sumpart á ölmusu annarstaðar.
>
> Nýtur einskis af jörðu.[348]

Í jarðamati Dalasýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Rúfeyja sagður óviss. Rúfeyjar voru hjáleiga frá Skarði en fram kemur að þessi hjáleiga tilheyrði Skarðskirkju. Um eyjar segir eftirfarandi:

> Endnu ere her i nærsiden beliggende 3de Kirke paa Skard separat til hörende öde Öen neml. Store Olafsöe Konguröe og Langöe. –
>
> Som alle ere ubeboelige, og bruges af Skards Beboere, eller dem, disse overlade bruget til. -
>
> […]
>
> Af Ederduun kan her faaes pr. Aaret 7 1/8 pund reenset
>
> og af Fuglefiedre 185 pund.
>
> Separat vilde disse Öer være saaledes at evalueres.
>
> Store Olafsöe.
>
> for 2 ½ koefoder
>
> 2 pund reenset Duun
>
> og 5 pund Fuglefiedre.[349]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Rúfeyjar á Breiðafirði skráð sem hjáleiga frá Skarði á Skarðsströnd en dýrleika hennar er ekki getið.[350]

Í jarðamati Dalasýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Rúfeyjar:

> Rufseyar hjaleiga fra Skardi med sér skildum landamerkjum – túnlaust, lítilfjörlegt gras enn notalegt, dúnteka, fuglatekja, Selveidi a vorinn og fjárbeit á haustin nokkur, torfristu og eldivid vantar, flædihætt og bráda sótt – Þessar eyar eru metnar til 350rbd. [351]

Landamerkjaskrá Rúfeyja er dagsett 7. júlí 1918 en hún var þinglesin 24. júní 1922. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerki Rúffeyja.
>
> Að austan skilur röstin milli Rauðeyja og Rúffeyja, að norðan eru norðursker og djupið þar út, að vestan er ~~Kálfadjúpið~~ Kálfaboði vestastur, að sunnan ræður röstin milli Rúffeyja og Staðarhólseyja (Djúpeyja).
>
> Skarði 7. julí 1918
>
> Bogi Magnúsen[352]

Í undirmati að fasteignamati Dalasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Rúfeyjar var metin á 3.500 kr. Fram kemur að talið var að fjórar eyjar og nytjahólmar tilheyrðu jörðinni. Eigandi jarðarinnar var Bogi Magnúsen. Um landamerki segir:

---

348 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 140–141, skjal nr. H-7.
349 Skjal nr. 2(88).
350 Skjal nr. 4(1), bls. 170.
351 Skjal nr. 2(118).
352 Skjal nr. 2(21).

> „Að austan skilur röstin milli Rauðseyja og Rúfeyja, að norðan eru Norðursker og djúpið þar út, að vestan er Kálfaboði vestastur, að sunnan ræður röstin milli Rúfeyja og Staðarhólseyja (Djúpeyja)[353]

5.5.6.10 Staðarhólseyjar (Galtareyjar/Djúpeyjar) á Breiðafirði

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Skarðsstrandarhrepp frá 1705 segir eftirfarandi um Galtareyjar:

> **Galltareyjar.**
>
> Eign kirkjunnar að Staðarhóli.
>
> Jarðardýrleiki er nú óviss, því eyjarnar tíundast ekki, en í gömlum documentum finst að þær hafi kallaðar verið xvi hndr.
>
> Þær eru í eyði og hafa oftlega verið, en stundum þar á milli bygðar nokkur ár í bili í hvert sinn.
>
> […]
>
> Eggver og dúntekja er þar í minna lagi. Lundatekja í meðallagi. Sölvatekja að nokkru gagni. Skelfiskatekja nokkur. Selveiði má vera að gagni. Reki gæti verið ef til vildi. Heimræði hefur þar fyrrum verið gott; nú er það aldeilis frá vegna fiskgengdarleysis. Beit fyrir fje kann þar að vera nokkur á vetur. Flæðihætt er þar víða. Vatn þrýtur oft, og fyrir það kunna eyjarnar varla eða ekki að byggjast.[354]

Í jarðamati Dalasýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um Staðarhólseyjar:

> Stadarhólsdiúpeyar. nl. Galtareÿ, Tréseÿ, Líney med undirliggandi flögum og skjerium. Þar er dúnteka nokkur, fuglatekja til muna, heiskapur fljóttekinn og gódur og fjarbeit ad haustinu, vorselveidi lítil, en haustsels uppidrap talsverdt, er telst ejanna lang mesti ardur, ~~kaltekja mikil~~ á svokölludu ædarskjeri. Þessar Eyar eru metnar í einu hljóði 700rbd .[355]

Landamerkjaskrá Staðarhólseyja er dagsett 17. apríl 1884 en hún var þinglesin 28. maí 1884. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjaskrá
>
> fyrir Staðarholseyjar í Skarðsstrandarhreppi
>
> með kringumliggjandi flögum og skerjum eptir djúpi allt í kring um ofan greindar eyjar.
>
> Melum 17. apríl 1884
>
> Þ. Bergsveinsson ábúandi
>
> Sem eigandi að Folaldshólma Rauðseyjum og Rúgeyjum I.Magnúsen[356]

Í undirmati að fasteignamati Dalasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Staðarhólseyjar var metin á 3.500 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar hafi verið þinglesin 28. maí 1884. Fram kemur að eyjunum voru taldir til heyja þrjár eyjar og þrír nytjahólmar alls. Enn fremur kemur fram að þær voru í eyði. Eigendur þeirra voru Jón Magnússon, Arnór Árnason, Indriði Indriðason og Snorri Jóhannsson.[357]

---

353 Skjal nr. 2(144).
354 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 130, skjal nr. H-7.
355 Skjal nr. 2(118).
356 Skjal nr. 2(22).
357 Skjal nr. 2(145).

5.5.6.11 Hafnareyjar við Skarðsströnd

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Skarðsstrandarhrepp frá 1705 segir eftirfarandi um Hafnareyjar á Breiðafirði, þ.e. við Skarðsströnd:

> **Hafnar eyiar.**
>
> Jarðardýrleiki vi hndr.
>
> Jarðareigandi Arnfríður Eggertsdóttir að Skarði.
>
> Þessar eyjar eru stundum bygðar, stundum óbygðar; nú eru þær í eyði. Eru almennilega haldnar og meintar afbýli frá Melum, so Melar með þeim hafi áður reiknast fyrir xxx hndr.
>
> […]
>
> Eggver og dúntekja er þar lítilsháttar. Lundatekja lítil. Sölvatekja nokkur. Heimræði hefur fyrrum gott verið, en er nú aldeilis frá, vegna fiskgengdarleysis. Selveiði mætti vera. Flæðihætt er þar mjög. Vatn þrýtur oft. Grasvöxtur mjög lítill.
>
> Þær kunna varla eða ekki að byggjast fyrir grasleysi og vatnsleysi, og einkum fyrir fiskleysi, þar heimræðið slær feil.[358]

Í jarðamati Dalasýslu 1804 er dýrleiki Hafnareyjar metinn sex hundruð. Eyjan var ekki í byggð en nýttist með jörðinni Melum.[359]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 segir í neðanmálsgrein um jörðina Mela á Skarðsströnd að árið 1805 séu Hafnareyjar nýttar með Melum.[360]

Í jarðamati Dalasýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Hafnareyjar:

> Hafnareyar 6 hndr. að dyrleika, nú í Eidi enn brukadar undir Mela. Þar er dúntekja og fuglaveidi nokkur, selveidi á haustum og lítilsháttar á vorum, slægiur eru þar eirneiginn, enn snöggvar; haustbeit er þar fyrir Saudfé, en flædi hætt mjög. – Eyar þessar eru metnar til 250rbd. [361]

Landamerkjaskrá Hafnareyja er dagsett 17. apríl 1884 en hún var þinglesin 28. maí 1884. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjaskrá
>
> Fyrir Hafnareyjum í Skarðsstrandarhreppi.
>
> Milli Staðarhólseyja og Hafnareyja með kringum liggjandi skerjum eptir því sem djúp vísar til
>
> Melum 17 apríl 1884
>
> Þ. Bergsveinsson eigandi að 2hndr 30 al, að fornu mati.
>
> I. Magnúsen eigandi að ¼ hluta
>
> Jón Magnússen eigandi að ¼ hluta.[362]

Í undirmati að fasteignamati Dalasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Hafnareyjar var metin á 2.500 kr. Tilgreint er að landamerki hennar hafi verið þinglesin 28. maí

[358] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* VI, bls. 129–130, skjal nr. H-7.
[359] Skjal nr. 2(89).
[360] Skjal nr. 4(1), bls. 169.
[361] Skjal nr. 2(118).
[362] Skjal nr. 2(23).

1884. Fram kemur að eyjarnar voru í eyði og óbyggilegar vegna vatnsleysis. Enn fremur kemur fram að talið var að þrjár eyjar og einn hólmi til nytjar tilheyrðu jörðinni. Eigandi jarðarinnar var Þorlákur Bergsveinsson.[363]

5.5.6.12 Bjarnarhöfn í Helgafellssveit

Í máldaga Vilchins fyrir Nikulásarkirkju í Bjarnarhöfn frá um 1397 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Nichulaskirkia i Biarnarhofn a land ad Gudnyarstödumm.
>
> […]
>
> skog j Hrijsdal.[364]

Í máldaga Gísla Jónssonar biskups fyrir kirkjuna í Bjarnarhöfn frá 1570 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkian i Biarnarhoffn. ä land ad Gudnijarstødum.[365]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Helgafellssveit frá 1702 segir eftirfarandi um Bjarnarhöfn:

> **Biarnarhöfn.**
>
> Jarðardýrleiki er óviss, því jörðin tíundast öngvum.
>
> Kirkja er heima á jörðunni.
>
> Kóngsjörð, ein af Stapaumboðs jörðum.
>
> Ábúandinn Vigfús Árnason.
>
> […]
>
> Tún er vítt, sljett, grýtt og harðlent.
>
> Engjar víðar, votar, snöggslægar en grasgóðar.
>
> Hagar góðir, þrönglent heima.
>
> Selstaða erfið með góðum högum.
>
> Vetrarþúngt.
>
> […]
>
> Móskurður bjarglegur enn nú.
>
> Jörðunni fylgir afrjett, þángað er lamba upprekstur úr Helgafellssveit allri, og er goldið í toll i lamb af xx; fjórðúng gjalda þeir, er færri reka. Tekur ábúandi þessa lambatolla.
>
> Jörðunni fylgja sker, kölluð Stángasker; þar í er selveiði og sölvatekja.
>
> Jörðunni fylgir búð og skipsuppsátur í Höskuldsey.
>
> Nokkrir þykjast heyrt hafa, að jörðunni eigi að fylgja búðarstaða og skipsuppsátur í Akureyjum og tröð nokkur, umgirt slægjuland.
>
> Heimræði er þá fiskur er, en lángræði.
>
> […]

[363] Skjal nr. 2(146).
[364] *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 172, skjal nr. 4(75).
[365] *Íslenzkt fornbréfasafn* XV, bls. 603, skjal nr. 4(76).

Tún, engjar og úthagi liggur undir skriðum so mjög spillist.

Jörðunni fylgja hjáleigur. Kallast

Hallskot.

Reiknast með jarðarinnar dýrleika.

Ábúandinn Hallur Guðmundsson.

[…]

Tún af heimatúninu, eins á sig komið.

Engjar, hagar og selstaða ásamt heimajörðunni.

[…]

Steindórskot

reiknast með jarðarinnar dýrleika.

Ábúandinn Steindór Greipsson.

[…]

Tún er með því grýttasta af heimatúninu.

Engjar, hagar og selstaða með heimajörðunni.

[…]

Skemma

reiknast með heimajörðunni í dýrleik.

Ábúandinn Jón Jónsson.

[…]

Tún, engjar, hagar, selstaða er sama með heimajörðunni.

[…]

Ámírar

reiknast með heimajarðarinnar dýrleika.

Ábúandinn Guðmundur Sigurðsson.

[…]

Túnið er lítilfjörlegt og nær affallið af skriðu.

Engjar góðar.

Hagar góðir í selstöðu heimajarðarinnar, þar sem hjáleigan stendur.

[…]

Sölvafjara er þar lítilsháttar.

Selveiði lítilsháttar.

Móskurð hafa allar þessar hjáleigur í heimajarðarinnar landi.

Heimræði mætti vera á þessarri hjáleigu, en brúkast nú ekki.[366]

Í biskupsvísitasíu um Bjarnarhafnarkirkju frá 8. september 1751 segir jarðirnar Guðnýjarstaðir og Bjarnarhöfn hafi þá tilheyrt konungi, en áður hafi kirkjan átt jörðina

[366] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* V, bls. 331–334, skjal nr. H-7.

Guðnýjarstaði.[367] Í biskupsvísitasíu frá 24. september 1758 koma sömu upplýsingar fram nema þá hafi jarðirnar heyrt til Stapaumboðs.[368]

Í jarðamati Snæfellsnessýslu 1804 er dýrleika jarðarinnar Bjarnarhafnar ekki getið. Jörðin var nýtt af fyrsta lækni í Vesturamtinu. Þar kemur meðal annars fram eftirfarandi um Hafnareyjar:

> De her udenfor beliggende öde Öer Havnarejar eller (Biarnarhafnarejar) kaldeded kongen tilhörende har de sidste 30 Aar lagt öde, men været brugte af Beboerne af Biarnarhöfn
>
> afgiver Foder for 1½ Koe
>
> Paa disse Öer falder Ederfuglevarp og der af efter middeltal pr Aar 3 pund reenset Duun –
>
> Ligeledes Fugle fangst som afgiver 25 pund Fiær pr. Aar. –
>
> Øerne ere ubeboelige formedelst mangel paa Vand, skal og saa kun have været beboede i nogle faa Aar, den Tid Fiskeriet mest florerede. –
>
> Efter Navnet at slutte maae de i begyndelsne have været underliggende Jorden Biarnarhöfn, og var som ovenmeldt der fra bleven brugte, da denne er den nærmeste Jord. –
>
> At de her var bleven givet Plads men intet eget Matricul Nº var af den Aarsag at de formodes stedse at blive brugte med Biarnarhöfn Hiemmegaard, synes tillge der mod burde combineres; (ligesom og Öen Melrackaöe under Setberg Nº 16 i foregaande[369]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Bjarnarhöfn í Helgafellssveit skráð sem bændaeign en dýrleika hennar er ekki getið. Í neðanmálsgrein segir að sýslumaður telji Hafnareyjar með Bjarnarhöfn.[370]

Í jarðamati Snæfellsnessýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Bjarnarhöfn:

> Bjarnarhöfn: bóndaeign, 40 hndr. ad dírleika, med taldar hjáleigurnar Efra og Nedrakot og Ámyrar hvörjar 2 fyrstnefndu hafa engin landamerki fráskilin, og virdast því med Bjarnarhöfn. Ámýrar hafa landamerki og metast því sérskildar. Nú er Bjarnarhöfn sjálf til tíundar talin 20 hndr. Ámýrar 10 hndr. og Efra og Nedrakot hvört 5 hndr. en afgjald alls þessa er nú talid 10 vætta landsk. og 6 kúgyldi. Tún Bjarnarhafnar er afbragds gott, slétt og grasgéfid og af töluverdri stærd, og sama má segja um bædi kotatúnin. Engjar eru hér afbragsdsgódar í öllu tilliti og hægar, en ekki eru þær fríar vid áruna sumarbeit er afbragdsgód en vetrarríki er töluverdt; torfritsta rétt gód, mótak í medallagi; ardsöm hrognkélsaveidi er hér. Afréttur fylgir á Bjarnarhafnarfjalli fyrir lömb, sem gétur géfid töluverdann ard. Skér heira hér undir, Stángasker köllud, sem hafa mættu selveidi vid, enn géfa ekki annan ard. beitarlandid er undirorpid skridu áruna. Bjarnarhöfn virdist í einu hljódi:
>
> heimajördin (20 hndr.) 600ᵉ
>
> Efrakotshjáleiga (5 hndr.) 130ᵉ
>
> Neðrakotshjáleiga (5 hndr.) 170ᵉ
>
> 900ᵉ [371]

[367] Skjal nr. 2(292).
[368] Skjal nr. 2(293).
[369] Skjal nr. 2(90).
[370] Skjal nr. 4(1), bls. 154.
[371] Skjal nr. 2(119).

Landamerkjaskrá Bjarnarhafnar er dagsett 7. júní 1884 en ekki er getið um þinglýsingardag. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerki að Bjarnarhöfn eru sem hér segir:
>
> Yfir Fagradal í Bjarnarhafnarlandi er há fjallsbrún að sunnanverður og um miðjan dalinn stendur á brúninni hár klettur, sem er kallaður Kothraunskista, þaðan liggur fjallabrún í útnorður og svo í vestur út á svokallaðan Syðra-Háfshaus, þá tekur við Hvanngil er liggur niður klettana, Lambaklett og Fuglsberg og svo beint niður með skriðunni og niður læk er rennur að sunnan verður við Hrygginn til sjávar. Þetta eru landamerkin milli Selja og Bjarnarhafnar og Ámýra, sem liggur undir Bjarnarhöfn. Eiga Seljar land að sunnan verðu en Bjarnarhöfn og Amýrar að norðanverður. Svo úr áður nefndri Kothraunskistu niður í foss, sem er í áður nefnds dals mynni, beina sjónhending í grjótgarð, sem er að sunnan verður við réttina í Lambhaganum. Þetta verður rétt nálægt ánni, en bæði breytir hún sér til norðurs og suðurs svo ekki er glöggt að fara eptir rás hennar. Úr garðinum liggur land austur í 2 stóra kletta að vestan verðu við Skollagötugren, úr klettum þeim aptur beint í norður í merkjagarð á milli Berserkjahrauns og Bjarnarhafnar og þaðan beint í austnorður til sjávar. Hér á Kothraun land að sunnan verðu móts við Bjarnarhöfn, og Berserkjahraun að austan verðu. Undir jörðina liggja Ámýrar, eyjarnar Hafnareyjar, Guðnýjarstaðahólmar, Danskur og Stangaskér 5 að tölu. Ítak á jörðin, búðarstæði og báts uppsátur í Höskuldsey
>
> Bjarnarhöfn 7. Júní 1884.
>
> Þorleifsson (eigandi að Bjarnarhöfn)
>
> KKonráðsson (ábúandi á Seljum)
>
> Jón Jónsson ábúandi á Kothrauni.
>
> Guðfinna Þorgeirsdóttir eigandi að Berserkjahrauni.[372]

Í biskupsvísitasíu um Bjarnarhafnarkirkju frá 21. júlí 1891 kemur fram að kirkjan hafi haldið sínum eignum og ítökum óskertum og að landamerkjaskrá fyrir eignunum hafi verið þinglýst.[373]

Í undirmati að fasteignamati Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Bjarnarhöfn með Guðnýjarstöðum, Hrútey og Hafnareyjum var metin á 14.900 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar voru ágreiningslaus samkvæmt landamerkjaskrá dagsettri 7. júní 1884. Fram kemur að með jörðinni fylgdu hlunnindi í Hrútey og Hafnareyjum. Enn fremur kemur fram að jörðin hafði selveiði í Stangarskerjum. Eigandi hennar var Thór Jenssen.[374]

5.5.6.13 Hafnareyjar í Helgafellssveit

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Helgafellssveit frá 1702 segir eftirfarandi um Hafnareyjar:

> **Hafnareyiar.**
>
> Jarðardýrleiki er hjer óviss, því jörðin tíundast öngvum.

[372] Skjal nr. 2(24).
[373] Skjal nr. 2(294).
[374] Skjal nr. 2(147).

> Kóngsjörð, ein af Stapaumboðs jörðum.
>
> Ábúandinn Guðmundur Jónsson.
>
> […]
>
> Tún grýtt og spillist af sandi, sem fýkur á.
>
> Hagi lítill því mjög er þrönglent.
>
> Selstaða kaupist á landi, ef þar skal töluvert peningur vera.
>
> […]
>
> Eldiviður og torfrista kaupist á landi.
>
> Sölvatekja lítil.
>
> Fjörugrös, en ei stórum að gagni.
>
> Heimræði til fiskjar.
>
> […]
>
> Lundi legst þar inn í urð, en næst ekki vel.
>
> Sjór brýtur þar lítilsháttar stundum í sjáfargángi.
>
> […].[375]

Í jarðamati Snæfellsnessýslu 1804 er dýrleika jarðarinnar Bjarnarhafnar ekki getið. Jörðin var nýtt af fyrsta lækni í Vesturamtinu. Þar kemur meðal annars fram eftirfarandi um Hafnareyjar:

> De her udenfor beliggende öde Öer Havnarejar eller (Biarnarhafnarejar) kaldeded kongen tilhörende har de sidste 30 Aar lagt öde, men været brugte af Beboerne af Biarnarhöfn
>
> afgiver Foder for 1½ Koe
>
> Paa disse Öer falder Ederfuglevarp og der af efter middeltal pr Aar 3 pund reenset Duun –
>
> Ligeledes Fugle fangst som afgiver 25 pund Fiær pr. Aar. –
>
> Øerne ere ubeboelige formedelst mangel paa Vand, skal og saa kun have været beboede i nogle faa Aar, den Tid Fiskeriet mest florerede. –
>
> Efter Navnet at slutte maae de i begyndelsne have været underliggende Jorden Biarnarhöfn, og var som ovenmeldt der fra bleven brugte, da denne er den nærmeste Jord. –
>
> At de her var bleven givet Plads men intet eget Matricul Nº var af den Aarsag at de formodes stedse at blive brugte med Biarnarhöfn Hiemmegaard, synes tillge der mod burde combineres; (ligesom og Öen Melrackaöe under Setberg Nº 16 i foregaande[376]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 segir í neðanmálsgrein um jörðina Bjarnarhöfn í Helgafellssveit að sýslumaður telji Hafnareyjar með Bjarnarhöfn.[377]

Í jarðamati Snæfellsnessýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um Hafnareyjar:

> Hafnareyjar: í eydi, brúkadar undir Bjarnarhöfn, bóndaeign, tíundadar 10 hndr. afgjald óvíst; enn forngyldan var 1½ vætt, og ekkért kúgyldi. graslendi er hér og slægjur allt

[375] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* V, bls. 343, skjal nr. H-7.
[376] Skjal nr. 2(90).
[377] Skjal nr. 4(1), bls. 154.

ad 2 kýrfódrum, fjárbeit á haustdag, enn flædihætt mjög, dúntekja töluverd og kofnatekja.

Eyarnar metast til 400rbd [378]

Í undirmati að fasteignamati Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Bjarnarhöfn með Guðnýjarstöðum, Hrútey og Hafnareyjum var metin á 14.900 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar voru ágreiningslaus samkvæmt landamerkjaskrá dagsettri 7. júní 1884. Fram kemur að með jörðinni fylgdu hlunnindi í Hrútey og Hafnareyjum. Enn fremur kemur fram að jörðin hafði selveiði í Stangarskerjum sem fylgdu jörðinni. Eigandi hennar var Thór Jenssen.[379]

5.5.6.14 Akureyjar í Helgafellssveit

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Helgafellssveit frá 1702 segir eftirfarandi um Akureyjar:

Akureyiar.

Jarðardýrleiki xxiiii hndr. Áður hefur hún haldin og tíunduð verið xxx hndr. til Anno 1690.

Kóngsjörð, ein af Stapaumboðs jörðum.

Ábúandinn Helgi Ögmundsson.

[…]

Túnið er þýft og grasgefið.

Slægjur eru þar nokkrar aðrar.

[…]

Heimræði er þar þegar fiskast.

Sölvafjara nægileg fyrir ábúanda ef iðkuð er.

Fjörugrös nokkur.

Skelfiskur til nokkurs gagns.

Selveiði hefur til forna verið, en nú engin um lánga tíma.

[…]

Jörðin á selstöðu í Bjarnarhafnar landi, xii kúgilda beit.

Eldiviðar torfskurð hefur ábúandinn í Stóru Selja landi, kóngsjörðu, með umboðshaldarans leyfi, tolllaust.

Heytorf þarf til að kaupa.

Vatnsból slæmt þegar það vanalega þrýtur.

Eyjunni fylgir ein ey, heitir Skeley, og ii smáhólmar. Þar í eru lítilsháttar slægjur.

Búð ein er þar, sem hefur grasnyt.

Búðarmaður Árni Ólafsson.

[…]

Selstöðu hefur hann með heimabónda á landi.

[378] Skjal nr. 2(119).
[379] Skjal nr. 2(146).

> […]
>
> Önnur búð er þar sem hefur grasnyt.
>
> Búðarmaður Villas Jónsson.
>
> […]
>
> Selstöðu brúkar hann á landi með heimabónda.
>
> […]
>
> Búðir eru þar uppi iii aðrar grasnytjarlausar, eru nú í eyði, því ei fást bygðar fyrir fiskleysi.
>
> […]
>
> Ein búð hefur þar og verið grasnytjarlaus, nú niður fallin fyrir nokkrum árum.
>
> Á eyjunni hefur áður verið verstaða, en nú fyrir fiskleysi aflögð.
>
> Sand grefur undan túninu af sjó í einum stað og fellur niður jörðin, so þar af mínkar túnið.
>
> Þar koma sundum stórkostlegir vindar, hættir fyrir hús, hey og skip.[380]

Í jarðamati Snæfellsnessýslu 1804 er dýrleiki Akureyja metinn 24 hundruð. Jörðin var konungsjörð. Meðfylgjandi voru Skeley og tveir litlir hólmar.[381]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Akureyjar í Helgafellssveit metin 24 hundruð að dýrleika og skráð sem eign Stapaumboðs. Í neðanmálsgrein segir að árið 1805 sé Skeley og tveir ónefndir smáhólmar taldir með.[382]

Í jarðamati Snæfellsnessýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um Akureyjar:

> Akureyjar: af sama umbodi [Arnarstapa] eyajörd, talin 24 hndr. leigumáli eru 7 vætt. í landskuld og 3 kúgyldi er sýnist of hardt hvad kúgyldin snertir. Tún er hér alsæmilegt ad stærd og gjædum, enda hefir jördin ekki adrar slægjur nema í Skéley er liggur þar undir, og hvar kríuvarp er töluverdt, og 2 smáhólmum ödrum lítilsháttar; beitiland er á heimaeyunni fyrir kýr á sumrum og fáeinar kyndur á vetrum, en flædihætt er þar fyrir saudfé; vedrasamt er hér fremur skarandi af sudri. mótak verdur ad kaupa og sækja til lands, eins og torf; Eyarnar liggja vel vid fiskiveidum; hrognkélsa og selveidi má hér nota. Dúntekja er ad gódum mun, og lítilsháttar kofnatekja.
>
> Jördina meta matsmenn til 500rbd [383]

Landamerkjaskrá Akureyja í Helgafellssveit er dagsett 18. maí 1889 en ekki er getið um þinglýsingardag. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjaskrá fyrir þjóðeignina Akureyar í Helgafellssveit
>
> 1. Heima-eyjan, með sínum ummerkjum.
>
> 2. Lítil eyja, kölluð „Skeley“, sem fjarar út í um stór fjörur.
>
> 3. Lítill grashólmi, kallaður „Stóri-hólmi“
>
> 4. Lítill grashólmi, kallaður Litli-hólmi.
>
> Fleiri eyjar eða ítök fylgja ekki Akureyjum, sem mér er kunnugt
>
> Akureyjum 18. maí 1889.

[380] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* V, bls. 341–343, skjal nr. H-7.
[381] Skjal nr. 2(91).
[382] Skjal nr. 4(1), bls. 154.
[383] Skjal nr. 2(119).

> Sigmundur Guðbrandsson (handsalað)
>
> Jón Jónsson umboðsmaður.[384]

Í undirmati að fasteignamati Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Akureyjar var metin á 3.400 kr. Fram kemur að jörðin hafði slægjur í einni eyju og tveimur hólmum. Eigandi jarðarinnar var Bjarni Jónsson. Um landamerki segir:

> Landamerki sjálfgefin, þar, sem eyjarnar eru umgirtar af sjó, enda engin ágreiningur um þau.[385]

5.5.6.15 Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit

Í máldaga Maríukirkju á Öndverðareyri sem Gyrðir biskup Ívarsson setti árið 1355 segir meðal annars:

> Onndvrdareyre.
>
> Mariukirkia a onndurdre eyre ä halft heimalannd med þeim jordum odrum sem þar fylgia, tuo hluti j þordijsarstodum. halfann afreit j kolgrafarfirdi. halft selsker.
>
> hun a oc grafar sannd halfann.
>
> […]
>
> halfann reka ä þernnu sanndi.[386]

Í máldaga Vilchins fyrir Maríukirkju á Öndverðareyri frá um 1397 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Mariukirkia a Ondurdre Eyre a heimaland halftt. ij hluti j Þordijsarstodumm.
>
> Halfann afriett j Kolgrafarfirdi.
>
> Halftt Selskier.
>
> Halfann Grafarsand.
>
> Halfann reka a Þernusanndi.[387]

Í máldaga Gísla Jónssonar biskups fyrir kirkjuna á Öndverðareyri frá 1570 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkian ä Aundverdre eyre ä heimaland hälfft .ij. hlute i Thordijsaarstaudum. hälffann affriett i Kolgraffarfirde. halfft Selkier. hälffann Grafarsand. hälffann reka ä Thernusande.[388]

Í biskupsvísitasíu um Öndverðareyri frá 14. september 1676 kemur fram að jörðin átti búð í Hjallasandi með skipsuppsátri og að búðin hafi verið kölluð Loftsbúð.[389]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Eyrarsveit frá 1702 segir eftirfarandi um Öndverðareyri:

> **Øndverdar Eire.**

---

384 Skjal nr. 2(25).
385 Skjal nr. 2(148).
386 *Íslenzkt fornbréfasafn* III, bls. 107, skjal nr. 4(72).
387 *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 173, skjal nr. 4(73).
388 *Íslenzkt fornbréfasafn* XV, bls. 605, skjal nr. 4(74).
389 Skjal nr. 2(295).

Jarðardýrleiki er ekki aldeilis viss, því hún tíundast ekki, en er hjer almennilega kölluð xl hndr.

Jörðin er hospítal í Vestfirðínga fjórðúngi.

Ábúandinn, síðan Salómon deyði í sumar, er hans eftirlátin ekkja, Þórdís Hannessdóttir.

[…]

Túnið er bæði stórt og víða grasgott.

Engjar so nær öngvar fyrir utan túnveitu sem þar er rjett góð.

Hagar heilnæmir, víðlendir en snöggvir.

Selstöðu á jörðin góða í Eyrarbotni.

Útigángur góður.

[…]

Jörðin á afrjett í Eyrarbotni fyrir heimafjenað, en tekur ekki toll af.

Móskurður er ánægjulegur.

Selveiði er þar sæmileg, einkum við Selsker.

Sölvafjara er þar góð.

Hrognkelsafjara lítilsháttar.

Heimræði ár um kríng.

Búðarstöðu og skipsuppsátur á jörðin á Hjallasandi.

Nokkrir eru þeir, sem þykjast heyrt hafa, að Eyri skyldi eiga sölvatekju í Þórdísarstaða fjöru, en Þórdísarstaðir aftur beit í Eyrarland, en um þetta kemur ekkert skilmerkilegt fram[1]).

Jörðunni fylgja grashjáleigur sem eru:

Tóffter.

Ábúandinn Halldór Ólafsson.

[…]

Túnið er sljett og graslítið.

Engjar öngvar.

Hagar og útigángur eins og á heimajörðunni.

[…]

Móskurð hefur hann frí í heimalandi.

[…]

Eirar Odde.

Ábúandinn Jón Arason.

[…]

Túnið er sljett, hart og graslítið.

Engjar öngvar.

Hagar og útigángur með heimajörðunni.

[…]

Gardsende.

Ábúandinn Þorlákur Petursson.

[…]

Túnið er þýft og grasfínt.

Engjar so nær öngvar.

Hagar og útigángur með heimajörðunni.

[…]

Móskurður frí í heimalandi.

Gardsende annar.

Ábúandinn Magnús Hjörleifsson.

[…]

Túnið er lítið og grasgott.

Engjar lítilfjörlegar.

Hagar og útigángur með heimajörðunni.

[…]

Móskurður frí í heimalandi.

Þórdarbud.

Ábúandinn Jón Ólafsson.

[…]

Túnið er grasfínt.

Engjar öngvar að mestu.

Hagar og útigángur með heimajörðunni.

[…]

Móskurð hefur hjáleigumaður frí á heimajörðunni.

Fornu Naust.

Abúandinn Halldóra Þorsteinsdóttir.

[…]

Túnið er í betra lagi, en lítið.

Engjar so nær öngvar.

Hagar og útigángur með heimajörðunni.

[…]

Móskurður frí í heimalandi.

Stórunaust.

Ábúandinn Runólfur Jónsson.

[…]

Túnið er þýft og graslítið, en vítt.

Engjar öngvar.

Hagar og útigángur með heimajörðunni.

[…]

Móskurður frí í heimajarðar landi.

Tröd.

> Ábúandinn Hinrik Jónsson.
>
> […]
>
> Túnið er stórt, þýft, grýtt og grasgefið.
>
> Engjar öngvar.
>
> Hagar og útigángur með heimajörðunni.
>
> […]
>
> Móskurður frí í heimalandi.
>
> Þurar búðir eru þar þessar:
>
> **Þordarbud.**
>
> Nýlega uppbygð þar ei hefur áður búð verið.
>
> Búðarkona Sigríður Magnúsdóttir.
>
> […]
>
> Móskurð brúkar hún á heimajörðunni.
>
> **Lánlausutofter.**
>
> Í þeim er Kolbeinn Jónsson.
>
> […]
>
> Móskurð hefur hann frí í heimalandi jarðarinnar.
>
> […]
>
> [1]) Á sjerstakan miða, sem nú er festur inn í jarðabókina, er skrifað: Kirkja hefur til forna verið á Öndverðareyri, og þar prestur, er fyrir löngu aflögð, og eignir með sókninni lagðar til Setbergs kirkju; meinast þó kannske nokkuð af eignunum lagt vera til Stapaumboðs. Kirkjan er þar ekki þarfleg.[390]

Á manntalsþingi að Grund í Eyrarsveit 6. júní 1793 var þinglesin lögfesta Sigurðar á Eyri fyrir jörðinni Hallbjarnareyri, dagsett 5. júní 1793.[391]

Í jarðamati Snæfellsnessýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Hallbjarnareyrar metinn 40 hundruð. Jörðin tilheyrði spítalanum á staðnum.[392]

Við manntalsþingsrétt að Dröngum 13. maí 1839 var þinglesin friðlýsing Jóns Ásmundssonar fyrir selalögnum í landi Hallbjarnareyrar.[393]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Hallbjarnareyri í Eyrarsveit metin 40 hundruð að dýrleika og skráð sem spítalaeign.[394]

Í jarðamati Snæfellsnessýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Hallbjarnareyri:

> Hallbjarnareyri med 6 hjáleigum er svo heita: Naust, Nyabúd, Þórdarbúd, Innri-Gardsendi, Ytritröd og Innritröd. til samans 40 hndr. Landskuld 18 vættir kúgildi 8. Spítalaeign. Túnin á allri jördunni eru stór, hardlend nokkud, ymist þyfd ymist greidfær, og sæmilega grasgefin. Útheyisslægiur eru í stararreytu herumbild a 60 hesta. En ad ödru leyti eru litlar sem eingar útheyisslægiur í heimalandi. En i svokölludum

[390] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* V, bls. 300–305, skjal nr. H-7.
[391] Skjal nr. 2(253).
[392] Skjal nr. 2(92).
[393] Skjal nr. 2(254).
[394] Skjal nr. 4(1), bls. 153.

Eyrarbotni má hafa slægjur med því ad verja og med ördugum adflutningi, og þykir því ekki hagur ad yrkja hann. Sumarhagar miög léttir í heimalandi fyrir saudfe, en betra fyrir kýr. Vetrarbeit med fjöru nokkur, en flædihættur eru þar miklar. Þar er upprekstrarland nægilegt fyrir heimabónda. Mótak gott en ördugt, torfrista valla nein. Selveidi nú farin ad tídkast i nætur, og lítilsháttar uppidráp i Selskeri 2 vikur sjáfar undan landi. Reki valla teljandi.

Jörðin er metin þannig:

Heimajördin Hallbjarnareyri	500rd.
Hjáleigan Naust	50
Hjáleigan Nyabúd	50
Hjáleigan Þórdarbúd	50
Hjáleigan Innrigardsendi	50
Hjáleigan Ytritröd	50
Hjáleigan Innritröd	50
Eyrarbotn	100
til samans	900rd [395]

Við álits- og skoðunargjörð á jörðinni Hallbjarnareyri hinn 16. júlí 1855 var tekið fyrir að virða nefnda jörð með undirliggjandi hjáleigum, Naustum, Nýjubúð, Þórðarbúð og Ytri- og Innri-Garðsenda. Gengið var um tún og skoðað nákvæmlega.[396]

Landamerkjaskrá Hallbjarnareyrar í Eyrarsveit er dagsett 16. júní 1884 en ekki er getið um þinglýsingardag. Efni hennar er svohljóðandi:

Landamerki Hallbjarnareyrar í Eyrarsveit

a. Milli Hallbjarnareyrar og Hjarðarbóls: ræður Hjarðarbólsá frá því hún fellur í Kolgrafarfjörð og til þess hún hefur fyrstu upptök sín þar sem tveir lækir koma saman í svonefndri Vatnamýri, þaðan ræður bein sjónhending eptir 3 upphlöðnum torfvörðum vestur í vik, sem gengur austur úr miðju vatninu.

b. Milli Hb.eyrar og Þórdísarstaða ræður bein sjónhending frá vesturenda vatnsins gegnum steinvörðu er stendur á holtunum út og upp frá vatninu og þaðan beint í neðanverða Hellisskriðu, úr því ræður skriðan á fjall upp.

C. Milli Hb.eyrar og Skallabúða ræður bein sjónhending frá sjó fyrir innan Skallabúðir í gegnum Einbúa, klett sem stendur í Skallabúðaflóa. Þaðan ræður beint upp yfir Brekkurnar í klett, einn lítinn sem stendur ofan til í miðri skriðunni í fjallinu, nokkru fyrir austan svonefnda Eyrarstráka.

Hallbjarnareyri 16. júní 1884

Ásmundur Sveinsson (umboðsmaður Hallbjarnareyrar)

J. V. Hjaltalín prestur að Setbergi

Þorleifsson (eigandi að Hjarðarbóli)[397]

Á manntalsþingi að Grund 17. júní 1884 var þinglýst landamerkjum jarðarinnar Hallbjarnareyrar, bréfið var dagsett 16. júní 1884.[398]

[395] Skjal nr. 2(120).
[396] Skjal nr. 2(255).
[397] Skjal nr. 2(26).
[398] Skjal nr. 2(256).

Á manntalsþingi að Stykkishólmi 2. júní 1886 var birt auglýsing varðandi uppboð á Hallbjarnareyri.[399]

Í undirmati að fasteignamati Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Hallbjarnareyri var metin á 2.700 kr. Tilgreint er að landamerki hennar voru ágreiningslaus samkvæmt landamerkjaskrá. Fram kemur að jörðin hafði grjót og möl í sandskerjum sem var mikið af. Eigandi jarðarinnar var landssjóður.[400]

5.6 Mýrar

5.6.1 Landnám

Í Landnámabók segir eftirfarandi um landnám í Borgarfirði og á Mýrum:

> Úlfr hét maðr, son Brunda-Bjálfa ok Hallberu, dóttur Úlfs ens óarga ór Hrafnistu. Úlfr átti Salbjǫrgu, dóttur Berðlu-Kára; hann var kallaðr Kveld-Úlfr. Þórólfr ok Skalla-Grímr váru synir þeirra.
>
> […]
>
> Þá bjǫggu þeir Grímr ok Kveld-Úlfr kaupskip ok ætluðu til Íslands, því at þeir hǫfðu þar spurt til Ingólfs vinar síns. Þeir lágu til hafs í Sólundunum.
>
> […]
>
> Þeir bjǫggu hvárttveggja skipit til Íslands ok þrjá tigu manna á hváru; stýrði Kveld-Úlfr því, er þá var fengit. Grímr enn háleyski Þórisson, Gunnlaugssonar, Hrólfssonar, Ketilssonar kjǫlfara, var forráðamaðr með Kveld-Úlfi á því skipi, er hann stýrði. Þeir vissusk jafnan til í hafinu. Ok er mjǫk sóttisk hafit, þá tók Kveld-Úlfr sótt. Hann bað þess, at kistu skyldi gera at líki hans, ef hann dæi, ok bað svá segja Grími syni sínum, at hann tæki skammt þaðan bústað á Íslandi, er kista hans kæmi á land, ef þess yrði auðit. Eptir þat andaðisk Kveld-Úlfr, ok var skotit fyrir borð kistu hans.
>
> Þeir Grímr heldu suðr um landit, því at þeir hǫfðu spurt, at Ingólfr byggð sunnan á landinu. Sigldu þeir vestr fyrir Reykjanes ok stefndu þar inn á fjǫrðinn, þar til er þraut sker ǫll, ok kǫstuðu þá akkerum sínum. En er flóð gerði, fluttusk þeir upp í árós einn ok leiddu þar upp skipit sem gekk; sú á heitir nú Gufá. Báru þeir þar á land fǫng sín. En er þeir kǫnnuðu landit, þá hǫfðu þeir skammt gengit út frá skipinu, áðr þeir fundu kistu Kveld-Úlfs rekna í vík eina; þeir báru hana á þat nes, er þar var, ok hlóðu at grjóti.
>
> Skalla-Grímr kom þar at landi, er nú heitir Knarrarnes á Mýrum. Síðan kannaði hann landit, ok var þar mýrlendi mikit ok skógar víðir, langt á milli fjalls ok fjǫru. En er þeir fóru inn með firðinum, kómu þeir á nes þat, er þeir fundu álptir; þat kǫlluðu þeir Álptanes. Þeir léttu eigi fyrr en þeir fundu þá Grím enn háleyska; sǫgðu þeir Grímr allt um ferðir sínar ok svá, hver orð Kveld-Úlfr hafði sent Grími syni sínum. Skalla-Grímr gekk til at sjá, hvar kistan hafði á land komit; hugðisk honum svá <at>, at skammt þaðan mundi vera bólstaðr góðr.
>
> Skalla-Grímr var þar um vetrinn, sem hann kom af hafi, ok kannaði þá allt herað. Hann nam land útan frá Selalóni ok et efra til Borgarhrauns ok suðr allt til Hafnarfjalla, herað allt svá vítt sem vatnfǫll deila til sjóvar. Hann reisti bæ hjá vík þeiri, er kista Kveld-Úlfs kom á land, ok kallaði at Borg, ok svá kallaði hann fjǫrðinn Borgarfjǫrð. Síðan skipaði hann heraðit sínum félǫgum, ok þar námu margir menn síðan land með hans ráði.[401]

[399] Skjal nr. 2(257).
[400] Skjal nr. 2(149).
[401] *Íslenzk fornrit* I (1986), bls. 68, 70–71, skjal nr. 4(38).

Um frekara landnám í Borgarfirði og á Mýrum segir svo:

> Yngvarr hét maðr, faðir Beru, er Skalla-Grímr átti; honum gaf Grímr land á milli Leirulækjar ok Straumfjarðar; hann bjó á Álptanesi.
>
> […]
>
> Þorgils knappi, leysingi Kolla Hróaldssonar, nam Knappadal; hans synir váru þeir Ingjaldr ok Þórarinn at Ǫkrum, ok eignaðisk land milli Hítár ok Álptár ok upp til móts við Steinólf.[402]

5.6.2 Vogur á Mýrum

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Hraunhrepp frá 1709 segir eftirfarandi um Vog:

> **Vogur.**
>
> Þessi jörð er sundurdeild i tvö býli og er annar parturinn, sem að fornu hefur verið afbýli, kallaður Vogsbúð; það er nú talið iiii hndr. úr allri jörðunni og er úrskift að húsum, túnum og engjum.
>
> Dýrleiki heimajarðarinnar xxvi hndr. en með Vogsbúð xxx hndr.
>
> Eigandi að xiii hndr. í heimajörðunni Guðmundur Thorleifsson í Brokey, og hefur eignast að kaupi sínu af Runólfi Þorvarðssyni að Hömrum í Haukadal síðan 1702. Eigandi að öðrum helmíngi heimajarðarinnar lögrjettumaðurinn Björn Jónsson að Jörfa í Kolbeinsstaðahrepp.
>
> Ábúandi á xiii hndr. Björns og ix hndr. Guðmundar Gísli Þórðarson. Ábúandi á iiii hndr. Guðmundar í heimajörðunni Hallur Magnússon í Vogsbúð.
>
> […]
>
> **Vogsbud.**
>
> Það er annar bærinn, sem stendur i heimatúninu.
>
> Dýrleikinn iiii hndr. ut supa.
>
> Eigandi lögrjettumaðurinn Björn Jónsson.
>
> Ábúandinn Hallur Magnússon.
>
> […]
>
> Torfrista bjargleg, þó erfið til að sækja. Stúnga lítt nýtandi.
>
> Reiðíngsrista hjálpleg fyrir heimilið.
>
> Móskurður til eldiviðar hefur verið nægur, eyðist mjög.
>
> Eggver í vatnshólma einum og sjáfarskerjum, og dúntekja þar af hefur verið að gagni, og so er enn, þó til rýrðar þyki fara.
>
> Lunda og kofutekja í sjáfarhólmum lítil, brúkast lítt.
>
> Selveiðivon í lakara lagi, brúkast þó.
>
> Rekavon góð, og nýtur ábúandi þess eina, sem lög leyfa, og so leggja landsdrotnar til húsa af rekanum, sem þörf gjörist.
>
> Sölvafjara næg, og hefur ábúandi áður selt söl sjer til gagnsmuna, en ekki nú i nokkur ár.

[402] *Íslenzk fornrit* I (1986), bls. 92, 94, skjal nr. 4(38).

> Hrokkelsatekja hefur verið, en nú brugðist í nokkur ár.
>
> Heimræði ár um kríng, nema um hávetur og lendíng góð, og gánga skip ábúenda so mörg sem þeir fá við komið.
>
> Inntökuskip hafa verið 1 eður 2, ýmist landsdrottins eður annara, hafa þeir og leyft skipstöðuna og undirgift (hafi hún nokkur verið), en ekki ábúendur.
>
> Engjar mjög litlar með einum læk og það, sem hent er úr hagmýri.
>
> Kvikfje er stórlega hætt fyrir sjáfarflæðum og foröðum, og er því sauðfje jafnan burt komið ut supra.
>
> Vatnsból bregst um vetur, og er þá lángt vatns að afla í einum læk í úthögum, verður og oft að meini i illviðrum.
>
> Ekki sýnist bænum öldúngis óhætt fyrir sjóargángi, sem gjörir landbrot nálægt bæjarhúsum; þó hefur ei þetta að stórmeini orðið híngað til.
>
> Steckur, eyðihjáleiga, bygð fyrir manna minni á fornu stekkjarstæði og varaði bygðin inn til næstu þriggja ára. Var þetta og um nokkur ár með vissum dýrleika og talin ii hndr. úr jörðunni. En síðan það lagðist i auðn, hefur það fallið til heimajarðarinnar og brúkað frá henni.
>
> […]
>
> Ekki þykir mönnum líklegt að þetta muni aftur byggjast, því tún er komið í órækt og liggur þar með undir átroðníngi kvikfjár heimajarðarinnar, hefur því ei til slægna brúkast síðan eyddist.
>
> Høfde, önnur eyðihjáleiga; bygð i heimatúni fyrir manna minni, en hefur í eyði verið næstu 30 ár eður lengur. Er þar nú fjós og heygarður heimajarðarinnar, sem hjáleigan var áður. Landskuld vita menn ekki hvað há hjer hafi verið eður í hverjum aurum.
>
> […]
>
> Bitra, tómthús í eyði, bygt upp hjerum fyrir 20 árum, falllið í auðn fyrir 7 árum, og síðan brúkað fyrir fólk, sem róið hefur á inntökuskipum.
>
> […]
>
> Um fáein ár voru tvö húsin með sama nafni, bygt hvört um sig með sömu kostum ut supra.
>
> Ekki höfðu þessi hús nein hlunnindi jarðarinnar, nema einasta móskurð til eldiviðar, en landsdrottinn lagði viðu til húsabyggíngar.[403]

Í jarðamati Mýrasýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Vogs metinn 30 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð ábúandanna. Með í matinu voru eyðihjáleigurnar Stekkur og Höfði.[404]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Vogur á Mýrum metin 30 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[405]

Í jarðamati Mýra- og Hnappadalssýslu 1849–1850 kemur fram að jörðin Vogur var metin á 1.700 ríkisbankadali.[406]

Í undirmati að fasteignamati Mýrasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Vogur var metin á 10.900 kr. Tilgreint er að landamerki hennar hafi verið þinglesin. Enn fremur

[403] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IV, bls. 437–439, skjal nr. H-7.
[404] Skjal nr. 2(93).
[405] Skjal nr. 4(1), bls. 132.
[406] Skjal nr. 2(121).

er tilgreint að girðing var á merkjum milli Laxárholts og Vogs sem breytti gömlum landamerkjum lítilsháttar en olli ekki neinum ágreiningi. Fram kemur að jörðin hafi haft heyskap og göngu í eyju. Eigandi jarðarinnar var Helgi Árnason.[407]

Landamerkjaskrá Vogs á Mýrum er dagsett 14. júní 1923 en hún var þinglesin 15. júní 1923. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjabrjef fyrir jörðina Vogur í Hraunhreppi í Mýrasýslu.
>
> 1. Á móti Ökrum: Sjónhending frá Álftarhreiðri – torfvörðu á vesturbakka Deildartjarnar í Flagastapa. Frá Flagastapa sjónhending í Sandvatnshorn hið syðra, þaðan í merkjastaur á Akrasandi og beint í sjó fram sunnan Klofning.
>
> 2. Á móti Skíðsholtum: Frá fyr nefndu Álftarhreiðri sjónhending í suðvesturhorn Deildartjarnar, þar, sem Deildarstapa ber við norðvestur röndina á Mýrdalstindi.Frá
>
> Deildartjörn eftir greindu miði, alla leið í norðurhorn Álftavatns, þar sem mest rennur í vatnið – þaðan sjónhending yfir Álftavatn í upptök Álftaveituskurðar.
>
> 3. Á móti Laxárholti: Frá Álftavatni að Steinatjörn ræður Álftaveituskurðurinn landamerkjum. Að skurðinum sleptum eftir Steinatjörn miðri, alt þar á mótsvið, er Vogslækur fellur úr tjörninni; þá til norðvesturs að upptökum Vogslækjar og eftir honum að Merkjastólpa á norðurbakka lækjarins, sem er 125 m. frá „Gömlustýflu“ við Steinatjörn. Frá fyrnefndum stólpa sjónhending í annan Merkjastólpa við suðvesturhorn Hólsvatns – skamt frá upptökum Kringluskurðar. Frá Hólsvatni ræður Kringluskurðurinn merkjum. Fyrst í suðvestur 220 m. að torfvörðu í engjunum, þá til vesturs 160 m. í Efstufljótin. Frá Efstufljótum eru merkin eftir öðrum skurði – ca. 270 m. löngum með tveimur bugðum í Merkjafljót.
>
> 4. Á móti Tröðum ræður Vogslækur merkjum, alla leið frá Merkjafljóti að sjó fram, þá eftir miðjum Hjallavogi og þaðan beina stefnu í hæðsta klettinn á Klofasteinum.
>
> 5. Á móti Skutulsey: Sjónhending í vestur frá fyrnefndum Kletti á Klofasteinum og beint í sjó fram sunnan Skarfaskers.
>
> 14. júní 1923
>
> F.h. Helga Árnasonar eiganda Vogs
>
> Sigurður Einarsson ábúandi að Vogi
>
> Samþykkur fyrir hálfa Akra: Helgi Ásgeisson
>
> Samþ. fyrir ¼ Akra og 2/3 Skutulseyjar
>
> (fyrir Helgu Magnúsdóttur) Jón Sigurðsson
>
> Samþykkur fyrir Traðir: Ólafur Sigurðsson
>
> Jón Guðmundsson eigandi að ½ Laxárholti.
>
> Pjetur Þórðarson umráðamaður ½ Laxárholts.[408]

5.6.3 Knarrarnes á Mýrum

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Álftanesshrepp frá 1709 segir eftirfarandi um Knarrarnes. Þar segir eftirfarandi:

[407] Skjal nr. 2(150).
[408] Skjal nr. 2(27).

Knararnes.

Þessi bær stendur á einni umflotinni ey, skamt frá landi, sem ekki er reitt í, nema í stórstraumsfjöru.

Jarðardýrleiki xl hndr. og so tíundast fátækum jafnan og presti oftast.

Eigandinn beneficium Hítárdalur, og er þessi jörð til lögð prestsekkjunni Hólmfríði Sigurðardóttir að Síðumúla til undirholdníngar sína lífstíð.

Abúandinn Eiríkur Halldórsson.

[…]

Hvað sem meira er af kvikfje, er vogað á fjöru og lítinn útigáng á eyjunni, og so á tilfengnum högum og heyjum, er hjer og oftast ásauð í burtu komið á vetur um þann tíma, sem fjeð lembist, því reynt er, að ekki tíngast viðureldið annars.

Afrjett ut supra

Torfrista og stúnga að mestu þrotin, en þó ei enn tilfengin.

Móskurður til eldiviðar nægur.

Eggver og dúntekja í sjáfarhólmum í betra lagi, hefur áður að stóru gagni verið, en þykir nú fara til rýrðar.

Lunda og kofutekja og fiður þar af gagnvænlegt ef vel er aðsókt.

Selveiði hefur góð verið, bæði af uppidrápi um vetur og látursselum á vor, og smám saman til rýrðar farið og nú öldúngis engin í 2 ár.

Rekavon góð, heppnast oft; hefur ábúandi af reka það, sem hann þarf til bússnauðsynja sinna og húsabótar óskamtað frí, en ekki má hann viðu í burtu selja.

Sölvafjara nóg, og hafa ábúendur oftlega selt söl sjer til stórra gagnsmuna.

Fjörugrös lítil, brúkast ei.

Hrokkelsafjara góð, hefur verið svipul í nokkur ár, þetta ár að öngvu gagni.

Útigángur í fjöru fyrir geldfje góður, en fyrir ásauð óheilnæmur ut supra, og so er nautum beitt í fjöruna á vetur í góðviðrum meðan fjaran er þíð.

Heimræði og lendíng góð og varir ut supra um Straumfjörð, og gánga skip ábúenda fleiri eður færri, so sem þeir fá viðkomið.

Engjaítak á jörðin í Hofstaðaland, brúkast jafnlega. Annað engjaítak í Krossnessland, sem ogso brúkast jafnlega. Þriðja engjaítak í Þurrholtaland. Sjerhvör þessi ítök í takmörkuðum plátsum, sem hafa þó ekki neitt sjerdeilis kenníngar út af fyrir sig. Munnmæli eru, að fyrir þessi engi hafi Hofstaðir og Krossnes átt sölvatekju í Knararnessfjöru, en Þurrholt nautagöngu á Hítardal.

Torfristu uppá ix hesta til heyjaaðbúnaðar heyrist að jörðin muni eiga í Hofstaðaland, það hefur ei brúkast í manna minni.

Túninu grandar sjáfargángur með landbroti og grjóts og sands áburði; alt þetta til stórskaða.

Engjar 0, nema litlar í eyjum, sem sækja verður til á skipi, og áðurtalin engjaítök á landi, mjög lángt og erfitt til að sækja bæði yfir foröð og fjörur þær, sem liggja millum lands og eyjar, og ekki er fært með hey nema um stórstraumsfjörur.

Selstaða er á landi í heimalandi, en hagar þar so litlir, að hann verður að þiggja þá af öðrum næstu jörðum fyrir toll eður óákveðinn góðvilja meiri eður minni.

Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum stórlega, so jafnlega þarf að sitja að kvikfje sumar og vetur fyrir þessum háska, nema hús geymi. Verður þó að þessu oft stórmein, so ekki verður við sjeð.

> Vatnsból ilt, bregst um vetur í frostum og verður stundum að þíða snjó og klaka fyrir menn og kvikfje.
>
> […]
>
> Bud, eyðihjáleiga í heimatúni, bygð fyrir manna minni og varaði bygðin til þess um haustið 1707, síðan í auðn.
>
> […]
>
> Þessa grasnautn brúkar nú heimajörðin.
>
> Ekki má hjer byggja nema til rýrðar heimajörðunni.
>
> Þórdarbud, tómthús í eyði, ljeð einum gömlum manni um nokkur ár hjerum fyrir 30 árum.
>
> […]
>
> Geldingaei heitir ein ey, sem jörðin á í sjónum þar fyrir framan. Þar ætla menn að fornu hafi bygð verið, og sjest enn til tóftarústa og girðínga. En enginn nálægur veit að undirrjetta hjer um framar nema hjer sjást og gamlar torfgrafir, sem til líkinda er að þessi ey hafi bygð verið. Aftur má hjer byggja ef fólk til fengist, því túnstæði er gott og heyskapur sæmilegur, en skyldi hjer bygð vera, þá vildi það rýra mjög heimajörðina, og þykir örvænt að hún mundi þá byggjast.[409]

Í jarðamati Mýrasýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Knarrarness metinn 40 hundruð. Jörðin var kirkjujörð frá Hítardal.[410]

Í jarðamati Mýra- og Hnappadalssýslu 1849–1850 kemur fram að jörðin Knarrarnes var metin með eynni Geldingaey á 1.225 ríkisbankadali.[411]

Landamerkjaskrá Knarrarness er dagsett 6. nóvember 1883 en hún var þinglesin 24. maí 1884. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjalýsing
>
> fyrir jörðinni Knarrarnesi í Mýrasýslu samkvæmt lögum af 17. Marts 1882.
>
> 1. Milli Knarrarness og Straumfjarðar ræður Saltnessáll, sem liggur fyrir vestan Búðarey og sunnan Hádegisstein í botninn á Lambeyjarál, og ræður svo Lambeyjaráll fyrir sunnan Lambeyjar, og sunnan framan Skáley til útsuðurs í sjó fram utanvert við Sandeyjarsker. Aftur upp til lands milli Knarrarness og Straumfjarðar ræður áðurnefndur Saltnessáll, fyrir sunnan saltnesin, alt inní Króksnessveg; þá ræður Hestkelda í vog þann er Eyjarleirar heita, utanvert við Ölvisholt.
>
> Ofanskrifaða grein samþykkja Straumfjarðareigendur
>
> Jónas Kristjánsson Herdís Sigurðardóttir Guðmundur Sigurðsson
>
> 2. Milli Knarrarness og Vogalækjar ráða Eyjasteinar, vestanvert við Vogalækjarey alt norður í Strauma.
>
> (Ofanskrifaða grein samþykkir Ásgeir Bjarnason eigandi Vogalækjar)
>
> 3. Millum Knarrarness og Hofstaða, ráða staumarnir fyrir norðan Vörðunes og Vörðuneshólma.

[409] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IV, bls. 402–405, skjal nr. H-7.
[410] Skjal nr. 2(94).
[411] Skjal nr. 2(121).

Ofanskrifaða grein samþykkja eigendur Hofstaða.

I. Þorvaldsson Erlendur Sigurðsson Magnús Gilsson

(handsalað nafn)

4. Millum Knarrarness og Álftáróss ráða Straumarnir fyrir norðan Háley, en sunnan Álftáróshólma, því næst ræður sundið millum Geldingaeyjar og Melrakkaness, norður í álinn sem liggur norðanvert fram með Geldingaeyju.

Ofanskrifaða grein samþykkir eigandi Álftáróss.

Erlendur Sigurðsson

(handsalað nafn)

5. Millum Knarrarness og Hjörtseyjar ræður framhald af ál þeim, sem nefndur er í fjórðu grein sem að ending liggur í sjó fram millum Geldingaeyja og Hjörtseyjar-Lambeyjar.

Ofanskrifaða grein samþykkjum við eigendur

Hjörtseyjar.

Guðmundur Sigurðsson Jón Sigurðsson

6. Útaf Knarrarness til liggjandi eyjum liggja þessi útsker sem tilheyra Knarrarnesi:

a) Til útsuðurs af Elliðaey liggur Skarfasker

b) Til suðurs af Skarfaskeri liggja Selsker.

c) Til vesturs af Selskerjum liggja Bótarsker.

7. gr. Eftir lögfestu prófastsins síra Jóns Halldórssonar fyrir Knarrarnesi af 1711 og annari lögfestu fyrir sömu jörð af sama 1715 og þriðju lögfestu 1849 af prófasti sjera Th. E. Hjármarsen sál., tilheyrir Knarrarnesi engjaítak við landamerki jarðanna Hofstaða, Krossaness og Þverholta og tveim megin Stakalækjar, sem rennur úr Heyvatni.

a) Hofstaðamegin ræður kelda sú, sem vottar sig fram á lækinn fyrir austan Stakagarðinn og alt ofan með læknum undir þrepin vestur að því keldufari sem kemur fram í lækinn fyrir sunnan stórukelduna, er gengur fram í lækinn fyrir austan Þúfnaengis-garð.

b) Krossnessmegin ræður kelda sú, sem kemur fram í þrátt nefndan læk fyrir austan spottann, og alt í þúfnanefið við Þrepið og síðan sjónhending í hólma taglið í Grænukeldulæk.

c) En Þverholtamegin ræður fyrir norðan Ítakið þúfnanefið sem vottar sig að sunnan af Ljósnesi útí Grænukeldu, en fyrir sunnan Ítakið ræður sjónhending úr kringlótta flagi við Ljóssnes, og til útsuðurs í Ítakalækinn.

Staðarhrauni 6. Nóvemberm. 1883.

J. Guðmundsson[412]

[412] Skjal nr. 2(28).

Í undirmati að fasteignamati Mýrasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Knarrarnes var metin á 7.500 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar hafi verið þinglesin. Eigandi hennar var Ásgeir Bjarnason.[413]

5.6.4 Nærliggjandi jarðir á Mýrum

5.6.4.1 Traðir á Mýrum

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Hraunhrepp frá 1709 segir eftirfarandi um Traðir:

> **Trader.**
>
> Bygt fyrir manna minni, fjórðúngur jarðarinnar ut supra.
>
> Dýrleiki vi hndr.
>
> Eigandinn Sigríður Finnsdóttir að Krossholti í Kolbeinsstaðahrepp.
>
> Ábúandinn Ólafur Bjarnason.
>
> […]
>
> Haga á sumur brúkar Skutulseyjar ábúandi að nokkru leyti fyrir búsmala sinn, og stundum selstöðu þar með, og ljær landsdrottinn hálfrar heimajarðarinnar, Magnús Hrómundsson, þennan haga og selstöðu, þegar hún brúkast, og því taka ábúendur öngvan toll hjer fyrir.
>
> Torfrista næg, stúnga lök.
>
> Reiðíngsrista bjargleg.
>
> Móskurður til eldiviðar nægur.
>
> Hrísrif til kolgjörðar hefur verið, nú gjöreytt.
>
> Silúngsveiðivon valla teljandi.
>
> Eggver og dúntekja í vatnahólmum gagnvænleg, þykir þó fara til rýrðar mjög.
>
> Rekavon lítil, heppnast sjaldan og njóta ábúendur þess eina af reka, sem lög leyfa.
>
> Sölvafjara bjargleg fyrir heimilið.
>
> Heimræði má hjer vera ár um kríng, brúkast sjaldan á vetur, því þá hamla ísar.
>
> Skip ábúanda gánga hjer fleiri eður færri eftir því þeir fá viðkomið.
>
> Túninu heimajarðarinnar grandar vatn, sem jetur úr rótina, en sjóargángur á Tröðum með grjóts áburði, til stórskaða.
>
> Enginu grandar vatn, sem hleypur á engið uppúr einum fornum lækjarfarveg og jetur úr rótina allvíða.
>
> Selför mjög erfið fyrir foröðum, so brúa verður fyrir menn og kvikfje, og ekki hestum viðkomið millum sels og húsa, heldur verða menn að bera selmatinn frá selinu og til þess, það sem nauðsynlega þarf.
>
> Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum og foröðum, og hefur hverutveggja þetta oftlega að meini orðið.
>
> Vatnsból slæmt, bregst um vetur, og er þá erfitt vatns að afla frá heimajörðunni í torfgröfum, en frá Tröðum i Kóptjörn.

[413] Skjal nr. 2(151).

> Kotmóar heitir örnefni hjer í landinu, og er ötlun sumra, að þar hafi að fornu bygð verið, sumir meina fjárhússleifar, og er óvíst hverjir rjettara hafi, en merki sjást enn til tóftarústa og túngarðsleifa.
>
> Ekki má hjer aftur byggja, því túnið er ekkert nema uppblásnir grámosamóar og leirflög.[414]

Í jarðamati Mýrasýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Traða metinn sex hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð í eigu Guðmundar Bjarnasonar í Laxárholti. Með í matinu var eyðihjáleigan Kotmóar.[415]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Traðir á Mýrum metin sex hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[416]

Í jarðamati Mýra- og Hnappadalssýslu 1849–1850 kemur fram að jörðin Traðir var metin á 200 ríkisbankadali.[417]

Í undirmati að fasteignamati Mýrasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Traðir var metin á 1.200 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar hafi verið þinglesin og ágreiningslaus. Eigandi hennar var Guðríður Thorsteinsson.[418]

Landamerkjaskrá Traða á Mýrum er dagsett í júlí 1923 en hún var þinglesin 21. júní 1924. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerki fyrir jörðinni Tröðum í Hraunhreppi.
>
> 1. Móti Laxárholti:
>
> Úr Merkjafljóti, sem er í Vogslæk, bein lína 90 metra austur í torfvörðu við rúst í engjunum, þaðan bein lína vestur yfir hornið á Kýrfinstjörn í hæstu þúfu á Kýrfinsás, þaðan sjónhending
>
> suðvestur vestan tanga norðan Laxárholtsvatn, yfir vatnið og tanga neðan það og í torfvörðu á flögunni nálægt veginum, þaðan bein lína um Fjárbólsstapa suðaustur í vík það er gengur lengst vestur úr Kelduvatni neðantil, norður frá Gilsseli, og þaðan bein lína í sömu stefnu austur yfir vatnið og tanga neðan það og í vörðu vestan við Strokkskeldu.
>
> 2. Móti Hólmakoti:
>
> Úr nefndri vörðu vestanvert við Stokkkeldu bein lína í vörðu við Þrælagerði.
>
> 3. Móti Skálanesi:
>
> Úr síðastnefndri vörðu beint í tvívörður, þaðan beint í Imbustein, þaðan sjónhending um vörðu á Móholti í vörðu á norðurenda Þórðarholts, þaðan eftir línu, er stefnir í Skutulseyjarsund og nær í rensli eða ál þann í leirunum, sem merkjum ræður milli Skálaness og Skutulseyjar.
>
> 4. Móti Skutulsey:
>
> Síðastnefnd lína úr álnum vestan Skálanes, í hæsta steininn á skerinu við Skutulseyjarsund austan Linghólma, þaðan bein lína norðvestur í Klofasteina.
>
> 5. Móti Vogi:

[414] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IV, bls. 435–437, skjal nr. H-7.
[415] Skjal nr. 2(95).
[416] Skjal nr. 4(1), bls. 132.
[417] Skjal nr. 2(121).
[418] Skjal nr. 2(152).

Úr Merkjafljóti ræður Vogslækur og svo Hjallavogur og loks bein lína úr honum miðjum sunnan Mjóanestá í Klofasteina.

6. Traðir eiga engjar í Laxárholtslandi í Álftaveitu og við Álftavatn, þær takmarkast af Steinatjörn að vestan Álftaveituskurði og Álftavatni að norðvestan; af Skíðsholtamerkjalínu 220 faðma suður frá vatninu að norðaustan, að suðaustan og sunnan ráða holtajaðrar niður að grjótvörðu og úr henni bein lína í torfvörðu við keldu austan norðausturenda Steinatjarnar; loks ræður keldan í tjörnina.

7. Laxárholt á rjett til mótaks og fjörubeitar í Traðalandi; það á ennfremur norðasta hólmann í Laxárholtsvatni innan Traða landamerkja.

Samið og samþykt í júlímánuði 1923.

Samþykkir fyrir Laxárholt: Geir Jónsson Jón Guðmundsson

Samþykkur fyrir Skálanes og eftir umboði: Guðmundur Runólfsson

Samþykkir fyrir eigendur Skutulseyjar:

Pjetur Þórðarson hreppstjóri

Fyrir Helgu Magnúsdóttir Jón Sigurðsson

Samþykkur fyrir Vog Sigurður Einarsson – ábúandi að Vogi –

Samþykkur fyrir Hólmakot Benedikt Þórðarson

Fyrir eiganda Traða eftir umboði: Ólafur Sigurðsson[419]

5.6.4.2 Skutulsey á Mýrum

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Hraunhrepp frá 1709 segir eftirfarandi um Skutulsey:

Skutulsei.

Munnmæli eru að hjer hafi að fornu bænhús verið, og er það til líkinda hjer um, að skamt þar frá, sem kirkjan skyldi staðið hafa, er nú kallaður Maríusandur.

Jarðardýrleiki xxx hndr. og svo tíundast.

Eigandinn börn Magnúsar Hrómundssonar að Hjörtsey undir hans fjárhaldi, og hafa tekið það að erfð eftir móður sína síðan 1703.

Ábúandi Gils Bárðarson.

[…]

Sauðfje og hestum sem meira er burt komið á vetur til hagagöngu.

Torfrista lítil og sendin. Stúnga bjargleg. Heytorf verður til að fá og á skipi að flytja úr Laxárholtslandi.

Móskurður í Laxárholtsland brúkast í leyfi landsdrottins, sem á báðar jarðirnar og leggur þetta eldiviðartak til Skutulseyjar ókeypis. Þenna eldivið verður að flytja á skipi til Skutulseyjar yfir sundið, og þykir mjög erfitt.

Eggver og dúntekja í sjáfarhólmum gagnvænleg, hefur áður góð verið, en þykir nú fara til rýðrar nokkur ár.

Lunda og kofutekja og fiðurtekja þar af góð, sje vel að sókt.

Selveiðivon lítil og ekki til gagnsmuna í margt ár.

[419] Skjal nr. 2(29).

> Rekavon sæmileg og hefur leiguliði það af rekanum, sem hann á að lögum; en við skamtar landsdrottinn sjálfur til húsabótar, so sem þörf krefur.
>
> Sölvafjara góð, og hefur ábúandi selt jafnlega söl sjer til stórra gagnsmuna.
>
> Fjörugrös næg, brúkast ei.
>
> Hrokkelsatekja lítil, valla teljandi.
>
> Heimræði ár um kríng og lendíng góð, og gánga skip ábúanda fleiri eður færri, eftir því hann fær við komið.
>
> Inntökuskip hafa hjer stundum verið, sjaldan fleiri en 2, stundum 1 eður 0, og hefur undirgiftin ýmist verið meiri eður minni eftir samkomulagi.
>
> Túninu grandar sjóargángur með grjóts og sands áburði jafnlega í stórflæðum.
>
> Landþröng er, og verða ábúendur að koma í burtu fje og hestum á vetur, og kaupir ábúandi selstöðu og sumarhaga að nokkru leyti á Hólmakoti fyrir xx álna tool. En þar með hefur hann beit frí í Laxholtsland frá þessu seli, svo mikla sem hann getur og vill, í leyfi landsdrottins, sem hann leggur oft til jarðarinnar, en ekki á Skutulsey þessa beit, móskurð eður heytorfsristu framar heldur en hvað landsdrottinn leggur henni til, meðan hann á báðar jarðirnar.
>
> Selvegur þykir torsóktur, bæði yfir Skutulseyjarsund, sem ekki verður farið með hesta nema með stórstraumsfjöru, og so fyrir foröðum á landi.
>
> Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum öllum þeim stundum, sem það er á eyjunni
>
> […].[420]

Í jarðamati Mýrasýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Skutulseyjar metinn 30 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð í eigu Hallbjörns Einarssonar ábúanda.[421]

Í jarðamati Mýra- og Hnappadalssýslu 1849–1850 kemur fram að jörðin Skutulsey var metin á 800 ríkisbankadali.[422]

Landamerkjaskrá Skutulseyjar er dagsett í júlí 1923 en hún var þinglesin 21. júní 1924. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerki fyrir jörðinni Skutulsey í Hraunhreppi.
>
> 1. Móti Vogi:
>
> Úr Klofasteinum vest-suðvestur í sjó fram allfjarri hinum stærri skerjum frá báðum hliðum.
>
> 2. Móti Tröðum:
>
> Úr Klofasteinum suður beint í hæsta steininn á skerinu við Skutulseyjarsund austan Linghólma, þaðan bein lína austur, – er stefnir á vörðu á norðurenda Þórðarholts – í álinn suðaustur af Sundhólma.
>
> 3. Móti Skálanesi:
>
> Þar ræður aðal állinn í leirunum vestan Skálanes og austan eyjar og hólma suður og suðvestur þar til merkjavörðu á Halldórsholti ber framan við Tangann neðan Einarshjalla.
>
> 4. Móti Seljum og Hjörsey.

[420] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IV, bls. 433–434, skjal nr. H-7.
[421] Skjal nr. 2(96).
[422] Skjal nr. 2(121).

> Þar ræður állinn í leirunum frá Skálanesi-merkjum vestan Reiðstein og Kríusker, Seljarhólma, Stokka og Odda ásamt smáskerjum, en sunnan Skutulseyjarsker og Boðatær syðri útá rúmsjó.
>
> Samið og þannig samþykt í júlímánuði 1923.
>
> Fyrir eiganda Vogs: Sigurður Einarsson ábúandi.
>
> Eftir umboð fyrir eiganda Traða: Ólafur Sigurðsson
>
> Eftir umboði fyrir eiganda Skálaness: Guðmundur Runólfsson
>
> Eigendur Selja og Hjörseyjar: Jóhann Jónatansson
>
> Pjetur Þórðarson Ólafur Guðmundsson
>
> Fyrir eigendur Skutulseyjar: Pjetur Þórðarson hreppstjóra
>
> Fyrir Helgu Magnúsdóttur Jón Sigurðsson[423]

Í undirmati að fasteignamati Mýrasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Skutulsey var metin á 4.000 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar hafi verið þinglesin og voru ágreiningslaus. Fram kemur að trippi hafi verið látin ganga út í smáeyjum. Eigendur jarðarinnar voru dánarbú Bjarna Valdasonar og Sigríður Jónsdóttir.[424]

5.6.4.3 Hjörsey á Mýrum

Í máldaga Vilchins fyrir kirkju í Hjörsey frá um 1397 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkia i Hiôrsey er helgud Gudi oc vorri frv. sancto Paulo oc Thorlaco oc ollum Helgumm.
>
> Hun ä fiordung i heimalandi oc lannd ad Selium.
>
> […]
>
> Kirkiann a fiordung i ollum þeim gognumm oc giædumm sem fylgia heimalanndi.[425]

Í máldaga Gísla Jónssonar biskups fyrir kirkjuna í Hjörsey frá 1570 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkian i Hersey. hun ä fiordung i heimalande og land ad Selium.
>
> Kirkian ä fiordung i øllum theim gøgnum og giædum sem fylgia heimalandi.
>
> […]
>
> Thessar jarder ä hun. Sel landsskylld .jc. Hamrenda landskylld .Lxxx. alner.[426]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Hraunhrepp frá 1709 segir eftirfarandi um Hjörsey:

> **Hiørtsei**, almennilega kallað **Hiørsei**.
>
> Kirkjustaður annecteraður við Akra, Krossholt og Kolbeinsstaði. Jarðardýrleiki lx hndr. og so tíundast.
>
> Eigandi Ragneiður Þorsteinsdóttir að Skarði á Skarðsströnd.

[423] Skjal nr. 2(30).
[424] Skjal nr. 2(153).
[425] *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 190–191, skjal nr. 4(79).
[426] *Íslenzkt fornbréfasafn* XV, bls. 616, skjal nr. 4(80).

Ábúandi Magnús Hrómundsson.

[…]

Torfrista og stúnga næg, og so móskurður til eldiviðar.

Eggver í tveimur vatnahólmum, sem á heimaeyjunni eru og lítil dúntekja með.

Eggver og dúntekja er í sjáfareyjum, heppnast misjafnt.

Eitt eggversskerið þarf árlega með grasáburði að rækja, skuli eggverið ekki afleggjast.

Lunda og fiðurtekja oft að gagni.

Selveiðivon sjaldan til stórra gagnsmuna. Allra þessara kosta nýtur ábúandi.

Rekavon í betra lagi.

Sölvafjara góð, brúkast lítt.

Fjörugrös eru til, brúkast ekki.

Hrokkelsafjara hefur verið i betra lagi, næstu 2 ár gagnlaus.

Heimræði ár um kríng, en ekki gánga hjer inntökuskip.

Selstöðu á jörðin i fjarska við sig á fjöllum, þar sem heitir Kvíindisdalur, og er yfir máta erfitt að sækja, meir en dagferð vegalengdar, og því aflögð selstaðan fyrir manna minni. Þar er nú í staðinn fjárupprekstur í landið, sem Hjörtseyjarmenn hafa frí.

Túnið brýtur sjór til stórskaða árlega; hann ber og grjót uppá slægjurnar.

Enginu grandar vatnságángur af stöðuvötnum.

Landþröng er mikil, og því verður fje í burt að koma á vetur.

Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum, so vaka verður yfir hverja nótt, ef hús geymir ekki. Hætt er stórlega fyrir torfgröfum og hefur hverttveggja margoft að skaða orðið.

Fjaran er ásauði óheilnæm þá stund sem hann gengur með eldi, og tíngast lömbin ekki, nema því sje þann tíma á land komið.

Hreppamannaflutningur er til fastalands og verður að sæta sjáfarföllum.

Lambhus Tun.

Gömul hjáleiga af Hjörtsey.

Dýrleikinn talinn í heimajörðunni og eigandi sami.

Ábúandinn Bjarni Sigurðsson.

[…]

Sölvafjara bjargleg í takmörkuðu plátsi við heimafjöruna, sem hjáleigunni fylgir.

Móskurður nægur ut supra.

Af eggveri, dúntekju, fuglveiði, fiðurtekju, selveiði, reka og skipaútveg hefur hjáleigumaðurinn ekkert, en nýtur annara óskiftra kosta jarðarinnar, so sem honum þarfnast, og eru því kostir og ókostir fyrir utan áðurtalin hlunnindi sömu og á heimajörðunni, nema sjór grandar hjer ei túninu.

Mángabud, önnur hjáleiga, bygð fyrir manna minni skamt frá heimatúninu.

Dýrleikinn supra á heimajörðunni og eigandi sami.

Ábúandi Eyjólfur Petursson.

[…]

Kostir og ókostir sem segir á Lambhússtúni, nema hvað heyskapur er allur minni og sölvafjöru óafskamtaða á jarðarinnar fjöru.

> Kross, eyðihjáleiga, bygð fyrir 15 á 16 árum á fornu stekkjarstæði og varaði bygðin inntil 1708.
>
> […]
>
> Þessa grasnautn brúkar nú heimajörðin til beitar, því er þar nú enn stekkurinn frá heimajörðunni í hjáleigutúninu.
>
> Ekki þykir líklegt þetta muni aftur byggjast fyrir heyskaparleysi, því engi það lítið sem var er nú að mestu eyðilagt fyrir vatni, sem jetur úr rótina.
>
> Langalandshiáleiga, önnur eyðihjáleiga, bygð við heimatúnið fyrir hjer um 14 eður 15 árum, og hefur síðan ýmist bygst eður ekki; nú í auðn og svo næstliðið ár.
>
> […]
>
> Ekki má hjer aftur byggja nema til rýrðar heimajörðunni.
>
> Borgubud, kölluð öðru nafni Raustabud, þriðja eyðihjáleiga, bygð í heimatúninu meir en fyrir 40 árum, hefur síðan verið ýmist bygð eður í auðn inn til næstliðins árs, síðan í eyði.
>
> […]
>
> Vikurtunsbud, fjórða eyðihjáleiga, bygð fyrst fyrir 10 eður 11 árum á eyjunni skamt frá túninu, þar sem ekki hafði áður bygð verið, og varaði bygðin 2 á 3 ár, síðan i auðn.
>
> […]
>
> Oosakot heitir eitt örnefni á heimaeyjunni, og eru munnmæli, að þar muni að fornu bygð hafa verið, því þar sjást enn nú tóftarústir því líkar, að þar muni einhverntíma hafa bygð verið. En enginn nálægra veit hjer um framar að undirrjetta.
>
> Ekki má hjer aftur byggja, því túnstæði er ekkert nema graslausir svarðleysumóar.
>
> Stadarmóar heitir annað örnefni á heimaeyjunni. Það eru og munnmæli, að þar hafi staðurinn Hjörsey að fornu bygður verið og þaðan fluttur þángað sem nú er hann. Sjest og enn á þessu plátsi merki til tóftarústa og túngarðsleifa, en enginn kann hjer neitt víst að undirrjetta. Ekki má hjer aftur byggja þó menn vildu, því þetta landspláts er nú holt og graslitlir svarðleysumóar.[427]

Í jarðamati Mýrasýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Hjörseyjar metinn 40 hundruð með hjáleigum. Jörðin var sjálfseignarjörð í eigu Sigurðar Björnssonar á Lambastöðum og Sigurðar Bjarnasonar á Álftanesi. Fram kemur að eyjan yrði fyrir töluverðu hnjaski vegna sjávarskaða og sandfoks. Með í matinu voru eyðihjáleigurnar Mangabúð, Borgarbúð og Víkurtúnsbúð.[428]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Hjörsey á Mýrum metin 40 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[429]

Í jarðamati Mýra- og Hnappadalssýslu 1849–1850 kemur fram að jörðin Hjörsey var metin með hjáleigunum Lambhústúni og Krossi á 2.060 ríkisbankadali.[430]

Í undirmati að fasteignamati Mýrasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Hjörsey var í heildina metin á 10.000 kr. Tilgreint er að landamerki jarðarinnar voru

[427] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IV, bls. 428–432, skjal nr. H-7.
[428] Skjal nr. 2(97).
[429] Skjal nr. 4(1), bls. 132.
[430] Skjal nr. 2(121).

ágreiningslaus. Eigendur hennar voru Halldóra Guðmundsdóttir og börn hennar Jón, Jóhann og María, Ólafur Guðmundsson og Jón Guðmundsson.[431]

Landamerkjaskrá Hjörseyjar á Mýrum er dagsett í júlí 1923 en hún var þinglesin 21. júní 1924. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerki fyrir Hjörsey í Hraunhreppi.
>
> 1. Móti Skutulsey: þar ræður aðal-állinn sunnan Boðahellu og Boðatær, inneftir vestan Odda og Stokka og smásker þar í grend, alt inn undir Seljahólma.
>
> 2. Móti Seljum: Úr álnum framan og vestan Seljahólma austur um vestri Þrengsli, suðaustur
>
> miðja Keldu, um syðri Þrengsli og þaðan bein lína austur fyrir Sandláareyri (Skutulseyjarhús um Syðri Þrengsli) þar til saman bera merkjavörður á landi milli Hamrenda og Selja.
>
> 3. Móti Hamrendum:
>
> Frá Seljamerkjum bein lína suður og fram undan síðastnefndum vörðum, þar til kemur fram fyrir Hamrendanes, þá bein lína suðaustur (Hofstaðahús gömlu innan við háa klettinn austur af Geldingaey) framan nesið og Stakasker í árálinn vestur og fram af Hamr[a]endahólmum.
>
> 4. Móti Knarrarnesi:
>
> Frá síðastnefndum merkjum állinn norðan og vestan Geldingaey, suðaustan Lambeyjar og skerin fram af þeim og austan við Hval; þaðan bein lína í sjó fram milli Bótarskerja.
>
> 5. Hjörsey fylgja öll sker suður, suðvestur og vestur af eyunni, innan þeirra merkja er getur um í 1. og 4. lið.
>
> Samið og samþykt í júlí 1923.
>
> Eigendur Hjörseyjar og Selja. Pjetur Þórðarson Ólafur Guðmundsson Jóhann Jónatansson
>
> Samþykkur fyrir Hamraenda og Skutulsey:
>
> Fyrir Helgu Magnúsdóttir Jón Sigurðsson[432]

5.6.4.4 Straumfjörður á Mýrum

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Álftaneshrepp frá 1709 segir eftirfarandi um Straumfjörð:

> **Straumfiørdur.**
>
> Jarðardýrleiki xl hndr. og svo tíundast.
>
> Eigandi að hálfri jörðunni Sigurður Högnason hjer heima búandi og hefur eignast að gjöf foreldra sinna á þessu ári.
>
> Eigandi að öðrum xx hndr. barn Þórðar sál. Guðlaugssonar, sem bjó að Kolgröfum í Eyrarsveit, sem nú er undir fjárhaldi síns móðurföðurs, sýslumannsins Jóns Sigurðssonar að Einarsnesi, og hefur tekið það að erfð eftir sinn sál. föður síðan 1702.
>
> Ábúandi á parti Sigurðar hann sjálfur og hans faðir fyrir hann.
>
> […]

[431] Skjal nr. 2(154).
[432] Skjal nr. 2(31).

> Ábúandi á xx hndr. barnsins Nicolaus Þórðarson.
>
> […]
>
> Afrjett ut supra.
>
> Torfrista og stúnga lök og sendin.
>
> Reiðíngsrista næg en mjög lángt og erfitt til að sækja.
>
> Móskurður til eldiviðar nógur, erfiður til að sækja, því sæta þarf sjáfarföllum.
>
> Eggver í sjáfarhólmum lítið og dúntekja í sama máta; hefur áður betra verið, en nú í nokkur ár hefur dýr farið í hólmana um fjöru og fordjarfað varpið meinlega.
>
> Lunda og kofutekja gagnvænleg ef vel er að sókt, og so fiðurtekja þar af.
>
> Selveiði í betra lagi hefur verið, en svipul um nokkur ár.
>
> Sölvafjara næg, og hafa ábúendur selt áður söl sjer til stórra gagnsmuna oftlega.
>
> Fjörugrös nóg, brúkast lítt.
>
> Hrokkelsatekja hefur verið, en nú engin í næstu 3 ár.
>
> Beit í fjörunni fyrir sauðfje (meðan henni náir) í betra lagi.
>
> Rekavon í betra lagi og hefur oft hepnast. Þess eina nýtur leiguliði af rekanum, sem hann á með rjettu eftir lögum að hafa.
>
> Heimræði og lendíng góð, og byrjast heimræðið á áliðnum vetri seint eður snemma, eftir því sem fiskagángur og veðráttufar er, og varir jafnlega fram á vetur, stundum fram á jólaföstu, og gánga hjer skip ábúenda fleiri eður færri, so sem þeir fá viðkomið.
>
> Inntökuskip hafa hjer verið, stundum i eður ii, og hafa ábúendur tekið x álna undirgift fyrir hvert árlega, eður leyft stundum skipstöðuna fyrir óákveðinn góðvilja.
>
> Túninu grandar sandfjúk til stórskaða.
>
> Engjar öngvar nema það lítið, sem reitt er í fúa brokflóum og foraðakeldum.
>
> Slægjur þær litlar, sem áður voru i smá sjáfarhólmum, hafa nú brugðist í margt ár.
>
> Hætt er kvikfje fyrir sjáfarflæðum stórlega og foröðum, sem oft hefur merkilegur skaði að orðið.
>
> Hreppamannaflutníngur torsóktur yfir fen eður bleytuvoga, sem yfir flæðir.[433]

Í jarðamati Mýrasýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Straumfjarðar metinn 40 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð en eigandi hennar var Jón Jónsson á Norðurtungu og Brynjólfur Hjálmsson á sama stað. Með í matinu var eyðieyjan Geldingaey.[434]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Straumfjörður á Mýrum metin 40 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign. Í neðanmálsgrein segir að árið 1804 sé eyðieyjan Geldingaey, sem Árni Magnússon eignar Knarrarnesi, talin með.[435]

Í jarðamati Mýra- og Hnappadalssýslu 1849–1850 kemur fram að jörðin Straumfjörður var metin á 960 ríkisbankadali.[436]

Landamerkjaskrá Straumfjarðar á Mýrum er dagsett í september 1883 en hún var þinglesin 24. maí 1884. Efni hennar er svohljóðandi:

---

[433] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IV, bls. 400–402, skjal nr. H-7.
[434] Skjal nr. 2(98).
[435] Skjal nr. 4(1), bls. 130.
[436] Skjal nr. 2(121).

Útskrift úr landamerkjabók fyrir Mýrasýslu.

Nr. 30.

Merkjaskrá Samkvæmt landamerkjalögum 17. Marz 1882 hafa hjer undirskrifaðir menn gjört

landamerki fyrir jörðunni Straumfirði í Álftaneshreppi og á þau sáttir og sammála ordið að hjer

eftir vera skyldu fyrir alda og áborna þessi:

1. Milli Straumfjarðar og Vogalækjar ræður Ølveslækur suðurámóts við torfvörðu þá, sem hlaðin er utan og neðan Ølveslæk, og ræður þaðan sjónhending í stein á Ølvesflagi með klöppuðum krossi á ~~þegar staðið er á þessum steini; á síðast nefnd torfvarða að vera í hlaðna vörðu norðan til á Ølvesholtinu~~; (~~sic~~), en frá steini þessum ræður sjónhending í vörðu á

hæsta Þorsteinsholti og er kross klappaður á klettinum hjá henni.

Vogalæk 5. desember 1922.

Þorkell Gilsson (handsalað

Guðjón S. Sigurðsson

Vitundarvottar:

Sigurjón Erlendsson

Haraldur Bjarnason

2. gr. Millum Staumfjarðar og Álftaness úr fyrnefndu Þorsteinsholti sjónhending í jarðföll eða upptök Freineskeldu, hvar uppgjörð varða er með kolum í svo ræður keldan fram í Voginn úr keldumynni sjónhending í miðjan Veitustreng, þaðan eftir miðjum ál sunnanvert fram með suðurbúðarey og út miðja Röst, síðan sjónhending úr Rastarmynni beint í mitt Breiðarsund.

3. Milli Straumfjarðar og Knarrarnes frá Ølverslækjarmynni eftir miðri Hestakeldu, fram

miðjan Krókselsvog, vestan Kögurnarhólsness og Vesturbúðarey, á miðjan Lambeyjarál; svo eftir honum fyrir vestan Sandey og Sandeyjarsker og þaðan beint fram fyrir vestan Þormóðssker.

Þess skal hjer getið að Álftanesi tilheyrir Þormóðssker, sem ítak innan Straumfjarðarlandamerkja.

Straumfirði í september 1883.

Jónas Kristjánsson (eigandi og ábúandi á ½ Straumfirði)

Guðm. Sigurðarson (eigandi að ¼ á Straumfirði)

Herdís Sigurðardóttir (eigandi og ábúandi að ¼ í Straumfirði)

Jónas Guðmundsson (fyrir Knarrarnes)

O.Sigurðsson (eigandi Álftanes)

Ásgeir Bjarnason (eigandi og umráðamaður Vogalækjar)[437]

Í undirmati að fasteignamati Mýrasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Straumfjörður var metin á 4.500 kr. Tilgreint er að landamerki hennar hafi verið þinglesin. Fram kemur að jörðin hafi haft eyjaslægjur og talið var að Álftaneskirkja ætti

[437] Skjal nr. 2(32).

Þormóðssker. Eigendur jarðarinnar voru afkomendur Helga Jónssonar, Jón Jónasson og Guðjón Sigurðsson.[438]

5.6.4.5 Álftanes á Mýrum

Í máldaga Vilchins fyrir Maríukirkju á Álftanesi frá um 1397 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Mariukirkia a Alfttanesi ä xijc i heimalanndi.[439]

Í máldaga Gísla Jónssonar biskups fyrir kirkjuna á Álftanesi frá 1570 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkian ä Alfftanese ä .xijc. i heimalandi og Thormodzskier.[440]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Álftaneshrepp frá 1709 segir eftirfarandi um Álftanes:

> **Álftanes.**
>
> Kirkjustaður annecteraður með Borg.
>
> Jarðardýrleiki lx hndr. og svo tíundast fjórum tíundum.
>
> Eigandinn Guðmundur Sigurðsson hjer heima búandi.
>
> […]
>
> Afrjett ut supra.
>
> Skógur hefur að fornu verið, er nú gjöreyddur.
>
> Rifhrís, sem eftir var, brann af voðaeldi fyrir meir en 30 árum.
>
> Torfrista og stúnga lök og sendin og þó nýtt.
>
> Móskurður til eldiviðar bjarglegur.
>
> Silúngsveiðivon í stöðuvötnum iðkast lítt.
>
> Eggver í vatnshólma af æðarfugli gagnvænleg.
>
> Eggver i sjáfarhólmum og eyjum gagnvæn.
>
> Dúntekja af hverutveggju eftir því sem ært er, meira eður minni.
>
> Selveiðivon í betra lagi og heppnast oft ef vel er aðsókt
>
> Rekavon góð, hefur oft heppnast.
>
> Sölvafjara góð í landfjöru og skerjum, hefur oft seld verið til gagnsmuna.
>
> Fjörugrös eru til en brúkast ekki.
>
> Hrokkelsatekja hefur hjer verið oft til gagnsmuna, en í ár engin.
>
> Heimræði er frá páskum til jóla.
>
> Hrossabeit i Lambastaðaland, þar sem heitir Deild, er eignuð jörðunni að munnmælum, og skuli komin fyrir eggver, vide Lambastaði. Ekki brúkast sú beit það menn minnast.
>
> Sker eitt, sem heitir Þormóðssker og liggur fyrir Straumfjarðarlandi, fylgir jörðunni, kallað kirkjueign. Þar er eggver og dúntekja lítilsháttar. Þar hefur áður lundatekja verið, en er nú af, því fuglinn legst í burtu.

[438] Skjal nr. 2(155).
[439] *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 187, skjal nr. 4(77).
[440] *Íslenzkt fornbréfasafn* XV, bls. 616–617, skjal nr. 4(78).

Túnið spillist af sandfjúki og þó miklu meir af sjóar og veðurgángi, sem brýtur að sunnanverðu árlega meir og meir til stórskaða.

Engjar eru girðar foröðum, so bera verður hey lánga vegu, því ekki verður hestum viðkomið fyrr en yfir meginforöðin sje komið, og þau þó valla mannheld.

Hætt er kvikfje mjög fyrir sjáfarflæðum og verður oft til skaða, so og fyrir foröðum.

Högunum grandar sandfok árlega meir og meir.

Tánge, hjáleiga af Álftanesi, bygð um lángan aldur.

Dýrleikinn talinn í heimajörðunni.

Eigandinn sami.

Ábúandinn Halldór Guðmundsson.

[…]

Torfskurð til eldiviðar og sölvatekju hefur hjáleigumaðurinn óskamtað, og má selja söl, ef hann megnaði að afla.

Túninu grandar sandur og sjáfarágángur.

Torfrista og stúnga erfið úr máta.

Vatnsból ekki nema sjóstemma, og er hún ótæk á vetur fyrir seltu, þegar sjáfargángur er, og verður þá að þíða snjó til bjargar mönnum og kvikfje.

Einarsneskot, önnur hjáleiga, bygð um lángan aldur.

Dýrleikinn talinn í heimajörðunni og so eigandi sami.

Ábúandi Þorsteinn Jónsson.

[…]

Sölvafjara, sem kotinu fylgdi áður í takmörkuðu plátsi, er eydd fyrir ísalögum; siðan hefur hjáleigumaðurinn óskamtaða sölvatekju, vide Tánga.

Móskurður til eldiviðar eftir þörfum.

Engjar öngvar nema það hent er í hagbeit.

Túninu grandar sandfok og brýtur sjór.

Vatnsból ilt bregst um vetur, og er þá að sækja yfir flæði og örðuga leið heim til bæjar.

Kvislhøfde, þriðja hjáleiga, bygð yfir 70 ár.

Dýrleiki talinn i heimajörðunni og eigandi sami.

Ábúandi Magnús Árnason.

[…]

Móskurður til eldiviðar nógur.

Sölvafjöru í takmörkuðu plátsi hefur ábúandi áður selt sjer til gagnsmuna.

Engi, sem var, er fordjarfað af sjáfargángi, sem gjörir engið að svarðleysu leirfitjum.

Fornasel, fjórða hjáleiga, bygð meir en fyrir 80 árum á fornu selstæði.

Dýrleiki talinn í heimajörðunni og eigandi sami.

Ábúandi ekkjan Guðrún Teitsdóttir.

[…]

Torfrista og stúnga lítt nýtandi.

Móskurður nógur til eldiviðar.

Sölvafjara á einu skeri, sem kotinu hefur fylgt, er nú eydd að mestu, og brúkar síðan hjáleigumaðurinn óskamtaða fjöru heimajarðarinnar.

Hætt er kvikfje fyrir foröðum, sem jafnlega þarf undir það að brúa um sumur.

Engjar þær einar, sem hent er úr úthögum.

Sandhús, fimta hjáleiga, bygð fyrir manna minni.

Dýrleiki áður talinn i heimajörðunni og eigandi sami.

Ábúandi Gunnlaugur Jónsson.

[…]

Torfrista og stúnga næg.

Móskurður til eldiviðar nógur.

Túninu grandar sandfok.

Enginu sama til stórskaða, og blæs upp landið í stórviðrum.

Sölvafjara í takmörkuðu plátsi bjargleg, ut supra á Kvíslhöfða.

Afrjett og haga brúka hjáleigurnar óskift, so sem hvör þarf af heimajarðarinnar landi, og afrjett á Lánga Vatnsdal ut supra.

Af reka hafa þeir það eina, sem landsdrottinn leggur til húsabótar.

Af eggveri og selveiði ekkert, og ekki hafa þeir leyfi til að láta skip gánga, sem þeir eiga sjálfir, nje taka af öðrum.

Siggusel, eyðihjáleiga. Bygt meir en fyrir 70 árum og varaði bygðin til næstliðins árs, síðan í auðn og so eftirkomandi.

Dýrleikinn talinn í heimajörðunni og eigandi sami.

[…]

Þetta kot brúkar nú til slægna ábúandinn að Kvíslhöfða fyrir óákveðinn toll, eður góðvilja, eftir samkomulagi.

Kostir og ókostir sem segir um Fornasel.

Aftur má hjer byggja, því þessi hjáleiga lagðist í eyði fyrir fólksfækkun, sem varð í bólunni 1707.

Stadarsteckur, önnur eyðihjáleiga, bygð á fornu stekkjarstæði heimajarðarinnar fyrir 14 árum, og varaði bygðin inn til næstu 3ja ára.

Dýrleiki talinn í heimajörðunni og so eigandi.

[…]

Þetta kot brúkar nú heimajörðin til beitar siðan það eyðilagðist. Ekki þykir mönnum líklegt að hjer muni aftur byggjast, fyrir landþröng og heyskaparleysi.

Arnarbæle, þriðja eyðihjáleiga, bygð i heimatúni fyrir manna minni og varaði bygðin inn til næstu 16 ára, síðan í auðn. Þessi hjáleiga ætla menn að staðið hafi á þeim tóftum í heimatúninu, sem nú eru kallaðar Tóatópter. En ekki er hjer neitt víst um það, annað en hvað menn hafa heyrt af sjer eldri mönnum.

[…]

Grasnautn þessarar hjáleigu fylgir heimajörðunni síðan kotið fjell í auðn.

Ekki má hjer aftur byggja nema til rýrðar heimajörðunni.

Kvijendiskot heitir eitt örnefni í heimalandi, sem brúkuð var selstaða frá heimajörðunni um 2 ár hjer um fyrir 30 árum, og síðan fjárhús um nokkur ár þar eftir. Það eru munnmæli hjer hafi að fornu bygð verið, og sáust þar líkindi tóftaleifar, þá selið var

> bygt. Enginn nálægur veit hvörjir kostir voru hjer eða ókostir. Ekki má hjer aftur byggja, því túnið, sem menn ætla verið hafi, er nú komið í graslausa grámosamóa.
>
> Kórunes, forn sjómannabúð, bygð upp hjerum fyrir 30 árum, og vita menn ekki, að þar hafi nokkur búðartollur goldist. En hjerum fyrir 10 árum fylgdi þessari sjóbúð nokkuð lítil grasnyt, so sem vera kynni fyrir eina kú naumlega, og ljeði landsdrottinn, sem þá var ábúandi heimajarðarinnar, húsið og grasið landskuldarlaust og tollfri fátækri ekkju um áðursagðan tíma. Þetta hús hefur í auðn verið síðan 1707, er bólan gekk, og ekki þykir líklegt að þetta hús muni aftur bygt verða fyrir heyskaparleysi, nema ef vera kynni tóm sjóbúð.[441]

Í jarðamati Mýrasýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Álftaness metinn 60 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð að hálfu í eigu Magnúsens stiftsprófasts og að hálfu prestsekkjunnar Ragnheiðar Jónsdóttur. Þó segir að ⅕ hluti eða 12 hundruð hafi tilheyrt kirkjunni. Með í matinu voru eyðihjáleigurnar Sandhús, Staðarbakki, Arnarbæli og Kvígindiskot.[442]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Álftanes á Mýrum metin 60 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[443]

Í jarðamati Mýra- og Hnappadalssýslu 1849–1850 kemur fram að jörðin Álftanes var metin með hjáleigunum Kvíslhöfða, Tanga, Sigguseli, Fornaseli og Nauthólum og hlunnindum er fylgdu kirkjunni þar á 2.100 ríkisbankadali.[444]

Landamerkjaskrá Álftaness á Mýrum með hjáleigunum Tanga, Einarsneskoti, Kvíslhöfða, Sigríðarseli, Fornaseli og Nauthólum er dagsett 3. október 1883 en hún var þinglesin 24. maí 1884. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkjaskrá fyrir Álftanesi í Álftaneshreppi.
>
> Landamerki jarðarinnar Álftaness í Álftanesshreppi með hennar 6 undirliggjandi hjáleigum Tanga, Einarsneskoti, Kvíslhöfða, Sigríðarseli, Fornaseli og Nauthólum eru eftirfylgjandi:
>
> 1. Að austanverðu frá sjó úr skiftiskeri sjónhending í þá djúpu keldukvísl sem er austan til við kvíslhöfða svo ræður keldan; úr henni sjónhending í Torfstapana; úr Torfstapanum í vörðu á Snöggholtunum með áklöppuðum + þaðan sjónhending í Tangaás; úr Tangaás í Kænuhól. Þettað eru landamerki millum Álftaness og Miðhúsa pláss.
>
> 2. Úr Kænuhól eftir vatninu í Ánastaðarvíkur þessi merki eru milli Álftaness og Veggja,
>
> 3. Úr Ánastaðavíkum í þá forarkeldu, sem liggur sunnan Kolásana og þaðan í há Þorsteinssholtin þessi landamerki eru á milli Álftaness og Vogalækjar.
>
> 4. Úr Þorsteinsholtum sjónhending í jarðföllin í Finnsteinskeldu; svo ræður keldan í miðjum veitustreng, þaðan ~~beint~~ eftir miðjum ál sunnanvert við Eina svo á miðja Röst, úr miðri Röst í sjó fram í miðt Breiðasund, þettað eru landamerki millum Álftavers og Staumfjarðar.
>
> 5. Úr Breiðasundi til austurs á sjóliggjandi lögfesti jeg þessi sker og kletta Breiðusker, Svartafles, Hnokka, Skarfaklett, Flyðrusker, Bjarnarskerin bæði vestra og það syðra,

[441] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* IV, bls. 395–400, skjal nr. H-7.
[442] Skjal nr. 2(99).
[443] Skjal nr. 4(1), bls. 130.
[444] Skjal nr. 2(121).

> Lamasker, Fiskisker og síðan í fyr nefnt skiptisker og öll sker og hólma innan þessara takmarka.
>
> Utan hennar hjergreindu landamerkja, liggur Þormóðssker undir Álftanes.
>
> Landamerki þessi eru samhljóða lögfestu fyrir Álftanesi dagsett 13. júní 1807.
>
> Álftanesi 3. október 1883.
>
> O. Sigurðsson
>
> Ásgeir Bjarnason (eigandi og ábúandi Vogalækjar)
>
> Erlendur Sigurðsson Álftárósi eigandi ~~Álftárbakka~~ Litlabæjar og og Veggja
>
> Kristján Kristjánsson (í umboð eigenda að Kothól
>
> og hálfum Miðhúsa-vesturbæ)
>
> Jónas Kristjánsson (eigandi ½ Straumfirði)
>
> G.Sigurðsson (eigandi að ¼ í jörðinni Straumfirði)[445]

Í undirmati að fasteignamati Mýrasýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Álftanes var metin á 2.700 kr. Tilgreint er að landamerki hennar hafi verið þinglesin. Fram kemur að talið var að Álftaneskirkja ætti Þormóðssker. Eigendur jarðarinnar voru Haraldur Bjarnason og Halla Jónsdóttir.[446]

5.7 Álftanes í Gullbringusýslu og Seltjarnarnes

5.7.1 Landnám

Í Landnámabók segir frá landnámi Ingólfs Arnarsonar en þar segir m.a. eftirfarandi:

> Ingólfr for um várit ofan um heiði; hann tók sér bústað þar sem ǫndvegissúlur hans hǫfðu á land komit; hann bjó í Reykjarvík; þar eru enn ǫndugissúlur þær í eldhúsi. En Ingólfr nam land milli Ǫlfusár ok Hvalfjarðar fyrir útan Brynjudalsá, milli ok Øxarár, ok ǫll nes út.[447]

5.7.2 Eyvindarstaðir á Álftanesi

Í Landnámabók segir frá landnámi Ingólfs Arnarsonar en þar segir eftirfarandi:

> Ingólfr for um várit ofan um heiði; hann tók sér bústað þar sem ǫndvegissúlur hans hǫfðu á land komit; hann bjó í Reykjarvík; þar eru enn ǫndugissúlur þær í eldhúsi. En Ingólfr nam land milli Ǫlfusár ok Hvalfjarðar fyrir útan Brynjudalsá, milli ok Øxarár, ok ǫll nes út.[448]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Álftaneshrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Eyvindarstaði:

> **Eyvindarstader.**
>
> Jarðardýrleiki er óviss, því jörðin tíundast öngvum.
>
> Eigandinn er kóngl. Majestat.

[445] Skjal nr. 2(33).
[446] Skjal nr. 2(156).
[447] *Íslenzk fornrit* I (1986), bls. 45, skjal nr. 4(38).
[448] Íslenzk fornrit I (1986), bls. 45, skjal nr. 4(38).

> Ábúendur ekkjan Jarðþrúður Steinþórsdóttir, býr á hálfri, annar Páll Ingimundarson, býr á fjórða parti, þriðji Jón Bjarnason, býr á fjórðúngi.
>
> […]
>
> Hrístak uppá þá ákveðnu hrísshesta tekur jörðin í almenningi.
>
> Torfrista og stúnga og móskurður til eldiviðar nægilegt í eigin landi.
>
> Fjörugrasatekja lítil.
>
> Rekavon lítil.
>
> Sölvafjara hjálpleg.
>
> Hrognkelsafjara gagnvænleg.
>
> Skelfiskfjara lítil af reka.
>
> Heimræði er ekkert nær en á hálflendunni, sem bygð er úr þessarar jarðar landi og heitir Bakkakot; þar gánga skip ábúenda frí og mótmælisslaust árið um kríng. Kóngsskip nje inntökuskip eru hjer engin, en Jón Bjarnason hefur að láni skip frá umboðsmanninum og hefur umboðsmaður hálfan skiphlut af og leggur til stjórafæri, en ábúandinn það sem meira þarf.
>
> Engjar eru öngvar.
>
> Útihagar litlir og voveiflega hættir fyrir mógröfum.[449]

Í jarðamati Gullbringusýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Eyvindarstaða metinn 15 hundruð. Jörðin var konungsjörð.[450]

Við manntalsþingsrétt að Görðum á Álftanesi 30. maí 1823 var þinglýst forboði gegn allri notkun óviðkomandi á jörðunum Brekku, Sandholti, Skógtjörn og Eyvindarstöðum.[451]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Eyvindarstaðir á Álftanesi metin 15 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign.[452]

Í jarðamati Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Eyvindarstaði:

> Eivindarstadir. Túnid er mestmegnis umgirdt, stórt, sumpart nyslettad, hinsvegar þyft, ekki grasgefið. Útland nokkurt. Utrædi gott á ollum ársins tímum, en laung skipgánga. Lendíng allgód. Vergögn engin. Hrognkelsaveidi gód. Mótak og torfrista nægileg. Fodrar 7 kyr.
>
> Ath. á jordinni standa 6 tómthús með 5 vætta árlegu eptirgjaldi.[453]

Við manntalsþingsrétt að Görðum á Álftanesi hinn 28. júní 1858 létu bændurnir Stefán Stefánsson í Sviðholti, Sigurður Arason í Gesthúsum og Guðbrandur Hinriksson í Hákoti friðlýsa svonefndum Sviðholts- og Eyvindarstaðahólmum til að upptaka selveiði.[454]

Landamerkjaskrá Eyvindarstaða er dagsett 31. maí 1890 en hún var þinglesin 7. júní 1890. Efni hennar er svohljóðandi:

---

[449] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* III, bls. 218–219, skjal nr. H-7.
[450] Skjal nr. 2(100).
[451] Skjal nr. 2(258).
[452] Skjal nr. 4(1), bls. 93.
[453] Skjal nr. 2(122).
[454] Skjal nr. 2(259).

Landamerki

Eyvindarstaða á Álptanesi.

Þessi eru landamerki Eyvindarstaða eptir fornum skjölum og brúkun frá ómunatíð:

Að austan milli Lambhúsa og Eyvindarstaða er landamerki bein lína úr Grásteini á grandanum eptir vörðum sem þar eru hlaðnar fyrir utan Lambhúsaveitu og í miðjan Bessahólma; þaðan til norðvesturs beint í vörðu við endann á Breiðaskurði milli Breiðabólsstaða og Eyvindarstaða.

Að vestan eru þessi merki milli Eyvindarstaða og Kasthúsa og Landakots: Bein stefna úr vörðunni við Breiðaskurðsenda og í miðjan Aurvöll og sem túngarðurinn ræður á gerðinu beina línu í sömu stefnu suðr í merkjalínu þá sem skiptir mýrinni.

Að sunnan milli Eyvindarstaða Sviðholts og Brekku og Kirkjubrúar ræður merkjalína sú sem nú var greind og áður hefir samþykkt. Við sjó fram á jörðin beitutekju, þangskurð og sölvafjöru í Eyvindarstaðahólma (Hrakhólma) og það sem þar rekur. Lending eiga Eyvindarstaðir í Bakkakoti eptir fornum skjölum mótmælalaust.

Eyvindarstöðum 31. maí 1890.

Eiríkur Tómásson — Jón Tómásson

fyrir hönd eiganda hálfra Eyvindarstaða. — fyrir hönd eiganda hálfra Eyvindarstaða.

Samþykkur: Grímur Thomsen Bessastaða og Lambhúsa vegna

Samþykkur: Erlindur Erlindsson. }

Samþykkur: Erlindur Björnsson } fyrir Breiðabólsstaði.

Samþykkur: Guðmundur Guðmundsson Kasthúsa vegna.

Samþykkur: Jón Jónsson fyrir eigninni Deild.

Samþykkur: Jóhannes V. H. Sveinsson fyrir Tröð

Samþykkur: C. Zimsen (sem eigandi Landakots)

Kristján Jónsson fyrir hönd Bakkakots.[455]

Við manntalsþing 29. maí 1903 var þinglýst afsalsbréfi dagsettu 28. október 1902 frá Eiríki Tómassyni til Þorsteins Tómassonar fyrir ¼ hluta úr jörðinni Eyvindarstöðum.[456]

Við manntalsþing 25. júní 1906 var þinglýst afsalsbréfi dagsettu 26. júní 1905 frá Jóni Tómassyni og fleirum til Andrésar Þorleifssonar fyrir jörðinni Eyvindarstöðum.[457]

Við manntalsþing 16. maí 1907 var þinglýst tveimur afsalsbréfum fyrir jörðinni Eyvindarstöðum. Hið fyrra var útgefið 18. janúar 1906 af Andrési Þorleifssyni til Sturlu Jónssonar og hið síðara var útgefið 15. september 1906 af Sturlu Jónssyni til Árna Thorlacius.[458]

Við manntalsþing 17. júní 1910 var þinglýst afsalsbréfi útgefnu 2. september 1908 af Einari Pálssyni til Ásgríms Jónssonar fyrir jörðinni Eyvindarstöðum.[459]

[455] Skjöl nr. 2(66) og 2(260).
[456] Skjal nr. 2(261).
[457] Skjal nr. 2(262).
[458] Skjal nr. 2(263).
[459] Skjal nr. 2(264).

Við manntalsþing 12. júní 1914 var þinglýst afsalsbréfi dagsettu 18. júlí 1913 til Magnúsar Arnbjörnssonar og fleiri fyrir jörðinni Eyvindarstöðum.[460]

Í undirmati að fasteignamati Gullbringusýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Eyvindarstaðir var metin á 12.000 kr. Engar upplýsingar koma fram um landamerki jarðarinnar. Eigandi hennar var Magnús Sigurðsson.[461]

Við manntalsþing 14. júní 1920 var þinglýst afsalsbréfi dagsettu 16. apríl 1919 frá Magnúsi Sigurðssyni og fleirum til Gunnars Sigurðssonar fyrir jörðinni Eyvindarstöðum.[462]

Við manntalsþing 9. júní 1921 var þinglýst afsalsbréfi dagsettu 6. apríl 1920 frá Gunnari Sigurðssyni til Jóns Pálssonar fyrir jörðinni Eyvindarstöðum.[463]

Landamerkjaskrá Eyvindarstaða er dagsett 2. desember 1921 en hún var innfærð í landamerkjabók 3. janúar 1922. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerkji Eyvindarstaða á Álftanesi
>
> Þessi eru landamerkji Eyvindarstaða eftir fornum skjölum og bókum frá ómunatíð:
>
> Að austan milli Lambhúsa og Eyvindarstaða er landamerkji beinn lína úr Grásteini á grandanum eftir vörðum, sem þar eru hlaðnar fyrir utan Lambhúsaáveitu og í miðjum Bessahólma; það til norðvesturs beint í vörðu við endan á Breiðaskurði milli Breiðabólsstaða og Eyvindarstaða. – Að vestan eru þessi merki milli Eyvindarstaða og Kasthúsa og Landakots; Bein stefna úr vörðunni við Breiðaskurð og í miðjan Aurvöll og sem túngarðurinn ræður á gerðinu beina línu í sömu stefnu suður í merkjalínu þá sem skiftir mýrinni. Að sunnan milli Eyvindarstaða Sviðholts og Brekku og Kirkjubrúar ræður merkja lína sú sem nú var greind og áður hefur samþykt verið. Við sjá fram á jörðin beitutekju. Þangskurð og Sölfafjöru í Eyvindarstaðahólma (Hrakhólma) og það sem þar rekur. – Lending eiga Eyvindarstaðir í Bakkakoti eftir fornum skjölum mótmælalaust.
>
> Eyvindarstöðum 2. desember 1921
>
> Stefán Jónsson fyrir hönd eiganda Eyvindarstaða
>
> Samþykkur: Ólafur Bjarnason fyrir Halakot, Gerðakot og ½ Bakkakot
>
> Samþykkur. Eyjólfur Þorbjarnarson fyrir Hákot og Haukshús
>
> Samþykkur: Eyjólfur Gíslason fyrir Sviðholt og Garðhús
>
> Samþykkur: Erlendur Björnsson fyrir Breiðabólsstaði og ½ Akrakot
>
> Samþykkur: Klemens Jónsson fyrir hönd hreppsnefndar Bessastaðahrepps vegna Bjarnastaðanna
>
> Samþykkur: Jón H. Þorbergsson vegna Bessastaða og Lambhúsa.
>
> Guðni Jónsson samþykkur vegna Bakkakots með fyrirvara vegna ~~Bakkakots~~ Landakots og Kasthúsa.
>
> Sje stefnan tekin af miðjum Aurvelli milli Landakots og Kasthúsa annarsvegar og Eyvindarstaða hins vegar þá er hún af miðjum Aurvelli og í áðurgreinda þúfu við breiðaskurð beina línu í Skólavörðu

[460] Skjal nr. 2(265).
[461] Skjal nr. 2(157).
[462] Skjal nr. 2(267).
[463] Skjal nr. 2(267).

> Samþykkur vegna Landakots og Kasthúsa Guðni Jónsson
>
> Samþykkur Stefán Jónsson[464]

Við manntalsþing að Bjarnastöðum 29. júní 1922 var þinglýst landamerkjaskjali fyrir Eyvindarstöðum dagsettu 2. desember 1921 og með undirskrift allra hlutaðeigandi.[465]

5.7.3 Nærliggjandi jarðir á Álftanesi og Seltjarnarnesi

5.7.3.1 Breiðabólsstaðir á Álftanesi

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Álftaneshrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Breiðabólsstaði:

> **Breidabolstadur**, nú kallað hálfbýli og hefur ekki fyrirsvar nema að helmíngi.
>
> Jarðardýrleiki er óviss.
>
> Eigandinn kóngl. Majestat.
>
> Ábúandinn Guðlaugur Grímsson.
>
> […]
>
> Sölvafjöru á jörðin á Lönguskerjum í Skerjafirði.
>
> Heimræði er þar árið um kríng og lendíng góð.
>
> Jörðin er þrönglend á sumardag og hefur selstaða brúkuð verið fyrir ofan Álftanes þar sem Norðurhellrar heita.
>
> Landið brýtur sjór nokkurn part og vindur ber upp sjóarsand á túnið til stórskaða.
>
> Vatn þrýtur í stórum frostavetrum og verður þá á aðra bæi vatn að sækja.[466]

Í jarðamati Gullbringusýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Breiðabólsstaða metinn 20 hundruð og 100 álnir. Jörðin var konungsjörð.[467]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Breiðabólsstaðir á Álftanesi metin að dýrleika 20 hundruð og 5/6 hlutar úr hundraði og skráð sem bændaeign.[468]

Í jarðamati Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Breiðabólsstaði:

> Breidabólstadir. Túnid allstórt, mestmegnis þyft, allgrasgefid. Mikill ágángur á þad af sandfoki og nokkur af sjó. Beitiland allgott sumar og vetur, útaf fyrir sig. Gód fjörubeit fyrir hross á vetrum. Utrædi gott á öllum ársins tímum. Lending gód. Vergögn nægileg. Hrognkelsaveidi hin besta. Mótak nægilegt. Þaunglareki nógur. Fódrar 2½ kú.[469]

Í undirmati að fasteignamati Gullbringusýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Breiðabólsstaðir var metin á 6.600 kr. Engar upplýsingar koma fram um landamerki jarðarinnar. Eigandi hennar var Erlendur Björnsson.[470]

---

464 Skjal nr. 2(34).
465 Skjal nr. 2(268).
466 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* III, bls. 215–216, skjal nr. H-7.
467 Skjal nr. 2(101).
468 Skjal nr. 4(1), bls. 93.
469 Skjal nr. 2(122).
470 Skjal nr. 2(158).

5.7.3.2 Bessastaðir og Lambhús á Álftanesi

Í máldaga Vilchins fyrir Nikulásarkirkju að Bessastöðum frá um 1397 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Nichulæs kyrkia a Bessastodum a þridiung j heimalandi.
>
> […]
>
> Porcio ecclesie um fiogur ar medan vigfws bondi bio vij hundrat og half mork.
>
> fiell nidur allt samann firir bot a kyrkiu.[471]

Í máldaga Gísla Jónssonar biskups fyrir kirkjuna á Bessastöðum frá 1570 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkian ä Bessastødum. ä thridiung i heimalande.[472]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Álftaneshrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Bessastaði og Lambhús:

> **Bessastader.**
>
> Jarðarinnar dýrleiki þykjast menn heyrt hafa að verið hafi xii hndr.
>
> Eigandinn er kóngl. Majestat.
>
> Hjer er amptmannsins residens og fóetans þá so til hagar.
>
> […]
>
> Túnið segist að vera viii kýrfóðurs vellir og er nú sökum áburðaleysiss og annarar vanræktar stórum af sjer gengið og víða komið í mosa.
>
> […]
>
> Sölvafjöru á jörðin lítilsverða inn við Bessastaðanes, hvör þó ei brúkast.
>
> Eldiviðartak af mó var til forna nægjanlegt í Bessastaðanesi, en tekur nú mjög so að rjena.
>
> Engjar eru öngvar.
>
> Túnið brýtur að sunnanverðu Lambhúsatjörn, er gengur úr Skerjafirði.
>
> Haglendið brjóta flæðiskurðir, er gánga úr Bessastaðatjörn norðanvert á Bessastaðaland.
>
> Vatnsból er slæmt og erfitt og þrýtur jafnlega á þerrasumrum og frostavetrum.
>
> Heimræði brúkast ekki, en skipastaða Bessastaðamanna er í Melshöfða.
>
> **Lambhus**, hálflenda so kölluð, því það hefur ekki fyrirsvar nema til helmíngs á móts við lögbýlissjarðir.
>
> Jarðardýrleiki er óviss.
>
> Eigandi kóngl. Majestat.
>
> Ábúandinn Magnús Ljenarsson.
>
> […]
>
> Torfrista og stúnga og móskurður nægilegt.

[471] *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 107, skjal nr. 4(81).
[472] *Íslenzkt fornbréfasafn* XV, bls. 637, skjal nr. 4(83).

> Sölvafjöru hefur jörðin í Lönguskerjum.
>
> Engjar eru öngvar.
>
> Útigángur þröngur.
>
> Afbýlissmaður innanbæjar er Margret Jónsdóttir ekkja.
>
> […]
>
> Eldiviðartak ásamt heimabóndanum.[473]

Í jarðamati Gullbringusýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Bessastaða ótilgreindur. Jörðin var konungsjörð.[474] Sama máli gegnir um Lambhús.[475]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Bessastaðir á Álftanesi metin 12 hundruð að dýrleika og skráð sem konungseign.[476] Einnig er jörðin Lambhús á Álftanesi skráð sem konungseign en dýrleika hennar er ekki getið.[477]

Í jarðamati Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um Lambhús og Bessastaði:

> 61. Lambhús. Túnið umgirdt, greidfært og grasgefid. Land ekkert utan garda. Ekkert Útrædi. Mótak hægt og mjög gott. Fódrar 2 kyr.[478]
>
> 62. Bessastadir með hjaleigunni Skansi. Túnid umgirdt, stort, sumpart slett, velræktad og allgrasgefid. Slægjulaust utan túns. Útland allmikid, sjálfvarid og gott til beitar fyrir allar skepnur. Vetrarbeit allgód. Útrædi á öllum ársins tímum allgott en ördugt. Lending ágjæt. Hrognkelsaveidi gód. nokkurt beitutak. Vergögn gód. Mótak mikid og ágjætt. Fódrar 8½ kú.[479]

Í undirmati að fasteignamati Gullbringusýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Bessastaðir með eyðijörðinni Lambhúsi var metin á 20.000 kr. Engar upplýsingar koma fram um landamerki jarðarinnar. Eigandi hennar var Jón H. Þorbergsson.[480]

Landamerkjaskrá Bessastaða með Lambhúsum er dagsett 31. maí 1890 en hún var þinglesin 7. júní 1890. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerki
>
> Bessastaða á Álptanesi með Lambhúsum.
>
> _ " _
>
> Þessi eru landamerki Bessastaða með Lambhúsum eptir fornum skjölum og brúkun frá ómunatíð:
>
> Bessastaðir eiga að austan norðan og sunnan allt að sjó (Skerjafirði og Lambhúsatjørn), en milli Lambhúsa og Eyvindarstaða eru landamerki að norðan og norðasutan bein lína úr Grásteini á Brekku – granda eptir vörðum sem þar eru hlaðnar fyrir utan Lambhúsaveitu og í miðjan Bessahólma – sem og heyrir undir Bessastaði –. Að sunnan verðu eiga Bessastaðir (Lambhús) að Grásteini á fyrtjeðum granda.

[473] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* III, bls. 219–221, skjal nr. H-7.
[474] Skjal nr. 2(102).
[475] Skjal nr. 2(103).
[476] Skjal nr. 4(1), bls. 94.
[477] Skjal nr. 4(1), bls. 93.
[478] Skjal nr. 2(122).
[479] Skjal nr. 2(122).
[480] Skjal nr. 2(159).

Bessastöðum 31. maí 1890

Samþykkur	Grímur Thomsen
Jón Tómásson. Eyvindastaða vegna.	
Samþykkur	Samþykkur
Eiríkur Tómásson. Eyvindastaða vegna	Jón Einarsson (handsalað) Brekku vegna.[481]

Önnur landamerkjaskrá Bessastaða með Lambhúsum er dagsett 20. júní 1922 en hún var þinglesin 29. júní 1922. Efni hennar er svohljóðandi:

> Landamerki Bessastaða með Lambhúsum.
>
> Þessi eru landamerki Bessastaða með Lambhúsum, eftir fornum skjölum og brúkun frá ómunatíð.
>
> Bessastaðir eiga að austan, norðan og sunnan alt að sjó (Skerjafirði og Lambhúsatjörn), en milli Lambhúsa og Eyvindarstaða eru landamerki að norðan og norðaustan bein lína úr Grásteini á Brekkugranda, fyrir utan Lambhúsaveitu og í miðjan Bessahólma, sem og heyrir undir Bessastaði. Að sunnanverðu eiga Bessastaðir (Lambhús) stefnu úr Lambhúsatjörn að Grásteini, á fyrtjeðum Granda. Þríhyrnuna fyrir vestan veginn sem liggur út og suður á Grandanum, hefi jeg selt Ólafi Bjarnasyni á Gesthúsum.
>
> Bessastöðum 20. júní 1922.
>
> Jón H. Þorbergsson
>
> Samþykkur: Klemens Jónsson vegna Brekkubúðar
>
> Samþykkur: Ólafur Bjarnason
>
> Samþykkur fyrir Eyvindarstaði Stefán Jónsson[482]

5.7.3.3 Skildinganes við Skerjafjörð

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Seltjarnarnesshrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Skildinganes:

> **Skilldinganes.**
>
> Jarðardýrleiki er óviss.
>
> Eigandinn kóngl. Majestat.
>
> Ábúendur eru Bergsteinn Bjarnason á hálfri, annar Þorbjörn Petursson á hálfri.
>
> […]
>
> Kvaðir eru flutníngur Bessastaðamanna á því er til Viðeyjar klausturs heyrir yfir Skerjafjörð og til lands yfir Seltjarnarnes að Arnarhóli, og segja menn að hjer með kvittist allar kvaðir aðrar.
>
> […]
>
> Torfrista og stúnga og móskurður til eldiviðar nægilegt.
>
> Fjörugrasatekja lítil.
>
> Selveiði má brúka.
>
> Rekavon lítil.
>
> Sölvafjara bjargleg.

[481] Skjal nr. 2(67).
[482] Skjal nr. 2(35).

> Hrognkelsafjara nokkur.
>
> Skelfiskfjara bjargleg.
>
> Marálmur nokkur.
>
> Heimræði er árið um kríng og lendíng góð, en lángræði mikið; gánga skip ábúenda eftir hentugleikum. Inntökuskip nje kóngsskip engin.
>
> Túnin spillast af sjáfarágángi.
>
> Engjar eru öngvar.
>
> Flæðihætt mjög.
>
> Afbýlismaður heima við bæinn hjá Bergsteini Páll Jónsson, hefur af jörðu kýrfóðurs völl.
>
> […]
>
> Eldiviðartak af móskurði nægilegt.
>
> Afbýlissmenn heima við bæinn hjá Þorbirni tveir: Jón Jónsson, hefur af jörðu kýrfóðursvöll. Ólafur Jónsson, hefur eins mikið.
>
> […]
>
> Eldiviðartak af mó nægilegt.
>
> Þriðji afbýlissmaður heima við bæinn hjá Þorbirni Jón Jónsson, hefur kú að hálfu í heyjum hjá bóndanum.
>
> […]
>
> Eldiviðartak af móskurði nægilegt.
>
> **Litla Skilldinganes**, hjáleiga undir umráðum heimabændanna og byggir hálfa hver.
>
> Jarðardýrleiki er óviss.
>
> Ábúendur ekkjan Margret Þórarinsdóttir, býr á hálfri, annar Halldór Þorbjarnarson, býr á hálfri.
>
> […]
>
> Eldviðartak af mó nægilegt.
>
> Skip mega þessir ábúendur hafa fyrir landi sem þeir megna.[483]

Í jarðamati Gullbringusýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Skildinganess metinn 20 hundruð. Jörðin var sjálfseignarjörð í eigu Guðmundar Jónssonar.[484]

Í jarðamati Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Skildinganes:

> Skildinganes. Túnid er umgirdt, stórt en þyft, þó vel grasgefid. Eingjar vantar. Land nokkurt til beitar. Ágjætt og mikid mótak til sölu. Utrædi allgott á öllum ársins tímum, en ördugt. Gód hrognkelsaveidi. Lendíng gód. Vergögn gód. Nokkur ágángur af sjó á túnid. Flædihætt. Fodrar í medalári 7 kyr.

[483] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* III, bls. 230–233, skjal nr. H-7.
[484] Skjal nr. 2(104).

> Ath. Á jördinni standa nú 5 tómthús, eptir þau öll er árlega goldid landeiganda 5 vættir. P. Gudmundssyni vikid frá matinu sakir skildingleika vid eigandann.[485]

Með yfirlýsingu dagsettri 31. maí 1890 lýstu Erlendur Guðmundsson, Ingjaldur Sigurðsson og Anna Björnsdóttir því að jörðin Skildingastaðir ætti Skildinganeshólma á Skerjafirði. Yfirlýsingin var þinglesin 6. júní 1890 en efni hennar er svohljóðandi:

> Við undirskrifaðir lýsum hjermeð yfir því, að sker þau á Skerjafirði, sem kölluð eru Skildinganeshólmar, eru og hafa ætíð verið talin mótmælalaus eign eignarjarðar okkar Skildinganess ásamt öllum þeim nytjum er þeim fylgja, svo sem beitutekju, sölvafjöru, þangskurði, reka og selveiði, og er því öllum öðrum óheimilt að hagnýta sjer nokkrar nytjar á því svæði án okkar leyfis.
>
> Skildinganesi, Lambstöðum og Mýrarhúsum 30. mai 1890.
>
> Erlendur Guðmundsson. Ingjaldur Sigurðsson. Anna Björnsdóttir[486]

Í undirmati að fasteignamati Kjósarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Skildinganes var í heildina metin á 35.700 kr. Tilgreint er engin landamerkjalýsing var til fyrir jörðina. Eigendur hennar voru Gunnsteinn Einarsson, Sigurður Briem, Þorl. H. Bjarnason, Álfheiður Briem, erfingjar Ólafs Árnasonar, félagið „The Harbours & Piers Association, Ltd. og hlutafélagið „Bræðingur“.[487]

5.7.3.4 Lambastaðir á Seltjarnarnesi

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Seltjarnarneshrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Lambastaði:

> **Lambastader.**
>
> Jarðardýrleiki er óviss.
>
> Eigandinn kóngl. Majestat.
>
> Ábúandinn er presturinn Sr. Jón Stefánsson sóknarprestur til kirknanna á Seltjarnarnesi.
>
> […]
>
> Selstöðu þykjast nokkrir heyrt hafa jörðinni eignaða þar sem heitir undir Selfjalli og kallað er Lambastaðasel.
>
> Torfrista og stúnga í heimalandi lítil og lítt nýtandi.
>
> Mótak til eldiviðar er í Víkurlandi og hefur þar brúkað verið um lángar stundir.
>
> Rekavon hin minsta.
>
> Sölvafjara nýtileg þar sem heita Löngusker.
>
> Hrognkelsafjara nokkur mætti vera í Lönguskerjum.
>
> Skelfiskfjara í sama stað lítil og erfið.
>
> Heimræði er árið um kríng og lendíng í lakara lagi, gánga þó skip ábúanda eftir hentugleikum. Kóngsskip hefur hjer til forna gengið fjögra manna far, en þó skjaldan. Verbúð fylgdi því engin, en ábúandi hýsti háseta. Inntökuskip aldrei eður mjög skjaldan.

[485] Skjal nr. 2(123).
[486] Skjal nr. 2(65).
[487] Skjal nr. 2(160).

Túnið brýtur sjór mjög til skaða.

Engjar eru öngvar.

Útigángur hættur og voveiflegur fyrir mógröfum til stórmeina.

Afbýlissmaður heima við bæinn Arngrímur Gíslason,

[…]

Eldiviðartak af móskurði ásamt heimajörðinni.

Tiarnarhus, hjáleiga.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúendur Otti Gíslason, býr á hálfri. Annar Þorbjörg Jónsdóttir ekkja, býr á hálfri.

[…]

Eldiviðartak af móskurði ásamt heimajörðinni og sölvatekja sem ábúendur orka.

Melshus, önnur hjáleiga.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúandinn Jón Sigurðsson.

[…]

Eldiviðartak og sölvatekja ut supra.

Afbýlissmaður af þessari hjáleigu Brandur Jónsson,

[…]

Eldiviðartak og sölvatekja ásamt hjáleigumanninum.

[…].[488]

Í jarðamati Gullbringusýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Lambastaða metinn 20 hundruð með hjáleigum sínum. Jörðin var konungsjörð. Með í matinu voru hjáleigurnar Tjarnarhús og Melshús.[489]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Lambastaðir á Seltjarnarnesi metin 20 hundruð að dýrleika og skráð sem kirkjueign.[490]

Í jarðamati Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Lambastaði:

> Lambastadir með hjáleigunum Melshusum og Tjarnarkoti. Túnid stórt, en mestmegnis þyft, hardt, seinunnid og ekki grasgefid. Túngard vantar ad mestu. Slægjulaust utan túns. Land lítid. Hættur fyrir skepnur. Nokkur fjörubeit fyrir hross á vetrum. Utrædi gott á öllum ársins tímum. Nokkur hrognkelsaveidi. Lendíng í medal lagi. Vergögn hin bestu. Nokkurt landbrot á túnid af sjo. Nokkur þángskurdur. Mótak og torfristu vantar. Fódrar í medalári 5 kyr.

[488] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* III, bls. 233–236, skjal nr. H-7.
[489] Skjal nr. 2(105).
[490] Skjal nr. 4(1), bls. 94.

> Ath. á jördinni standa 2 tómthús bædi með 2 vætta árlegu eptirgjaldi til heimabóndans.[491]

Með yfirlýsingu dagsettri 31. maí 1890 lýsti Ingjaldur Sigurðsson því að jörðin Lambastaðir ætti Löngusker á Skerjafirði. Yfirlýsingin var þinglesin 6. júní 1890 en efni hennar er svohljóðandi:

> Hérmeð lýsi jeg yfir því, að eignar- og ábúðarjörð mín Lambastaðir í Seltjarnarnesshreppi á samkvæmt fornum skjölum sker þau, er liggja á Skerjafirði og Löngusker eru kölluð ásamt öllum nytjum, svo sem beitutekju, sölvafjöru, þangskurði, reka og selveiði, og er því öðrum mönnum óheimilt að hagnýta sjer nokkrar nytjar á því svæði án míns leyfis.
>
> Lambastöðum 31. mai 1890.
>
> Ingjaldur Sigurðsson[492]

Í undirmati að fasteignamati Kjósarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Lambastaðir var metin á 12.000 kr. Engar upplýsingar koma fram um landamerki hennar. Eigandi jarðarinnar var hlutafélagið „Eyja“ í Reykjavík.[493]

5.7.3.5 Hrólfsskáli á Seltjarnarnesi

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Seltjarnarneshrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Hrólfsskála:

> **Hrolfsskale**, hálfbýli kallað, því það hefur ekki fyrirsvar haft nema að helmingi mót lögbýlissjörðum inn til tveggja næstliðinna ára.
>
> Jarðardýrleiki er óviss.
>
> Eigandinn kóngl. Majestat.
>
> Ábúandinn Markús Jónsson.
>
> […]
>
> Torfstúnga er lítil og so rista. Móskurður í Víkur landi.
>
> Fjörugrasatekja lítil þar sem heita Löngusker.
>
> Rekavon lítil.
>
> Sölvafjara í Lönguskerjum.
>
> Hrognkelsafjara nokkur og skelfiskfjara í sama stað.
>
> Heimræði er árið um kríng og lendíng góð, gánga skip ábúandans eftir hentugleikum. Kóngsskip eitt, fjögra manna far, hefur stundum gengið eitt um vertíð, og þó síðan Heidemann skildi við ekkert. Verbúð fylgdi engin, og hýsti bóndinn skipshöfn. Inntökuskip allskjaldan fyrir undirgift til ábúanda.
>
> Túnin brýtur og fordjarfar sjáfargángur, so að ei er húsum óhætt.
>
> Engjar eru öngvar.
>
> Útigángur enginn og haglaust um sumur.
>
> Hjáleigumaður heima við bæinn Hallvarður Gunnsteinsson,

[491] Skjal nr. 2(123).
[492] Skjal nr. 2(64).
[493] Skjal nr. 2(161).

> […]
>
> Eldiviðartak af mó ásamt heimabóndanum.
>
> […].[494]

Í jarðamati Gullbringusýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Hrólfsskála metinn átta hundruð og 40 álnir. Jörðin var konungsjörð.[495]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Hrólfsskáli á Seltjarnarnesi metin að dýrleika átta hundruð og 1/3 hluti úr hundraði og skráð sem bændaeign.[496]

Í jarðamati Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Hrólfsskála:

> Hrólfsskáli. Túnið umgirdt, allmikid, gott og greidfært en nokkud grítt. Næstum landlaust utan gards. Beitarlaust sumar og vetur. Útrædi gott á öllum ársins tímum. Lendíng og hrognkelsaveidi gód. Vergögn gód. Þángtekja nokkur. Mótak og torfristu vantar. Fodrar í medalári 3 kyr. P. Guðmundsson gat ei vegna tengda vid eigandann tekid þatt í matinu.[497]

Í undirmati að fasteignamati Kjósarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Hrólfsskáli var í heildina metin á 10.000 kr. Engar upplýsingar koma fram um landamerki jarðarinnar. Eigendur hennar voru Pétur Sigurðsson og Guðmundur Pétursson.[498]

5.7.3.6 Bakki á Seltjarnarnesi

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Seltjarnarneshrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Bakka:

> **Backe**, bygð í óskiftu heimalandi Ness á Seltjarnarnesi og nú lögbýli kallað.
>
> Jarðardýrleiki er óviss.
>
> Eigandi er kirkjan á Nesi á Seltjarnanesi.
>
> Ábúandinn Bjarni Árnason.
>
> […]
>
> Torfristu og stúngu og móskurð til eldiviðar brúkar jörðin í óskiftu landi heimajarðarinnar Ness.
>
> Rekavon lítil.
>
> Sölvatekju brúkar jörðin í Lönguskerjum.
>
> Hrognkelsafjara gagnvænleg.
>
> Skelfiskfjara hjálpleg til beitu.
>
> Heimræði er árið um kríng og lendíng góð, gánga skip ábúandans eftir hentugleikum. Kóngsskip hafa hjer aldrei gengið það menn minnast, en inntökuskip stundum fyrir undirgift til ábúandans.
>
> Túnin brýtur sjáfargángur til stórskaða.

---

494 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* III, bls. 236–237, skjal nr. H-7.
495 Skjal nr. 2(106).
496 Skjal nr. 4(1), bls. 94.
497 Skjal nr. 2(123).
498 Skjal nr. 2(162).

> Engjar eru öngvar.
>
> Útihagar öngvir nema í óskiftu heimajarðarinnar Ness landi, og þó þröngvir.
>
> Vatnsból bregst oftlega bæði sumar og vetur.
>
> Afbýlissmaður heima við bæinn Guðmundur Þorsteinsson,
>
> […]
>
> Eldiviðartak af mó, sem tekst í fjöru, hjálplegt.
>
> Sölvafjöru og önnur hlunnindi hefur hjáleigumaðurinn ásamt heimabóndanum.
>
> Tómthúsmaður heima við bæinn Halldór Eireksson.
>
> […]
>
> Eldiviðartak af mó, sem tekst í fjörunni.[499]

Í jarðamati Gullbringusýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Bakka ótilgreindur. Jörðin tilheyrði dómkirkjunni í Reykjavík.[500]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Bakki á Seltjarnarnesi skráð sem eign Reykjavíkurkirkju en dýrleika hennar er ekki getið.[501]

Í jarðamati Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Bakka:

> Bakki. Túnid umgirdt, stórt, en mjög þyft, grítt og graslítid. Land utan túns ad tiltölu í óskiptu landi ámótsvid Nes og Biggard. Ekkert slægjuland utan túns. Utrædi gott á ollum ársins tímum. lending, vergögn og hrognkelsaveidi gód. Nokkur fjörumór og Þángskurdur. Torfristu vantar. Flædihætt. Fódrar í medalári 1½ kú.[502]

Í undirmati að fasteignamati Kjósarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Bakki var metin á 4.100 kr. Tilgreint er að landamerkjalýsing hennar var sameiginleg með Nesi. Eigandi jarðarinnar var dómkirkjan í Reykjavík.[503]

Í landamerkjabók Gullbringu- og Kjósarsýslu er færð inn útskrift úr landskiptabók Kjósarsýslu um Nes á Seltjarnarnesi. Landskiptin fóru fram í október 1920 en skjalið var þinglesið 30. júní 1922. Í skjalinu segir meðal annars um Bakka:

> Útskrift úr Land-skiftabók Kjósarsýslu.
>
> Nes við Seltjörn.
>
> Land-skifta hjer hafa beiðzt:
>
> Gunnsteinn Einarsson eigandi og ábúandi fjórðungs af Nesjörðu (Ness 2)
>
> Kristín Ólafsdóttir, eigandi og ábúandi helftar af Nesi (Nes 1.)
>
> Sigurður Þórólfsson, ábúandi Ráðagerðis og eigandi þess, er telst áttungur af Nesjörð.
>
> […]

499 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* III, bls. 238–239, skjal nr. H-7.
500 Skjal nr. 2(107).
501 Skjal nr. 4(1), bls. 94.
502 Skjal nr. 2(123).
503 Skjal nr. 2(163).

Samkomulag varð að skifta ekki Gröndum- sand- og malarrifum við sjó sunnan og vestan að Bakkatjörn. Skyldu þeir framvegis, eins og fyr vera til sameiginna nota: sem vegir út í Suðurnes, til fjörumótekju, rekþaratekju, fiskþurkunar o.s.frv.

Engin mótmæli komu gegn því, að kirkjujarðirnar ættu sjöttung útlanda, nje gegn skiftum túna og sáðgarða, samkvæmt brjefi nr. 5. En um sjergirta sáðreiti norður við Nesvör er eigendur heimajarða í Nesi hafa notað, var nokkuð deilt. En með því þeir eigi eru „innan túngirðinga“, sem brjefið ákveður, var álit skiftamanna, að þeir yrðu að teljast til óskifts lands.

Landamerki eru talin ágreiningslaus gagnvart öðrum jörðum. Landið er umflotið sjó á alla vegu, nema að austan, en þar er forn merkjagarður fjara millum þvert yfir nesið, nefndur Valhúsgarður.

Neseigninni eru talin fylgja útskerin Kerlingarsker vestur af Suðurnesi og Löngusker á Skerjafirði.

Eyjarnar Akurey og Grótta eru fyrir nokkru orðnar sjereignir, með öllu lausar við Neseignina.

[…]

Skiftin eru gerð þannig:

Ákveðin vegastæði:

[…]

Af útlandi eignast:

Bakki (hálfur sjöttungur útlanda):

Sunnan Ness 2. (sjá b.1.) milli Valhússgarðs og vegar b. við Einingarhorn; þar suður í sjó. Í þessu landi er Bakkakot. Skal íbúum þess frjáls leið um túngötu Bakka, og að gera veg frá henni að Bakkakotsreit og viðhalda honum. Slit og skemdir á túngötu Bakka er af umferð Bakkakotsbúa leiðir, bæti eigandi Bakkakots (taki þátt í viðhaldi götunnar) eftir samkomulagi, ella mati dómkvaddra manna.

Skák í Suðurnesi milli eignarhluta Nesseigenda þar og austan vegar e., fleygmynduð, mjóst við veginn, en breiðust á austurbakkanum.

[…]

Fjörurjettindi og skyldur (brotvarnir) eignast hver fyrir sínu landi.

Óskift (til sameiginna nota):

Grandarnir: austurmörk í Bakkagranda er vesturmarkalína Bakkalands (heima) frá Einingarhorni suður í sjó; norðurtakmark vesturgranda: suðurtúngarður Bakka (við sjó) um fitarhornið út í tjörnina; varða á grandanum. Suðurtakmörk: varða, þaðan stefna á bæinn á Aurriðakoti (lína dregin á „kortið“), tekur lítinn mána af eystri bakkanum.

Útskerin Kerlingarsker og Löngusker og Bakkatjörn. – Sje framræsla auðveldari með því að fara gegn um annars land, skal það heimilt, með sem minstum skemdum á því landi, að hjá má komast.

[…]

Bókun lokið í dag.

p.t. Reykjavík 25. okt. 1920.

Björn Bjarnarson

Eggert Briem frá Viðey

Ísak Bjarnason frá Fífuhvammi[504]

5.7.3.7 Nes við Seltjörn / á Seltjarnarnesi

Í máldaga Vilchins fyrir Nikulásarkirkju á Seltjarnarnesi frá um 1397 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Nichulaskirkia i Seltiarnarnesi a […] þridiunginn i Heimalanndi med rekumm skogumm oc afriettumm. Eidzlandi. Backa oc Byggardi.
>
> Half Krossvyk ad vidreka.
>
> Herkistader ad vidreka ollumm.
>
> Arland nedra.
>
> Þar skal vera prestr oc diakn.[505]

Í máldaga Gísla Jónssonar biskups fyrir kirkjuna að Nesi frá 1570 segir eftirfarandi um eignir og ítök kirkjunnar:

> Kirkian ad Nese ä Seltiarnarnese. a Thriðiung i heimalande. med rekum. Skögum. afrettum. Eijdzlandj Backa og Bijggarde. Hälf Krossavijk ad vidreka, Herkestader ad vidreka øllum. Arland nedra.
>
> Jtem fiordung veidar i Ellida Äm.[506]

Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* yfir Seltjarnarneshrepp frá 1703 segir eftirfarandi um Nes:

> **Nes á Seltiarnanese**, kirkjustaður.
>
> Jarðardýrleiki er óviss.
>
> Eigandinn kóngl. Majestat.
>
> Ábúandi sýslumaðurinn Jón Eyúlfsson.
>
> […]
>
> Fóðrast kann á grasnautn þeirri, er heimabóndinn sjálfur yrkir, af túnunum og eyjunni, sem Akurey heitir, viii kýr.
>
> […]
>
> Selstaða er jörðinni eignuð þar sem heitir Nesssel í Seljadal undir Grímafelli, og hefur um lánga stund ekki brúkuð verið.
>
> Torfristu og stúngu og móskurð til eldiviðar hefur jörðin í heimalandi til þessa dags haft, en er nú aldeiliss að þrotum komið.
>
> Fjörugrasatekja lítil.
>
> Selveiði hefur verið en er aldeiliss frá.
>
> Rekavon í minna lagi.

[504] Skjal nr. 2(36).
[505] *Íslenzkt fornbréfasafn* IV, bls. 108–109, skjal nr. 4(82).
[506] *Íslenzkt fornbréfasafn* XV, bls. 637, skjal nr. 4(82).

Sölvafjara lítil í heimalandi.

Hrognkelsafjara gagnvænleg.

Heimræði er árið um kríng og lendíng í betra lagi, gánga skip ábúandans eftir hentugleikum. Kóngsskip engin hafa hjer gengið fyr nje síðar það menn minnast, og skjaldan inntökuskip, en sjeu þau nokkur, þá tekur heimaábúandi undirgift af.

Þángfjara til eldiviðartaks hefur hjer áður nokkurn part brúkuð verið, má og enn að nokkru leyti til gagns koma en þó hvergi nærri so sem heimajörðunni og hjáleigunum nægi.

Engjar eru öngvar nema ey sú, er áður greinir og Akurey heitir.

Útihagar þröngvir, flæðihættir og líka voveiflegir á landi fyrir fornum torfgröfum, nema um vetur lítið fyrir sauð í Akurey.

Skipa uppsátur og hjallstæði við sjóinn brýtur sjáfargángur skaðlega.

Verstaða fylgir jörðinni þar sem heitir Suðurnes.

Verbúðir eru þar þrjár:

[…]

Nyebær, fyrsta hjáleiga, bygð að nýju í tíð Sr. Stefáns.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúandinn Eyúlfur Einarsson.

[…]

Eldiviðartak af móskurði.

Jónshus, önnur hjáleiga.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúandinn Jón Jónsson.

[…]

Eldiviðartak af móskurði.

Giesthus, þriðja hjáleiga.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúandinn Höskuldur Eyúlfsson.

[…]

Eldiviðartak af móskurði.

Þiskhus, fjórða hjáleiga.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúandinn Gísli Jónsson.

[…]

Eldiviðartak af móskurði í heimajarðarinnar landi.

Smidshus, fimta hjáleiga.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúandinn Gissur Hildibrandsson.

[…]

Eldiviðartak af móskurði.

Móakot, sjötta hjáleiga.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúandinn Grímur Ellendsson.

[…]

Eldiviðartak af móskurði.

Kot, sjöunda hjáleiga.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúandinn Sturli Jónsson.

[…]

Eldiviðartak af móskurði.

Grotta, áttunda hjáleiga.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúandinn Ólafur Benedichtsson.

[…]

Eldiviðartak af móskurði.

Tún hjáleigunnar brýtur til stórskaða sjáfarágángur.

Engjar eru öngvar.

Heimræði er árið um kríng og lendíng brimsöm, og gánga þó skip ábúandans eftir hentugleikum. Kóngsskip eitt, fjögra manna far, hefur hjer til forna gengið, fylgdi því verbúð engin, en skipshöfn lá við búð þá, er heimabóndanum í Nesi tilheyrði, og var undirgift gefin til heimabóndans í Nesi. Nú um lángar stundir hefur kóngsskip hjer ekkert gengið. Inntökuskip og verbúð ein er hjer enn nú, sem heimaábúandanum á Nesi tilheyrir og hann tekur undirgift af. Hjer fyrir utan má hjáleigumaðurinn hafa sína eigin skipaútgjörð sem hann megnar og inntökuskip so mörg sem hann getur hýst skipshafnir og tekið til soðníngа. Skipauppsátur og naustastæði er á þeirri lóð, sem Bygggarði fylgir.

Rádagierde, níunda hjáleiga.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúendur Hildibrandur Jónsson, býr á hálfri, annar Jón Jónsson, býr á hálfri.

[…]

Eldiviðartak af móskurði.

Hjer að auki **Bakrangur**, hjáleiga fyrsta heima við bæinn.

Jarðardýrleiki er óviss.

Ábúandinn Guðmundur Ólafsson.

[…]
Eldiviðartak af móskurði.

Nordurbær, önnur hjáleiga heima við bæinn.
Jarðardýrleiki er óviss.
Ábúandinn Arnes Hildibrandsson.
[…]
Eldiviðartak af mótorfi.

Jacobshus, þriðja hjáleiga heima við bæinn.
Jarðardýrleiki er óviss.
Ábúandinn Jón Jónsson.
[…]
Eldiviðartak af móskurði.

Dugguhus, tómthús.
Húsmaðurinn Jón Ellíngsson.
[…]
Eldiviðartak af móskurði hefur húsmaðurinn.

Tómthúsmaður annar Grettir Petursson alleinn.
[…]
Eldiviðartak fylgir ekki og kaupir húsmaðurinn soðníngu.[507]

Í jarðamati Gullbringusýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Ness við Seltjörn með hjáleigum metinn á 100 hundruð. Jörðin var konungsjörð. Fram kemur að hluti af heyafla fékkst úr eyju sem fylgdi jörðinni, þ.e. Akurey.[508]

Í *Jarðatali* Jóns Johnsens frá 1847 er jörðin Nes við Seltjörn metin 40 hundruð að dýrleika og skráð sem bændaeign. Í neðanmálsgrein segir að árið 1803 heyri Akurey undir jörðina [509]

Í jarðamati Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um jörðina Nes:

> Nes med Akurey og hjáleigunum Gesthúsum, Nyabæ, Radagerdi, Knopsborg og Gróttu (fyrir laungu í eydi af sjáfarágángi og landbroti.) Túnid umgirdt, mjög stórt, mestmegnis þyft, sendid, hardt og seinunnid, en allgrasgefid. Land utantuns ad tiltölu í óskiptu landi á móts vid Bakka af Biggard, ekki stórt, en ágjætt til beitar þótt graslítid sé. Utlandid undirorpid töluverdum skemdum af sjáfarágángi og sandfoki. Utrædi á ollum ársins tímum hægt og ágjætt. Lendíng og vergögn allgód. Hrognkelsaveidi gód. Fjörumór og talsverd þáng og þaunglatekja. Torfristu vantar. Flædihætt. J Akurey fodur

[507] *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns* III, bls. 239–247, skjal nr. H-7.
[508] Skjal nr. 2(108).
[509] Skjal nr. 4(1), bls. 94.

> fyrir 1 kú af tödu, mikil lundatekja, mjög litil dúntekja (2 pund árlega), ágjæt beit á vetrum fyrir altad 60 fjár. Fódrar í medalári 13 kyr.
>
> Ath. Bollagardar, Tómthus med útgræddum umgirdtum túnbletti, er fyrir nokkrum árum byggt utangards ad Nesi í óútskiptu landi þess á mots vid Biggard og Bakka.[510]

Í undirmati að fasteignamati Kjósarsýslu 1916–1918 kemur fram að jörðin Nes var í heildina metin á 34.000 kr. Eigendur jarðarinnar voru Kristín Ólafsdóttir og Björn Ólafsson. Um landamerki segir:

> Lm. Valhúsgarður f. alla Nestorfuna.[511]

Í landamerkjabók Gullbringu- og Kjósarsýslu er færð inn útskrift úr landskiptabók Kjósarsýslu um Nes á Seltjarnarnesi. Landskiptin fóru fram í október 1920 en skjalið var þinglesið 30. júní 1922. Í skjalinu segir meðal annars:

> Útskrift úr Land-skiftabók Kjósarsýslu.
>
> Nes við Seltjörn.
>
> Land-skifta hjer hafa beiðzt:
>
> Gunnsteinn Einarsson eigandi og ábúandi fjórðungs af Nesjörðu (Ness 2)
>
> Kristín Ólafsdóttir, eigandi og ábúandi helftar af Nesi (Nes 1.)
>
> Sigurður Þórólfsson, ábúandi Ráðagerðis og eigandi þess, er telst áttungur af Nesjörð.
>
> […]
>
> Upplýst var að Bakkakotsreitur, 400 ferfaðmar, er samnefnt hús stendur á, hafi af Nesjarðareigendum verið seldur úr óskiftu landi, og að kirkjujarðirnar ættu ófengið fyrir sinn hluta, um 66□ fðm.
>
> Samkomulag varð að skifta ekki Gröndum- sand- og malarrifum við sjó sunnan og vestan að Bakkatjörn. Skyldu þeir framvegis, eins og fyr vera til sameiginna nota: sem vegir út í Suðurnes, til fjörumótekju, rekþaratekju, fiskþurkunar o.s.frv.
>
> Engin mótmæli komu gegn því, að kirkjujarðirnar ættu sjöttung útlanda, nje gegn skiftum túna og sáðgarða, samkvæmt brjefi nr. 5. En um sjergirta sáðreiti norður við Nesvör er eigendur heimajarða í Nesi hafa notað, var nokkuð deilt. En með því þeir eigi eru „innan túngirðinga“, sem brjefið ákveður, var álit skiftamanna, að þeir yrðu að teljast til óskifts lands.
>
> Landamerki eru talin ágreiningslaus gagnvart öðrum jörðum. Landið er umflotið sjó á alla vegu, nema að austan, en þar er forn merkjagarður fjara millum þvert yfir nesið, nefndur Valhúsgarður.
>
> Neseigninni eru talin fylgja útskerin Kerlingarsker vestur af Suðurnesi og Löngusker á Skerjafirði.
>
> Eyjarnar Akurey og Grótta eru fyrir nokkru orðnar sjereignir, með öllu lausar við Neseignina.
>
> Umboðsmaður Stjórnarráðsins lagði til, að hluta kirkju(= ríkis)jarðanna úr útlandinu yrði skift milli þeirra að jöfnu en umboðsmaður ábúanda Bygggarðs bað bókað, að hann krefðist skifta á því eftir ^{hndr}-tali býlanna.
>
> […]
>
> Skiftin eru gerð þannig:

[510] Skjal nr. 2(123).
[511] Skjal nr. 2(164).

Ákveðin vegastæði:

[…]

Af útlandi eignast:

Nes 1. (helft Nesjarðar):

Beggja megin Framnesvegar, norðan hans alt fyrir austan Bollagarðaveg, en sunnan alt milli túna og Valhúsagarðs að Nýjabæjarkrók.

Fitina sunnan túna, að tjörninni frá Tjarnargötu, og bakka þar austur frá milli skákar Ness 2. (vegar b.) og Grandaendans nyrðra.

Suðurhluti Suðurness.

Nes 2. (fjórðungur Nesjarðar):

Skák austan túna (Einingar), milli Bakka og Ráðagerðisskákar.

Fitina austan Tjarnargötu að suðurenda vegar b. við Einingarhorn, milli túns og tjarnar.

Norðurhluta Suðurness.

Vesturskák milli Ness 1. og Nýjabæjar.

Auk þess hafa eigendur Ness 1.+2. sáðgarðana við Nesvör, eins og verið hefir, og landræmur austan og norðan þeirra, auk vegarins a. til sameiginna nota. Umferð skal frjáls um ræmuna meðfram fjörunni. Vörin þar fram undan er til nota fyrir Nesseigendur báða

Nýibær (áttungur Nesjarðar):

Skák austan túna, milli Ness 1. og Ráðagerðisskákar, 68 metra breiða, að Valhúsgarði.

Blett austur frá sínu heimatúni að Sjáfargötu, norðan túngirðinga Ness 2. sunnan Nesvaragarða, en að sjó fram fyrir austan þá.

Vesturskák milli Ness 2. og Ráðagerðis.

Ráðagerði (áttungur Nesjarðar):

Skák austan túna (Einingar), milli Ness 2 og Nýjabæjarskáka, 68 m. breiða, að Valhúsgarði.

Nyrzta hluta Ráðagerðisbakka vestan túns suður að vesturskák Nýjabæjar.

Umferð skal frjáls um fjöruna norðan og vestan Ráðagerðisbakka (allra skákanna þar).

Vitaverði í Gróttu skal frjáls umferð fyrir gangandi menn um túngötu Ráðagerðis, og til fjöru vestan túns þar.

Bakki (hálfur sjöttungur útlanda):

Sunnan Ness 2. (sjá b.1.) milli Valhússgarðs og vegar b. við Einingarhorn; þar suður í sjó. Í þessu landi er Bakkakot. Skal íbúum þess frjáls leið um túngötu Bakka, og að gera veg frá henni að Bakkakotsreit og viðhalda honum. Slit og skemdir á túngötu Bakka er af umferð Bakkakotsbúa leiðir, bæti eigandi Bakkakots (taki þátt í viðhaldi götunnar) eftir samkomulagi, ella mati dómkvaddra manna.

Skák í Suðurnesi milli eignarhluta Nesseigenda þar og austan vegar e., fleygmynduð, mjóst við veginn, en breiðust á austurbakkanum.

Bygggaður (hálfur sjöttungur útlanda):

Landið norðan Framnessvegar milli Bollagarðavegar (2.a.1.) og austan Sjávargötulínu í sjó fram. Frá vegarhliði er Bollagarðatúngarður í merkjum út í horn hans, en þá bein lína við sáðgarð þar vestanverðan í sjó fram. Í síðastnefndri línu, og að mestu vestan við hana, er Bollagarðabrunnur, og skal frjálst að nota hann þaðan eins og verið hefur.

Blettur þríhyrndur landsunnan við reit Bygggarðs í Einingu er á tvo vegu takmarkast af vegi b., er þar beygist. Suðurnes er sem eyja, tengt heimalandi með hinum óskifta vesturgranda. Allir aðrir framangreindir landshlutar liggja að meira eða minna leyti að áður skiftum túnum hvers býlis, nema 2.b.1. er lítið eitt laust frá öðru landi Ness 2. öðru varð eigi við komið; og 2.f.1. laust við tún Bygggarðs; en þó nærri því, en túnið þar heima er innilokað í önnur tún, nema sjáfarmegin.

Þar sem girðingar, eldri vegir eða sjór eigi er merki, eru allar nýjar merkjalínur dregnar með rauðu á landmyndina (kortið) og voru sett merki við enda þeirra á landinu í viðurvist hlutaðeigenda, en þeir skyldu umbæta þau og viðhalda. Nafn eignarbýlis er ritað á hvern landshluta þess á „Kortinu“.

Í fitinni 2.a.2. er brunnur Nesbúa til sameiginna nota fyrir Neseigendur báða (Nes 1.+2.).

Fjörurjettindi og skyldur (brotvarnir) eignast hver fyrir sínu landi.

Óskift (til sameiginna nota):

Grandarnir: austurmörk í Bakkagranda er vesturmarkalína Bakkalands (heima) frá Einingarhorni suður í sjó; norðurtakmark vesturgranda: suðurtúngarður Bakka (við sjó) um fitarhornið út í tjörnina; varða á grandanum. Suðurtakmörk: varða, þaðan stefna á bæinn á Aurriðakoti (lína dregin á „kortið“), tekur lítinn mána af eystri bakkanum.

Útskerin Kerlingarsker og Löngusker og Bakkatjörn. – Sje framræsla auðveldari með því að fara gegn um annars land, skal það heimilt, með sem minstum skemdum á því landi, að hjá má komast.

Hinn tjeði blettur (brjef 6.) fellur í hlut Ness 1.

[…]

Bókun lokið í dag.

p.t. Reykjavík 25. okt. 1920.

Björn Bjarnarson

Eggert Briem frá Viðey

Ísak Bjarnason frá Fífuhvammi[512]

[512] Skjal nr. 2(36).

6 SJÓNARMIÐ AÐILA

6.1 Íslenska ríkið

Hér verður gerð grein fyrir helstu sjónarmiðum íslenska ríkisins. Af hálfu þess er almennt byggt á því að svæðin sem gerðar eru kröfur til séu landsvæði utan eignarlanda og teljist því þjóðlendur, sbr. 1. og 2. gr. laga nr. 58/1998. Þau atriði sem einkum sé litið til við skilgreiningu á þjóðlendumörkum séu heimildir um landnám, jarðir og jarðamörk, ritaðar heimildir, landfræðilegar aðstæður og önnur atriði sem þýðingu hafa. Að öðru leyti er vísað til almennra sjónarmiða sem gilda í þjóðlendumálum, dómafordæma Hæstaréttar og til *Almennra niðurstaðna óbyggðanefndar*, með viðaukum, sem birtar eru á vefsíðu nefndarinnar.

Af hálfu ríkisins er byggt á því að kröfusvæði ríkisins hafi verið utan landnáms. Af frásögnum *Landnámu* verði ekki ráðið hvort svæðin hafi verið numin og því verði engar afdráttarlausar ályktanir dregnar af þeim um stofnun beins eignarréttar yfir kröfusvæðunum í öndverðu. Verði talið að kröfusvæðin kunni að hafa verið numin í heild eða að hluta er á því byggt að það hafi verið til takmarkaðra nota, eða þá að beinn eignarréttur, sem þannig kunni að hafa stofnast í öndverðu, hafi fallið niður og svæðin síðar verið tekin til takmarkaðra nota annarra. Fyrirliggjandi heimildir, m.a. um nýtingu, styðji það.

Jafnframt er byggt á því að ekki hafi komið til stofnunar beins eignarréttar að kröfusvæðunum með öðrum gildum hætti. Af fyrirliggjandi heimildum verði ekki annað ráðið en að kröfusvæðin hafi eingöngu verið nýtt með takmörkuðum hætti, að því marki sem þau hafi verið nýtt. Þrátt fyrir að heimildir bendi til þess að tilteknar jarðir kunni að hafa kallað til réttinda á kröfusvæðunum þá bendi þær heimildir ekki til þess að slíkt tilkall hafi eða geti grundvallast á beinum eignarrétti, auk þess sem óljóst sé hvernig viðkomandi jarðir hafi verið komnar að þeim réttindum eða hvað hafi falist nánar í því tilkalli.

Að því er varðar öll kröfusvæðin er af hálfu ríkisins horft til staðhátta, gróðurfars og heimilda um nýtingu lands, m.a. í sýslu- og sóknalýsingum og öðrum heimildum. Af hálfu íslenska ríkisins er kröfum og málsástæðum gagnaðila vegna hvers kröfusvæðis hafnað.

Að því er varðar sérstaklega röksemdir gagnaðila ríkisins sem byggjast á lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar er afstaða íslenska ríkisins að umrætt ákvæði geti haft mjög takmarkaða þýðingu við mat á því hvort eyjar og sker á svæði 12 teljist vera þjóðlendur eða eignarlönd í skilningi 1. gr. þjóðlendulaga.

Af hálfu ríkisins er vísað til þess að ákvæðið sé afmarkaður hluti málsliðar sem fjalli um rekarétt og að afar ólíklegt sé, m.a. að virtum almennum lögskýringarsjónarmiðum, svo sem um samræmisskýringu, að almenn grundvallarregla um beinan eignarrétt að eyjum og skerjum væri sett fram með slíkum hætti. Þá hefur af hálfu ríkisins verið teflt fram öðrum skýringarkostum sem byggt er á að séu nærtækari en sá að með reglunni sé fortakslaust mælt fyrir um beinan eignarrétt að nærliggjandi skerkjum. T.d. að

lokamálsliður ákvæðisins feli í sér nánari afmörkun á réttarsambandi landeiganda og rekamanna, í samræmi við önnur ákvæði rekabálks Jónsbókar, eða að ákvæðið feli í sér líkinda- eða sönnunarreglu, en ekki reglu um beinan eignarrétt. Byggt er á því ef um sé að ræða reglu um beinan eignarrétt hljóti hún að sæta takmörkunum, m.a. hvað varðar fjarlægð frá meginlandi.

Að mati ríkisins sé ekki rétt að túlka þá dómaframkvæmd sem fjallað er um í umfjöllun óbyggðanefndar um almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu eyja og skerja á þann veg að í ákvæðinu felist sjálfstæð regla sem kveði á um beinan eignarrétt að eyjum og skerjum. Í því sambandi er m.a. vísað til þess að fæstir dómanna vísi berum orðum til umrædds ákvæðis Jónsbókar, auk þess sem ekki verði séð að deilt hafi verið um tilvist beins eignarréttar heldur einungis hverjum slíkur réttur hafi tilheyrt. Þannig sé umrædd dómaframkvæmd ekki nægilega skýr til þess að unnt sé að slá neinu föstu um þýðingu ákvæðisins eða beitingu þess.

Einnig vísast til umfjöllunar um þróun kröfugerðar ríkisins við meðferð málsins í kafla 3.1.

Um lagarök er af hálfu ríkisins vísað til þjóðlendulaga nr. 58/1998 auk 72. gr. stjórnarskrárinnar. Byggt er á meginreglum eignarréttar um nám, töku og óslitin not, sem og um eignarráð fasteignaeigenda. Jafnframt er vísað til almennra reglna samninga- og kröfuréttar auk hefðarlaga nr. 14/1905. Þá er vísað til laga um afréttamálefni og fjallskil nr. 6/1986, auk ýmissa eignaréttarreglna Grágásar og Jónsbókar.

6.2 Gagnaðilar íslenska ríkisins

6.2.1 Drangey í Skagafirði, Bjarneyjar á Breiðafirði og Knarrarnes á Mýrum

Hér verður fyrst gerð sameiginlega grein fyrir helstu sjónarmiðum þeirra gagnaðila íslenska ríkisins sem gera kröfur vegna Drangeyjar í Skagafirði, Bjarneyja á Breiðafirði og Knarrarness á Mýrum en sami lögmaður gætir hagsmuna þeirra. Gerð verður grein fyrir sjónarmiðum sem varða hverja jörð sérstaklega í undirköflum.

Af hálfu framangreindra gagnaðila ríkisins er byggt á því að með kröfugerð ríkisins sé gerð alvarleg aðför að eignarrétti þeirra sem njóti verndar 72. gr. stjórnarskrárinnar, sbr. 1. gr. samningsviðauka nr. 1 við mannréttindasáttmála Evrópu (MSE) sem lögfestur hefur verið með lögum nr. 62/1994.

Í ljósi kröfugerðar ríkisins er byggt á því að óbyggðanefnd verði að taka skýra afstöðu til þeirra röksemda sem byggðar séu á 72. gr. stjórnarskrárinnar sem og 1. gr. samningsviðauka nr. 1 við MSE við mat á því hvort sönnur hafi tekist fyrir löglegu eignarhaldi.

Hafa beri í huga að hugtakið *eign* í skilningi 1. gr. samningsviðauka nr. 1 við MSE hafi verið túlkað á þá leið af Mannréttindadómstól Evrópu (MDE) að það hafi sjálfstæða merkingu. Með sjálfstæðri merkingu sé átt við að við mat á því hvort í tilteknu máli sé um að ræða eign sem njóti verndar 1. gr. þurfi að kanna hvort svo sé samkvæmt innanlandsrétti þess ríkis, sem í hlut eigi. Skortur á slíkri vernd að landsrétti ráði hins vegar

ekki alltaf úrslitum um mat á því hvort um eign sé að ræða í skilningi 1. gr. Þannig geti verið um að ræða eign í skilningi ákvæðisins þótt dómstólar viðkomandi aðildarríkis hafi ekki talið að um eign væri að ræða samkvæmt innanlandsrétti þess ríkis.

Þá er einnig byggt á sjónarmiðum sem MDE hafi lagt til grundvallar um lögmætar væntingar. Þannig hafi MDE lagt til grundvallar að væntingar einstaklinga eða lögaðila til að njóta eigna sinna séu verndaðar af 1. gr. samningsviðauka nr. 1 við MSE ef þær eru byggðar á sanngjörnu og réttlætanlegu trausti á réttargerning, sem sé tengdur við eignarréttindi og hafi áreiðanlegan lagagrundvöll.

Sérstaklega er vísað til 56. kapítula landabrigðisþáttar Grágásar og 61. kapítula rekabálks Jónsbókar, en í lokamálslið 56. kapítula landabrigðisþáttar Grágásar segi: „Svo er og mælt ef sker eða eyjar liggja fyrir landi manns, og á sá maður það og reka þann er fylgir er meginland á næst, nema kaupum sé á annan veg komið.“ Í 61. kapítula Jónsbókar segi: „Ef viðr flýtur í netlögum, þann á rekamaðr. En ef útar er viðrinn, ok má þó sjá fisk á borði, þá á sá maðr, er jörð á, ok allt þat er þar flýtr. En fjörumaðr þat, sem í netlögum er, hvárt sem net er lagit af landi eða skeri. Ef sker eða eyjar liggja fyrir landi manns, ok á sá þat ok reka þann, er fylgir, er meginland á næst, nema með lögum sé frá komit.“ Ákvæðin séu efnislega samhljóða, enda eigi Jónsbókarákvæðið rætur að rekja til Grágásar. Orðið *þat* vísi ekki til annars en eyja eða skerja skv. eðlilegri orðskýringu og þ.a.l. að *það* sé eign sem fylgir næstliggjandi meginlandi. Uppruni ákvæðisins í Grágás beri þess merki þess að lokasetningin sé sjálfstæð regla. Vísað er til dóms Landsyfirréttar í máli nr. 15/1874 um Ketilsker og Djúpsker undan Syðra-Skógarnesi. Varðandi túlkun á orðasambandinu *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins, bendi óbyggðanefnd á í umfjöllun um almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu eyja og skerja utan meginlandsins að af orðalagi ákvæðisins verði ekki ráðið að unnt sé að slá fastri og afdráttarlausri reglu um hversu langt frá landi gildissvið þess geti náð í öllum tilvikum. Þótt dómur Landsyfirréttar í máli nr. 15/1874 hafi tekið mið af skerjum sem voru um 2 km frá landi, og nefndin telji almennt unnt að miða við þessa fjarlægð sem viðmið fyrir eignarland, séu það ekki tæmandi mörk. Þetta þýði að eyjar og sker sem eru lengra en 2 km frá meginlandi geti engu að síður fallið undir gildissvið ákvæðisins.

Byggt er á því að notkun landsvæðanna í gegnum aldirnar hafi ekki verið með þeim hætti að þau flokkist til svokallaðra almennings-afrétta, né heldur hafi þau staðið almenningi frítt til afnota. Landsvæðin falli ekki undir forna skilgreiningu lögbókanna fornu um afrétti: „það eru afréttir sem tveir eða fleiri eigu saman“. Þvert á móti hafi umþrætt landsvæði verið nýtt af landeigendum eftir búskaparháttum og aðstæðum á hverjum tíma, allt frá því að þau voru numin til eignar. Þá er á því byggt að eignarréttarlegt inntak hugtaksins afréttur hafi ekki mikið sjálfstætt gildi við mat á grunneignarrétti á landi. Hugtakið hafi haft margræða merkingu í löggjöf fyrr og síðar. Afréttarlönd geti allt eins verið eignarlönd, eins og margdæmt hafi verið, sbr. meðal annars Hrd. 448/2006 (Stórhöfði), Hrd. 536/2006 (Hvítmaga) og Hrd. 41/2020 (Þóreyjartungur). Þessir dómar sýni að það eitt að land hafi verið nefnt afréttur eða almenningur eða að

það hafi verið nýtt til beitar komi ekki í veg fyrir að það teljist eignarland, sérstaklega þegar önnur gögn og sögulegar heimildir styðji beinan eignarrétt.

Ósannaðar séu röksemdir ríkisins þess efnis að svæðin hafi ekki verið numin til beinnar eignar, heldur aðeins til afnota. Svæðin hafi verið numin og nýtt með öllum mögulegum hætti, eftir fremsta megni hverju sinni. Eigendur hafi farið með öll hefðbundin eignarréttindi jarðarinnar, sem m.a. hafi lýst sér í því að þeir hafi bannað öðrum not eignarinnar. Þá hafi þeir borgað af allri eigninni lögboðin gjöld, þ.m.t. eignarskatta. Enginn hafi getað nýtt landið til beitar, hvað þá annars, nema með samningum við landeigendur. Það hafi gilt frá öndverðu.

Um lagarök er vísað til meginreglna eignaréttar og stjórnarskrár lýðveldisins Íslands, sérstaklega 72. gr. og 65. gr. Einnig er vísað til mannréttindasáttmála Evrópu, einkum 2. og 6. gr. og 1. gr. 1. samningsviðauka við hann. Þá er vísað til landamerkjalaga, nr. 41/1919, laga nr. 46/1905 um hefð, og laga um skráningu, merki og mat fasteigna, nr. 6/2001. Vísað er til venjuréttar og til almennra reglna samninga og kröfuréttar um skuldbindingargildi samninga. Jafnframt er vísað til almennra meginreglna stjórnsýsluréttar sem ákvæði stjórnsýslulaga, nr. 37/1993, séu byggð á. Sérstaklega er vísað til rannsóknarreglu, jafnræðisreglu og meðalhófsreglu. Vísað er til þinglýsingarlaga, nr. 39/1978, einkum 25.–27. gr. Þá er vísað til laga um afréttamálefni, fjallskil o.fl., nr. 6/1986. Jafnframt er vísað til þjóðlendulaga, nr. 58/1998, einkum 1. gr., 5. gr., 15. gr., 17. gr., 11. gr. og 2. mgr. 12. gr. Krafa um málskostnað byggist á XXI. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, sbr. 17. gr. þjóðlendulaga.

6.2.1.1 Drangey í Skagafirði

Af hálfu gagnaðila ríkisins vegna Drangeyjar í Skagafirði er vísað til heimildaskjala, fornra og nýrra, sem byggt er á að sýni ótvírætt fram á beinan eignarrétt þeirra í gegnum tíðina. Krafan byggist m.a. á *Landnámu*, máldögum, afsölum, jarðamati og jarðabókum, og fleiri skjölum er varða Drangey.

Byggt er á því að eignarhald á Drangey sé vel skjalfest. Hólakirkja hafi eignast Drangey á 14. öld, og eignarhaldið hafi verið staðfest með Eyrarlandsdómi þann 5. júlí 1462. Í dóminum hafi sex prestar vottað að Hólakirkja hefði átt eyjuna í 25–40 ár, og hún dæmd kirkjunni til óbrigðilegrar eignar. Í *Jarðabók* Árna og Páls komi fram að Drangey sé eign Hólastaðar. Hólastóll hafi átt Drangey allt til ársins 1802, en þá hafi hún verið seld Jakobi Havsteen, kaupmanni á Hofsósi. Árið 1885 hafi Skagafjarðarsýsla keypt Drangey af Havsteen-ættinni. Kaupin hafi verið gerð í ljósi mikilvægis eyjarinnar sem forðabúrs fyrir almenning í Skagafirði, til að tryggja að hún yrði ekki seld útlendingum og samfélagið gæti áfram nýtt hana. Eyjan hafi síðan verið í eigu Skagfirðinga, fyrst sýslunefndar Skagafjarðar og síðar Sveitarfélagsins Skagafjarðar. Núverandi eignarheimild landeigenda hafi verið þinglýst athugasemdalaust og verið viðurkennd af öllum aðilum, þar á meðal hinu opinbera, um áratugaskeið.

Á því er byggt að landsvæðið sé innan marka upphafslegs landnáms á svæðinu. Ekkert bendi til þess að þetta landsvæði hafi verið undanskilið landnámi. Virðist hugmyndir ríkisins þess efnis að svæðið hafi aldrei verið undirorpið beinum eignarrétti, og nýting þess hafi ekki verið með þeim hætti, úr lausu lofti gripnar og stangist á við fornar heimildir um eignarrétt á þessu svæði, en af skjölum sé ljóst að allt land á svæðinu hafi verið háð beinum eignarrétti. Með vísan til *Landnámu* sé jafnframt ljóst að hið umþrætta land hafi verið í óslitinni einkaeign frá landnámi, en ekki almenningur eða afréttur.

Ljóst sé að ekkert þinglýst landamerkjabréf hafi fundist fyrir Drangey, enda ljóst að engin þörf hafi verið talin á slíku þar sem landamerki séu skýr, meðal annars af náttúrunnar hendi. Þá hafi eignarrétturinn verið algjörlega skýr, einkum með vísan til Eyrarlandsdómsins frá 1462. Samkvæmt 5. gr. reglugerðar um merki fasteigna nr. 160/2024 teljist merki glögg ef þau fylgja ómanngerðu landslagi, ám, vötnum eða vatnaskilum og þess er getið í heimildum og fyrirbærin nafngreind eða lýst nánar svo ekki sé vafi um við hvað er átt. Þetta ákvæði styðji það sjónarmið að náttúruleg landamerki geti verið fullnægjandi.

Krafa ríkisins um að viðurkennt verði að land þetta hafi aldrei verið undirorpið beinum eignarrétti, eða sá eignarréttur síðar fallið niður, fái ekki staðist, sbr. hina löngu eignaskráningu á jörðinni. Á því er byggt að um sé að ræða land jarðar frá öndverðu og fornar merkjalýsingar styðji við það. Jörð með þinglýstu afsali, sem styðjist við eldri eignarheimildir, sé eignarland, en sá sem haldi öðru fram hafi sönnunarbyrðina fyrir því.

Drangey sé klettaborg úti á miðjum Skagafirði, hátt í 200 metrar þar sem hæst er og ófær uppgöngu nema á einum stað. Flatarmál hennar sé um 19 hektarar við sjávarmál en graslendi uppi umtalsvert minna, líklega 7–8 hektarar. Jarðamat Skagafjarðarsýslu 1849–1850 lýsi Drangey sem óbyggðri og óákveðinni til hundraðatals, en taki fram að þar sé „kjarngóður bithagi fyrir 20 til 30 kindur bæði vetur og sumar“, þó með mikilli hættu vegna bjargfalls. Þar sé einnig getið um „dranginn Kerlingu sunnan við eyna“ sem fylgdi eyjunni.

Fram kemur að ekki sé kunnugt um ársbúsetu í Drangey, fyrir utan dvöl útlagans Grettis þar á árunum 1028–1031, að talið sé. Í Grettis sögu segi að eyjan hafi þá verið í eigu nokkurra einstaklinga í Skagafirði. Eyjan hafi löngum verið sannkölluð matarkista héraðsbúa og hafi stundum verið talað um hana sem *vorbæru Skagfirðinga* þegar nýmetið í formi eggja og fugls kom í sveitirnar eftir búsveltu vetrarins og einhæfni í mat.

Öldum saman hafi verið stunduð flekaveiði á svartfugli til ársins 1965, þegar sú veiðiaðferð hafi verið bönnuð. Bjargsig hafi verið stundað þar fram á síðustu ár. Stundum hafi veiðst meira en 100.000 svartfuglar við eyna á vorin og egg úr sigi skipt tugum þúsunda. Á fjörustúf við suðurenda eyjarinnar hafi margir tugir manna haldið til, jafnvel á annað hundrað, í tjöldum og byrgjum um þann tíma sem fuglaveiðin stóð en sigflokkar tveir höfðust við í tjöldum uppi á eynni.

Á manntalsþingum á 19. öld hafi verið þinglesnar fjölmargar friðlýsingar varðandi Drangey, ýmist fyrir varpi, veiði, fjöru og selum, en einnig gegn yfirgangi og ólöglegri notkun og skotum. Þar á meðal sé friðlýsing á æðarvörpum sýslunnar og Drangey með Kerlingu árið 1882. Árið 1850 hafi verið þinglesin skjöl um friðhelgi á Drangey, Elínarhólma og Lundey sem varplöndum og selveiði á Lóni. Þá hafi Viðvíkurdómur frá 1843 fjallað um toll af fuglaveiði í Drangey og árið 1869 verið kveðinn upp dómur þar sem umráðamönnum Drangeyjar var dæmt í hag gegn bónda sem skyldaður var til að greiða þeim toll af flekaútgerð sinni og fuglaveiði í Drangey.

Eftir að Drangey komst í eigu Skagafjarðarsýslu hafi hún verið leigð einstökum mönnum sem höfðu þá rétt til að hafa þar fé og heyja og stundum einnig síga í bjarg til fugls og eggja. Margar heimildir, einkum frá 19. öld, greini frá því að fé væri þar haft á vetrarbeit.

Frá tíma Grágásar og fram á þennan dag hafi landeigandi átt beit og annan gróður á jörð sinni og stjórnað nýtingu hennar. Hann hafi einnig haft einkarétt til veiði fugla, fiska og annarra nytjadýra á jörð sinni. Í sumum tilvikum hafi beinlínis verið tekið fram að rétt landamerki jarðar hverrar skyldu ráða veiði á landi.

6.2.1.2 Bjarneyjar á Breiðafirði

Af hálfu gagnaðila ríkisins vegna Bjarneyja á Breiðafirði er vísað til heimildaskjala, fornra og nýrra, sem byggt er á að sýni ótvírætt fram á beinan eignarrétt þeirra í gegnum tíðina. Krafan byggist m.a. á *Landnámu*, máldögum, afsölum, jarðamati og jarðabókum, og fleiri skjölum er varða Bjarneyjar.

Ekkert landamerkjabréf hafi fundist fyrir Bjarneyjar. Þrátt fyrir það liggi fyrir mikið af heimildum sem sýni fram á beinan eignarrétt. Þær sýni m.a. að Staðarhólskirkja hafi átt Bjarneyjar um aldir, allt þar til Flateyjarhreppur og Snæbjörn Kristjánsson í Hergilsey hafi eignast þær á fyrri hluta 19. aldar. Sérstaklega er vísað til Hæstaréttardóms frá 22. janúar 1847, þar sem eignaréttur Staðarhólskirkju sé staðfestur. Frá þeim tíma megi svo rekja eigendasögu til núverandi eigenda. Núverandi eignarheimild landeigenda hafi verið þinglýst athugasemdalaust og viðurkennd af öllum aðilum, þar á meðal hinu opinbera, um áratugaskeið.

Á því er byggt að landsvæðið sé innan marka upphafslegs landnáms á svæðinu. Ekkert bendi til þess að þetta landsvæði hafi verið undanskilið landnámi. Virðist hugmyndir ríkisins þess efnis að svæðið hafi aldrei verið undirorpið beinum eignarrétti, og nýting þess hafi ekki verið með þeim hætti, úr lausu lofti gripnar og stangist á við fornar heimildir um eignarrétt á þessu svæði, en af skjölum sé ljóst að allt land á svæðinu hafi verið háð beinum eignarrétti. Með vísan til *Landnámu* sé jafnframt ljóst að hið umþrætta land hafi verið í óslitinni einkaeign frá landnámi, en ekki almenningur eða afréttur.

Ljóst sé að íslenska ríkið hafi fallið frá kröfum sínum í heimaeyju Bjarneyja ásamt fjölda úteyja, sem og Stagley, frá því að málsmeðferðin hófst fyrir óbyggðanefnd. Hins vegar sé enn gerð krafa í nokkrar eyjar og sker, þ.e. Árnaboða, Fjórðungaboða, Svörtu-

sker og Miðleiðarsker, ásamt meðfylgjandi skerjum. Engum gögum hafi hins vegar verið lýst sem bendi til annars konar eignarréttar yfir umræddum eyjum og skerjum en öðrum eyjum og skerjum sem réttilega tilheyri Bjarneyjum. Í sóknarlýsingu Vestfjarða um Bjarneyjar sé lýst staðsetningu og einkennum þessara umþrættu eyja og skerja, en þar segi „Austur af Siglingaflögu liggja Svörtusker, arðlaus, en þó jafnan upp úr sjó. […] Norður frá Bjarneyjum eru þrír boðar í rúmsjó. Austastur þeirra er Fjórðungaboði. Hinir tveir vestasti heita Árnaboðar. Milli boða þessara er djúp skipaleið.“ Þessi lýsing sýni að þessar úteyjar séu hluti af Bjarneyjaklasanum og hafi verið þekktar sem slíkar. Enn fremur segi um nytjar:

> Graseyjar og hólmar í Bjarneyjum er alls ekki nema 10. Þar af leiðir, að grasvegur er mjög lítill í eyjum þessum. Heyafli er því mjög rýr, vetrarbeit engin, en haustbeitin kjarngóð af káli og fjörugrösum. Telst svo til, að í Bjarneyjum fóðrist að eins 4 kýr og naut, verða menn þó á sumardag að gefa kúm þessum til styrktar útigangi. Skarfakál brúkast bæði til manneldis og haustbeitar. Eyjarnar gefa af sér í hverju meðalári 16 pund af hreinsuðum dún, en Lundakofa 80 c, írekstrarseli 30, misstóra. Eyjanna aðalgæði og bjargræðisvegur er því sjóargagnið

Nýting og búseta á svæðinu bendi jafnframt til þess að eyjarnar hafi verið nytjaðar allt frá landnámi. Fráleitt sé að halda því fram að aðeins hafi stofnast til óbeinna eignarréttinda yfir þessum eyjum og skerjum. Þannig hafi þær verið nýttar með öllum mögulegum hætti af eigendum, s.s. beit, veiði, fugla-, dún-, eggja-, fjaðra-, grasa- og rótatekju. Allar eyjarnar hafi því þjónað einhverjum tilgangi og verið nauðsynlegur þáttur í búskaparháttum eigenda á þessu svæði. Þó að þrætusvæðið hafi aðeins verið nýtt til takmarkaðra nota útiloki það ekki eignarrétt landeigenda að svæðinu. Engir almenningar séu á svæðinu; notkun lands hafi verið háð leyfi landeigenda á hverjum tíma.

Frá tíma Grágásar og fram á þennan dag hafi landeigandi átt beit og annan gróður á jörð sinni og stjórnað nýtingu hennar. Hann hafi einnig haft einkarétt til veiði fugla, fiska og annarra nytjadýra á jörð sinni. Í sumum tilvikum hafi beinlínis verið tekið fram að rétt landamerki jarðar hverrar skyldu ráða veiði á landi.

6.2.1.3 Knarrarnes á Mýrum

Af hálfu gagnaðila ríkisins vegna Knarrarness á Mýrum er vísað til heimildaskjala, fornra og nýrra, sem byggt er á að sýni ótvírætt fram á beinan eignarrétt þeirra í gegnum tíðina. Krafan byggist m.a. á *Landnámu*, máldögum, afsölum, jarðamati og jarðabókum, og fleiri skjölum er varða Knarrarnes.

Eignarhald á Knarrarnesi sé vel skjalfest. Knarrarnes hafi verið numið af Skallagrími Kveldúlfssyni, en hann hafi borið að landi við Knarrarnes og búið þar fyrsta ár sitt á landi, eins og fram kemur í *Árbók* Ferðafélags Íslands árið 1953. Í *Jarðabók* Árna og Páls komi fram að Knarrarnes sé gjöful jörð með eggveri og dúntekju í sjávarhólmum, nægilegum eyjaheyskap og góðum útigangi fyrir. Sýslu- og sóknalýsingar staðfesti að jörðin sé umflotin með fjöldamörgum óbyggðum eyjum og skerjum, þar á meðal

Lambeyjum, Skáley, Effersey, Suðureyjum, Elliðaey, Kópalátursеyjum, Hóley, Hrútey og Geldingaey.

Landamerkjabréf fyrir jörðina Knarrarnes, dagsett 6. nóvember 1883 og lesið á manntalsþingi að Smiðjuhóli 24. maí 1884, lýsi nákvæmlega mörkum jarðarinnar og tilheyrandi eyjum og skerjum, svo sem Bótaskeri, Elliðaeyjar, Selskeri og Skarfaskeri. Kaupsamningar og afsöl allt til ársins 1929 sýni að Knarrarnes hafi verið selt ásamt öllu sem jörðinni tilheyri, þ.m.t. öllum eyjum og skerjum, sem og öllum réttindum sem fylgi. Núverandi eignarheimild landeigenda hafi verið þinglýst athugasemdalaust og viðurkennd af öllum aðilum, þar á meðal hinu opinbera, um áratugaskeið.

Á því er byggt að landsvæðið sé innan marka upphafslegs landnáms á svæðinu. Ekkert bendi til þess að þetta landsvæði hafi verið undanskilið landnámi. Virðist hugmyndir ríkisins þess efnis að svæðið hafi aldrei verið undirorpið beinum eignarrétti, og nýting þess hafi ekki verið með þeim hætti, úr lausu lofti gripnar og stangist á við fornar heimildir um eignarrétt á þessu svæði, en af skjölum sé ljóst að allt land á svæðinu hafi verið háð beinum eignarrétti. Með vísan til *Landnámu* sé jafnframt ljóst að hið umþrætta land hafi verið í óslitinni einkaeign frá landnámi, en ekki almenningur eða afréttur.

Krafa ríkisins um að viðurkennt verði að land þetta hafi aldrei verið undirorpið beinum eignarrétti eða sá eignarréttur síðar fallið niður, fái ekki staðist, sbr. hina löngu eignaskráningu á jörðinni. Á því er byggt að um sé að ræða land jarðar frá öndverðu, og fornar merkjalýsingar styðji við það. Jörð með þinglýstu afsali, sem styðjist við eldri eignarheimildir, sé eignarland, en sá sem haldi öðru fram hafi sönnunarbyrðina fyrir því.

Fram kemur að Knarrarnes sé umflotin eyja, sem þó sé hægt að komast í um allar fjörur vaðandi eða á hesti, yfir svonefnt Knarrarnessund, eins og fram komi í örnefnaskrá Jóns Samúelssonar og sýslu- og sóknalýsingum. Sögulega hafi verið talað um mjótt eiði til lands, en sjórinn hafi brotið þar verulegt land undir sig og skipt búinu í tvær eyjar, Niðurnes og Innes. Staðhættir lýsi sandeyri, tjörnum, sléttum flötum með sýnilegum gömlum sáðreitum, grjótmalarhryggjum, klettum og skerjum. Jörðinni sé lýst sem sendnu landslagi en sé þó sögð vel gróin á köflum, með góðum útigangi fyrir hesta og nægilegum eyjaheyskap.

Ekki sé kunnugt um að eyjan Knarrarnes hafi verið óbyggð, heldur hafi hún verið prýðilega vel setin og umhirt, með mikil hlunnindi og eggver og dúntekju í sjávarhólmum, sem áður hafi verið til mikils gagns. Á jörðinni hafi verið stunduð dúnrækt og einn eigenda hafi áður verið þekktur dúnræktarmaður.

Frá tíma Grágásar og fram á þennan dag hafi landeigandi átt beit og annan gróður á jörð sinni og stjórnað nýtingu hennar. Hann hafi einnig haft einkarétt til veiði fugla, fiska og annarra nytjadýra á jörð sinni. Í sumum tilvikum hafi beinlínis verið tekið fram að rétt landamerki jarðar hverrar skyldu ráða veiði á landi.

6.2.2 Kaldrananes í Bjarnarfirði á Ströndum

Af hálfu eigenda Kaldrananess í Bjarnarfirði á Ströndum er byggt á því að Þorkelssker hafi frá fornu fari verið hluti af jörðinni og verið nýtt af landeigendum í gegnum aldirnar, meðal annars til fuglaveiða, reka og selveiða.

Byggt er á því að samkvæmt gildandi lögum fylgi netlög landeignum í sjó nema annað sé ótvírætt sannað. Í flestum lögum séu netlög skilgreind þannig að þau nái 115 m út frá stórstraumsfjörumáli í vötnum eða í sjó. Í 2. kapítula rekabálks Jónsbókar sé að finna eftirfarandi afmörkun netlaga í sjó: „En þat eru netlög utast er selnet stendr grunn .XX. möskva djúpt at fjöru ok koma þá upp ór sjá.“ Samkvæmt fornyrðaskýringum Páls Vídalíns frá 18. öld sé 20 möskva selnet tólf álnir eða fjórir faðmar, sem séu 6,88 m. Ystu mörk netlaga samkvæmt Jónsbók séu því tæplega 7 m dýpi á stórstraumsfjöru. Vísað er til dóma Hæstaréttar frá 1996 og 2005 sem sýni að framangreint ákvæði Jónsbókar um afmörkun netlaga sé enn í gildi.

Sjávardýpi við og milli Þorkelsskerja hafi ekki verið mælt nákvæmlega, líkt og fram komi á siglingakortum, þó að helstu boðar séu þar merktir. Athuganir landeigenda sýni þó að allt svæðið sem um ræðir sé samfellt grunnsævi og mjög varasamt til siglinga. Skipsströnd hafi enda orðið þar, jafnvel á síðari árum. Líklegt megi því telja að allt svæðið sé innan við 7 metra djúpt á stórstraumsfjöru þótt mjóar rennur kunni að vera dýpri. Þannig séu Þorkelssker samfellt svæði skerja og boða sem komi upp á stórstraumsfjöru og myndi þannig eina heild netlaga sem tilheyri Kaldrananesi.

Með því að ríkið hafi fallið frá kröfu til Þorkelsskerja hafi ríkið jafnframt fallið frá kröfu til boða og skerja innan framangreindra netlaga þeirra. Byggt er á því að ekki samræmist lögum eða eðli máls að undanskilja boða og sker innan netlaga.

6.2.3 Vogur á Mýrum

Af hálfu eiganda Vogs á Mýrum er einkum byggt á því að land innan merkja jarðarinnar samkvæmt landamerkjabréfi sé eignarland. Jörðin hafi verið í landnámi Skallagríms. Í Egils sögu komi fram að Skallagrímur hafi numið land milli fjalls og föru, Mýrar allar út til Selalóns og hið efra til Borgarhrauns, en suður til Hafnarfjalla. Þá komi þar einnig fram að hann hafi látið gera bæ á Álftanesi og átt þar bú. Hið þriðja bú hafi hann átt við sjóinn á vestanverðum Mýrum. Þar hafi verið enn betur komið að sitja fyrir rekum og hafi hann nefnt það að Ökrum. Því megi ljóst vera að Akrar og þar með talinn Vogur hafi verið innan landnáms í öndverðu. Í landnámslýsingum sé talað um að landið hafi verið numið frá fjalli til fjöru, enda hafi ekki verið talin þörf á að gera grein fyrir eyjum sem tilheyrðu landnáminu.

Vísað er til lokamálsliðar 56. kapítula landabrigðisþáttar Grágásar og 2. kapítula rekabálks Jónsbókar, þar sem fram komi að sker og eyjar fyrir landi manns séu eign landeiganda. Ljóst sé að löggjafinn hafi strax á landnámsöld tekið af skarið um að eyjar undan landi væru eign landeiganda og því vandséð að réttlætanlegt væri að takmarka þessi réttindi með þeim hætti sem gert væri með kröfugerð ríkisins.

6.2.4 Eyvindarstaðir á Álftanesi

Af hálfu eiganda Eyvindarstaða á Álftanesi er byggt á því að land jarðarinnar sé innan landnáms Ásbjörns Özurarsonar, bróðursonar Ingólfs Arnarsonar. Jörðin komi lítt við sögur og heimildir um landamerki jarðarinnar séu af skornum skammti. Landamerkjabréf jarðarinnar frá 31. maí 1890 lýsi merkjum gagnvart aðliggjandi jörðum og geti Eyvindarstaðahólma en ekki annarra eyja, hólma eða skerja.

Byggt er á því að ákvæði lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar feli í sér sjálfstæða og almenna reglu sem taki til allra jarða á Íslandi, sem land eiga að sjó. Ákvæðið sé enn hluti af gildandi rétti og ekki verði séð að yngri löggjöf hafi á nokkurn hátt takmarkað gildissvið þess. Þess beri að geta að það fari eftir útgáfum hvar tilvitnuðu ákvæði sé skipað í Jónsbók, en í sumum eldri útgáfum er ákvæðinu skipað í 61. kapítula landsleigubálks.

Um ævaforna reglu sé að ræða og sambærilegt ákvæði sé að finna í 56. kapítula landabrigðisþáttar Grágásar. Sama regla gildi um eyjar og sker sem liggja fyrir landi jarða í ám eða stöðuvötnum.

Athygli veki að ákvæðið sé algerlega óháð því hvort eyjar og sker liggi innan netlaga eða utan, enda séu netlög hluti meginlandsins, heldur kveði reglan á um að eyjar og sker fylgi því meginlandi sem næst sé eyju eða skeri.

Spurningin sé því sú hversu langt frá meginlandi jarðar eignarrétturinn nái. Það verði að meta í hverju tilfelli fyrir sig, en gagnaðili ríkisins álíti að eyjar og sker sem sjáist berum augum frá meginlandinu falli undir jörðina og fái sá skilningur nokkra stoð í öðrum ákvæðum Jónsbókar. Í þessu sambandi er bent á ákvæði 6. kapítula landabrigðabálks Jónsbókar þar sem fjallað sé um merkjagöngu en þar segi: „þar er eigi skylt at ganga á merki, sem firðir deila, eðr ár þær er netnæmir fiskar ganga í. En ef þar liggja eyjar fyri, þá skal kveða á þær. Nú ef maðr á við annan mann eyjar þær, er mörk eru í, þá skal þau sýna sem á meginlandi.“ Athygli veki að þegar firðir deili löndum þurfi einungis að kveða á (nefna eða benda á) þær ef eyjunni sé skipt með merkjum. Í engu sé minnst á fjarlægðir í þessu sambandi, jafnvel þótt firðir á Íslandi geti verið víðfeðmir mjög. Í réttarframkvæmd séu dæmi þess að eyjar sem liggi því sem næst á miðjum firði séu í helmingseigu jarðanna hvorum megin fjarðarins.

Ákvæði 2. kapítula rekabálks Jónsbókar feli því í sér, að mati landeiganda, að eyjar og sker fyrir landi jarðar fylgi henni nema heimildir séu um aðra skipan og þá jafnframt, að sá sem brigður beri á að eyja eða sker fylgi jörð beri sönnunarbyrðina fyrir þeirri staðhæfingu.

Byggt er á því að landamerkjalög kveði ekki sérstaklega á um hvernig fara skuli með merkjagerð í tilfelli eyja og skerja, sem verði að telja eðlilegt í ljósi reglunnar í 2. kapítula rekabálks. Því sé viðbúið í flestum tilfellum að einungis landamerkja á meginlandinu sé getið í landamerkjabréfi. Strandlengja jarða sé ákvörðuð í landamerkjabréfi og af lögum leiði að eyjar og sker fyrir landi jarðarinnar fylgi henni.

Þegar landamerkjabréf sjávarjarða séu skoðuð virðist eyja og skerja sjaldnast getið nema þegar eyja eða sker liggi nálægt landamerkjum nágrannajarðar eða ef eyja liggi ekki undan landi viðkomandi jarðar og hafi því að öllum líkindum verið tekin undan þeirri jörð sem eyjan hafi fylgt í öndverðu.

Þannig geti landamerkjabréf sannað að eyja liggi ekki undir jörð sem henni ætti annars að fylgja, en þögn landamerkjabréfs jarðar um eyjar og sker hafi enga þýðingu um það hvort eyjar eða sker fylgi henni eða ekki. Á hinn bóginn sé það svo að ef eyjar og sker séu sérstaklega tilgreindar í landamerkjabréfi, þá gildi þær almennu reglur sem óbyggðanefnd og dómstólar hafi mótað í niðurstöðum sínum um gildi slíkra heimilda.

Gagnaðili ríkisins bendir á að heimildir séu fáorðar um nýtingu á eyjum og skerjum fyrir landi jarðarinnar og álíta verði að um hafi verið að ræða hefðbundna nýtingu á hverjum tíma. Þó sé í umfjöllun *Jarðabókar* Árna Magnússonar og Páls Vídalíns um jörðina frá því greint að sölvafjara sé hjálpleg, en söl hafa fyrst og fremst verið tekin á skerjum og gröndum á útfiri. Einnig sé frá því greint í sömu bók að fjörugrasatekja sé lítil og skelfiskfjara lítil af reka.

Gagnstætt því sem haldið sé fram í kröfulýsingu íslenska ríkisins séu ekki heimildir um annað en að jörðin hafi verið byggð og nýtt eftir búskaparháttum og aðstæðum á hverjum tíma, þ.m.t. eyjar og sker. Innan landamerkja jarðarinnar hafi eigendur farið með umráð og hagnýtingu og gert ráðstafanir með löggerningum á sama hátt og gildi um eignarland almennt að engu undanskildu. Engin gögn bendi til annars en að land jarðarinnar hafi alla tíð verið undirorpið beinum eignarrétti og engar heimildir séu um að eyjar og sker hafi undan jörðinni gengið.

Landeigandi telji ljóst að land jarðarinnar eins og því sé lýst hafi verið innan landnámssvæða, þ.m.t. eyjar og sker, og mótmæla því að óljósar lýsingar *Landnámu* verði til þess að frumstofnun eignarréttar yfir landi jarðarinnar á eyjum og skerjum verði dregin í efa.

Landeigandi álíti að í kröfum ríkisins felist ásælni til beinna eignarréttinda hans án þess að skilyrði 72. gr. stjórnarskrárinnar séu uppfyllt og beri þegar af þeirri ástæðu að hafna kröfu ríkisins. Sambærilegt eignarréttarákvæði sé einnig að finna í 1. gr. 1. viðauka laga nr. 62/1994 um mannréttindasáttmála Evrópu. Telji landeigandi að eignarréttur hans njóti verndar þessara grundvallarlaga.

Byggt er á því að heimild til að taka svæði 12 til meðferðar grundvallist á 1. mgr. 10. gr. a. þjóðlendulaga, nr. 58/1998, sem sé nýmæli sem samþykkt hafi verið 6. maí 2020, sbr. lög nr. 34/2020. Samþykki nýmælisins hafi falið í sér viðurkenningu löggjafans á því að heimild til þess að taka fyrir þjóðlendumál utan strandlengju meginlandsins hafi ekki verið til staðar í lögum fyrir þann tíma. Byggt er á því að á þeim 22 árum sem liðu frá gildistöku þjóðlendulaga fram að lögfestingu framangreinds ákvæðis hafi skapast réttmætar væntingar um að eignarréttur að eyjum og skerjum væri viðurkenndur af hálfu ríkisins.

Gagnaðili ríkisins byggir einnig á því að eftir að ríkisvald stofnaðist hér á landi hafi handhafar þess margsinnis, bæði beint og óbeint, viðurkennt fullkominn eignarrétt hans að eyjum og skerjum fyrir landi jarðarinnar. Gagnaðili ríkisins telur enn fremur að hafi ríkisvaldið einhvern tíma getað haft uppi véfengingarkröfu á hendur sér, þá sé ljóst að slík krafa sé fyrir löngu fallin úr gildi fyrir tómlæti eða fyrningu. Í því sambandi er minnt á að heimildarskjölum fyrir jörðinni hefur verið þinglýst athugasemdalaust.

Landeigandi hafi þess vegna í gegnum tíðina haft réttmætar ástæður til að ætla að land jarðarinnar, þ.m.t. eyjar og sker, væri undirorpið fullkomnum eignarrétti hans og hafi aðgerðir ríkisins fram til þessa aðeins styrkt þá trú.

Til vara byggir landeigandi kröfu sína á því að hann hafi hefðað landið, enda byggt það og nýtt langt umfram tilskilinn hefðartíma.

Um lagarök er vísað til meginreglna í eignarrétti og stjórnarskrár, einkum 72. gr. hennar; jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar; málsmeðferðar- og sönnunarreglna einkamálalaga, nr. 91/1991; landamerkjalaga, nr. 41/1919, auk eldri laga um landamerki; laga um hefð, nr. 46/1905; þinglýsingarlaga, nr. 39/1978; þjóðminjalaga, nr. 52/1969; laga um skráningu, merki og mat fasteigna, nr. 6/2001, auk eldri laga um sama efni; stjórnsýslulaga, nr. 37/1993, einkum ákvæða laganna um rannsóknarreglu, jafnræðisreglu, áleitsumleitan og meðalhófsreglu; laga um afréttamálefni og fjallskil, nr. 6/1986; laga nr. 64/1994, auk reglugerða með stoð í þeim; þjóðlendulaga, nr. 58/1998; og laga um mannréttindasáttmála Evrópu, nr. 62/1994. Um málskostnað landeiganda er vísað til 17. gr. laga nr. 58/1998 og 129., 130. og 131. gr. laga nr. 91/1991.

7 NIÐURSTÖÐUR ÓBYGGÐANEFNDAR

7.1 Inngangur

Hér á eftir verður fyrst fjallað um ýmis almenn atriði. Þar verður gerð grein fyrir *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* og vikið að fyrirliggjandi dómafordæmum í þjóðlendumálum. Þá verður fjallað sérstaklega um almenn álitaefni sem varða eignarréttarlega stöðu eyja og skerja utan meginlandsins. Að því búnu koma niðurstöður óbyggðanefndar um eignarréttarlega stöðu ágreiningssvæða málsins. Loks verður fjallað um ákvörðun málskostnaðar.

7.2 Almenn atriði

7.2.1 Almennar niðurstöður óbyggðanefndar

Í úrskurðum óbyggðanefndar í málum á svæði 1 var í kaflanum *Almennar niðurstöður óbyggðanefndar* gerð grein fyrir athugunum og niðurstöðum um staðreyndir og lagaatriði sem almenna þýðingu geta haft við úrlausn þjóðlendumála. Í úrskurðum í málum á svæði 2 var aukið við þessa umfjöllun og nokkrum nýjum atriðum bætt við. Kaflar þessir voru felldir saman, með lítils háttar breytingum, og birtir þannig sem viðauki við úrskurði í málum á svæðum 3–6. *Almennu niðurstöðurnar* fylgdu einnig í viðauka með úrskurðum í málum á svæði 7A, en þá hafði verið bætt við þær nokkrum köflum úr úrskurðum á svæðum 5–6. Í þeim köflum hafði verið tekin almenn afstaða til tiltekinna staðreynda og lagaatriða sem þar reyndi á. Þær útgáfur *Almennra niðurstaðna óbyggðanefndar* sem hafa fylgt úrskurðum síðan hafa að jafnaði verið uppfærðar með sama hætti, þ.e. með viðaukum sem geymdu umfjöllun um almenn atriði úr úrskurðum á næsta svæði á undan. Nú hafa *Almennar niðurstöður óbyggðanefndar* að nýju verið uppfærðar með efni úr úrskurðum í málum á svæði 11 um dómafordæmi í þjóðlendumálum.

Umfjöllun og niðurstöður óbyggðanefndar um eignarland eða þjóðlendu á einstökum landsvæðum, sbr. kafla 7.3 hér á eftir, eru í beinu samhengi og samræmi við *Almennar niðurstöður óbyggðanefndar*, með framangreindum viðbótum, og þar er vísað til þeirra eftir því sem við á.

7.2.2 Dómafordæmi í þjóðlendumálum

Í úrskurðum óbyggðanefndar á hverju svæði hefur jafnan verið gerð grein fyrir þeim dómum Hæstaréttar eða Landsréttar sem hafa fallið frá uppkvaðningu úrskurða á næsta svæði á undan. Úrskurðir í málum á svæði 11, þ.e. á Austfjörðum, voru kveðnir upp 5. nóvember 2024. Hæstiréttur hefur ekki kveðið upp neina dóma í þjóðlendumálum síðan þá. Því liggja sem áður fyrir samtals 69 dómar Hæstaréttar í málum sem varða ágreining um eignarréttarlega stöðu lands samkvæmt þjóðlendulögum, nr. 58/1998.

Frá því að framangreindir úrskurðir voru kveðnir upp hefur á hinn bóginn orðið ljóst að tveir dómar Landsréttar í þjóðlendumálum sem kveðnir voru upp 10. október 2024

munu ekki koma til kasta Hæstaréttar og eru því endanlegir. Um er að ræða dóma Landsréttar 10. október 2024 í málum nr. 40/2023 (Stóra-Vatnshornsmúli) og 41/2023 (Jörfaafréttur).

Dómarnir vörðuðu báðir úrskurð óbyggðanefndar 3. maí 2018 í máli nr. 2/2016 (Haukadalshreppur og Miðdalahreppur austan Miðár), þar sem nefndin komst að þeirri niðurstöðu að Stóra-Vatnshornsmúli og Jörfaafréttur væru þjóðlendur. Með dómum Landsréttar voru felld úr gildi ákvæði í umræddum úrskurði um að landsvæðin tvö væru þjóðlendur og viðurkennt að þar væri engar þjóðlendur að finna.

Niðurstaða óbyggðanefndar um að landsvæðin tvö væru þjóðlendur byggðist m.a. á því að ekki yrði ráðið af fyrirliggjandi landnámslýsingum hvort svæðin hefðu verið numin. Jafnvel þótt svæðin kynnu að hafa verið numin í öndverðu, þá lægi ekkert fyrir um afmörkun eða yfirfærslu þeirra beinu eignarréttinda sem þar kynni að hafa verið stofnað til. Í því sambandi var m.a. vísað til þess að í gögnum málsins væri svæðanna fyrst og fremst getið í tengslum við beit eða önnur þrengri og sambærileg not, líkt og ætti við um marga afrétti einstakra jarða eða stofnana. Ekki lægju fyrir heimildir sem bentu til þess að svæðin hafi verið hlutar af jörðum. Engar haldbærar heimildir væru um byggð á svæðunum og þau væru aðskilin frá óumdeildum eignarlöndum jarðanna Stóra-Vatnshorns og Jörfa, en eigendur jarðanna kröfðust viðurkenningar á beinum eignarrétti að landsvæðunum. Gögn málsins bentu til þess að svæðin hafi lotið sjálfstæðri afmörkun sem afréttir, auk þess sem þau væru skýrlega afmörkuð af náttúrunnar hendi gagnvart aðliggjandi landsvæðum af vatnsföllum og vatnaskilum. Nefndin féllst hins vegar á að Stóra-Vatnshornsmúli væri í afréttareign eigenda jarðarinnar Stóra-Vatnshorns og Jörfaafréttur í afréttareign eigenda jarðarinnar Jörfa.

Í dómum Landsréttar kom fram að þrátt fyrir takmarkaðar lýsingar *Landnámu* á afmörkun landnáms inn til landsins ekki yrði annað ráðið en að landsvæðin hefðu verið innan landnáms, að teknu tilliti til samanburðar við að- og nærliggjandi eignarlönd. Þegar til þess væri litið og jafnframt þess að þegar kæmi að staðháttum, gróðurfari, stærð og nýtingu skildu landsvæðin sig í engu frá aðliggjandi og nálægum landsvæðum sem óbyggðanefnd kvað úr um að væru eignarlönd, væri ekki ástæða til að álykta annað en að hin umdeildu landsvæði hefðu einnig verið eignarlönd. Að mati Landsréttar hefði ekkert komið fram í málinu sem stutt gæti að munur hefði að þessu leyti verið gerður á hinum umdeildu landsvæðum og aðliggjandi svæðum. Þá hefði heldur ekkert fram komið um að sá beini eignarréttur hefði síðar fallið niður. Í því sambandi vísaði Landsréttur til yfirlýsinga hreppstjóra Haukadalshrepps og sýslumanns Dalasýslu frá árinu 1920 um að ekki væru neinir almenningar í sýslunni eða afréttarlönd sem ekki tilheyrðu lögbýlum.

Í dómunum virðist Landsréttur leggja mikla áherslu á samanburð aðliggjandi landsvæða, einkum að því er varðar ályktun um umfang og afmörkun landnáms. Munurinn á niðurstöðum Landsréttar og óbyggðanefndar virðist fyrst og fremst grundvallast á ólíku vægi þessa þáttar við mat á eignarréttarlegri stöðu landsvæðanna sem voru til

umfjöllunar í þessu tilviki. Óbyggðanefnd hefur talið að eignarréttarleg staða aðliggjandi svæða geti, auk hefðbundinna og viðurkenndra eignarheimilda, haft vægi við mat á eignarréttarlegri stöðu og ásamt öðru leitt til þeirrar niðurstöðu að um eignarland sé að ræða, m.a. með vísan til dóms Hæstaréttar 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum), varðandi efstu jarðir í Biskupstungum. Dómar Landsréttar styðja að eignarréttarleg staða aðliggjandi svæða geti haft þýðingu í þessu sambandi.

7.2.3 Almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu eyja og skerja utan meginlandsins[513]

7.2.3.1 Inngangur

Af fyrirliggjandi heimildum og kröfulýsingum aðila á svæði 12, bæði íslenska ríkisins og gagnaðila þess, er ljóst að eyjum og skerjum[514] utan meginlandsins megi að meginstefnu skipta í þrjá flokka m.t.t. heimilda um eignarráð. Í fyrsta lagi er um að ræða eyjajarðir sem eru oft á eyjaklösum eða þyrpingu eyja og skerja, þar sem búseta er eða hefur verið á tiltekinni eyju sem oft er nefnd heimaey, heimaeyja eða bæjarey. Ef aðrar eyjar og sker tengjast henni eru þær gjarnan kallaðar úteyjar. Í öðru lagi er um að ræða eyjar og sker sem tilheyra eða tengjast jörðum á meginlandinu, oft strandjörðum. Í þeim tilvikum hefur almennt ekki verið heilsársbúseta á viðkomandi eyjum en þær verið nýttar af landeigendum eða ábúendum sem búa uppi á landi. Í þriðja lagi eru dæmi um eyjar og sker sem ekki eru heimildir um að hafi tengst jörðum, hvorki eyjajörðum né jörðum á meginlandinu.

Af málatilbúnaði aðila er ljóst að einkum reynir á álitaefni sem tengjast fyrstu tveimur flokkunum. Annars vegar eignarréttarlegri stöðu eyjajarða, og þá einkum úteyja þeirra, en heimaeyjar slíkra jarða eru almennt óumdeild eignarlönd ásamt þeim eyjum og skerjum sem tengjast heimaeyjum á stórstraumsfjöru eða eru innan netlaga þeirra. Eftir endurskoðun ríkisins á kröfugerð sinni við meðferð málsins er mikill meirihluti úteyja slíkra jarða einnig óumdeild eignarlönd. Hins vegar eignarréttarlegri stöðu eyja og skerja í sjó sem tengjast jörðum á meginlandinu. Stór hluti þeirra er einnig óumdeild eignarlönd eftir endurskoðun á kröfugerð ríkisins.

Í báðum þessum tilvikum er einkum á því byggt af hálfu íslenska ríkisins að þrátt fyrir að gögn málsins bendi í sumum tilvikum til þess að eigendur tiltekinna jarða, ýmist eyjajarða eða jarða á meginlandinu, hafi nýtt viðkomandi eyjar og sker, eða a.m.k. hluta þeirra, og kallað til réttinda á þeim, bendi heimildir ekki til þess að slík nýting eða tilkall geti grundvallast á beinum eignarrétti, auk þess sem óljóst sé hvernig viðkomandi jarðir

[513] Umfjöllun óbyggðanefndar um þessi almennu álitaefni var upphaflega birt 10. apríl 2025, sjá skjal nr. H-2. Sú gerð sem hér birtist hefur verið uppfærð lítillega.

[514] Hér eru heitin eyjar og sker almennt notuð yfir hvers konar landfræðilegar einingar sem standa upp úr sjó á stórstraumsfjöru. Ýmis önnur heiti eru til yfir slíkt, s.s. hólmar, flögur, klettar, stangir, klakkar, rimar, boðar, flúrur, hnúfur, flákar, flesjur og rif. Umfjöllunin á að sjálfsögðu við um allar slíkar landfræðilegar einingar þrátt fyrir að þessi heiti séu ekki notuð hér.

eða aðilar hafi verið komnir að þeim réttindum. Þá er einnig á því byggt að landfræðilegar aðstæður bendi sérstaklega til þess að ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að kröfusvæðum ríkisins. Almennt sé um að ræða eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem hafi ekki verið og séu ekki vel fallnar til búsetu, þrátt fyrir að eftir atvikum hafi verið unnt að hafa af þeim ýmsar nytjar. Að því marki sem heimildir kunni að benda til þess að búseta hafi verið á kröfusvæðunum virðist hafa verið um að ræða takmarkaðar og stopular tilraunir þar að lútandi.

Af hálfu gagnaðila ríkisins er hins vegar almennt á því byggt að umræddar eyjar og sker hafi tilheyrt viðkomandi jörðum sem fullkomið eignarland þeirra, rétt eins og aðrir hlutar jarðanna. Landeigendur hafi í gegnum tíðina átt þar mikil hlunnindi og haft af þeim umfangsmikil not eftir því sem búskaparhættir og tækni hafi heimilað á hverjum tíma. Flestir landeigendur byggja á því að eignarréttur þeirra að eyjum og skerjum sé lögákveðinn samkvæmt lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Þá er í sumum tilvikum byggt á því að um sé að ræða landsvæði sem lýst sé innan merkja í landamerkjabréfum jarða eða þess getið þar að um sé að ræða landsvæði sem tilheyri viðkomandi jörðum. Það eigi sér jafnframt stoð í ýmsum öðrum heimildum um jarðirnar.

Ljóst er að á framangreind álitaefni reynir í báðum málunum á svæði 12 og að málsmeðferðarsvæðið er að ýmsu leyti frábrugðið fyrri svæðum sem nefndin hefur haft til umfjöllunar. Í ljósi þess tók nefndin til rannsóknar atriði sem almenna þýðingu geta haft við úrlausn mála á svæðinu, einkum með tilliti til nýrra álitaefna sem ekki hafa áður komið til skoðunar og þess hvernig þau sjónarmið sem fram koma í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* horfa við álitaefnum sem uppi eru á svæði 12 að öðru leyti.

Tekið skal fram að í eftirfarandi umfjöllun er ekki tekin efnisleg afstaða til einstakra krafna aðila heldur er um að ræða afstöðu nefndarinnar til almennra álitaefna. Tekin er afstaða til krafna aðila sem varða einstakar jarðir eða kröfusvæði ríkisins í kafla 7.3.

7.2.3.2 Stofnun eignarréttar á eyjum og skerjum

Um þá stofnunarhætti eignarréttinda sem helst koma til skoðunar í þjóðlendumálum, þ.e. nám, hefð og lög, er fjallað í 3. kafla í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*. Hér verður vikið að almennum álitaefnum um þessa stofnunarhætti eignarréttinda hvað varðar eyjar og sker.

7.2.3.2.1 Landnám

Eins og fram kemur í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* var fyrst stofnað til eignarréttar yfir landi með námi á landnámsöld og *Landnáma* hefur löngum verið talin mikilvægasta heimildin um upphaf byggðar á Íslandi.

Í réttarframkvæmd hefur verið talið að skýrar frásagnir *Landnámu* um tiltekið landsvæði geti haft þýðingu þegar lagt er mat á hvort til beins eignarréttar hafi stofnast í öndverðu fyrir nám, en almennt sé ekki unnt að draga afdráttarlausar ályktanir af tak-

mörkuðum lýsingum í *Landnámu*. Þó að þess séu dæmi að í *Landnámu* sé fjallað um eyjar og sker eru landnámslýsingar almennt ekki skýrar að þessu leyti. Í samræmi við framangreint telur nefndin að af því verði almennt ekki dregnar afdráttarlausar ályktanir um stofnun eignarréttinda.

Það er meginregla íslensks eignaréttar að sá sem telur til eignarréttar yfir tilteknu verðmæti verði að færa fram heimildir fyrir þeim rétti sínum.[515] Í þjóðlendumálum skiptir máli að sýna fram á að stofnast hafi til beins eignarréttar í öndverðu og að sá eignarréttur hafi haldist síðan. Þrátt fyrir framangreinda meginreglu hefur Hæstiréttur í dómaframkvæmd þjóðlendumála ekki gert kröfu um að sýnt sé nákvæmlega fram á hvernig stofnast hafi til eignarréttar í öndverðu með námi heldur talið að mestu skipti að sýna fram á að eignarréttur hafi í reynd verið til staðar á fyrri tíð og haldist í tímans rás. Um þetta má m.a. vísa til eftirfarandi ummæla í fyrsta dómi Hæstaréttar í þjóðlendumáli 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum):

> Meðal þeirra ástæðna, sem [íslenska ríkið] reisir kröfur sínar um mörk þjóðlendu á, er sú að [gagnaðilar ríkisins] geti ekki sannað að þeir hafi öðlast beinan eignarrétt að landi norðan við kröfulínur hans fyrir nám, en frumeignarréttur að landi geti einungis stofnast með þeim hætti eða með löggjöf. Um landnám á þessu svæði nýtur ekki nægilega glöggra heimilda. Önnur atriði eins og staðhættir, nýting eða gróðurfar gefa heldur ekki skýrar vísbendingar um hvort land norðan við kröfulínur aðaláfrýjanda hafi verið numið. Varðandi síðastnefnda atriðið er hins vegar til þess að líta að við meðferð málsins hlutaðist óbyggðanefnd til um að rannsakað yrði hvernig gróðurfari hafi verið háttað fyrr á öldum. Hefur sú rannsókn leitt í ljós að óvíða á landinu hefur gróðri hnignað jafn mikið og á þessu svæði. Gróðurleysi hefur því væntanlega ekki staðið því í vegi að land norðan við kröfulínur aðaláfrýjanda yrði numið. Mikill hluti þessa svæðis, einkum að austanverðu, er einungis í 200 til 300 metra hæð yfir sjávarmáli, en þegar vestar dregur standa þó einstök fjöll upp úr því landi og ná 500 til 700 metra hæð, svo sem Sandfell, Bjarnarfell, Miðfell og Svínafell. Hluti svæðisins að suðvestanverðu, sem liggur að nokkru að fyrrum mörkum Biskupstungnahrepps og Laugardalshrepps, nýtur hins vegar nokkurrar sérstöðu að þessu leyti og þar eru tvö fjöll, Kálfstindur og Högnhöfði, sem eru rúmlega 900 og 1000 metra há. Að undanteknu landinu næst þessum hreppamörkum er svæðið norðan kröfulínu aðaláfrýjanda, þegar litið er til þess í heild, ekki svo hálent eða gróðursnautt að það geti talist hafa sett landnámi einhver augljós mörk. Í ljósi þessa verður ekki lagt á stefndu að sýna frekar fram á það en gert hefur verið að land norðan við kröfulínur aðaláfrýjanda hafi almennt verið numið þannig að það hafi verið nýtt með öðrum hætti en til takmarkaðra afnota yfir sumarmánuðina eins og aðaláfrýjandi heldur fram að hafi verið. Geta úrslit málsins ekki ráðist af skorti á sönnun um þetta atriði.

Í tilvikum sem þessu hefur ekki verið gerð krafa um að sýnt sé nákvæmlega fram á með hvaða hætti yfirfærslu eignarréttar hafi verið háttað á fyrri öldum heldur aðeins að

[515] Sjá nánar: Þorgeir Örlygsson: „Om ejendomsret til landområder og naturressourcer.“ *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 111. árg., 4. tbl. 1998, bls. 576; Þorgeir Örlygsson: *Kaflar úr eignarétti I*. Reykjavík 1998, bls. 107–108; Valgerður Sólnes: *Clarifying land title. Land reform to eliminate terra nullius in Iceland.* Doktorsritgerð við Háskóla Íslands og Kaupmannahafnarháskóla 2018, bls. 68–69; Valgerður Sólnes: „Sönnunarfærsla í eignarréttarmálum“ í: *Hæstiréttur og Háskóli Íslands. Rit til heiðurs Hæstarétti 100 ára*. Reykjavík 2020, bls. 337–339; Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*. Reykjavík 2022, bls. 305.

rétturinn hafi haldist í raun, sbr. m.a. dóma Hæstaréttar 14. júní 2007 í máli nr. 22/2007 (Þórsmörk), 29. október 2009 í máli nr. 685/2008 (Seltjarnarnesafréttur) og 3. júní 2010 í máli nr. 198/2009 (Ölfus- og Selvogsafréttur).[516]

Þar sem landnámslýsingar í *Landnámu* eru almennt óljósar eða takmarkaðar þegar kemur að eyjum og skerjum á svæði 12 telur óbyggðanefnd að framangreint eigi almennt við og því geti skipt meira máli að sýnt sé fram á að eignarréttur að eyjum og skerjum hafi í reynd verið til staðar á fyrri tíð og flust áfram í tímans rás, fremur en nákvæmlega hvernig til hans hafi stofnast í öndverðu. Eftir sem áður telur nefndin þó að skýrar frásagnir í *Landnámu* hafi sönnunargildi við mat á stofnun beins eignarréttar. Í þessu sambandi er þess einnig að gæta að landnámsmenn komu sjóleiðina til landsins, sem var auk þess lengst af eina flutningsleiðin til og frá landinu, og eyjar og sker við landið hafa þannig blasað við og löngum verið í alfaraleið. Aðstæður á svæði 12 eru að þessu leyti frábrugðnar flestum öðrum landsvæðum sem hafa verið til umfjöllunar hjá óbyggðanefnd, en þau hafa alla jafna verið upp til fjalla og inn til landsins.

7.2.3.2.2 Lög

Þess eru dæmi að stofnað hafi verið til eignarréttinda með lögum, t.d. með stofnun nýbýla á eigendalausu landi á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar frá 1776, en með stofnun slíkra býla stofnaðist jafnframt til beins eignarréttar að því landi sem hlutaðeigandi býli var ætlað og áður var eigendalaust.[517] Hugsanlegt er að stofnað hafi verið til nýbýla á eyjum og skerjum en sé um slíkt að ræða þarf að meta hvort skilyrðum tilskipunarinnar fyrir nýbýlisstofnun hafi verið fullnægt með sama hætti og í öðrum slíkum tilvikum sem komið hafa til skoðunar hjá nefndinni og fyrir dómstólum.

Í tengslum við stofnun eignarréttinda á eyjum og skerjum með lögum gefur málatilbúnaður aðila jafnframt tilefni til ítarlegrar umfjöllunar um lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar.

7.2.3.2.2.1 Lokamálsliður 2. kapítula rekabálks Jónsbókar

Af hálfu flestra gagnaðila ríkisins er á því byggt að tekin hafi verið bein afstaða til eignarréttarlegrar stöðu eyja og skerja með lagasetningu þegar á þjóðveldisöld, með vísan til 56. kapítula landabrigðisþáttar Grágásar. Regla um þetta efni hafi svo verið tekin upp í lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar[518] við lögtöku hennar árið 1281. Byggt er á því að af þessu ákvæði Jónsbókar, sem birt er í gildandi lagasafni, leiði að eyjar og sker utan meginlandsins séu almennt eignarlönd og hafi tilheyrt þeim jörðum

[516] Sjá nánar: Valgerður Sólnes: *Clarifying land title. Land reform to eliminate terra nullius in Iceland.* Doktorsritgerð við Háskóla Íslands og Kaupmannahafnarháskóla 2018, bls. 287–288; Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*. Reykjavík 2022, bls. 334.

[517] Sjá nánar kafla 3.3 og 13.2 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* og Sigmar Aron Ómarsson: „Nýbýlatilskipunin frá 1776.“ *Tímarit lögfræðinga* 2023, bls. 677–723.

[518] Í sumum útgáfum er þessi kafli nefndur 61. kapítuli landabrigðabálks Jónsbókar. Hér er tekið mið af þeirri kaflaskiptingu sem notuð er í lagasafninu. Þá er þessi hluti Jónsbókar í sumum handritum nefndur „rekaþáttur“ en hér verður heitið „rekabálkur“ notað líkt og algengast er.

sem næst liggja, nema um annað hafi verið samið, svo sem ef einstakar eyjar eða sker hafi verið seld sérstaklega eða skilin með öðrum hætti frá viðkomandi jörðum.

Um er að ræða atriði sem ekki hefur áður komið til skoðunar í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* eða réttarframkvæmd þjóðlendumála. Í ljósi þess óskaði nefndin eftir afstöðu íslenska ríkisins til þess hvort og þá hvaða þýðingu lokamálsliður 2. kapítula rekabálks Jónsbókar hefði við mat á því hvort eyjar og sker á svæði 12 teldust vera þjóðlendur eða eignarlönd í skilningi 1. gr. þjóðlendulaga.

Í bréfi lögmanna íslenska ríkisins til óbyggðanefndar, dags. 25. mars 2025, kemur fram að ríkið telji ákvæðið hafa mjög takmarkaða þýðingu við mat á því hvort eyjar og sker á svæði 12 teljist vera þjóðlendur eða eignarlönd í skilningi 1. gr. þjóðlendulaga. Í fyrsta lagi þyki tiltekin sjónarmið mæla gegn því að í lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar felist svo víðtæk regla sem gagnaðilar ríkisins byggja á, og þau renni fremur stoðum undir að aðrir skýringarkostir kunni að vera nærtækari. Í öðru lagi telur íslenska ríkið að jafnvel þó að ákvæðið yrði talið fela í sér sérstaka reglu um beinan eignarétt sæti slík regla takmörkunum hvað varðar fjarlægð eyja og skerja frá meginlandi. Af þeim sökum og í ljósi endurskoðaðra kröfulýsinga ríkisins geti ákvæðið því litla sem enga þýðingu haft við úrlausn mála á svæði 12 að mati ríkisins.

Hér verður þetta tekið til nánari skoðunar. Fyrst verða tilgreind í heild þau ákvæði úr Grágás og Jónsbók sem um ræðir. Umrætt ákvæði úr Grágás er svohljóðandi:[519]

> EF MAÐUR KAUPIR REKA AF LANDI MANNS. Þar er maður kaupir reka af landi annars manns, og skilja þeir eigi það mál ger en hann kaupi af landinu rekann að réttu lögmáli, þá skal svo fara sem nú mun eg tína. Landeigandi á að hafa af fjöru þeirri álnarlöng kefli öll og smærri. Hann á og þara allan og fugla alla og sela alla og rostunga og háskerðing og hnísu og fiska ef þá rekur fimm senn eða þaðan af færri. En ef fleiri rekur senn en fimm fiska, þá á það rekamaður. Landeigandi á og sela þá þó að þeir sé drepnir.
>
> Þetta allt sem nú var tínt á sá maður er land á fyrir ofan. Hann á og flutningar allar þar, og að varðveita skotmannshlut og hafa þar ágóðahlut og varðveita vogrek allt, og hvala þá alla á hann að þriðjungi er fyrir mönnum hlaupa á land, og veiðar allar á hann í netlögum og svo í fjörunni. Hann á og fyrir utan netlög og fyrir innan almenning hvala og viðu og allt það er þar flýtur, það sem eigi eiga aðrir menn áður. En sá er reka keypti af landinu á þar allan viðreka annan ótelgdan og hvala alla þá er kvikir hlaupa á land upp, nema menn valdi. Og hann á þá hvala alla og er þar rekur upp og svo þann er menn flytja úr almenning hvala og viðu og allt það er þar flýtur í netlögum, hvort sem net er lagt af landi eða af skeri. Hann á og fiska þá er fleiri rekur en fimm senn, nema kaup þeirra sé á annan veg skilt. Þá skulu sem í öðrum stöðum haldast þar öll á kveðin orð.
>
> Svo er og mælt ef sker eða eyjar liggja fyrir landi manns, og á sá maður það og reka þann er fylgir er meginland á næst, nema kaupum sé annan veg keypt. Ef menn veiða rostung á landi manns eða í netlögum, og á hálfan landeigandi en hálfan þeir er veiða.

[519] Hér er vitnað til Grágásarútgáfu Gunnars Karlssonar, Kristjáns Sveinssonar og Marðar Árnasonar (Mál og menning, 1997) þar sem texti Staðarhólsbókar (AM 334 fol.) er lagður til grundvallar en þeir þættir sem Konungsbók (GKS 1157 fol.) hefur umfram hana eru einnig teknir með. Líkt og iðulega í útgáfum miðaldatexta eru greinaskil ákvörðun útgefenda. Í Staðarhólsbók og þeim Jónsbókarhandritum sem skoðuð hafa verið, sbr. næstu neðanmálsgrein, er upphaf kapítula jafnan aðgreint með skreyttum upphafsstaf og eftir atvikum fyrirsögn en að öðru leyti er textinn samfelldur, líkt og almennt gerist í miðaldahandritum.

> En fyrir utan netlög á hver maður veiði sína. Og er það veiður er menn færa á skipi til lands en flutning ella.

Jónsbókarákvæðið er svohljóðandi í þeirri útgáfu sem birt er í gildandi lagasafni:

> Um viðreka ok veiði fyrir útan netlög.
>
> Hverr maðr má flytja ok fénýta sér við þann allan er hann finnr fljótanda fyrir annars landi út frá rekamarki. Taka má maðr við ok hval þar við annars land at flytja er eigi er ván at festi, nema svá sé nær þeiri fjöru er festa má reka á, at sjá mundi mega þaðan fisk á borði, ef eigi bæri land fyrir. Svá á allar flutningar at taka. Ef maðr flytr við sinn á annars fjöru, ok skal sá viðr eigi þar lengr liggja en þrjár nætr, ef þat er rekafjara, nema nauðsyn banni, ella bæti … skaðabót þeim er reka á. Rétt er honum at færa upp á land ór fjöru ok hafa þaðan flutt innan tólf mánaða þaðan frá. Allir menn eigu at veiða fyrir utan netlög at ósekju. … Ef maðr kaupir reka af landi manns at lögmáli réttu, ok skilja þeir þat eigi gjörr en svá, þá á landeigandi af fjöru þeiri alnarlöng kefli öll ok smæri, en rekamaðr á þar við allan annan útelgdan er þar rekr upp, ok svá hvali alla er þar hlaupa kvikir á land, nema menn valdi, ok svá á hann þá hvali er þar rekr. Sá maðr, er land á, hann á þara allan ok fugla alla, sela alla ok rostunga, ok svá ef maðr drepr sel. Hann á þar at hafa hnísur ok háskerðinga, ok fiska alla, nema þar reki fleiri senn í land en fimm, þá á rekamaðr. Landeigandi á ok flutningar allar ok at varðveita skotmannshlut … ok hvali þá alla er fyrir mönnum hlaupa á land, ok veiðar allar í netlögum ok í fjörunni. Ef viðr flýtur í netlögum, þann á rekamaðr. En ef útar er viðrinn, ok má þó sjá fisk á borði, þá á sá maðr, er jörð á, ok allt þat er þar flýtr. En fjörumaðr þat, sem í netlögum er, hvárt sem net er lagit af landi eða skeri. Ef sker eða eyjar liggja fyrir landi manns, ok á sá þat ok reka þann, er fylgir, er meginland á næst, nema með lögum sé frá komit.

Í báðum tilvikum hafa þær setningar sem byggt er á verið undirstrikaðar. Ákvæðin eru efnislega samhljóða, enda mun Jónsbókarákvæðið eiga rætur að rekja til Grágásar.

Jónsbók er varðveitt í fjölmörgum handritum og minniháttar orðalagsmunur er á framangreindu ákvæði í þeim. Í útgáfu Jónsbókar frá árinu 2004, sem leggur önnur handrit til grundvallar en sú útgáfa sem lagasafnið styðst við, er lokamálsliður 2. kapítula rekabálks Jónsbókar svohljóðandi: „Ef sker eður eyjar liggja fyrir landi manns, þá á sá það og reka þann allan er því fylgir er meginland á næst, nema með lögum sé frá komið.“ Ekki er um merkingarbæran mun að ræða og athugun óbyggðanefndar á helstu handritum Jónsbókar hefur jafnframt leitt í ljós að í þeim er ekki frekari tilbrigði að finna sem máli kunna að skipta.[520]

[520] Einkum voru skoðuð eftirtalin handrit. Annars vegar AM 351 fol. (bls. 45r), GKS 3268 4to (bls. 74v–75r), GKS 3271 4to (bls. 36r), AM 346 fol. (bls. 63v) og AM 169 4to (bls. 53r) sem eru ýmist meðal elstu handrita eða, a.m.k. að einhverju leyti, talin til marks um elstu gerð textans sem tiltæk er, en fyrstnefnda handritið var lagt til grundvallar við útgáfu Ólafs Halldórssonar á Jónsbók 1904. Þá er AM 134 4to meðal helstu handrita í þessum flokki en það er ekki varðveitt í heilu lagi og m.a. vantar þennan hluta rekabálks. Hins vegar voru skoðuð AM 350 fol. (bls. 52r) og AM 343 fol. (bls. 64v) sem útgáfa Más Jónssonar á Jónsbók árið 2004 byggðist á en henni var ætlað að sýna þann texta sem var algengastur frá miðri 14. öld fram í byrjun 18. aldar. Handritin eru aðgengileg mynduð á vefnum handrit.is. Einnig voru skoðuð nokkur önnur handrit, sem og lesbrigði sem tilgreind eru neðanmáls í Jónsbókarútgáfu Ólafs Halldórssonar frá 1904. Helstu tilbrigði önnur en ofangreind reyndust vera að í stað „er (því) fylgir“ er stundum skrifað „er þar fylgir“ eða „er fyrir liggur“. Þá segir í einu handriti sem skoðað var „eru fyrir landi“ en ekki „liggja fyrir landi“. Enn fremur mun þess dæmi að í stað „fyrir landi“ segi „við land“ en þar virðist um afmarkað tilvik að ræða í handritinu AM 158 a 4to sem Ólafur Halldórsson segir í yfirliti um handrit í Jónsbókarútgáfu sinni 1904 vera býsna fullt af villum. — Um handrit Jónsbókar, handritaflokka og fleira sem þeim

Eins og áður segir er Jónsbókarákvæðið birt í gildandi lagasafni.[521] Ljóst er að við útgáfu lagasafns í gegnum tíðina hefur verið leitast við að leggja mat á hvaða hlutar Jónsbókar væru enn í gildi og í lagasafninu eru nú birtir 47 kapítular úr Jónsbók eða hlutar þeirra. Undir lok síðustu aldar var skipuð svonefnd lagahreinsunarnefnd sem hafði það meginverkefni að gera tillögur um lagahreinsun og brottfall úreltra laga. Nefndin vann í þessu skyni frumvarp sem varð að lögum um brottfall laga og lagaákvæða, nr. 118/1990. Í almennum athugasemdum við frumvarpið var tekin afstaða til nokkurra grundvallaratriða og þar á meðal hvort ástæða væri til að fella brott þau ákvæði Jónsbókar sem talin voru í gildi. Um það segir í frumvarpinu:

> Við vinnubrögð að lagahreinsun ber að áliti nefndarinnar að skirrast við að hreyfa við hinum elstu lagaboðum sem í gildi eru og prýða íslensk lagasöfn og hlýtur það sjónarmið þó að þoka fyrir brýnni nauðsyn ef slíku er að skipta. Yfirleitt eru þau lagaákvæði Jónsbókar, sem talin eru í gildi, með þeim hætti að þau ganga ekki í berhögg við nútímalög eða lagaviðhorf, en gæta ber þess, svo sem áður greinir, að samlaga einstök ákvæði þeirra meginreglum laga eða einstökum settum lagaákvæðum þegar þeim er beitt. Veldur það sjaldnast vafa. Athyglisvert er að til nokkurra Jónsbókarákvæða hefur verið vísað í hæstaréttardómum á síðustu árum. Í þessu lagahreinsunarstarfi ber því öðrum þræði að gæta lagaverndarsjónarmiða og þyrma hinum fornu lögum.

Viðhorf nefndarinnar var að þau ákvæði Jónsbókar sem væru birt í lagasafninu væru í gildi og að ekki væri ástæða til að fella þau úr gildi. Löggjafinn fylgdi þeirri stefnu og lög nr. 118/1990 hrófluðu því ekkert við ákvæðum Jónsbókar. Sama viðhorf má sjá í dómum Hæstaréttar þar sem ákvæðum Jónsbókar hefur allnokkuð verið beitt. Sem dæmi má nefna þrjá samhljóða dóma Hæstaréttar frá 19. september 1996 í málum nr. 179–181/1996 (Efri-Langey, bls. 2518, 2525 og 2532 í dómasafni réttarins það ár), sem vörðuðu m.a. ákvæði 2. kapítula rekabálks Jónsbókar um afmörkun netlaga þegar kemur að einkarétti eigenda sjávarjarða til veiði sjávarfiska í netlögum.[522] Um það segir í dómunum:

---

tengist, m.a. ákvarðanir útgefenda um val á texta, sjá: Ólafur Halldórsson: „Indledning“ og „Haandskriftfortegnelse“ í: *Jónsbók*. Kaupmannahöfn 1904, bls. I–LVII, einkum XXI–XXII, XXXIII, XXXVI–XXXVIII og L o.áfr.; Már Jónsson: „Inngangur“ í: *Jónsbók*. Reykjavík 2004, bls. 1–34, einkum 19–29. Már Jónsson: „Ný útgáfa íslenska miðaldalaga.“ *Tímarit lögfræðinga*, 4. hefti 73. árg. 2023, bls. 775–813, einkum 803–807; Már Jónsson: „Textatengsl nokkurra elstu handrita Jónsbókar“ í: *Líndæla*, Reykjavík 2001, bls. 373–387, einkum 375– 378.

[521] Textinn sem birtur er í lagasafninu virðist einkum byggjast á útgáfu Ólafs Halldórssonar á Jónsbók árið 1904, sbr. umfjöllun Más Jónssonar í inngangi að Jónsbókarútgáfu sinni hundrað árum síðar. Már segir að markmiðið með útgáfu Ólafs hafi verið tvíþætt, annars vegar að nálgast upprunalegan texta eftir því sem hægt væri en jafnframt að sýna þann texta sem gilt hefði um aldir. Í tilviki lokamálsliðar 2. kapítula hefur upprunalegri textinn verið birtur í meginmáli Jónsbókarútgáfunnar 1904 og að mati Más er umhugsunarefni að sá texti sé birtur í lagasafninu en ekki sá texti sem hefði formlega verið í gildi áður. Sjá: Már Jónsson: „Inngangur“ í: *Jónsbók*. Reykjavík 2004, bls. 15.

[522] Sjá einnig t.d.: Pétur Kr. Hafstein: „Jónsbókarákvæði í dómasafni Hæstaréttar 1920–2004.“ *Úlfljótur* 3. tbl. 2009, bls. 253–296; Páll Sigurðsson: „Um Jónsbók á síðari tímum. Ákvæði úr Jónsbók, sem vitnað er til í dómasafni Hæstaréttar 1921–1982.“ *Erindi og greinar 18*. Ritstj. Páll Sigurðsson. Reykjavík 1985.

> Ákvæði 2. kapítula rekabálks Jónsbókar um afmörkun netlaga, sem miðast við sjávar–dýpi, hafa ekki heldur verið felld úr gildi með ákvörðun löggjafans, þótt þau hafi hins vegar ekki verið tekin upp í útgáfu lagasafns 1919 og eftir það.

Af þessum dómum verður sú ályktun dregin að umræddur hluti 2. kapítula rekabálks Jónsbókar hafi enn verið í gildi, þrátt fyrir að hafa ekki verið tekinn upp í lagasafninu 1919 og síðar, enda hefði hann ekki verið felldur úr gildi með ákvörðun löggjafans. Þannig háttar til að hér er til umfjöllunar annar hluti sama ákvæðis, þ.e. 2. kapítula rekabálks Jónsbókar, en þó hluti þess sem sannarlega er birtur í lagasafninu. Með hliðsjón af framgreindu verður að telja að ákvæðið sem hér er til umfjöllunar sé enn í gildi, enda verður ekki séð að það hafi verið fellt úr gildi með ákvörðun löggjafans.

Þegar 56. kapítuli landabrigðisþáttar Grágásar er skoðaður heildstætt er ljóst að hann fjallar að mestu leyti um inntak rekaítaka, þ.e. þegar rekaréttur hefur verið skilinn frá jörð og færður í hendur annars en eiganda viðkomandi jarðar. Í ákvæðinu eru ítarlegar lýsingar á réttindum landeiganda annars vegar og rekamanns, þ.e. handhafa rekaítaks, hins vegar. Í grein um rekalög Jónsbókar rekur prófessor Einar Arnórsson hve mikla þýðingu rekaviður hafði fyrr á öldum, ekki síst vegna þess að íslenskt birki hentaði ekki til húsa- eða skipagerðar, auk þess sem talsverð verðmæti hafi verið falin í hvalreka.[523] Af þessum sökum var þörf á nákvæmri löggjöf um rekarétt og þar sem algengt var að stofnað væri til rekaítaka var þörf á ítarlegum reglum um inntak slíks réttar, eins og framangreint ákvæði Grágásar er til marks um. Jónsbókarákvæðið fjallar einnig að miklu leyti um sama efni en framan við umfjöllun um rekaítök, sem er nokkuð stytt frá Grágásarákvæðinu, eru einnig reglur um rekarétt og veiðar utan netlaga.

Ef þeir hlutar ákvæðanna sem fjalla um eyjar og sker eru túlkaðir í samhengi við aðra málsliði ákvæðanna, sem fjalla um rekaítök og rekarétt, mætti hugsanlega segja að efni þeirra væri fyrst og fremst skilgreining á sambandi landeiganda og rekamanns þegar kemur að eyjum og skerjum. Inntak ákvæðanna mætti þá túlka þannig að þrátt fyrir að stofnað hefði verið til rekaítaks á jörð til handa öðrum en landeiganda héldi landeigandi eftir rekarétti á eyjum og skerjum, nema samið væri um annað. Einnig er hugsanlegt að túlka ákvæðin sem sjálfstæðar reglur sem varði aðeins rekaréttindi en ekki endilega rekaítök, þannig að í þeim felist einungis að rekaréttindi á eyjum og skerjum fyrir landi fylgi þeirri jörð sem næst er. Af hálfu íslenska ríkisins er m.a. byggt á því að nærtækast sé að túlka ákvæðin með þessum hætti þannig að þau varði einkum eða eingöngu rekaréttindi. Það sem helst mælir með slíkri túlkun er staðsetning ákvæðanna meðal annarra ákvæða í rekabálki sem varða fyrst og fremst rekaréttindi en þó einnig önnur eignarréttindi eins og veiðirétt.

Orðalag ákvæðanna er hins vegar einnig hægt að túlka á þann veg að kveðið sé á um að eyjar og sker fyrir landi manns fylgi því landi sem næst er á meginlandi í þeim skilningi að um beinan eignarrétt að eyjum og skerjum sé að ræða. Því sé reglan sjálfstæð, þrátt fyrir að vera skipað í kapítula með ákvæðum sem varða einkum rekaréttindi.

[523] Einar Arnórsson: „Rekalög Jónsbókar.“ *Úlfljótur* 2. tbl. 1948, bls. 1–3.

Af hálfu gagnaðila íslenska ríkisins er byggt á því að þannig beri að túlka ákvæðin. Af hálfu ríkisins hefur verið bent á að ætla mætti að ef í ákvæðinu fælist regla um beinan eignarrétt að eyjum og skerjum yrði slíkri grundvallarreglu gert hærra undir höfði í lagatextanum en raun ber vitni. Að mati nefndarinnar kann það að vera rétt en á hinn bóginn er einnig hugsanlegt að á þjóðveldisöld hafi slík regla ekki verið talin grundvallarregla, eða ekki talið að í henni hafi falist breyting á fyrirkomulagi eða inntaki eignarréttar að eyjum og skerjum, heldur hafi í henni birst rótgróið réttarástand sem hafi verið alþekkt þegar tekið var að rita lög þess tíma. Það sýnist einnig í betra samræmi við kenningar fræðimanna um hugmyndir á þjóðveldisöld um lög og lagasetningu. Talið er að litið hafi verið svo á að lög hafi byggst á fornum venjum og verið varanleg í þeim skilningi að almennt væri ekki á færi manna að breyta þeim af ásettu ráði. Hins vegar hafi löggjöf þróast með lagaréttingu og við úrlausn ágreiningsmála þar sem leiða þurfti í ljós hvaða reglur skyldu gilda, á grundvelli hinna fornu laga.[524]

Til stuðnings málatilbúnaði sínum hafa gagnaðilar ríkisins vísað til ýmissa dóma og að mati óbyggðanefndar er ástæða til að kanna nokkra þeirra nánar.

Fyrstan má nefna prestadóm frá 19. nóvember 1503 um eignarhald á Hrófey í Steingrímsfirði ásamt hólmum og skerjum sem liggja út frá henni.[525] Hrófey er skammt frá landi milli jarðanna Tungugrafar (nefnd Gröf í dómnum) og Húsavíkur í Steingrímsfirði. Í dómnum kemur fram að dómendur hafi gengið á vettvang og kannað landamerki milli jarðanna sem samkvæmt vitnisburðum hinna elstu manna sem þar voru í sveit voru talin liggja um Hrólfsmýrarlæk. Að fenginni þeirri niðurstöðu var Hrófey, ásamt nærliggjandi hólmum og skerjum, dæmd eign Tungugrafar „sakir þess ad oss leist fyrrgreind ey. holmar og skier liggja fyrir greindri grof eptir bokarinar ordum“. Niðurstaða málsins er þó með fyrirvara um að eigandi Húsavíkur „leiddi ij loglig vitne fyrir sira Rafni Oddzsyne heima a Stad j Steingrimsfirdi. jnnan tueggja manada ad heyrdum dominum ad þessi þrátt greind ey. holmar og skier hefdi annad huort verid gefnar. golldnar edur selldar af riettum eignarmanne burtt fra optnefndri Gröf eda ödruvijs med logum fra komid“.

Niðurstaða dómsins byggist greinilega á því að Hrófey liggi fyrir landi Tungugrafar, með þeim fyrirvara að eiganda Húsavíkur er gefinn kostur á að sanna innan tiltekins frests að eyjan, hólmarnir og skerin hafi verið skilin frá jörðinni, eða með lögum frá henni komin. Rökstuðningurinn í dómnum er í fullu samræmi við orðalag lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Ekki er vísað berum orðum til ákvæðisins heldur til *bókarinnar orða*. Orðalag á borð við þetta virðist nokkuð algengt í gömlum dómum þegar vísað er til ákvæða lögbókarinnar, þ.e. Jónsbókar. Með hliðsjón af sakarefni máls-

[524] Sjá nánar t.d. Sigurður Líndal: „Lög og lagasetning í íslenzka þjóðveldinu.“ *Skírnir*, 1. tbl. 1984, bls. 124–126; og Viðar Pálsson: „Kristinréttur Árna biskups og röksemdir lagasetningar.“ *Tímarit lögfræðinga* 2023, bls. 731–736.

[525] *Íslenzkt fornbréfasafn*, VII. bindi bls. 655–656, skjal nr. 4(2).

ins og rökstuðningi dómsins eru að mati nefndarinnar yfirgnæfandi líkur á að orðalaginu sé ætlað að vísa til lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar.

Hér má einnig nefna Alþingisdóm frá 1598 sem varðaði ágreining prestanna á Helgafelli og Breiðabólstað á Skógarströnd um Drangaflögu.[526] Í dómi undirréttar frá 22. maí 1598 kemur fram að um sé að ræða sker „sem liggur vid Helgafells land“ sem hafi áður verið nefnt Þingvallaflaga en síðar Drangaflaga. Í undirréttardómi kemur fram að presturinn á Breiðabólsstað hafi byggt á hefð en presturinn á Helgafelli hafi byggt á því að honum þætti flaga þessi „fyrer Helgafellss landi liggia. og ecki med laugum fra komen“. Niðurstaðan í undirrétti var að vísa málinu til Alþingis, en að presturinn á Helgafelli skyldi halda flögunni þar til niðurstaða fengist í málið. Niðurstaða Alþingisdómsins var að dæma Drangaflögu eign Breiðabólstaðarkirkju „undan Helgafellskirkiu“, gegn því að Helgafell fengi kolviðarskóg í Breiðabólstaðarlandi.

Ekki er vísað til lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar í dómunum en forsendur þeirra virðast efnislega í samræmi við orðalag ákvæðisins, þ.e. að Drangaflaga hafi verið talin liggja fyrir Helgafellslandi og því hafi þurft að sýna fram á að hún væri með lögum frá Helgafelli komin. Svo virðist sem fallist hafi verið á það í Alþingisdómnum.

Næstan má nefna dóm Landsyfirréttar í máli nr. 5/1874 um hvali í ísvök við jörðina Eyjar í Strandasýslu.[527] Í málinu var ágreiningur milli umboðsmanns þjóðjarða í Strandasýslu vegna jarðarinnar Eyja og eiganda Þingeyrakirkju um rétt til fimm hvala sem festust í ísvök úti fyrir landi Eyja. Ábúandi Eyja kom járnum í hvalina sem hlupu í kjölfarið upp á grynningar við eyjar úti fyrir landi jarðarinnar. Eigandi Þingeyrakirkju taldi sig eiga rétt til fjórðungs hvalanna á grundvelli rekaítaks kirkjunnar.

Umboðsmaður Eyja byggði m.a. á því að túlka bæri orðalag rekaskrár Þingeyraklausturs, sem Þingeyrakirkja leiddi rétt sinn frá, þannig að kirkjan ætti aðeins rekaítak á eyjunum úti fyrir landi jarðarinnar og þar sem hvalirnir hefðu orðið fastir í ísvök næði ítakið ekki til þeirra. Þessu hafnaði Landsyfirréttur og taldi að túlka bæri orðalag rekaskrárinnar þannig að kirkjan ætti rekaítak fyrir landi jarðarinnar Eyja í heild sinni. Af forsendum dómsins verður ráðið að litið hafi verið svo á að í því fælist að rekaítakið næði bæði til strandlengju jarðarinnar uppi á landi og eyjanna úti fyrir landi hennar. Landsyfirréttur taldi hins vegar sannað að hvalirnir hefðu hlaupið undan mönnum á land og þar með hefði ekki verið um rekahvali að ræða í skilningi 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Þar kemur enda fram að rekamaður eigi hvali þá alla sem kvikir hlaupa á land, nema menn valdi, og að landeigandi eigi hvali þá alla er fyrir mönnum hlaupa á land.

Af dómnum verður greinilega ráðið að litið hafi verið svo á að rekaítak Þingeyrakirkju á Eyjum hafi verið talið ná til eyjanna úti fyrir landi jarðarinnar og að ef hvalina hefði rekið á land á eyjunum með hefðbundnum hætti, þ.e. ef þeir hefðu ekki hlaupið

[526] *Alþingisbækur Íslands*, 3. bindi 1595–1605, bls. 140–143, skjal nr. 4(3).
[527] *Landsyfirréttardómar og hæstaréttardómar í íslenskum málum 1802–1873*, XI. bindi, bls. 307–310, skjal nr. 4(5).

undan mönnum á land, hefði kirkjan átt rétt á fjórðungi þeirra á grundvelli ítaksins. Dómurinn mælir þannig gegn því að lokamálsliður 2. kapítula rekabálks Jónsbókar sé túlkaður í samhengi við aðrar reglur ákvæðisins um samband landeiganda og rekamanns þegar stofnað hefur verið til rekaítaks á jörð. Slík túlkun myndi enda leiða til þess að rekaítak næði almennt ekki til eyja og skerja úti fyrir landi jarðar heldur héldi landeigandi rekarétti þar, nema sérstaklega væri um annað samið. Ekki var sérstaklega um annað samið í þessu tilviki en rekaítakið var engu að síður talið ná til eyjanna fyrir landi Eyja. Það styður að mati nefndarinnar að líta beri á lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar sem sjálfstæða reglu.

Hér kemur einnig til skoðunar dómur Landsyfirréttar í máli nr. 15/1874 um Ketilsker og Djúpsker undan Syðra-Skógarnesi í Eyja- og Miklaholtshreppi. Miklaholtskirkja og Arnarstapaumboð, vegna þjóðjarðarinnar Syðra-Skógarness, deildu um eignarrétt að skerjunum tveimur.[528] Í dómi Landsyfirréttar er vísað til þess að skerin tvö séu „fyrir landi jarðarinnar Syðra-Skógarness“. Ekki er vísað til lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar en af forsendum dómsins verður ótvírætt ráðið að gengið hafi verið út frá því að skerin væru eign Syðra-Skógarness og að sönnunarbyrði um annað hvíldi á Miklaholtskirkju. Niðurstaðan var sú að kirkjan hefði sýnt fram á eignarhald á hálfu Ketilskeri, með vísan til fornra máldaga, en að hún hefði ekki sýnt fram á eignarhald á hálfu Djúpskeri. Um það segir í dómnum:

> Þar eð nú þannig engin skilríki eru fram komin fyrir því frá Miklaholts kirkju hálfu, að hún eigi hið umþrætta Djúpsker, er liggur fyrir landi jarðarinnar Syðra-Skógarness, nje að henni beri nokkur rjettur til haustkópa og stórsela uppidráps þar, þá verður hvorki henni gefinn eignardómur fyrir skeri þessu, nje áfrýjandanum dæmdar skaðabætur fyrir útseli þá, er þar voru drepnir í nóvember og desember 1869.

Þrátt fyrir að ekki sé vísað til lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar virðist afstaða dómsins til eignarréttarlegrar stöðu skerjanna í reynd byggjast á því að þau séu *fyrir landi* Syðra-Skógarness og að ekki sé unnt að fallast á eignarrétt annarra yfir þeim nema sýnt sé fram á að rétturinn hafi flust frá eiganda Syðra-Skógarness. Þannig sýnist eigandi Syðra-Skógarness ekki hafa þurft að færa fram frekari sönnun fyrir tilkalli sínu til skerjanna en að þau væru fyrir landi hans. Það er efnislega í fullu samræmi við orðalag ákvæðisins sem hér er til umfjöllunar. Af kortasjám verður ráðið að umrædd sker séu um 2 km frá landi og dómurinn er þannig einnig vísbending um að sker í þeirri fjarlægð frá landi geti talist vera *fyrir landi*, en til þess er nokkrum sinnum vísað í dómnum.

Til samanburðar má benda á annan dóm Landsyfirréttar frá svipuðum tíma, í máli nr. 10/1873, þar sem deilt var um eignarhald á eyðibýlinu Vilborgarkoti.[529] Þar var því m.a. hafnað að sú regla norræns réttar að ríkið eigi það sem enginn geti sannað eignar-

[528] *Landsyfirréttardómar og hæstaréttardómar í íslenskum málum 1875–1919*, I. bindi, bls. 1–5, skjal nr. 4(6).

[529] *Landsyfirréttardómar og hæstaréttardómar í íslenzkum málum 1802–1873,* XI. bindi, bls. 229–233, skjal nr. 4(4).

tilkall sitt til, gilti að íslenskum rétti. Af dómnum verður ráðið að niðurstaða um þetta atriði hafi ráðist af þeirri grundvallarreglu íslensks eignaréttar að sá sem kallar til eignarréttinda yfir fasteign verði að færa fram fullnægjandi heimildir fyrir rétti sínum, hvort heldur sem er ríkið eða aðrir.[530] Dómurinn sýnir að þessi grundvallarregla var talin í gildi á þessum tíma og henni beitt í framkvæmd en dómurinn um réttindi á Ketilskeri og Djúpskeri gekk aðeins ári síðar. Í ljósi þessarar grundvallarreglu þykja forsendur dómsins um Ketilsker og Djúpsker styðja enn frekar við ályktun um tilvist lagareglu um eignarrétt að eyjum og skerjum *fyrir landi* jarðar.

Loks kemur til skoðunar dómur Landsyfirréttar í máli nr. 38/1888 um sker fyrir landi jarðarinnar Einarshafnar á Eyrarbakka.[531] Í málinu var ágreiningur milli eiganda Einarshafnar, þ.e. danska kaupmannsins Lefolii, og tveggja íslenskra kaupmanna, sem ráku sína verslunina hvor á Eyrarbakka. Ágreiningurinn snerist um heimild hinna síðarnefndu til að leggja hafnarfestingar fyrir skip sín í Einarshafnarsker fyrir landi Einarshafnar. Slíkar festingar í sker undan Eyrarbakka voru nauðsynlegar skipum sem komu þar að landi vegna landfræðilegra aðstæðna. Íslensku kaupmennirnir höfðu hafist handa við gerð hafnarfestinga á Einarshafnarskeri en fulltrúi Lefoliis fékk lagt fógetabann (lögbann) við því og höfðaði í framhaldi mál til staðfestingar banninu. Lefolii tapaði málinu í héraði og áfrýjaði til Landsyfirréttar.

Í málinu var m.a. deilt um hvort umrætt sker væri háð eignarrétti Lefoliis sem hluti jarðarinnar Einarshafnar. Í greinargerð áfrýjandans Lefoliis fyrir Landsyfirrétti segir um þetta atriði:[532]

> Það er in confesso fyrir undirrjetti, að sækjandinn, stórkaupmaður J.R.B. Lefolii sje eigandi að jörðinni Einarshöfn, og heimildir fyrirrennara hans fyrir jörðinni sýna, að á þeim hafa aldrei neinar kvaðir hvílt. Jeg ætla hjer ekki að eyða orðum að því, að sýna fram á, að eignarrjettinum yfir jörðinni fylgi jafnríkur og jafnútilokandi rjettur yfir þeim hluta sem liggur að flæðarmálinu eins og því sem ofar liggur. Stórstraumsfjörumál er takmarkalína láðs og lagar, auk þess sem eignarrjetturinn nær út svo langt sem nótlög eru talin. Öll skerin liggja fyrir ofan stórstraumsfjörumál, hvað þá innan nóthelgi, því mörg af þeim – einnig ytri skerjunum – koma upp áður en sjór er hálffallinn og því nær öll koma þau upp um hálffallinn sjó. Jeg vísa að öðru leyti um þetta atriði og um afnotkun skerjanna í það, sem jeg hef tekið fram fyrir undirrjetti og í hin framlögðu kort, og samkvæmt því slæ eg því föstu, að stórkaupmaður J.R.B. Lefolii hefur löglegan, kvaðalausan eignarrjett yfir lóð þeirri, er hinir stefndu hafa byrjað að vinna að landfestum á, í forboði hans og án nokkurs leyfis eða tilvísunar hvorki af hálfu einstakra manna eða yfirvalda.

---

530 Sjá nánar um regluna: Þorgeir Örlygsson: „Om ejendomsret til landområder og naturressourcer.“ *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 111. árg., 4. tbl. 1998, bls. 576; Þorgeir Örlygsson: *Kaflar úr eignarétti I*. Reykjavík 1998, bls. 107–108; Valgerður Sólnes: *Clarifying land title. Land reform to eliminate terra nullius in Iceland.* Doktorsritgerð við Háskóla Íslands og Kaupmannahafnarháskóla 2018, bls. 68–69; Valgerður Sólnes: „Sönnunarfærsla í eignarréttarmálum“ í: *Hæstiréttur og Háskóli Íslands. Rit til heiðurs Hæstarétti 100 ára*. Reykjavík 2020, bls. 337–339; Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*. Reykjavík 2022, bls. 305.

531 *Landsyfirréttardómar og hæstaréttardómar í íslenskum málum 1875–1919*, III. bindi, bls. 447–452, skjal nr. 4(7).

532 Málsskjöl í dómsmálunum um Einarshafnarsker eru meðal framlagðra skjala málsins, sjá gagnaflokk A.6.c í skjalaskrá (fylgiskjali II).

Hér virðist eignarréttarlegt tilkall til skerjanna fyrir landi Einarshafnar einkum á því byggt að þau séu land þar sem þau standi upp úr sjó á stórstraumsfjöru og séu innan netlaga jarðarinnar. Af hálfu stefndu, íslensku kaupmannanna, er þessu mótmælt í greinargerð fyrir Landsyfirrétti:

> Það verður að festa festi í botninn, og á því atriði, að hinir stefndu ~~vilja~~ þurfa að[533] festa akkeri í sker – hluta af botninum – sem koma upp úr sjó við stórstraums fjöru, ~~vill~~ byggjast allar mótbárur hans. Hann kallar það „rask á lóð“ etc., og telur krenktan eignarrjett sinn yfir þeirri ~~grann~~ jörð, sem liggur að höfninni – sem hann að vísu að öllum gögnum og gæðum hefur byggt og leigt öðrum manni, sem hefur yfirdregið hinum stefndu allan sinn rjett. Jeg hef fyrir undirrjettinum hrakið þessa viðbáru, og með ~~ég~~ rökum, er mjer virðast óyggjandi, sýnt fram á, að eigandi jarðarinnar Einarshafnar getur ekki bannað að nota höfnina, og álit jeg óþarft, að skrifa hjer upp aptur röksemdaleiðslu mína, og læt mjer nægja að skírskota til þess, sem jeg í varnarskjölum mínum fyrir undirrjetti hef tekið fram og sýnt, er mun vera ~~einna~~ glöggast í varnarframhaldi 19. júní. Allar þær röksemdir, sem jeg hef komið fram með fyrir undirrjetti, standa að mínu áliti óhraktar, og held ég fast við allt sem jeg þar hef framfært …

Af hálfu stefndu er þannig byggt á því að skerin fyrir landi Einarshafnar séu hluti af hafsbotninum, þrátt fyrir að þau komi upp úr sjó á stórstraumsfjöru, og teljist því ekki hluti jarðarinnar. Þetta kemur einnig skýrlega fram í tilvitnuðu varnarskjali stefndu fyrir undirrétti frá 19. júní 1888.

Í dómi Landsyfirréttar er þetta atriði tekið til umfjöllunar:

> Aðalsástæða áfrýjanda [Lefolii] til rjettlætingar fógetabanninu er, að aðfarir hinna stefndu komi í bága við eignar- og umráðarjett hans yfir jörðinni Einarshöfn og skerjunum, er liggja undan landi tjeðrar jarðar, en það er in confesso, að hann er eigandi jarðar þessarar og þar með einnig skerjanna eða sjerstaklega Einarshafnarskers, sbr. Jónsb. Rekab. kap. 2 in fine.

Hins vegar taldi dómurinn að skerið væri hluti Eyrarbakkahafnar og með vísan til konungsbréfs frá 23. apríl 1788 væri Lefolii ekki stætt á því að banna kaupmönnunum að nota höfnina, og þar með skerið, með þessum hætti. Þar sem hann hefði bannað þeim að nýta hafnarfestar sínar „verður hann að þola þá kvöð, að hinir stefndu leggi sjálfir út botnfestar og festi þær í sker og klappir, er heyra undir eignarjörð hans“, eins og segir í dómi Landsyfirréttar.

Fram kemur að óumdeilt sé (in confesso) að Lefolii sé eigandi jarðarinnar Einarshafnar og að af því leiði að hann sé einnig eigandi skerjanna fyrir landi jarðarinnar, þ.m.t. Einarshafnarskers, á grundvelli lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Af forsendum dómsins er ekki fyllilega ljóst hvort eignarhald á skerjunum hafi verið óumdeilt í málinu eða einungis eignarhald á jörðinni. Af áðurnefndum dómskjölum í málinu, og öðrum gögnum málsins sem óbyggðanefnd hefur kannað,[534] er ljóst að eignarhald á skerjunum var ekki óumdeilt heldur var þvert á móti tekist á um hvort eignarréttur Lefoliis yfir Einarshöfn næði einnig til skerjanna. Því er ljóst að í framangreindum forsendum Landsyfirréttar fólst bein afstaða réttarins til eignarhaldsins á

[533] Orðin „þurfa að“ eru rituð ofan við yfirstrikaða orðið „vilja“.
[534] Sjá gagnaflokk A.6.c í skjalaskrá (fylgiskjali II).

skerjunum og niðurstaða um að skerin væru hluti jarðarinnar grundvallaðist á lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Af dómnum verður ekki annað ráðið en að um beinan eignarrétt hafi verið að ræða, enda kemur fram að sem eigandi jarðarinnar hafi Lefolii einnig verið eigandi skerjanna og þau voru talin heyra undir eignarjörð hans. Þá er einnig ljóst að rekaréttindi voru ekki til umfjöllunar í málinu, sem mælir að mati nefndarinnar mjög gegn því að ákvæðið verði túlkað þannig að það varði eingöngu slík réttindi.

Lefolii áfrýjaði málinu til Hæstaréttar Danmerkur[535] sem sneri við niðurstöðu Landsyfirréttar um heimild íslensku kaupmannanna til að koma sér upp hafnarfestum með svofelldum rökstuðningi:

> Í hinum áfrýjaða dómi er með rjettu gjört ráð fyrir, að stórkaupmaður Lefolii hljóti að skoðast sem eigandi grynninga þeirra og skerja, er ræðir um í málinu. Út úr ákvörðunum þeim, sem teknar eru fram í dóminum, og öðrum íslenzkum lögum, er ekki hægt að leiða neinn rjett fyrir hina stefndu sem fastakaupmenn við hlutaðeigandi höfn að nota tjeðar grynningar og sker til að festa þar hafnarfestar þær, er ræðir um í málinu og miða til þess að útvega þeim stöðugt skipalægi á höfninni, sízt er svo hagar til sem hjer, að það mundi, eptir því sem fram hefur komið í málinu, tálma eigandanum sjálfum að auka hafnarfestar sínar á þann hátt, er hann hafði jafnvel áður ásett sjer, eptir því sem hann heldur fram, enda hefur einnig gjört meðan á málinu stóð.

Í dómi Hæstaréttar er niðurstaða Landsyfirréttar um eignarhald á skerjunum staðfest. Athygli vekur að í dómunum er ekki vikið að netlögum, fjörumörkum eða fjarlægð Einarshafnarskers eða annarra skerja frá landi. Samkvæmt elstu fyrirliggjandi kortagögnum, þ.e. dönsku Herforingjaráðskortunum frá upphafi 20. aldar og gömlum loftmyndum frá miðri 20. öld úr safni Landmælinga Íslands, sem birtar eru í kortasjá Náttúrufræðistofnunar,[536] virðast Einarshafnarsker hafa verið um 350–450 m frá landi á þeim tíma og í dómi Landsyfirréttar er vísað til þess sem hluta útskerja Einarshafnar. Niðurstaða um eignarrétt eiganda Einarshafnar að skerinu virðist einungis á því byggð að það sé fyrir landi jarðarinnar í skilningi 2. kapítula rekabálks Jónsbókar og hluti jarðarinnar á þeim grundvelli, án tillits til ákveðinnar fjarlægðar eða beinna tengsla við fjörumörk og netlög. Eins og fram kemur í greinargerð Lefoliis fyrir Landsyfirrétti var eignarréttarlegt tilkall m.a. byggt á því að skerin væru innan netlaga en Landsyfirréttur virðist hafna því, eða a.m.k. þýðingu þess í þessu samhengi, með því að byggja niðurstöðuna um eignarrétt að skerjunum á öðrum grundvelli.

Í munnlegum málflutningi fyrir óbyggðanefnd vakti lögmaður íslenska ríkisins athygli á því, í umfjöllun um framangreindan dóm, að Einarshafnarsker væru innan stórstraumsfjöruborðs samkvæmt afmörkun þess í kortasjá um kröfur á svæði 12, sem sett var upp vegna málsmeðferðar óbyggðanefndar. Að mati lögmanns íslenska ríkisins væri nærtækara að túlka dóminn þannig að umrædd sker teldust vera fyrir landi Einarshafnar vegna þess að þau væru innan stórstraumsfjöruborðs.

---

[535] *Landsyfirréttardómar og hæstaréttardómar í íslenskum málum 1875–1919,* IV. bindi, bls. 104–106.
[536] Sjá kortasjá Náttúrufræðistofnunar hér: https://kort.gis.is.

Þess er að gæta í þessu sambandi að Einarshafnarsker eru úti fyrir núverandi hafnarstæði á Eyrarbakka. Af samanburði nýlegra loftmynda og korta við gamlar loftmyndir og eldri fyrirliggjandi kort af svæðinu, sem áður er vísað til, sést að núverandi hafnarbakki er á talsvert stórri landfyllingu. Þar að auki hefur varnargarður verið reistur utan um höfnina. Hann hvílir m.a. á skerjum úti fyrir höfninni en vestasti hluti hans er skammt frá Einarshafnarskerjum. Upplýsingar um stórstraumsfjöruborð í kortasjá um kröfur á svæði 12 eru háðar nokkurri óvissu þar sem nákvæmar mælingar á því liggja ekki fyrir, auk þess sem þær byggjast á núverandi stöðu lands.[537] Í ljósi þess að umtalsverðar landfyllingar hafa verið gerðar og framkvæmdir átt sér stað í grennd við Einarshafnarsker er ljóst að upplýsingar um stórstraumsfjöruborð á svæðinu í kortasjá um kröfur á svæði 12 eru ekki lýsandi um stöðu fjöruborðsins á seinni hluta 19. aldar. Allar líkur eru á því að það hafi verið talsvert innar á þeim tíma.

Hér hefur verið fjallað um nokkra gamla dóma sem gagnaðilar ríkisins byggja á til stuðnings túlkun sinni á inntaki lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Rannsókn nefndarinnar hefur ekki leitt í ljós aðra dóma sem varpa ljósi á efni og inntak ákvæðisins.

Í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* er fjallað um réttaráhrif og sönnunargildi eldri dómsúrlausna.[538] Þar kemur fram að meta þurfi áhrif eldri dómsúrlausna af varfærni. Þær geti haft sönnunargildi um þau atvik sem þar greinir en feli aftur á móti ekki í sér bindandi niðurstöðu um úrslit sakarefnisins nema milli aðila viðkomandi máls og þeirra sem leiða rétt sinn frá þeim með beinum hætti, sé sakarefnið það sama. Auk þess megi draga þá ályktun af dómafordæmum Hæstaréttar að eldri dómsúrlausn feli aðeins í sér bindandi niðurstöðu um eignarréttarlega stöðu landsvæðis ef þar hefur ótvírætt verið tekin afstaða til inntaks viðkomandi eignarréttinda. Tilefni þessarar umfjöllunar í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* voru einkum dómar Hæstaréttar í málum nr. 411/2012 (Bleiksmýrardalur austan Fnjóskár) og 546/2012 (Eyvindarstaðaheiði) þar sem réttaráhrif og sönnunargildi annars vegar dóms Landsyfirréttar um Bleiksmýrardal frá 1855 og hins vegar dóms Hæstaréttar um Eyvindarstaðaheiði frá 1996 voru til skoðunar. Í báðum tilvikum var álitaefnið hvort umræddir dómar væru bindandi um eignarréttarlega stöðu þeirra landsvæða sem þar voru til umfjöllunar í skilningi 1. mgr. 116. gr. laga um meðferð einkamála, nr. 91/1991, þ.e. hvort þeir hefðu *res judicata* áhrif í viðkomandi málum.

Það álitaefni sem hér er uppi er hins vegar frábrugðið að því leyti að ekki er beinlínis til skoðunar hvort þeir dómar sem fjallað er um hér að framan, og varða eyjar og sker, séu bindandi um eignarréttarlega stöðu viðkomandi eyja og skerja. Álitaefnið er hvert sé inntak lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar, hvernig umrætt ákvæði hafi verið túlkað í framkvæmd og hvaða þýðingu það kunni að hafa fyrir þjóðlendumál á svæði 12. Þrátt fyrir að almennt þurfi að meta áhrif eldri dómsúrlausna af varfærni,

[537] Sbr. kafla 4.3.
[538] Sjá kafla 11.4 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

sérstaklega að því er varðar hugsanleg *res judicata* áhrif þeirra, er að mati nefndarinnar unnt að líta til framangreindra dóma í því skyni að draga af þeim almennar ályktanir um það álitaefni sem hér er til skoðunar.

Að mati óbyggðanefndar veitir framangreindur dómur Landsyfirréttar í máli nr. 38/1888, sem staðfestur var að því leyti sem hér skiptir máli í Hæstarétti Danmerkur, skýrar leiðbeiningar um túlkun á inntaki lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar, sérstaklega þegar forsendur dómsins eru túlkaðar með hliðsjón af málatilbúnaði aðila. Af dómnum verður ráðið að lagt hafi verið til grundvallar að í ákvæðinu fælist lagaregla sem kvæði á um að eyjar og sker sem lægju fyrir landi jarðar væru hluti þeirrar jarðar sem næst lægi, nema þau hefðu verið skilin frá hlutaðeigandi jörð með samningi eða öðrum löggerningum. Að mati nefndarinnar styðja aðrir dómar sem hér hafa verið raktir einnig þá ályktun, enda verður ráðið af forsendum þeirra að slík regla hafi verið talin gilda. Eins og áður segir verður ekki annað séð en að hún sé enn í gildi. Jafnframt er niðurstaða nefndarinnar að framangreindir dómar styðji ekki aðra túlkunarkosti sem nefndir hafa verið, svo sem að ákvæðið varði einungis rekaréttindi.

— — —

Að fenginni þeirri niðurstöðu að í lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar felist lagaregla sem kveður á um að eyjar og sker sem liggja fyrir landi jarðar séu hluti þeirrar jarðar sem næst liggur kemur næst til athugunar hvernig túlka beri orðasambandið *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins. Orðalag ákvæðisins sjálfs veitir ekki skýrar leiðbeiningar um hversu langt frá landi eyjar og sker geti talist vera *fyrir landi* eða hvort einhver ytri mörk séu yfirhöfuð á því. Af hálfu sumra gagnaðila ríkisins er byggt á því að lítil mörk séu á gildissviði ákvæðisins og að það nái að líkindum allt að 30 km frá landi. Af hálfu ríkisins er hins vegar byggt á því að ef litið verði svo á að í ákvæðinu felist sérstök regla um beinan eignarrétt að eyjum og skerjum verði að leggja til grundvallar að gildissvið hennar sé mjög takmarkað. Að mati ríkisins verði að túlka gildissvið reglunnar í samhengi við önnur fjarlægðarviðmið í rekabálki Jónsbókar, svo sem netlög eða fiskhelgi.

Í flestum dómum sem komið hafa til skoðunar hér að framan var deilt um eyjar og sker sem eru fremur skammt undan landi en í dómi Landsyfirréttar í máli nr. 15/1874 voru hin umdeildu sker, sem eru um 2 km frá meginlandinu, sögð vera fyrir landi jarðarinnar Syðra-Skógarness. Af framangreindum dómum og þeim málsgögnum sem óbyggðanefnd hefur kannað í tengslum við þessa rannsókn verður ekki séð að fjarlægð frá landi eða tengsl við fjörumörk, netlög eða fiskhelgi hafi komið til skoðunar í þessu sambandi. Að mati nefndarinnar bendir það til þess að orðasambandið *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins standi ekki í beinu samhengi við þessi viðmið. Það styður enn fremur þá niðurstöðu að ekkert í orðalagi ákvæðisins gefur til kynna að það beri að túlka í samhengi við slík viðmið. Á hinn bóginn telur nefndin að ekki sé hægt að leggja til grundvallar að allar eyjar og sker utan meginlands Íslands, hversu langt frá landi sem þær kunna að vera, teljist vera fyrir landi einhverrar jarðar í skilningi ákvæðisins.

Þannig telur nefndin að ytri mörk séu á því hvenær eyjar og sker geti talist vera *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins. Vafi um þetta eykst eftir því sem lengra dregur frá landi og matið kann að einhverju leyti að vera atviksbundið.

Skoðun á öðrum ákvæðum Jónsbókar sýnir að sama orðalag kemur fyrir í nokkrum öðrum tilvikum. Í 1. kapítula rekabálks Jónsbókar kemur t.d. fram að hver maður eigi reka allan *fyrir landi sínu*. Ljóst er að einkaréttur landeiganda til reka fyrir landi sínu á sér ytri mörk sem markast af fiskhelgi. Fiskhelgi miðast við að frá landi sjái fisk af borði sem sé „álnar í öxarþærum“ flattur. Þrátt fyrir að um óræðan mælikvarða sé að ræða er nokkuð ljóst að fiskhelgi getur ekki hafa náð mjög langt út til hafs.[539] Í 2. kapítula rekabálks Jónsbókar kemur hins vegar einnig fram að hver maður megi flytja og fénýta sér við þann allan er hann finnur fljótandi *fyrir annars landi* út frá rekamarki, þ.e. utan fiskhelginnar. Af samspili þessara tveggja ákvæða virðist ljóst að orðasambandið *fyrir landi* geti a.m.k. náð lengra frá landi en sem nemur fiskhelgi.

Athuganir á öðrum fornum textum benda til þess að orðasambandið hafi almennt verið notað um staðsetningu sem sé ekki mjög langt frá landi. Öll dæmi um orðasambandið *fyrir landi* sem finnast í fornritum í *Íslensku textasafni* Árnastofnunar og varða staðsetningu fela ýmist í sér að staðsetningin sé nálægt viðkomandi landi eða á því.[540] Í langflestum tilvikum er annaðhvort vísað til þess að skip liggi *fyrir landi* eða nefnd eyja eða hólmi *fyrir landi* og ljóst af samhengi að skammt er á milli. Svipuðu máli gegnir um textadæmi sem fornmálsorðabókin *Ordbog over det norrøne prosasprog* grundvallast á og eru úr ýmsum fornum ritum. Þar eru þess reyndar einstaka dæmi að staðsetningin sé ekki ótvíræð eða kunni að vera allnokkuð frá meginlandi en þar er jafnan um að ræða vísanir til stórra landsvæða, t.d. þegar skip er sagt á siglingu fyrir Austfjörðum eða fyrir Noregi. Í langflestum tilvikum þegar forsetningin *fyrir* er notuð í tengslum við landsvæði þykir ljóst að vísað er til staðsetningar á eða nokkuð nálægt viðkomandi landi.[541]

Að framangreindu virtu telur nefndin að nokkur vafi sé um hvernig túlka beri orðasambandið *fyrir landi* í skilningi lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Af orðalagi ákvæðisins verður ekki ráðið að unnt sé, í eitt skipti fyrir öll, að slá fastri afdráttarlausri reglu um hversu langt frá landi gildissvið þess geti náð í öllum tilvikum,

---

[539] Sjá nánari umfjöllun um fiskhelgi í kafla 4.9 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*; Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur III*, bls. 264–265; og Einar Arnórsson: „Rekalög Jónsbókar.“ *Úlfljótur* 2. tbl. 1948, bls. 3. Í grein Arngríms Jónssonar frá 1792, *Um fiskhelgi*, er hins vegar fullyrt án frekari rökstuðnings að fiskhelgi hljóti að vera hálf eða heil vika sjávar en vika sjávar er lengdarmálseining á sjó sem mun á 17. og 18. öld almennt hafa samsvarað danskri mílu, eða um 7,4 km. Sjá Arngrímur Jónsson: „Um fiskhelgi.“ *Rit þess konunglega íslenzka Lærdómslistafélags*, 12. árg. 1792, bls. 217.

[540] *Íslenskt textasafn:* https://corpus.arnastofnun.is/. Leitin var afmörkuð við fornrit en þar er um að ræða heildartexta ýmissa rita, þar á meðal Landnámu, Íslendingabókar, allra Íslendingasagna- og þátta, Heimskringlu og Sturlungu. Bæði var leitað að orðasamstæðunni *fyrir landi* og einungis að orðmyndinni *landi* og þá kannað hvort *fyrir* væri jafnframt notað í því sambandi.

[541] Sjá færslur um forsetninguna *fyrir* í *Ordbog over det norrøne prosasprog:* https://onp.ku.dk/onp/onp.php?o24978.

sem unnt sé að beita án undantekninga eða nokkurs atviksbundins mats. Texti ákvæðisins ber enda ekki með sér að það hafi fastmótað gildissvið sem miðist við tiltekna fjarlægð frá landi eða sjónrænt viðmið, sérstaklega þegar ákvæðið er borið saman við aðrar reglur Jónsbókar sem hafa slíkt lögákveðið gildissvið, t.d. um netlög og fiskhelgi, eins og áður hefur verið vikið að.

Þeir dómar og lagaákvæði sem fjallað var um hér að framan veita hins vegar ákveðnar vísbendingar um gildissvið ákvæðisins. Að mati nefndarinnar benda þeir til þess að orðasambandið *fyrir landi* verði ekki lagt að jöfnu við netlög eða fiskhelgi heldur geti náð lengra frá landi en sem því nemur. Þá sést af dómi Landsyfirréttar í máli nr. 15/1874 að eðlilegt hafi þótt að ræða um sker sem voru um 2 km frá landi á þann veg að þau væru *fyrir landi*. Ítarleg leit í dómasöfnum hefur ekki leitt í ljós dómafordæmi sem veita skýrari leiðbeiningar um hugsanlegt gildissvið ákvæðisins eða benda afdráttarlaust til þess að gildissvið ákvæðisins nái lengra frá landi.

Samkvæmt öllu framangreindu, og með hliðsjón af jafnræðissjónarmiðum, telur nefndin almennt unnt að leggja til grundvallar að eyjar og sker sem eru allt að 2 km frá landi teljist *fyrir landi* í þessum skilningi og að slíkar eyjar og sker séu hlutar þeirra jarða sem næst liggja, svo framarlega sem staðhættir eða aðrar aðstæður mæla því ekki sérstaklega í mót. Það gildir þó ekki ef eyjar eða sker hafa verið skilin frá viðkomandi jörð, svo sem með sölu eða öðrum löggerningum, eða ef styttra er á milli jarða en 2 km en þá verður að telja miðlínu gilda nema um annað hafi verið samið.[542] Að mati nefndarinnar er hugsanlegt að landfræðilegt gildissvið ákvæðisins nái lengra frá landi en 2 km og að eyjar og sker í meiri fjarlægð frá landi geti samt sem áður talist vera *fyrir landi*. Nefndin telur hins vegar að mat á því sé atviksbundið. Niðurstaða um hversu langt frá landi eyjar og sker geti talist vera *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins geti þannig verið mismunandi eftir svæðum. Við matið telur nefndin m.a. rétt að líta til fjarlægðar frá landi, hvort eyja eða sker sjáist frá landi og sé greinilegt kennileiti, hvort eyja eða sker sé hluti af samliggjandi eyja- eða skerjaklasa, eða hvort um staka einingu sé að ræða og langt frá næsta óumdeilda eignarlandi. Að mati nefndarinnar skiptir einnig máli hvort fyrir liggja skriflegar heimildir og skjöl um nýtingu viðkomandi eyju eða skers eða önnur tengsl við tiltekna jörð. Þannig telur nefndin að meta þurfi heildstætt hvort eyja eða sker sem er lengra frá landi en 2 km geti talist vera *fyrir landi*, en að hvert og eitt þeirra sjónarmiða sem talin eru hér að framan nægi ekki ein og sér. Nefndin telur t.d. ekki nægjanlegt eitt og sér að eyja eða sker sjáist frá landi, enda verður ekki ráðið af ákvæðinu sjálfu að miða skuli við slíkt sjónrænt viðmið.

[542] Sjá til hliðsjónar miðlínureglur vatnalaga nr. 15/1923. Skv. 3. gr. skilur miður farvegur ár eða lækjar milli landareigna og í 2. mgr. 4. gr. laganna kemur fram að ef stöðuvatn sé eigi 230 metrar að breidd, þá skuli miðlína þess ráða merkjum. Í báðum tilvikum er gerður sá fyrirvari að reglurnar gildi nema önnur lögmæt skipun hafi verið á gerð. Miðlínureglur vatnalaga eiga m.a. rætur að rekja til Jónsbókar. Sjá nánar Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*, bls. 145–149.

Af framangreindu leiðir að nefndin telur almennt hægt að miða við að eyjar og sker sem eru allt að 2 km frá landi jarðar[543] séu eignarlönd í skilningi 1. gr. þjóðlendulaga, en það fellur utan valdsviðs nefndarinnar að fjalla um mörk milli eignarlanda. Það sama á við um eyjar og sker sem eru lengra frá landi ef heildstætt atviksbundið mat leiðir til þeirrar niðurstöðu að þær teljist vera *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins. Með hliðsjón af almennri lagalegri skilgreiningu lands og fjöru er að mati nefndarinnar rétt, við afmörkun þess svæðis sem fellur samkvæmt framangreindu undir gildissvið ákvæðisins, að miða við stórstraumsfjöruborð sem grunnlínu á landi með sama hætti og við afmörkun netlaga.[544]

Í ákvæði Jónsbókar kemur fram að ef sker eða eyjar liggi fyrir landi manns, þá eigi sá það er meginland á næst, nema með lögum sé frá komið. Frumskilyrði ákvæðisins er að eyjar og sker séu *fyrir landi manns* og að mati nefndarinnar verður, með hliðsjón af jafnræðissjónarmiðum, að telja að heimaeyja eyjajarðar teljist vera *land manns* í þessum skilningi, rétt eins og land jarða á meginlandi Íslands. Þrátt fyrir að orðið *meginland* sé í framhaldinu notað í texta Jónsbókar telur nefndin þannig að ákvæðið geti einnig átt við um heimaeyjar eða bæjareyjar eyjajarða, þar sem verið hefur föst búseta, og að túlka megi ákvæðið þannig að átt sé við *heimaland* jarðar. Að mati nefndarinnar verður ákvæðið hins vegar ekki túlkað þannig að *meginland* samkvæmt ákvæðinu geti verið aðrar eyjar eða sker en hið eiginlega meginland Íslands eða heimaeyjar eyjajarða.

Nefndin leggur áherslu á að ekki er unnt að gagnálykta frá framangreindum ályktunum á þann veg að eyjar og sker sem eru fjær landi en 2 km geti ekki talist vera eignarlönd. Eins og áður segir kann að vera að slíkar eyjar og sker falli undir gildissvið ákvæðisins en einnig er mögulegt að beinn eignarréttur að þeim kunni að grundvallast á öðrum atriðum, sbr. t.d. umfjöllun um þýðingu landamerkjabréfa í kafla 7.2.3.4.

7.2.3.2.3 Hefð og áhrif fyrri athafna og lögskipta ríkisins

Hugsanlegt er að stofnað hafi verið til eignarréttinda á einstökum eyjum og skerjum fyrir hefð en engar almennar ályktanir verða dregnar um það. Meta þarf í hverju tilviki hvort skilyrðum fyrir stofnun eignarréttar fyrir hefð sé fullnægt.[545]

Það sama á við um þá aðstöðu að fyrri athafnir og lögskipti íslenska ríkisins kunni að teljast ósamrýmanlegar þjóðlendukröfum ríkisins nú, og sjónarmið um réttmætar væntingar. Slík aðstaða hefur í nokkrum tilvikum leitt til þess að þjóðlendukröfum sé hafnað, jafnvel þótt ekki hafi verið sýnt fram á að stofnast hafi til beins eignarréttar að

[543] Eyjar og sker sem kunna að liggja úti fyrir þjóðlendum sem liggja að sjó eru eðli máls samkvæmt ekki eignarlönd á þessum grundvelli.

[544] Sem dæmi má benda á skilgreiningu netlaga í 3. mgr. 2. gr. laga nr. 57/1998, um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, og 3. mgr. 1. gr. laga nr. 73/1990, um eignarrétt íslenska ríkisins að auðlindum hafsbotnsins.

[545] Sjá nánar kafla 3.2 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

viðkomandi landsvæði í öndverðu. Að mati nefndarinnar eiga sömu sjónarmið um þessi atriði við á svæði 12 og fyrri svæðum en meta þarf hugsanleg áhrif þeirra hverju sinni.[546]

7.2.3.3 Almennt um stöðu jarða

Í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* kemur fram að almennt megi gera ráð fyrir því að jörð sé landsvæði sem upprunalega hafi verið ráðstafað úr einstökum landnámum, stofnað til nýbýlis á eða eignarhefð unnin yfir. Tilgangurinn með stofnun hverrar jarðar hafi verið að stunda þar búskap árið um kring. Samt sem áður geti verið land innan jarðar sem ekki verði nýtt til landbúnaðar, enda geti setning merkja hæglega hafa tekið mið af öðrum atriðum. Nýting landsins hafi ráðist af búskaparháttum og umfangi bús á hverjum tíma. Innan merkja jarðar sinnar hafi eigandi farið með umráð og hagnýtingu, gert ráðstafanir með löggerningum, veðsett jörðina og látið hana ganga að erfðum, á sama hátt og gildi um eignarland almennt.

Þar kemur einnig fram að land hverrar jarðar hafi frá öndverðu borið að afmarka með landamerkjum. Óbyggðanefnd telji hvorki verða ráðið af eldri né yngri löggjöf að almennt séð hafi verið gert ráð fyrir því að land innan jarðar hafi mismunandi eignarréttarlega stöðu. Því séu líkur á að land sem samkvæmt fyrirliggjandi heimildum sé eða hafi verið jörð eða hluti hennar sé beinum eignarrétti háð.[547] Almennt skiptir því mestu máli við mat á eignarréttarlegri stöðu landsvæðis á grundvelli þjóðlendulaga að greina hvort svæðið sem um er deilt sé eða hafi verið jörð eða hluti jarðar samkvæmt fyrirliggjandi heimildum.

Að mati óbyggðanefndar eiga framangreind sjónarmið við um eyjar og sker með sambærilegum hætti, bæði á eyjajörðum og í tilviki eyja og skerja sem tengjast jörðum á meginlandinu.

7.2.3.4 Landamerkjabréf og sönnun um tilvist og afmörkun jarða

Í ljósi þess að almennt skiptir mestu máli við úrlausn þjóðlendumála að greina hvort landsvæði sé eða hafi verið jörð eða hluti jarðar kemur hér næst til skoðunar hvaða kröfur hafa verið gerðar til sönnunar um tilvist og afmörkun jarða og hvernig þær horfa við eyjum og skerjum.

Landamerkjabréf hafa almennt haft ríkara vægi en aðrar heimildir sem sönnunargögn um tilvist og afmörkun jarða, og þar með um beinan eignarrétt, og í dómum og úrskurðum hefur að meginreglu verið komist að þeirri niðurstöðu að þau afmarki eignarlönd.[548] Þannig eru almennt taldar líkur á því að jörð, svo sem hún er afmörkuð í landamerkjabréfi, sé beinum eignarrétti háð. Frá þeirri meginreglu eru hins vegar tilteknar undantekningar, sbr. þá stefnu um sönnunargildi landamerkjabréfa sem mörkuð var með áðurnefndum fyrsta þjóðlendudómi Hæstaréttar 21. október 2004 í máli nr.

[546] Sjá nánar kafla 11.3 og 15.3 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.
[547] Sjá nánar kafla 4.2 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.
[548] Sjá umfjöllun um landamerkjabréf í köflum 5.5, 7.11, 10.2, 11.2 og 12.1 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum). Þar kemur fram að landamerkjabréf fyrir jörð feli í sér ríka sönnun fyrir því að um eignarland sé að ræða þótt jafnframt verði að meta gildi hvers bréfs sérstaklega og að með því að gera landamerkjabréf hafi menn ekki getað aukið einhliða við land sitt eða annan rétt umfram það sem verið hafði. Um þetta segir einnig í dómnum: „Er þá einkum til þess að líta hvort fyrir hendi séu eldri heimildir, sem fallið geta að lýsingu í landamerkjabréfinu, enda stangist sú lýsing heldur ekki á við staðhætti, gróðurfar og upplýsingar um nýtingu landsins.“ Í dómnum kemur einnig fram að áritun um samþykki eigenda aðliggjandi jarða, þinglýsing og innfærsla landamerkjabréfs í landamerkjabók auki sönnunargildi landamerkjabréfs. Þeirri stefnu sem mörkuð var með þessum fyrsta dómi Hæstaréttar í þjóðlendumáli hefur verið fylgt í síðari úrskurða- og dómaframkvæmd.

Samkvæmt framangreindu hafa landamerkjabréf jarða almennt mest vægi við sönnun á beinum eignarrétti, að teknu tilliti til eldri heimilda, staðhátta, gróðurfars og upplýsinga um nýtingu landsins. Í eftirfarandi undirköflum verða þessi atriði tekin til nánari skoðunar í samhengi við stöðu eyja og skerja.

7.2.3.4.1 Þýðing eldri heimilda

Við mat á því hvort eldri heimildir veiti lýsingu landamerkjabréfs á merkjum jarðar stoð hefur einkum verið litið til þess hvort fyrir hendi séu slíkar heimildir sem styðji við lýsingar í landamerkjabréfi eða mæli þeim í mót. Ef eldri heimildir um merki jarða mæla afmörkun í landamerkjabréfi í mót dregur það úr sönnunargildi landamerkjabréfs. Eldri heimildir sem styðja við lýsingu landamerkjabréfs styrkja aftur á móti sönnunargildið. Hins vegar verður ráðið af dómaframkvæmd að tilvist eldri heimilda sem stutt geta við lýsingu landamerkjabréfs á merkjum jarðar sé ekki fortakslaust skilyrði þess að landamerkjabréf hafi sönnunargildi. Í ýmsum tilvikum hafa ekki legið fyrir eldri heimildir um afmörkun jarða og við þær aðstæður hefur einkum verið litið til þess hvort landamerkjabréf jarða sem svo háttar til um fái stoð í landamerkjabréfum og heimildum um aðliggjandi jarðir, sbr. t.d. dóma Hæstaréttar 7. október 2009 í málum nr. 722/2009 (Hvammur í Svalbarðshreppi) og 723/2009 (Laxárdalur í Svalbarðshreppi) og 29. september 2011 í málum nr. 40/2011 (Sameignarland Fagradals, Víðirhóls, Hólssels og Nýhóls) og 56/2011 (Hvannstaðir).

Ekki verður séð að önnur sjónarmið eigi við um eyjar og sker að þessu leyti, hvort heldur er á eyjajörðum eða í tilviki eyja og skerja sem tengjast jörðum á meginlandinu.

7.2.3.4.2 Staðhættir

Staðhættir eru meðal þess sem kemur til skoðunar við mat á sönnunargildi landamerkjabréfa, þ.e. hvort lýsing landamerkjabréfs á merkjum jarðar stangist á við staðhætti eða fái samræmst þeim.

Meðal þess sem stundum hefur verið talið mæla gegn því að landsvæði teljist hluti jarðar með tilliti til staðhátta er landfræðilegur aðskilnaður frá heimalandi eða óum-

deildu eignarlandi jarðar. Í því sambandi hefur m.a. verið horft til þess hvort og þá hvernig svæði er lýst í landamerkjabréfi, sbr. t.d. dóma Hæstaréttar 28. september 2006 í máli nr. 497/2005 (Hoffells-Lambatungur) og 28. febrúar 2013 í máli nr. 432/2011 (Þorbrandsstaðatungur) þar sem Hæstiréttur taldi að landamerkjabréf jarðanna Hoffells annars vegar og Þorbrandsstaða hins vegar bæru með sér að ágreiningssvæði málsins hefðu ekki verið hlutar jarðanna. Í tilviki Hoffells var merkjum jarðarinnar lýst í landamerkjabréfi frá 1912 og í framhaldi af því kom fram að Hoffells-Lambatungur fylgdu Hoffelli án þess að merkja þess svæðis væri getið. Í eldra landamerkjabréfi Þorbrandsstaða frá 1885 var annars vegar lýst landamerkjum jarðarinnar og hins vegar merkjum heiðarlands sem jörðin ætti. Í yngra landamerkjabréfi jarðarinnar frá 1922 var ekki getið um heiðarlandið. Í báðum tilvikum taldi Hæstiréttur að orðalag og framsetning landamerkjabréfanna mæltu gegn því að hin umdeildu svæði væru hlutar jarðanna.

Einnig hefur verið horft til fjarlægðar landsvæðis frá heimalandi jarðar og þess hvort margar jarðir liggi þar á milli, sbr. t.d. dóm Hæstaréttar 13. október 2016 í máli nr. 20/2016 (Arnarstaðatungur) þar sem þess var getið að milli jarðarinnar Arnarstaða og ágreiningssvæðis málsins væru meira en 13 km í beinni loftlínu og að sjö jarðir lægju þar á milli. Hér má einnig nefna dóm Hæstaréttar 7. október 2010 í máli nr. 517/2009 (Grímólfsártunga) þar sem fram kom að ágreiningssvæðið í Grímólfsártungu væri rúmlega 23 km frá bæjarhúsum á jörðinni Syðra-Lóni sem kallaði til réttinda yfir svæðinu og þar á milli lægi land annarra jarða. Þetta atriði var talið mæla gegn beinum eignarrétti að ágreiningssvæðum málanna. Þá hefur einnig verið horft til þess hvernig aðgengi að svæðinu er háttað og staðhátta að öðru leyti, sbr. t.d. áðurnefndan dóm Hæstaréttar 28. september 2006 í máli nr. 497/2005 (Hoffells-Lambatungur) þar sem þess var getið að ágreiningssvæðið væri gilskorið, erfitt yfirferðar og nánast allt yfir 400 m hæð, en hæsti tindur í 1.240 m hæð.

Í dómi Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 448/2006 (Stórhöfði) var niðurstaða um eignarland hins vegar m.a. byggð á því að þótt Péturseyjarjarðir ættu ekki land að Stórhöfða, sem um var deilt í málinu, mælti það ekki gegn eignarhaldi þeirra, enda hefðu landkostir á heimalandi jarðanna verið þröngir og ábúendum borið nauðsyn til að tryggja fé sínu nægt beitarland.

Í tilviki eyjajarða sem telja til réttinda yfir eyjum og skerjum í eyjaklösum eru úteyjar, eða sumar þeirra, aðskildar heimaeyju landfræðilega af sjó og það sama á við um eyjar og sker sem tengjast jörðum á meginlandinu.

Almenn könnun á landamerkjabréfum eyjajarða leiðir í ljós að fjarlægð milli heimaeyju og úteyja er almennt ekki veruleg og almennt liggja ekki aðrar jarðir þar á milli. Í þessu sambandi skiptir einnig máli að samgöngur eyja á milli voru iðulega betri og greiðari en víðast hvar uppi á landi, sérstaklega fyrir tilkomu bifreiða og uppbyggingu vegakerfisins. Greiðfærara gat verið að ferðast á bátum á milli eyja en fótgangandi eða ríðandi milli bæja og landsvæða uppi á landi. Þá er ljóst að heimaeyjar eyjajarða eru almennt fremur landlitlar. Landkostir hafa því almennt verið þröngir og nauðsyn borið

til að nýta úteyjar og sker til að afla fanga, svo sem greinilega kemur fram í ýmsum heimildum um búskapar- og atvinnuhætti á eyjum og skerjum sem nánar verður vikið að í umfjöllun um nýtingu lands í kafla 7.2.3.4.4.

Almenn könnun á landamerkjabréfum jarða sem tengjast eyjum og skerjum í sjó leiðir í ljós að mismunandi orðalag og aðferðir eru notaðar þegar tengslum jarða við eyjar og sker er lýst. Í tilviki jarða á meginlandinu eru dæmi um að landamerkjum sé lýst á landi eftir tilteknum línum sem dregnar eru áfram til sjávar umhverfis tiltekið hafsvæði þar sem er að finna eyjar og sker. Algengt er að merkjum eyjajarða sé lýst með sambærilegum hætti, þ.e. með merkjalínum sem afmarka tiltekið hafsvæði. Í slíkum tilvikum er ljóst að litið er svo á að allar eyjar og sker á því svæði sem lýst er í landamerkjabréfi séu innan tiltekinna heildarmerkja hlutaðeigandi jarðar. Í sumum landamerkjabréfum er að finna orðalag á borð við að viðkomandi jörð *tilheyri* eða *fylgi* tilteknar eyjar og sker, þær *liggi undir* viðkomandi jörð eða hún *eigi* tilteknar eyjar og sker. Í tilviki jarða á meginlandinu fylgir slík lýsing gjarnan í kjölfar hefðbundinnar lýsingar á merkjum jarðar á landi og er að því leyti aðskilin hefðbundinni merkjalýsingu heimalands jarðar. Í landamerkjabréfum eyjajarða þar sem merkjum er lýst með þessum hætti er gjarnan að finna upptalningu á eyjum og skerjum sem talin eru hlutar viðkomandi jarðar til viðbótar við heimaeyjuna í stað þess að dregnar séu merkjalínur umhverfis viðkomandi eyjar og sker. Þrátt fyrir að sérstök lýsing í landamerkjabréfi á landsvæði sem er aðskilið heimalandi jarðar hafi í réttarframkvæmd oft verið talin benda til þess að um þjóðlendu sé að ræða, líkt og fjallað var um hér að framan, telur nefndin að þau sjónarmið eigi ekki endilega með sama hætti við um eyjar og sker. Eyjar og sker eru eðli máls samkvæmt alltaf landfræðilega aðskilin heimalöndum jarða og verður því vart lýst öðruvísi í landamerkjabréfi en aðskildum frá heimalandi. Þess er hins vegar að gæta að viðkomandi landsvæði eru ekki landfræðilega tengd neinu öðru landi, ólíkt því sem við á um öll tilvik sem fyrri réttarframkvæmd um landfræðilegan aðskilnað landsvæða á meginlandinu varðar, og í flestum þeim tilvikum sem hér eru til umfjöllunar liggur ekki land neinna annarra jarða milli heimalanda jarðanna og hlutaðeigandi eyja og skerja. Þar sem aðskildar lýsingar á eyjum og skerjum í landamerkjabréfum jarða sem kalla til réttinda yfir þeim eiga sér þessa skýringu telur nefndin að slíkar lýsingar, sem nota orðalag á borð við það sem áður getur, mæli almennt ekki einar og sér gegn beinum eignarrétti að viðkomandi eyjum og skerjum.

Þó kunna að vera dæmi um að ljóst sé að aðeins sé lýst takmörkuðum réttindum á tilteknum eyjum og skerjum, sem kann að mæla gegn beinum eignarrétti. Það á þó almennt ekki við þegar lýst er takmörkuðum réttindum, t.d. ítökum, á eyjum og skerjum sem samkvæmt heimildum tilheyra öðrum jörðum. Eins og fram kemur í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* telur nefndin að tilvist ítaks bendi fremur til þess að svæðið þar sem ítakið er sé eða hafi einhvern tíma verið eignarland.[549]

[549] Sjá nánar kafla 4.8 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

Eins og fjallað er um í kafla 7.2.3.2.2.1 hér að framan telur nefndin að lokamálsliður 2. kapítula rekabálks Jónsbókar, sem enn er í gildi, kunni að styrkja tilkall landeigenda til eyja og skerja sem tengjast jörðum þeirra samkvæmt heimildum, þrátt fyrir að vera lengra frá landi en nemur því almenna 2 km viðmiði sem þar var fjallað um.

Að teknu tilliti til framangreinds telur óbyggðanefnd að staðhættir á eyjum og skerjum sem lýst er í landamerkjabréfum jarða, þar á meðal landfræðilegur aðskilnaður frá heimalandi eða heimaeyju, mæli almennt ekki einir og sér gegn beinum eignarrétti að viðkomandi eyjum og skerjum.

7.2.3.4.3 Gróðurfar

Upplýsingar um gróðurfar hafa almennt ekki haft úrslitaþýðingu við mat á sönnunargildi landamerkjabréfa og eignarréttarlegri stöðu landsvæða. Sem dæmi má nefna að Hæstiréttur hefur staðfest að hálend og lítt gróin svæði geti verið innan eignarlanda ef fullnægjandi heimildir liggja því til grundvallar, sbr. t.d. dóm réttarins 18. október 2007 í máli nr. 47/2007 (Fljótshverfi). Með dómnum var staðfest niðurstaða óbyggðanefndar um að hin umdeildu svæði, sem afmörkuð voru í landamerkjabréfum viðkomandi jarða, væru eignarlönd. Þar á meðal var lítt gróið land í um og yfir 1.000 m hæð yfir sjávarmáli sem heimildir bentu til að hefði einungis verið háð mjög takmörkuðum notum.[550] Hér má einnig nefna að þess eru dæmi að jöklar hafi verið taldir eignarlönd, sbr. umfjöllun um Eiríksjökul í úrskurði óbyggðanefndar 11. október 2016 í máli nr. 4/2014 (Arnarvatnsheiði, Geitland og Langjökull) og dómi Héraðsdóms Vesturlands frá 22. nóvember 2019 í máli nr. E-65/2017 (Arnarvatnsheiði og sameignarland Kalmanstungu I og II), sem íslenska ríkið ákvað að una. Um þetta atriði má einnig vísa til úrskurðar óbyggðanefndar 5. nóvember 2024 í máli nr. 4/2022 (Landsvæði inn af Hamarsfirði og Álftafirði), að því er varðar Þrándarjökul.[551]

Ljóst er að gróðurfar á eyjum og skerjum er mjög fjölbreytt og spannar bilið allt frá vel grónum eyjum til gróðurlausra blindskerja og boða sem ekki standa upp úr sjó nema á stórstraumsfjöru. Víða er þar einnig að finna fjörugróður sem ekki hefur verið mikið til umfjöllunar í þjóðlendumálum hingað til en hann mun m.a. hafa verið nýttur til beitar og annnarra nota. Að teknu tilliti til framangreindrar réttarframkvæmdar verður ekki talið að þetta atriði ráði úrslitum við mat á sönnunargildi landamerkjabréfa þegar kemur að eyjum og skerjum. Í þessu sambandi er þess einnig að gæta að nýting eyja og skerja er ekki að öllu leyti tengd gróðurfari, t.d. að því er varðar fugla- og eggjatekju og selveiðar.

7.2.3.4.4 Upplýsingar um nýtingu lands

Líkt og áður segir eru upplýsingar um nýtingu lands meðal þess sem kemur til skoðunar við mat á sönnunargildi landamerkjabréfs. Almennt má segja að umfangsmeiri nýting

[550] Sjá einnig kafla 14.2.3.2 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.
[551] Sjá einnig umfjöllun um stöðu jökla í kafla 4.6 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

styðji fremur að land teljist eignarland en takmörkuð eða engin nýting geri það ekki. Þá skiptir einnig máli hvort landsvæði sem lýst er innan merkja jarðar hafi einungis verið nýtt af eigendum viðkomandi jarðar, með leyfi þeirra, eða á grundvelli ítaksréttar eða hvort öllum eða mörgum hafi verið heimil nýting svæðisins, líkt og á við um samnotaafrétti.

Í áðurnefndum dómi Hæstaréttar 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum) taldi rétturinn m.a. að upplýsingar um nýtingu nyrsta hluta þess lands sem lýst var innan merkja Úthlíðartorfu í landamerkjabréfi frá 1885 mæltu ekki gegn beinum eignarrétti, enda hefði ekki verið sýnt fram á að landið hefði verið nýtt sem samnotaafréttur.

Í dómum Hæstaréttar 7. október 2010 í málum nr. 722/2009 (Hvammur í Svalbarðshreppi) og 723/2009 (Laxárdalur í Svalbarðshreppi) var m.a. fjallað um það að hin umþrættu landsvæði, sem voru innan merkja samliggjandi jarðanna Hvamms og Laxárdals samkvæmt landamerkjabréfum þeirra, næðu 35 til 40 km til suðurs frá sjó. Þrátt fyrir það hafi mátt ætla að búskapur á jörðunum hafi löngum verið háður því að halda mætti búfénaði til beitar suður til heiða og nýta þar land til annarra þarfa eins og aðstæður leyfðu, enda væri landrými takmarkað nyrst við bæjarstæði jarðanna þar sem landið væri lægst. Þá þótti ljóst að vatnsföll sem afmörkuðu svæðin hefðu sett því veruleg mörk að búfénaður gengi af þessum landsvæðum eða kæmi inn á þau frá öðrum jörðum og því væri engin ástæða til að líta svo á að þau hefðu staðið öðrum til afnota svo að máli skipti. Þessar upplýsingar um nýtingu landsins þóttu, ásamt öðru, mæla með því að um eignarlönd væri að ræða.

Hér má einnig benda á áðurnefndan dóm Hæstaréttar 16. maí 2007 í máli nr. 448/2006 (Stórhöfði) þar sem niðurstaða um eignarland var m.a. byggð á því að þótt Péturseyjarjarðir ættu ekki land að Stórhöfða, sem um var deilt í málinu, mælti það ekki gegn eignarhaldi þeirra, enda hefðu landkostir verið þröngir og ábúendum borið nauðsyn til að tryggja fé sínu nægt beitarland. Upplýsingar um nýtingu landsins, bæði heimalands jarðarinnar og hins umþrætta landsvæðis, þóttu því mæla með því að um eignarland væri að ræða.

Takmarkaðar upplýsingar um nýtingu landsvæða eða upplýsingar um takmarkaða nýtingu hafa á hinn bóginn stundum verið taldar mæla gegn því að um eignarlönd sé að ræða, sbr. t.d. dóm Hæstaréttar 7. október 2010 í máli nr. 517/2009 (Grímólfsártunga). Auk þess hafa samnotaafréttir og önnur landsvæði sem allir eða margir á tilteknu svæði höfðu rétt til að nýta, án þess að það hafi verið í skjóli eða með leyfi tiltekins eiganda, almennt verið talin þjóðlendur, sbr. t.d. áðurnefndan dóm Hæstaréttar í máli nr. 48/2004 að því er varðar Framafrétt Biskupstungna.[552] Hér má einnig nefna úrskurð óbyggðanefndar 30. ágúst 2023 í máli nr. 8/2021 (Sléttuhreppur og norðanverður Grunnavíkurhreppur) þar sem m.a. var komist að þeirri niðurstöðu að Hornbjarg og Hælavíkurbjarg

[552] Sjá einnig nánari umfjöllun um samnotaafrétti í kafla 4.4 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

á Hornströndum væru þjóðlendur, enda bentu gögn málsins til þess að björgin hefðu verið almenningar þar sem öllum hefði verið heimil nýting sem einkum fólst í eggja- og fuglatekju.[553]

Eins og áður segir má gera ráð fyrir því að tilgangurinn með stofnun jarðar hafi verið að stunda þar búskap árið um kring og að nýting landsins hafi ráðist af búskaparháttum og umfangi bús á hverjum tíma. Af framangreindri dómaframkvæmd má ráða að við mat á áhrifum upplýsinga um nýtingu lands verði að hafa hliðsjón af búskaparháttum á hverjum tíma og einnig að þær þurfi að meta í samhengi við landfræðilegar aðstæður og staðhætti á þeim svæðum sem til umfjöllunar eru.

Talsvert hefur verið ritað um búskaparhætti á eyjajörðum eða svokallaðan eyjabúskap. Í *Árbók* Ferðafélags Íslands 1989 um Breiðafjarðareyjar er t.a.m. að finna eftirfarandi almenna umfjöllun og samantekt um eyjabúskap á Breiðafirði:

> Eyjabændur nutu gagnsamra hlunninda af fiski, sel og fugli en nýting hlunninda var mannfrek og stritsöm. Framá þessa öld voru flestir eyjabændur leiguliðar og guldu afgjöld ábýlisjarða sinna í fiski, smjöri og hreinsuðum dún eftir því sem við átti til Skarðverja eða umboðsmanna konungs á Arnarstapa eða annarra landeigenda við Breiðafjörð. Menn í fjarlægð hugðu Breiðafjarðareyjar uppsprettu allsnægta en í raun var þeim skipt í mörg smábýli og öll landgæði voru nytjuð til hins ítrasta landeigendum til auðs en eyjafólki til nauðþurfta. Í mörgum eyjum var vatnsskortur mannvist til baga og eldsneyti varð að sækja upp á land utan sauðatað og klíning sem unninn var í eyjunum úr kúamykju en einnig var safnað þangi úr fjöru til þess að leggja í eld.
>
> Á eyjabýlum voru hlutfallslega fleiri kýr en sauðkindur, búskaparhættir héldust að þessu leyti í hendur við bátalagið; hvorttveggja var með líkum hætti og á fyrstu öldum Íslandsbyggðar. Eyjarnar voru óhægar til sauðfjárbúskapar sökum landþrengsla og flæðihættu. Slægjur í heimalöndum voru takmarkaðar, mestan heyskap tóku bændur í úteyjum, þar sem aðalslægjurnar voru á þangorpnum grundum, sendnum tjarnarbökkum og holgröfnum lundabölum en á þessum stöðum vex kafagras undan driti fugla. Hestar voru lengstum örfáir í eyjum og víða engir; báturinn var farkostur fólks og farms á sjó en þar sem honum var ekki við komið bar fólk á sjálfu sér. Um og eftir síðustu aldamót eignuðust eyjabændur þónokkur hross er þeir létu draga kerrur og herfi en dráttarvélar tóku fljótt við. Tún voru víðast sléttuð með handverkfærum og votlendi ræst fram; landslag breytti um svip.
>
> Fiskur var aðalfæða eyjamanna, þeir sóttu sjó af kappi, reru á heimamið og frá verstöðvum í eyjum eða fóru í ver í fjarlægar sveitir þegar fiskur skreið af grunnmiðum. […]
>
> Breiðafjarðareyjar eru æðarfugli öruggur varpstaður og um langan aldur hafa bændur þar hirt dún og jafnvel egg úr æðarhreiðrum á vorin. Selbein eru víða í öskuhaugum í Breiðafjarðareyjum, en selveiði er líklega jafngömul byggð þar og óbrigðulust hlunninda við Breiðafjörð; því skrifaði fátækur leiguliði úr Vestureyjum á 19. öld að enginn bjargræðisvegur væri eins áreiðanlegur og selveiði. Menn veiddu kópa landselsins í net á vorin en á haustin og framyfir veturnætur var uppidráp eða selafar, en það var kallað þegar kópur útselsins var veiddur; rotaður með þungum eikarkepp. Selkópar voru veiddir á skerjum í þann mund er urtan vandi þá af móðurmjólkinni og þeir fóru í sjóinn að sjá fyrir sér. Eyjafólki var mikil matbjörg í eggja- og fuglatekju, einkum lundaveiði. Fullorðinn lundi var stundum veiddur á vorin en kofan, ungi hans ófleygur, var tekin í

[553] Þess skal getið að eigendur jarðarinnar Horns skutu þeim hluta úrskurðarins sem varðar Hornbjarg til dómstóla, sbr. 1. mgr. 19. gr. þjóðlendulaga, í því skyni að fá honum hnekkt en niðurstaða dómstóla liggur ekki fyrir.

> ágúst, hét það kofnafar. Aldalöng reynsla margra kynslóða kenndi fólki að nýta sér til bjargar það líf sem kvikar kringum eyjar og utar á Breiðafirði.[554]

Þrátt fyrir að þessi umfjöllun varði eyjabúskap á Breiðafirði, sem mest hefur verið ritað um og þar sem eyjajarðir eru flestar, verður að telja líklegt að lýsingin geti einnig að miklu leyti átt við um eyjabúskap í öðrum landshlutum. Af lýsingunni verður sú ályktun dregin að eyjabændur hafi almennt nytjað eyjar og sker með fjölbreyttum hætti. Það eigi ekki síður við um úteyjar en heimaeyjar, enda landkostir almennt þröngir á eyjajörðum og því þörf á að nýta allt það land sem hægt var. Af umfjöllun um eyjabúskap og byggðaþróun á eyjajörðum verður ráðið að nýting hlunninda í úteyjum hafi í mörgum tilvikum verið forsenda búsetu.[555] Rannsóknir sýna jafnframt að nýting hlunninda í eyjum og skerjum á Breiðafirði hefur líklega verið mikil allt frá fyrstu öldum Íslandsbyggðar, og yfirráð yfir eyjum og skerjum, og þar með hlunnindum í þeim, voru mikilvæg efnahagsleg stoð undir veldi höfðingja miðalda á svæðinu.[556] Nýting hlunnindanna hefur hins vegar verið talsvert mannfrek. Landrými í eyjum er almennt lítið og því takmörkuð færi á túnrækt eða notkun vélknúinna tækja. Eyjabúskapur treysti víða fyrst og fremst á handaflið, t.d. við heyöflun, dúntekju, eggja- og fuglatekju og selveiði, og þegar búskaparhættir hér á landi tóku að breytast á 20. öld með aukinni vélvæðingu og almennri fólksfækkun í sveitum landsins lögðust t.d. eyjajarðir á Breiðafirði hratt í eyði.[557] Í þessu sambandi má einnig nefna að í ýmsum ritum um Vestmannaeyjar er ítarlega lýst umfangsmikilli nýtingu hlunninda í úteyjum Vestmannaeyjaklasans og fyrirkomulagi hennar.[558]

Af framangreindu verður ráðið að búskapur á eyjajörðum hafi almennt löngum verið háður því að nýta mætti úteyjar með þeim margvíslega hætti sem heimildir geta um, eins og aðstæður leyfðu, enda landrými á heimaeyjum við bæjarstæði jarðanna alla jafna mjög takmarkað. Aðstæður á eyjajörðum hafa að þessu leyti verið sambærilegar þeim sem voru til umfjöllunar í áðurnefndum dómum Hæstaréttar 7. október 2010 í málum nr. 722/2009 (Hvammur í Svalbarðshreppi) og 723/2009 (Laxárdalur í Svalbarðshreppi) og 16. maí 2007 í máli nr. 448/2006 (Stórhöfði). Að því gættu telur nefndin að almennar upplýsingar um búskaparhætti og nýtingu lands á eyjajörðum styðji almennt að land innan merkja samkvæmt landamerkjabréfum slíkra jarða geti talist vera eignarlönd.

Að mati nefndarinnar geta sömu sjónarmið að mörgu leyti átt við um eyjar og sker sem tengjast jörðum á meginlandinu. Ljóst er að slíkar eyjar og sker hafa verið nýttar

---

554 *Árbók* Ferðafélags Íslands 1989 um Breiðafjarðareyjar, bls. 11–12.

555 Sjá t.d:. Bergsveinn Skúlason: *Áratog. Þættir úr atvinnusögu Breiðfirðinga*. Reykjavík, 1970; Bergsveinn Skúlason: *Um eyjar og annes I*. Reykjavík 1964; Bergsveinn Skúlason: *Um eyjar og annes II*. Reykjavík 1967; „Hrörnun eyjabúskapar Íslendinga." *Breiðfirðingur* 1956, bls. 19–27.

556 Sverrir Jakobsson: *Saga Breiðfirðinga I*. Reykjavík 2015, bls. 78–82 og 155–163.

557 Sjá t.d. Andrés Straumland: „Hvað bíður ykkur, Breiðafjarðareyjar?" *Breiðfirðingur* 1943, bls. 74–80; og Eysteinn G. Gíslason: „Hvað beið ykkar, Breiðajarðareyjar?" *Breiðfirðingur* 1983, bls. 7–18.

558 Sjá t.d. *Árbækur* Ferðafélags Íslands 1948 og 2009 um Vestmannaeyjar; Sigfús M. Johnsen: *Saga Vestmanneyja I–II*. Reykjavík 1989; og *Eyjar og úteyjalíf*. Ritn. Erpur Snær Hansen, Kári Bjarnason, Marinó Sigursteinsson og Sigurgeir Jónsson. Vestmanneyjar 2012.

með fjölbreyttum hætti í gegnum tíðina og að eyjabúskapur í framangreindum skilningi hafi einnig að töluverðu leyti verið stundaður frá jörðum á meginlandinu sem höfðu yfir að ráða eyjum og skerjum. Það hefur enda löngum verið þörf á að nýta öll landsgæði og hlunnindi sem mögulegt var miðað við búskaparhætti á hverjum tíma. Almenn könnun á umfjöllun um jarðir sem töldu til réttinda yfir eyjum og skerjum í jarðabókum og jarðamötum frá 18. og 19. öld sýna til dæmis að töluverð verðmæti hafa verið talin felast í hlunnindum á eyjum og skerjum, svo sem eggja- og dúntekju, selveiði og slægjum. Fyrirliggjandi gögn benda þannig til þess að eyjar og sker sem fylgdu jörðum á meginlandinu hafi verið nýtt með sambærilegum hætti og úteyjar eyjajarða. Að teknu tilliti til þess, og að öðru leyti með vísan til fyrri umfjöllunar um búskaparhætti á eyjum og skerjum, telur nefndin að upplýsingar um nýtingu lands styðji almennt að eyjar og sker sem fjallað er um í landamerkjabréfum jarða á meginlandinu geti talist vera eignarlönd.

7.2.3.4.5 Landamerkjabréf liggur ekki fyrir eða merkjalýsing er óljós

Óbyggðanefnd hefur fjallað með almennum hætti um áhrif þess að landamerkjabréf skorti fyrir jörð eða merkjalýsing sé óljós, sbr. kafla 14.2.3.3 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*. Þar segir m.a.:

> Landamerkjabréf jarða hafa almennt haft ríkara vægi en aðrar heimildir sem sönnunargögn um beinan eignarrétt á landi og í fyrirliggjandi dómum og úrskurðum hefur að meginreglu verið komist að þeirri niðurstöðu að þau afmarki eignarlönd.
>
> Þrátt fyrir að landamerkjabréf jarða hafi almennt mjög mikið vægi við sönnun um eignarland hefur í réttarframkvæmd ekki verið gerð fortakslaus krafa um að merkjalýsingar þeirra séu að öllu leyti ótvíræðar og raunar eru nokkur dæmi um að svæði hafi verið talin eignarlönd þótt ekki séu fyrir hendi landamerkjabréf og jafnvel ekki heldur aðrar merkjalýsingar. Á það sérstaklega við ef landamerki geta talist glögg af náttúrunnar hendi, t.d. ár og lækir, strandlengjan og jökulrendur. Má í því sambandi nefna úrskurði óbyggðanefndar í málum á svæði 2 (Sveitarfélagið Hornafjörður) og svæði 3 (Rangárvallasýsla og Vestur-Skaftafellssýsla) þar sem merkjum jarða gagnvart jöklum var ekki endilega lýst í landamerkjabréfum en nefndin komst þó almennt að þeirri niðurstöðu að jöklarnir hefðu afmarkað það land sem máli skipti með svo augljósum hætti að umfjöllunar hefði ekki talist þörf.
>
> Í þessu sambandi er vert að leggja áherslu á að þótt lögð væri á skylda til skrásetningar landamerkja með lögum nr. 5/1882 og síðar lögum nr. 41/1919 var ræksla þeirrar skyldu aldrei forsenda þess að eignarréttindi héldust við. Eignarréttindi féllu ekki niður vegna vanrækslu skyldunnar og að sama skapi hefur aldrei verið unnt að stofna til nýrra eignarréttinda, umfram þau sem fyrir voru, með því að útbúa landamerkjabréf. Um var að ræða skrásetningu réttinda sem þegar voru til staðar og eftir atvikum ákvörðun um mörk þeirra, í samráði við eigendur eða umráðamenn aðliggjandi landsvæða. Af þessu leiðir að þýðing landamerkjabréfs við úrlausn þjóðlendumála er fyrst og fremst sönnunarlegs eðlis en tilvist þess er ekki fortakslaust skilyrði þess að fallist sé á að landsvæði sé háð beinum eignarrétti, ef rétt þykir að draga slíka ályktun af öðrum atriðum.
>
> Að mati óbyggðanefndar leiðir það af eðli máls að ef fyrir liggur að landsvæði hafi stöðu jarðar að lögum en merkjalýsingu skortir þarf að ákvarða merkin að álitum, m.a. út frá staðháttum. Sem dæmi um tilvik þar sem úrskurðað hefur verið um eignarland þrátt fyrir vöntun á landamerkjabréfi og öðrum merkjalýsingum má nefna úrskurð

> óbyggðanefndar í máli nr. 3/2018 (Eyrarbotn). Þar voru ekki fyrir hendi landamerkjabréf eða aðrar merkjalýsingar fyrir jörðina Hrafnkelsstaði en með hliðsjón af staðháttum og öðrum fyrirliggjandi heimildum komst nefndin að þeirri niðurstöðu að mörk jarðarinnar gagnvart þjóðlendu í Eyrarbotni lægju um efstu brúnir Gunnungsfells á vatnaskilum.

Almenn könnun óbyggðanefndar á landamerkjabréfum strand- og eyjajarða á svæði 12 hefur leitt í ljós dæmi um að ekki liggi fyrir landamerkjabréf vegna tiltekinna eyjajarða sem aðrar heimildir, s.s. jarðabréf, jarðabækur, jarðatöl og fasteigna- og jarðamöt, gefa til kynna að séu jarðir. Þá eru þess einnig dæmi að ekki liggi fyrir landamerkjabréf fyrir jarðir á meginlandinu sem aðrar heimildir geta um að tilteknar eyjar og sker tengist.

Eins og segir í framangreindum texta úr *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* var gerð landamerkjabréfs ekki forsenda þess að eignarréttindi héldust við, og því ekki skilyrði þess að fallist sé á að landsvæði sé háð beinum eignarrétti. Við slíkar aðstæður þarf að ákvarða merki jarðar út frá öðrum fyrirliggjandi upplýsingum og heimildum. Í framangreindum texta er nefnt dæmi um að merki hafi verið ákvörðuð út frá staðháttum en hér má einnig benda á úrskurð óbyggðanefndar 30. ágúst 2023 í máli nr. 7/2021 (Drangajökull og landsvæði umhverfis hann) þar sem landamerki jarðanna Laugalands og Skjaldfannar á Langadalsströnd, og Þaralátursfjarðar og Kirkjubóls á Ströndum, þar sem ekki lágu fyrir landamerkjabréf, voru m.a. ákvörðuð út frá staðháttum. Slíkt kann hugsanlega einnig að eiga við í tilviki sumra eyja og skerja, t.d. kunna staðhættir að styðja að tilteknar eyjar og sker séu hluti af jörð sem liggur nærri.

Þá geta einnig legið fyrir aðrar heimildir sem hafa að geyma merkjalýsingar sem hægt er að líta til. Í þessu sambandi má m.a. nefna að upplýsingar um merki aðliggjandi jarða, einkum landamerkjabréf, geta varpað ljósi á afmörkun jarðar þar sem ekki liggur fyrir landamerkjabréf. Landamerkjabréf hafa enda gjarnan að geyma lýsingar á því hvaða jarðir eru aðliggjandi tilteknum hlutum merkjanna, þ.e. gagnvart hvaða jörðum merkjum er lýst. Í samræmi við ríkt sönnunargildi landamerkjabréfa telur nefndin að slíkar lýsingar geti haft mikla þýðingu við afmörkun jarða þar sem ekki liggja fyrir landamerkjabréf. Þá getur einnig komið til skoðunar hvernig áritunum eigenda aðliggjandi jarða á landamerkjabréf er háttað. Sé landamerkjabréf jarðar áritað um samþykki af hálfu eiganda annarrar jarðar er það skýr vísbending um að litið hafi verið svo á að umræddar jarðir lægju saman, sbr. áskilnað 3. gr. laga nr. 5/1882 og 2. gr. laga nr. 41/1919 um áritun eigenda aðliggjandi jarða á landamerkjabréf. Hins vegar er ekki endilega unnt að gagnálykta frá þessu á þann veg að ef ekki er að finna áritun af þessu tagi vegna tiltekinnar jarðar sé hún ekki aðliggjandi. Sem dæmi má t.d. nefna að almenn könnun óbyggðanefndar á landamerkjabréfum á svæðum 10C, Barðastrandarsýslum, og 10B, Ísafjarðarsýslum, leiddi í ljós að landamerkjabréf jarða þar væru almennt aðeins árituð um samþykki vegna jarða sem væru aðliggjandi á láglendi, t.d. í sama firði.[559] Staðbundnar aðstæður, t.d. landfræðilegar, eða venjur geta því skipt máli í þessu

[559] Sjá nánar umfjöllun í kafla 14.2.3.8 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

samhengi. Hafi verið ágreiningur um merki við gerð landamerkjabréfa kann slíkt einnig að skýra skort á áritun vegna aðliggjandi jarðar.

Að mati nefndarinnar eiga þau sjónarmið sem reifuð hafa verið í köflum 7.2.3.4.1–7.2.3.4.4 hér að framan að öðru leyti við um jarðir sem ekki hafa verið gerð landamerkjabréf fyrir og líta verður til þeirra við ákvörðun merkja slíkra jarða þegar kemur að eyjum og skerjum.

Í sumum tilvikum eru merkjalýsingar í landamerkjabréfum óljósar og þess eru dæmi að ljóst sé, jafnvel óumdeilt, að þau hafi ekki að geyma lýsingu á heildarmerkjum jarða. Við þær aðstæður hefur óbyggðanefnd litið til sambærilegra sjónarmiða við afmörkun viðkomandi jarða og þegar landamerkjabréf skortir. Í slíkum tilvikum hefur einkum verið litið til annarra heimilda sem hafa að geyma lýsingar á merkjum viðkomandi jarða, staðhátta og gróðurfars, og heimilda um merki aðliggjandi jarða. Í þessu sambandi má benda á umfjöllun í úrskurði óbyggðanefndar 22. desember 2020 í máli nr. 3/2020 (Skálmardalsheiði og hluti Þingmannaheiðar) um merki jarðanna Skálmardals og Skálmarnesmúla í Skálmarfirði þar sem staðhættir, aðrar heimildir um merki jarðanna og heimildir um merki annarra jarða voru taldar mæla með afmörkun gagnaðila ríkisins á umræddum jörðum. Hér má einnig benda á umfjöllun í úrskurði óbyggðanefndar 17. október 2024 í máli nr. 4/2023 (Strandir) um merki jarðarinnar Drangavíkur á Ströndum þar sem staðhættir voru taldir mæla með afmörkun hluta gagnaðila ríkisins á jörðinni. Á hinn bóginn má benda á úrskurð óbyggðanefndar 15. ágúst 2019 í máli nr. 1/2018 (Snæfellsjökull og landsvæði sunnan og austan hans) þar sem staðhættir og heimildir um merki annarra jarða voru taldar mæla gegn afmörkun gagnaðila ríkisins á jörðunum Miðvöllum, Hellnum, Stóru-Hnausum og Hamraendum sunnan og austan Snæfellsjökuls.[560] Landamerkjabréf allra framangreindra jarða voru t.d. óljós um merki þeirra til fjalla að því leyti að þar kom ekki fram hvernig draga ætti merkin milli efstu merkjapunkta í landamerkjalýsingum.

Þrátt fyrir að ljóst sé að ekki reyni á afmörkun jarða til fjalla með sambærilegum hætti á eyjum og skerjum á svæði 12 eru tilvik þar sem lýsingar í landamerkjabréfum jarða sem koma við sögu eru óljósar eða ljóst er að landamerkjabréf hafi ekki að geyma lýsingu á heildarmerkjum jarða. Við slíkar aðstæður telur nefndin að líta verði til atriða af því tagi sem hér hefur verið fjallað um, einkum annarra skjala sem hafa að geyma lýsingar á merkjum viðkomandi jarða, staðhátta og heimilda um merki aðliggjandi jarða.

Í tilviki jarða sem telja til réttinda yfir eyjum og skerjum telur nefndin að ekki sé endilega hægt að draga þá ályktun að þögn um réttindi yfir eyjum og skerjum í landamerkjabréfi þýði að viðkomandi landeigandi hafi ekki talið hlutaðeigandi eyjar og sker

[560] Niðurstöður óbyggðanefndar í málinu voru staðfestar með dómum Landsréttar 7. júní 2024 í málum nr. 430/2022 (Hamraendar), 431/2022 (Stóru-Hnausar), 432/2022 (Miðvellir) og 433/2022 (Hellnar). Með ákvörðunum Hæstaréttar 24. október 2024 nr. 2024-96, -97, -98 og -99 var beiðnum um áfrýjunarleyfi til Hæstaréttar vegna þessara dóma Landsréttar hafnað.

tilheyra landi sínu. Þrátt fyrir að það kunni að vera ástæða þess að ekki er fjallað um eyjar og sker í landamerkjabréfi getur einnig verið að talið hafi verið svo augljóst að eyjar og sker tilheyrðu jörð, t.d. með hliðsjón af lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar eða þar sem merki væru skýr af náttúrunnar hendi, að ekki hafi þótt þörf á að hafa sérstaklega orð á því. Þess er einnig að gæta að í lögum um landamerki, bæði nr. 5/1882 og nr. 41/1919, var megináhersla lögð á gerð og skráningu landamerkja milli jarða. Skylda til að setja merki var t.a.m. takmörkuð við merki gagnvart öðrum jörðum, og eftir atvikum afréttum eða öðrum óbyggðum lendum. Í athugasemdum við 1. gr. í frumvarpi til landamerkjalaganna frá 1919 kemur fram að þar sem land liggi að sjó þurfi engra merkja í sjó fram, nema vík eða vogur skilji lönd og mjórra sé en 120 faðmar milli landa. Hugsanlegt er að landeigendur hafi í einhverjum tilvikum litið svo á að ekki væri heldur þörf á að lýsa merkjum til sjávar sérstaklega í landamerkjabréfi. Í mörgum tilvikum liggur sá hluti merkja jarða enda ekki að öðrum jörðum, eða nokkuð langt er til næstu jarða. Ef stök eyja var sjálfstæð jörð sem ekki fylgdu neinar úteyjar eða sker kann einnig að vera að ekki hafi verið talin þörf á gerð landamerkjabréfs yfirhöfuð.

7.2.3.5 Netlög

Þrátt fyrir að ekki séu bein ákvæði í íslenskum lögum um merki sjávarjarða til hafsins hefur verið talið að fjara fram af landareign, þ.e. svæðið milli stórstraumsfjörumáls og stórstraumsflóðmáls, fylgi henni eins og landið þar fyrir ofan.[561] Í samræmi við það eru mörk svæðis 12 miðuð við stórstraumsfjörumál meginlandsins.[562] Þar fyrir utan taka við netlög.

Í nútímalöggjöf eru netlög skilgreind sem svæði sem nær 115 metra frá stórstraumsfjöruborði landareignar, sbr. t.d. 3. mgr. 2. gr. laga um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, nr. 57/1998. Í 1. mgr. 2. gr. laganna er hugtakið *eignarland* jafnframt skilgreint þannig að það taki til netlaga í sjó. Í lögunum er þannig tekið af skarið um að netlög, eins og þau eru skilgreind í lögunum, séu eignarland og þannig háð beinum eignarrétti eiganda sjávarjarðar, rétt eins og landið fyrir ofan. Sömu skilgreiningu á hugtakinu *eignarland* er að finna í annarri löggjöf eftir gildistöku laga nr. 57/1998, t.d. lögum nr. 61/2006, um lax- og silungsveiði; lögum nr. 48/2011, um verndar- og orkunýtingaráætlun; lögum nr. 90/2011, um skeldýrarækt; og vatnalögum, nr. 15/1923, eftir breytingu sem gerð var á þeim með lögum nr. 132/2011. Í öllum þessum lagabálkum eru netlög jafnframt skilgreind sem 115 m svæði út frá stórstraumsfjöruborði landareignar.

Þrátt fyrir að áður hafi verið ágreiningur milli fræðimanna um inntak eignarréttar eigenda sjávarjarða innan netlaga jarða sinna[563] má segja að eftir gildistöku laga nr.

---

561 Sjá t.d. Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur I*, Reykjavík 2020, bls. 70.

562 Sjá lýsingu á afmörkun málsmeðferðarsvæðisins í kafla 2.2 og umfjöllun um fjörumörk í kafla 4.3.

563 Umfjöllun um þann fræðilega ágreining má m.a. finna hér: Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*, Reykjavík 2023, bls. 369–370.

57/1998, og síðari löggjafar sem vísað er til hér að framan, hafi slíkum vafa verið eytt. Að mati óbyggðanefndar er skýrt að netlög sem ná 115 m út frá stórstraumsfjöruborði landareignar fylgi viðkomandi landareign sem fullkomin eign, rétt eins og landið fyrir ofan. Af því leiðir að land innan þeirra marka úti fyrir eignarlandi er einnig háð beinum eignarrétti sem eignarland. Það á bæði við um meginland Íslands og eyjar og sker þar fyrir utan.

Íslenska ríkið lagði framangreint einnig til grundvallar við endurskoðun kröfugerðar sinnar við meðferð málsins en hún miðaðist við að beinn eignarréttur sjávarjarða næði til netlaga, þ.e. 115 m frá stórstraumsfjöruborði, þar á meðal til landsvæða innan netlaga. Ætti það bæði við um netlög frá meginlandinu og frá eyjum sem teldust til eignarlanda. Hið sama var lagt til grundvallar varðandi landsvæði innan netlagakeðju, t.d. þegar netlög eyju sem var innan netlaga frá meginlandinu teygðu sig til annarrar eyju og áfram koll af kolli.

Til eru fleiri skilgreiningar á afmörkun netlaga í íslenskum lögum. Í 2. kapítula rekabálks Jónsbókar eru netlög skilgreind samkvæmt dýptarviðmiði sem miðast við 20 möskva selnet en í ákvæðinu segir að öllum mönnum sé heimilt að veiða fyrir utan netlög að ósekju. Hæstiréttur hefur slegið því föstu að þetta ákvæði Jónsbókar um netlög sé enn í gildi, enda þótt sá hluti ákvæðisins sem hefur að geyma afmörkun netlaga hafi ekki verið tekinn upp í útgáfu lagasafns 1919 og eftir það, sbr. þrjá samhljóða dóma Hæstaréttar frá 19. september 1996 í málum nr. 179–181/1996 (Efri-Langey, bls. 2518, 2525 og 2532 í dómasafni réttarins það ár). Dómarnir þrír vörðuðu sakamál þar sem menn voru ákærðir fyrir að leggja grásleppunet innan 60 faðma frá stórstraumsfjörumáli Efri-Langeyjar og þar með í netlögum eyjunnar samkvæmt tilskipun um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849. Í dómunum segir:

> Af fornlögum verður ekki ráðið, að netlög í sjó hafi verið talin háð sömu eignarráðum fasteignareigenda og landið fyrir ofan. Með síðari tíma löggjöf hafa eigendum fasteigna ekki heldur verið veittar allar sömu eignarheimildir yfir netlögum í sjó, sem þeir njóta yfir fasteignum, er að þeim liggja. Með veiðitilskipun 1849 var tekin upp ný afmörkun netlaga á þann veg, að þau skyldu miðast við tiltekna fjarlægð frá stórstraumsfjörumáli. Innan þeirra, svo markaðra, skyldi fasteignareigandi einn eiga tilteknar heimildir, sbr. 1. gr. tilskipunarinnar. Með löggjöf eftir það hefur fasteignareigendum ekki með ótvíræðum hætti verið veittur einkaréttur til veiði sjávarfiska í netlögum, sem miðist við fjarlægð frá stórstraumsfjörumáli. Ákvæði 2. kapítula rekabálks Jónsbókar um afmörkun netlaga, sem miðast við sjávardýpi, hafa ekki heldur verið felld úr gildi með ákvörðun löggjafans, þótt þau hafi hins vegar ekki verið tekin upp í útgáfu lagasafns 1919 og eftir það. Vafi um rétt fasteignareiganda að þessu leyti verður skýrður ákærða í hag. Alls er óvíst um, hvert sjávardýpi er á þeim stað, er ákærði lagði net sín. Ber með vísan til 45. gr. laga nr. 19/1991 að sýkna hann af broti á 3. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 1849, sbr. 11. gr. sömu tilskipunar.

Af þessu hefur verið dregin sú ályktun að við ákvörðun netlaga þegar kemur að *fiskveiðirétti* landeiganda skuli miða við dýptarreglu Jónsbókar.[564] Á hinn bóginn hefur sú

[564] Sjá t.d. Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*, Reykjavík 2023, bls. 366–367; Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson, Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur I*, Reykjavík 2020, bls. 70–71; Viðar Már Matthíasson: *Fasteignir og fasteignakaup*, Reykjavík 2008,

ályktun einnig verið dregin af dómunum að dýptarreglu Jónsbókar verði ekki beitt við afmörkun netlaga í öðrum tilvikum en þegar um er að ræða veiði sjávarfiska, þ.e. að í rétti landeiganda innan netlaga samkvæmt skilgreiningu 2. kapítula rekabálks Jónsbókar felist ekki víðtækari réttur.[565] Þannig verður t.d. beinn eignarréttur landeiganda í netlögum ekki miðaður við dýptarreglu Jónsbókar.

Þá eru netlög einnig í sumum tilvikum skilgreind þannig að þau nái 60 faðma frá stórstraumsfjörumáli, sbr. 3. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi, nr. 20/1849, og 2. gr. laga um beititekju, nr. 39/1914. Þegar um er að ræða þau réttindi sem fengin eru landeigendum í netlögum samkvæmt þeim lögum miðast netlög því við 60 faðma.

Að öllu framangreindu virtu er ljóst að eignarlöndum sem liggja að sjó, bæði á meginlandinu og á eyjum og skerjum, fylgja 115 m netlög sem lögum samkvæmt eru hluti eignarlandsins. Þegar netlög eru skilgreind með öðrum hætti í lögum varða þau aðeins tiltekin óbein eignarréttindi sem þar er kveðið á um. Hafsbotninn utan 115 m netlaga er ekki til umfjöllunar fyrir óbyggðanefnd en um hann er fjallað í lögum um eignarrétt íslenska ríkisins að auðlindum hafsbotnsins, nr. 73/1990. Samkvæmt 1. mgr. 1. gr. þeirra laga er íslenska ríkið eigandi allra auðlinda á, í eða undir hafsbotninum utan netlaga og svo langt til hafs sem fullveldisréttur Íslands nær.

7.2.3.6 Samantekt um mat á eignarréttarlegri stöðu eyja og skerja

Að mati óbyggðanefndar eiga þau almennu sjónarmið sem lögð hafa verið til grundvallar niðurstöðum í þjóðlendumálum, og mótast hafa í réttarframkvæmd, í öllum aðalatriðum við um eyjar og sker með svipuðum hætti og landsvæði á meginlandinu.

Í ljósi þess að landnámslýsingar í *Landnámu* eru almennt óljósar eða takmarkaðar þegar kemur að eyjum og skerjum á svæði 12 telur nefndin, með vísan til dómaframkvæmdar, að skipt geti meira máli að sýnt sé fram á að eignarréttur að eyjum og skerjum hafi í reynd verið til staðar á fyrri tíð og flust áfram í tímans rás, fremur en hvernig til hans hafi stofnast í öndverðu. Eftir sem áður telur nefndin þó að skýrar frásagnir í *Landnámu* hafi þýðingu við mat á stofnun eignarréttar.

Með hliðsjón af ítarlegri greiningu á fyrirliggjandi dómaframkvæmd telur nefndin að í lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar felist gildandi lagaregla sem kveður á um að eyjar og sker sem liggja fyrir landi jarðar séu hluti þeirrar jarðar sem næst liggur, nema þau hafi verið skilin frá hlutaðeigandi jörð með samningi eða öðrum löggerningum. Þrátt fyrir nokkurn vafa um hvernig beri að túlka orðasambandið *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins telur nefndin almennt unnt að leggja til grundvallar að eyjar og sker sem eru allt að 2 km frá landi teljist *fyrir landi* í þessum skilningi og falli því undir gildissvið ákvæðisins, svo framarlega sem staðhættir eða aðrar aðstæður mæla því ekki

bls. 110–111; Skúli Magnússon: *Um stjórnskipulega vernd fiskveiðiréttar sjávarjarða. Álit unnið að beiðni nefndar um endurskoðun laga um stjórn fiskveiða í september 2001*, Reykjavík 2001.

[565] Sjá Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*, Reykjavík 2023, bls. 366–367

sérstaklega í mót. Af því leiðir að nefndin telur almennt hægt að miða við að eyjar og sker sem svo háttar til um séu eignarlönd í skilningi 1. gr. þjóðlendulaga. Hugsanlegt er að gildissvið ákvæðisins nái lengra frá landi en fara þarf fram heildstætt mat á því í hverju tilviki þar sem m.a. er litið til fjarlægðar frá meginlandi eða heimaeyju, sýnileika, afstöðu til annarra eyja og skerja, og upplýsinga um nýtingu eða önnur tengsl við jörð.

Að öðru leyti telur nefndin, líkt og í fyrri þjóðlendumálum, að við mat á eignarréttarlegri stöðu landsvæðis skipti mestu máli að greina hvort svæðið sem um er deilt sé eða hafi verið jörð eða hluti jarðar samkvæmt fyrirliggjandi heimildum. Líkur eru á að land sem samkvæmt fyrirliggjandi heimildum er eða hefur verið hluti jarðar sé eignarland.

Við sönnun á því hvort eyjar eða sker teljist vera eða hafa verið hlutar jarða hafa landamerkjabréf almennt ríkara vægi en aðrar heimildir. Þannig má telja líkur á því að eyjajörð, svo sem hún er afmörkuð í landamerkjabréfi, sé beinum eignarrétti háð, enda stangist lýsing á merkjum ekki á við atriði á borð við staðhætti og upplýsingar um nýtingu lands, eða fyrir liggi eldri heimildir sem mæli því í mót. Það sama á við um eyjar og sker sem fjallað er um í landamerkjabréfum jarða á meginlandinu.

Að teknu tilliti til réttarframkvæmdar og á grundvelli almennrar rannsóknar óbyggðanefndar er mat nefndarinnar að staðhættir, þar á meðal landfræðilegur aðskilnaður eyjar eða skers frá heimalandi eða heimaeyju, mæli almennt ekki einir og sér gegn því að lýsingar í landamerkjabréfum jarða séu lagðar til grundvallar afmörkun þeirra. Þrátt fyrir að sérstök lýsing í landamerkjabréfi á landsvæði sem er aðskilið heimalandi jarðar hafi í réttarframkvæmd oft verið talin benda til þess að um þjóðlendu sé að ræða, þá telur nefndin að þau sjónarmið eigi ekki endilega við með sama hætti um eyjar og sker, sem eðli máls samkvæmt eru alltaf landfræðilega aðskildar heimalöndum. Það á bæði við um úteyjar eyjajarða og eyjar og sker sem tengjast jörðum á meginlandinu.

Nefndin telur að upplýsingar um gróðurfar á eyjum og skerjum ráði almennt ekki úrslitum við mat á sönnunargildi landamerkjabréfa jarða sem telja til réttinda á eyjum og skerjum. Þá telur nefndin að almennar upplýsingar um búskaparhætti og nýtingu lands á eyjum og skerjum styðji almennt að eyjar og sker sem fjallað er um í landamerkjabréfum jarða séu eignarlönd.

Í tilvikum þar sem ekki liggja fyrir landamerkjabréf vegna jarða sem aðrar heimildir gefa til kynna að séu jarðir þarf að ákvarða merki þeirra út frá öðrum fyrirliggjandi upplýsingum og heimildum. Í því sambandi koma m.a. til skoðunar staðhættir, heimildir um merki aðliggjandi jarða og önnur fyrirliggjandi gögn. Sambærileg sjónarmið eiga við um afmörkun jarða þegar merkjalýsingar í landamerkjabréfum eru óljósar eða lýsa ekki heildarmerkjum jarða.

Loks skal tekið fram að eignarlöndum sem liggja að sjó, bæði á meginlandinu og á eyjum og skerjum, fylgja 115 m netlög sem lögum samkvæmt eru hluti eignarlandsins.

7.3 Eyjar og sker norðan og vestan lands

Í þeim undirköflum sem hér fara á eftir verða þjóðlendukröfusvæði ríkisins tekin til skoðunar með aðgreindum hætti. Kröfugerð ríkisins í fyrri málum hefur almennt verið háttað þannig að gerðar hafa verið kröfur til tiltekinna landsvæða á meginlandinu sem lúta ákveðinni afmörkun með kröfulínum. Vegna sérstaks eðlis svæðis 12, sem tekur til lands utan meginlandsins, á eyjum og skerjum og öðrum landfræðilegum einingum sem eru umluktar hafi, er kröfugerð ríkisins með breyttu sniði. Í stað þess að kröfur ríkisins taki til landsvæða sem afmörkuð eru með kröfulínum eru eyjar og sker sem ríkið gerir kröfur til auðkenndar í rafrænni kortasjá og á kröfulínukortum, sbr. skjöl nr. 181(1)–181(20). Auk þess eru gerðar kröfur til ónafngreindra eyja og skerja utan svæða sem ríkið hefur undanskilið kröfugerð sinni eða þar sem ríkið hefur fallið frá kröfum til við meðferð málsins, sbr. nánari umfjöllun um kröfur ríkisins í kafla 3.1. Í ljósi þessa verður hér á eftir fjallað sameiginlega um eyjar og sker sem gerðar eru kröfur til vegna sömu jarðar af hálfu gagnaðila ríkisins. Í tilvikum þar sem ekki eru gerðar gagnkröfur verður ýmist sérstök umfjöllun um stakar eyjar eða sker eða sameiginleg umfjöllun eftir því sem gögn málsins og staðhættir gefa tilefni til.

Fyrst verður fjallað um staðhætti einstakra þjóðlendukröfusvæða málsins og þá verður tekið til skoðunar hvað ráðið verður af fyrirliggjandi heimildum um kröfusvæðin og þær jarðir sem um ræðir.[566] Saga afmörkunar, ráðstafana að eignarrétti og nýtingar svæðanna er rakin í 5. kafla hér að framan. Rétt er að taka skýrt fram að í þeirri athugun sem gerð er grein fyrir hér á eftir felst ekki afstaða til merkja milli eignarlanda, enda ekki á verksviði óbyggðanefndar að skera úr um þau. Markmið athugunarinnar er að upplýsa um landamerki á svæðunum sem málið varðar, þar á meðal hvort samræmi sé milli heimilda og afmörkunar málsaðila á svæðum sem kröfur þeirra taka til.

Kröfur íslenska ríkisins um þjóðlendur á eyjum og skerjum byggjast að mestu leyti á því að um sé að ræða land sem ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að. Þrátt fyrir að gögn málsins bendi í sumum tilvikum til þess að eigendur tiltekinna jarða, ýmist eyjajarða eða jarða á meginlandinu, hafi nýtt sumar eyjar og sker og kallað til réttinda á þeim, bendi heimildir ekki til þess að slík nýting eða tilkall geti grundvallast á beinum eignarrétti, auk þess sem óljóst sé hvernig viðkomandi jarðir eða aðilar hafi verið komnir að þeim réttindum. Þá er einnig byggt á því að landfræðilegar aðstæður bendi sérstaklega til þess að ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að kröfusvæðum ríkisins. Almennt sé um að ræða eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem hafi ekki verið og séu ekki vel fallnar til búsetu, þrátt fyrir að eftir atvikum hafi verið unnt að hafa af þeim ýmsar nytjar.

---

[566] Umfjöllun um staðhætti er m.a. byggð á ýmsum loft- og gervitunglamyndum, kortum og landupplýsingum, þar á meðal fjölbreyttum upplýsingum sem er að finna í kortasjám Náttúrufræðistofnunar Íslands (áður ýmist hjá Landmælingum Íslands eða Náttúrufræðistofnun), örnefnaskrám frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, og almennum upplýsingaritum, svo sem *Árbókum* Ferðafélags Íslands.

Kröfur gagnaðila ríkisins byggjast almennt á því að stofnast hafi til beins eignarréttar að þeim eyjum og skerjum sem kröfur þeirra taka til, sem séu hlutar jarða þeirra og nýting hafi verið í samræmi við það. Því sé um að ræða eignarlönd en ekki þjóðlendur. Þá byggja flestir gagnaðilar ríkisins einnig á því að eignarréttarleg staða eyja og skerja sé bundin í lög með lokamálslið 2. kapítula rekabálks Jónsbókar.

7.3.1 Kolbeinsey

Hér verður fjallað um kröfu íslenska ríkisins til Kolbeinseyjar. Kolbeinsey er lítil eyja eða sker um 105 km norðan meginlandsins og um 70 km norðan Grímseyjar og hún er jafnframt nyrsti hluti Íslands.

Engar gagnkröfur eru gerðar vegna Kolbeinseyjar og íslenska ríkið gerir því eitt kröfu til hennar. Sú ályktun verður dregin af dómum Hæstaréttar frá 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallaafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og leysa verði úr málum á þeim grundvelli. Þrátt fyrir að íslenska ríkið geri eitt kröfu til eyjunnar er eignarréttarleg staða hennar til rannsóknar af hálfu óbyggðanefndar á grundvelli fyrirvara sem kom fram af hálfu íslenska ríkisins í bréfi til nefndarinnar 12. september 2025, þess efnis að það væri ósk íslenska ríkisins að í tilfellum ríkisjarða og þar sem gagnkröfur hefðu ekki komið fram kannaði óbyggðanefnd samt og skæri úr um hvaða land teldist til þjóðlendna og hver væru mörk þeirra og eignarlanda.

Kolbeinsey er sögð heita eftir Kolbeini Sigmundarsyni landnámsmanni sem *Landnáma* segir að hafi numið Kolbeinsdal í Skagafirði. Í *Svarfdæla sögu* segir frá því að Kolbeinn hafi lotið í lægra haldi í ágreiningi við Una í Unadal og orðið svo reiður að hann hafi stokkið á skip og siglt á haf út en brotið skipið á Kolbeinsey og týnst þar. Þar segir að eyjan sé við hann kennd.

Í vísnabálki eftir séra Jón Einarsson frá Stærra-Árskógi á Árskógsströnd við Eyjafjörð frá 1665 segir frá könnunarleiðangri bræðranna Bjarna, Jóns og Einars Tómassona frá Hvanndölum á Tröllaskaga til Kolbeinseyjar árið 1616. Kvæðið mun fyrst hafa birst í heild á prenti í tímaritinu *Blöndu* árið 1918.[567] Vísnabálkurinn er í 75 sexhendum erindum og segir frá því að Guðbrandur Þorlaksson Hólabiskup hafi fengið Hvanndalabræður til leiðangursins. Tilgangurinn mun hafa verið að kanna stærð eyjarinnar og hugsanleg hlunnindi, svo sem eggjatöku og fuglaveiði. Af vísunum að dæma mun eyjan þá hafa verið um 700 m löng og 100 m breið og þar segir einnig frá langvíu, geirfugli og fýl í eyjunni.[568]

Árið 1989 byggðu starfsmenn Landhelgisgæslunnar og Vita- og hafnamálastofnunar þyrlupall í Kolbeinsey og Landhelgisgæslan hefur reglulega fylgst með eyjunni úr

[567] Skjal nr. H-14.

[568] Nánar má lesa um leiðangurinn hér: Árni Hjartarson: „Ferð Hvanndalabræðra til Kolbeinseyjar“, *Náttúrufræðingurinn* 2005, bls. 31–37, sbr. skjal nr. H-9.

skipum og flugförum. Bygging þyrlupallsins mun m.a. hafa verið hluti af viðleitni íslenskra stjórnvalda til að sporna gegn eyðingu eyjunnar sem gegndi mikilvægu hlutverki í deilum um landhelgi og landgrunnsréttindi, sem nyrsti útvörður landsins. Árið 2006 tilkynnti Landhelgisgæslan að þyrlupallurinn væri að hálfu hruninn og þar væri ekki lengur hægt að lenda þyrlum og árið 2010 var þyrlupallurinn alveg horfinn.[569]

Samkvæmt 1. mgr. 1. gr. laga um landhelgi, aðlægt belti, efnahagslögsögu og landgrunn, nr. 41/1979, er landhelgi Íslands m.a. afmörkuð af línu sem alls staðar er 12 sjómílur frá stórstraumsfjöruborði Kolbeinseyjar.

Rannsókn óbyggðanefndar hefur ekki leitt í ljós nein gögn eða upplýsingar sem benda til þess að nokkur hafi kallað til réttinda yfir Kolbeinsey. Að undanskildum framangreindum heimildum um einstakar ferðir þangað eru engar upplýsingar um að neinn hafi haft not af Kolbeinsey, enda liggur hún mjög langt frá landi. Þannig liggur ekkert fyrir um að þar hafi stofnast til eignarlands með þeim stofnunarháttum eignarréttinda sem grein hefur verið gerð fyrir í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* (sjá viðauka), sbr. einnig umfjöllun í kafla 7.2.3.2, þ.e. með námi, lögum eða hefð. Því er niðurstaða óbyggðanefndar að Kolbeinsey sé þjóðlenda í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna.

7.3.2 Hrólfssker í Eyjafirði

Hér verður fjallað um kröfu íslenska ríkisins til Hrólfsskers í Eyjafirði. Hrólfssker er fremur lítið sker utarlega í Eyjafirði miðjum, hálfa leið milli Látrastrandar í austri og Ólafsfjarðarmúla í vestri, um 5 km frá landi í báðar áttir og um 6 km norðan Hríseyjar.

Engar gagnkröfur eru gerðar vegna Hrólfsskers og íslenska ríkið gerir því eitt kröfu til þess. Sú ályktun verður dregin af dómum Hæstaréttar frá 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallaafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og leysa verði úr málum á þeim grundvelli. Þrátt fyrir að íslenska ríkið geri eitt kröfu til skersins er eignarréttarleg staða þess til rannsóknar af hálfu óbyggðanefndar á grundvelli fyrirvara sem kom fram af hálfu íslenska ríkisins í bréfi til nefndarinnar 12. september 2025, þess efnis að það væri ósk íslenska ríkisins að í tilfellum ríkisjarða og þar sem gagnkröfur hefðu ekki komið fram kannaði óbyggðanefnd samt og skæri úr um hvaða land teldist til þjóðlendna og hver væru mörk þeirra og eignarlanda.

Árið 1951 var reistur rúmlega 15 m hár steinsteyptur viti í Hrólfsskeri sem stendur þar enn.

Rannsókn óbyggðanefndar hefur ekki leitt í ljós nein gögn eða upplýsingar sem benda til þess að nokkur hafi kallað til réttinda yfir Hrólfsskeri og engar upplýsingar hafa komið fram um að neinn hafi haft not af skerinu. Þannig liggur ekkert fyrir um að

[569] Sjá fréttir á vef Landhelgisgæslunnar frá 9. mars 2006: https://www.lhg.is/2006/03/09/null-108/, og frá 14. júní 2010: https://www.lhg.is/2010/06/14/null-1405/.

þar hafi stofnast til eignarlands með þeim stofnunarháttum eignarréttinda sem grein hefur verið gerð fyrir í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* (sjá viðauka), sbr. einnig umfjöllun í kafla 7.2.3.2, þ.e. með námi, lögum eða hefð. Því er niðurstaða óbyggðanefndar að Hrólfssker sé þjóðlenda í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna.

7.3.3 Drangey í Skagafirði

Hér verður fjallað um kröfu íslenska ríkisins til Drangeyjar í Skagafirði ásamt nærliggjandi dröngum og skerjum, en það eru einkum dranginn Kerling um 250 m sunnan Drangeyjar og tvö sker um 2 km norðan við eyjuna sem nefnast yfirleitt Kvíslarsker en eru stundum nefnd Innri sker. Gerð er krafa til Drangeyjar auk Kerlingar og Kvíslarskerja af hálfu Sveitarfélagsins Skagafjarðar.

Drangey er býsna stór eyja í miðjum Skagafirði og þaðan eru um 8–9 km til lands bæði til austurs og vesturs. Hún er tæpur kílómetri að lengd frá norðri til suðurs en að jafnaði um 200–400 m breið frá austri til vesturs og rís hátt úr sjó, girt yfir 100 m háum klettaveggjum á allar hliðar. Hæst rís hún í um 180 m hæð. Toppur eyjunnar er býsna vel gróinn og á henni er fjölskrúðugt fuglalíf. Eins og áður segir stendur dranginn Kerling sunnan Drangeyjar og áður fyrr var annar drangi norðan eyjunnar sem nefndist Karl en hann hrundi í jarðskjálftum sem urðu samfara Kötlugosi árið 1755. Af þessum tveimur dröngum mun Drangey draga nafn sitt. Til er þjóðsaga um upptök Drangeyjar en samkvæmt henni voru Karl og Kerling nátttröll tvö frá Hegranesi sem voru á leið út Skagafjörð með kú sína þegar dagur reis og þau urðu að steini. Karlinn varð að Karli, kerlingin að Kerlingu og kýrin að Drangey.

Krafa íslenska ríkisins til Drangeyjar byggist einkum á því að ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að eyjunni. Þrátt fyrir að gögn málsins bendi til þess að hún hafi í gegnum tíðina verið nýtt af ýmsum bendi heimildir ekki til þess að slík nýting hafi grundvallast á beinum eignarrétti, auk þess sem ekki sé ljóst hvernig umræddir aðilar hafi verið komnir að þeim réttindum. Krafa gagnaðila ríkisins byggist aðallega á því að stofnast hafi til beins eignarréttar að Drangey við landnám og að hann hafi haldist alla tíð síðan, líkt og fram komi í gögnum málsins og heimildir um nýtingu eyjunnar bendi til. Óumdeilt er að ekki hefur verið föst búseta í Drangey og þannig er ekki byggt á því að hún hafi verið hefðbundin jörð heldur sérstök eign Hólastaðar, sem gagnaðili ríkisins leiðir rétt sinn frá. Ekki er ágreiningur um afmörkun ágreiningssvæðisins.

Hér koma til skoðunar fyrirliggjandi heimildir og gögn um Drangey og eignarréttarlega stöðu hennar.

Í *Landnámu* segir frá landnámi í Skagafirði báðum megin fjarðarins. Um landnám að vestanverðu fjarðarins segir að Eilífur Atlason hafi numið land frá Mánaþúfu til Gönguskarðsár og Laxárdal. Um landnám austan fjarðar segir að Sleitu-Björn hafi fyrstur numið land milli Grjótár og Deildarár. Öndóttur er sagður hafa keypt land af Sleitu-Birni í hluta Hjaltadals og utanverðri Viðvíkursveit. Kolbeinn Sigmundarson er

einnig sagður hafa numið land milli Grjótár og Deildarár, Kolbeinsdal og Hjaltadal, en Hjalti Þórðarson er sagður hafa numið Hjaltadal að ráði Kolbeins. Þá segir að Þórður Bjarnarson hafi numið Höfðaströnd milli Unadalsár og Hrolleifsdalsár.

Í *Grettis sögu* segir frá útlaganum Gretti Ásmundarsyni en samkvæmt henni hafðist Grettir við í Drangey síðustu ár sín ásamt Illuga bróður sínum.

Í rekaskrá Hólastaðar frá 1374 segir m.a. að með Drangey og Lundey eigi Hólastaður öll fjörugögn.

Hinn 5. júlí 1462 var á Eyrarlandi útnefndur af Ólafi biskupi Rögnvaldssyni dómur tólf presta til að fjalla um það hvort Hólakirkja í Hjaltadal ætti Drangey. Sex prestar vottuðu að þeir vissu að Hólakirkja hefði haft hana í 40 ár. Aðrir vottuðu það sama upp á 30 ár og einn upp á 25 ár. Í dómnum segir svo:

> nu saker þess ath þetta var suarit af sex prestum sem fyr scrifat stenndr þui dæmdum vær fyr nefnder prestar títt nefnda drangeý er liggr æ skagafirde vera ok verit hafua obrigdiliga eign adr greindrar hola kirkiu epter þui fremsta sem lôgbok vtvisar.
>
> var þessi vor domur vpp sagdr ok in scriptis fram borin j sama stad deige ok æri sem fyr seiger.

Sama dag og á sama stað útnefndi Ólafur Rögnvaldsson biskup annan dóm tólf presta til að fjalla um mál Þorsteins Brynjólfssonar sem biskup sakaði um að hafa farið í Drangey og veitt þar seli og fugla og tekið egg án leyfis biskups. Þar sem fyrir lágu vitnisburðir tveggja manna um að Þorsteinn hefði farið til veiða og eggjatöku í Drangey var hann dæmdur til að greiða Hólakirkju sekt, auk þess sem hann skyldi „taka lausn ok script af biskupinum epter settum kirkiunnar lögum“.

Hinn 6. maí 1676 fór fram manntalsþing að Viðvík þar sem dæmt var um fuglaveiði í Drangey og toll vegna hennar. Afrit dómsins er frá seinni hluta átjándu aldar en það var upplesið að lokinni guðsþjónustugjörð við Fagraneskirkju þann 29. maí 1785. Í skjalinu er einnig afrit af bréfi Þorláks biskups Skúlasonar til Henriks Bjelke þar sem fjallað er um Drangey sem eyland dómkirkjunnar. Skjalið var framlagt við aukarétt 1. febrúar 1869. Niðurstaða málsins var að hver og einn sem stundaði fuglaveiði í Drangey væri skyldur til að gjalda biskupi toll sem næmi einum fugli af hverjum tuttugu. Til dómsins er vísað í öðrum skjölum sem Viðvíkurdóms.

Í *Jarðabók* Árna og Páls frá 1709 segir eftirfarandi um Drangey:

> **Drangei,** umflotin ey í sjó liggur nærri mitt á Skagafirði.
>
> Eigandinn er biskupsstóllinn Hólar.
>
> Aldrei hefur hjer bygð verið, getur og ekki verið því hjer vantar vatn, þar með er eyin allavegana ofurhátt bjarg, so að alleina í einum stað er mögulegt upp að koma, þó með stigum og handvöðum.
>
> Það er gagn eyjarinnar, að stóllinn hefur hjer eggver um vortíma, þó því eins að sigið er eftir í bjarg með stórkostnaði, en undir eyjunni hefur meir hluti hjeraðsins fuglveiði á flekum með snörum um vortímann, er þessi fuglveiði öngvum meinuð sem atorku til hafa, en eggverið í bjarginu eignar stóllinn sjer og brúkar alleina. Hitt er áður sagt hvað Hofskirkja til kallar en óreynt að hvörjum rjetti.

> Annað stólsins gagn af eyjunni er sauðagánga, sem stóllinn lætur híngað flytja á hausttíma og gengur so sjálfala ár um kríng, til þess það verður heimt heim aftur til stólsins.

Á öðrum stað í *Jarðabókinni*, eftir að umfjöllun um jarðir í Sauðárhreppi sleppir, er einnig fjallað um Drangey. Þar segir:

> NB. Norðarlega undan þessari sveit fram á firðinum liggur ein ey, sem Drángey kallast. Hana á Hólastaður og brúkar þar eggver. En bæði þessi sveit og so aðrar nálægt firðinum brúka þar fuglveiði við eyjuna, hvör so sem hann fær við komið, öldúngis tollfrí síðan í tíð Hr. Gísla. Þá þykjast menn heyrt hafa að til stólsins hafi fallið einn fugl af hvörjum 20, en ekki hafi það staðið utan fáein ár.

Þá er í umfjöllun um Hóla í Hjaltadal minnst á fuglaveiði, eggver og sauðagöngu stólsins í Drangey.

Við manntalsþing að Viðvík í Viðvíkursveit 20. apríl 1739 þinglýsti sýslumaður, í umboði biskups, lögfestu fyrir Drangey og öllu landi hennar til fuglaveiða og eggjatöku. Lögfestu fyrir Drangey var einnig þinglýst við manntalsþing að Sauðá 22. apríl 1739 og að Skefilsstöðum 25. apríl 1739.

Í konunglegri skipun frá 29. maí 1767 um skiptingu eigna Hólabiskupsstóls er m.a. fjallað um réttindi biskups í Drangey og tekjur af henni. Í skipunum um stjórn Hólabiskupsstóls og skóla þar frá 1789 og 1791 kemur m.a. fram að Drangey og réttindi þar tilheyri biskup.

Í jarðamati Skagafjarðarsýslu 1804 er dýrleiki jarðarinnar Hóla sagður óviss. Í framhaldi af lýsingu á afrétt er fjallað um Drangey en fram kemur að þar megi setja árlega 30 kindur á grasagöngu og einnig fáist þar sjófuglaveiði og egg, eða eins og segir í jarðamatinu:

> p.n. Denne Jord har tilhört en vidtLöftig Afret, som dog hidindtil har været upaa anket benyttet af flere tilgrændsende og bispestolen forhen tilhörende gaarde.
>
> Ligeledes en Øe i Skagefjorden, Drangöe kaldet, hvorhen omtrent 30 Faar ere aarlig blevne satte paa Græsgang, og hvor tillige haves Söefugle-Fangst og Ægg.

Hinn 12. júní 1805 keypti Havsteen faktor Drangey fyrir 105 ríkisdali. Í afriti af höfuðbók yfir reikninga og sölu stólsjarða Hólabiskupsstóls í þremur sýslum á Norðurlandi árið 1805 eru framangreindar upplýsingar skráðar. Þann 2. apríl 1806 sendi Stefán Þórarinsson amtmaður rentukammeri skýrslu yfir kaupendur jarða Hólastóls sem greitt höfðu ⅓ hluta eða meira af kaupverði viðkomandi jarðar. Í skýrslunni kemur fram að Havsteen kaupmaður hafði greitt fullt verð fyrir Drangey.

Við manntalsþingsrétt að Viðvík 19. apríl 1826 fór fram vitnaleiðsla varðandi skilmála kaupbréfs Valgerðar Jónsdóttur fyrir jörðinni Hólum, er hún keypti á uppboði. Valgerður bar ásamt öðru vitni að Hólar hefðu verið boðnir upp með stofunni, haganum og afréttinni með meiru, að Drangey undanskilinni.

Við manntalsþingsrétt að Felli 30. maí 1827 þinglýsti sýslumaður friðlýsingum, dagsettum 13. júní 1787 og 17. júní 1816, fyrir Drangey með tilliti til æðarvarps og uppsáturs. Þá var einnig upplesin aðvörun frá Havsteen kaupmanni, dagsett 26. maí 1827, um að hann hefði leigt syni sínum N. Havsteen varp og skipsuppsátur í Drangey.

Við manntalsþingsrétt að Hofi 31. maí 1828 framlagði Þorlákur Jónsson á Grundarlandi eitt skjal, dagsett sama dag, með undirskrift 23 manna sem vorið áður höfðu róið frá Drangey. Þeir afsökuðu sig frá að borga toll fyrir skipsuppsátur í Drangey, en tollinn töldu þeir vera ólöglegan og sögðust eftir sem áður ætla að stunda fuglaveiðar við Drangey eftir gamalli venju. Skjalið var birt með tilliti til þeirrar auglýsingar er N. Havsteen lét birta á manntalsþingum árið 1827, viðvíkjandi afgift fyrir skipsuppsátur á Drangeyjarfjöru.

Við manntalsþingsrétt í Hofshreppi 26. maí 1842 var upplesið forboð frá N. Havsteen á Hofsósi í nafni bróður síns, J.G. Havsteens, fyrir Drangey.

Við manntalsþingsrétt að Felli 22. maí 1843 var að beiðni Ó. Ólafssonar í Saurbæ upplesið afrit af svonefndum Viðvíkurdómi frá 6. maí 1676 áhrærandi toll af fuglaveiði í Drangey. Einnig var upplesin auglýsing frá eiganda Drangeyjar varðandi veiðitoll í eynni og til vonar og vara, ef téðum tolli yrði mótmælt, forboð um að hafa þar uppsátur. Ó. Ólafsson framlagði einnig við manntalsþingsrétt að Skefilsstöðum 8. júní 1843 svokallaðan Viðvíkurdóm um toll af fuglaveiði í Drangey.

Hinn 9. maí 1845 fór fram fundur hjá sáttanefnd Skagaumdæmis en þar var tekið fyrir mál J. Havsteens á Akureyri gegn þremur skipseigendum sem ekki höfðu viljað greiða toll fyrir lóðarnot og skipsuppsátur á Drangeyjarfjöru. Sátt náðist á fundinum um að skipseigendurnir myndu greiða tollinn, en tveir þeirra með því skilyrði að gerð yrði tilraun til að grafa brunn í Drangey til að fá drykkjarvatn.

Í *Jarðatali* Johnsens frá 1847 er jörðin Hólar í Hjaltadal skráð sem bændaeign en ekki er getið dýrleika hennar. Í neðanmálsgrein segir að jarðabækurnar segi hvorki frá dýrleika né leigumála en árið 1802 sé jörðin metin á 48,5 hundruð og þar segi að Drangey heyri undir stólinn.

Í jarðamati Skagafjarðarsýslu 1849–1850 segir eftirfarandi um Drangey:

> Drángey á Skagafyrdi, óbygd og óákvedin til hundradatals. – Sá mesti ardur af eyu þessari er þar í innifalin, ad þar er kjarngódur bithagi fyrir 20 til 30 kindur bædi vetur og sumar, en er mikillri hættu undirorpid, einkum á vetrardag, vegna þess ad meira edur minna af kindum þessum fer árlega fyrir bjarg fram, og ferst á þann hátt. – I bjarginu fæst med miklum kostnadi og lífshættu, nokkud af svartfugli og eggjum, en umhverfis eyuna veidist fugl á flekum, og væri þadan gott útrædi til fiskjar ad vortíma, ef fjara væri betri til skipsuppsáturs og fiskverkunar, en hún er mjög lítil svo þeim sem þar halda til, er þar hætta búin vegna grjóthruns úr bjarginu ad ofan, og sjóargángs ad framan. – Ágódi sá sem eya þessi géfur af sér, er svo undir högg sóktur og stopull, ad matsmennirnir álíta hann, í samanburdu vid ágóda af bygdum jördum i hreppnum, og med tilliti til kosta hans og annmarka, ej geta metist meir en til 7 hndr.

Á manntalsþingum fram eftir nítjándu öld og í upphafi þeirrar tuttugustu voru þinglesnar fjölmargar friðlýsingar um Drangey. Friðlýst var ýmist fyrir varpi, veiði, fjöru og selum en einnig fyrir yfirgangi og ólöglegri notkun og á móti skotum. Á manntalsþingi að Hofi 19. maí 1882 voru æðarvörp sýslunnar friðlýst, sem og Drangey með hinni svonefndu Kerlingu.

Meðal kirkjuskjala Hólakirkju í Hjaltadal er varðveitt ódagsett skjal, líklega frá seinni hluta nítjándu aldar, um rétt kirkjunnar til viðhaldsfjár úr ríkissjóði vegna stóls-

jarðasölu. Í skjalinu eru reifaðar eldri heimildir um eignir og réttindi kirkjunnar og þess m.a. getið að staðurinn hafi áður fyrr átt Drangey sem hafi verið hagnýtt árlega frá biskupssetrinu.

Við aukarétt að Hjaltastöðum 20. september 1869 var kveðinn upp dómur í máli umráðamanna Drangeyjar, Jóns Jónssonar og Jósefs Blöndals, gegn Gísla Ólafssyni, bónda á Óslandi, þar sem stefnendur kröfðust þess að stefndi yrði skyldaður til að borga þeim toll af flekaútgerð sinni og fuglaveiði við Drangey. Í dómnum kemur fram að stefnendur málsins hafi tekið Drangey á leigu af eiganda hennar. Um upphæð tollsins hafi þeir vísað til svonefnds Viðvíkurdóms frá 6. maí 1676 um skyldu til að greiða einn fugl af hverjum tuttugu sem veiddur væri til eiganda eyjunnar. Komist var að þeirri niðurstöðu að Viðvíkurdómurinn ætti ekki við þar sem hann hefði varðað fuglaveiði á eyjunni sjálfri en ágreiningurinn í þessu máli varðaði flekaútgerð og fuglaveiði við Drangey en ekki á henni, þó að gert væri út frá eyjunni. Þrátt fyrir það var niðurstaða málsins sú að stefnendur ættu rétt á greiðslu fyrir skipsuppsátur stefnda og önnur afnot af fjörunni í Drangey, „líkan lóðartoll einsog almennt er goldinn fyrir þesskonar afnot á öðrum fjörum“ við Skagafjörð. Gert var ráð fyrir að aðilar kæmu sér saman um upphæðina sem greiða skyldi en ella skyldi hún metin af fjórum óvilhöllum mönnum útnefndum af réttinum.

Hinn 26. mars 1870 fór fram aukaréttur þar sem útnefndir voru fjórir menn til að meta hæfilegan lóðartoll fyrir skipsuppsátur og önnur afnot af fjörunni í Drangey. Gera má ráð fyrir að það hafi verið vegna fyrrnefnds dóms frá 20. september 1869.

Við manntalsþing 30. maí 1885 var þinglesið eignarskjal Jakobs Havsteens frá samerfingjum hans fyrir Drangey fyrir 1.500 kr.

Með kaupbréfi dagsettu 24. júní 1885 gerðu Jakob V. Havsteen og Jóhann P. Pétursson, fyrir hönd sýslunefndar Skagafjarðarsýslu, með sér samning um kaup sýslunefndarinnar á Drangey. Í kaupbréfinu segir að Drangey hafi verið níu hundruð að dýrleika. Kaupverðið var 1.800 kr. en með því seldi Jakob Drangey með öllum gögnum og gæðum og öllu sem fylgja ætti og fylgja bæri eynni. Afsal fyrir kaupunum er dagsett 16. ágúst 1886 og því var þinglýst 11. júní 1888.

Á manntalsþingi að Lýtingsstöðum 16. maí 1904 var auglýst að sýslunefndin hefði veitt mönnum heimild til að nota land í Drangey til kartöfluræktar um næstu sex ár endurgjaldslaust.

Í fasteignamati Skagafjarðarsýslu 1916–1918 kemur fram að Drangey var metin á 5.000 kr. Engar upplýsingar koma fram um landamerki hennar. Fram kemur að Drangey hafi verið eyðieyja notuð af almenningi til fugla og fiskiveiða, eggjatekju, heyskapar og til kindagöngu. Enn fremur kemur fram að dranginn Kerling sunnan við eyna fylgi eyjunni. Eigandi hennar var Skagafjarðarsýsla.

Fyrir liggja samþykktir um veiði í Drangey frá árunum 1913, 1955 og 1962 sem settar voru á grundvelli laga nr. 20/1912, um samþykkt um veiði í Drangey, annars vegar og hins vegar á grundvelli laga nr. 63/1954, um fuglaveiðar og fuglafriðun. Í

samþykktunum var kveðið á um fyrirkomulag veiða í Drangey og Kerlingu en þar var m.a. kveðið á um fjörutoll sem hver maður sem stundaði fuglaveiðar á fleka við Drangey í tiltekinn tíma skyldi greiða til sýslunefndar Skagafjarðarsýslu. Þá var einnig kveðið á um að sýslunefndin byggði eyna til ýmist þriggja eða fimm ára í senn til eggjatöku og gæfi út byggingarbréf vegna þess.

Samkvæmt upplýsingum frá gagnaðila ríkisins var stunduð flekaveiði á svartfugli í Drangey til ársins 1965, þegar sú veiðiaðferð var bönnuð með lögum um fuglaveiðar og fuglafriðun, nr. 33/1966. Stundum hafi verið veiddir yfir hundrað þúsund fuglar við eyjuna á vorin og egg úr sigi hafi skipt tugum þúsunda. Þannig hafi eyjan löngum verið matarkista héraðsbúa og stundum kölluð „vorbæra Skagfirðinga“.

— — —

Hér hafa verið raktar heimildir um Drangey og eignarréttarlega stöðu hennar. Lýsingar *Landnámu* um landnám á svæðinu fjalla ekki um eyjar eða sker og af þeim verður því ekki ráðið hvort ágreiningssvæðin hafi verið numin. Þrátt fyrir að ekki sé getið eyja og skerja er þó að mati nefndarinnar ekki unnt að útiloka að ágreiningssvæðin, eða hluti þeirra, kunni að hafa verið numin.

Af því sem hér hefur verið rakið verður ráðið að Hólastaður hafi lengst af kallað til réttinda í Drangey eða fram til ársins 1805 þegar hún var meðal eigna Hólabiskupsstóls sem seldar voru. Árið 1885 var Drangey svo seld sýslunefnd Skagafjarðarsýslu sem gagnaðili ríkisins leiðir rétt sinn frá. Það virðist einkum hafa verið gert til að tryggja aðgengi Skagfirðinga að eyjunni og auðlindum hennar. Elsta fyrirliggjandi heimild um réttindi Hólastaðar á eyjunni er rekaskrá frá 1374. Árið 1462 var svo kveðinn upp dómur tólf presta um eignarrétt Hólakirkju á Drangey, en á þeim tíma hafði kirkjan sjálf dómsvald í málum sem vörðuðu kirkjuna.[570] Í dómnum er Drangey sögð vera og hafa verið óbrigðuleg eign Hólakirkju eftir því fremsta sem lögbók útvísi.

Í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* er fjallað um réttaráhrif og sönnunargildi eldri dómsúrlausna.[571] Þar kemur fram að meta þurfi áhrif eldri dómsúrlausna af varfærni. Þær geti haft sönnunargildi um þau atvik sem þar greinir en feli aftur á móti ekki í sér bindandi niðurstöðu um úrslit sakarefnisins nema milli aðila viðkomandi máls og þeirra sem leiða rétt sinn frá þeim með beinum hætti, sé sakarefnið það sama. Auk þess megi draga þá ályktun af dómafordæmum Hæstaréttar að eldri dómsúrlausn feli aðeins í sér bindandi niðurstöðu um eignarréttarlega stöðu landsvæðis ef þar hefur ótvírætt verið tekin afstaða til inntaks viðkomandi eignarréttinda. Tilefni þessarar umfjöllunar í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* voru einkum dómar Hæstaréttar í málum nr. 411/2012 (Bleiksmýrardalur austan Fnjóskár) og 546/2012 (Eyvindarstaðaheiði) þar sem réttaráhrif og sönnunargildi annars vegar dóms Landsyfirréttar um Bleiksmýrardal

[570] Sjá nánar t.d. Björn K. Þórólfsson: „Inngangur“. *Biskupsskjalasafn*, Reykjavík 1956, bls. 9–16 og 18–19; og Gunnar F. Guðmundsson: *Íslenskt samfélag og Rómakirkja. Kristni á Íslandi II*. Reykjavík 2000, bls. 48–52, 102 og 128–132.

[571] Sjá kafla 11.4 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

frá 1855 og hins vegar dóms Hæstaréttar um Eyvindarstaðaheiði frá 1996 voru til skoðunar. Í báðum tilvikum var álitaefnið hvort umræddir dómar væru bindandi um eignarréttarlega stöðu þeirra landsvæða sem þar voru til umfjöllunar í skilningi 1. mgr. 116. gr. laga um meðferð einkamála, nr. 91/1991, þ.e. hvort þeir hefðu *res judicata* áhrif í viðkomandi málum, og niðurstaðan í báðum tilvikum að svo væri ekki.

Í tilviki dómsins frá 1462 sem hér er til umfjöllunar er ljóst að ríkisvaldið átti ekki aðild að málinu. Raunar virðast ekki aðrir en Hólakirkja hafa verið aðilar málsins, sem dæmt var af prestum Hólabiskupsdæmis að tilstuðlan Hólabiskups. Auk þess verður ekki ótvírætt ráðið af dómnum hvert inntak þeirra eignarréttinda var sem dæmt var um. Í ljósi framangreinds og að teknu tilliti til þeirra sjónarmiða sem rakin eru hér að framan um réttaráhrif eldri dómsúrlausna telur nefndin að dómurinn sé ekki bindandi um það sakarefni sem hér er til umfjöllunar, þ.e. hvort Drangey sé eignarland eða ekki, í skilningi 1. mgr. 116. gr. laga um meðferð einkamála, nr. 91/1991. Á hinn bóginn er dómurinn merki um að kirkjan hafi litið á Drangey sem sína eign þegar á 15. öld og líklega fyrr.

Fleiri dómar sem gengið hafa í gegnum tíðina um réttindi í Drangey benda einnig til hins sama. Þar má nefna annan dóm sem kveðinn var upp 1462, svonefndan Viðvíkur-dóm frá 1676 og dóm frá 1896. Í öllum þessum málum var fallist á að þeir sem nýttu sér réttindi í Drangey þyrftu leyfi eiganda eyjunnar til þess, sem væri jafnframt heimilt að áskilja sér tiltekið endurgjald fyrir notin. Þrátt fyrir að þessir dómar verði heldur ekki taldir bindandi um eignarréttarlega stöðu Drangeyjar, verður af þeim ráðið að Drangey hafi ekki verið almenningur sem öllum var frjálst að nýta sér heldur hafi nýting eyjunnar, a.m.k. allt frá 15. öld, farið fram í skjóli eignarhalds tiltekinna aðila á réttindum yfir eyjunni. Önnur gögn málsins styðja einnig þá ályktun.

Eftir stendur hins vegar spurning um hvert inntak þeirra réttinda hafi verið, þ.e. hvort handhafar réttinda yfir eyjunni á hverjum tíma hafi farið með beinan eignarrétt eða hvort í eignarráðum þeirra hafi aðeins falist óbein eignarréttindi.

Líkt og fram kemur í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* skiptir við mat á eignarréttarlegri stöðu landsvæða almennt mestu máli hvort viðkomandi svæði sé eða hafi verið jörð eða hluti af jörð samkvæmt fyrirliggjandi heimildum. Landamerkjabréf jarða hafa almennt haft ríkara vægi en aðrar heimildir sem sönnunargögn um beinan eignarrétt og í fyrirliggjandi dómum og úrskurðum hefur að meginreglu verið komist að þeirri niðurstöðu að þau afmarki eignarlönd. Landsvæði utan merkja jarða sem hafa einkum verið nýtt til beitar eða annarra sambærilegra takmarkaðra nota, líkt og á við um marga afrétti einstakra jarða eða stofnana, hafa á hinn bóginn gjarnan verið talin þjóðlendur, eftir atvikum háðar óbeinum eignarréttindum.

Í tilviki Drangeyjar liggur fyrir að ekki var um hefðbundna jörð að ræða, enda hefur þar ekki verið föst búseta, ef undanskilin eru síðustu ár Grettis Ásmundarsonar. Þá liggur ekki fyrir landamerkjabréf fyrir Drangey. Í *Jarðabók* Árna og Páls frá 1709 er sérstök færsla um Drangey en þess getið að þar hafi aldrei verið byggð. Í jarðamati

Skagafjarðarsýslu 1804 og *Jarðatali* Johnsens frá 1847 eru ekki sérstakar færslur um Drangey. Í jarðamati Skagafjarðarsýslu 1849–1850 er aftur á móti sérstök færsla um Drangey sem er þar sögð óbyggð og óákveðin til hundraðatals, en metin á 7 hundruð með samanburði við ágóða af byggðum jörðum í hreppnum. Einnig er sérstök færsla í fasteignamati Skagafjarðarsýslu 1916–1918, þar sem Drangey er metin á 5.000 kr. og eigandi sagður Skagafjarðarsýsla. Af þessum heimildum verður ráðið að Drangey hafi, a.m.k. frá því um miðja 19. öld verið metin fasteignamati sem sérstök fasteign, en það hafi mögulega verið nokkuð á reiki fyrir þann tíma.

Um eðli og inntak réttinda yfir Drangey er þess að gæta að í ýmsum heimildum er notað orðalag á borð við að Hólakirkja eigi Drangey. Orðalag á borð við þetta getur í sumum tilfellum bent til eignarlands en þess er að gæta í því sambandi að ekki er afdráttarlaust í framangreindum skjölum hvers eðlis réttindi kirkjunnar hafi verið eða um hvers konar land sé að ræða. Hæstiréttur hefur í dómum sínum tekið afstöðu til þess að ummæli í máldögum og vísitasíum af þessu tagi geti ekki ráðið úrslitum um hvort átt hafi verið við beinan eignarrétt eða réttindi af öðrum toga, sbr. dóma Hæstaréttar frá 22. september 2011 í máli nr. 294/2010 og frá 21. febrúar 2013 í máli nr. 433/2011 sem fjölluðu um orðalag á borð við þetta í máldögum og vísitasíum varðandi landsvæðin Mælifell og Steinvarartungu í Vopnafjarðarhreppi. Í báðum tilvikum var niðurstaða óbyggðanefndar um þjóðlendu staðfest. Hér má einnig benda á úrskurð óbyggðanefndar frá 22. desember 2020 í máli nr. 4/2020 (Hvannahlíð). Í tilviki Drangeyjar liggja hins vegar fyrir fjölbreyttari heimildir sem fjalla um eignarhald Hólakirkju, og þeirra sem leiða rétt sinn frá henni, á Drangey en í framangreindum dómum og úrskurði.

Í þessu sambandi skiptir einnig máli hversu umfangsmikil nýting svæðisins hefur verið í gegnum tíðina. Almennt má segja að umfangsmeiri nýting styðji fremur að land teljist eignarland en takmörkuð eða engin nýting geri það ekki. Þá skiptir einnig máli hvort landsvæði, þ.m.t. eyjar og sker, hafi einungis verið nýtt af tilteknum eigendum, með leyfi þeirra eða á grundvelli ítaksréttar, eða hvort öllum eða mörgum hafi verið heimil nýting svæðisins, líkt og á við um samnotaafrétti eða almenninga. Um hið síðastnefnda má m.a. benda á úrskurð óbyggðanefndar frá 30. ágúst 2023 í máli nr. 8/2021 (Sléttuhreppur og norðanverður Grunnavíkurhreppur) þar sem m.a. var komist að þeirri niðurstöðu að Hornbjarg og Hælavíkurbjarg á Hornströndum væru þjóðlendur, enda bentu gögn málsins til þess að björgin væru almenningar sem öllum eða mörgum hefði verið heimilt að nýta, án þess að þau not færu fram í skjóli tiltekinna eigenda.

Hér liggja fyrir heimildir um býsna fjölbreytta og mjög umfangsmikla nýtingu Drangeyjar í gegnum tíðina. Heimildir eru um að þar hafi sauðfé verið beitt og farið fram umfangsmikil selveiði, fuglaveiði og eggjatekja, auk þess sem þaðan virðist hafa verið nokkurt útræði og æðarvarp. Vegna þessarar umfangsmiklu nýtingar hefur eyjan verið nefnd matarkista héraðsbúa og stundum kölluð „vorbæra Skagfirðinga“, eins og áður er getið.

Líkt og fram kemur í kafla 7.2.3.2.1 hér að framan telur óbyggðanefnd, með vísan til þeirra dóma sem þar er fjallað um, að í ljósi takmarkaðra eða óljósra heimilda um landnám á eyjum og skerjum skipti meira máli að sýnt sé fram á að eignarréttur að þeim hafi í reynd verið til staðar á fyrri tíð og flust áfram í tímans rás, fremur en nákvæmlega hvernig til hans hafi stofnast í öndverðu. Hér liggja fyrir gögn sem sýna fram á óslitið eignarhald réttinda í Drangey allt frá 14. öld.

Með vísan til alls framangreinds og einkum hinnar umfangsmiklu nýtingar Drangeyjar, sem í aldanna rás hefur farið fram í skjóli eignarráða tiltekinna aðila, telur óbyggðanefnd nægilega sýnt fram á að í eignarráðum yfir Drangey hafi falist beinn eignarréttur að eyjunni.

Gögn málsins styðja að umrædd eignarráð hafi líka tekið til drangans Kerlingar sem er mjög nærri eyjunni og vísað er til í friðlýsingu Drangeyjar ásamt Kerlingu á manntalsþingi að Hofi 19. maí 1882, fasteignamati 1916–1918 og samþykkta um veiði í Drangey frá 1913, 1955 og 1962. Hins vegar styðja gögn málsins ekki að skerin tvö sem eru um 2 km norðan Drangeyjar, þ.e. Kvíslarsker eða Innri sker, hafi fallið undir eignarráð yfir Drangey. Rannsókn óbyggðanefndar hefur ekki leitt í ljós neinar heimildir sem renna stoðum undir að á þeim hafi stofnast til eignarlands með þeim stofnunarháttum eignarréttinda sem grein hefur verið gerð fyrir í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* (sjá viðauka), sbr. einnig umfjöllun í kafla 7.2.3.2, þ.e. með námi, lögum eða hefð. Í því sambandi er rétt að taka fram að nefndin telur ekki unnt að líta á Drangey sem heimaeyju eyjajarðar þannig að lokamálsliður 2. kapítula rekabálks Jónsbókar geti átt við um dranga og sker umhverfis eyjuna, enda ekki um hefðbundna jörð að ræða þar sem ekki hefur verið föst búseta í eyjunni, sbr. nánar umfjöllun í kafla 7.2.3.2.2.1.

Að öllu framangreindu virtu er niðurstaða óbyggðanefndar að íslenska ríkið hafi ekki sýnt fram á að Drangey, ásamt dranganum Kerlingu, sé þjóðlenda í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna. Rannsókn óbyggðanefndar leiðir einnig til þeirrar niðurstöðu að þar sé eignarland, án þess þó að tekin sé afstaða til þess hver fari með þau eignarréttindi, sbr. 7. gr. laga nr. 58/1998. Með vísan til sama ákvæðis ber jafnframt að taka fram að í umfjöllun óbyggðanefndar felst ekki afstaða til merkja á milli eignarlanda, enda ekki á verksviði nefndarinnar að skera úr um þau. Rétt er að taka fram að eyjum og skerjum sem eru eignarlönd fylgja 115 m netlög sem lögum samkvæmt eru hluti eignarlandsins.[572]

Á hinn bóginn er niðurstaða óbyggðanefndar að Kvíslarsker, um 2 km norðan við Drangey, séu þjóðlendur í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna.

[572] Sjá nánar umfjöllun um netlög í kafla 7.2.3.5 að framan.

7.3.4 Kaldrananes á Ströndum (Þorkelssker)

Hér verður fjallað um kröfu íslenska ríkisins til rifja og boða í grennd við Þorkelssker í Bjarnarfirði á Ströndum. Gerð er krafa til þeirra af hálfu eigenda jarðarinnar Kaldrananess á Ströndum. Upphafleg kröfugerð ríkisins tók einnig til Þorkelsskerja, en við meðferð málsins féll ríkið frá kröfu til þeirra. Kröfu ríkisins til rifja og boða í grennd við Þorkelssker var þó haldið til streitu og um þau stendur ágreiningur aðila.

Þorkelssker eru um 5 km í beinni loftlínu frá bæjarstæði Kaldrananess, en þau eru rúma 2 km frá þeim hluta meginlandsins sem næstur er. Hin umdeildu rif og boðar liggja norðan, austan og suðaustan við Þorkelssker og eru fjær landi. Austasti og fjærsti hlutinn er um 6 km frá landi.

Krafa íslenska ríkisins á svæðinu byggist einkum á því að ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að umræddum rifjum og boðum. Krafa gagnaðila ríkisins byggist aðallega á því að hin umdeildu rif og boðar séu innan netlaga Þorkelsskerja samkvæmt netlagaskilgreiningu 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Byggt er á því að land innan netlaga samkvæmt þeirri skilgreiningu sé eignarland. Ekki er ágreiningur um afmörkun ágreiningssvæðisins.

Hér koma til skoðunar fyrirliggjandi heimildir og gögn um Kaldrananes og ágreiningssvæðið.

Í *Landnámu* segir frá landnámi Björns í Bjarnarfirði. Ekkert er þar fjallað um eyjar og sker og af lýsingunni verður því ekki ráðið ráðið hvort ágreiningssvæðin hafi verið numin.

Í máldögum kirkjunnar í Kaldrananesi frá 1397 og 1570 er ekki fjallað um eyjar eða sker.

Jarðabók Árna og Páls frá 1706 getur þess að fyrir landi Kaldrananess séu nokkrir hólmar og sker, og tiltekur þar Hrútey, Höfðasker, Æðarsker, Kirkjuklakk og Þorkelssker. Þessar eyjar og sker eru óumdeild eignarlönd og öll nema Þorkelssker nálægt landi. Í *Jarðatali* Johnsens frá 1847 er síðan tilgreint að þessara hólma og skerja sé getið í *Jarðabók* Árna og Páls. Þeirra er hins vegar hvorki getið í jarðamati Strandasýslu 1804 eða 1849–1850 né fasteignamati Strandasýslu 1916–1918.

Í landamerkjabréfi Kaldrananess, sem er ódagsett en var þinglýst 22. maí 1886, er fjallað um merki jarðarinnar gagnvart öðrum aðliggjandi jörðum en ekki er fjallað um merki til sjávar, eða eyja og sker þar.

Fyrirliggjandi heimildir geta þannig um að Þorkelssker tiheyri Kaldrananesi, enda er það óumdeilt í málinu. Þau fjalla hins vegar ekki um hin umdeildu rif og boða í grennd við Þorkelssker. Í ljósi þess að fjallað er um eyjar, hólma og sker sem tilheyra Kaldrananesi í fyrirliggjandi heimildum hefði mátt ætla að einnig væri fjallað um hin umdeildu rif og boða, ef talið væri að þau tilheyrðu jörðinni.

Eins og áður segir byggja eigendur Kaldrananess tilkall sitt til ágreiningssvæðisins á því að hin umdeildu rif og boðar séu innan netlaga Þorkelsskerja samkvæmt netlagaskilgreiningu 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Í umræddu ákvæði kemur fram að öllum

mönnum sé heimilt að veiða fyrir utan netlög að ósekju og þar eru netlög skilgreind samkvæmt dýptarviðmiði sem miðast við 20 möskva selnet. Samkvæmt yngri löggjöf eru netlög miðuð við tiltekna fjarlægð frá stórstraumsfjöruborði, yfirleitt 115 m en þess eru dæmi í löggjöf frá 19. öld og upphafi 20. aldar að miðað sé við 60 faðma. Þrátt fyrir það hefur Hæstiréttur slegið því föstu að framangreint ákvæði Jónsbókar um netlög sé enn í gildi, enda þótt sá hluti ákvæðisins sem hefur að geyma afmörkun netlaga hafi ekki verið tekinn upp í útgáfu lagasafns 1919 og eftir það, sbr. þrjá samhljóða dóma Hæstaréttar frá 19. september 1996 í málum nr. 179–181/1996 (Efri-Langey, bls. 2518, 2525 og 2532 í dómasafni réttarins það ár). Dómarnir þrír vörðuðu sakamál þar sem menn voru ákærðir fyrir að leggja grásleppunet innan 60 faðma frá stórstraumsfjörumáli Efri-Langeyjar og þar með í netlögum eyjunnar samkvæmt tilskipun um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849. Í dómunum segir:

> Af fornlögum verður ekki ráðið, að netlög í sjó hafi verið talin háð sömu eignarráðum fasteignareigenda og landið fyrir ofan. Með síðari tíma löggjöf hafa eigendum fasteigna ekki heldur verið veittar allar sömu eignarheimildir yfir netlögum í sjó, sem þeir njóta yfir fasteignum, er að þeim liggja. Með veiðitilskipun 1849 var tekin upp ný afmörkun netlaga á þann veg, að þau skyldu miðast við tiltekna fjarlægð frá stórstraumsfjörumáli. Innan þeirra, svo markaðra, skyldi fasteignareigandi einn eiga tilteknar heimildir, sbr. 1. gr. tilskipunarinnar. Með löggjöf eftir það hefur fasteignareigendum ekki með ótvíræðum hætti verið veittur einkaréttur til veiði sjávarfiska í netlögum, sem miðist við fjarlægð frá stórstraumsfjörumáli. Ákvæði 2. kapítula rekabálks Jónsbókar um afmörkun netlaga, sem miðast við sjávardýpi, hafa ekki heldur verið felld úr gildi með ákvörðun löggjafans, þótt þau hafi hins vegar ekki verið tekin upp í útgáfu lagasafns 1919 og eftir það. Vafi um rétt fasteignareiganda að þessu leyti verður skýrður ákærða í hag. Alls er óvíst um, hvert sjávardýpi er á þeim stað, er ákæruði lagði net sín. Ber með vísan til 45. gr. laga nr. 19/1991 að sýkna hann af broti á 3. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 1849, sbr. 11. gr. sömu tilskipunar.

Af þessu hefur verið dregin sú ályktun að við ákvörðun netlaga þegar kemur að *fiskveiðirétti* landeiganda skuli miða við dýptarreglu Jónsbókar.[573] Á hinn bóginn hefur sú ályktun einnig verið dregin af dómunum að dýptarreglu Jónsbókar verði ekki beitt við afmörkun netlaga í öðrum tilvikum en þegar um er að ræða veiði sjávarfiska, þ.e. að í rétti landeiganda innan netlaga samkvæmt skilgreiningu 2. kapítula rekabálks Jónsbókar felist ekki víðtækari réttur.[574]

Í 1. mgr. 2. gr. laga nr. 57/1998, um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, er hugtakið *eignarland* skilgreint þannig að það taki einnig til netlaga í sjó, sem skv. 3. mgr. 2. gr. laganna eru skilgreind sem sjávarbotn 115 m út frá stórstraumsfjöruborði landareignar. Í lögunum er þannig tekið af skarið um að netlög, eins og þau eru skilgreind í lögunum, séu eignarland og þannig háð beinum eignarrétti eiganda sjávarjarðar,

---

[573] Sjá t.d. Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*, Reykjavík 2023, bls. 366–367; Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson, Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur I*, Reykjavík 2020, bls. 70–71; Viðar Már Matthíasson: *Fasteignir og fasteignakaup*, Reykjavík 2008, bls. 110–111; Skúli Magnússon: *Um stjórnskipulega vernd fiskveiðiréttar sjávarjarða. Álit unnið að beiðni nefndar um endurskoðun laga um stjórn fiskveiða í september 2001*, Reykjavík 2001.

[574] Sjá Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*, Reykjavík 2023, bls. 366–367

rétt eins og landið fyrir ofan. Sömu skilgreiningu á hugtakinu *eignarland* er að finna í annarri löggjöf eftir gildistöku laga nr. 57/1998, t.d. lögum nr. 61/2006, um lax- og silungsveiði; lögum nr. 48/2011, um verndar- og orkunýtingaráætlun; lögum nr. 90/2011, um skeldýrarækt; og vatnalögum, nr. 15/1923, eftir breytingu sem gerð var á þeim með lögum nr. 132/2011. Í öllum þessum lagabálkum eru netlög jafnframt skilgreind sem 115 m svæði út frá stórstraumsfjöruborði landareignar.

Þrátt fyrir að áður hafi verið ágreiningur milli fræðimanna um inntak eignarréttar eigenda sjávarjarða innan netlaga jarða sinna[575] má segja að eftir gildistöku laga nr. 57/1998, og síðari löggjafar sem vísað er til hér að framan, hafi slíkum vafa verið eytt. Að mati óbyggðanefndar er skýrt að netlög sem ná 115 m út frá stórstraumsfjöruborði landareignar fylgi viðkomandi landareign sem fullkomin eign, rétt eins og landið fyrir ofan. Af því leiðir að land innan þeirra marka er einnig háð beinum eignarrétti sem eignarland. Að teknu tilliti til alls framangreinds, m.a. túlkun framangreindra dóma Hæstaréttar frá árinu 1996, fellst nefndin hins vegar ekki á það með gagnaðilum ríkisins að dýptarreglu 2. kapítula rekabálks Jónsbókar verði beitt við afmörkun beins eignarréttar og eignarlands innan netlaga.[576] Sjá einnig umfjöllun um netlög í kafla 7.2.3.5 hér að framan.

Fyrir liggur að hin umdeildu rif og boðar eru utan 115 m netlaga Þorkelsskerja og samkvæmt framangreindu getur beinn eignarréttur að þeim því ekki grundvallast á netlögum.

Í kafla 7.2.3.2.2.1 hér að framan er fjallað um gildi lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar og komist að þeirri niðurstöðu að í ákvæðinu felist gildandi lagaregla sem kveður á um að eyjar og sker sem liggja fyrir landi jarðar séu hluti þeirrar jarðar sem næst liggur, nema þau hafi verið skilin frá hlutaðeigandi jörð með samningi eða öðrum löggerningum. Einnig er komist að þeirri niðurstöðu að eyjar og sker sem eru allt að 2 km frá landi teljist almennt *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins en ekki sé útilokað að gildissvið ákvæðisins geti náð lengra frá landi ef staðhættir eða önnur atriði mæla sérstaklega með því. Það þarfnist nánari skoðunar í hverju tilviki.

Þau rif og boðar sem hér eru til umfjöllunar eru lengra frá landi en 2 km, eða um 2,5 til 6 km frá landi. Ekki er um að ræða stórar landfræðilegar einingar sem alla jafna eru sýnilegar og greinilegar í landslaginu, heldur rif og boða sem gera má ráð fyrir að séu iðulega hulin sjó. Þá liggja ekki fyrir neinar upplýsingar um nýtingu þeirra eða önnur

[575] Umfjöllun um þann fræðilega ágreining má m.a. finna hér: Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*, Reykjavík 2023, bls. 369–370.

[576] Sjá einnig Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*, Reykjavík 2023, bls. 372, þar sem komist er svo að orði um þetta atriði: „Í þeirri löggjöf sem lýst er að framan þar sem skilgreining á eignarlandi tekur til netlaga, eru ytri mörk netlaga nú að meginreglu skilgreind sem 115 m fjarlægð frá stórstraumsfjörumáli. Því yrði almennt miðað við að eignarréttur landeiganda innan netlaga miðaðist við þá afmörkun á ytri mörkum þeirra. Af því leiðir að ef dýptarregla Jónsbókar leiðir til umfangsmeiri netlaga en 115 metra reglan leiðir til, nær réttur landeiganda til veiði sjávarfiska, sem miðast við dýptarregluna, lengra en hinn beini eignarréttur gerir almennt séð yfir netlögum“.

atriði sem kunna að mæla með því að þau hafi staðið í skýru sambandi við næstliggjandi land. Að teknu tilliti til þess telur nefndin að staðhættir og önnur atriði mæli ekki með því að ágreiningssvæðið sem hér er til umfjöllunar geti talist vera *fyrir landi* í skilningi lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar.

Þannig liggur ekkert fyrir um að þar hafi stofnast til eignarlands með þeim stofnunarháttum eignarréttinda sem grein hefur verið gerð fyrir í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* (sjá viðauka), sbr. einnig umfjöllun í kafla 7.2.3.2, þ.e. með námi, lögum eða hefð. Því er niðurstaða óbyggðanefndar að ágreiningssvæðin, þ.e. rif og boðar í grennd við Þorkelssker í Bjarnarfirði, séu þjóðlendur í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna.

7.3.5 Flatey á Breiðafirði

Hér verður fjallað um kröfu íslenska ríkisins til eyja og skerja við Flatey á Breiðafirði. Upphafleg kröfugerð ríkisins tók til flestra eyja og skerja við Flatey, en við meðferð málsins féll ríkið frá kröfu til stórs hluta þeirra. Íslenska ríkið hélt þó til streitu kröfu til nokkurra eyja og skerja norðan Flateyjar, nánar tiltekið Sultarhólms, Stykkiseyja og skersins Stangar. Þessar eyjar og sker eru á bilinu 8,5–11 km norðan Flateyjar en á milli þeirra er fjöldi eyja og skerja sem eru óumdeild eignarlönd.

Engar gagnkröfur eru gerðar vegna Flateyjar, sem er að stærstum hluta í eigu íslenska ríkisins, og ríkið gerir því eitt kröfu til eyja og skerja sem tengjast henni. Sú ályktun verður dregin af dómum Hæstaréttar frá 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallaafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og leysa verði úr málum á þeim grundvelli. Þrátt fyrir að íslenska ríkið geri eitt kröfu til umræddra eyja og skerja er eignarréttarleg staða þeirra til rannsóknar af hálfu óbyggðanefndar á grundvelli fyrirvara sem kom fram af hálfu íslenska ríkisins í bréfi til nefndarinnar 12. september 2025, þess efnis að það væri ósk íslenska ríkisins að í tilfellum ríkisjarða og þar sem gagnkröfur hefðu ekki komið fram kannaði óbyggðanefnd samt og skæri úr um hvaða land teldist til þjóðlendna og hver væru mörk þeirra og eignarlanda.

Flatey og úteyjar hennar liggja u.þ.b. í miðjum Vestureyjum, en svo eru nefndar eyjar í fyrrum Flateyjarhreppi, auk Sauðeyja í fyrrum Barðastrandarhreppi sem stundum eru taldar til Vestureyja. Vestan og norðvestan við Flatey liggur Hergilsey og úteyjar hennar í fyrrum Flateyjarhreppi, en að suðvestanverðu liggur Flatey að opnu hafi á Breiðafirði. Norðan Flateyjar og úteyja hennar liggja jarðir á Skálmarnesi í fyrrum Múlahreppi. Austan Flateyjar eru Hvallátur og Svefneyjar, en sunnan þeirra Bjarneyjar, allar í fyrrum Flateyjarhreppi.

Krafa íslenska ríkisins á svæðinu byggist einkum á því að ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að umræddum eyjum og skerjum og þau séu utan merkja Flateyjar eins og þeim sé lýst í heimildum.

Hér koma fyrst til skoðunar fyrirliggjandi heimildir og gögn um Flatey og kröfusvæðið.

Í *Landnámu* segir að Þrándur mjóbeinn hafi numið eyjar fyrir vestan Bjarneyjaflóa og búið í Flatey. Þá segir að sonur hans, Hergils hnapprass, hafi búið í Hergilsey.

Af gögnum málsins er ljóst að lengi vel átti Flateyjarkirkja hlut í jörðinni Flatey. Heimildir um eignir kirkjunnar ná allt aftur á 14. öld og í þeim elstu eru kirkjunni eignuð 20 hundruð í heimalandi jarðarinnar, auk úteyjanna Sandeyja og Kirkjukletts, sem eru næstu eyjar sunnan þeirra sem hér eru til umfjöllunar og eru óumdeild eignarlönd. Sumar þeirra eigna kirkjunni líka Oddbjarnarsker, eða hlut í því. Í máldaga Flateyjarkirkju frá 1491–1518 kemur fram að hún eigi Sauðeyjar, Oddbjarnarsker og Stykkiseyjar.

Um bændaeignarhlutann í Flatey liggur einnig fyrir mikill fjöldi skjala. Það elsta er skiptabréf eftir Björn ríka Þorleifsson á Skarði á Skarðsströnd, hirðstjóra yfir Íslandi, frá 23. október 1467. Samkvæmt því eignaðist Ólöf Loftsdóttir, ekkja hans, jörðina Flatey ásamt öllum þeim eyjum sem þar fylgdu. Samkvæmt skiptabréfi eftir Ólöfu 15. apríl 1480 eignaðist sonur hennar, Þorleifur Björnsson, jörðina Flatey með Stykkis- og Sandeyjum, Reykeyjum, Hrauneyjum og Hergilsey, og öllum Flateyjarlöndum. Einnig liggja fyrir ýmsar fleiri heimildir um yfirfærslu eignarréttar að bændaeignarhlutum í Flatey frá 17. öld og fram á 20. öld.

Í *Jarðabók* Árna og Páls frá 1703 er bændaeignarhlutinn í Flatey metinn 80 hundruð að dýrleika en þar segir að kirkjan segist eiga í heimalandi 40 hundruð til viðbótar, auk Sandeyjar og Kirkjukletts. Eigendur að bændaeignarhlutanum voru fjórir. Ljóst er að margbýlt var í Flatey og í *Jarðabókinni* eru talin upp 16 býli. Um hlunnindi kemur m.a. fram að selveiði sé mikil, eggver sé gott og reki og sölvafjara gagnleg. Einnig kemur fram að landsdrottnar leggi til nætur til selveiða og skip til selveiða og eggjaleita. Þá segir að Hergilsey sé meðal Flateyjarlanda, sem byggð hafi verið til forna en sé nú selstaða úr Flatey.

Í jarðaskjölum Þjóðskjalasafns eru varðveitt afrit af þinghöldum þar sem tekið var fyrir mál um að skipta upp Flatey og Hergilsey þannig að Hergilsey myndi byggjast. Þingið er skráð sem nýbýlisþing sem fór fram dagana 11.–13. september 1782 og var fram haldið 15.–19. júlí 1783. Grundvöllur málsins virðist hafa verið samningur um byggingu Hergilseyjar frá 8. maí 1781 þar sem kveðið var á um að Hergilsey skyldi vera helmingur Flateyjarjarðarinnar, 40 hundruð að dýrleika. Af skjölunum er ljóst að menn höfðu mismunandi hugmyndir um hvernig rétt væri að skipta úteyjum og skerjum milli Hergilseyjar og Flateyjar. Að lokum náðist þó niðurstaða um skiptingu þeirra, bæði milli jarðanna tveggja og innbyrðis milli eigenda hvorrar jarðar. Stykkiseyjar og Sultarhólmur komu í hlut Flateyjar en til að jafna hlut Hergilseyjarbænda í

slægjulöndum var ákveðið að þeir skyldu eiga rétt til slægna í Stykkiseyjum. Tekið var fram að Hergilseyjareigendur myndu ekki fá hefð yfir Stykkiseyjum, hvort sem þeir héldu slægjum lengur eða skemur, auk þess sem Flateyingar hefðu öll önnur not af eyjunum nema grasið og þær væru eign Flateyjareigenda.

Ljóst er að ágreiningur var uppi milli eigenda Hergilseyjar og Flateyjar 16 árum síðar um Stykkiseyjar og rétt hinna fyrrnefndu til slægna þar. Við manntalsþing 29. apríl 1799 var þinglýst forboði eigenda Flateyjar um notkun Stykkiseyja frá sama degi, með vísan til skipta milli Flateyjar og Hergilseyjar frá 1782. Aftan við forboð Flateyinga er skráður úrskurður sýslumanns frá sama degi þar sem fram kemur að Stykkiseyjar tilheyri Flatey með grasi og öðrum nytjum, samkvæmt skiptagerð frá 13. september 1782. Einnig liggja fyrir fleiri skjöl frá 1799, bæði frá eigendum Flateyjar og Hergilseyjar, um ágreininginn. Þar kemur m.a. fram sú afstaða Flateyinga að heimild Hergilseyinga til slægna í Stykkiseyjum hafi verið tímabundin og ekki lengur í gildi, en Hergilseyingar halda því fram á móti að Stykkiseyjar eigi að tilheyra Hergilseyjum þar til jöfnuður væri milli slægna Hergilseyjar og Flateyjar og að það væri Flateyinga að sanna slíkan jöfnuð, hefði hann náðst. Loks kom fram að Hergilseyingar hygðust skjóta málinu til stiftamtmanns en ekki er vitað hver niðurstaða hans varð. Þó virðist málinu ekki hafa lokið að fullu því ellefu árum seinna, 19. nóvember 1810, ritaði einn eigenda Flateyjar skjal um að hann hygðist yrkja sjálfur og nota gras af hluta Stykkiseyja og bannaði hann um leið eigendum Hergilseyjar öll not og brúkun nefnds hluta undir viðliggjandi landnám, öfundarbót og viðurkvæmilegar lagasektir. Fram kom að um væri að ræða uppsögn á eldri skiptum frá 1783 og forboð á notkun eyjanna. Skjalið var upplesið og auglýst fyrir eigendum Hergilseyjar 21. nóvember 1810.

Í jarðaskjölum Þjóðskjalasafns eru varðveitt afrit skjala um haustbeit í Flateyjarlöndum árið 1820 og um fjölda sauðfjár í Flateyjarbeitareyjum haustið 1821. Í skjölunum er m.a. fjallað um beit í Innri- og Ytri-Stykkisey og Sultarhólma.

Í lýsingu Flateyjarsóknar frá miðri 19. öld í *Sóknalýsingum Vestfjarða* er úteyjum Flateyjar lýst. Þar er m.a. fjallað um Sultarhólma og Ytri- og Innri-Stykkiseyjar.

Í *Jarðatali* Johnsens frá 1847 kemur ekkert fram um úteyjar eða sker tilheyrandi Flatey og ekki heldur í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804. Í jarðamatinu 1849–1850 segir hins vegar m.a. um Flatey að þar séu mestar slægjur, kofnatekja mest, dúntekja í minna lagi, hagar yfirhöfuð góðir og haustbeit fyrir sauðfé í besta lagi. Káltekja sé einnig einna mest en selveiði í meðallagi. Þá segir að úteyjarnar séu strjálar og langt til þeirra og því sé ábúðin fremur erfið, auk þess sem flæðihætt sé fyrir sauðfé í nokkrum úteyjanna. Í fasteignamati Austur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 segir að landamerki jarðarinnar hafi verið hrein nema á eina hlið, milli Flateyjar og Hergilseyjar, sem höfðu ekki verið samþykkt eða þinglesin.

Ekki hafa fundist landamerkjabréf fyrir Flatey eða Hergilsey, þrátt fyrir ítarlega leit við rannsókn málsins, en líklegt má telja að ágreiningur um merki milli jarðanna tveggja hafi valdið því að ekki hafi tekist að ljúka gerð landamerkjabréfa.

Með lögum nr. 44/1966, um eignarnám lands í Flatey á Breiðafirði, var hreppsnefnd Flateyjarhrepps heimilað að taka eignarnámi þá 4/5 hluta lands eyjarinnar sem voru í einkaeign.

Með afsali dagsettu 15. apríl 1972 afsalaði Flateyjarhreppur 7/8 hlutum Flateyjar ásamt úteyjum til Landnáms ríkisins. Í afsalinu er vísað til þess að Flateyjarhreppur hafi eignast Flatey ásamt úteyjum samkvæmt gerðardómi frá 6. júlí 1968 á grundvelli laga nr. 44/1966.

Álitaefnið sem hér er uppi er einkum hvort kröfusvæðin, þ.e. Sultarhólmur, Stykkiseyjar og Stöng, séu innan merkja Flateyjar og þannig eignarlönd eins og aðrar eyjar og sker sem óumdeilt er að jörðinni tilheyra.

Eins og áður segir er því lýst í *Landnámu* að Þrándur mjóbeinn hafi numið eyjar fyrir vestan Bjarneyjaflóa og búið í Flatey og að sonur hans, Hergils hnapprass, hafi búið í Hergilsey. Þrátt fyrir að ekki sé fyllilega skýrt til hvaða eyja og skerja landnám Þrándar hafi nákvæmlega náð verður að telja líkur á því að kröfusvæði ríkisins, sem eru norðan Flateyjar og austan við Hergilsey, hafi verið numin.

Líkt og fram kemur í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* hafa landamerkjabréf almennt haft ríkara vægi en aðrar heimildir sem sönnunargögn um tilvist og afmörkun jarða, og þar með um beinan eignarrétt, og í dómum og úrskurðum hefur að meginreglu verið komist að þeirri niðurstöðu að þau afmarki eignarlönd. Þannig eru almennt taldar líkur á því að jörð, svo sem hún er afmörkuð í landamerkjabréfi, sé beinum eignarrétti háð. Frá þeirri meginreglu eru hins vegar tilteknar undantekningar, sbr. nánari umfjöllun í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* og kafla 7.2.3.4.

Í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*[577] og kafla 7.2.3.4.5 hér að framan er einnig fjallað með almennum hætti um áhrif þess að landamerkjabréf skorti fyrir jörð. Eins og þar kemur fram leiðir það af eðli máls að ef fyrir liggur að landsvæði hafi stöðu jarðar að lögum en merkjalýsingu skortir þarf að ákveða merkin að álitum, m.a. út frá staðháttum og öðrum tiltækum upplýsingum og heimildum, sbr. t.d. úrskurði óbyggðanefndar frá 23. ágúst 2019 í máli nr. 3/2018 (Eyrarbotn) að því er varðar jörðina Hrafnkelsstaði í Eyrarsveit, og frá 30. ágúst 2023 í máli nr. 7/2021 (Drangajökull og landsvæði umhverfis hann) að því er varðar jarðirnar Laugaland og Skjaldfönn á Langadalsströnd og jarðirnar Þaralátursfjörð og Kirkjuból á Ströndum. Þá er stundum einnig unnt að líta til heimilda og upplýsinga um merki aðliggjandi jarða.

Þrátt fyrir að ekki liggi fyrir landamerkjabréf fyrir Flatey eða önnur skjöl sem hafa að geyma heildstæða lýsingu á landamerkjum jarðarinnar er ljóst af ýmsum fyrirliggjandi skjölum að Flatey tilheyrir talsverður fjöldi úteyja og skerja, sem í flestum tilvikum eru óumdeild eignarlönd. Í ýmsum gögnum er fjallað um Sultarhólma og Stykkiseyjar og þær taldar meðal úteyja Flateyjar. Hér má m.a. nefna skiptabréf eftir Ólöfu Loftsdóttur frá 1480, en samkvæmt því eignaðist sonur hennar, Þorleifur

[577] Sjá kafla 14.2.3.3 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

Björnsson, jörðina Flatey með Stykkiseyjum og fleiri úteyjum. Þá er ítarleg umfjöllun um Stykkiseyjar í gögnum sem varða skiptingu Hergilseyjar og Flateyjar í lok 18. aldar og rakin hafa verið hér að framan.

Þá er til þess að líta að allar eyjar og sker sem gerðar voru kröfur til vegna eigenda aðliggjandi jarða að vestan-, norðan- og austanverðu á fyrri stigum málsins eru óumdeild eignarlönd eftir að íslenska ríkið féll frá kröfum til þeirra. Eyjarnar og skerin sem hér eru til umfjöllunar liggja því á milli óumdeildra eignarlanda Flateyjar og annarra aðliggjandi jarða. Eftir breytingar á kröfugerð íslenska ríkisins við meðferð málsins eru þær eyjar og sker sem hér eru til umfjöllunar raunar þau einu sem ríkið gerir kröfu til í Vestureyjum og á eyjum og skerjum austan þeirra, að undanskildum örfáum skerjum og boðum í grennd við Bjarneyjar. Þegar landamerkjabréf eyjajarða á Breiðafirði eru skoðuð heildstætt er enn fremur ljóst að almennt hafa merki jarða náð saman og í öllum tilvikum þar sem fyrir liggja landamerkjabréf hefur íslenska ríkið viðurkennt að allar eyjar og sker innan merkja viðkomandi jarða séu eignarlönd.

Líkt og fram kemur í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* er eignarréttarleg staða aðliggjandi svæða meðal þeirra atriða sem máli skipta við mat á stofnun og viðhaldi eignarréttar. Um það vísast t.d. til hliðsjónar til dóma Hæstaréttar frá 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum), að því er varðar land jarðarinnar Hóla, frá 16. maí 2007 í máli nr. 448/2006 (Stórhöfði) og frá 13. október 2021 í máli nr. 41/2020 (Þóreyjartungur). Að mati nefndarinnar styður eignarréttarleg staða aðliggjandi landsvæða þannig að Sultarhólmur, Stykkiseyjar og Stöng séu innan merkja Flateyjar.

Í þessu sambandi er rétt að nefna að þrátt fyrir að umræddar eyjar og sker séu nokkuð langt frá Flatey, eða á bilinu 8,5–11 km, þá liggur mikill fjöldi eyja og skerja þar á milli sem eru óumdeild eignarlönd. Af þeim eru Sandeyjar næstar, en þær eru aðeins um 500 m frá Sultarhólma sem er syðstur þeirra eyja og skerja sem hér eru til umfjöllunar. Þaðan eru um 800 m að Stykkiseyjum og þaðan u.þ.b. 1 km að skerinu Stöng. Þegar litið er heildstætt yfir úteyjar Flateyjar liggja þær því í beinu framhaldi af öðrum slíkum.

Að öllu framangreindu virtu, og að teknu tilliti til þeirra sjónarmiða um stöðu jarða þar sem landamerkjabréf skortir sem fjallað var um hér að framan, telur nefndin að Sultarhólmur, Stykkiseyjar og Stöng séu innan landamerkja Flateyjar. Að mati nefndarinnar benda gögn málsins ekki til þess að eignarréttarleg staða þeirra sé önnur en eyja og skerja innan merkja jarðarinnar sem eru óumdeild eignarlönd.

Því er niðurstaða óbyggðanefndar að íslenska ríkið hafi ekki sýnt fram á að Sultarhólmur, Stykkiseyjar og Stöng séu þjóðlendur í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna. Rannsókn óbyggðanefndar leiðir einnig til þeirrar niðurstöðu að þar séu eignarlönd, án þess þó að tekin sé afstaða til þess hver fari með þau eignarréttindi, sbr. 7. gr. laga nr. 58/1998. Með vísan til sama ákvæðis ber jafnframt að taka fram að í umfjöllun óbyggðanefndar felst ekki afstaða til merkja á milli eignarlanda, enda ekki á verksviði nefndarinnar að skera úr um þau. Rétt er að taka fram að eyjum

og skerjum sem eru eignarlönd fylgja 115 m netlög sem lögum samkvæmt eru hluti eignarlandsins.[578]

7.3.6 Bjarneyjar á Breiðafirði

Hér verður fjallað um kröfu íslenska ríkisins til skerja og boða við Bjarneyjar á Breiðafirði. Gerð er krafa til þeirra af hálfu eigenda Bjarneyja. Upphafleg kröfugerð ríkisins tók til flestra eyja og skerja í Bjarneyjum, en við meðferð málsins féll ríkið frá kröfu til stórs hluta þeirra. Íslenska ríkið hélt þó til streitu kröfu til nokkurra skerja og boða, en það eru einkum Árnaboðar og Fjórðungaboði norðan heimaeyju Bjarneyja, og Svörtusker, Miðleiðarsker og Miðleiðarboði austan heimaeyjunnar. Árnaboðar eru á bilinu 1,3–2 km norðan heimaeyjunnar og Fjórðungaboði um 2,5 km norðan hennar. Svörtusker eru á bilinu 2–2,5 km austan heimaeyjunnar og Miðleiðarboði og Miðleiðarsker eru á bilinu 3–4 km austan heimaeyjunnar.

Bjarneyjar eru sunnarlega í Vestureyjum, en svo eru nefndar eyjar í fyrrum Flateyjarhreppi, auk Sauðeyja í fyrrum Barðastrandarhreppi sem stundum eru taldar til Vestureyja. Norðan við Bjarneyjar liggja Svefneyjar í fyrrum Flateyjarhreppi en hafsvæðið á milli þeirra nefnist Bjarneyjarflói. Austan Bjarneyja liggja Rúfeyjar, Staðarhólseyjar og Hafnareyjar í fyrrum Skarðsstrandarhreppi. Sunnan Bjarneyja liggur Stagley, sem er syðst Vestureyja en þar fyrir sunnan taka við svonefndar Suðureyjar. Nyrstar þeirra, frá austri til vesturs, eru Efri-Langey, Fremri-Langey og Arney í fyrrum Skarðsstrandarhreppi, og þá Fagurey og Elliðaey í Sveitarfélaginu Stykkishólmi. Nokkuð langt er frá heimaeyju Bjarneyja að þessum nyrstu eyjum Suðureyja, eða á bilinu 14–15 km. Vestan Bjarneyja tekur við opið haf á Breiðafirði.

Krafa íslenska ríkisins á svæðinu byggist einkum á því að ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að umræddum skerjum og boðum og þau séu utan merkja Bjarneyja eins og þeim sé lýst í heimildum. Krafa gagnaðila ríkisins byggist hins vegar aðallega á því að sker og boðar sem deilt er um séu innan merkja Bjarneyja og séu eignarland á þeim grundvelli. Ágreiningur aðila er því fyrst og fremst um það hvort hin umdeildu sker og boðar séu innan merkja Bjarneyja en ekki er ágreiningur um að Bjarneyjar séu jörð eða um afmörkun ágreiningssvæðisins.

Hér koma fyrst til skoðunar fyrirliggjandi heimildir og gögn um Bjarneyjar og ágreiningssvæðið.

Í *Landnámu* er ekki lýst landnámi á Bjarneyjum en þar segir að Þrándur mjóbeinn hafi numið eyjar fyrir vestan Bjarneyjaflóa og búið í Flatey. Þá segir að sonur hans, Hergils hnapprass, hafi búið í Hergilsey.

Í *Brennu-Njáls sögu* segir að Þorvaldur Ósvífursson á Staðarfelli á Fellsströnd, fyrsti eiginmaður Hallgerðar Höskuldsdóttur langbrókar, hafi átt Bjarneyjar.

[578] Sjá nánar umfjöllun um netlög í kafla 7.2.3.5 að framan.

Í máldaga Staðarhólskirkju í Saurbæ frá 1397 segir að kirkjan eigi hálfar Bjarneyjar og í máldögum frá 1495 og 1570 segir að kirkjan eigi Bjarneyjar allar. Hið sama kemur fram í ódagsettri eignaskrá Staðarhólskirkju sem skráð er í kirkjustól hennar yfir tímabilið 1481–1581 og biskupsvísitasíu frá 1639.

Í *Jarðabók* Árna og Páls frá 1703 kemur fram að Bjarneyjar séu eign Staðarhólskirkju og að þar sé áttbýlt. Fjögur býli séu á heimaeyjunni og fjögur á Búðey, sem er sunnan heimaeyjunnar, auk þurrabúða og húsmanna. Um hlunnindi er þess getið að lundatekja sé í Hvanneyjum og Lóni og lítilfjörlegt eggver í Bjarneyjarlöndum. Söl vaxi þar á skerjum nokkrum, smáum og svörtum, sem séu æt fyrir pening en varla fyrir fólk. Ekki eru nánari skýringar á hvað teljist til Bjarneyjarlanda.

Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1804 eru Bjarneyjar sögð kirkjujörð undir Staðarhóli og hið sama kemur fram í *Jarðatali* Johnsens frá 1847. Í jarðamati Barðastrandarsýslu 1849–1850 segir m.a. um Bjarneyjar að úteyjar séu fáar og landlitlar en mjög grösugar, heyafli sé rýr og fjárbeit í úteyjum á haustin lítil en góð. Fram kemur að káltekja sé þar í besta lagi, kofnatekja í betra lagi en dúntekja og selveiði lítil. Bjarneyjar eru enn fremur sagðar liggja best allra eyjanna í hreppnum við sjávarafla sem teljist hinn besti arður eyjanna, auk þess sem þar sé verstaður. Í fasteignamati Austur-Barðastrandarsýslu 1916–1918 kemur fram að landamerki jarðarinnar hafi verið ágreiningslaus og vísað er til landamerkjabókar sýslunnar. Fram kemur að jörðin hafi haft tún á tveimur eyjum sem væru í byggð og útslægjur væru á þremur litlum eyjum skammt frá.

Í lýsingu Flateyjarsóknar frá miðri 19. öld í *Sóknalýsingum Vestfjarða* er úteyjum og skerjum Bjarneyja lýst. Þar kemur m.a. fram að austur af Siglingaflögu, austan heimaeyjunnar, liggi Svörtusker, arðlaus en þó jafnan upp úr sjó. Þar segir einnig að norður frá Bjarneyjum séu þrír boðar í rúmsjó, austastur sé Fjórðungaboði og hinir tveir vestari heiti Árnaboðar.

Eins og áður segir er ekki ágreiningur milli aðila um að Bjarneyjar séu jörð heldur greinir þá á um hvort hinir umdeildu boðar og sker séu innan merkja Bjarneyja og þannig eignarlönd eins og aðrar eyjar og sker sem óumdeilt er að jörðinni tilheyra.

Þar sem ekki liggja fyrir lýsingar í *Landnámu* um landnám á svæðinu verður ekki ráðið af *Landnámu* hvort ágreiningssvæðin hafi verið numin. Þrátt fyrir það er þó að mati nefndarinnar ekki unnt að útiloka að ágreiningssvæðin hafi verið numin, enda lýsir *Landnáma* landnámi á eyjum vestan Bjarneyjaflóa.

Líkt og fram kemur í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* hafa landamerkjabréf almennt haft ríkara vægi en aðrar heimildir sem sönnunargögn um tilvist og afmörkun jarða, og þar með um beinan eignarrétt, og í dómum og úrskurðum hefur að meginreglu verið komist að þeirri niðurstöðu að þau afmarki eignarlönd. Þannig eru almennt taldar líkur á því að jörð, svo sem hún er afmörkuð í landamerkjabréfi, sé beinum eignarrétti háð. Frá þeirri meginreglu eru hins vegar tilteknar undantekningar, sbr. nánari umfjöllun í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* og kafla 7.2.3.4.

Þrátt fyrir að í fasteignamatinu 1916–1918 sé um landamerki Bjarneyja vísað til landamerkjabókar sýslunnar hefur hún ekki að geyma landamerkjabréf fyrir jörðina og þrátt fyrir ítarlega leit við rannsókn málsins hefur landamerkjabréf ekki fundist í öðrum gögnum.

Í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*[579] og kafla 7.2.3.4.5 hér að framan er fjallað með almennum hætti um áhrif þess að landamerkjabréf skorti fyrir jörð. Eins og þar kemur fram leiðir það af eðli máls að ef fyrir liggur að landsvæði hafi stöðu jarðar að lögum en merkjalýsingu skortir þarf að ákveða merkin að álitum, m.a. út frá staðháttum og öðrum tiltækum upplýsingum og heimildum, sbr. t.d. úrskurði óbyggðanefndar frá 23. ágúst 2019 í máli nr. 3/2018 (Eyrarbotn) að því er varðar jörðina Hrafnkelsstaði í Eyrarsveit, og frá 30. ágúst 2023 í máli nr. 7/2021 (Drangajökull og landsvæði umhverfis hann) að því er varðar jarðirnar Laugaland og Skjaldfönn á Langadalsströnd og jarðirnar Þaralátursfjörð og Kirkjuból á Ströndum. Þá er stundum einnig unnt að líta til heimilda og upplýsinga um merki aðliggjandi jarða.

Þrátt fyrir að ekki liggi fyrir landamerkjabréf fyrir Bjarneyjar eða önnur skjöl sem hafa að geyma heildstæða lýsingu á landamerkjum jarðarinnar eru vísbendingar í fyrirliggjandi gögnum um að jörðinni hafi tilheyrt úteyjar og sker í grennd við heimaeyjuna. Þannig er í *Jarðabók* Árna og Páls frá 1703 t.d. vísað til Bjarneyjarlanda, án þess að tilgreint sé hvaða eyjar og sker teljist til þeirra, og fjallað um að söl vaxi þar á nokkrum skerjum, smáum og svörtum, og í jarðamatinu 1849–1850 segir að úteyjar séu fáar og landlitlar. Í umfjöllun um Bjarneyjar í lýsingu Flateyjarsóknar frá miðri 19. öld er hluti hinna umdeildu skerja og boða, þ.e. Árnaboðar, Fjórðungaboði og Svörtusker, talinn upp meðal úteyja og skerja Bjarneyja.

Auk framangreinds liggja fyrir þrjár örnefnaskrár fyrir Bjarneyjar. Þar er að finna ítarlegar lýsingar á úteyjum og skerjum og m.a. fjallað um Árnaboða, Fjórðungaboða, Svörtusker og Miðleiðarsker og -boða.

Þá er til þess að líta að allar eyjar og sker sem gerðar voru kröfur til vegna eigenda aðliggjandi jarða að norðan-, austan- og sunnanverðu á fyrri stigum málsins eru óumdeild eignarlönd eftir að íslenska ríkið féll frá kröfum til þeirra. Hin umdeildu sker og boðar sem hér eru til umfjöllunar liggja því á milli óumdeildra eignarlanda Bjarneyja og annarra aðliggjandi jarða. Eftir breytingar á kröfugerð íslenska ríkisins við meðferð málsins eru þau sker og boðar sem hér eru til umfjöllunar raunar þau einu sem ríkið gerir kröfu til í Vestureyjum og á eyjum og skerjum austan þeirra, að undanskildum örfáum eyjum og skerjum norðan Flateyjar. Þegar landamerkjabréf eyjajarða á Breiðafirði eru skoðuð heildstætt er enn fremur ljóst að almennt hafa merki jarða náð saman og í öllum tilvikum þar sem fyrir liggja landamerkjabréf hefur íslenska ríkið viðurkennt að allar eyjar og sker innan merkja viðkomandi jarða séu eignarlönd.

[579] Sjá kafla 14.2.3.3 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

Líkt og fram kemur í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* er eignarréttarleg staða aðliggjandi svæða meðal þeirra atriða sem máli skipta við mat á stofnun og viðhaldi eignarréttar. Um það vísast t.d. til hliðsjónar til dóma Hæstaréttar frá 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum), að því er varðar land jarðarinnar Hóla, frá 16. maí 2007 í máli nr. 448/2006 (Stórhöfði) og frá 13. október 2021 í máli nr. 41/2020 (Þóreyjartungur). Að mati nefndarinnar styður eignarréttarleg staða aðliggjandi landsvæða þannig að hin umdeildu sker og boðar séu innan merkja Bjarneyja.

Að öllu framangreindu virtu, og að teknu tilliti til þeirra sjónarmiða um stöðu jarða þar sem landamerkjabréf skortir sem fjallað var um hér að framan, telur nefndin nægilega sýnt fram á að hin umdeildu sker og boðar sem hér eru til umfjöllunar séu innan landamerkja Bjarneyja. Að mati nefndarinnar benda gögn málsins ekki til þess að þau hafi aðra eignarréttarlega stöðu en eyjar og sker innan merkja jarðarinnar sem eru óumdeild eignarlönd.

Að fenginni þeirri niðurstöðu koma aðrar málsástæður gagnaðila ríkisins ekki til frekari skoðunar, svo sem hvort ágreiningssvæðin teljist vera *fyrir landi* jarðarinnar í skilningi lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar.

Að öllu framangreindu virtu er niðurstaða óbyggðanefndar að íslenska ríkið hafi ekki sýnt fram á að ágreiningssvæðin sem hér eru til umfjöllunar, þ.e. Árnaboðar, Fjórðungaboði, Svörtusker, Miðleiðarsker og Miðleiðarboði, séu þjóðlendur í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna. Rannsókn óbyggðanefndar leiðir einnig til þeirrar niðurstöðu að þar séu eignarlönd, án þess þó að tekin sé afstaða til þess hver fari með þau eignarréttindi, sbr. 7. gr. laga nr. 58/1998. Með vísan til sama ákvæðis ber jafnframt að taka fram að í umfjöllun óbyggðanefndar felst ekki afstaða til merkja á milli eignarlanda, enda ekki á verksviði nefndarinnar að skera úr um þau. Rétt er að taka fram að eyjum og skerjum sem eru eignarlönd fylgja 115 m netlög sem lögum samkvæmt eru hluti eignarlandsins.[580]

7.3.7 Vogur á Mýrum

Hér verður fjallað um kröfu íslenska ríkisins til skerja sem nefnast Nytur eða Nitur[581] við jörðina Vog á Mýrum í fyrrum Hraunhreppi. Gerð er krafa til þeirra af hálfu eiganda Vogs. Upphafleg kröfugerð ríkisins tók til fleiri skerja við Vog, en við meðferð málsins féll ríkið frá kröfu til annarra skerja en þessara.

Jörðin Vogur liggur að sjó norðarlega á Mýrum. Næsta jörð norðan við Vog er Akrar en að sunnanverðu liggur Vogur að Tröðum og Skutulsey. Allar eru jarðirnar í fyrrum

[580] Sjá nánar umfjöllun um netlög í kafla 7.2.3.5 að framan.

[581] Í örnefnasjá Náttúrufræðistofnunar er ritháttur inn „Nytur“ en í örnefnaskrám fyrir Skutulsey og Vog á Mýrum er ritháttur inn „Nitur“. Í einni örnefnaskránni er tekið sérstaklega fram að heitið sé í kvenkyni og fleirtölu.

Hraunhreppi. Nytur/Nitur liggja rétt rúmlega 2 km frá landi á suðurmörkum Vogs gagnvart Skutulsey.

Krafa íslenska ríkisins á svæðinu byggist einkum á því að ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að umræddum skerjum og þau séu utan merkja Vogs eins og þeim sé lýst í heimildum. Krafa gagnaðila ríkisins byggist hins vegar aðallega á því að umrædd sker séu innan merkja jarðarinnar og eignarlönd á þeim grundvelli. Ágreiningur aðila er því fyrst og fremst um það hvort skerin séu innan merkja Vogs en ekki er ágreiningur um að Vogur sé jörð eða um afmörkun ágreiningssvæðisins.

Hér koma fyrst til skoðunar fyrirliggjandi heimildir og gögn um Vog og ágreiningssvæðið.

Um landnám í Borgarfirði og á Mýrum segir í *Landnámu* að Skalla-Grímur hafi numið héraðið allt utan frá Selalóni og hið efra til Borgarhrauns og suður allt til Hafnarfjalla, svo vítt sem vatnsföll deila til sjávar. Síðan hafi hann skipað héraðið sínum félögum og þar hafi numið land margir menn með hans ráði. Sagt er frá því að Skalla-Grímur hafi fyrst komið á land á Knarrarnesi. Þar segir einnig frá skiptingu landnáms Skalla-Gríms milli manna sem tengdust honum. Ekki er fjallað um eyjar eða sker en þrátt fyrir það er að mati nefndarinnar ekki unnt að útiloka að ágreiningssvæðið hafi verið numið.

Í *Jarðabók* Árna og Páls frá 1709 segir m.a. að jörðin hafi eggver í sjávarskerjum og lunda- og kofutekju í sjávarhólmum sem brúkist lítt. Selveiðivon sé í lakara lagi en brúkist þó.

Í jarðamati Mýrasýslu 1804, *Jarðatali* Johnsens frá 1847, jarðamati Mýra- og Hnappadalssýslu 1849–1850 og fasteignamati Mýrasýslu 1916–1918 er jörðin Vogur metin fasteignamati en ekkert kemur þar fram um Nytur/Nitur eða önnur sker í landi jarðarinnar.

Í landamerkjabréfi Vogs frá 14. júní 1923, sem var þinglýst 15. júní 1923, er suðurmörkum Vogs lýst gagnvart Tröðum og Skutulsey. Merkjum gagnvart Tröðum er lýst frá austri til vesturs, þ.e. í átt til sjávar, um Vogslæk, „alla leið frá Merkjafljóti að sjó fram, þá eftir miðjum Hjallavogi og þaðan beina stefnu í hæðsta klettinn á Klofasteinum“. Í framhaldinu er merkjum gagnvart Skutulsey lýst svo: „Sjónhending í vestur frá fyrnefndum Kletti á Klofasteinum og beint í sjó fram sunnan Skarfaskers“. Landamerkjabréfið er m.a. áritað um samþykki vegna Traða og Skutulseyjar.

Örnefnið Skarfasker er ekki sýnilegt í kortasjám en þar er hins vegar Skarfaklettur, norðaustan við hin umdeildu sker. Í örnefnaskrá fyrir Vog segir að í suðvestur frá Skarfakletti séu þrjú sker er heiti Nitur. Ekki er þar fjallað um Skarfasker. Að mati nefndarinnar er líklegt að Skarfasker sem getið er í landamerkjabréfinu og Skarfaklettur séu mismunandi heiti á sama kletti. Skerin Nytur/Nitur eru rétt rúmlega 2 km frá landi sunnan Skarfakletts. Ekki er fyllilega ljóst hversu langt frá landi merkjum er lýst þegar landamerkjabréfið lýsir merkjunum „beint í sjó fram sunnan Skarfaskers“.

Í landamerkjabréfi Skutulseyjar frá júlí 1923, sem var þinglýst 21. júní 1924, er sömu merkjum, þ.e. gagnvart Vogi, lýst svo: „Úr Klofasteinum vest-suðvestur í sjó fram allfjarri hinum stærri skerjum frá báðum hliðum“. Orðið *allfjarri* bendir að mati nefndarinnar til að merkjunum sé lýst nokkuð frá landi.

Þrátt fyrir að skerin Nytur/Nitur séu ekki nefnd berum orðum í landamerkjabréfunum bendir orðalag þeirra til þess að merki jarðanna liggi nokkuð frá landi sunnan Skarfaskers eða Skarfakletts. Eins og áður segir liggja skerin rétt rúmlega 2 km frá landi og niðurstaða nefndarinnar er að þau séu innan merkja samkvæmt landamerkjabréfi Vogs frá 14. júní 1924 þegar það er túlkað með hliðsjón af landamerkjabréfi Skutulseyjar og annarra fyrirliggjandi gagna, svo sem framangreindrar örnefnaskrár fyrir Vog.

Að mati nefndarinnar benda gögn málsins ekki til þess að Nytur/Nitur hafi aðra eignarréttarlega stöðu en aðrar eyjar og sker innan merkja jarðarinnar sem eru óumdeild eignarlönd.

Að öllu framangreindu virtu er niðurstaða óbyggðanefndar að íslenska ríkið hafi ekki sýnt fram á að ágreiningssvæðin sem hér eru til umfjöllunar, þ.e. skerin Nytur eða Nitur, séu þjóðlendur í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna. Rannsókn óbyggðanefndar leiðir einnig til þeirrar niðurstöðu að þar séu eignarlönd, án þess þó að tekin sé afstaða til þess hver fari með þau eignarréttindi, sbr. 7. gr. laga nr. 58/1998. Með vísan til sama ákvæðis ber jafnframt að taka fram að í umfjöllun óbyggðanefndar felst ekki afstaða til merkja á milli eignarlanda, enda ekki á verksviði nefndarinnar að skera úr um þau. Rétt er að taka fram að eyjum og skerjum sem eru eignarlönd fylgja 115 m netlög sem lögum samkvæmt eru hluti eignarlandsins.[582]

7.3.8 Knarrarnes á Mýrum

Hér verður fjallað um kröfu íslenska ríkisins til ónefnds skers sunnan við Bótarsker við jörðina Knarrarnes á Mýrum í fyrrum Álftaneshreppi. Gerð er krafa til þess af hálfu eigenda Knarrarness. Upphafleg kröfugerð ríkisins tók til fleiri eyja og skerja við Knarrarnes, en við meðferð málsins féll ríkið frá kröfu til annarra skerja en þess sem hér er til umfjöllunar.

Jörðin Knarrarnes er eyjajörð sem liggur skammt frá landi á Mýrum. Næsta jörð fyrir vestan er Hjörsey í fyrrum Hraunhreppi en að norðanverðu liggur Knarrarnes að Álftárósi og Hofsstöðum og að austanverðu að Vogalæk og Straumfirði, öllum í fyrrum Álftaneshreppi. Að sunnan- og suðvestanverðu liggur jörðin að sjó. Hið ónefnda sker sem deilt er um liggur tæpa 8 km frá heimaeyju Knarrarness.

Krafa íslenska ríkisins á svæðinu byggist einkum á því að ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að umræddu skeri og það sé utan merkja Knarrarness eins og þeim sé lýst í heimildum. Krafa gagnaðila ríkisins byggist hins vegar aðallega á því að umrætt sker sé innan merkja jarðarinnar og eignarland á þeim grundvelli. Ágreiningur aðila er því

[582] Sjá nánar umfjöllun um netlög í kafla 7.2.3.5 að framan.

fyrst og fremst um það hvort skerið sé innan merkja Knarrarness en ekki er ágreiningur um að Knarrarnes sé jörð eða um afmörkun ágreiningssvæðisins.

Hér koma fyrst til skoðunar fyrirliggjandi heimildir og gögn um Knarrarnes og ágreiningssvæðið.

Um landnám í Borgarfirði og á Mýrum segir í *Landnámu* að Skalla-Grímur hafi numið héraðið allt utan frá Selalóni og hið efra til Borgarhrauns og suður allt til Hafnarfjalla, svo vítt sem vatnsföll deila til sjávar. Síðan hafi hann skipað héraðið sínum félögum og þar hafi numið land margir menn með hans ráði. Sagt er frá því að Skalla-Grímur hafi fyrst komið á land á Knarrarnesi. Þar segir einnig frá skiptingu landnáms Skalla-Gríms milli manna sem tengdust honum. Ekki er fjallað um eyjar eða sker en þrátt fyrir það er að mati nefndarinnar ekki unnt að útiloka að ágreiningssvæðið hafi verið numið.

Í *Jarðabók* Árna og Páls frá 1709 segir m.a. um Knarrarnes að eggver og dúntekja í sjávarhólmum sé í betra lagi, lunda- og kofutekja gagnvænleg, selveiði hafi verið góð, bæði af uppidrápi um vetur og látursselum á vor, og sölvafjara nóg. Þá er fjallað sérstaklega um Geldingaey, en hún er óumdeilt eignarland.

Í jarðamati Mýrasýslu 1804, *Jarðatali* Johnsens frá 1847, jarðamati Mýra- og Hnappadalssýslu 1849–1850 og fasteignamati Mýrasýslu 1916–1918 er jörðin Knarrarnes metin fasteignamati en ekkert kemur þar fram um eyjar og sker, að því undanskildu að jarðamatið 1849–1850 getur Geldingaeyjar.

Fyrir liggur landamerkjabréf fyrir Knarrarnes frá 6. nóvember 1883 sem var þinglýst 24. maí 1884. Í landamerkjabréfinu er merkjum Knarrarness gagnvart Hjörsey að norðvestanverðu lýst „í sjó fram millum Geldingaeyja og Hjörtseyjar-Lambeyjar“. Frá Geldingaey og Lambeyjum við Hjörsey eru rúmir 11 km að hinu ónefnda skeri sem hér er deilt um. Merkjum gagnvart Straumfirði að suðaustan- og austanverðu er lýst til sjávar um Lambeyjarál fyrir sunnan Lambeyjar, áfram sunnan Skáleyjar til útsuðurs í sjó fram utanvert við Sandeyjarsker. Syðsta örnefni sem hér kemur við sögu er Sandeyjarsker en frá Sandey og nærliggjandi skerjum eru um 6 km að ágreiningsskerinu.

Eftir lýsingar á merkjum gagnvart einstökum aðliggjandi jörðum í landamerkjabréfinu fylgir upptalning á útskerjum sem tilheyra Knarrarnesi. Þar segir að til útsuðurs af Elliðaey, sem er skammt sunnan heimaeyjunnar, liggi Skarfasker, til suðurs af Skarfaskeri liggi Selsker og til vesturs af Selskerjum liggi Bótarsker. Fleiri sker eru ekki talin upp í landamerkjabréfinu. Af þessum skerjum liggja Bótarsker fjærst heimaeyju Knarrarness eða um 6,5 km. Upptalningin ber með sér að vera tæmandi, enda er þar fjallað um sker sem liggja talsvert fjær landi en þau örnefni í almennu landamerkjalýsingunni sem lengst eru frá landi. Ágreiningsskerið sem hér er til umfjöllunar er hins vegar enn lengra frá landi eða um 8 km frá heimaeyju Knarrarness og yfir 1,5 km frá Bótarskerjum.

Að þessu gættu telur nefndin ekki unnt að túlka landamerkjabréf Knarrarness frá 1883 þannig að ágreiningsskerið sé innan merkja jarðarinnar, eins og þeim er þar lýst. Ekki liggja fyrir aðrar heimildir sem hafa að geyma lýsingar á merkjum jarðarinnar.

Í kafla 7.2.3.2.2.1 hér að framan er fjallað um gildi lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar og komist að þeirri niðurstöðu að í ákvæðinu felist gildandi lagaregla sem kveður á um að eyjar og sker sem liggja fyrir landi jarðar séu hluti þeirrar jarðar sem næst liggur, nema þau hafi verið skilin frá hlutaðeigandi jörð með samningi eða öðrum löggerningum. Einnig er komist að þeirri niðurstöðu að eyjar og sker sem eru allt að 2 km frá landi teljist almennt *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins en ekki sé útilokað að gildissvið ákvæðisins geti náð lengra frá landi ef staðhættir eða önnur atriði mæla sérstaklega með því. Það þarfnist nánari skoðunar í hverju tilviki.

Ágreiningsskerið sem hér er til umfjöllunar er lengra frá landi en 2 km, eða um 8 km frá heimaeyju Knarrarness. Ekki er um að ræða stóra landfræðilega einingu sem alla jafna er sýnileg og greinileg í landslaginu, heldur smásker eða boða sem gera má ráð fyrir að sé iðulega hulinn sjó. Þá liggja ekki fyrir neinar upplýsingar um nýtingu skersins eða önnur atriði sem kunna að mæla með því að það hafi staðið í skýru sambandi við næstliggjandi land. Að teknu tilliti til þess telur nefndin að staðhættir og önnur atriði mæli ekki með því að ágreiningsskerið sem hér er til umfjöllunar geti talist vera *fyrir landi* í skilningi lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar.

Eins og áður segir liggja ekki fyrir neinar upplýsingar um nýtingu ágreiningsskersins og því er ekki fallist á að skilyrðum fyrir hefð sé fullnægt, eða fyrir réttmætum væntingum gagnaðila ríkisins til þess að um sé að ræða eignarland.

Þannig liggur ekkert fyrir um að þar hafi stofnast til eignarlands með þeim stofnunarháttum eignarréttinda sem grein hefur verið gerð fyrir í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* (sjá viðauka), sbr. einnig umfjöllun í kafla 7.2.3.2, þ.e. með námi, lögum eða hefð. Því er niðurstaða óbyggðanefndar að ágreiningsskerið, þ.e. ónefnt sker sunnan Bótarskerja, sé þjóðlenda í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna.

7.3.9 Eyvindarstaðir á Álftanesi

Hér verður fjallað um kröfu íslenska ríkisins til Jörundarboða milli Álftaness og Seltjarnarness. Gerð er krafa til hans af hálfu eiganda Eyvindarstaða á Álftanesi.

Jörðin Eyvindarstaðir liggur að sjó á norðanverðu Álftanesi í fyrrum Álftaneshreppi í Gullbringusýslu. Að austan liggja Eyvindarstaðir að Lambhúsum og að vestanverðu að Kasthúsum og Landakoti. Að norðan- og norðvestanverðu liggur jörðin að sjó. Jörundarboði, sem hér er deilt um, liggur tæpa 2,3 km til norðausturs frá því landi jarðarinnar sem næst er, þ.e. Eyvindarstaðarhólma sem er landfastur á stórstraumsfjöru. Jörundarboði er þó einnig álíka langt í suðvesturátt frá Seltjarnarnesi.

Krafa íslenska ríkisins á svæðinu byggist einkum á því að ekki hafi stofnast til beins eignarréttar að umræddu skeri og það sé utan merkja Eyvindarstaða eins og þeim sé lýst í heimildum. Krafa gagnaðila ríkisins byggist hins vegar aðallega á því að umrætt sker sé innan merkja jarðarinnar og eignarland á þeim grundvelli, einkum með vísan til lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Ágreiningur aðila er því fyrst og fremst um

það hvort skerið sé innan merkja jarðarinnar en ekki er ágreiningur um að Eyvindarstaðir sé jörð eða um afmörkun ágreiningssvæðisins.

Hér koma fyrst til skoðunar fyrirliggjandi heimildir og gögn um Eyvindarstaði og ágreiningssvæðið.

Í *Landnámu* segir frá landnámi Ingólfs Arnarsonar milli Ölfusár og Hvalfjarðar og öll nes út. Ekki er fjallað um eyjar eða sker en þrátt fyrir það er að mati nefndarinnar ekki unnt að útiloka að ágreiningssvæðið hafi verið numið.

Í *Jarðabók* Árna og Páls frá 1703 segir m.a. um Eyvindarstaði að fjörugrasatekja sé lítil, sölvafjara sé hjálpleg og hrognkelsafjara gagnvænleg. Ekkert er fjallað um eyjar eða sker.

Í jarðamati Gullbringusýslu 1804, *Jarðatali* Johnsens frá 1847, jarðamati Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849–1850 og fasteignamati Gullbringusýslu 1916–1918 er jörðin Eyvindarstaðir metin fasteignamati en ekkert kemur þar fram um landamerki eða eyjar og sker.

Við manntalsþingsrétt að Görðum á Álftanesi 28. júní 1858 létu bændur á þremur jörðum friðlýsa svonefndum Sviðholts- og Eyvindarstaðahólmum til að upptaka selveiði, en báðir eru hólmarnir óumdeild eignarlönd.

Í landamerkjabréfi Eyvindarstaða frá 31. maí 1890, sem var þinglýst 7. júní 1890, er merkjum jarðarinnar lýst gagnvart aðliggjandi jörðum á landi en í niðurlagi landamerkjabréfsins segir að við sjó fram eigi jörðin beitutekju, þangskurð og sölvafjöru í Eyvindarstaðahólma og það sem þangað reki. Ekki er fjallað nánar um eyjar eða sker og Jörundarboða er þar ekki getið, en eins og áður segir er Eyvindarstaðahólmi, sem er landfastur á stórstraumsfjöru, óumdeilt eignarland.

Yngra landamerkjabréf Eyvindarstaða er frá 2. desember 1921 en það var fært í landamerkjabók sýslunnar 3. janúar 1922 og þinglýst 29. júní 1922. Merkjum jarðarinnar er lýst með sambærilegum hætti og í eldra landamerkjabréfinu frá 1890. Þar er heldur ekki fjallað um Jörundarboða.

Fyrirliggjandi heimildir fjalla þannig ekki um Jörundarboða. Ekki heldur fyrirliggjandi heimildir um aðrar jarðir á svæðinu. Eins og áður segir byggir gagnaðili ríkisins vegna Eyvindarstaða einkum á því að Jörundarboði sé fyrir landi jarðarinnar í skilningi lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar og hann sé því eignarland á þeim grundvelli.

Í kafla 7.2.3.2.2.1 hér að framan er fjallað um gildi lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar og komist að þeirri niðurstöðu að í ákvæðinu felist gildandi lagaregla sem kveður á um að eyjar og sker sem liggja fyrir landi jarðar séu hluti þeirrar jarðar sem næst liggur, nema þau hafi verið skilin frá hlutaðeigandi jörð með samningi eða öðrum löggerningum. Einnig er komist að þeirri niðurstöðu að eyjar og sker sem eru allt að 2 km frá landi teljist almennt *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins en ekki sé útilokað að gildissvið ákvæðisins geti náð lengra frá landi ef staðhættir eða önnur atriði mæla sérstaklega með því. Það þarfnist nánari skoðunar í hverju tilviki.

Jörundarboði sem hér er til umfjöllunar er aðeins lengra frá landi en 2 km, eða tæpa 2,3 km. Upplýsingar um stórstraumsfjöruborð í kortasjá um kröfur á svæði 12, sem framangreind mæling miðast við, eru háðar talsverðri óvissu þar sem nákvæmar mælingar á stórstraumsfjöruborði liggja ekki fyrir. Í ljósi þess er hugsanlegt að Jörundarboði sé í raun aðeins nær landi.

Auk þess er talsvert af skerjum og boðum í grennd við Jörundarboða, í Skerjafirði, úti fyrir Seltjarnarnesi og í norðanverðum Hafnarfirði. Öll eru þessi sker og boðar óumdeild eignarlönd, að Jörundarboða undanskildum.

Líkt og fram kemur í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* er eignarréttarleg staða aðliggjandi svæða meðal þeirra atriða sem máli skipta við mat á stofnun og viðhaldi eignarréttar. Um það vísast t.d. til hliðsjónar til dóma Hæstaréttar frá 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum), að því er varðar land jarðarinnar Hóla, frá 16. maí 2007 í máli nr. 448/2006 (Stórhöfði) og frá 13. október 2021 í máli nr. 41/2020 (Þóreyjartungur).

Að því gættu, og í ljósi þess að Jörundarboði er litlu lengra frá landi en þeir 2 km sem nefndin telur almennt hægt að leggja til grundvallar að gildissvið lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar taki til, telur nefndin að ekki séu forsendur til að gera greinarmun á eignarréttarlegri stöðu Jörundarboða og annarra skerja og boða í grennd við hann, sem eru óumdeild eignarlönd.

Að öllu framangreindu virtu er niðurstaða óbyggðanefndar að íslenska ríkið hafi ekki sýnt fram á að Jörundarboði sé þjóðlenda í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna. Rannsókn óbyggðanefndar leiðir einnig til þeirrar niðurstöðu að þar sé eignarland, án þess þó að tekin sé afstaða til þess hver fari með þau eignarréttindi, sbr. 7. gr. laga nr. 58/1998. Með vísan til sama ákvæðis ber jafnframt að taka fram að í umfjöllun óbyggðanefndar felst ekki afstaða til merkja á milli eignarlanda, enda ekki á verksviði nefndarinnar að skera úr um þau. Rétt er að taka fram að eyjum og skerjum sem eru eignarlönd fylgja 115 m netlög sem lögum samkvæmt eru hluti eignarlandsins.[583]

7.3.10 Aðrar eyjar og sker

Auk þeirra eyja og skerja sem fjallað hefur verið um í köflum 7.3.1–7.3.9 hér að framan taka kröfur ríkisins, skv. kortasjá um kröfur á svæði 12 og kröfulínukortum, skjölum nr. 181(1)–181(20), til nokkurs fjölda minni eyja og skerja sem ekki hafa verið gerðar gagnkröfur til. Sú ályktun verður dregin af dómum Hæstaréttar frá 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallaafréttur) og 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og leysa verði úr málum á þeim grundvelli. Þrátt fyrir að íslenska ríkið geri eitt kröfu

583 Sjá nánar umfjöllun um netlög í kafla 7.2.3.5 að framan.

til annarra eyja og skerja er eignarréttarleg staða þeirra til rannsóknar af hálfu óbyggðanefndar á grundvelli fyrirvara sem kom fram af hálfu íslenska ríkisins í bréfi til nefndarinnar 12. september 2025, þess efnis að það væri ósk íslenska ríkisins að í tilfellum ríkisjarða og þar sem gagnkröfur hefðu ekki komið fram kannaði óbyggðanefnd samt og skæri úr um hvaða land teldist til þjóðlendna og hver væru mörk þeirra og eignarlanda.

Hluti þeirra eyja og skerja sem hér eru til umfjöllunar eiga það sameiginlegt að vera innan við 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlands Íslands. Í kafla 7.2.3.2.2.1 hér að framan er fjallað um þýðingu lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Eins og þar kemur fram er niðurstaða nefndarinnar að í ákvæðinu felist gildandi lagaregla sem kveður á um að eyjar og sker sem liggja fyrir landi jarðar séu hluti þeirrar jarðar sem næst liggur, nema þau hafi verið skilin frá jörð með samningi eða öðrum löggerningum. Þrátt fyrir nokkurn vafa um hvernig beri að túlka orðasambandið *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins, og þar með landfræðilegt gildissvið þess frá landi, telur nefndin almennt unnt að leggja til grundvallar að eyjar og sker sem eru allt að 2 km frá landi teljist *fyrir landi* í þessum skilningi og falli því undir gildissvið ákvæðisins, svo framarlega sem staðhættir eða aðrar aðstæður mæla því ekki sérstaklega í mót.

Af því leiðir að nefndin telur almennt að eyjar og sker sem eru allt að 2 km frá landi jarðar séu eignarlönd. Með hliðsjón af almennri lagalegri skilgreiningu lands og fjöru telur nefndin rétt, við afmörkun þess svæðis sem fellur samkvæmt framangreindu undir gildissvið ákvæðisins, að miða við stórstraumsfjöruborð sem grunnlínu á landi með sama hætti og við afmörkun netlaga. Hugsanlegt er að landfræðilegt gildissvið ákvæðisins nái skemmra frá landi en 2 km ef staðhættir eða annað mælir sérstaklega gegn því að eyja eða sker teljist vera fyrir landi. Þá kann einnig að vera að gildissvið ákvæðisins nái lengra frá landi en 2 km en að mat á því sé atviksbundið og háð staðháttum.

Að mati nefndarinnar hefur ekki verið sýnt fram á að staðhættir eða aðrar aðstæður á þeim kröfusvæðum ríkisins sem hér eru til umfjöllunar mæli gegn því að eyjar og sker allt að 2 km frá landi teljist vera *fyrir landi* í skilningi ákvæðisins. Rannsókn óbyggðanefndar hefur í þessu sambandi m.a. beinst að heimildum um allar strandjarðir, kortagögnum og loftmyndum.

Því er niðurstaða nefndarinnar, að teknu tilliti til staðhátta og annarra aðstæðna á þeim svæðum sem hér eru til umfjöllunar, að eyjar og sker sem eru allt að 2 km frá stórstraumsfjöruboði meginlandsins séu eignarlönd á grundvelli lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar en ekki þjóðlendur í skilningi laga nr. 58/1998. Með vísan til 7. gr. laga nr. 58/1998 ber að taka fram að í umfjöllun óbyggðanefndar felst ekki afstaða til merkja milli eignarlanda, enda ekki á verksviði nefndarinnar að skera úr um þau. Rétt er að taka fram að eyjum og skerjum sem eru eignarlönd fylgja 115 m netlög sem lögum samkvæmt eru hluti eignarlandsins.[584]

[584] Sjá nánar umfjöllun um netlög í kafla 7.2.3.5 að framan.

Framangreind niðurstaða tekur til eyja og skerja sem ríkið gerir kröfur til og ekki hafa verið gerðar gagnkröfur til, sem eru innan við 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins. Meðal skerja sem svo háttar til um má nefna Einarssker í Eyjafirði; Innstalandssker í Skagafirði; ónefnt sker í Þangskálavík á Skaga; Mánavíkursker við Mánavík á Skaga; Brúnkollu, Árbakkastein, Vestursker og Djúpsker við Skagastrandarhöfn; ónefnt sker við Laxárvík í Refasveit; ónefnd sker í Gullsteinsvík og Selvík við Hrútafjörð; ónefnt sker við Hólmanes í Steingrímsfirði; Búðarsker í Búðarvogi við Bjarnarnes á Ströndum; ónefnt sker við Stiganes í Bjarnarfirði; Vogasker í Ísafirði; Bretsker á Ísafjarðardjúpi; ónefnt sker í Stranseljavík við Ísafjarðardjúp; Hvítanesklakk við Hvítanes milli Skötufjarðar og Hestfjarðar; ónefnd sker sunnan við Vigur á Ísafjarðardjúpi; Breiðaboða norðan við Vigur á Ísafjarðardjúpi; ónefnt sker á Súgandafirði; Gíslasker í Borgarfirði við Arnarfjörð; Stórfiskasker og ónefnd sker við Hagavaðal á Barðaströnd; Þiljubrjót undir Arnórsstaðahyrnu á Barðaströnd; ónefnt sker í Kerlingarfirði; Flanga og ónefnt sker í Grundarfirði; Vallnasker við Vallnabjarg á Snæfellsnesi; Fróðársker í Gömluvík á Snæfellsnesi; Reiðsker við Ólafsvík á Snæfellsnesi; ónefnt sker við Malarrif á Snæfellsnesi; Hellnagölt við Hellnanes á Snæfellsnesi; og Álasker vestan Stakkhamarsness á Snæfellsnesi. Þessi upptalning byggist á fyrirliggjandi kortagögnum og er hugsanlega ekki tæmandi. Ekki er hægt að útiloka að á því svæði sem þessi niðurstaða tekur til séu fleiri eyjar og sker sem ekki sjást í fyrirliggjandi kortagögnum. Af þeim sökum er rétt að taka fram að niðurstaðan á einnig við um aðrar eyjar eða sker sem kunna að vera innan við 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins. Þá eru eðli máls samkvæmt ekki taldar upp eyjar og sker sem íslenska ríkið hefur fallið frá kröfum til og viðurkennt sem eignarlönd, enda eru þær ekki lengur til umfjöllunar í málinu.

Af kortasjá um kröfur á svæði 12 verður einnig ráðið að kröfur ríkisins í máli þessu taki til nokkurra skerja sem eru fjær landi en 2 km, til viðbótar þeim sem fjallað hefur verið um í köflum 7.3.1–7.3.9 hér að framan. Hér er um að ræða ónefnd sker við norðvestanvert Vatnsnes; Hafbyggi og ónefnd sker vestan Hagadrápsskerja á Breiðafirði; Kópaflögur og Oddbjarnarsker í Eyrarsveit; Grunnasker og Djúpasker í Búðavík á Snæfellsnesi; Breiðasker í Staðarsveit á Snæfellsnesi; ónefnd sker vestan Stakkhamarsness á Snæfellsnesi; og Innri- og Ytri-Flesjur í Melasveit. Rannsókn óbyggðanefndar, sem beindist m.a. að heimildum um allar strandjarðir, hefur ekki leitt í ljós upplýsingar um hugsanleg tengsl þessara skerja við jarðir. Upphaflega var gerð krafa til Innri- og Ytri-Flesja af hálfu eiganda jarðarinnar Mela í Melasveit en fallið var frá þeirri kröfu við meðferð málsins. Þá telur nefndin ekki að staðhættir á þessum svæðum eða önnur atriði mæli með því að framangreind sker verði talin *fyrir landi* jarða í skilningi lokamálsliðar 2. kapítula rekabálks Jónsbókar. Því er niðurstaða óbyggðanefndar að framangreind sker séu þjóðlendur í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna.

Auk þess er ekki hægt að útiloka að til staðar séu eyjar eða sker fjær landi en 2 km sem ekki sjást í kortasjá um kröfur á svæði 12, þrátt fyrir að rannsókn óbyggðanefndar

hafi ekki leitt í ljós dæmi þess en hún beindist m.a. að heimildum um allar strandjarðir, kortagögnum og loftmyndum. Samkvæmt kröfugerð ríkisins tekur hún einnig til slíkra eyja og skerja, sé um einhverjar að ræða. Eðli máls samkvæmt liggja ekki fyrir neinar upplýsingar um tengsl slíkra hugsanlegra eyja og skerja við jarðir eða aðrar upplýsingar sem bent geta til þess að um hugsanleg eignarlönd sé að ræða, enda hafa ekki komið fram vísbendingar um slíkar upplýsingar við rannsókn óbyggðanefndar. Ekki eru heldur forsendur til að telja að þær geti fallið undir gildissvið lokamálsliðar 2. kapítula reka-bálks Jónsbókar. Því er niðurstaða óbyggðanefndar að slíkar eyjar og sker, sé um þær að ræða, séu þjóðlendur í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna.

7.4 Um málskostnað

Í samræmi við 2. mgr. 17. gr. laga nr. 58/1998 hefur óbyggðanefnd lagt mat á það hvað telja megi nauðsynlegan kostnað vegna hagsmunagæslu fyrir nefndinni í máli þessu. Við það mat lítur nefndin almennt til þess hvort aðilar, sem svipaðra hagsmuna eigi að gæta, hafi sameinast um aðstoð lögmanns og annarra sérfræðinga, enda rekist hagmunir ekki á. Einnig er við mat á fjárhæð kostnaðar litið til þess hvað telja megi sanngjarnt og eðlilegt endurgjald fyrir hagsmunagæslu í máli þessu, miðað við framlagðar tímaskýrslur og umfang ágreiningsmálsins, og málskostnaður úrskurðaður til málsaðila að því marki sem aðild og sundurliðun málskostnaðarreikninga gaf tilefni til. Þá er jafnframt höfð hliðsjón af leiðbeinandi reglum Dómstólasýslunnar um málsvarnarlaun eða þóknun til verjenda og þóknun til réttargæslumanna o.fl. nr. 1/2025.

Í samræmi við framangreint er gagnaðilum íslenska ríkisins í máli þessu úrskurðaður málskostnaður, líkt og greinir í úrskurðarorðum. Á fundi 22. desember 2025 úrskurðaði óbyggðanefnd jafnframt um málskostnað þeirra sem voru einnig gagnaðilar ríkisins á fyrri stigum málsmeðferðarinnar, þ.e. í tilvikum þar sem ekki var lengur ágreiningur við ríkið eftir breytingar á kröfugerð þess við meðferð málsins. Sá úrskurður um málskostnað er birtur í viðauka II.

8 ÚRSKURÐARORÐ

Mörk milli svæða þar sem eru þjóðlendur og eignarlönd í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna, utan meginlands Íslands á því svæði sem til umfjöllunar er í máli þessu,[585] þ.e. á eyjum, skerjum og öðrum landfræðilegum einingum sem eru ofansjávar á stórstraumsfjöru norðan og vestan lands, eru eftirfarandi, með undantekningum sem tilgreindar eru:

> *Upphafspunktur er við stórstraumsfjöruborð við Font á Langanesi (merkt B á úrskurðarkorti). Þaðan er línan dregin 2 km í norðaustur. Línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins er svo fylgt vestur, um Þistilfjörð, fyrir Melrakkasléttu og um Öxarfjörð og Skjálfanda, allt þar til umrædd lína skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði Flateyjar á Skjálfanda. Þeirri línu er fylgt rangsælis umhverfis Flatey þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins. Þaðan er þeirri línu fylgt áfram í vesturátt, inn Eyjafjörð að austanverðu þar til hún skarast á móts við Hauganes við línu sem er dregin 2 km frá stórstraumsfjöruboði vestanverðs Eyjafjarðar, og síðan er þeirri línu fylgt út Eyjafjörð að vestanverðu þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði Hríseyjar. Þeirri línu er fylgt rangsælis umhverfis Hrísey þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins. Þaðan er þeirri línu fylgt út Eyjafjörð og vestur fyrir Tröllaskaga þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði Málmeyjar í Skagafirði. Þeirri línu er fylgt rangsælis umhverfis Málmey þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins. Þeirri línu er svo fylgt áfram um Skagafjörð og síðan vestur fyrir Skaga, um Húnaflóa og Hrútafjörð, og norður með Ströndum og Hornströndum þar til komið er á móts við suðurmörk þjóðlendu á Almenningum eystri á Hornströndum. Þar er línan dregin að stórstraumsfjöruborði meginlandsins og stórstraumsfjöruborðinu fylgt að norðurmörkum þjóðlendunnar. Þaðan er línan aftur dregin 2 km frá stórstraumsfjöruborðinu. Það sama á við um þjóðlendur í Hornbjargi, Hælavíkurbjargi, á Almenningum vestari og Grænuhlíð, þar sem línan fylgir stórstraumsfjöruborðinu, en á milli þeirra er línan dregin 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandins. Línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins er fylgt áfram frá austurmörkum þjóðlendu á Grænuhlíð um Jökulfirði og inn Ísafjarðardjúp þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði Æðeyjar. Þeirri línu er fylgt rangsælis umhverfis Æðey þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins. Henni er svo fylgt áfram inn Ísafjarðardjúp að norðanverðu þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stór-*

[585] Sjá lýsingu á afmörkun málsmeðferðarsvæðisins í kafla 2.2 og umfjöllun um fjörumörk í kafla 4.3.

straumsfjöruborði Vatnsfjarðarness við sunnanvert Ísafjarðardjúp og þaðan út Ísafjarðardjúp að sunnanverðu þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði Vigur í Ísafjarðardjúpi. Þaðan er þeirri línu fylgt rangsælis umhverfis Vigur þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins. Þá er þeirri línu fylgt áfram út Ísafjarðardjúp að sunnanverðu og fyrir og um Súgandafjörð, Önundarfjörð, Dýrafjörð, Arnarfjörð, Tálknafjörð og Patreksfjörð, suður fyrir Látrabjarg og austur með Rauðasandi og Barðaströnd inn á Breiðafjörð þar til komið er á móts við Hagadrápsker. Þaðan er línan dregin suður yfir Breiðafjörð með eftirfarandi hætti: frá þeim stað á línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins á móts við Hagadrápsker er línan dregin í vesturmörk netlaga í Kópaflögu sunnan Hagadrápskerja og áfram koll af kolli að vesturmörkum netlaga við eftirfarandi sker: Flatasker, Frussælu, Sandboða við Stagley, og Kópaflögur vestan Elliðaeyjar. Þaðan er línan dregin suðvestur að punkti 2 km norðan stórstraumsfjöruborðs Höskuldseyjar en þaðan er línu sem dregin er í þeirri fjarlægð frá stórstraumsfjöruborðinu fylgt rangsælis umhverfis Höskuldsey þar til komið er á móts við Gagnleysu. Þaðan er línan dregin í vesturmörk netlaga Gagnleysu, svo vesturmörk netlaga Fáskrúðs og þá suður að línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði Akureyja í Helgafellssveit. Þeirri línu er fylgt rangsælis umhverfis Akureyjar þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins. Þaðan er þeirri línu fylgt vestur með norðanverðu Snæfellsnesi, fyrir nesið og austur með sunnanverðu Snæfellsnesi, að Hvalseyjum, þá er línan dregin rangsælis umhverfis Hvalseyjar og svo er áfram fylgt línu 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins suður með Mýrum, fyrir Borgarfjörð og Akranes, um Hvalfjörð og Kollafjörð, þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði Viðeyjar. Þeirri línu er fylgt til vesturs þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði Engeyjar og henni er svo fylgt vestur þar til hún skarast við línu sem dregin er 2 km frá stórstraumsfjöruborði meginlandsins. Þeirri línu er svo fylgt vestur og suður umhverfis Seltjarnarnes og Álftanes og síðan út með norðanverðum Reykjanesskaga þar til komið er að þeim stað sem er 2 km vestan stórstraumfjöruborðs Garðskaga á Miðnesi. Þaðan er línan dregin austur að stórstraumsfjöruborði nyrsta hluta Garðskaga (merkt A á úrskurðarkorti).

Auk þess er lína dregin umhverfis Grímsey, í 2 km fjarlægð frá stórstraumsfjöruborði hennar.

Eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem eru ofansjávar á stórstraumsfjöru innan framangreindra lína, þ.e. nær landi, og eru til umfjöllunar í máli þessu, eru eignarlönd í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna.

Eftirfarandi eyjar og sker sem eru utan framangreindra lína, þ.e. fjær landi, eru einnig eignarlönd í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna: Drangey í Skagafirði ásamt dranganum Kerlingu; skerin Nytur við Mýrar; og Jörundarboði við Álftanes. Sama máli gegnir um eyjar og sker á þessu svæði sem eru óumdeild eignarlönd í máli þessu, þ.e. Mánáreyjar, Lundey á Skjálfanda, Fáskrúð við Vatnsnes, Þorkelssker við Bjarnarnes á Ströndum, Selsker norðan Krossnesfjalls á Ströndum, Ófeigsfjarðarsker, Drangasker, Íraboða við Bolungarvík á Ströndum, Borgarey og Klakk í Ísafjarðardjúpi, Selsker norðan Eyrarfjalls í Eyrarsveit, Melrakkaey í Grundarfirði, Djúpboða við Syðra-Skógarnes, ýmis sker við Knarrarnes, Straumfjörð og Álftanes á Mýrum, þ.e. Bótarsker og ónefnd sker norðan við það, Hrafngrímssker, Þormóðssker, Mjóasker, Breiðasker, Svartafles, Hnokka og ónefnd sker austan við hann, Flyðrusker, Skarfaklett, Bjarnasker og ónefnt sker austan við það, og Grænhólma, í öllum tilvikum ásamt tilheyrandi skerjum.

Aðrar eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem eru ofansjávar á stórstraumsfjöru utan framangreindra lína, þ.e. fjær landi og allt að ytri mörkum landhelginnar, sem eru til umfjöllunar í máli þessu, eru þjóðlendur í skilningi 1. gr. laga nr. 58/1998, sbr. einnig a-lið 7. gr. laganna, þ.m.t. eftirfarandi eyjar og sker: Kolbeinsey; Hrólfssker í Eyjafirði; Kvíslarsker norðan við Drangey í Skagafirði; rif og boðar í grennd við Þorkelssker við Bjarnarnes á Ströndum; og ónefnt sker sunnan við Bótarsker við Mýrar. Einnig ónefnd sker við norðvestanvert Vatnsnes; Hafbyggi og ónefnd sker vestan Hagadrápsskerja á Breiðafirði; Kópaflögur og Oddbjarnarsker í Eyrarsveit; Grunnasker og Djúpasker í Búðavík á Snæfellsnesi; Breiðasker í Staðarsveit á Snæfellsnesi; ónefnd sker vestan Stakkhamarsness á Snæfellsnesi; og Innri- og Ytri-Flesjur í Melasveit.

Um framangreinda afmörkun vísast einnig til úrskurðarkorta málsins, en þar má jafnframt sjá eyjar, sker og aðrar landfræðilegar einingar sem eru óumdeild eignarlönd, bæði innan og utan við framangreindar línur, þ.m.t. eyjar og sker sem íslenska ríkið féll frá kröfum til við meðferð málsins. Tekið skal fram að niðurstaða málsins varðar ekki slík óumdeild eignarlönd, þrátt fyrir að hluti þeirra sé talinn upp til skýringar hér að framan, enda eru þau ekki til umfjöllunar í máli þessu.

Gerður er almennur fyrirvari um hnitasetningu þjóðlendulína að liðnum málskotsfrestum eða að fenginni dómsniðurstöðu.

Málskostnaður gagnaðila íslenska ríkisins vegna þóknunar málflytjenda þeirra greiðist úr ríkissjóði, sbr. 17. gr. laga nr. 58/1998, og ákvarðast svo:

Vegna Ólafs Björnssonar lögmanns:

— Sveitarfélagið Skagafjörður vegna Drangeyjar í Skagafirði: 2.000.000 kr.
— Bjarneyjar ehf. vegna Bjarneyja á Breiðafirði: 1.250.000 kr.
— Helgi Einar Harðarson, Gísli Kristófersson, Elín Anna Steinarsdóttir, Jón Georg Ragnarsson, Ragnheiður Elín Ragnarsdóttir og Rúnar Ragnarsson vegna Knarrarness á Mýrum: 1.250.000 kr.

Vegna Daða Björnssonar og Harðar Olavssonar:

— Birna Ingimarsdóttir vegna Kaldrananess 1, Hitaveita Kaldrananess ehf. vegna Kaldrananess 2 og Veiði-skógræktfél Framnesi ehf. vegna Framness: 375.000 kr.

Vegna Karls Óttars Péturssonar lögmanns:

— Félag iðn- og tæknigreina vegna Vogs á Mýrum: 850.000 kr.

Vegna Friðbjörns Garðarssonar lögmanns:

— Garðabær vegna Eyvindarstaða á Álftanesi: 1.850.000 kr.

Útlagður kostnaður málsaðila, annarra en fjármála- og efnahagsráðherra vegna íslenska ríkisins, utan þóknunar málflytjenda, hefur þegar verið eða verður endurgreiddur úr ríkissjóði, sbr. 17. gr. laga nr. 58/1998.

Úrskurður um málskostnað þeirra sem voru einnig gagnaðilar ríkisins á fyrri stigum málsmeðferðarinnar er birtur í viðauka II.

Allan V. Magnússon

Þorsteinn Magnússon

Sigmar Aron Ómarsson

A L M E N N A R N I Ð U R S T Ö Ð U R
Ó B Y G G Ð A N E F N D A R

— með viðaukum —

ÓBYGGÐANEFND

Svæði 1–11 o.fl.

Sérprentun 21. desember 2025

FORMÁLI

Í úrskurðum óbyggðanefndar í málum á svæði 1 var í kaflanum *Almennar niðurstöður óbyggðanefndar* gerð grein fyrir athugunum og niðurstöðum um nokkrar staðreyndir og lagaatriði sem almenna þýðingu geta haft við úrlausn þjóðlendumála. Í úrskurðum í málum á svæði 2 var aukið við þessa umfjöllun og nokkrum nýjum atriðum bætt við. Kaflar þessir voru felldir saman, með lítilsháttar breytingum, og birtir þannig sem viðauki við úrskurði frá og með svæði 3. Fer sá texti hér á eftir, í 1.–6. kafla.

Í úrskurðum á einstökum svæðum hefur jafnan verið gerð grein fyrir nýgengnum dómum í þjóðlendumálum og öðrum atriðum sem almenna þýðingu geta haft við úrlausn þjóðlendumála. Lagt hefur verið á það mat hvort breyta þyrfti eða bæta enn við fyrirliggjandi *Almennar niðurstöður*. Þegar tilefni til umfjöllunar eða viðauka af þessu tagi hefur gefist fer sá texti lítillega styttur hér á eftir í 7.–16. kafla.

Niðurstöður óbyggðanefndar um eignarland eða þjóðlendu á einstökum landsvæðum eru í beinu samhengi og samræmi við *Almennar niðurstöður* með viðaukum og vísa til þeirra.

EFNISYFIRLIT

1. INNGANGUR ..... **IV**

2. GRÓÐURFAR VIÐ LANDNÁM OG SÍÐARI BREYTINGAR ..... **V**

3. STOFNUN EIGNARRÉTTINDA ..... **VI**

3.1. Landnám VI
3.2. Hefð VIII
3.3. Lög XII

4. FLOKKUN LANDS ..... **XIV**

4.1. Almennt XIV
4.2. Jörð XV
4.3. Almenningar XX
4.4. Afréttir XXII
4.5. Jörð eða afréttur? XXIX
4.6. Jöklar XXX
4.7. Fjallskil XXXV
4.8. Ítök XXXIX
4.9. Fjörur og rekaeign XLII

5. HEIMILDIR UM EIGNARHALD ..... **XLVII**

5.1. Almennt XLVII
5.2. Jarðamöt og jarðabækur XLVII
5.3. Máldagar og vísitasíur XLIX
5.4. Lögfestur LI
5.5. Jarðabréf og landamerkjabréf LII
5.6. Afsals- og veðmálabækur LVI
5.7. Aðrar heimildir LVIII

6. NIÐURSTAÐA ..... **LIX**

7. VIÐAUKI 1: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 5 ..... **LXIV**

7.1. Almenn atriði og dómafordæmi í þjóðlendumálum LXIV
7.1.1. Gildi landamerkjabréfa jarða LXIV
7.1.2. Heiðarbýli á Norðausturlandi LXVII

8. VIÐAUKI 2: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 6 ..... **LXIX**

8.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum LXIX
8.2. Afréttir einstakra jarða og stofnana LXIX

9. VIÐAUKI 3: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 7A ..... **LXXIII**

9.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum LXXIII

10. VIÐAUKI 4: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 7B ..... **LXXIII**

10.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum LXXIII
10.2. Heimildir mæla í mót landamerkjabréfi jarðar LXXIV
10.3. Heimildir um legu jarða til forna LXXVI

11. VIÐAUKI 5: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 8A ..... **LXXVIII**

11.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum LXXVIII
11.2. Um túlkun landamerkjabréfa jarða og samspil við aðrar heimildir LXXVIII
11.3. Áhrif fyrri lögskipta íslenska ríkisins og annarra vegna viðkomandi landsvæðis LXXXI
11.4. Réttaráhrif og sönnunargildi eldri dómsúrlausna LXXXIV

12. VIÐAUKI 6: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 9B ..... **LXXXVIII**

12.1. Þinglýsing landamerkjabréfa og færsla í landamerkjabækur LXXXVIII
12.2. Almenningar stöðuvatna LXXXIX

13. VIÐAUKI 7: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 10C ..... **XCI**

13.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum XCI
13.2. Stofnun eignarréttar á grundvelli nýbýlatilskipunar frá 1776 XCI

14. VIÐAUKI 8: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 10B ..... **XCVII**

14.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum XCVII
14.2. Almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu efstu hluta fjalla C

15. VIÐAUKI 9: ÚR ÚRSKURÐUM Í MÁLUM NR. 1–5/2023 ..... **CXIII**

15.1. Almenn álitaefni um stjórnskipulegt gildi 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 CXIII
15.2. Almenn álitaefni um lagagrundvöll málsmeðferðar skv. 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 CXVI
15.3. Almenn álitaefni um réttmætar væntingar vegna fyrri athafna ríkisins CXVIII

16. VIÐAUKI 10: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 11 ..... **CXXV**

16.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum CXXV

1. INNGANGUR

Hér verður gerð grein fyrir almennum athugunum og niðurstöðum óbyggðanefndar um nokkrar staðreyndir og lagaatriði sem þýðingu geta haft við úrlausn þeirra mála sem undir nefndina heyra.

Í upphafi verður gefið yfirlit um gróðurfar á Íslandi við landnám og þeim breytingum sem á því hafa orðið síðan. Þá verður fjallað um landnám, hefð og lög sem stofnunarhætti eignarréttinda.

Því næst verður gerð grein fyrir flokkun lands í *jarðir*, *almenninga* og *afrétti* og eignarréttarlegri þýðingu þessara hugtaka. Hugað verður sérstaklega að ákveðnum tilvikum sem virðast á mörkum framangreindra flokka ásamt eignarhaldi á landi undir jöklum og mörk við jökul eða á. Þá verður fjallað um hvort og þá hvaða vísbendingar um eignarréttarlega stöðu lands má draga af fyrirkomulagi fjallskila og tilvist ítaka til lands eða sjávar, hvaða réttur felist í fjörueign og hver séu merki sjávarjarða til hafsins.

Loks verður fjallað um efni og gildi þeirra heimilda sem einna helst fjalla um eignarréttindi fyrr á tímum. Gerð verður sérstök grein fyrir jarðamötum og jarðabókum, máldögum og vísitasíum, lögfestum, jarðabréfum og landamerkjabréfum, afsals- og veðmálabókum.

2. GRÓÐURFAR VIÐ LANDNÁM OG SÍÐARI BREYTINGAR

Íslandi má skipta í þrjú hæðar- eða gróðurbelti, þ.e. *láglendisbelti, hlíðabelti og hálendis- eða fjallbelti.*[1] Þessi skipting byggist á því að lífsskilyrði fyrir plöntur og aðrar lífverur, þ. á m. búsetuskilyrði fyrir fólk, fara stigversnandi með vaxandi hæð yfir sjávarmáli og lækkandi meðalhita. Höfuðeinkenni gróðurfars breytast því frá láglendisbelti og upp til efstu gróðurmarka á hálendi, tegundum plantna fækkar mjög, harðgerar tegundir verða ríkjandi, uppskerumagn minnkar og gróðurþekjan verður gisnari.

Gróðurbeltin eru í mismunandi hæð í hinum ýmsu landshlutum, eftir því hvort um er að ræða innhéruð eða útnes, eftir snjóalögum o.s.frv. Milli gróðurbeltanna eru að sjálfsögðu ekki skörp skil heldur breytist gróðurfar stig af stigi með vaxandi hæð yfir sjávarmáli. Í grófum dráttum nær láglendisbelti landsins upp í 100–150 m hæð og sums staðar nokkru hærra sunnanlands. Hlíðabeltið tekur við og nær upp í 300–400 m hæð, en þar ofan við er hálendisbeltið. Ætla má að um landnám hafi mörkin legið nokkru ofar.

Talið er að við landnám hafi gróður þakið um $^{2}/_{3}$ hluta af yfirborði landsins.[2] Mikill hluti láglendis- og hlíðabelta, svo og hálendisbeltis upp að 600–700 m hæð á miðhálendinu, hefur verið þakinn nokkuð samfelldum gróðri og jarðvegi. Ofar hefur gróðurinn orðið stöðugt gisnari, uns hann hefur horfið að mestu í 800–1000 m hæð. Í fjalllendi útnesja og í bröttum fjallahlíðum hafa efri mörk samfellds gróðurs legið neðar.

Við landnám hefur birkiskógur og kjarr sett mestan svip á gróðurfar í láglendis- og hlíðabeltum og jafnvel teygt sig upp í hálendisbelti við bestu aðstæður. Áætlað er að skóglendi og kjarr hafi þakið um $^{1}/_{4}$ hluta landsins. Það var langverðmætasta gróðurlendi landsins vegna mikillar grósku, fjölþættra nota og jarðvegsverndar. Ofan skógarmarka hafa smárunnar, ýmsar lyngtegundir og harðgerar jurtir verið ríkjandi tegundir. Þar sem jarðvatnsstaða var há, á láglendi og hálendi, var gróskumikill votlendisgróður. Rýr mosagróður tók við þegar nálgaðist efri mörk gróðurs, og loks voru plöntur á stangli á því landi sem í daglegu tali er nefnt ógróið.

Nú þekur gróður aðeins um $^{1}/_{4}$ hluta landsins í heild og um $^{10}/_{100}$ hluta ísfrírra svæða miðhálendisins, í stað nær helmings um landnám. Aðeins um $^{1}/_{100}$ hluti landsins er skógi eða kjarri vaxinn. Gróðurþekja landsins hefur þannig bæði dregist saman og gæði hennar rýrnað.

Langmest hefur rýrnun landgæða orðið í hálendisbeltinu, einkum á miðhálendinu. Afleiðingar þessa eru m.a. þær að verulegur hluti miðhálendisins, sem um landnám og fram eftir öldum var vel fallið til sumarbeitar, er nú gróðursnauðar auðnir.

---

1 Steindór Steindórsson, 1964: *Gróður á Íslandi*. Reykjavík. S. 28.

2 Ingvi Þorsteinsson og Sigurður Blöndal, 1986: *Gróðureyðing og endurheimt landgæða*. Reykjavík. S. 13.

3. STOFNUN EIGNARRÉTTINDA

Þeir stofnunarhættir eignarréttinda sem huga þarf sérstaklega að í þessu sambandi eru landnám, hefð og lög.

3.1. Landnám

Hér á landi var fyrst stofnað til eignarréttar yfir landi með námi. Telja verður líklegt að eigi síðar en með gildistöku ákvæða Jónsbókar um afrétti og almenninga hafi nám verið útilokað. Vafalaust er þó að eftir lögtöku nýbýlatilskipunar 1776 er nám úr sögunni sem stofnunarháttur eignarréttar hér á landi.[3]

Landnámabók hefur löngum verið talin mikilvægasta heimildin um upphaf byggðar á Íslandi. Þar eru nefndir um 430 karlar og konur sem námu land eða eignuðust það úr landnámi annarra. Þá eru þar nöfn um 600 bæja sem risið eiga að hafa á landnámsöld, þ.e. á árunum 874–930. Efni Landnámu er spunnið úr þremur meginþáttum: landnámafrásögnum, greinargerð fyrir landnámsmönnum, ætt þeirra og niðjum og fróðleik af ýmsum toga sem lýsir m.a. viðskiptum manna, stjórnarfari, trú og siðum, skipakosti, húsakynnum, búpeningseign og landsháttum.

Landnáma er varðveitt í fimm gerðum, misjafnlega heillegum. Þrjár þeirra eru að stofni til frá miðöldum en tvær voru ritaðar á 17. öld. Melabók mun vera elst þeirra og standa næst frumgerð Landnámabókar, sem talin er rituð á fyrri hluta 12. aldar en er nú glötuð. Ljóst er því að tvö hundruð ár hið minnsta hafa liðið þar til frásagnir um landnám voru skráðar. Allmikill efnislegur munur er á varðveittum gerðum Landnámabókar en þó eru landnámalýsingar yfirleitt nokkuð samhljóða.

Ýmsar sagnir er að finna í Landnámu um það hvernig menn fóru að því að nema land. Í Hauksbókargerð Landnámu er greint frá því að Íslendingar hafi leitað til Haralds konungs hárfagra um aðstoð við að setja reglur um stærð landnáma. Þá voru sett ákvæði um að enginn skyldi víðara nema en hann mætti eldi yfir fara á einum degi með skipverjum sínum.[4] Um konur virðist hins vegar hafa gilt sú regla að þær skyldu ekki nema víðara land en leiða mætti kvígu tvævetra vorlangan dag sólsetra á milli, vel fóðraða.[5] Fleiri aðferðir eru tilfærðar. Helgi magri, sem nam allan Eyjafjörð, er t.d. sagður hafa gert eld mikinn við hvern vatnsós og helgað sér svo allt hérað, væntanlega allt vatnasvæði árinnar. Stundum virðist kvikfé sjálft hafa ráðið ferðinni. Í upphafi þess hluta Landnámu sem fjallar um Sunnlendingafjórðung segir m.a. á þessa leið: „Sumir þeir, er fyrstir kómu út, byggðu næstir fjǫllum ok merkðu at því landskostina, at kvikféit fýstisk frá sjónum til fjallanna.“[6]

---

3 Sbr. Gaukur Jörundsson: „Um afrétti og almenninga“, óbirt fjölrit, bls. 10–11. Gaukur Jörundsson, 1982–83: *Eignaréttur* II (fjölr.). Reykjavík. S. 133–134. Þorgeir Örlygsson, 1994: „Um eignarhald á landi og náttúruauðlindum.“ *Afmælisrit. Gaukur Jörundsson sextugur 24. september 1994*. Reykjavík. S. 565.

4 *Landnámabók*, 1986. Jakob Benediktsson gaf út. (Íslensk fornrit. 1. b.) Reykjavík. S. 337.

5 *Landnámabók* 1986, s. 321.

6 *Landnámabók* 1986, s. 337.

Á síðustu áratugum hafa ýmsir fræðimenn á sviði sagnfræði og bókmennta sett fram kenningar um sannfræði Landnámu. Annars vegar hefur því verið haldið fram að treysta megi frásögnum Landnámu í meginatriðum. Hér má nefna kenningar eins og þær að markmiðið með ritun Landnámu hafi verið að skapa grundvöll fyrir innleiðingu óðalsréttar hér á landi, undirbúa skiptingu landsins í kirkjusóknir eða varðveita ættartölur, með tilliti til erfða, hjúskapar o.fl., auk áhuga á sögu forfeðranna.[7] Hins vegar hefur því verið haldið fram að frásagnir Landnámu eigi lítið skylt við sögulegan veruleika. Í því sambandi ber að nefna þá kenningu að markmiðið hafi verið að renna stoðum undir eignarheimildir höfðingjaættanna fyrir þeim jörðum, einkum aðalbólum, sem þær töldu sig eiga á ritunartíma Landnámu.[8] Ennfremur hefur því verið haldið fram að sum nöfn landnámsmanna séu dregin af kennileitum, náttúrufari eða búskaparháttum.[9] Heimildargildi Landnámu er því umdeilt meðal fræðimanna.

Í úrlausnum dómstóla hafa skýrar lýsingar Landnámu á umfangi landnáms verið taldar hafa sönnunargildi við mat á því hvort stofnast hafi til eignarréttar yfir tilteknu landsvæði. Þessi afstaða kemur fram í H 1994 2227 (Geitland). Þar er frásögn Landnámu um nám Geitlands talin sanna að í kjölfar landnáms hafi landsvæðið verið eignarland. Jafnframt ber að nefna H 1960 726 (Skeljabrekka) þar sem talið var auðsætt af frásögn Landnámu að landspilda hefði í öndverðu verið hluti af landi jarðarinnar Skeljabrekku. Takmarkaðar lýsingar í Landnámu hafa hins vegar fremur verið taldar mæla gegn því að land hafi verið numið og þannig orðið undirorpið beinum eignarrétti, sbr. H 1997 1162 (Auðkúluheiði), H 1997 1183 (Eyvindarstaðaheiði), H 1997 2420 (Neðri-Hundadalur), H 1999 111 (Gilsá) og H 1999 2006 (Sandfellshagi). Þá hafa dómstólar litið til gróðurfars og staðhátta við mat á því hvort líkur séu á að landsvæði hafi verið numið, sbr. einkum H 1997 2420 (Neðri-Hundadalur) og H 1999 111 (Gilsá).

Það er álit óbyggðanefndar að Landnáma lýsi a.m.k. þeirri skiptingu lands sem menn töldu rétta eða voru ásáttir um á ritunartíma einstakra gerða. Þá er ljóst að landnámalýsingar hennar hafa verið vel kunnar landsmönnum og sannleiksgildi þeirra óumdeilt fram á síðustu áratugi. Þetta endurspeglast í úrlausnum dómstóla. Nefndin telur því að skýrar frásagnir Landnámu hafi sönnunargildi um tilvist eignarréttar. Jafnframt benda frásagnir Landnámu almennt séð til þess að landnám hafi í einhverjum tilvikum náð lengra inn til landsins en lýst landamerki jarða á síðari tímum. Rannsóknir á sviði sagn-

---

7 Sbr. Barði Guðmundsson, 1938: „Uppruni Landnámabókar.“ *Skírnir. Tímarit Hins íslenska bókmenntafélags*. S. 6–7, 20. Jón Jóhannesson, 1954–58: „Sannfræði og uppruni Landnámu.“ *Saga. Tímarit Sögufélags.* S. 225–226. Einar Gunnar Pétursson, 1986: „Efling kirkjuvalds og ritun Landnámu.“ *Skírnir. Tímarit Hins íslenska bókmenntafélags*. S. 193–222.

8 Sveinbjörn Rafnsson, 1974: *Studier i Landnámabók. Kritiska bidrag till den isländska fristatstidens historia.* Lundi. S. 203–217. Sveinbjörn Rafnsson, 1976: „Aðferðir og viðhorf í Landnámurannsóknum.“ *Skírnir. Tímarit Hins íslenska bókmenntafélags*. S. 222–225, 231–233.

9 Sbr. Þórhallur Vilmundarson, 1982: „- stad. Island.“ *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*. 16. b. Kaupmannahöfn. D. 578–584. Sjá ennfr. greinar Þórhalls Vilmundarsonar í *Grímni. Riti um nafnfræði*. 1–3. b. (1980–1996).

fræði, fornleifafræði og náttúrufræði styðja þetta.[10] Svo sem fram kemur í kafla 2. hefur gróðurfar inn til landsins verið þannig að landnámsmenn kunna að hafa séð sér hag í að nema land ofar en byggð hefur náð á síðari tímum. Hins vegar hljóta staðhættir, þar á meðal hæð yfir sjávarmáli og fjarlægð frá byggð, að hafa takmarkað möguleika á nýtingu. Afar takmarkaðar ályktanir verða því dregnar af gróðurfari.

Í Landnámu er hins vegar sjaldan lýst nákvæmlega umfangi landnáms eða landamerkjum. Þetta á ekki hvað síst við inn til landsins. Óbyggðanefnd telur hæpið að af takmörkuðum lýsingum í Landnámu verði afdráttarlausar ályktanir dregnar um það hvort í öndverðu hafi verið stofnað til eignarréttar yfir landsvæði með námi.

Þá er ýmislegt óljóst um aðferðir við landnámið og hverju landnámsmenn sóttust eftir, þ.e.a.s. hvort þeir hafi einvörðungu miðað við gróðurfar og staðhætti eða hvort önnur atriði skiptu einnig máli, svo sem heppileg kennileiti, samgönguleiðir, völd og áhrif o.s.frv. Óvissa um aðferðir við landnám er of mikil til þess að hægt sé að fullyrða um stærð landnáma á þeim grundvelli.

3.2. Hefð

Hugtakið hefð er hvorki að finna í Grágás né Jónsbók. Í Jónsbók má þó sjá þess merki að afnot manna af tilteknum fasteignatengdum hlunnindum hafi þótt benda til ákveðinna réttinda. Í 26. kapitula landsleigubálks stendur m.a.: „Nú hefir maður skóg, eng eða haga, reka eða aðrar landsnytjar .xx. [þ.e. 20] vetr eða lengr ,átǫlulaust, þá á sá er haft hefir, nema hinn hafi lǫgleg vitni til, at hann á, ef hann skal úræntr vera.“[11]

Enda þótt hugtakið komi ekki fyrir í lögbókunum virðist sem mönnum hafi snemma verið það kunnugt. Undir lok 12. aldar deildu leikmenn og Þorlákur biskup Þórhallsson um yfirráð kirkjueigna (staðamál fyrri). Bændur kröfðust forræðis yfir kirkjueignum í krafti „landsskapar ok fornrar hefðar“ en biskupinn kvað forna hefð ekki vega þyngra en lög kirkjunnar[12]. Þessi frásögn getur ekki ein og óstudd talist heimild um hefð í lagalegum skilningi. Allt eins er líklegt að orðið sé hér notað um eitthvað sem haldist hafi órofa um ótiltekinn tíma (sbr. orðasambandið „í hefð og haldi“).

Sumir fræðimenn hafa getið sér þess til að *hefð* sé komin inn í norræn lög úr kanónískum rétti. Í því sambandi er bent á að orðasamböndin „…sem að fornu hefir verið“ og „frá arilds tíð“ gætu verið þýðingar á latneska hugtakinu „praescriptio immemorialis“.[13]

---

10 Sbr. Kristján Eldjárn, 1974: „Fornþjóð og minjar.“ *Saga Íslands*. 1. b. Reykjavík. S. 115. Jakob Benediktsson, 1974: „Landnám og upphaf allsherjarríkis.“ *Saga Íslands*. 1. b. Reykjavík. S. 165.

11 *Jónsbók*. Kong Magnus Hakonssons lovbog for Island vedtaget paa Altinget 1281 og réttarboetr de for Island givne retterbøder af 1294, 1305 og 1314. Kaupmannahöfn 1904. S. 156.

12 Sbr. *Biskupa sögur*. 1. b. Kaupmannahöfn 1858. S. 281 (Oddaverja þáttur, ritaður í byrjun 13. aldar).

13 Wallén, Per-Edwin, 1981: „Hævd. Sverige.“ *Kulturhistorisk lexikon for nordisk middelalder.* 7. b. Kaupmannahöfn (2. útg.). D. 285. Magnús Már Lárusson, 1981: „Hævd. Island.“ Sama rit, d. 287–288.

Kaldangursrecess (Koldinghúsrecess) frá 13. desember 1558 var lögleiddur með konungsbréfi 20. mars 1563. Í konungsbréfi þessu segir að recessinn „skuli einnig ganga fyrir lög um þau efni, „sem íslensk lög þar um ekki áhræra né forklára“.“ Í recessnum, 50. kapitula, segir m.a. um 20 vetra hefð:

> Jtem huada godz og eigner nauckur madur hefur med haund haft og halldit xx wetur oklagad og okiært. þui ma hann kuijdulaust hallda og skal þad ecki wndan honum ganga nema suo finnist og bijuijsist þad sie j panta sett edur lient.[14]

Jón Þorkelsson þjóðskjalavörður athugaði á sínum tíma hvar vitnað væri til Kaldangursrecess í dómum og skjölum. Nefndi hann að í alþingisdómi 30. júní 1581, um Bjarneyjartolla, og í dómi Erlends sýslumanns Magnússonar 9. apríl 1594, um Kleifarblá, sé vitnað í 50. kapitula í recessinum.[15] Af rannsókn Jóns verður ekki séð að recess þessi hafi haft þýðingu utan þessa.

Rétt er að taka fram að Kaldangursrecess er að engu getið í þeim umræðum sem fram fóru um miðja 19. öld um setningu hefðarlaga.

Af athugun á dómum í Íslensku fornbréfasafni og Alþingisbókum Íslendinga verður ekki dregin önnur og víðtækari ályktun en sú, að sá sem hafði haft umráð eignar um árabil væri líklegur eigandi hennar nema annað kæmi fram í dómum eða skjölum, svo sem oft er gerður fyrirvari um. Er sá fyrirvari einnig í samræmi við fyrrnefnt ákvæði Jónsbókar.

Í Dönsku lögum Kristjáns V. frá 1683 voru ákvæði um hefð og fleira. Samsvarandi ákvæði voru í Norsku lögum frá 1687 og segir þar m.a. svo í 5. bók, 5. kapitula, 3. gr:

> Hvis andet Gods og Ejendom nogen haver haft i Haand og Hævd i tyve Aar ulast og ukært til Tinge, det beholder hand uden anden Adkomst at fremvise, angerløst og uafvundet, med mindre det bevisis, at hand hafde det, enten til Pant, eller i Forlæning, eller i Forsvar.

Ákvæði þessi voru aldrei birt hér á landi en mörg dæmi eru þess að Yfirréttur og Landsyfirréttur beittu þessum lögum, sbr. t.d. dóm frá 5. maí 1830 þar sem vitnað er án nokkurs fyrirvara til Norsku laga 5-5-3.[16]

Þá var í erindisbréfi fyrir biskupana á Íslandi frá 1. júlí 1746 ákvæði í 16. gr. þar sem gert var ráð fyrir því að á 100 árum mætti hefða eignir og réttindi, sem verið hefðu kirkjueign.[17]

Vorið 1836 lagði Bjarni Thorsteinson amtmaður til við kansellíið í Kaupmannahöfn að 26. kapituli landsleigubálks Jónsbókar yrði numinn úr gildi og tekin upp ákvæði Dönsku laga um hefð. Fram kom að óljóst þætti hvort reglan í Jónsbók tæki einungis til hlunninda eða einnig til fasteigna. Kansellíið bar málið undir Landsyfirrétt og síðan embættismannanefndina sem skipuð var 22. ágúst 1838. Við athugun lögfróðra manna

---

14 *Íslenskt fornbréfasafn*. 13. b. Reykjavík 1933–1939. S. 355. Sbr. *Alþingisbækur Íslands*. 1. b. Reykjavík 1912–1914. S. 425–426. *Alþingisbækur Íslands*. 3. b. Reykjavík 1917–1918. S. 33–35.

15 *Íslenskt fornbréfasafn*. 13., s. 351.

16 *Landsyfirrjettardómar og hæstarjettardómar í íslenzkum málum 1802–1873*. 3. b. Reykjavík 1925–1931. S. 360–374.

17 *Lovsamling for Island*. 2. b. Kaupmannahöfn 1853. S. 653.

kom í ljós að íslenskir dómstólar á 17. og 18. öld og fram á þá 19. höfðu í langflestum tilvikum tekið mið af Dönsku og Norsku lögum í þeim málum sem snertu hefð. Flestir nefndarmanna voru þeirrar skoðunar að rétt væri að innleiða hér dönsk hefðarlög.[18]

Árið 1845 var lagt fyrir ráðgjafaþingið frumvarp kansellísins til tilskipunar um hefð og fyrningu. Var þar gert ráð fyrir að ákvæði Dönsku laga um hefð og fyrningu yrðu lögleidd hér á landi.

Í umræðum á ráðgjafaþinginu kom fram að algengt var að farið væri að ákvæðum Dönsku og Norsku laga um hefð enda þótt þau ákvæði hefðu ekki verið lögleidd hér. Skiptar skoðanir voru um þetta frumvarp. Þeir sem voru því fylgjandi töldu að hefðarlög gætu verndað eignarréttinn og leyst úr þeirri réttaróvissu sem ríkt hefði. Þeir sem andvígir voru tilgreindu ýmis rök gegn frumvarpinu. Í fyrsta lagi væru eignir og ítök oft langt hvert frá öðru og frá eigendum og þess vegna væri erfitt fyrir þá að verja rétt sinn gagnvart þeim sem vildu sölsa undir sig eignir þeirra í skjóli hefðarlaga. Að auki vísaði frumvarpið almennt til danskra lagareglna um hefð án þess að ljóst væri hver ákvæði lögleiða ætti hér. Ef hin danska hefð fengi lagagildi hér á landi gegn vilja þjóðarinnar þá væri það band á komið sem ekki yrði seinna leyst. Einnig var bent á að ákvæði Jónsbókar hefði ekki valdið neinum ágreiningi eða misskilningi fyrr en á síðustu tímum þegar íslenskir lögfræðingar hefðu farið að meta íslensk lög minna en hin dönsku. Loks tóku þeir fram að búast mætti við málaferlum sem ekki yrði séð fyrir endann á og myndu valda ærnum kostnaði ef frumvarpið yrði samþykkt. Lyktir málsins urðu þær að frumvarpið var fellt með 16 atkvæðum gegn 8 og engin tilskipun sett.[19]

Þrátt fyrir að Landsyfirréttur hefði um árabil dæmt eftir Dönsku og Norsku lögum fór að bera á efasemdum um gildi þeirra er leið á 19. öld. Loks var kveðið á um það í dómi 19. desember 1887 að enda þótt „eignar-hald á fasteign (possessio)“ hafi varað óátalið í 30–40 ár, veitti það eigi eignarheimild eftir íslenskum lögum.[20] Í dómi Landsyfirréttar frá 12. október 1896 var upprekstrarfélagi fjögurra hreppa í Mýrasýslu hins vegar dæmdur beinn eignarréttur að landsvæðinu Hellistungum á grundvelli upprekstur „um ómuna tíð“ og með skírskotan til Jónsbókar, 26. kap. llb. i.f.[21]

Samkvæmt framansögðu voru réttarreglur um hefð yfir fasteignum óljósar og lagaframkvæmd misvísandi allt til loka 19. aldar. Með setningu hefðarlaga, nr. 46/1905, fengust loks skýrar reglur á þessu sviði. Felld voru úr gildi þau ákvæði hér að lútandi sem löggjafinn taldi gildandi rétt, þ.e. ákvæði 26. kapítula landsleigubálks Jónsbókar sem og 16. gr. í erindisbréfi til biskupa frá 1. júlí 1746. Fleiri atriði tengd lögtöku hefðarlaga skipta og verulegu máli í þessu sambandi. Í greinargerð með frumvarpi til hefðarlaga segir svo:

---

18 *Tíðindi frá Alþingi Íslendinga. Fyrsta þing 1. júlí til 5 augúst 1845*. Reykjavík 1845. S. 2–12.

19 *Tíðindi frá Alþingi … 1845,* s. 466.

20 *Landsyfirrjettardómar og hæstarjettardómar í íslenzkum málum*. 3. b. (1886–1889). Reykjavík 1890. S. 236–241.

21 *Landsyfirrjettardómar og hæstarjettardómar í íslenzkum málum*. 5. b. (1895–1898). Reykjavík 1901. S. 327–330.

> Þar sem nú hefur fundizt ástæða til að leggja fyrir alþingi frumvarp til laga um hefð, þá byggist þetta ekki að eins á því, að eins og hefð er til í lögum allra siðaðra þjóða og hefur verið álitin nauðsynleg til að tryggja viðskiptalífið, eins muni vera þörf á þessu rjettartæki hjer á landi, heldur miklu fremur á því, að svo að segja árlega eykst þörfin á því fyrir landbúnaðinn að hafa greið og góð lántökuskilyrði, en eitt aðalskilyrði fyrir því er, að eigendur jarðanna hafi formlega eignarheimild fyrir jörðum sínum. Nú er það vitanlegt, að hjer á landi hafa menn verið mjög skeytingarlausir með að láta þinglýsa eignarheimildum sínum. Hefur löggjafinn fundið það vel, að þetta var óheppilegt fyrir viðskiptalífið, og sjest það meðal annars af því, að með lögum 15. febr. 1895 var fasteignarsölugjaldið afnumið, til þess að fá menn því heldur til að láta þinglýsa eignarheimildum sínum. …
>
> Auk framangreindra ástæðna fyrir því að lögleiða hefð hjer á landi, skal það einnig tekið fram, að með því að nú mun víðast vera búið að þinglýsa landamerkjum fyrir jörðum samkv. landamerkjalögum 17. marz 1882, þá er þar viss grundvöllur á að byggja um eignarhaldið milli jarðanna innbyrðis, og virðast því að miklu leyti burtfallnar ástæður þær, er menn höfðu á móti hefðinni 1845 …[22]

Af þessu má ráða að setning laga um hefð 1905 hafi verið þáttur í viðleitni löggjafans í lok 19. aldar og byrjun þeirrar 20. að skapa traustan grundvöll undir sölu, veðsetningu og skattlagningu jarða og annarra fasteigna, sjá einnig í köflum 5.2. og 5.5. Þess er jafnframt að geta að eitt meginhlutverk hefðar er að styðja við og auka réttarvernd eignarréttinda sem eru lögmæt einnig af öðrum ástæðum.[23]

Samkvæmt 1. gr. hefðarlaga má vinna hefð á hverjum hlut, jafnt fasteign sem lausafé, er getur verið eign einstakra manna, án tillits til þess, hvort hann var áður einstaks manns eign eða opinber eign. Niðurlag ákvæðisins verður ekki skilið svo að hefð verði ekki unnin á verðmætum sem ekki eru beinum eignarrétti háð. Þvert á móti verður að líta svo á að þar sem hægt er að hefða eign einstaklings eða hins opinbera sé því fremur hægt að hefða fasteignaréttindi sem ekki eru beinum eignarrétti háð.[24] Meginskilyrðið fyrir hefð á fasteign er 20 ára óslitið eignarhald sem fullnægir tilteknum huglægum og hlutlægum skilyrðum, sbr. 2. gr. laganna.

Ótvírætt er að virk yfirráð og bein hagnýting án löggernings eru veigamiklir þættir við mat á eignarhaldi samkvæmt hefðarlögum. Jafnframt hafa ráðstafanir að lögum, t.d. afsal eignar, veðsetning, stofnun ítaks og veiting leyfa til hagnýtingar eignar, verið taldar veigamikil vísbending um eignarhald. Þá getur viðhorf hefðanda og annarra aðila haft þýðingu í þessu sambandi, auk annarra atriða sem minna máli skipta.

Í Hæstarétti hafa gengið nokkrir dómar þar sem reynt hefur á hvort aðilar hafi hefðað beinan eignarrétt að afréttum eða öðrum svæðum utan landamerkja jarða. Ber hér að nefna H 1955 108 (Landmannaafréttardómur fyrri), H 1981 1584 (Landmannaafréttardómur síðari), H 1997 1162 (Auðkúluheiði) og H 1997 1183 (Eyvindarstaðaheiði). Í öllum tilvikum var eignarhefð talin ósönnuð en ekki örlar á ráðagerð um að eigendalaus svæði verði ekki hefðuð. Af þessum dómum er ljóst að hefðbundin afréttarnot, þ.e.a.s. sumarbeit og e.t.v. önnur takmörkuð notkun, eru ekki nægjanleg ein sér. Jafnframt

---

22 *Alþingistíðindi* 1905. A. Þingskjöl. Reykjavík 1905. S. 148, sbr. s. 426–428.
23 *Alþingistíðindi* 1905, A, s. 140. Gaukur Jörundsson, 1982–1983: *Eignarréttur* II, s. 156, 159.
24 Sbr. Gaukur Jörundsson: „Um afrétti og almenninga“ (óbirt fjölrit), s. 14–15.

virðast ráðstafanir að lögum, svo sem sala tiltekinna réttinda, ekki hafa þýðingu við þetta mat. Samt sem áður verður af þessum dómum ráðið að ekki sé útilokað að hefða eignarrétt að slíku landsvæði. Skilyrði til þess eru hins vegar þröng.

Þá kemur til skoðunar hverjar séu kröfur dómstóla til eignarhefðar þegar um er að ræða land sem liggur innan merkja jarðar. Í H 1997 2792 (Laugavellir) var eignarhefð viðurkennd, enda þótt not hefðanda, sem jafnframt studdi rétt sinn við kaupsamning, hefðu verið sambærileg afréttarnotum, þ.e. beit og eftir atvikum önnur þrengri nýting. Í H 1939 28 (Einarsnes) taldist eignarhefð einnig fullnuð, enda þótt eignarheimild væri sögð glötuð og ekki annar grundvöllur fyrir hendi en takmörkuð not.

Þá er og ljóst að nytjar af þessu tagi hafa ekki nægt til að vinna eignarhefð með útrýmandi hætti innan marka jarðar svo sem þau hafa verið afmörkuð í landamerkjabréfi hennar, sbr. H 1991 1444 (Skógar og Brúsholt) og H 1995 2120 (Nefsholt og Gata).

Það er áður rakið að skýrum réttarreglum um hefð var ekki til að dreifa fyrir setningu hefðarlaga nr. 46/1905. Í 12. gr. laganna kom fram að telja mætti eignarhald hefðanda fyrir gildistöku laganna til hefðartíma, þó þannig að engin hefð teldist fullnuð fyrr en í árslok 1910. Ljóst er að með þessu var ákveðið að hefðarlög giltu afturvirkt en ákvæðið tók þó aðeins til hefðarhalds sem fyrir hendi var við gildistöku laganna.

Um þýðingu venjuréttar er það að segja að afnot lands sem ekki uppfylla skilyrði hefðarlaga til hefðarhalds, geta ekki stofnað til eignarréttinda yfir landinu. Hins vegar kann viðurkennd beiting tiltekinna eignarráða, sem styðjast við aðrar eignarheimildir, að hafa áhrif á mat á því hvers eðlis eignarráðin eru, t.d. um sönnunarbyrði fyrir gildi eða efni eignarheimildar. Þýðing venju er því sönnunarlegs eðlis fremur en að þar geti verið um að ræða sjálfstæða eignarheimild.

3.3. Lög

Þá verður hugað að stofnun eignarréttinda með lögum. Átjánda öldin hefur löngum verið talin eitt mesta harðindatímabil í sögu þjóðarinnar og fjöldi jarða lagðist í eyði. Viðbrögð stjórnvalda voru þau að senda til landsins þriggja manna nefnd (landsnefndina fyrri) til að kynna sér landshagi og leggja fram tillögur um úrbætur. Það var við þessar aðstæður sem nýbýlatilskipunin um landnám og byggingu eyðijarða var gefin út, 15. apríl 1776. Í henni fólst heimild til að byggja jarðir á óbyggðum svæðum, jafnvel innan eignarlanda. Tilgangurinn var að hamla gegn fólksfækkun og eyðingu jarða með því að hvetja ungt fólk til að stofna heimili og byggja upp hin eyddu býli.

Samkvæmt ákvæðum tilskipunarinnar var skylt að taka í notkun „útlendi“ jarða sem lá notalaust og átti jarðeigandinn að hafa forgangsrétt til að byggja þar upp nýbýli. Ef hann gerði það ekki var öðrum látið það eftir. Á öðrum óbyggðum landsvæðum, þ. á m. „afréttaralmenningum“, höfðu allir jafnan rétt til að stofna nýbýli samkvæmt tilteknum reglum. Þetta gilti einnig um lönd og jarðir sem forðum voru í byggð en höfðu um

langan aldur legið í eyði. Var þá litið svo á að enginn gæti lengur talist eigandi eða erfingi slíkra jarða.

Nýbýlatilskipunin var í gildi í rúm hundrað ár en ekki verður séð að hún hafi borið þann árangur sem til var ætlast. Þó er talið að um þrjátíu jarðir og hjáleigur hafi verið byggðar fyrstu tíu árin sem tilskipunin var í gildi, flestar að frumkvæði þeirra sem töldust eigendur þessara eyðijarða. Sjaldgæft er því að stofnað hafi verið til eignarréttinda á grundvelli nýbýlatilskipunar.[25]

Í 1. gr. nýbýlalaga, nr. 15/1897, sem við tóku af nýbýlatilskipuninni var kveðið á um að nýbýli mætti stofna á eyðijörðum og í öðrum óbyggðum löndum, er enginn gæti sannað sína eign. Í 2. gr. laganna var kveðið sérstaklega á um það að nýbýlingur skyldi láta vita um fyrirætlun sína ef hann vildi stofna nýbýli á eyðijörð eða í óbyggðu landi og var þá gefinn sex mánaða frestur ef einhver vildi gefa sig fram með heimildarskírteini fyrir landinu. Skilyrði til stofnunar nýbýla voru þannig þrengd verulega og munu þess engin þekkt dæmi að nýbýli hafi verið reist á grundvelli þessara nýbýlalaga.[26]

[25] Þorkell Jóhannesson, 1950: *Saga Íslendinga*. 7. b. Reykjavík. S. 254–255.

[26] Þorkell Jóhannesson, 1948: *Alþingi og atvinnumálin. Landbúnaður og útvegsmál. Höfuðþættir*. (Saga Alþingis IV.) Reykjavík. S. 70.

4. FLOKKUN LANDS

4.1. Almennt

Flokkun lands á grundvelli eignarhalds hefur verið með ýmsu móti í íslenskum rétti og hugtakanotkun ekki alltaf samræmd. Lengst af var að meginstefnu til greint á milli *jarða* og *afrétta*, auk *almenninga*. Þessi skipting kemur þegar fram í Grágás og má glögglega sjá í eftirfarandi ákvæði Jónsbókar:

> Svá skulu almenningar vera sem at fornu hafa verit, bæði hit efra ok hit ytra; en ef menn skilr á, kallar annarr sér, annar afrétt eða almenning, þá festi sá lǫg fyrir er sér kallar ok stefni þing er menn eigu því máli at skipta, ok hafi haft upp þingboð fyrir fimt. [27]

Hér má að auki nefna tilskipun um veiði á Íslandi 1849 og frumvarp til landbúnaðarlaga 1878.[28] Í nýbýlatilskipun 1776 og landamerkjalögum, bæði 1882 og 1919, er gengið út frá flokkun lands í jarðir og afrétti en hugtakið almenningur er ekki notað. Þess í stað er í nýbýlatilskipun talað um „afréttaralmenninga“ og í landamerkjalögum um „aðrar óbyggðar lendur“.[29] Á síðari tímum hefur þessi flokkun riðlast, ný hugtök komið fram og hin eldri verið notuð í fleiri en einni merkingu.

Með þjóðlendulögunum er komið á þeirri nýskipan að land er flokkað í tvennt, *eignarland* og *þjóðlendu*, sjá 1. gr. laga nr. 58/1998. Eignarland er skilgreint sem „landsvæði sem er háð einkaeignarrétti þannig að eigandi landsins fer með öll venjuleg eignarráð þess innan þeirra marka sem lög segja til um á hverjum tíma.“ Þjóðlenda er skilgreind sem „landsvæði utan eignarlanda þó að einstaklingar eða lögaðilar kunni að eiga þar takmörkuð eignarréttindi.“ Hugtakið afréttur er ekki lengur notað sem lýsing á ákveðnu eignarformi lands og er skilgreint sem „landsvæði utan byggðar sem að staðaldri hefur verið notað til sumarbeitar fyrir búfé.“ Afréttur getur þannig verið hvort heldur er í eignarlandi eða þjóðlendu.

Hugtökin jörð, afréttur og almenningur samkvæmt hinni eldri flokkun hafa þýðingu við úrlausn mála á grundvelli þjóðlendulaga. Ræðst hún nánar af því hvernig þau falla að hugtökunum *eignarland* og *þjóðlenda*. Verður nú hugað að *jörðum*, *afréttum* og *almenningum* í þessu sambandi og einkanlega litið til stofnunar, nýtingar, afmörkunar og inntaks réttinda og skyldna. Óbyggðanefnd leggur þó áherslu á að sú flokkun er ekki fortakslaus og að dæmi finnist um landsvæði sem ekki verða felld í neinn framangreindra flokka, sbr. einnig umfjöllun í kafla 4.5.

---

27 *Jónsbók* 1904, s. 185 (52. k. llb). Sbr. einnig *Grágás. Lagasafn íslenska þjóðveldisins.* Gunnar Karlsson, Kristján Sveinsson, Mörður Árnason sáu um útgáfuna. Reykjavík 1992. S. 342, 369 (46. k., 74. k. lbþ.).

28 Frumvarp til landbúnaðarlaga fyrir Ísland (álit meirihlutans), Reykjavík 1877. Frumvarp til landbúnaðarlaga fyrir Ísland (álit minnihlutans). Reykjavík 1878. Sjá einnig 1.–2. gr. veiðitilskipunar frá 20. júní 1849 (*Lovsamling for Island*. 14. b. Kaupmannahöfn 1868. S. 316).

29 Í nýbýlatilskipuninni er greint á milli víðátta í byggðum sveitum, eignarlanda, afréttaralmenninga og loks eyðilanda og eyðijarða í byggð (*Lovsamling for Island.* 4. b. Kaupmannahöfn 1854. S. 251–257). Sjá 1. gr. landamerkjalaga nr. 5/1882 og 41/1919.

4.2. Jörð

Komið hefur fram að helstu stofnunarhættir beins eignarréttar hér á landi eru nám, hefð og lög. Samkvæmt því sem í Landnámu greinir voru sum landnám í öndverðu mjög stór en var smám saman skipt niður í smærri einingar, jarðir. Um þetta eru ýmis dæmi, sbr. t.d. eftirfarandi frásögn af Skalla-Grími Kveldúlfssyni:

> Skalla-Grímr var þar um vetrinn, sem hann kom af hafi, ok kannaði þá allt herað. Hann nam land útan frá Selalóni ok et efra til Borgarhrauns ok suðr allt til Hafnarfjalla, herað allt svá vítt sem vatnfǫll deila til sjóvar. …Síðan skipaði hann heraðit sínum félǫgum, ok þar námu margir menn síðan land með hans ráði. Skalla-Grímr gaf land Grími enum háleyska fyrir sunnan fjǫrð á milli Andakílsár ok Grímsár; hann bjó á Hvanneyri. Úlfr hét son hans, faðir Hrólfs í Geitlandi.[30]

Allt frá tíma Grágásar hafa íslensk lög gert ráð fyrir að landsvæði jarðar væri afmarkað með landamerkjum.[31] Þannig er mælt fyrir um það í Jónsbók að við sölu lands skyldu aðilar „kveða á um merki með sér, um land ok skóga ok engjar ok reka, veiðar ok afréttu ef eru, ok allra gœða skulu þeir geta þeira, er því landi eigu at fylgja, þó at þat sé í ǫnnur lǫnd, eða aðrir menn eigi þanneg tǫk“. Jafnframt var seljanda jarðar skylt að ganga á merki innan tólf mánaða, með þeirri undantekningu m.a. að eigi var „skylt at ganga á merki þar er fjǫll þau eru, er vatnfǫll deilaz millum heraða, ok eigi er skylt at ganga ór búfjárgangi á fjǫll upp, kveða skal þar á merki“[32]. Væri uppi ágreiningur um eignarhald á tilteknu landsvæði og „kallar annarr sér, annarr afrétt eða almenning“ skyldi leysa úr því máli eftir ákveðnum reglum. Í því fólst m.a. að sá „er sér kallar þá jǫrð“ þurfti að leiða fram vitni máli sínu til stuðnings. Svardagi vitnis skyldi vera á þessa leið: „þat hefir ek heyrt, at þar skilr mark á meðal eignar bónda ok almennings eða afréttar …“[33]

Með landamerkjalögum, nr. 5/1882, var þó fyrst kveðið á um almenna skyldu landeiganda eða umráðamanns jarðar til að setja glögg landamerki fyrir jörð sinni, þar sem þau voru ekki fyrir, halda þeim við og skrásetja, sbr. 1.–3. gr. Samsvarandi ákvæði eru í 1.–3. gr. núgildandi landamerkjalaga, nr. 41/1919.

Þá kemur til skoðunar hver hafi verið réttur jarðeiganda innan merkja jarðar sinnar. Þar verður einna helst litið til þeirra landsnytja sem lengst hafa verið til umfjöllunar í löggjöf hér á landi, þ.e. beitar, veiði, vatns, reka og jarðefna. Síðar verður vikið að hliðstæðum atriðum varðandi afrétti.

Frá tíma Grágásar og fram á þennan dag hefur landeigandi átt beit og annan jarðargróður á jörð sinni, sjá nánar í kafla 4.7. Hann hefur sjálfur stjórnað því hvenær, hversu lengi og hvaða fjölda fjár þar væri beitt.

---

30 *Landnámabók* 1986, s. 71, sbr. einnig s. 139–146, 230–232.
31 *Grágás* 1992, s. 342 (46. k. lbþ.).
32 *Jónsbók* 1904, s. 124 (6. k. lbb). Samkvæmt ákvæðum Jónsbókar voru menn einnig í vissum tilvikum skyldir til að gera svokallaðan „löggarð“ um töðuvöll sinn, engjar og einnig bæja á milli, sbr. bls. 159-163 (31.–32. k. llb.).
33 *Jónsbók* 1904, s. 186 (52. k. llb.).

Á sama tíma hefur að meginreglu verið kveðið á um einkarétt jarðeiganda til veiði fugla, fiska og annarra nytjadýra á jörð sinni.[34] Í sumum tilvikum hefur beinlínis verið tekið fram að rétt landamerki jarðar hverrar skyldu ráða veiði á landi.[35]

Hér má að auki nefna þá meginreglu vatnalaga, nr. 15/1923, að vatnsréttindi fylgi landareign hverri, sbr. ákvæði 2. gr.[36] Regla þessi á rætur að rekja til ákvæða Grágásar og Jónsbókar.[37] Um vatnsréttindi voru þó að sönnu fábrotin fyrirmæli lengst af í íslenskri löggjöf og lutu þá fyrst og fremst að notum vatns til neyslu og áveitu. Stóð um það nokkur fræðilegur ágreiningur í hvaða mæli vatnsréttindi tilheyrðu viðkomandi fasteign og endurspeglast sá ágreiningur m.a. í viðhorfum innan Fossanefndarinnar svo-kölluðu sem lagði drögin að gildandi löggjöf um vatnsréttindi, vatnalögum nr. 15/1923.[38] Með þeim var sú tilhögun þó óumdeilanlega staðfest að allir helstu þættir vatnsréttinda og vatnsnota tilheyrðu þeirri fasteign sem land ætti undir vatninu, þ.m.t. orkunýtingarrétturinn, sbr. 49. gr. laganna. Hefur það enn frekar verið staðfest með síðari niðurstöðum Hæstaréttar, sbr. t.d. H 1955 431 og H 1963 173. Með lögtöku laga nr. 57/1998 var jafnframt staðfest að eigandi fasteignar færi með eignarráð þess grunn-vatns sem undir fasteign hans fyndist.

Á sama hátt hefur sú meginregla gilt að hver maður ætti reka fyrir sínu landi.[39] Reka-bálkur Jónsbókar er að stærstum hluta enn í gildi, sjá nánar í kafla 4.9.

Af ákvæðum Grágásar um rétt leiglendings til mótaks í leigulandi og Jónsbókar um sams konar rétt til torfskurðar verður jafnframt ályktað að jarðeigandi hafi átt einkarétt til jarðefna á jörð sinni.[40] Sama meginregla virðist koma óslitið fram í síðari tíma löggjöf.[41] Framangreind lagaákvæði miðast við og endurspegla tilganginn með stofnun hverrar jarðar, að stunda þar búskap og nýta þannig landið til viðurværis.

---

34 Sjá t.d. *Jónsbók* 1904, s. 188–192 (56.–57. k. llb.); 1. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849; 1. mgr. 121. gr. vatnalaga, nr. 15/1923; 1. mgr. 2. gr. laga um lax- og silungsveiði, nr. 61/1932; 2. gr. laga um lax- og silungsveiði, nr. 112/1941; 1. mgr. 2. gr. laga um fuglaveiðar og fuglafriðun, nr. 63/1954; 1. mgr. 2. gr. laga um lax- og silungsveiði, nr. 53/1957; 1. mgr. 2. gr. laga um fuglaveiðar og fuglafriðun, nr. 33/1966; 1. mgr. 2. gr. laga um lax- og silungsveiði, nr. 76/1970, og 2. mgr. 8. gr. laga um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, nr. 64/1994.

35 Sjá t.d. 3. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849; 1. mgr. 4. gr. laga um fuglaveiðar og fuglafriðun, nr. 63/1954 og 1. mgr. 4. gr. laga um fuglaveiðar og fuglafriðun, nr. 33/1966.

36 Sjá nú einnig 2.–3. gr. laga nr. 57/1998 um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu.

37 Sjá t.d. *Grágás* 1992, s. 324–325, 350–351 (34., 35. og 52. k. lbþ.). *Jónsbók* 1904, s. 188–190 (56. k. llb.).

38 Ólafur Lárusson sýnist þó hafa verið þeirrar skoðunar að vatnsréttindi, þ.m.t. réttur til grunnvatns, hafi jafnan fylgt landareign og studdi þá skoðuna sína m.a. túlkun ákvæða Grágásar og Jónsbókar þ.a.l., sbr. Ólafur Lárusson, Skrifaðir kaflar úr hlutarétti, Vatnsrjettur, Reykjavík 1929. Í H 1963 173 segir síðan beinlínis að það sé forn regla í íslenskum rétti að hver maður eigi vatn og veiði fyrir sinni jörð, sbr. 56. kap. llb. Jónsbókar.

39 Sbr. *Jónsbók* 1904, s. 134–136, 194–196 (6. og 60. k. llb.).

40 Sjá *Grágás* 1992, s. 345 (48. k. lbþ.). *Jónsbók* 1904, s. 135–136 (6. og 7. k. llb.).

41 Sjá 3. k., 8.–10. gr. tilskipunar frá 13. júní 1787 um verslunar og siglingamálefni á Íslandi (*Lovsamling for Island*. 5. b. Kaupmannahöfn 1855. S. 454–455), 1. mgr. 3. gr. og 13. gr. námulaga, nr. 61/1907, 1. gr. námulaga, nr. 24/1973 og 3. gr. laga um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, nr. 57/1998.

Þá hafa eigendur og ábúendur jarða átt sérstökum lögákveðnum skyldum að gegna. Nefna má að samkvæmt ákvæðum Grágásar og Jónsbókar skyldu þeir bera boð um þinghald milli bæja.[42] Höfuðskyldan hefur þó fyrr og síðar falist í skattgreiðslum.

Elsta dæmi um jarðamat á Íslandi er að finna í tíundarlögunum 1096/97.[43] Tíund var í reynd 1% eignarskattur sem lagður var á jarðnæði bænda og flestar aðrar eigur landsmanna. Með jarðabókum á 17. öld og síðar leituðust stjórnvöld við að fá sem gleggsta hugmynd um skattskyldar jarðeignir í landinu og verðmæti þeirra og eru dæmi um að reynt hafi verið að meta jarðir að nýju til að komast sem næst raunvirði þeirra. Sjá nánar í kafla 5.2.

Notkun hugtaksins *jörð* í löggjöf hefur verið breytileg og á stundum óljós. Þannig bregður fyrir hugtakinu *aðalbóli* í Grágás og *höfuðbóli* í Jónsbók þegar rætt er um þær jarðir sem síst skyldi farga undan ættargóssi. Hugtakið *staður* er einnig víða notað í heimildum um sérstakan flokk kirkjujarða. Það táknaði fyrst og fremst full eignarráð kirkjustofnunar yfir heimalandi sínu.[44]

Í Grágás og Jónsbók er ekki minnst á hjáleigur enda var leiguliða óheimilt að leigja út frá sér nema með leyfi landeiganda.[45] Ekkert virðist þó hafa verið því til fyrirstöðu að sjálfseignarbóndi leigði öðrum skika af landi sínu. Sjálft hugtakið *hjáleiga* kemur ekki fyrir í heimildum fyrr en í byrjun 15. aldar.[46] Fram að þeim tíma voru önnur hugtök notuð eins og *heimalönd*, *smálönd* og *hjábýli*.[47] Hjáleigubyggð mun fyrst hafa myndast á 13. öld en vaxið mjög á 14. öld.[48]

Sumar hjáleigur urðu til í sellöndum þegar reynt var að breyta selstæði í varanlegan bústað.[49] Á grundvelli nýlegra rannsókna hefur þeirri kenningu verið haldið fram að seljabúskapur hafi mjög snemma orðið mikilvægur þáttur í íslenskum landbúnaði. Þar er jafnframt dregin sú ályktun að selstæði hafi í fyrstu verið í heimalöndum en snemma færst yfir á svæði sem öllum var heimilt að nýta. Þessi sameiginlegu sellönd hafi síðan

42 *Grágás* 1992, s. 182 (42. k. um fjárleigur). *Jónsbók* 1904, s. 106–108, 110–112 (29. og 32. k. ffb.).
43 Sjá einnig t.d. lög um fasteignamat, nr. 22/1915, 3/1938, 70/1945, 28/1963, 94/1976, 6/2001.
44 Sbr. Magnús Stefánsson 2000: *Staðir og staðamál. Studier i islandske egenkirkelige og beneficialrettslige forhold i middelalderen*. I. Bergen. S. 35.
45 *Grágás* 1992, s. 344 (48. k. lbþ.).
46 *Íslenskt fornbréfasafn*. 3. b. Kaupmannahöfn 1896. S. 660 (árið 1401). Ólafur Lárusson (1944) telur elstu öruggu heimildina þar sem *hjáleiga* kemur fyrir vera frá 1431 (*Byggð og saga*. Reykjavík. S. 55).
47 Árni Daníel Júlíusson, 1996: *Bønder i pestens tid. Landbrug, godsdrift og social konflikt i senmiddelalderens islandske bondesamfund*. Kaupmannahöfn. S. 94.
48 Helgi Þorláksson, 1991: *Vaðmál og verðlag*. Reykjavík. S. 462–463.
49 Sbr. *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.* 4. b. Kaupmannahöfn 1925 og 1927. S. 398. *Jarðabók Árna og Páls* 5 (Kph. 1931–1933), s. 98. *Jarðabók Árna og Páls* 6 (Kph. 1938), s. 231. *Jarðabók Árna og Páls* 7 (Kph. 1940), s. 232. *Jarðabók Árna og Páls* 8 (Kph. 1926), s. 382, 398, 431. *Jarðabók Árna og Páls* 9 (Kph. 1930), s. 335. *Jarðabók Árna og Páls* 10 (Kph. 1943), s. 4, 298. *Jarðabók Árna og Páls* 11 (Kph. 1943), s. 13, 66, 96, 98, 111, 123, 148, 153, 225, 252, 257, 272, 280, 333, 347, 368.

komist í einkaeigu eða ábúendur einstakra jarða gert tilkall til þeirra.[50] Um þetta verður þó varla fullyrt nema hvert tilvik sé skoðað sérstaklega.

Hvernig sem til hjáleigubúskapar var stofnað í öndverðu var lengi ekki gert ráð fyrir að hjáleigur væru tíundaðar sérstaklega í jarðabókum. Það er ekki fyrr en í tilskipun um nýtt jarðamat frá 1. september 1848 að kveðið er á um að hjáleigur skuli metnar sem sérstakar jarðir ef þær hafi sín sérstöku landamerki og virðist þeirri reglu hafa verið fylgt í löggjöf eftir þann tíma.

Lögbýli var annað hugtak yfir jörð og þá gjarnan notað til að greina á milli *heimajarðar* og hjáleigu. Elstu dæmi þess í Orðabók Háskólans eru frá 16. öld. Í Grágás kemur þó fyrir hugtakið *lögbú* þegar rætt er um þá menn sem rétt sé að kveðja til búakviðar, en merkingin er að öðru leyti óljós. Í Jarðabók Árna og Páls má einnig sjá þess merki að lögbýli hafi verið skilgreint sem jörð er ætti skyldurekstur á afrétt.[51] Þau hugtök sem hér hefur verið gerð grein fyrir lýsa mismunandi tegundum jarða en veita ekki frekari vitneskju um eignarréttarlega þýðingu hugtaksins jörð í samanburði við hugtökin afréttur og almenningur.

Þá kemur til athugunar hvort land innan jarðar geti haft mismunandi eignarréttarlega stöðu.

Hugtakið *heimaland* kemur víða fyrir í heimildum, ekki síst máldögum. Í Jónsbók birtist það fyrst í fyrirsögn 53. kafla landsleigubálks: „Um afréttarfé ef það gengur í heimaland.“ Einnig er minnst á það í réttarbót Hákonar Magnússonar konungs árið 1305:

> Þat er góðr vilji várr um geldfé at þat sé sektalaust í heimalǫndum ef hreppstjórar og grannar lofa ok gefa enga sǫk á því.[52]

Hér sýnist *heimaland* merkja jörð aðskilda frá því landsvæði þar sem geldfé gengur að jafnaði, þ.e. afrétti.

Í máldögum er heimaland haft um þá jörð sem kirkja stóð á, stundum til aðgreiningar frá öðrum jörðum sem eignaðar voru kirkjunni. Í yngri heimildum eru þó dæmi um að heimaland hafi verið sérstök bújörð, aðskilin frá þeirri jörð sem hún heyrði undir. Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns segir t.d. um jörðina Íshól í Ljósavatnshreppi að hún sé eign staðarins í Laufási og kallist „heimaland þess staðar“, þó að þaðan liggi næstum hálf önnur þingmannaleið, eða 50 km, til Íshóls.[53]

Einnig hefur verið bent á að í heimildum frá 18. öld virðist heimaland stundum vera haft um „einskonar millistig á milli lögbýlis og hjáleigu, þó skyldara hjáleigu“. Býli sem á þennan hátt nefnist heimalönd í fyrrgreindum heimildum séu einatt mjög forn hjálönd eða hjáleigur sem byggst hafi áður en kom til hinnar eiginlegu hjáleigubyggðar.

---

50 Hitzler, Egon 1979: *Sel – Untersuchungen zur Geschichte des isländischen Sennwesens seit der Landnahmezeit.* Ósló. S. 213–215, 226.

51 *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.* 13. b. *Fylgiskj*öl. Reykjavík. S. 24.

52 *Jónsbók* 1904, s. 292.

53 *Jarðabók Árna og Páls* 11, s. 143.

Venjuleg merking orðsins heimaland sé önnur, þ.e. afmörkuð landareign ákveðinnar, einstakrar jarðar heima fyrir, gagnstætt afrétti.[54]

Hugtök þau sem hér hefur verið fjallað um koma víða fyrir í fjallskilareglugerðum án þess að þau séu skilgreind nánar. Þó er að finna undantekningar eins og fjallskilareglugerð fyrir Mýrasýslu, nr. 88/1892, en þar segir meðal annars svo í 4. gr.:

> *Heimalönd*. Heimaland jarðar liggur umhverfis bæ hennar og út frá túni, og er hvergi sundur skorið af annarri landareign. Sumra jarða heimalandi utanhúss má aftur skipta í tvennt:
> a. *Búfjárhagar* er sá hluti af landareign jarðar, er búpeningur hennar gengur jafnaðarlega í árið um kring. Hér með teljast og engjar í heimalöndum. Flestra jarða heimaland heyrir allt undir þennan staflið.
> b. *Útlenda* kallast hér sá hluti af heimalandi jarðar, er liggur út frá búfjárhögum hennar á eina hlið eða fleiri, og verður sökum fjarlægðar eða afstöðu eigi varinn almennings fé, eða notaður stórum meir til sumarbeitar af ábúanda þeirrar jarðar en mörgum öðrum. Þetta á aðeins við um landmiklar jarðir, er liggja við afrétt.[55]

Í tilvitnaðri fjallskilareglugerð er gert ráð fyrir að útlenda sé hluti heimalands. Sami eða svipaður skilningur kemur reyndar fram í nýbýlatilskipuninni 15. apríl 1776 þegar fjallað er um „útlendi“ eignarlanda en þar skyldi jarðeigandinn hafa forgangsrétt til að byggja upp nýbýli. Einnig er rétt að benda á það sem Þorvaldur Thoroddsen segir í riti sínu Lýsing Íslands að útlendur „[heiti] þeir hlutir af heimalandi, er liggja út frá búfjárhögum“.[56]

Í löggjöf tuttugustu aldar gætir þess í sívaxandi mæli að þær fasteignir eða fasteignaréttindi sem áður höfðu án sundurgreiningar verið felld undir jarðarhugtakið séu flokkaðar og skipt upp með nýjum hætti. Í fjölda laga er vikið að hugtökunum jörð, lögbýli, landareign lögbýla, eyðijarðir og heimaland jarða. Settar eru fram ýmsar skilgreiningar, sem oft vísa til annarra laga að einhverju leyti.[57]

Niðurstaða óbyggðanefndar er sú að almennt megi gera ráð fyrir því að jörð sé landsvæði sem upprunalega hefur verið ráðstafað úr einstökum landnámum, stofnað til nýbýlis á eða eignarhefð unnin yfir. Tilgangurinn með stofnun hverrar jarðar hefur verið að stunda þar búskap árið um kring. Samt sem áður getur að sjálfsögðu verið land innan jarðar sem ekki verður nýtt til landbúnaðar, enda getur setning merkja hæglega hafa tekið mið af öðrum atriðum. Nýting landsins hefur ráðist af búskaparháttum og umfangi bús á hverjum tíma. Innan merkja jarðar sinnar hefur eigandi farið með umráð og hagnýtingu, ráðstafanir með löggerningum, veðsett jörðina og látið hana ganga að erfðum, á sama hátt og gildir um eignarland almennt.

Landsvæði hverrar jarðar hefur frá öndverðu borið að afmarka með landamerkjum. Óbyggðanefnd telur hvorki verða ráðið af eldri né yngri löggjöf að almennt séð hafi verið gert ráð fyrir því að land innan jarðar hafi mismunandi eignarréttarlega stöðu.

---

54 Björn Teitsson,1973: *Eignarhald og ábúð á jörðum í Suður-Þingeyjarsýslu 1703–1930*. Reykjavík. S. 78–79.

55 *Stjórnartíðindi fyrir Ísland árið 1892*. B-deild. Reykjavík 1892. S. 140.

56 Þorvaldur Thoroddsen, 1919: *Lýsing Íslands*. 3. b. Kaupmannahöfn. S. 189.

57 Sjá t.d. vatnalög, lög um lax- og silungsveiði, jarðalög, ábúðarlög og lög um fasteignamat.

Heimaland jarðar sýnist að jafnaði hafa tekið til alls lands henni tilheyrandi, gagnstætt hins vegar afréttum. Ekki virðist almennt hafa verið gert ráð fyrir skiptingu jarðar í heimaland, undirorpið sérstakri og meiriháttar nýtingu, og annað land, úthaga eða afréttarland, í takmarkaðri notum. Einstök dæmi um slíka skiptingu finnast þó og eins kann það í öðrum tilvikum að valda nokkrum vafa þegar undir einstakar jarðir lá eða liggur sjálfstætt afréttur, sjá einnig kafla 4.4. og 4.5. Í slíkum tilvikum er þó oft fyrir að fara glöggum og óumdeildum merkjum milli heimajarðar og afréttar, sbr. t.d. afréttina Auðkúluheiði og Eyvindarstaðaheiði. Af slíkum einstökum dæmum verða hins vegar engar almennar ályktanir dregnar um mismunandi eignarréttarlega stöðu lands innan jarðar. Sýnist þvert á móti mega leggja þá meginreglu til grundvallar að heimaland jarðar nái til alls lands henni tilheyrandi, nema sérstök frávik leiði til annars.

Það er því niðurstaða óbyggðanefndar að líkur séu á því að land sem samkvæmt fyrirliggjandi heimildum er eða hefur verið jörð eða hluti hennar sé beinum eignarrétti háð.

Þó svo að hugtakanotkun hafi ekki fyrr og síðar verið samræmd milli einstakra laga á þessu sviði, er ekki þar með sagt að hún stangist á. Mestu máli skiptir í þessu sambandi að við það mat sem fram fer fyrir óbyggðanefnd sýnist eftir sem áður mega líta til hinnar fornu og almennu skiptingar í *jarðir*, *afrétti* og *almenninga*, þar sem *jörð* hefur þá réttarstöðu og réttarsögulegu stöðu, sem hér hefur verið gerð grein fyrir.

4.3. Almenningar

Hugtakið almenningur hefur haft margræða merkingu í löggjöf fyrr og síðar. Hefðbundin greining gerir ráð fyrir að almenningar séu á landi, hafi og í vötnum en hugtakið hefur allt eins verið notað um ítaksrétt, t.d. rétt til nytja af skógi eða fjöru.[58] Eftirfarandi umfjöllun miðast fyrst og fremst við landalmenninga, þ.e. afmarkað landsvæði. Um slík landsvæði giltu tilteknar reglur sem einkum vörðuðu rétt til beitar, veiði og reka.

Fræðimenn hefur greint á um hvernig háttað sé eignarrétti að almenningum og hvort þá sé fyrst og fremst að finna inn til lands eða út við haf.[59] Sett hefur verið fram sú kenning að land sé annað hvort eignarland eða almenningur. Almenningar séu svæði inn til lands sem fjórðungsmenn hafi átt saman á grundvelli Grágásar og síðar Jónsbókar. Þar væri um að ræða sektarfé til fjórðungsmanna, land sem varð eftir þegar farið var að setja merki á milli býla, eða ónumið land.[60] Eignarrétturinn hefði flust yfir til ríkisins ekki síðar en við gildistöku nýbýlatilskipunarinnar 1776. Hugtakið afréttur fæli einvörðungu í sér ítaksrétt í almenningsland, þ.e. ríkisland, að þeim tilvikum undan-

58 Sjá t.d. *Íslenskt fornbréfasafn.* 2. b. Kaupmannahöfn 1893. S. 305, 310, 620, 708, 866, 868–869. *Íslenskt fornbréfasafn.* 4. b. Kaupmannahöfn 1897. S. 141. *Íslenskt fornbréfasafn.* 9. b. Reykjavík 1909–1913. S. 642.

59 Sbr. Þorvaldur Thoroddsen 1919, s. 187–189.

60 Bjarni Jónsson frá Vogi, 1917–1919: *Almenningar og afrjettir.* Nefndarálit meiri hluta Fossanefndar (B). S. 20–22, 24. Sjá hins vegar Eggert Briem, 1917: „Um afrjettir og almenninga." *Lögrjetta* 11. apríl 1917. S. 61–62.

skildum þegar um beitiland tilheyrandi einstökum jörðum væri að ræða.[61] Ítaksrétturinn fæli fyrst og fremst í sér rétt til beitar og veiði. Þessum sömu sjónarmiðum var haldið fram af hálfu ríkisins í H 1981 1584 (Landmannaafréttardómur síðari) en var hafnað.

Einnig hafa komið fram gerólíkar kenningar um almenninga. Almenningar hafi legið við sjó og verið veiðistöðvar en ekki grasnytjar eða upprekstrarlönd til fjalla. Þeir hafi orðið til löngu eftir að landið var numið, með samkomulagi við landeiganda. Alþýða manna í fjórðungnum hafi þá öðlast þar þau réttindi sem lög gerðu ráð fyrir í almenningum, yfirleitt gegn greiðslu tolls.[62]

Helsta ákvæði Grágásar um almenninga hljóðar svo:

> Það er mælt að almenningar eru á landi hér. Það er almenning er fjórðungsmenn eiga allir saman. Þar eiga menn að fiskja og fygla svo að koma þangað er mánaður lifir vetrar og vera þar sjö mánaði. Þá skal almenning liggja fimm mánaði svo að sá einn skal þá beita er næstur býr. Þar eiga menn að höggva við og telgja og færa til skips eða búða, og er þá heilagur viðurinn.[63]

Helsta ákvæði Jónsbókar um almenninga hljóðar svo:

> Þat eru almenningar er at fornu hafa verit. Sætr má hverr þeira gera er þann almenning eigu er vill at sitja í sumarsetri, ef þat er ór búfjárgangi. En ef tveir menn ganga báðir í eina sláttu senn, hafi báðir þat er þeir slá. En ef þá skilr á, hvárr þeira fyrri orti á, hafi sá sitt mál er sannar með einseiði, nema hinn hafi fleiri vátta í móti. Fiskivǫtn ǫll i almenningi eru ǫllum jafnheimil; þar megu menn fiskja ok fygla. Engi skal beita almenning frá krossmessu á vár ok til Bótólfsvǫku; þar eigu menn at telgja við ok færa til skips eða búða, ok er þá heilagr viðrinn. Nú koma menn þar ǫðru skipi ok fá eigi þar farm, en aðrir hafa meirr en farm sínu skipi, hvárt er þat er viðr eða hvalr, þá er rétt at þeir taki farm sínu skipi, ok bœti hinum fyrir starf sitt. Nú kemr hvalr, þá er menn eru í almenningi, þá skal boð upp skera sá er næstr býr ok láta fara alla vega sem dagr deiliz; sekr er hann sex aurum við konung, ef hann skerr eigi boð upp, en eyri hverr er fellir, nema nauðsyn banni …[64]

Samkvæmt Jónsbók var gerður sá meginmunur á almenningum og afréttum að í þeim fyrrnefndu mátti slá og gera sel en í þeim síðarnefndu ekki.[65]

Því hefur verið haldið fram að ýmis ákvæði Jónsbókar um almenninga upp til fjalla miðist við aðstæður í Noregi en ekki á Íslandi.[66] Í því sambandi hefur verið bent á beina samsvörun tveggja helstu ákvæða Jónsbókar um þetta efni, í 52. og 59. k. llb., við norsk lög.[67] Óvíst er því að hve miklu leyti þau hafa haft raunverulega þýðingu hér á landi, a.m.k. er ljóst að afréttarsvæði er að finna víða um land en almenninga „hið efra“ sér lítinn stað. Að löggjöf frátalinni eru heimildir um þá ekki aðrar en örnefni á stöku stað. Heimildir um almenninga við sjávarsíðuna eru hins vegar allnokkrar. Þá sjaldan vísað

---

61 Bjarni Jónsson frá Vogi 1917–1919, s . 27–30.
62 Eggert Briem 1917, s. 61–62.
63 *Grágás* 1992, s. 369 (74. k. lbþ.).
64 *Jónsbók* 1904, s. 193–194 (59. k. llb.).
65 *Jónsbók* 1904, s. 176, 193 (46. og 59. k. llb.).
66 Eggert Briem 1917, s. 61–62.
67 Sjá eldri Frostaþingslög (k. XIV, 7 og 8) og landslög Magnúsar Hákonarsonar (llb., 61. k.) í *Norges gamle love indtil 1387*. 1. b. Christiania 1846. S. 250–251. *Norges gamle love indtil 1387*. 2. b. Christiania 1848. S. 144–145.

er í fyrrnefnt ákvæði Jónsbókar virðist hafa verið um slíka almenninga að ræða.[68] Hins vegar verður ekki séð að almenningur hafi almennt verið notað um óbyggð svæði sem enginn hafði nytjar af. Um slík svæði virðist fremur hafa verið notað orðið óbyggðir, stundum e.t.v. einnig öræfi.[69]

Þess eru samt sem áður ýmis dæmi í síðari tíma löggjöf að fjallað sé um almenninga.[70] Hugtakið er þá oft notað í mun víðtækari merkingu en áður. Þannig er gert ráð fyrir að almenningar séu landsvæði sem enginn aðili geti talið til einstaklingseignarréttinda yfir.[71] Ekki er þá gerður greinarmunur á annars vegar almenningum skv. hinum eldri skilningi hugtaksins, og hins vegar öræfasvæðum, sem engar hefðbundnar nytjar eru af.[72]

Óbyggðanefnd telur að heimildir bendi ekki til að hér á landi hafi verið að finna afmörkuð landsvæði inn til landsins sem lotið hafi reglum um almenninga. Hafi einhvern tíma svo verið, hefur munur á þeim og afréttum orðið lítill eða enginn er tímar liðu fram.[73] Heimildir skortir hins vegar um hvernig það kann að hafa gerst. Í því sambandi má benda á að í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns eru jöfnum höndum notuð orðin afréttur og almenningur eða almenningsafrétt, þegar um er að ræða afrétt sem margir nota sameiginlega.[74] Þá er ljóst að stærstur hluti lands utan einstakra jarða hefur fyrr og síðar verið í afréttarnotum. Samkvæmt þessu verður ekki talið að hugtakið almenningur hafi mikið sjálfstætt gildi við mat á grunneignarrétti á landi sem verið hefur í slíkum notum. Ekki er þó útilokað að slík landsvæði finnist og eins getur hugtakið haft þýðingu við mat á takmörkuðum eignarréttindum.

4.4. Afréttir

Uppruni hugtaksins *afréttur* er óljós en sett hefur verið fram sú kenning að afréttur hafi í upphafi merkt þá athöfn að reka geldfé úr heimahögum til fjarlægara beitilands. Síðar

---

68 Sjá t.d. *Íslenskt fornbréfasafn.* 8. b. Reykjavík 1906–1913. S. 485. Að vísu kemur hugtakið almenningur fyrir sem afmarkað beitiland í svonefndum Þjórsártungudómi, en um sanngildi hans leikur vafi. Sbr. Aðalgeir Kristjánsson og Stefán Karlsson, 1979: „Fimm hundruð ára dómur eða fals?“ *Gripla* III. S. 104–114.

69 Sbr. *Jarðabók Árna og Páls* 13, s. 43.

70 Sjá t.d. 1. gr. nýbýlalaga, nr. 15/1879 ásamt fylgiskjölum þeirra laga, 4. gr laga um afréttarmálefni, fjallskil o.fl., nr. 42/1969, 4. gr. laga um afréttarmálefni, fjallskil o.fl., nr. 6/1986.

71 Gaukur Jörundsson, 1982–1983: *Eignaréttur* II, s. 133. Þorgeir Örlygsson: „Um eignarhald á landi og náttúruauðlindum.“ *Afmælisrit: Gaukur Jörundsson sextugur 24. september 1994*. Reykjavík. S. 576. Sjá einnig 2. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849; 2. mgr. 5. gr. laga um fuglaveiðar og fuglafriðun, nr. 63/1954; 2. mgr. 5. gr. laga um fuglaveiðar og fuglafriðun, nr. 33/1966; 1. mgr. 8. gr. laga um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, nr. 64/1994; 8.–1. gr. tilskipunar frá 13. júní 1787 um verslunar og siglingamálefni á Íslandi. Sjá einnig 1. gr. námulaga, nr. 50/1909.

72 Sbr. t.d. 1. gr. landamerkjalaga, nr. 5/1882, 1. mgr. 1. gr. landamerkjalaga, nr. 41/1919.

73 Ólafur Lárusson, 1950*: Eignarréttur.* Reykjavík. S. 83.

74 Sbr. *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.* 12. b. Atriðisorðaskrá. Reykjavík 1990. S. 7 (almenningsafrétt, almenningur).

hafi það að auki farið að merkja réttinn til að reka fé í þetta beitiland. Loks hafi þriðja merkingin komið við hlið hinna, þ.e. svæðið sem rekið var á.[75]

Afréttur hefur oft verið skilgreindur sem afmarkað landsvæði, að jafnaði utan byggðar, sem að fornu og/eða nýju hefur verið nýtt sem sumarbeitiland.[76] Þessi skýring virðist komast einna næst því sem sagt er um afrétti í Grágás og Jónsbók.[77]

Allt frá tíma Grágásar hafa íslensk lög fyrst og fremst gert ráð fyrir að afréttur væri afmarkaður frá aðliggjandi jörðum, fremur en að þess gerðist þörf að hann væri skýrt afmarkaður í heild sinni. Í kafla 4.2. var gerð grein fyrir ákvæðum Jónsbókar um úrlausn ágreinings er „kallar annarr sér, annarr afrétt eða almenning“ og merkjalýsingu (eða merkjagöngu) við sölu lands. Sá er næstur bjó afrétt gat stefnt þeim við sig til garðlags er afréttinn áttu, að tilteknum skilyrðum uppfylltum.[78] Ákvæði Grágásar voru mjög keimlík því sem hér hefur verið lýst en ekki eins ítarleg. Í landamerkjalögum, nr. 5/1882, er einungis kveðið á um að landamerkjum afrétta og annarra óbyggðra lendna skuli haldið við „að því leyti því verður við komið“. Skylda jarðeigenda til merkjasetningar, viðhalds merkja og skrásetningar þeirra er hins vegar afdráttarlaus. Landamerkjalög, nr. 41/1919, sem enn gilda, verður að skilja svo að landamerki afrétta skuli skrásett. Hins vegar kemur skýrt fram að einungis skuli setja merki og halda við merkjum ef sá krefst þess sem land á að afrétti. Enn sem fyrr miðast því ákvæði landamerkjalaga fyrst og fremst við að afmarka lönd jarða. Síður er talin þörf á að afmarka afrétti í heild sinni með skýru móti. Sjá nánar í kafla 5.5.

Ætla má að sum afréttarlönd hafi legið innan upphaflegra landnáma. Önnur hafa legið utan þeirra. Sú kenning hefur verið sett fram að réttur til afrétta hafi í upphafi orðið til með afnotanámi á landi sem hvorki var háð eignarrétti einstaklinga né ríkis.[79] Af heimildum verður hins vegar ekki ráðið að landnámsmenn hafi numið land til annars en fullrar eignar. Afréttir virðast þannig hafa orðið til á þrennan hátt. Í fyrsta lagi er mögulegt að landsvæði hafi verið numið, gengið kaupum og sölum og fyrr eða síðar verið lagt til afréttar. Í öðru lagi getur verið um það að ræða að land hafi verið numið en beinn eignarréttur ekki yfirfærst og fallið niður. Í aldanna rás hafi menn óátalið farið að nýta svæðið sem afrétt. Í þriðja lagi kann ónumið landsvæði að hafa verið tekið til afnota sem afréttur, enda þótt með óformlegum hætti væri.

Með tilliti til uppruna afrétta má flokka þá í þrennt. Í fyrsta lagi er um þá afrétti að ræða sem kalla má *samnotaafrétti*. Þar er um að ræða afrétti sem skv. elstu heimildum hafa verið í sameiginlegum notum jarða í tilteknu sveitarfélagi eða á afmörkuðu svæði. Sýnast afréttir þeir sem lögbækurnar tóku til einkum falla í þennan flokk. Óhætt sýnist

---

75 Bjarni Jónsson frá Vogi 1917–1919, s. 43.

76 Efnislega svo í lögum um afréttarmálefni, fjallskil o.fl. Sjá jafnframt 1. gr. þjóðlendulaga, nr. 58/1998.

77 *Jónsbók* 1904, s. 176–177, 187 (46. og 54. k. llb.). Sbr. einnig Grágás 1992, s. 330–331, 340, 342 (38., 44. og 46. k. lbþ.).

78 *Jónsbók* 1904, s. 187 (54. k. llb.).

79 Þórður Eyjólfsson: „Um afrétti og réttindi, sem afréttareign fylgja.“ September 1970 (ópr. fjölr.). S.1.

að álykta sem svo að hluti þeirra landsvæða, a.m.k., sem viðkomandi afréttir taka og/eða tóku til hafi legið utan þeirra svæða sem numin voru en eignarheimildir snemma fallið niður, hafi svo verið. Rétturinn til þeirra hafi orðið til með því að íbúar byggðarlagsins hafi tekið viðkomandi landsvæði, sem legið hefur utan þáverandi byggðarmarka, til sumarbeitar fyrir búpening og eftir atvikum annarra takmarkaðra nota.

Í öðru lagi er um að ræða *afrétti einstakra jarða og stofnana*, en þar er um þá afrétti að ræða sem skv. elstu heimildum tilheyrðu einstökum jörðum, lögpersónum eða stofnunum, fyrst og fremst kirkjunum. Rekstur annarra aðila var þá heimill skv. venjum og samningum, en gegn greiðslu afréttartolls. Umræddir afréttir eru að meginstefnu til skildir frá viðkomandi heimajörð með sjálfstæðum merkjum eða í sumum tilvikum af öðrum fasteignum. Tilurð þessara afrétta er ekki með öllu ljós en þeim skýringum hefur m.a. verið hreyft að umræddir afréttir hafi verið hluti af landnámi einstakra landnámsjarða, en vegna legu sinnar, landkosta og búskaparhátta verið nýttir til upprekstrar.

Í þriðja lagi er svo um það að ræða að land eða hluti lands einstakra jarða hafi verið lagt til afréttar.

Eignarréttarleg þýðing hugtaksins í löggjöf hefur verið á reiki. Hefðbundin greining gerir ráð fyrir að afréttir verið flokkaðir í þrennt. Í fyrsta lagi er um að ræða afrétti sem eru fullkomið eignarland, t.d. þegar lönd jarðar hafa verið lögð til afréttar. Í öðru lagi geta afréttir verið í afréttareign, og hún eingöngu talin fela í sér þrengri eignarráð, fyrst og fremst beitarrétt og veiði. Í þriðja og síðasta lagi er um að ræða afréttarítök sem felast þá í rétti jarðar eða jarða til upprekstur á afrétt tilheyrandi annarri jörð eða stofnun, oftast gegn gjaldi. Sá afréttur getur verið hvort heldur er háður beinum eignarrétti eða einungis afréttareign, sbr. fyrri flokkana tvo. Hugtakið afréttareign getur svo haft víðtækari skírskotun, þ.e. framangreint afbrigði takmarkaðra eignarréttinda að landi.

Þá kemur til skoðunar hver hafi verið réttur manna til landsnytja innan afrétta (og almenninga). Þar verður einna helst litið til þeirra landsnytja sem lengst hafa verið til umfjöllunar í löggjöf hér á landi, þ.e. beitar, reka, veiði, vatns og jarðefna, sbr. kafla 4.2.

Frá tíma Grágásar og fram á þennan dag hefur verið kveðið á um það í löggjöf hverjir mættu reka á afrétt, hvenær, hversu lengi mætti beita þar og hverjar skorður yrðu settar við fjölda fjár. Ákvæði Grágásar og Jónsbókar miðuðust við afrétt er menn „eigu tveir eða fleiri saman.“ Samkvæmt lögum um afréttamálefni, fjallskil o.fl., nr. 42/1969 áttu „allir búfjáreigendur, sem landsafnot hafa í hreppi eða á félagssvæði …“ upprekstrarrétt á afrétt hrepps eða annars upprekstrarfélags. Um upprekstrarrétt á afréttarland, sem lá undir einstaka jörð eða stofnun, fór hins vegar eftir fornri venju eða samningum. Sömu reglur er að finna í núgildandi lögum um afréttamálefni, fjallskil o.fl., nr. 6/1986.[80] Sjá nánar í kafla 4.7.

[80] *Jónsbók* 1904, s. 176–177 (46. k. llb.). *Grágás* 1992, s. 330–331 (38. k. lbþ.). Lög um afréttamálefni, fjallskil o.fl., nr. 42/1969, 7.–8. gr., og nr. 6/1986, 7.–8. gr.

Ákvæði lögbókanna um beit í almenningi voru rýmri en varðandi afréttina. Enn fremur var tekið fram að hver sem vildi mætti gera sel í almenningi, en það var bannað í afréttum, og öllum var heimilt að nýta sér reka í almenningi, hvort heldur var viður eða hvalur, svo framarlega sem hann hafði ekki áður verið öðrum merktur, sjá nánar í kafla 4.9.[81]

Í Grágás er kveðið á um rétt manna til að veiða í almenningum.[82] Sams konar ákvæði voru í gildi samkvæmt Jónsbók.[83] Ekki er minnst á afrétti sérstaklega í þessu sambandi. Árið 1849 er gefin út tilskipun um veiði á Íslandi og réttur til veiði á afréttum, sem fleiri eigi saman, bundinn við þá menn sem afrétt heyri til en í almenningum er veiði öllum mönnum jafnheimil.[84] Með lögum nr. 63/1954 eru reglur um fuglaveiðar rýmkaðar mjög og öllum íslenskum ríkisborgurum heimilaðar fuglaveiðar í almenningum og afréttum utan landareigna lögbýla, enda gæti enginn sannað eignarrétt sinn til þeirra. Heimild til dýraveiða í almenningum og afréttum utan landareigna lögbýla, enda geti enginn sannað eignarrétt sinn til þeirra, er veitt íslenskum ríkisborgurum og erlendum ríkisborgurum með lögheimili hér á landi með lögum nr. 64/1994.[85]

Engin sérákvæði hafa verið í íslenskri löggjöf um vatnsréttindi á afréttum og almenningum. Miklar deilur urðu um það í byrjun síðustu aldar hvernig eignarrétti að vatni væri háttað, í tilefni af auknum möguleikum til nýtingar vatnsorku. Lyktir urðu þær að í vatnalögum, nr. 15/1923, er sett sú almenna regla að vatnsréttindi fylgi eignarrétti að landi. Þess skal þó getið að við undirbúning vatnalaganna var Fossanefndin svokallaða sammála um að ríkið ætti öll vatnsréttindi utan landareigna einstakra manna.[86]

Með vatnalögum, nr. 15/1923, var heimild til veiða í vötnum á afréttum og almenningum, sem héruð ættu eða notuðu með löglegri heimild og væru ekki einstaks manns eign, bundin við héraðsmenn. Öllum var hins vegar heimil veiði í vötnum á afréttum og almenningum og öðrum lendum utan landareigna lögbýla, enda gæti enginn sannað einstaklingsréttar heimild til þeirra. Umrædd regla þótti ekki fyllilega skýr og var það fyrst með dómi Hæstaréttar í Landmannaafréttarmálinu, H 1955 108 og með gildistöku 5. gr. lax- og silungsveiðilaga nr. 53/1957 sem tekið var af skarið um það, og án tillits til þess hvort að fyrir lægi sönnun um eignarrétt að viðkomandi landsvæði, að veiði í vötnum á afrétti tilheyrði búendum sem upprekstrarrétt ættu á afréttinn til búsþarfa á sama hátt sem verið hefði enda væri veiðiréttur í þeim vötnum ekki í einkaeign, sbr. nú 5. gr. laga nr. 76/1970 um lax- og silungsveiði.

---

81 *Jónsbók* 1904, s. 193–194 (59. k. llb.). Grágás 1992, s. 369 (74. k. lbþ.).
82 *Grágás* 1992, s. 349, 369 (50. og 74. k. lbþ.).
83 *Jónsbók* 1904, s. 193–194 (59. k. llb.).
84 Sjá 2. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849.
85 Sjá 2. mgr. 5. gr. laga um fuglaveiðar og fuglafriðun, nr. 63/1954, 2. mgr. 5. gr. laga fuglaveiðar og fuglafriðun, nr. 33/1966 og 1. mgr. 8. gr. laga um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, nr. 64/1994.
86 Nefndarálit minnihluta Fossanefndar, bls. IV og 32 og Nefndarálit meirihluta Fossanefndar, sbr. 16. og 17. gr. þess frumvarps og athugasemdir við þær greinar.

Allt að einu þykir verða að skýra 5. gr. lax- og silungsveiðilaga til samræmis við eignarhald viðkomandi afréttar/landsvæðis og að hún samkvæmt hljóðan sinni taki fyrst og fremst til samnotaafrétta. Lúti viðkomandi landsvæði, þ.e. afréttur beinum eignarrétti er veiðirétturinn að sama skapi á hendi þess sama aðila og fer með hinar beinu eignarréttarheimildir, skv. meginreglu 1. mgr. 2. gr. laga nr. 76/1970, einstaklinga, sveitarfélaga eða annarra. Sé afréttarland ekki undirorpið beinum eignarrétti, en allt að einu í afréttareign ákveðinna aðila, sbr. flokkunin í afrétti kirkna og stofnana hér að framan og afréttareignin eftir atvikum verið framseld sem slík, þá er ástæða til þess að ætla að veiðiréttur sé á hendi þess aðila sem er handhafi afréttareignarinnar. Á öðrum þeim landsvæðum sem hvorki falla í flokk afrétta né sýnt verði fram á tilvist einstaklingseignarréttarheimilda til veiði þá tilheyrir veiðiréttur, að óbreyttu, íslenska ríkinu, sbr. 1. mgr. 2. gr. laga nr. 58/1998.[87]

Í Grágás og Jónsbók er ekki fjallað um rétt til jarðefna utan eignarlanda. Með tilskipun frá árinu 1878 er mælt fyrir um heimild hvers og eins til hagnýtingar tilgreindra jarðefna á fjöllum, þjóðvegum og öðrum stöðum, sem einskis eign væru. Árið 1907 er kveðið á um það í lögum að landssjóður teljist námueigandi í „afrjettum, almenningum og öræfum, sem ekki eru metin til dýrleika“.[88]

Skyldur þeirra er hagsmuna hafa átt að gæta á afréttum hafa fyrst og síðast falist í að fylgja lagareglum, samþykktum eða samningum um tilhögun nýtingarinnar. Heimildir benda ekki til þess að afréttir hafi verið tíundaðir sérstaklega til skatts fyrr en á 20. öld. Sjá nánar í kafla 5.2.

Frá tíma nýbýlatilskipunarinnar 1776 má, a.m.k. framan af, merkja þann mun á samnotaafréttum og afréttum einstakra jarða og stofnana að löggjafinn hefur talið sig hafa rýmri heimildir til að skipa málum á hinum fyrrnefndu.[89] Í nýbýlatilskipuninni er einn flokkur óbyggðra landsvæða nefndur *afréttaralmenningur,* sbr. kafla 4.3. Það hugtak á sér eldri sögu og kemur m.a. fyrir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns í svipaðri merkingu og *samnotaafréttur.* Í nýbýlatilskipuninni virðist ekki gert ráð fyrir að afréttaralmenningar séu háðir beinum eignarrétti en viðurkennt að eigendur og ábúendur nærliggjandi jarða kunni að eiga þar einhvern nýtingarrétt.

Í 1. gr. nýbýlalaga, nr. 15/1897, sem við tóku af nýbýlatilskipuninni segir svo:

---

87 Sjá 123. gr. vatnalaga, nr. 15/1923, lög um lax- og silungsveiði, nr. 61/1932; lög um lax- og silungsveiði, nr. 112/1941; 5. gr. laga um lax- og silungsveiði, nr. 53/1957 og 5. gr. laga um lax- og silungsveiði, nr. 76/1970.

88 Sbr. tilskipun frá 13. júní 1787 um verslunar og siglingamálefni á Íslandi, 8.–10. gr.; 13. gr. námulaga, nr. 61/1907; og 1. gr. námulaga, nr. 50/1909. Í síðari löggjöf um þetta efni er ekki fjallað sérstaklega um afrétti og almenninga.

89 Skýr dæmi um þetta má sjá í 1. og 4. gr. nýbýlalaga frá 1897, hugsanlega 2. gr. veiðitilskipunar frá 20. júní 1849, 1. og 13. gr. námulaga nr. 61/1907, 1. mgr. 12. gr. laga um fasteignamat og fasteignaskráningu nr. 28/1963, 7. og 8. gr. laga um afréttamálefni, fjallskil o.fl. nr. 6/1986, sbr. greinargerð með upphaflegu frumvarpi til þeirra laga. Auk þess má benda á þau gögn sem lágu til grundvallar þingsályktunartillögum frá 1917 og 1919 og svo sjálfum vatnalögunum frá 1923. Það veldur þó vafa að í viðkomandi lögum eru ekki alltaf gerðir fyrirvara vegna þeirra landsvæða eða afrétta sem sveitarfélög hafa eignast á síðari tímum og eiga hugsanlega fullkomnar eignarheimildir fyrir.

> Nýbýli má stofna á eyðijörðum og í öðrum óbyggðum löndum, er enginn getur sannað sína eign. Svo má og stofna nýbýli í afrjettum, er sveitarfélög eiga, og almenningum, ef sveitarstjórnir þeirra sveitarfélaga er afrjettina eiga eða eiga hagsmuna að gæta í almenningnum, leyfa það, og sýslunefndin veitir til þess samþykki sitt.

Í 2. gr. laganna er kveðið sérstaklega á um það að nýbýlingur skuli láta vita um fyrirætlun sína ef hann vilji stofna nýbýli á eyðijörð eða í óbyggðu landi og var þá gefinn sex mánaða frestur ef einhver vildi gefa sig fram með heimildarskírteini fyrir landinu.

Í upphaflegu frumvarpi til nýbýlalaga var ekki miðað við afrétti sveitarfélaga heldur afrétti ótilgreint. Stjórnarráðið taldi það hins vegar ekki ætlun þingsins að lögin tækju til afrétta sem væru eign einstakra aðila, jarða eða kirkna og því var orðalagi ákvæðisins breytt til þessa horfs.

Á sama tíma sýnast afréttir einstakra jarða og stofnana hafa verið aðgreindir frá samnotaafréttum og þá yfirleitt ekki neinir fyrirvarar gerðir varðandi grunneignarrétt jarðeigandans. Sama afstaða endurspeglast og í þeim sölum ríkisjarða sem áttu sér stað á fyrstu áratugum aldarinnar en þá voru afréttir einstakra jarða og stofnana seldir, að því er virðist sem bein og fyrirvaralaus eignarlönd.[90] Breytingar má þó merkja í síðari tíma löggjöf þar sem ekki virðist gerður neinn grundvallarmunur á samnotaafréttum og afréttum einstakra jarða og stofnana.[91]

Dómstólar hafa frá árinu 1955 fjallað um eignarréttartilkall einstaklinga, sveitarfélaga og ríkis til einstakra afrétta.[92] Í H 1955 108 (Landmannaafréttardómur fyrri) og H 1981 1584 (Landmannaafréttardómur síðari) var tekist á um eignarréttartilkall að Landmannaafrétti. Í fyrra málinu var beinu eignarréttartilkalli afréttarhafa hafnað, enda voru þeir ekki taldir hafa sýnt fram á tilvist slíks réttar, hvorki fyrir nám, löggerninga, hefð né með öðrum hætti. Afnot sem falist hefðu í sumarbeit fyrir sauðfé, veiði og öðrum takmörkuðum notum styddu ekki eignarréttartilkall í beinni merkingu. Í H 1969 510 (Nýjabæjarafréttur), H 1971 1137 (Reyðarvatn) um afrétt Lundarreykjadalshrepps austan Reyðarvatns, H 1997 1162 (Auðkúluheiði) og H 1997 1183 (Eyvindarstaðaheiði) var eignarréttartilkalli afréttarhafa í öllum tilvikum hafnað.

Auk þeirra atriða sem réðu tilhögun sönnunarbyrði í Landmannaafréttardóminum fyrri sýnast lega, staðsetning og landshættir hafa áhrif, sem og upplýsingar sem raktar verða til Landnámu og þá eru gerðar kröfur um heimildir varðandi órofa framsal réttinda yfir viðkomandi afréttum. Afsöl og/eða aðrar eignarheimildir sýnast þá ekki heldur duga einar og sér heldur eru þær kröfur gerðar að meintur rétthafi sýni fram á að sá sem afsalaði hafi í raun verið réttilega komin að umræddum réttindum. Í H 1971 1137 (Reyðarvatn) var eignarréttur Andakílshrepps að afrétti sínum staðfestur en til af-

---

90 Sjá H 1994 2227 (Geitland) og H 1997 1162 (Auðkúluheiði).

91 Í dæmaskyni má benda á að samkvæmt ákvæði 2. mgr. 5. gr. laga nr. 33/1966 um fuglaveiði og fuglafriðun og 2. gr. námulaga nr. 24/1973, sbr. athugasemdir með þeirri grein, sýnist sönnunarbyrðin um beinan eignarrétt að afrétti í öllum tilvikum hvíla á þeim aðila, sem heldur slíkum rétti fram.

92 Sjá jafnframt Lyfrd. eldri VII-223 og Lyfrd. yngri V-327.

réttarins hafði sérstaklega verið lögð Gullberastaðatunga, úr landi jarðarinnar Gullberastaða. Til athugunar í því sambandi er einnig niðurstaðan í H 1975 55, landamerkjamáli á Arnarvatnsheiði, þar sem engir fyrirvarar voru a.m.k. gerðir um eignarrétt Hálsa- og Reykholtsdalshreppa að afrétti sínum, landsvæði sem fyrrum hafði verið skipt út úr jörðinni Kalmanstungu.

Séu framangreindir dómar skoðaðir með hliðsjón af því sem áður greindi um flokkun afrétta með tilliti til uppruna virðist óhætt að fella Landmannaafrétt undir *samnotaafrétt*, sbr. H 1955 108 og H 1981 1584. Þá sýnast afréttir Lundarreykjadalshrepps austan Reyðarvatns, Auðkúluheiði og Eyvindarstaðaheiði verða felldir undir flokkinn *afréttir einstakra jarða og stofnana*, sbr. H 1971 1137, H 1997 1162, H 1997 1183 og að auki H 1969 510 (Nýjabæjarafréttur). Loks virðast Gullberastaðatunga við Reyðarvatn og Kalmanstunguland á Arnarvatnsheiði dæmi um það að *lönd eða hluti lands einstakra jarða hafi verið lögð til afréttar*, sbr. H 1971 1137 og H 1975 55.

Óbyggðanefnd telur ekki hægt að útiloka að landsvæði sem samkvæmt fyrirliggjandi heimildum eru samnotaafréttir hafi verið numin eða á annan hátt orðið undirorpin beinum eignarrétti. Samhengi eignarréttar og sögu liggur hins vegar ekki fyrir. Nýting landsins hefur fyrr og síðar fyrst og fremst falist í sumarbeit fyrir búfénað. Reglur um afmörkun á afréttum hafa verið mun rýmri en varðandi jarðir og fyrst og fremst miðast við hagsmuni eigenda aðliggjandi jarða. Þá er ljóst að löggjafinn hefur ráðstafað eignarréttindum á afréttum til annarra en afréttarhafa og ekki lagt á þá sömu skyldur og eigendur jarða. Í stað þeirra almennu heimilda til umráða, hagnýtingar, ráðstöfunar o.s.frv. sem eigandi jarðar hefur um aldir verið talinn fara með hefur einungis verið um að ræða heimildir til takmarkaðrar nýtingar sem snemma urðu lögbundnar. Með vísan til úrlausna dómstóla er ljóst að beinn eignarréttur verður ekki byggður á slíkum notum. Það er því niðurstaða óbyggðanefndar að líkur séu á því að land sem samkvæmt fyrirliggjandi heimildum er samnotaafréttur sé þjóðlenda.

Að því er varðar afrétti einstakra jarða og stofnana, virðist munurinn sá að réttindi einstakra jarða til landsvæðisins og tilheyrsla þess í því sambandi eru meiri en varðandi samnotaafréttina. Jafnframt hefur löggjafinn ekki ráðstafað eignarréttindum á slíkum svæðum á sama hátt og á samnotaafréttum. Hvort tiltekinn afréttur einstakrar jarðar eða stofnunar er undirorpinn beinum eða óbeinum eignarrétti heimajarðar er hins vegar ekki einhlítt og verður að meta í hverju tilviki fyrir sig. Kröfur dómstóla til sönnunar að því er varðar annars vegar afrétti einstakra jarða og stofnana og hins vegar samnotaafrétti virðast þó sambærilegar.

Um lönd eða hluta lands einstakra jarða sem lagt hefur verið til afréttar vísast til kafla 4.2. um hugtakið *jörð*, sbr. einnig H 1971 1137 (Reyðarvatn) og H 1975 55 (Arnarvatnsheiði).

4.5. Jörð eða afréttur?

Hér hefur að framan verið gerð grein fyrir þeirri flokkun lands sem byggt var á fram að gildistöku þjóðlendulaga og fól í sér skiptingu í jarðir, afrétti og almenninga. Í kafla 4.2. kemur fram að jörð sé landsvæði sem upprunalega hefur verið ráðstafað úr einstökum landnámum, stofnað til nýbýlis á eða eignarhefð unnin yfir. Um hugtakið jörð segir einnig að þó svo hvorki verði ráðið af eldri né yngri löggjöf að almennt sé gert ráð fyrir því að land innan jarðar hafi mismunandi eignarréttarlega stöðu, annars vegar heimaland, undirorpið sérstakri og meiriháttar nýtingu, og hins vegar annað land, úthagi eða afréttarland í takmarkaðri notum, þá finnist allt að einu einstök dæmi um slíka skiptingu. Af slíkum dæmum verði þó engar almennar ályktanir dregnar um mismunandi eignarréttarlega stöðu lands innan jarðar.

Afrétti hefur óbyggðanefnd flokkað í þrennt á grundvelli uppruna, sbr. kafla 4.4. Í fyrsta lagi samnotaafrétti, þ.e. þá afrétti sem skv. elstu heimildum hafa verið í sameiginlegum notum jarða í tilteknu sveitarfélagi eða á afmörkuðu svæði. Í öðru lagi afrétti einstakra jarða og stofnana, sem skv. elstu heimildum tilheyrðu einstökum jörðum, lögpersónum eða stofnunum, fyrst og fremst kirkjunum. Umræddir afréttir eru að meginstefnu skildir frá viðkomandi heimajörð með sjálfstæðum merkjum eða, í sumum tilvikum, af öðrum fasteignum. Í þriðja lagi er um að ræða jarðir sem að hluta eða öllu leyti hafa verið lagðar til afréttar og gilda þar um sambærilegar sönnunarkröfur og um eignarhald að landi jarða yfirleitt.

Til viðbótar og fyllingar þessum meginforsendum er óhjákvæmilegt að huga nokkru nánar að ákveðnum tilvikum sem virðast á mörkum framangreindra flokka. Innan merkja jarða kunna að finnast svæði sem kölluð eru afréttur en hafa þó ekki sjálfstæða afmörkun. Jafnvel er sá möguleiki fyrir hendi að þau séu á einhvern hátt afmörkuð. Hér má einnig nefna svæði sem kölluð eru afréttarland, fjallhagi, beitiland, upprekstrarland eða eru auðkennd með sambærilegum hætti. Í þessu þarf ekki að felast mismunandi eignarréttarleg staða lands innan jarðarinnar. Hugsanlegt er að vísað sé til gamalgróinnar notkunar á viðkomandi jarðarhluta sem beitarlandi. Þýðing hugtaksins afréttur hefur lengi verið á reiki og ekki ósennilegt að notkun þess í tímans rás sé með einhverjum afbrigðum, e.t.v. tengdum staðháttum. Í sveitarfélögum þar sem ekki finnast afréttir samkvæmt þeirri flokkun sem óbyggðanefnd hefur lagt til grundvallar kann það jafnvel að vera notað um fjalllendi jarða á svæðinu almennt. Það er mat óbyggðanefndar að slík aðstaða ein og sér, og þá einkum ef svæði er kallað afréttur án sjálfstæðrar afmörkunar, raski ekki þeim eignarréttarlegu forsendum, þ.m.t. sönnunarstöðu, sem óbyggðanefnd hefur byggt á viðvíkjandi réttarstöðu jarða. Gera þarf hins vegar skýran greinarmun á tilvikum af þessu tagi og afréttum einstakra jarða eða stofnana sem eru skildir frá viðkomandi heimajörð með sjálfstæðum merkjum eða öðrum fasteignum.

Í þessu samhengi skal það rifjað upp að land jarða kann að vera nýtt sem beitiland með svipuðum hætti og afréttir, jafnvel þannig að viðkomandi landsvæði sé alfarið tekið undir fjallskilaframkvæmd. Eins og fram kemur í almennri umfjöllun óbyggðanefndar

um fjallskil, sbr. kafla 4.7., gefur slík tilhögun ein og sér hins vegar enga vísbendingu um eðli eignarhalds að því landi. Í sögulegu ljósi getur það þó haft þýðingu við sönnunarmat um tilvist eignarréttar ef einstök landsvæði, sem gert er tilkall til sem hluta jarðar, hafa verið nýtt sem upprekstrarland af einhverju tagi af eigendum og ábúendum annarra jarða. Einstök tilvik af þessum toga verður að meta sérstaklega.

4.6. Jöklar

Í Landnámu er þess hvergi getið að menn hafi numið jökla til eignar, og kann því að hafa verið trúað að þar byggju hálftröll eða goðumlíkar persónur (sbr. frásagnirnar um Bárð Snæfellsás og Hallmund í Balljökli). Enda þótt jöklar séu ekki nefndir sérstaklega í lögbókunum fornu verður sú ályktun dregin að lögsaga þjóðveldisins hafi einnig náð til þeirra; sakamenn voru a.m.k. ekki óhultir á „fjöllum“ og í „óbyggðum“.[93] Ef marka má frásögn Grettis sögu hafa grið milli manna tekið jafnt yfir fjöll og jökla sem byggðar lendur.[94]

Því hefur verið haldið fram að einhverjir hinna norsku landnámsmanna hafi þekkt jökla af eigin raun úr heimkynnum sínum. Hins vegar er erfitt að segja til um hversu nákvæm og víðtæk þekking þeirra á jöklum var.[95] Elsta lýsing á jöklum á Íslandi er í riti Saxo Grammaticus (Saxa hins málspaka), *Gesta Danorum*, sem samið var um 1200. Þar er í fyrsta skipti lýst hreyfingu skriðjökla, nánar tiltekið hverfihreyfingu, þegar neðri hluti jökulsins hverfist upp á yfirborðið.[96] Saxi lýsir þessu sem furðufregn, og er alls ekki víst að frumbyggjar Íslands hafi í öndverðu verið betur að sér en hann um þann eiginleika skriðjökla að færast úr stað.[97] Hér er einnig ástæða til að benda á það sem stendur í formála Guðmundar sögu Arasonar eftir Arngrím ábóta Brandsson (rituð um 1350):

> Á sjánum liggja þeir hafísar, at með sínum ofvægilegum vexti taka þeir at fylla norðrhöfin, en yfir háfjöll landsins svo *óbræðiligir jöklar* með yfirvættis hæð og vídd, at þeim mun ótrúligt þykkja, sem fjarri eru fæddir.[98]

Landsmenn áttu eftir að komast að því, þótt síðar yrði, að stærð jökla var ekki föst og óbreytanleg heldur gátu þeir hlaupið fram í náttúruhamförum eins og gerðist við eldgosið í Knappafellsjökli 1362. En hægfara breytingar gátu einnig átt sér stað, og má nefna sem dæmi að um 1700 var landnámsbærinn Fell (Fjall) við Breiðá kominn undir jökul.[99] Um svipað leyti (1695) lauk Þórður Þorkelsson Vídalín Skálholtsrektor við rit-

---

93 Sbr. *Grágás* 1992, s. 472. *Jónsbók* 1904, s. 43, 272–273.

94 *Íslendinga sögur*. 6. b. Guðni Jónsson bjó til prentunar. [Reykjavík] 1953. S. 233 (72. k.): „Nú skulum vér vera sáttir ok sammála hverr við annan í huga góðum, hvárt sem vér finnumst á fjalli eða fjöru, skipi eða skíði, jörðu eða jökli, í hafi eða á hestbaki…“

95 Sigurður Þórarinsson, 1960: „Glaciological Knowledge in Iceland before 1800. A Historical Outline.“ *Jökull. Ársrit Jöklarannsóknafélags Íslands*. S. 1–2, 15.

96 Sigurður Þórarinsson 1960, s. 14–15.

97 Sbr. Saxo Grammaticus, 1985: *Danmarks Krønike*. Kaupmannahöfn. S. XXII–XXIII.

98 *Byskupa sögur*. 3. b. Hólabyskupar. Guðni Jónsson bjó til prentunar. [Reykjavík] 1953. S. 150. (Skáletur óbn.)

99 *Landnámabók* 1986, s. 233 (1. nmgr.).

gerð sína um jökulfjöll á Íslandi þar sem hann, sennilega fyrstur manna, setti fram frostþenslukenninguna svonefndu til skýringar á jöklaskriði.[100] Þá er þess að geta að jökulhlaup voru eitt af því sem Árni Magnússon og Páll Vídalín áttu að gefa sérstakan gaum að þegar þeir voru sendir í rannsóknarleiðangur um landið í byrjun 18. aldar.[101]

Jökull hefur verið skilgreindur sem massi af ís og snjó sem orðinn er þjáll og hreyfanlegur og hnígur og skríður undan eigin fargi.[102] Í aðdraganda að setningu vatnalaga í byrjun 20. aldar var ágreiningur um eignarrétt að vatni og eignarhæfi þess. Niðurstaðan varð sú að í vatnalögum, nr. 15/1923, er ekki kveðið á um eignarrétt landeiganda að vatni á landi sínu heldur felst í þeim að landeigandi á aðeins þann rétt sem lögin heimila honum sérstaklega. Þar var raunar um að ræða allar helstu hagnýtingarheimildir vatns.[103] Vatnalögin gera mun á mismunandi afbrigðum vatns en um jökla er ekki fjallað sérstaklega.

Eignarréttarleg staða jökulsvæða hefur ekki verið til sérstakrar umfjöllunar í íslenskri lögfræði. Jöklar hafa einna helst verið nefndir sem dæmi um óbyggð svæði sem enginn hafi nytjar af, eða landalmenninga samkvæmt síðari tíma flokkun. Með því hefur þó alls ekki verið útilokað að jökull geti fallið innan eignarlands og jafnvel gerður skýr fyrirvari um að sá möguleiki væri fyrir hendi.[104]

Í almennum athugasemdum við frumvarp til þjóðlendulaga kemur fram að byggt sé á nokkrum meginatriðum, m.a. þessum:

> Tekið verði upp nýtt hugtak fyrir landsvæði utan eignarlanda, þjóðlenda. Þetta hugtak taki til þeirra landsvæða sem nú eru ýmist nefnd afréttur, almenningur, óbyggðir eða hálendi utan eignarlanda. Jöklar, sem ekki teljast innan eignarlanda, falli undir flokk þjóðlendna.[105]

Um jökla er ekki fjallað að öðru leyti í greinargerðinni og þeir eru ekki nefndir í ákvæðum laganna.

---

100 *Dissertationcula de montibus Islandiæ chrystallinis* (Smárit um jökulfjöll Íslands) (sbr. Sigurður Þórarinsson 1960, s. 16–17).

101 *Jarðabók Árna og Páls* 13, s. 38.

102 Minnisblað Odds Sigurðssonar, jöklafræðings, til óbyggðanefndar, dags. 13.1.2003.

103 Um aðdragandann að setningu vatnalaganna, sjá t.d. Gaukur Jörundsson, 1982–83: *Eignaréttur* I. Reykjavík. S. 43.

104 Sbr. þessi orð Sigurðar Líndals: „Auk afrétta og almenninga kunna að vera til lönd inni á hálendinu, til dæmis öræfa- og jöklasvæði, sem enginn einstaklingur getur leitt heimildir að eða skírskotað til sérréttinda yfir né heldur neinn almannaréttur er bundinn við“ („Eignarréttur á landi og orkulindum.“ *Sérprentun úr skýrslu aðalfundar Sambands íslenskra rafveitna* 1983. S. 18). – Sbr. einnig Þorgeir Örlygsson: „Landalmenningur er landsvæði, sem enginn aðili telur til einstaklingseignarréttinda yfir. Nú á tímum er erfitt að benda á staði, sem ótvírætt verða taldir til landalmenninga, þótt e.t.v. sé það ekki útilokað. Miðað við landnýtingu og búskaparhætti síðustu áratugi má ætla, að erfitt sé að finna landsvæði utan fullkominna eignarlanda og sérstakra friðlanda, sem ekki hafa að einhverju marki verið nýtt til sauðfjárbeitar eða sauðfé farið þar um á sumrin og verið smalað að hausti. Ekki er þó hægt að útiloka, að slík svæði finnist inni á hálendinu. Jöklar landsins, að því marki sem þeir falla ekki innan fullkominna eignarlanda, teljast að öllum líkindum almenningar“ („Um eignarhald á landi og náttúruauðlindum.“ *Afmælisrit: Gaukur Jörundsson sextugur 24. september 1994*. Reykjavík 1994. S. 592).

105 Þskj. 598. Alþtíð. 1997–1998, 122. lögþ. A: 2598.

Um ákvörðun eignarmarka/landamerkja að eða á jökli hefur ekki verið tekið af skarið í íslenskri réttarframkvæmd. Jaðrar jökla taka breytingum, ýmist ganga fram eða hopa. Meginálitaefnið er hvernig með skuli fara þegar landamerki virðast miðuð við jökuljaðar og merkjum jarðar að jökli því ekki lýst nema að takmörkuðu leyti í landamerkjabréfi.

Í úrskurðum óbyggðanefndar í málum á svæði 1 er vikið að mörkum afréttar innan þjóðlendu við jökul og talið að með hliðsjón af því að um einhliða ákvörðun afréttarmarka sé að ræða en ekki mörk tveggja afrétta eða afréttar og eignarlands sé fullnægjandi að miða við jaðar jökulsins eins og hann var við gildistöku laga nr. 58/1998, sbr. 3. mgr. 1. gr. laganna, enda eingöngu um beitarréttindi að ræða sem ráðist af gróðurfari og hafi ekki þýðingu í öðru sambandi. Engin afstaða er tekin til þessa álitamáls að því er eignarland varðar, enda ekki gefið að sömu reglur eigi að gilda. [106] Verður nú hugað nánar að því atriði.

Í grein sinni „Landamerki fasteigna“ reifar Tryggvi Gunnarsson þrjár leiðir sem til álita komi um mörk eignarlanda við jökul. Í fyrsta lagi mætti hugsa sér að merkin væru breytileg og miðuðust við jökulbrún á hverjum tíma. Í öðru lagi gætu þau náð að elstu þekktu jökulbrún, sbr. reglu vatnalaga um „fornan miðjan farveg“ í ám. Loks væri í þriðja lagi hægt að taka mið af jökulbrún á þeim tíma þegar landamerkin voru skráð eða þau ákveðin með öðrum hætti.[107] Taka ber fram að grein þessi er rituð fyrir gildistöku þjóðlendulaganna 1998. Niðurstaða Tryggva er sú að réttast sé að landamerkin séu breytileg og miðist við jökulbrúnina eins og hún er á hverjum tíma. Telur Tryggvi að þeir sem völdu jökul sem landamerkjaviðmiðun hafi gert sér grein fyrir því að jökulbrúnin færðist til. Með vísan til reglna íslensks réttar varðandi breytingu á fjöru og landauka sem þar myndast sé ástæða til að ætla að dómstólar beiti hliðstæðri reglu varðandi breytingar á landamerkjum þar sem jökulbrún færist til og landamerki í samræmi við breytingar á jökulbrúninni. Sérstök sjónarmið kunni síðan að koma upp, ef jökull hverfi með öllu þar sem hann hafi áður skilið að fasteignir.

Ástæða er til að huga hér nánar að reglum um merki sjávarjarða til hafsins, sjá einnig kafla 4.9. Þau hafa ýmist verið miðuð við neðri mörk fjöru eða netlög.[108] Fjaran er svæðið á milli stórstraumsflóðmáls og stórstraumsfjörumáls. Netlög eru í ýmsum lögum skilgreind sem sjávarbotn 115 metra út frá stórstraumsfjörumáli landareignar. Dómstólar hafa lagt til grundvallar að eigandi sjávarjarðar eignist landauka til sjávar.[109] Fjara jarðarinnar og netlög færast út og inn í samræmi við landauka eða landtap, þ.e. breytt stórstraumsfjörumál, og landamerki hennar þar með. Með lögum nr. 73/1990 voru auðlindir hafsbotnsins utan netlaga og svo langt til hafs sem fullveldisréttur Íslands

[106] Sjá t.d. kafla 12.10. í máli nr. 5/2000 hjá óbyggðanefnd.
[107] Tryggvi Gunnarsson, 1994: „Landamerki fasteigna.“ *Afmælisrit: Gaukur Jörundsson sextugur 24. september 1994*. Reykjavík. S. 510–512.
[108] Í H 1996 2518 og 2525 er talinn vafi um beinan eignarrétt fasteignareiganda í netlögum.
[109] Sbr. H 1946 345. Sjá einnig Ólafur Lárusson, 1950: *Eignaréttur* I. Reykjavík. S. 45. Gaukur Jörundsson, 1982–83: *Eignaréttur* II. Reykjavík. S. 136.

nær lýstar eign íslenska ríkisins, sbr. 1. gr. Netlög eru þar skilgreind með sama hætti og áður, sbr. 3. mgr. 2. gr., og ekki verður talið að ætlunin hafi verið að afnema til frambúðar áðurgreindan rétt sjávarjarða til landauka og fastsetja þar með í eitt skipti fyrir öll mörk sjávarjarða til hafsins. Vilji löggjafans til slíkrar breytingar hefði þurft að koma skýrt fram. Gildistaka laga nr. 73/1990 hafði þannig ekki í för með sér að merki sjávarjarða til hafsins væru endanlega fastsett.

Samkvæmt ákvæði 1. gr. laga um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta, nr. 58/1998, er eignarhaldi á landi skipt í tvo flokka, eignarlönd og landsvæði utan eignarlanda, þ.e. þjóðlendur. Um leið eru þjóðlendur lýstar eign íslenska ríkisins, sbr. 2. gr. Í greinargerð með frumvarpi til þjóðlendulaganna kemur skýrt fram að jökull getur hvort heldur er verið í eignarlandi eða þjóðlendu, sbr. þá athugasemd sem að framan greindi. Þetta bendir ótvírætt til þess að löggjafinn hafi ekki álitið að jökulrönd væri í eðli sínu afmörkun á eignarlandi og þjóðlendu. Breytingar á stöðu jökuls ættu því ekki að hafa í för með sér að eignarland breyttist í þjóðlendu og öfugt. Um eignarréttarlega stöðu þess lands sem hulið er jökli fer þannig eftir sömu reglum og um önnur landsvæði. Gildistaka þjóðlendulaganna hafði í för með sér endanlega skiptingu lands í annars vegar eignarland og hins vegar þjóðlendur. Hér skilur á milli laga um eignarrétt íslenska ríkisins að auðlindum hafsbotnsins og þjóðlendulaga. Í fyrra tilvikinu er gert ráð fyrir að nýtt land, þ.e. landauki, eigi eftir að verða til og merki eða eignamörk því ekki fastsett. Í síðara tilvikinu er hins vegar fjallað um allt land sem við gildistöku laganna var ofan sjávar, þ.m.t. landsvæði undir jökli, og merki endanlega fastsett. Land sem kemur undan jökli er þannig ýmist eignarland eða þjóðlenda, um það fer ekki eftir reglunni um merki sjávarjarða til hafsins.

Vatnsréttindi á jökulsvæðum í eignarlandi og túlkun vatnalaga í því sambandi er ekki til úrlausnar fyrir óbyggðanefnd. Tilkall annarra en íslenska ríkisins til vatnsréttinda á jökulsvæðum í þjóðlendum verður að meta í hverju tilviki fyrir sig.

Kemur þá til skoðunar hvort taka skuli mið af elsta þekkta jökuljaðri, legu jökuls þegar landamerki voru skráð, við gildistöku þjóðlendulaganna eða einhverju öðru, í þeim tilvikum að landamerki virðast miðuð við jökuljaðar.

Vísindamenn hafa slegið því föstu að jöklar landsins séu stærri nú en á landnámstíma.[110] Hafi landnám náð að jökli hefur það land sem horfið hefur undir jökul tilheyrt aðliggjandi jörðum. Þar getur jafnvel verið um að ræða heilar jarðir sem lítið eða ekkert er vitað um í dag. Lega jökuls á landnámstíma verður ekki ákvörðuð með nokkurri vissu. Töluvert er hins vegar vitað um stöðu jökuls við lok nítjándu aldar og byrjun

[110] Sjá eftirfarandi greinar Odds Sigurðssonar jarðfræðings: „Útbreiðsla jökla á Íslandi á sögulegum tíma.“ Greinargerð, júlí 2001. „Minnispunktar um breytingar jökla frá landnámi Íslands“, dags. 7.6.2002. „Variations of termini of glaciers in Iceland in recent centuries and their connection with climate.“ Óbirt handrit, ódags. Minnisblað Odds Sigurðssonar, jarðfræðings, um hugtakið jökul o.fl., dags. 13.1.2003. – Helgi Björnsson, 1979: „Glaciers in Iceland.“ *Tímaritið Jökull. Jöklarannsóknafélag Íslands*. 29. árg. – Sigurður Þórarinsson, 1974: „Ofgnótt jökla.“ *Saga Íslands*. 1. b. Reykjavík. S. 43–48.

þeirrar tuttugustu, þegar sett höfðu verið landamerkjalög og ætla má að flest landamerkjabréf hafi verið gerð. Jöklar voru þá stærstir á sögulegum tíma en síðan hafa þeir almennt hopað, þó ekki alla leið aftur til stöðu sinnar um landnám. Innan þess jökuljaðars sem miðað kann að hafa verið við í kringum 1900 er í sumum tilvikum jökullaust land nú. Við gildistöku þjóðlendulaga 1998 lá jökuljaðarinn þannig á milli upphaflegra landnámsmarka og stöðu við gerð flestra landamerkjabréfa um aldamótin 1900, almennt séð þó nær hinni síðarnefndu. Óhætt er þannig að slá fastri þeirri meginreglu að land sem komið hefur undan jökli á tímabilinu frá því landamerkjalög eru sett 1882 og þar til þjóðlendulög taka gildi 1998 var jökullaust við landnám.

Óljóst er hvort landnámsmenn hafa gert sér grein fyrir því að jökuljaðar væri breytingum undirorpinn en ekki fer á milli mála að um aldamótin 1900 var löngu orðið ljóst að svo væri. Jaðar jökulsins hefur að sjálfsögðu afmarkað það landsvæði sem nýtanlegt hefur verið og með honum eru dregin glögg skil frá náttúrunnar hendi. Eðli máls samkvæmt er hins vegar erfitt að finna þar fastan viðmiðunarpunkt. Mun þetta ástæða þess að merkjum er oft lýst „í jökul“ ótilgreint eða kennileiti skammt undan jökli. Sums staðar á landinu hagar þannig til að ein og sama jörðin liggur milli sjávar og jökuls. Jafnglögg merki af völdum náttúrunnar kunna að hafa verið talin svo sjálfsögð viðmiðun að ekki þyrfti umfjöllunar við í landamerkjalýsingu. Gagnvart jöklinum sjálfum er þá engri landamerkjalínu lýst. Ekki verður talið að viðkomandi jarðeigandi hafi þar með lýst því yfir að hann gæfi eftir eignarrétt eða afsalaði sér tilkalli til þess lands sem í tímans rás hefur horfið undir jökul. Líkur eru hins vegar á að í flestum tilvikum sé útilokað að afmarka það. Óbyggðanefnd ber að draga mörk á milli eignarlanda og þjóðlendna, sbr. 7. gr. laga nr. 58/1998, og niðurstaðan hverju sinni hlýtur að ráðast af tiltækum heimildum og almennum sönnunarreglum. Staðhættir og sönnunarstaða geta því leitt til sambærilegrar niðurstöðu og ef eignarréttur hefði verið gefinn eftir.

Ef líkindi eru fyrir því að land hafi verið numið inn til jökla styður það þá niðurstöðu að land sem jökullinn hefur skilað frá gerð landamerkjabréfanna falli til aðliggjandi jarða. Ekki verður talið að jökull hafi hopað svo hratt undanfarna rúma öld að komið sé í ljós að ráði land jarða sem ofar kunna að hafa legið, enda staða jökuls 1998 nær því sem var um 1900 en um landnám. Tilkall til lands sem komið hefur undan jökli kann jafnframt að byggjast á hefðarreglum. Til skoðunar koma þá almenn atriði eins og tímalengd, yfirráð, hagnýting, ráðstafanir að lögum, viðhorf hefðanda og annarra aðila o.fl. Staðhættir kunna að vera með þeim hætti að um eðlilegt framhald tiltekinnar jarðar sé að ræða, líkt og landauki til hafs, og nýting annarra útilokuð. Frávik frá þessum almennu ályktunum eru þó að sjálfsögðu möguleg og verður að skoða hvert tilvik fyrir sig. Jafnframt hlýtur réttur þessi að takmarkast við land sem komið var undan jökli við gildistöku þjóðlendulaga 1998, þegar löggjafinn kvað á um eignarhald ríkis á öllu því landi sem ekki væri sannanlega undirorpið beinum eignarrétti. Mögulegar væntingar jarðeigenda um rétt til þess lands sem kemur undan jökli eftir þann tíma njóta ekki réttarverndar sem eignarréttindi í skilningi 72. gr. stjórnarskrár. Þá ber þess að geta að

frá gildistöku þjóðlendulaganna er ekki unnt að öðlast eignarréttindi innan þjóðlendna fyrir nám eða hefð, sbr. 8. mgr. 3. gr.

Niðurstaða óbyggðanefndar er því sú að gildistaka þjóðlendulaga hafi undir þessum kringumstæðum haft það í för með sér að merki jarða gagnvart jökli væru fastsett, án tillits til síðari breytinga á jökuljaðrinum. Sú niðurstaða er jafnframt í eðlilegu samræmi við markmið og tilgang löggjafarinnar. Þegar merki jarðar eru miðuð við jaðar jökuls og þeim því ekki lýst nema að takmörkuðu leyti í landamerkjabréfi ber þannig að miða við stöðu jökuljaðarsins 1. júlí 1998, sbr. 22. gr. þjóðll., enda sé jökullinn í þjóðlendu. Lega jökuljaðarsins kann þó að virðast óljós þar sem smájöklar eða fannir liggja aðskilið frá meginjöklinum. Í þeim tilvikum þar sem eignarland liggur að jökli í þjóðlendu verður að telja eðlilegt að íslenska ríkið beri hallann af þeim vafa sem þannig kann að vera fyrir hendi. Óbyggðanefnd telur því eðlilegt að í slíkum tilvikum miðist þjóðlendulína við jaðar meginjökuls, eins og hann er skilgreindur af sérfræðingum á því sviði. Smájöklar og fannir verða þá innan eignarlands á sama hátt og jökulsker eða annað land umlukið jökli verður innan þjóðlendu.

Sé jökulsvæði innan merkja jarðar gilda hins vegar þau almennu sjónarmið um túlkun landamerkja sem óbyggðanefnd hefur áður gert grein fyrir. Ljóst er að enda þótt lega jökuljaðarsins verði ákvörðuð með landfræðilegum gögnum er hann óhentug viðmiðun vegna lögunar sinnar og breytileika. Önnur og e.t.v. heppilegri útfærsla er hins vegar ekki á valdsviði óbyggðanefndar, en sá möguleiki fyrir hendi að ríkisvaldið og einstakir jarðeigendur nái um slíkt samkomulagi, eftir atvikum með nauðsynlegri aðkomu löggjafarvalds, sbr. ákvæði 40. gr. stjórnarskrár og II. kafla þjóðll.

4.7. Fjallskil

Af dómsúrlausnum má ráða að fyrirkomulag og tilhögun fjallskila og smölunar og nýting því tengd kunni að hafa áhrif við mat á eðli og inntaki eignarréttar að viðkomandi landi og þá þannig að litið sé til þess hvort með land hefur verið farið sem eignarland varðandi fjallskil eða ekki.

Lagafyrirmæli um smölun og fjallskil hafa haldist í hendur við byggð og búskap í landinu. Í þjóðveldislögunum, Grágás, voru allmörg ákvæði um afrétti, almenninga og ágang búfjár og munu þau flest hafa verið tekin upp í Jónsbók. Þá voru ennfremur tekin upp ákvæði í þessa veru í Réttarbót Eiríks konungs frá 1294. Þessi ákvæði giltu, a.m.k. að formi til, allt til þess að sett voru lög nr. 42/1969, um afréttamálefni, fjallskil o.fl.

Í Jónsbók kemur skýrt fram að landeigandi eða leiguliði hans átti einn beit á jörð sinni og skyldi greiða honum bætur, áverkabót og landnám, ef þessi réttur var brotinn.[111] Í réttarbót Hákonar konungs frá 1305 er þó mælst til þess að geldfé sé sektarlaust í heimalöndum ef hreppstjórar og grannar lofa og gefa enga sök á því.[112] Jarðeigandi átti

[111] Sbr. *Jónsbók* 1904, s. 134–136, 144–145 (6. og 18. k. llb.).
[112] *Jónsbók* 1904, s. 292.

einnig gróður á jörð sinni að því undanskildu að sá sem átti engi á annars manns landi mátti eiga þar rifhrís.[113]

Í Grágás og Jónsbók giltu mjög svipaðar reglur um hvenær mætti fara með búfé í sel, almenninga og afrétti og hvaða leiðir skyldu farnar. Markmiðið var hvort tveggja að vernda nærliggjandi bújarðir fyrir ágangi upprekstrarfjár og tryggja hagsmuni allra þeirra sem hlut áttu í afréttinum. Meginreglan var sú að allir þeir sem afrétt áttu skyldu reka fé sitt í miðjan afrétt er átta vikur voru af sumri en úr afrétti er fjórar vikur lifðu sumars. Tekið var sérstaklega fram að menn skyldu ekki reka málnytu sína í afrétt nema ítala væri. Samkvæmt Grágás máttu þeir menn er næstir bjuggu afrétti beita þangað búfé sínu yfir vetrarmánuðina en í Jónsbók var þetta bundið því skilyrði að þeir ættu hlut í afréttinum. Afréttareiganda var vetrarbeit því aðeins heimil að hann þyrfti ekki að reka fé sitt yfir land annarra. Þó skyldi ævinlega hvíla afrétt í tvær vikur, frá því er sex vikur voru af sumri til áttundu viku.[114]

Fleiri ákvæði voru sett til að vernda hina sameiginlegu beit afréttareigenda; t.d. mátti ekki gera sel og slá í afrétti.

Um lögréttir á haust og fjallgöngur sagði svo m.a. í 49. kapítula landsleigubálks Jónsbókar:

> Eigi skulu réttir fyrr vera en .iiii.[þ.e. fjórar] vikur lifa sumars. Hverr maðr er sauði á skal ganga eitt sinn á fjall, ok um landeign sína hvert sinn er lǫgr¬tt skal vera, skipa svá ǫðrum gǫngum sem þeir ráða. Sekr er sá hálfri mǫrk við konung er eigi gengr um landeign sína, ok ábyrgiz sauði við þá er eigu, alla þá er í hans landi váru sénir þá er hann átti gǫnguna.

Síðan er kveðið á um það hvað gert skuli við óskilafé. Í tilvitnaðri grein er gert ráð fyrir að hver maður smali sitt eigið land jafnframt því sem hann gangi á fjall að hausti ásamt öðrum afréttareigendum. Ef afréttarfé gekk í land bónda var honum heimilt að reka það í miðjan afrétt. Hann gat einnig haft það áfram í sínu eigin landi eða rekið það heim til þess manns sem féð átti. Í Jónsbók er ekki fjallað um aðra afrétti en þá sem voru í sameign tveggja manna eða fleiri. Í heimildum frá miðöldum má þó finna dæmi um beitarlönd sem kölluð voru afréttir og töldust í einkaeign. Var þá greint á milli „eignar sérlegrar“, sem var í einkanotum, og „afréttar“, sem tilteknir bændur höfðu heimild til að nýta gegn ítölu.[115]

Ákvæði lögbókanna um beit í almenningi voru að því leyti frábrugðin því sem hér hefur verið greint frá að nýtingartími þeirra var annar. Samkvæmt Grágás var heimilt að beita almenning frá því er mánuður lifði vetrar og næstu sjö mánuði en með lögtöku Jónsbókar virðist beit hafa verið leyfð í almenningi allan ársins hring nema frá krossmessu á vor (3. maí) til Bótólfsvöku (17. júní). Í Grágás var þeim sem næstur bjó almenningi heimilað að beita almenning þá fimm mánuði sem hann annars átti að liggja ónýttur en um slíkt er ekki getið í Jónsbók. Enn fremur var tekið fram að hver sem vildi

113 *Jónsbók* 1904, s. 152–154 (24. k. llb.).
114 *Jónsbók* 1904, s. 176–177 (46. k. llb.). *Grágás* 1992, s. 330–331 (38. k. lbþ.).
115 *Íslenskt fornbréfasafn*. 8. b. Reykjavík 1906–1913. S. 149.

mætti gera sel í almenningi, en það var bannað í afréttum, og öllum var heimilt að nýta sér reka í almenningi, hvort heldur var viður eða hvalur, svo framarlega sem hann hafði ekki áður verið öðrum merktur.[116]

Í tilskipun um sveitarstjórn 4. maí 1872, 39. gr., var svo fyrir mælt að sýslunefnd skyldi semja reglugerðir um notkun afrétta, fjallskil, fjárheimtur o.fl. Fóru sýslunefndir eftir það að semja fjallskilareglugerðir. Voru í fjallskilareglugerðunum sett ítarleg ákvæði um þessi efni er byggðu að mestu á ákvæðum Jónsbókar. Í mörgum tilvikum voru ákvæði þessara reglugerða misvísandi og í öðrum tilvikum stönguðust þau beinlínis á við gildandi rétt. Af fjallskilareglugerðum verða ekki dregnar almennar ályktanir um það efni sem hér er til úrlausnar, en einstaka reglugerð, sett með stoð í tilskipuninni frá 1872 eða síðari löggjöf, getur vissulega skipt máli að því er tekur til mats einstakra svæða.

Um afréttamálefni og fjallskil voru fyrst sett heildarlög hér á landi árið 1969, lög nr. 42/1969, um afréttamálefni, fjallskil o.fl. Voru þau lög síðar endurútgefin með áorðnum breytingum sem núgildandi lög nr. 6/1986. Það var þannig fyrst með löggjöf þessari sem hin dreifðu ákvæði í landsleigubálki Jónsbókar og réttarbót Eiríks konungs frá 1294 voru leyst af hólmi. Ákvæði gildandi laga taka í ýmsu mið af reglum eldri löggjafar.

Ef litið er til helstu fyrirmæla gildandi laga er ljóst þegar af 3. og 4. gr. laganna að fyrirmæli þeirra taka að meira eða minna leyti til afrétta, annarra sameiginlegra sumarbeitilanda og heimalanda. Skulu nánari fyrirmæli sett í fjallskilasamþykktir fyrir einstök svæði, sbr. 3. gr. Í 4. gr. er skilgreint það land sem fjallskil taka til og það greint í annars vegar afrétti og hins vegar heimalönd. Samkvæmt lögunum er stjórn afréttamálefna og fjallskila í höndum héraðsnefndar. Í II. kafla laganna er fjallað um afrétti og notkun þeirra og þá greint á milli sameiginlegra afrétta hreppa eða upprekstrarfélaga, sbr. 7. gr., afréttarlanda, sem liggur undir einstaka jörð eða stofnun, sbr. 8. gr., og loks beitilanda einstakra jarða sem notað sé sameiginlega til beitar með líkum hætti og afréttir, sbr. 12. gr., og skuli reglum laganna um afrétti beitt um þau svæði eftir því sem við geti átt. Í V. kafla laganna eru síðan fyrirmæli um göngur og réttir, í VI. kafla er fjallað um smölun heimalanda eftir réttir og í VII. kafla er fjallað um eftirleitir og öræfaleitir.

Í meginatriðum má greina lagareglur þessar á þann veg að þar er í fyrsta lagi fjallað um notkun afrétta og rétt til þeirra nota. Í annan stað er síðan fjallað um smölun afréttanna og fyrirkomulag smölunar sem og skiptingu þess sameiginlega kostnaðar sem af hlýst og falla í þann flokk lönd þeirra einstöku jarða sem fjallað er um í 12. gr. laganna. Allt að einu er í lögunum, sbr. einkum ákvæði V. og VI. kafla, fjölþætt ákvæði sem taka til heimalanda einstakra jarða og kveða m.a. á um skyldu til vorsmölunar, sbr. 36. gr., skyldu jarðeiganda til smölunar heimlands samhliða leitum á afrétti, sbr. 39. gr., skyldu til smölunar heimalanda eftir réttir, sbr. 52. gr. o.s.frv. Um smölun eyðijarða er svo ákvæði í 41. gr. laganna. Að meginstefnu til er hins vegar gert ráð fyrir því að

116 *Jónsbók* 1904, s. 193–194 (59. k. llb.). *Grágás* 1992, s. 369 (74. k. lbþ.).

smölun heimalands annist jarðeigandinn sjálfur og beri af henni allan kostnað. Sinni eigandi ekki þeirri skyldu skal honum gert að greiða kostnað eftir mati. Í 2. mgr. 40. gr. laganna er svo sérstök regla þess efnis að heimilt sé að ákveða í fjallskilasamþykkt að haustsmölun heimalanda verði metin til aðalfjallskila, að meira eða minna leyti, eftir því sem til hagar á hverjum stað.

Þá mun nokkuð víða hátta þannig til að bændur sammælist um smölun heimalanda sinna og standa sameiginlega að smölun í landi tveggja eða fleiri jarða. Slík samvinna um smölun fellur þó alla jafna algjörlega utan þeirra lögbundnu fjallskila sem um er fjallað í lögum og fjallskilasamþykkt.

Af öllu þessu má sjá að löggjafinn hefur um langan aldur mælt fyrir um skyldur landeigenda til að smala jarðir sínar, sbr. upphaflega fyrirmæli 49. kapítula landsleigubálks Jónsbókar. Þá sýnist líka beinlínis hafa verið gengið út frá því að land einstakra jarða sé nýtt sem beitiland með svipuðum hætti og afréttir, jafnvel þannig að viðkomandi landsvæði sé alfarið tekið undir fjallskilaframkvæmd. Í slíkum tilvikum gefa fjallskil þannig alls enga vísbendingu um eðli eignarhalds að því landi.

Í dómum Hæstaréttar Íslands hefur svo sem fyrr segir verið litið til þess í nokkrum tilvikum hvernig fjallskilum hefur verið háttað á landsvæði því sem þá er til eignarréttarlegrar meðferðar. Í þessum dómum hefur ekki verið talið sannað að um beinan eignarrétt væri að ræða að viðkomandi landsvæði og sú niðurstaða þá m.a. rökstudd með vísan til þess að ekki hafi verið sýnt fram á eða í ljós leitt að með viðkomandi land hafi verið farið sem eignarland varðandi fjallskil. Verður ekki annað ráðið af dómum þessum en að fjallskil geti út af fyrir sig haft þýðingu um úrlausn máls en verði þó ekki ráðandi um niðurstöðu. Í dómum eru vísbendingar fremur í þá átt að framkvæmd fjallskila gæti hugsanlega stutt eignartilkall en að eignarréttur sem talin verður sannaður á grundvelli annarra gagna verði vefengdur á grundvelli þess hvernig framkvæmd fjallskila hefur verið háttað.

Í ljósi alls þessa er það mat óbyggðanefndar að ekki verði dregnar víðtækar ályktanir um eignarrétt að landi af upplýsingum um framkvæmd fjallskila að fornu og nýju. Skiptir þar auðvitað mestu máli sú staðreynd að lengst af hefur smölun heimlanda, þ.e. lands einstakra jarða, ekki einungis verið háð lögbundnum skyldum og kvöðum um skyldur til smölunar, heldur hefur því jafnframt verið þannig háttað að lönd einstakra jarða hafa verið nýtt með sambærilegum hætti og afréttir og þá fallið í einu og öllu undir viðkomandi fjallskilaframkvæmd. Eftir sem áður hafa slík landsvæði ekki verið talin falla í flokk afrétta, þau óumdeilt legið innan landamerkja viðkomandi jarðar og eftir atvikum enginn ágreiningur verið uppi um eignarrétt að þeim. Þannig getur bæði háttað svo til að með öllu skorti á upplýsingar um fjallskilaframkvæmd og/eða smölun á viðkomandi landsvæði eða að forsendur séu með einhverju því sérstaka móti sem nú hefur verið gerð grein fyrir. Hvað sem þessu líður verður þó ekki útilokað fyrirfram að upplýsingar í þessa veru geti haft eitthvert vægi við eignarréttarlegt mat. Það þarfnast þá

sérstakrar skoðunar í hverju einstöku tilviki þar sem glöggar upplýsingar um tilhögun og forsendur fjallskila liggja á annað borð fyrir.

4.8. Ítök

Í íslenskum rétti hafa ítök eða ítaksréttindi verið skilgreind sem réttindi er veiti rétthafa tiltekin þröng umráð og takmörkuð not fasteignar sem er í eigu og umráðum annars eða annarra aðila.[117] Réttindi af þessum toga eiga sér langa sögu hér á landi og verður fyrst vikið að því hvað ráða megi af eldri rétti um ítök og inntak ítaksréttinda.

Í lögbókunum Grágás og Jónsbók er hugtakið *ítak* ekki skilgreint sérstaklega, en af einstökum ákvæðum má ráða í merkingu þess. Í landabrigðisþætti Grágásar er fjallað um þær réttarathafnir sem fram áttu að fara þegar maður vildi brigða öðrum land. Þar segir m.a. að brigðandi skyldi kveðja sér kviðar (væntanlega búakviðar) til að ganga úr skugga um hvort unnt væri að selja leiguból „eða ítök í annarra manna löndum“ áður en til þess kæmi að aðalbólið væri selt.[118]

Kaflinn um landamerki og lagakaup í Jónsbók (6. k. landsbrigðabálks) hefst á þessa leið:

> Nú vill maðr selja land sitt við verði, þá skulu þeir kveða á um merki með sér, um land ok skóga ok engjar ok reka, veiðar ok afréttu ef eru, ok allra gœða skulu þeir geta þeira, er því landi eigu at fylgja, þó at þat sé í ǫnnur lǫnd, eða aðrir menn eigi þanneg ítǫk; síðan skulu þeir takaz í hendr ok kaupa með váttum tveim eða fleirum.[119]

Annars staðar í lögbókinni er nánar rætt um sams konar réttindi án þess þó að tekið sé fram að um ítök sé að ræða. Þannig er fjallað um skóg, beituteig, fjöru, veiði og engi í annars jörðu en síður eða jafnvel ekki notuð orðin skógar-, beitar-, fjöru-, veiði- og engjaítak.[120] Ákvæði lögbókanna leiðir því til þeirrar niðurstöðu að ítak sé „réttur til ákveðinna nytja á landi annars“,[121] og fær það vel samrýmst hinni lögfræðilegu skilgreiningu hugtaksins nú á dögum.

Til ítaka var stofnað með ýmsum hætti. Ítakaeign mun t.d. hafa orðið til við tímabundin lán hlunninda, kaup og ítakaskipti.[122] Elsta skjallega heimildin um ítakaeign mun vera máldagi Stafholtskirkju sem talinn hefur verið frá miðri 12. öld.[123] Þar er greint frá því að prestur nokkur, Steini Þorvarðsson, hafi gefið kirkjunni m.a. þrjá hluti laxveiðar í Þverá, kerveiði í Norðurá undir fossi, Engines á Ströndum norður „ok reki

---

117 Þorgeir Örlygsson, 1998: *Kaflar úr eignarétti* I. Reykjavík. S. 28 (hdr.). Gaukur Jörundsson, 1982–83: *Eignaréttur* I, s. 6. Ólafur Lárusson, 1950: *Eignaréttur* I, s. 13.

118 Sbr. *Grágás* 1992, s. 288.

119 *Jónsbók* 1904, s. 124. Sambærilegur kafli er í Grágás (1992, s. 290) án þess að orðið *ítak* sé þar notað.

120 Sbr. *Grágás* 1992, s. 296, 321, 329. *Jónsbók* 1904, s. 147–148, 150.

121 Grágás 1992, s. 537. Sbr. Magnús Már Lárusson, 1981: „Jordejendom. Island.“ *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*. 7. b. Kaupmannahöfn. D. 671.

122 Páll Sigurðsson, 1992: „Kirknaítök. Saga þeirra og réttarþróun.“ *Svipmyndir úr réttarsögu. Þættir um land og sögu í ljósi laga og réttarframkvæmdar.* Reykjavík. S. 277.

123 *Íslenskt fornbréfasafn.* 1. b. Kaupmannahöfn 1857–76. S. 178–180. Sbr. Páll Sigurðsson 1992, s. 279.

með“ og selför í Þverárdal upp frá Kvíum. Í máldaganum er lýst einum algengasta stofnunarhætti kirknaítaka sem var gjöf í sáluhjálparskyni. Þannig hefur frá fyrstu tíð byggðar hér á landi verið stofnað til ítaka með beinni yfirfærslu eða afhendingu tiltekinna réttinda.

Frá 13. öld hafa varðveist nokkrar skrár um ítök, einkum reka, m.a. elsta rekaskrá Skálholtskirkju frá um 1270. Bendir það til þess að á þeim tíma hafi ítök verið orðin eftirsótt gæði sem ekki síst kirkjulegar stofnanir sóttust eftir.[124] Ítökum fjölgaði síðan jafnt og þétt, og í byrjun 18. aldar, þegar Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns var tekin saman, hafði myndast þéttriðið net ítaka um land allt.[125]

Ljóst er að ítakaeign skipti í margar aldir verulegu máli fyrir afkomu landsmanna og mun að einhverju leyti hafa stuðlað að jafnari dreifingu landgæða. Á sumum stöðum á landinu hagaði þannig til að jörð sem ekki átti mikilvæg hlunnindi eins og upprekstrarland, skóg eða fjörunytjar eða gat ekki nýtt þau í eigin landi vegna staðhátta fékk þau sem ítök í öðru landi. Nefna má sem dæmi að í Þórisdal í Lóni áttu nokkrar jarðir skógarítak. Ein þeirra var Efri-Fjörður í Lóni. Hún átti skógarítak í Skálahvömmum í Þórisdal eða Laxárdal, en í staðinn var heimilað útræði frá Klifunum (Þorgeirsstaðaklif).[126] Slík ítakaskipti munu víðar hafa tíðkast, ekki síst á þeim svæðum þar sem útræði var gott. Hraunskarð undir Jökli átti t.d. „frí kolatak í Hrísaskóg og raptvidahögg í jördunne til upheldis“ í staðinn fyrir uppsátur og „ítaksbúðir“ í Hraunskarðsjörð.[127] Annars staðar þar sem ekki var um ítök eða ítakaskipti að ræða var venjulega greitt ákveðið gjald fyrir útræðið, svonefndur vertollur.[128]

Mörg ítök gengu smám saman úr sér ýmist af völdum eyðingarafla náttúrunnar, ofnýtingar eða vegna breyttra búskaparhátta og urðu því ekki annað en inntakslaus réttur sem setti ákveðnar hömlur á eignarrétt fasteigna.[129] Um miðbik nýliðinnar aldar var því svo komið að fjölmörg þeirra ítaka sem á jörðum hvíldu komu ítakshafanum að litlu sem engu gagni auk þess sem ýmis þeirra virtist augljóslega hagkvæmara að nýta samhliða nýtingu á viðkomandi jörð. Lagasetning frá þeim tíma ber skýran vott um þá stefnu löggjafans að tryggja það, að eðlileg gæði fasteigna fylgi þeim sjálfum og séu nytjuð í sambandi við notkun þeirra.[130] Það var einkum gert með því að banna að tiltekin

---

124 *Íslenskt fornbréfasafn* 1, s. 67–76. Tímasetning rekaskrárinnar er ekki örugg. Sbr. einnig sama rit, s. 4, 246–248 (ítakaskrá Viðeyjarklausturs [1284]), 248–251 (reka- og landamerkjaskrá Þingeyraklausturs [1285]).

125 Sbr. *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*. 12. b. (Atriðisorðaskrá), undir *afrétt, beit/beitarítak, melaslægja/meltak, lax/laxveiði, fugl/fuglatekja, eggjatak/eggjatekja/eggver, skógur/skógarítak, hrís/hrísrif/hrístak, torf, móskurður/mótak, engjatak/engjaítak, reki/rekaítak*.

126 Þetta kom fram í vitnisburði Vilhjálms Geirs Þórhallssonar, eiganda Efra-Fjarðar, við skýrslutöku 9.9. 2002 í máli nr. 5/2001 hjá óbyggðanefnd. Sbr. einnig vitnisburð Þorsteins Geirssonar á Reyðará við sömu skýrslutöku.

127 *Íslenskt fornbréfasafn*. 3. b. Kaupmannahöfn 1896. S. 141. Fleiri dæmi eru um slík ítakaskipti í þessari heimild sem talin er frá um 1360.

128 Sbr. *Jarðabók Árna og Páls* 12, undir *naust, uppsátur, útræði, verbúð, vertollur*.

129 Sbr. hugtakið *servitut* í merkingunni *ítak eða ískylda*.

130 Þegar um miðja 19. öld tók að gæta þeirrar tilhneigingar löggjafans að sporna við frekari stofnun ítaka, sbr. 4. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849.

hlunnindi, sem fasteign fylgdu, væru frá henni skilin auk þess sem eigendum fasteigna sem ítök hvíldu á var gert kleift að leysa þau af eignum sínum gegn fjárgreiðslu. Þannig var t.d. lausn veiðiítaka í ám og vötnum heimiluð með lögum nr. 40/1942, sbr. nú lög nr. 76/1970 og lausn skógarítaka af jörðum með lögum nr. 100/1940, sbr. nú lög nr. 3/1955, sbr. lög nr. 76/1984. Þá fjalla lög nr. 13/1956 um sölu kirkjuítaka. Veigamesti þátturinn í þessari viðleitni löggjafans var þó setning laga nr. 113/1952 um lausn ítaka af jörðum en þau taka til allra ítaka í jarðir annarra en lax- og silungsveiðiítaka í ám og vötnum og skógarítaka, sbr. 2. og 3. gr. laganna.[131] Með þeim var sú skylda lögð á þá sem töldu sig eiga slík ítök að lýsa þeim í samræmi við efni laganna. Væri það ekki gert féll ítakið úr gildi. Lögin hafa enn fremur að geyma reglur um það hvernig eigandi jarðar, sem ítak er í, eldra en 25 ára, getur leyst það af jörð sinni. Þrátt fyrir þessa viðleitni löggjafans er þó ljóst að enn kunna að finnast gild ítök hér á landi.

Óbyggðanefnd telur að tilvist ítaks í fasteign bendi fremur til þess að svæði það sem ítakið er á sé eða hafi einhvern tíma verið eignarland.[132] Þannig hafi réttur yfir viðkomandi landsvæði verið nauðsynlegur grundvöllur undir stofnun ítaks á því og ítakshafinn öðlast rétt sinn innan marka þess réttar sem handhafi hinna beinu eignarréttinda átti.

Þrátt fyrir þetta kunna að finnast ítök í landsvæðum sem ekki eru undirorpin beinum eignarrétti nú og ekki unnt að sýna óyggjandi fram á að hafi nokkurn tíma verið það. Sem dæmi um slíkt má nefna ákvæði í máldögum um takmörkuð réttindi kirknanna í Biskupstungum á Biskupstungnaafrétti. Þannig segir í máldaga kirkjunnar á Torfastöðum frá 1331 að hún eigi „skógarteig í Sandvatnshlíð“.[133] Hið sama kemur fram í Vilkinsmáldaga frá 1397[134] og Gíslamáldaga frá 1570.[135] Þá segir í Gíslamáldaga um kirkjuna í Bræðratungu að hún eigi „Skógartungu undir Bláfelli“.[136] Í máli nr. 4/2000, Biskupstungnaafréttur og efstu lönd í Biskupstungnahreppi, komst óbyggðanefnd að þeirri niðurstöðu að Framafréttur Biskupstungna, það landsvæði sem framangreind réttindi kirknanna náðu til, væri þjóðlenda. Nefndin útilokaði þó ekki að umrætt landsvæði hefði einhvern tíma verið undirorpið beinum eignarrétti en taldi umræddda máldaga eina og sér ekki veita nægа sönnun í þeim efnum. Í slíkum tilvikum kann þó að vera um annars konar réttindi að ræða en ítök í hinni hefðbundnu lögfræðilegu merkingu hugtaksins.

---

131 Í 1. gr. laga nr. 113/1952 segir að ítak merki í lögunum hvers konar afnot fasteignar, sem eigi séu samfara vörslum hennar eða þess hluta hennar, sem afnotin taki til, enda sé réttur til afnotanna byggður á heimild einkaréttareðlis. Í greinargerð með frumvarpi því sem varð að umræddum lögum segir í athugasemdum að fylgt sé hinni venjulegu fræðilegu skýringu á því hvað ítak sé.

132 Í greinargerð með frumvarpi því sem varð að lögum nr. 113/1952 er í athugasemdum tekið fram að lögin taki ekki til ítaka í kaupstaðarlóðir eða í afrétti, sem sveitarfélög eiga. Í lögunum er þannig gert ráð fyrir því að unnt sé eða hafi verið að stofna til ítaka í afréttarlöndum. Með hliðsjón af hinni almennu lögfræðilegu skilgreiningu á hugtakinu ítak verður þó að ætla að með því sé átt við afréttarlönd sem undirorpin eru beinum eignarrétti eða hafi verið það á þeim tíma þegar til ítaksins var stofnað.

133 *Íslenskt fornbréfasafn* 2, s. 669.

134 *Íslenskt fornbréfasafn* 4, s. 49.

135 *Íslenskt fornbréfasafn* 15, s. 647.

136 *Íslenskt fornbréfasafn* 15, s. 648.

4.9. Fjörur og rekaeign

Eignarréttur að fasteign sem liggur að sjó nær einnig til fjörunnar fram af henni, þ.e. svæðisins á milli stórstraumsflóðmáls og stórstraumsfjörumáls.[137] Undir yfirborði sjávar taka við svokölluð netlög, sem í ýmsum lögum eru skilgreind sem sjávarbotn 115 metra út frá stórstraumsfjörumáli landareignar, sjá nánar síðar í þessum kafla.[138] Óumdeilt er að netlög fylgi sjávarjörðum en um hitt hefur fremur verið ágreiningur hvort eignarráð fasteignareiganda feli í sér beinan eignarrétt eða séu bundin við þau réttindi sem sérstaklega er mælt fyrir um í einstökum lögum.[139]

Kemur þá til skoðunar hver hafi verið réttur landeigandans í fjöru og netlögum jarðar sinnar. Þar verður helst litið til þeirra fjörunytja sem lengst hafa verið til umfjöllunar í löggjöf hér á landi, þ.e. reka og veiði.

Rekinn hefur verið helsta verðmæti fjörunnar. Elstu ákvæði laga um reka eru í Grágás. Þau voru síðan tekin upp lítið breytt í rekabálk Jónsbókar, og er sá bálkur enn í gildi ásamt viðbótum um skotinn hval og skotmannshlut sem gefnar voru út í konungsbréfum 1778 og 1779.[140] Meginreglan var sú að jarðeigandi átti reka fyrir landi sínu. Í Jónsbók er reki nánar skilgreindur með svofelldum hætti: „Hverr maðr á reka allan fyrir sínu landi viðar ok hvala, sela ok fiska, fugla og þara, nema lǫgum sé frá komit.“[141] Eignarréttur jarðeiganda á viðar- eða hvalreka var þó því aðeins hafinn yfir vafa að hann merkti sér rekann eða kæmi böndum á hann.[142] Allan reka utan *rekamarka* var hverjum manni heimilt að flytja að landi, marka sér og slá eign sinni á, en landeigandi skyldi eiga alla aðra flutninga hvals og viðar.[143]

Sú skýring hefur verið gefin á rekamarki að það sé „sá hluti fjöru og hafs sem bóndi eða rekamaður má nýta á allan reka“.[144] Lúðvík Kristjánsson taldi hins vegar rekamark vera sömu merkingar og fjörumark og tákna merki milli deildra reka.[145] Í Staðarhólsbók Grágásar er rekamark við það miðað „að sjá mundi mega þaðan fisk á borði ef eigi bæri

---

137 Ólafur Lárusson, 1950: *Eignaréttur* I, s. 45. Gaukur Jörundsson, 1982–83: *Eignaréttur* I, s. 37. Þorgeir Örlygsson, 1998: *Kaflar úr eignarétti* I, s. 57.

138 Sjá t.d. 3. mgr. 2. gr. laga um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, nr. 57/1998; 1. gr. laga um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, nr. 64/1994; og 1. gr. laga um lax- og silungsveiði, nr. 76/1970.

139 Í H 1996 2518 og 2525 er talinn vafi um beinan eignarrétt fasteignareiganda í netlögum.

140 Sbr. opið bréf um rekatilkall á Íslandi frá 4. maí 1778, 5. gr., og konungsbréf (til stiftamtmanns) um landshlut af flutningshvölum á Íslandi frá 23. júní 1779, 1.–2. gr.

141 *Jónsbók* 1904, s. 194.

142 *Grágás* 1992, s. 351–352. Sbr. *Jónsbók* 1904, s. 194–195.

143 *Grágás* 1992, s. 353–354. *Jónsbók* 1904, s. 196–197. Á öðrum stað í *Jónsbók* (s. 203) segir þó að þess hvals sem fluttur sé, eigi flytjendur þriðjung en landeigandi tvo hluti nema skot finnist í, þá eigi skotmaður þriðjung. Þetta ákvæði virðist eiga sér nokkra samsvörun í 71. k. landabrigðisþáttar Grágásar (*Grágás* 1992, s. 365).

144 *Grágás* 1992, s. 552. Í Jónsbók virðist einnig gert ráð fyrir að rekamark geti tekið til hafsvæðis *út fyrir* netlög, sbr. þetta orðalag: „Ef maðr veiðir hval í rekamarki, þar er fisk sér á borði ok fyrir utan netlÄg, þá á sá allan er veiðir“ (*Jónsbók* 1904, s. 206 sbr. einnig s. 197).

145 Lúðvík Kristjánsson, 1980: *Íslenzkir sjávarhættir*. 1. b. Reykjavík. S. 219.

land fyrir“.[146] Lýsing Konungsbókar á rekamarki er nokkru ítarlegri, og er hún sambærileg við skilgreiningu Jónsbókar á *fiskhelgi*:

> Maður á að flytja við þann er hann finnur á floti fyrir utan það er fisk sér af borði, óflattan, fyrir annars manns landi. Það skal þorskur vera, sá skal svo mikill vera að hann sé álnar í öxarþærum flattur [álnarbreiður milli þunnildisnefja]. Sá fiskur heitir gildingur. Á því borði skal sjá þann fisk er til lands veit, þaðan úr fjöru er fyrvir [fellur út] utast.[147]

Fiskhelgi í þessu samhengi táknar svæðið út að rekamörkum sem að sínu leyti miðast við að óflattur þorskur sé í sjónmáli frá ströndinni.[148]

Síðar, sennilega snemma á 14. öld, var kveðinn upp svofelldur alþingisdómur um rekamark til lands:

> Rekamarck til landz sem leingst ut fiarar. og flod geingur leingst i logne. þa hvorke æser brim nie vindur.
>
> Þad var logtekid um rekamark a Auxararþijnge af badum l¹gm¹nnunum og allri logriettunne a dogum Häkonar kongz. sem væri i almennelegu flædarmäle þa siör rædur sier. Enn hvad hann æser brim edur vindur. edur kastar yfer Mälarkamp. edur eírartanga. so sem i logbok utvijsar. edur a land upp. þar sem so vid vijkur. þa eignast þad landeigande hvort þad er trie edur hvalur.[149]

Hér virðist lögrétta skilgreina það sem í síðari löggjöf er nefnt stórstraumsflóðmál.

Algengt var á miðöldum og síðar að fjara innan merkja tiltekinnar jarðar væri nýtt frá annarri jörð. Eigandi hinnar síðarnefndu nefndist þá *rekamaður* eða *fjörumaður*, en rétturinn var þó bundinn jörð hans en ekki persónu. Landeigandi og fjörumaður skiptu með sér fjörugögnum eftir ákveðnum reglum. Um þetta segir í Jónsbók:

> Ef maðr kaupir reka af landi manns at lǫgmáli réttu, ok skilja þeir þat eigi gjørr en svá, þá á landeigandi af fjǫru þeiri álnarlǫng kefli ǫll ok smæri, en rekamaðr á þar við allan annan útelgdan er þar rekr upp, ok svá hvali alla er þar hlaupa kvikir á land, nema menn valdi, og svá á hann þá hvali er þar rekr. Sá maðr er land á, hann á þara allan ok fugla alla, sela alla ok rostunga, ok svá ef maðr drepr sel; hann á þar at hafa hnísur ok háskerðinga, ok fiska alla, nema þar reki fleiri senn á land en .v. [5], þá á rekamaðr.[150]

Rekamaður átti einnig allan ómerktan við og hval sem menn fluttu úr almenningi[151], ef þeir fylgdu ekki festum eins og skylt var, og að auki allt það sem flaut í netlögum. Landeigandi átti hins vegar veiði alla í netlögum, flutninga hvals og viðar og allt það sem flaut utan netlaga og að rekamörkum og aðrir höfðu ekki áður eignað sér.[152] Enn fremur skyldi landeigandi en ekki fjörumaður (rekamaður) varðveita vogrek, þar til eigandi kæmi fram en eignast ella, og skotmannshlut og fá ágóða af og hafa þriðjung af

---

146 *Grágás* 1992, s. 353 (Staðarhólsbók). Skilgreining Konungsbókar er ítarlegri (sbr. *Grágás* 1992, s. 353–354). Samkvæmt *Jónsbók* 1904 (s. 206) var rekamark „þar er fisk sér á borði“.

147 *Grágás* 1992, s. 353–354. Sbr. *Jónsbók* 1904, s. 203 og 206 (6. og 8. k. rekabálks).

148 Sbr. Magnús Már Lárusson, 1981: „Hvalfangst“ *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*. 7. Kaupmannahöfn. D. 169.

149 *Íslenskt fornbréfasafn* 11, s. 1–2.

150 *Jónsbók* 1904, s. 196–197.

151 Í Jónsbók er landeiganda eignaður allur flutningur (*Jónsbók* 1904, s. 197).

152 *Grágás* 1992, s. 354–355, 365. *Jónsbók* 1904, s. 196–197. Sambærilegt ákvæði um rétt rekamanns til flutninga úr almenningi er ekki í Jónsbók.

öllum þeim hvölum „er fyrir mönnum hlaupa á land“.[153] Í heimildum frá miðöldum eru einnig mörg dæmi um að rekinn væri ekki miðaður við ákveðið svæði heldur tiltekið magn af viði sem ýmist var kallað afdráttur eða afreiðsla.[154]

Af því sem hér hefur verið rakið má álykta að fjörueign í landi annarrar jarðar hafi fyrst og síðast verið ítak en ekki falið í sér eignarrétt á landinu sjálfu.[155] Í því sambandi má benda á þau orð Hans Kuhn að fjöruítök séu í elstu máldögum og skrám aðeins kölluð fjörur eða rekafjörur.[156] Hér verður þó að hafa á þann fyrirvara að rekamanni tilheyrði ekki einvörðungu fjaran í merkingunni fjöruítak heldur einnig *rekagrunnur-inn*, enda missti hann ekki rétt sinn til rekans þótt orpinn væri sandi eða grjóti.[157] Þegar þess er gætt að fjörur (reki) voru í mörgum tilvikum ítak í landi annarra en þeirra sem áttu rekann, þarf ekki að koma á óvart að fjörumörk og landamerki jarða til sjávar fóru ekki alltaf saman eins og t.d. landamerkjabréf jarða í Öræfum vitna um. Samkvæmt lögum um lausn ítaka af jörðum, nr. 113/1952, féllu önnur ítök en skógarítök og lax- og silungsveiðiítök úr gildi væri ítaksrétti ekki lýst með tilteknum hætti, sjá nánar í kafla 4.8.

Í lögbókunum er einnig gert ráð fyrir að fjörur geti verið almenningur og heimildir um almenninga við sjávarsíðuna eru allnokkrar.[158] Þar skyldu fjórðungsmenn eiga reka allan nema þann sem skot var í. Þá skyldu þeir menn varðveita „er lönd eigu næst“.[159] Samkvæmt þessu virðist ekki gert ráð fyrir því að almenningsfjara sé ítak í eignarlandi, en dæmi um slíkt kunna þó að finnast.[160]

Netlögum má líkja við „fiskveiðilögsögu“ sjávarjarða. Þau eru skilgreind á þessa leið í fornlögum:

> Þar eru netlög utast í sæ er selnet stendur grunn, tuttugu möskva djúpt, af landi eða af skeri og komi flár [þ.e. flotholt] upp úr sjánum að fjöru þá er þinur [þ.e. teinn á neti] stendur grunn. En fyrir það utan á hver að veiða að ósekju er vill.[161]

Landeigandinn átti einn alla veiði í netlögum og í fjörunni, og gilti einu þó að annar hefði eignast aðrar nytjar í fjöru og netlögum.[162] Eins og áður hefur komið fram virðist

---

153 *Grágás* 1992, s. 354. *Jónsbók* 1904, s. 197, 201–203, 208–209.

154 Lúðvík Kristjánsson 1980, s. 220. Sjá einnig *Íslenskt fornbréfasafn* 3, s. 56–57.

155 Sbr. einnig hugtakið *ítaksreki* um þann reka jarða eða hluta hans sem gengið hafði undan jörðinni (Lúðvík Kristjánsson 1980, s. 204).

156 Kuhn, Hans, 1943–1948: „Hátúningamelur og Gnúpverjahreppur.“ *Árbók Hins íslenzka fornleifa-félags*. S. 73. Austfirðingar nota orðið *sandur* um það sem Sunnlendingar kalla fjöru (Lúðvík Kristjánsson 1980, s. 218).

157 Lúðvík Kristjánsson 1980, s. 203.

158 Sjá nánar í almennum niðurstöðum óbyggðanefndar um hugtakið almenningar.

159 *Grágás* 1992, s. 369. Sbr. *Jónsbók* 1904, s. 193–194.

160 Af þessu yfirliti má sjá að samkvæmt lögbókunum, Grágás og Jónsbók, áttu nokkrir aðilar lög-verndaðan rétt til hvals eftir ákveðnum reglum: Í fyrsta lagi var það landeigandinn, í öðru lagi reka-maður, ef rekinn hafði verið seldur undan jörð, í þriðja lagi skotmaður, sem átti hálfan hval sem hann náði ekki að festa í fjöru og loks fjórðungsmenn ef um almenningsfjöru var að ræða. Fleiri áttu einnig sinn rétt til rekahvals að uppfylltum ákveðnum skilyrðum eins og leiglendingur og sá sem fyrstur kom að hval er fluttur hafði verið úr almenningi (sbr. „finnandaspik“). Sbr. *Grágás* 1992, s. 356, 365. *Jónsbók* 1904, s. 135.

161 *Grágás* 1992, s. 354. Sbr. *Jónsbók* 1904, s. 196.

162 *Jónsbók* 1904, s. 197.

fiskhelgi samkvæmt Jónsbók hafa verið miðuð við rekamörk og verður því ekki í öllum tilvikum lögð að jöfnu við netlög.

Ekki er ljóst af lögbókunum hversu langt til sjávar netlög náðu enda mun það að nokkru hafa farið eftir aðstæðum eins og grunnsævi við sjávarstrendur. Lúðvík Kristjánsson getur sér þess til að netlög hafi verið miðuð við 6 þumlunga selmöskvalegg, og hefur því mesta dýpt netlaga um fjöru verið 120 þumlungar eða 6 álnir.[163] Alin jafngilti um 47,7 sm svo að netlög hafa náð út að 2,9 m dýpi.

Í skipan goðorðsmannsins Sæmundar Ormssonar um almenninga í Hornafirði, sem talin er frá um 1245, er því lýst yfir að land og fjöru skyldi helga 30 faðma þaðan frá sem efst féll í meðalflæðum. Rekald þar fyrir utan skyldi vera *almenningur*.[164] Talið hefur verið að Sæmundur hafi í skipan sinni verið að lýsa netlögum.[165] Í löggjöf frá miðbiki 19. aldar var miðað við 60 faðma (u.þ.b. 112 metra) frá stórstraumsfjörumáli.[166] Í 20. aldar löggjöf hefur fyrst og fremst verið við það miðað að netlög séu 115 metrar á haf út miðað við stórstraumsfjörumál.[167] Sýnist nú óhætt að miða þau mörk sem meginreglu, þó svo önnur viðmið gildi vissulega skv. þeim eldri lögum sem enn eru í gildi.

Merki sjávarjarða til hafsins miðast annað hvort við ytri mörk fjöru eða netlaga. Um þetta álitaefni er ekki þörf ítarlegrar umfjöllunar hér, enda fjalla þjóðlendulögin einungis um land ofan sjávar. Ljóst er að strandlengja landsins tekur breytingum, á einum stað kann að verða landrof en á öðrum landauki. Dómstólar hafa lagt til grundvallar að eigandi sjávarjarðar eignist þann landauka sem til verður í fjöru og netlögum fyrir landi hans.[168] Það á a.m.k. við um þann landauka sem til verður af náttúrulegum ástæðum eða fyrir tilverknað þriðja manns.[169]

Með lögum nr. 73/1990 voru auðlindir hafsbotnsins utan netlaga og svo langt til hafs sem fullveldisréttur Íslands nær lýstar eign íslenska ríkisins, sbr. 1. gr. Netlög eru þar skilgreind með sama hætti og áður, sbr. 3. mgr. 2. gr., og ekki verður talið að ætlunin hafi verið að afnema til frambúðar áðurgreindan rétt sjávarjarða til landauka og fastsetja þar með í eitt skipti fyrir öll mörk sjávarjarða til hafsins. Vilji löggjafans til slíkrar breytingar hefði þurft að koma skýrt fram. Gildistaka laga nr. 73/1990 hafði þannig ekki í för með sér að merki sjávarjarða til hafsins væru endanlega fastsett. Fjara og netlög

---

163 Lúðvík Kristjánsson 1980, s. 203.

164 *Íslenskt fornbréfasafn* 1, s. 536.

165 Sbr. Þorgeir Örlygsson, 1993: „Er Hornafjörður almenningur?“ *Tímarit Háskóla Íslands*. 6. árg. nr. 6. Reykjavík. S.33.

166 Sbr. t.d. 3. gr. tilskipunar um veiði á Íslandi frá 20. júní 1849.

167 Sjá t.d. 3. mgr. 2. gr. laga um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, nr. 57/1998; 1. gr. laga um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, nr. 64/1994, og 1. gr. laga um lax- og silungsveiði, nr. 76/1970.

168 Sbr. H 1946 345. Sjá einnig Ólafur Lárusson, 1950: *Eignaréttur* I, s. 45 og Gaukur Jörundsson, 1982–83: *Eignaréttur* II, s. 136.

169 Ekki verður ráðið af fyrirliggjandi réttarheimildum og fræðiskrifum að greinarmunur sé í þessu sambandi gerður á landauka sem til verður fyrir tilstilli fasteignareigandans sjálfs. Á það er þó bent að réttur fasteignareiganda í þessa veru geti ekki, í ljósi tækniframfara og nýrra viðhorfa, verið án takmarkana. Þær takmarkanir helgast þá af hagsmunum íslenska ríkisins, fullveldisrétti þess og eignarrétti, sbr. t.d. lög nr. 73/1990.

færast út og inn í samræmi við landauka eða landtap, þ.e. breytt stórstraumsfjörumál, og landamerki þar með.

5. HEIMILDIR UM EIGNARHALD

5.1. Almennt

Í köflunum „Yfirlit yfir frumgögn sem könnuð voru“ undir „Gögn og gagnaöflun“ í hverjum úrskurði fyrir sig kemur fram hvaða flokkar frumheimilda, útgefinna og óútgefinna, voru yfirfarnir á vegum óbyggðanefndar í þeim tilgangi að fullnægja rannsóknarskyldu nefndarinnar, sbr. einnig sérstakan kafla í hverjum úrskurði um það efni. Hér verður gerð nánari grein fyrir nokkrum mikilvægum heimildum og þýðingu þeirra fyrir úrlausnarefni óbyggðanefndar.

5.2. Jarðamöt og jarðabækur

Elsta dæmi um jarðamat á Íslandi er að finna í tíundarlögunum 1096/97. Jarðir voru metnar til hundraða en eitt hundrað á landsvísu jafngilti 120 álnum vöruvaðmáls eða einu kýrverði. Í tilefni af sölu konungsjarða á 17. öld var ákveðið að hvert jarðarhundrað skyldi jafngilda tveimur hundruðum á landsvísu (kúgildum).[170]

Lítið er vitað um matsreglur eða viðmiðanir þegar jarðamatið fór upphaflega fram. Þegar elsta varðveitta jarðabókin var gerð 1639, um jarðeignir konungs, var við það miðað að dýrleiki skyldi vera tuttuguföld landskuld. Sama var gert í jarðabókinni 1686 en hún er elsta varðveitta jarðabókin sem hefur að geyma jarðir í einkaeign. Í jarðabókinni 1695 var aftur snúið til hins gamla mats enda jafnan við það stuðst í fasteignaviðskiptum.[171] Þó ber að taka fram að í þessari jarðabók var eignarhlutur kirkju í heimalandi yfirleitt ekki reiknaður með í jarðamatinu og þess vegna var dýrleiki sumra kirkjujarða ekki í fullu samræmi við raunvirði þeirra.[172]

Á árunum 1702–1712 var gerð hér á landi ný og mjög nákvæm jarðabók. Jarðabók þessi er jafnan kennd við þá tvo menn sem unnu mest að henni, Árna Magnússon og Pál Vídalín. Jarðabókin þykir mjög traust heimild og skýrist það einkum af því hvernig að verki var staðið. Þeir Árni og Páll eða umboðsmenn þeirra ferðuðust um nær land allt að boði konungs og reyndu að kynna sér aðstæður á hverjum stað en jafnframt höfðu þeir þann háttinn á að boða bændur í héraði til fundar og láta hvern ábúanda gera vandlega grein fyrir jörð sinni. Þetta var jafnharðan skráð niður og í lokin staðfest af áreiðanlegum mönnum í sveitinni. Þrátt fyrir það voru brögð að því að vitnisburður manna um jarðir sínar væri ekki nákvæmur, t.d. að meira væri gert úr landspjöllum en efni stóðu til eða að ekki væri samræmi á milli þess sem landeigendur sögðu og leiguliðar þeirra. En þá var stundum hægt að leiðrétta misræmið með samanburði við jarðabréf sem þeir Árni og Páll söfnuðu einnig á ferðum sínum. Í tengslum við jarðabókarverkið voru samdar tillögur að nýju jarðamati. Í tillögunum var gert ráð fyrir að grundvöllur matsins

[170] Sbr. *Lovsamling for Island*. 1. b. Kaupmannahöfn. S. 356.
[171] Sbr. Björn Lárusson, 1967: *The Old Icelandic Land Registers*. Lundi. S. 18. Björn Lárusson, 1982: *Islands jordebok under förindustriell tid.* Lundi. S. 18.
[172] Björn Lárusson 1967, s. 63.

væri fóðurgildi jarðar, þ.e. hversu mörg kúgildi hún gæti borið í meðalári. Afréttur, útigangur, sellönd og ýmis hlunnindi skyldu metin til hundraða eftir ákveðnum reglum og greiða af þessu bæði tíund og landskyld. Frá því var horfið að ráðast í nýtt jarðamat hér á landi. Í stað þess lögðu þeir Árni og Páll hið forna jarðamat til grundvallar og höfðu hliðsjón af „almúgans tilsögn og undirrjettingu“ í votta viðurvist. Þó má sjá þess merki að reynt hafi verið í einhverjum mæli að leggja nýtt mat á jarðirnar, einkum þegar getið er sérstaklega um heyfóður og nýtingu úthaga, afrétta og hlunninda.

Tillögur þær sem hér hefur verið vikið að eru að verulegu leyti í samræmi við svonefnda „Bergþórsstatútu“ sem sögð var frá fyrri hluta 12. aldar. Í statútunni var þó reiknað með að ákveðið hlutfall væri á milli fóðurgildis jarðar og stærðar hennar; eins kýreldis tún væri 140 norskir faðmar að stærð. Afrétti og heiðalönd skyldi meta til helmings á við beit í heimalandi og virðast því tún hafa verið sex sinnum verðmætari miðað við hverja einingu lands en afréttir.[173] Þess skal getið að samkvæmt Jónsbók var meðalkýr lögð að jöfnu við sex ær „og fæði lömb sín, órotnar, loðnar og lembdar.“[174]

Flestum fræðimönnum ber saman um að Bergþórsstatúta sé fölsuð. Hún getur því ekki talist heimild um annað en það hvernig menn töldu á sínum tíma eðlilegt að meta jarðir og hlunnindi þeirra. Engu að síður má ætla að fóðurgildið, bæði af heyfeng og hagbeit, hafi upphaflega verið lagt til grundvallar jarðamatinu og þá ef til vill reiknað sem ákveðið hlutfall af smjörfjórðungum.[175] Þessu til stuðnings má nefna að skerðing á engi jarðar gat lækkað dýrleika hennar verulega og einnig eru dæmi um að selland hafi verið metið sérstaklega til tíundar.[176] Á sama hátt er svo að sjá sem afréttur einstakra jarða hafi, að minnsta kosti í sumum tilvikum, verið reiknaður með í jarðamatinu, einkum ef þær höfðu tekjur af upprekstrartollum.

Dýrleikinn var mikilvægt auðkenni jarða og grundvöllur skattlagningar og erfðaskipta en ýmsar heimildir, einkum kaupbréf, benda til að dýrleikinn hafi ekki ævinlega sýnt raunvirði jarða. Úr því var reynt að bæta í byrjun 19. aldar þegar fram fór jarðamat um land allt á árunum 1800–1806. Viðmiðunarreglur voru þó hinar sömu og áður, þ.e. hversu mörg kúgildi hver jörð gat borið, en jafnframt skyldu ýmis hlunnindi og útigangur metin sérstaklega til dýrleika.[177] Árið 1848 kom út jarðatal kennt við J. Johnsen en þar var nær einvörðungu farið eftir gömlu jarðamati. Sama ár, 27. maí, gaf konungur út tilskipun um nýtt jarðamat á Íslandi og skyldi hver jörð metin til peningaverðs „að því sem slíkar jarðir verða sanngjarnlega seldar eptir gæðum sínum“.[178] Hjáleigur voru ekki metnar sérstaklega til dýrleika fyrr en 1848 og því ekki getið um dýrleika þeirra í jarðamötum fyrr en eftir þann tíma. Jarðamat þetta var gefið út 1861 undir heitinu *Ný*

[173] Halldór Einarsson, 1833: *Om Værdie-Beregning paa Landsviis og Tiende-Ydelsen i Island*. Kaupmannahöfn. S. 165–175.
[174] *Jónsbók* 1904, s. 215 (6. k. kb.).
[175] Björn Lárusson 1982, s. 17.
[176] Sbr. *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.* 10. b. Kaupmannahöfn 1943. S. 177. *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.* 4. b. Kaupmannahöfn 1925 og 1927. S. 317.
[177] *Lovsamling for Island*. 6. b. Kaupmannahöfn 1856. S. 475–481.
[178] *Lovsamling for Island*. 14. b. Kaupmannahöfn 1868. S. 175.

jarðabók fyrir Ísland. Hinni fornu verðeiningu, hundraði, er haldið, en að baki henni stóð ekki lengur kúgildi heldur slegin mynt og seðlar.

Með lögum um fasteignamat nr. 22/1915, var kveðið svo á í 1. gr., að allar jarðeignir, lóðir og hús á landinu skyldi meta til peningaverðs tíunda hvert ár. Hér var um að ræða mikla breytingu frá því óreglulega fasteignamati sem tíðkast hafði, oft með löngu millibili.

Heimildir segja ekki ótvírætt til um það hvort afréttir hafi verið tíundaðir sérstaklega til skatts þó að sjá megi viðleitni í þá veru í þeim tillögum um nýjar jarðamatsreglur frá byrjun 18. aldar sem Árni Magnússon og Páll Vídalín virðast hafa ætlað að fara eftir og áður er getið. Þær tillögur tóku þó aldrei gildi. Í reglugerð rentukammers um nýtt jarðamat 1. sept. 1848 er gert ráð fyrir að tún og engjar, hagi og útbeit séu metin og einnig hlunnindi jarða en ekki er þar minnst á afrétti. Það mun ekki hafa verið fyrr en með fasteignalögunum nr. 22/1915 sem kveðið var skýrt á um að afréttir skyldu teknir til greina við jarðamat. Í 7. gr. laganna segir á þessa leið:

> Afrjettarlönd þau, sem eru eign sveita og einungis notuð til upprekstur, skal eigi meta sjerstaklega, en aftur á móti ber að taka upprekstrarrjettinn til greina við mat jarða þeirra, er hann eiga.
>
> Þrætulönd milli jarða skulu metin sjer í lagi.

Óbyggðanefnd telur að jarðamöt sýni tilvist sjálfstæðrar jarðar á þeim tíma sem um ræðir. Dýrleiki jarðar sé hins vegar fyrst og fremst heimild um landgæði fyrr á tímum, einkum grasfeng og útigang, en miklu síður um stærð jarða eða víðáttu. Jarðabækur og jarðamöt geta þannig gefið vísbendingar um eignarréttindi, landnýtingu og í einstaka tilvikum jafnvel um landamerki.

5.3. Máldagar og vísitasíur

Hugtakið *máldagi* var í fornu máli haft um hvers kyns samninga, munnlega og skriflega, en í þrengri merkingu var máldagi samningur sem gerður var við stofnun kirkju. Máldaginn kvað á um réttindi og skyldur allra þeirra sem hagsmuna áttu að gæta, en hann var jafnframt skrá yfir eignir viðkomandi kirkju. Í kristinna laga þætti Grágásar segir svo:

> Þar er maður leggur fé til kirkju, hvort sem það er í löndum eða lausum aurum, í búfé eða tíundum af þeim bólstöðum er héraðsmenn skulu þangað inna, og skal sá maður er kirkju varðveitir láta gera þann máldaga á skrá allan, hvað hann hefir fjár gefið þangað, eða aðrir héraðsmenn til þeirrar kirkju. Þann máldaga er honum rétt að lýsa að Lögbergi eða í lögréttu eða á vorþingi því er hann heyr, hvað þar liggur fjár til þeirrar kirkju. Hann skal láta ráða [lesa] skrá og lýsa þann máldaga heima að kirkju um sinn [einu sinni] á tólf mánuðum hverjum, þá er menn hafa þangað tíðasókn flestir.[179]

[179] *Grágás* 1992, s. 12.

Ákvæði þetta er talið vera frá biskupsárum Gissurar Ísleifssonar (1082–1118) og að líkindum sett í kjölfar tíundarlaganna 1096/1097.[180] Eins og fram kemur í tilvitnuðu ákvæði öðlaðist máldagi gildi um leið og honum hafði verið þinglýst á alþingi eða vorþingi.

Máldagi var í reynd samningur milli þriggja aðila: kirkjubónda, biskups og safnaðar. Bóndinn lagði kirkjunni til ákveðið stofnfé í samráði við biskup og nefndist það *heimanfylgja* hennar. Ávöxtur stofnfjár, svonefnd *afvinna*, ásamt tíund átti að duga fyrir rekstri kirkju en að auki bættust smám saman við gjafir af ýmsum toga, bæði í föstu og lausu, sem kirkjubóndinn eða einhver annar, er biskup skipaði til þess, hafði umsjón með. Sóknarfólkið greiddi tíund en fékk í staðinn kirkjulega þjónustu, sálusorgun og sakramenti í kirkju sinni. Hlutverk biskups var fyrst og síðast fólgið í því að gæta þess að kirkjan væri ekki hlunnfarin. Það gerði hann einkum í árlegum vísitasíuferðum sínum.[181]

Eins og flest opinber skjalagögn frá miðöldum fylgdi efnisskipan máldaga ákveðinni reglu sem var þáttur í trúverðugleika skjalsins. Venja var að greina fyrst frá stofnfé kirkjunnar. Engin eign var kirkju mikilvægari en grunnurinn sem hún stóð á og þess vegna var yfirleitt byrjað á því að tilgreina hversu stóran hlut kirkjan átti í heimalandi, þ.e. þeirri jörð sem hún stóð á. Hvorki aðrar fasteignir, eins og útjarðir (þ.e. jarðir utan heimajarðar kirkjunnar), né heldur afréttir gátu myndað þann grundvöll sem kirkja þurfti til að geta talist myndug og sjálfstæð, m.ö.o. *staður* að skilningi kirkjulaga. Þetta kom skýrt fram í svokölluðum *staðamálum* á síðari hluta 13. aldar.[182] Jafnframt gilti sú regla að kirkjueign mátti aldrei láta af hendi hvorki að hluta til né í heild sinni, nema önnur jafngóð kæmi í staðinn.[183]

Því næst voru aðrar eignir kirkjunnar taldar upp, fasteignir, fríður peningur og hlunnindi, síðan kirkjugripir, messuskrúði og bækur sem notaðar voru við helgihaldið. Að lokum var lýst kvöðum sem hvíldu á kirkjueigninni, ef nokkrar voru, og greint frá tíundarumdæmi eða upphæð tíundar um tiltekinn tíma. Þessi niðurröðun gat raskast af ýmsum ástæðum. Það gerðist t.d. þegar ný eign var færð inn í máldaga neðan við þann texta sem fyrir var í stað þess að skrifa hann allan upp að nýju. Í máldögum má því stundum sjá fasteignir nefndar á fleiri en einum stað ef þær voru lagðar til kirkju á mismunandi tímum.

Í kristinna laga þætti Grágásar var tekið fram að máldaginn skyldi lesinn upp við kirkju á þeim degi þegar tíðasókn þangað var mest. Trúlega hefur það verið á vígsludegi kirkjunnar eða einhverjum öðrum hátíðisdegi. Á þann hátt var reynt að tryggja hagsmuni kirkju og sóknarbarna í viðurvist vitna jafnframt því sem réttargildi heimildar-

[180] Magnús Stefánsson, 1999: „Die isländischen Stiftungsurkunden – Kirkjumáldagar.“ *Karl von Amira zum Gedächtnis.* Peter Lang. Europäischer Verlag der Wissenschaften. S. 134–135.

[181] Hólabiskup átti að fara um allt umdæmi sitt á einu ári en Skálholtsbiskup á þremur árum.

[182] Sjá t.d. Magnús Stefánsson, 1978: „Frá goðakirkju til biskupskirkju.“ *Saga Íslands*. 3. b. Reykjavík. S. 123–126, 223–226.

[183] Sjá *Álitsgerð kirkjueignanefndar.* Fyrri hluti. 1984. S. 40–49.

innar var endurnýjað. Ákvæði þetta hélst að mestu óbreytt í nýjum kristinrétti sem samþykktur var fyrir Skálholtsbiskupsdæmi 1275 og síðar (1354) einnig fyrir Hólabiskupsdæmi.[184] Þar var hins vegar ekki lengur tekið fram að máldaga skyldi lýst á alþingi (Lögbergi, lögréttu) eða vorþingi. Líklega hefur staðfesting biskups í viðurvist votta þá verið talin nægja til löggildingar máldaga. Um líkt leyti hafa biskupar eða skrifarar þeirra farið að skrá máldaga í sérstakar máldagabækur sem geymdar voru á biskupsstólunum. Á vísitasíuferðum hefur biskup síðan borið saman máldaga einstakra kirkna við það sem áður hafði verið skráð í máldagabók embættisins og var máldagabókin talin að öllu jöfnu hafa meira réttargildi. Elsta varðveitta máldagasafnið er frá 1318, kennt við Auðun rauða Þorbergsson biskup á Hólum.[185]

Máldagar eru flestir varðveittir í afskriftum frá 17. öld og eru þeir birtir í Íslensku fornbréfasafni. Sú útgáfa er með þeim annmörkum að þar hefur máldagasöfnum verið sundrað og einstakir máldagar tímasettir af mismikilli nákvæmni. Engu að síður hafa máldagar verið taldir með mikilvægustu heimildum okkar frá fyrri tíð. Til marks um það má geta þess að í íslensku lagasafni er enn að finna konungsbréf frá 5. apríl 1749 þar sem kveðið er á um að máldagi Gísla biskups Jónssonar (frá um 1575) sé auk máldagabókar Vilkins biskups (frá 1397) „áreiðanlegt og authentiskt“ kirkjuregistur.[186] Eftir siðaskipti tóku vísitasíubækur við af máldagabókum og voru þær lögboðnar með konungsbréfi 1. júlí 1746.[187]

Sagnfræðingar hafa yfirleitt ekki séð ástæðu til að efast um heimildargildi máldaga þó að sjálfsagt þyki að kynna sér varðveislusögu þeirra, aldur og samsetningu. Af úrlausnum dómstóla má ráða að heimildargildi máldaga og vísitasía um tilvist eignarréttinda er metið með mikilli varfærni en að þessar heimildir geti þó, ásamt öðru, haft nokkra þýðingu.

5.4. Lögfestur

Í íslenskum réttarheimildum kemur hugtakið *lögfesta* fyrst fyrir í Jónsbók (1281) en mun þangað komið úr landslögum Magnúsar lagabætis. Lögfesta var að fornu notuð um lögformlega athöfn sem átti að tryggja tiltekin réttindi í fasteign. Leiguliði gat lögfest ábúðarrétt sinn gagnvart landeiganda (llb. 4), heimilt var að lögfesta landamerki milli jarða, beitarrétt og önnur ítök o.s.frv. (llb. 16, 26). Í öllum þessum tilvikum beindist lögfestan gegn ákveðnum einstaklingum (llb. 26). Einnig var unnt að lögfesta réttindi í þeim tilgangi að hún gilti almennt, en þá skyldi henni lýst við kirkju eða á þingi. Slík lögfesta gilti aðeins í 12 mánuði (llb. 17).[188]

---

184 *Norges gamle love indtil 1387*. 5. b. Christiania, 1895. S. 35.
185 Magnús Már Lárusson, 1981: „Máldagi.“ *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*. 11. b. Kaupmannahöfn. D. 265.
186 *Lagasafn. Íslensk lög 1. október 1995*. S. 513–514.
187 Björn K. Þórólfsson, 1956: *Biskupsskjalasafn*. Skrár Þjóðskjalasafns 3. Reykjavík. S. 47–48.
188 Sbr. Sigurður Líndal, 1982: „Foreløpige rettsmidler. Island.“ *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder*. 21. b. Kaupmannahöfn. D. 175–176.

Í Jónsbók er ætlast til að lögfestu sé fylgt eftir með dómsmáli, að öðrum kosti falli hún úr gildi (llb. 52). Í 26. kafla landsleigubálks segir í upphafi:

> Alt þat er menn skilr á um áverka á akri eða eng, holti eða haga, skóga, eða reka, þá skal lǫgfesta fyrir. Sá leggi fimtarstefnu er heldr þykkiz þurfa; hann skal svá mæla: Ek lǫgfesti eign þessa er N. heitir eða þar liggr, bú ok lóð, og alt þat er þar má til gagns af hafa, þar til er dómr fellur á, at lǫgmáli réttu…

Að vísu er ekki alls staðar tekið fram þar sem fjallað er um lögfestur að þeim skuli fylgt eftir með málsókn en gera verður ráð fyrir að til þess hafi verið ætlast. Páll Vídalín lögmaður skýrir þetta svo að lögfesta sé „að festa lög, lofa lögum“, þ.e. fylgja máli eftir til laga.[189] Fleiri dæmi má nefna um að löglærðir menn hafi lagt þennan sama skilning í ákvæði Jónsbókar um lögfestur. Ólafur Árnason á Höfðaströnd í Jökulfjörðum greinir t.d. frá því í bréfi 10. apríl 1704 að hann hafi 12. apríl 1686 lögfest 6 hundruð í Neðrabakka. Lögmaðurinn hafi hins vegar sagt sér í lögréttu (á Alþingi) að hafa lagasókn á eigninni eftir landabrigðum. Ólafur hafði enn ekki komið lagasókninni í verk með heimstefnu, þegar hann ritaði fyrrnefnt bréf, „sökum harðinda, fjúka og óveðráttu“. Hann varð því að sjá af þessum 6 hundruðum í Neðrabakka.[190] Annað dæmi er fimmtarstefna og dómsúrskurður sem fylgdi í kjölfar lögfestu Sigurðar Sigurðssonar landþingsskrifara fyrir jörðinni Háeyri.[191]

Hér má einnig geta þess að á Alþingi 1751 var langvarandi hefð eigenda Holts í Flóa á engjaplássinu Ljósateigi dæmd áreiðanlegri eignarheimild en einhliða lögfesta ráðsmannsins í Skálholti.[192] Þrátt fyrir fleiri dæmi af sama toga[193] virðist sú skoðun hafa verið almenn að lögfesta hafi nægt sem eignarheimild ef enginn hreyfði við andmælum.

Dómstólar hafa lagt lítið upp úr lögfestum sem sönnunargögnum um tilvist eignarréttinda en ekki er þó útilokað að þær geti, ásamt öðru, haft nokkra þýðingu.

5.5. Jarðabréf og landamerkjabréf

Fyrir gildistöku landamerkjalaga, nr. 5/1882, voru í gildi ákvæði Jónsbókar um að gera skyldi skriflegan samning við jarðakaup.[194] Fjöldi jarðabréfa hefur varðveist frá fyrri tíð en jafnljóst er að mikið hefur glatast auk þess sem ekki er víst að slíkir samningar hafi ævinlega verið gerðir við jarðakaup þrátt fyrir ákvæði laganna. Jarðabréfin eru einnig með þeim annmörkum að í þeim er sjaldan lýst umfangi jarða eða landamerkjum. Á vegum óbyggðanefndar fór fram athugun á rúmlega 1500 útgefnum jarðabréfum frá ýmsum tímum, einkum 17. og 18. öld. Niðurstaðan var sú að í 72 þeirra (um 5%) er landamerkjum lýst, stundum ítrekað um sömu jörð. Tekið skal fram að hér er ekki

---

189 Páll Vídalín, 1854: *Skýríngar yfir Fornyrði Lögbókar þeirrar, er Jónsbók kallast…* Reykjavík. S. 165.

190 *Jarðabók Árna og Páls* 13, s. 303. Sbr. *Jarðaskjöl frá 16. og 17. öld. Útdrættir.* Reykjavík 1993. S. 162.

191 *Alþingisbækur*. 15. b. Reykjavík 1982. S. 519–521.

192 Sjá *Alþingisbækur.* 14. b. Reykjavík 1977. S. 17, 28. Sbr. einnig *Alþingisbækur* 15, s. 300.

193 Sjá t.d. *Alþingisbækur*. 10. b. Reykjavík 1967. S. 179.

194 Sjá *Jónsbók* 1904, s. 222 (12. k. kb.).

einungis um kaupbréf að ræða, heldur jarðabréf af hvers kyns toga, svo sem testamentisbréf, eignayfirlýsingar og vísitasíur. Jarðir voru gjarnan seldar „með öllum þeim gögnum og gæðum, landsnytjum og ítökum sem fylgt hefur og fylgja ber að fornu og nýju í ystu landamerki“ eða álíka orðalagi. Gera verður ráð fyrir að samningsaðilum hafi verið kunnugt um landamerkin, hvort sem þau voru til skráð eða einvörðungu varðveitt í munnlegri geymd.

Frá 1847 og til setningar landamerkjalaga 1882 komu ítrekað fram á Alþingi mál er vörðuðu nauðsyn þess að landamerki jarða hér á landi yrðu skýrð og skráð.[195] Af umfjöllun þingsins má ráða það almenna álit þingmanna að landamerki víða um land væru í ólestri.[196] Þingmenn virtust sammála um að eignarrétturinn væri að sama skapi óviss og brýn þörf úrbóta. Gera þyrfti mönnum mögulegt að vernda eignarréttindi sín til fasteigna landsins. Koma þyrfti fastri og áreiðanlegri skipan á landamerki og fyrirbyggja óvissu eftirleiðis.[197] Skyldu landeigenda til að gera landamerkjalýsingar var líkt við að skipa mönnum að merkja fé sitt, svo sem lögskipað hefði verið frá ómunatíð.[198] Þá var nefnt að slík skrásetning skapaði hentugan grundvöll fyrir nýtt fasteignamat.[199] Af þessu má ráða að setning landamerkjalaga 1882 hafi verið þáttur í viðleitni löggjafans í lok nítjándu aldar og byrjun þeirrar tuttugustu að skapa traustan grundvöll undir sölu, veðsetningu og skattlagningu jarða og annarra fasteigna, sjá einnig í köflum 3.3. og 5.2.

Í lögum um landamerki, nr. 5/1882, var í fyrsta skipti í íslenskri löggjöf kveðið á um almenna skyldu eigenda og umráðamanna jarða til að skrásetja nákvæma lýsingu á landamerkjum jarða sinna. Skyldi einnig getið ítaka eða hlunninda annarra í viðkomandi jörð svo og meðfylgjandi henni í annarra manna lönd. Eigendur aðliggjandi lands sem og aðilar ítaka skyldu rita samþykki sitt á bréfið, enda væru þeir sammála efni þess. Auk þinglesturs á næsta manntalsþingi var varðveisla landamerkjaskráa nú tryggð með færslu í landamerkjabók sýslumanns. Skrásetningu landamerkja, merkjasetningu og þinglýsingu landamerkjaskráa skyldi lokið innan fimm ára frá gildistöku laganna, að viðlögðum sektum. Kveðið var á um eftirlit sýslumanns með því að menn uppfylltu skyldur sínar í þessu efni. Ágreining skyldi útkljá fyrir merkjadómi.

Skylda til að halda við glöggum landamerkjum gilti því aðeins um afrétti og aðrar óbyggðar lendur „að því leyti því verður við komið“, sbr. 1. gr., í stað afdráttarlausrar skyldu jarðeigenda. Í ákvæði 2. gr. um skyldu til merkjasetningar virðist miðað við mörk milli tveggja jarða og skylda til skrásetningar landamerkja hvíldi á eiganda eða

---

195 Sjá *Tíðindi frá Alþingi Íslendinga* 1847, s. 67–68; 1849, s. 26, 261–263. *Alþingistíðindi* 1877 (fyrri partur), s. 515–516; 1879 (fyrri partur), s. 24–28; 1881 (síðari partur), s. 118.

196 Sjá *Tíðindi frá Alþingi Íslendinga* 1849, s. 28–29, 31, 337 *Alþingistíðindi* 1877 (fyrri partur), s. 516–518; 1879 (fyrri partur), s.197, 485; 1879 (síðari partur), s. 763–764, 766; 1881 (fyrri partur), s. 553; 1881 (síðari partur), s. 408, 422.

197 Sjá *Tíðindi frá Alþingi Íslendinga* 1849, s. 29, 31, 261, 274–275, 281, 513. *Alþingistíðindi* 1877 (fyrri partur), s. 517; 1879 (síðari partur), s. 763–764, 766, 783; 1879 (fyrri partur), s. 485. Sjá ennfr. *Alþingistíðindi* 1919 A I, s. 172.

198 Sjá *Alþingistíðindi* 1879 (síðari partur), s. 766.

199 Sbr. *Alþingistíðindi* 1877 (fyrri partur), s. 516–518; 1879 (síðari partur), s. 783. Sjá ennfr. *Alþingistíðindi* 1919, A I, s. 172.

umráðamanni „hverrar jarðar“, sbr. 3. gr. Ekkert er minnst á afrétti eða aðrar óbyggðar lendur í því sambandi. Lögunum virtist þannig fyrst og fremst ætlað að fjalla um landamerki milli jarða.

Landamerkjalögin frá 1882 þóttu ekki ná tilgangi sínum til hlítar. Landamerkjaskrár voru ekki gerðar fyrir allar jarðir á landinu og margar einungis að nafninu til, án samþykkis allra hlutaðeigandi. Af þessum ástæðum þótti nauðsynlegt að endurskoða lögin og lauk þeirri vinnu með setningu núgildandi laga um landamerki o.fl., nr. 41/1919.[200] Í 1. gr. þeirra laga er kveðið á um skyldu eigenda eða fyrirsvarsmanna jarða til merkjasetningar. Jafnframt segir svo í ákvæðinu: „Sama er um merki milli jarða og afrjetta eða annara óbygðra lendna, ef sá krefst þess, er land á að afrjetti eða lendu.“ Í ákvæði laganna um viðhald merkja segir að eiganda eða fyrirsvarsmanni „lands“ sé skylt að halda við löglega settum merkjum að sömu tiltölu sem í 1. gr. segi um merkjagerð, sbr. 3. gr. Þá virðist ákvæði laganna um skyldu til skrásetningar landamerkja rýmra en ákvæði eldri laga að því leyti að þar er nú fjallað um „land“ í stað „jarðar“ og „fyrirsvarsmann“ í stað „umráðamanns“, sbr. 2. gr. laga nr. 41/1919 og 3. gr. laga nr. 5/1882. Eðlilegt virðist að túlka ákvæðið þannig að afréttir falli þar undir eins og önnur landsvæði. Sú skylda kemur þó ekki skýrt fram. Samkvæmt þessu skyldi skrásetja fyrirliggjandi landamerki afrétta en einungis setja merki og halda við merkjum ef sá krafðist þess sem land átti að afrétti. Enn sem fyrr miðast því ákvæði landamerkjalaga fyrst og fremst við að afmarka lönd jarða. Þessi ákvæði eru enn í gildi.

Þá er kveðið á um það í 6. gr. að jafnskjótt sem lögin komi til framkvæmda skyldu valdsmenn, hver í sínu umdæmi, rannsaka það hvort merkjaskrám þar hafi verið þinglýst. Komi í ljós að merkjaskrám hafi ekki verið þinglýst eða að samþykki sumra aðilja vanti á þinglýsta merkjaskrá, skyldi valdsmaður gefa til þess ákveðinn frest, að viðlögðum sektum, sbr. 7. gr. Jafnframt var kveðið á um að valdsmaður skyldi af sjálfsdáðum kveðja aðila fyrir dóm þegar hann fengi vitneskju um ágreining eða vafa þeirra á meðal um landamerki eða merkjaskrá væri eigi afhent til þinglýsingar, sbr. 8. gr.

Ljóst er að landamerkjalögin mæla fyrir um formsatriði, svo sem hvernig landamerki skuli úr garði gerð og hvað skuli koma fram í landamerkjaskrá.[201] Orðin landamerkjalýsing og -bréf hafa einnig verið notuð um þessa löggerninga. Lögin kveða hins vegar ekki á um efnisleg atriði, þ.e. hvar mörk skuli dregin eða hvaða réttindi fylgja í lönd annarra. Í samræmi við þetta felur landamerkjabréf ekki í sér sönnun um beinan eignarrétt yfir því landsvæði sem afmarkað er.

Gildi landamerkjabréfs er komið undir ýmsum atriðum. Þannig dregur augljóslega úr vægi þess ef eigendur eða fyrirsvarsmenn aðliggjandi lands hafa ekki áritað um samþykki sitt. Samanburður við landamerkjabréf þeirra, séu þau fyrir hendi, ætti þó að geta leitt í ljós hvort þar var um ágreining að ræða. Þá gat verið vandkvæðum bundið að afla tilskilinna áritana ef menn áttu mörk til óbyggða. Eignarhald á slíku svæði eða

[200] Sjá *Alþingistíðindi* 1919, A I, s. 172.
[201] Sbr. *Alþingistíðindi* 1919, A I, s. 174.

fyrirsvar vegna þess var e.t.v. óljóst eða ekki á neins manns hendi. Væri um afrétt að ræða verður að telja hreppsnefnd í fyrirsvari, en samkvæmt 17. gr. tilskipunar um sveitastjórn á Íslandi frá 4. maí 1872 skyldi hreppsnefnd sjá um „notkun afrjetta, fjallskil, fjárheimtur og ráðstafanir til að eyða refum …“ Þess eru enda ýmis dæmi í kjölfar landamerkjalaganna að fyrirsvarsmenn hreppa áriti landamerkjabréf jarða sem liggja að afrétti og að gerð séu sérstök landamerkjabréf fyrir afrétti.

Auk þess að uppfylla formskilyrði þarf viðkomandi bréf að vera lögmætt að efni til. Þannig er ljóst að með gerð landamerkjabréfs máttu menn ekki einhliða auka við land sitt eða annan rétt umfram það sem verið hafði. Því dregur úr gildi landamerkjabréfs ef eldri heimildir mæla því í mót. Á sama hátt eykur það gildi landamerkjabréfs ef því má finna stuðning í eldri heimildum.

Samkvæmt ákvæðum landamerkjalaga 1882 og 1919 skyldi sýslumaður hafa eftirlit með því að menn uppfylltu skyldu sínar til skrásetningar merkja. Hafi bréf verið þinglesið, fært í landamerkjabók og á því byggt síðan um merki tiltekinnar jarðar, án athugasemda yfirvalda eða ágreinings við nágranna eða sveitarfélag, virðist það benda til þess að lýsing merkja hafi verið í samræmi við það sem almennt var talið gilda. Í þessu sambandi ber þess að geta að könnun óbyggðanefndar á dómum Landsyfirréttar á tímabilinu 1886–1920 bendir ekki til þess að í kjölfarið á setningu landamerkjalaganna hafi komið upp umtalsverður ágreiningur milli sveitarfélaga og eigenda efstu jarða um mörk jarða og afrétta. Jafnframt er ljóst að þinglýstir eigendur hafa um langa hríð haft réttmætar ástæður til að vænta þess að merkjum sé þar rétt lýst.

Ljóst virðist af úrlausnum dómstóla í einkamálum að við mat á gildi landamerkjabréfs skiptir máli hvort um er að ræða jörð eða annað landsvæði. Þegar um hefur verið að ræða svæði sem áður höfðu legið innan landamerkja jarða en verið keypt af hreppsfélögum og lögð til afrétta hefur landamerkjabréf verið talið ákvarða mörk eignarlands, sbr. H 1971 1137 (Reyðarvatn) og H 1975 55 (Arnarvatnsheiði).[202]

Hafi svæði hins vegar ekki legið innan landamerkja jarðar hefur landamerkjabréf haft aðra þýðingu. Litið hefur verið til margra atriða, svo sem Landnámu, staðhátta, gróðurfars og nýtingar, og komist að þeirri niðurstöðu að beinn eignarréttur væri ekki fyrir hendi. Tilvist landamerkjabréfs hefur ekki breytt þeirri niðurstöðu en bréfið talið ákvarða mörk afréttareignar, sbr. H 1955 108 (Landmannaafréttardómur fyrri), H 1997 1162 (Auðkúluheiði) og H 1997 1183 (Eyvindarstaðaheiði).

Hæstiréttur hefur hins vegar í þremur refsimálum sýknað menn af ákæru um ólöglegar fuglaveiðar á eignarlandi, þrátt fyrir að veiðarnar færu örugglega fram innan landamerkja jarðar samkvæmt landamerkjabréfi, sbr. H 1999 2006 (Sandfellshagi), H 1997 2420 (Neðri-Hundadalur), og H 1994 2227 (Geitland).[203] Í öllum tilvikum var um að ræða jarðir með mörk til óbyggða. Taldi Hæstiréttur að vafi léki á um beinan eignarrétt yfir viðkomandi landsvæði. Í tveimur þessara mála var um það að ræða að eldri

[202] Ennfremur til athugunar í þessu sambandi er H 1997 2792.
[203] Þess ber þó að geta að Geitland hefur ekki verið nýtt sem jörð um langan aldur.

heimildir en landamerkjabréf jarðarinnar voru ekki fyrir hendi, sbr. H 1999 2006 (Sandfellshagi) og H 1997 2420 (Neðri-Hundadalur). Staðhættir, gróðurfar og nýting þóttu hins vegar ekki benda til að stofnast hefði til beins eignarréttar yfir landsvæðinu. Sömu sjónarmið voru uppi í H 1999 111 (Gilsá), auk þess sem vafi var um hvar ákærði var við veiðarnar og hvar hann náði bráð sinni. Í H 1994 2227 (Geitland) var hins vegar um það að ræða að eldri heimildir voru taldar valda vafa um hvort landið væri eignarland. Niðurstöður Hæstaréttar í þessum málum ber að skoða í ljósi þeirrar meginreglu refsiréttar að vafa beri að meta ákærða í hag. Tekið er sérstaklega fram í H 1997 2420 (Neðri-Hundadalur) og H 1999 111 (Gilsá) að vafi sé um að stofnast hafi að lögum til beins eignarréttar „þrátt fyrir“ umrætt landamerkjabréf.

Í málum þessum var til úrlausnar hvort brotið hefði verið gegn einkarétti landeiganda til fuglaveiða og vafi um beinan eignarrétt nægði til sýknu. Með hliðsjón af því að dómstólar hafa ekki tekið óyggjandi afstöðu til þess að einkarétti hvernig jarðir skuli afmarkaðar gagnvart öðrum landsvæðum, fyrst og fremst óbyggðum, er skiljanlegt að í refsimálum hafi verið talinn vafi á ferðum. Það er hins vegar verkefni óbyggðanefndar að úrskurða að einkarétti um slík mörk þar sem vafi er á ferðum. Óbyggðanefnd telur því að almennar eða bindandi ályktanir um eignarréttarlega þýðingu landamerkjabréfa verði ekki dregnar af umræddum fjórum refsidómum.

5.6. Afsals- og veðmálabækur

Samkvæmt Grágás þurfti ekki að lýsa landakaupum á þingi en ýmsum kvöðum (lögmálum), svo sem forkaupsrétti og veði, skyldi lýsa að Lögbergi.[204] Samkvæmt 11. og 12. kapítula kaupabálks Jónsbókar var skylt að gera kaupbréf þegar menn keyptu jarðir. Ekki þurfti að lýsa gerningunum en áfram skyldi lesa lögmála á Alþingi, sbr. 8.–9. kapítula landsbrigðaþáttar í Jónsbók.[205]

Í 28. gr. 3. kapítula 5. bókar Dönsku laga, um kaup og sölu og makaskipti, sagði m.a. að afsöl á húsum og jörðum skyldu fram fara á þingi þar sem jörðin væri og skyldi lesa og árita öll afsalsbréf á fyrsta eða öðru þingi. Réttarfarsákvæði Norsku laga Kristjáns V. voru lögleidd hér með opnu bréfi 2. maí 1732. Í 1. bók, 10. gr. 3. kafla, voru ákvæði um störf manntalsþinga en á þeim skyldu fara fram þinglýsingar. Landsmenn hirtu ekki nægilega um skyldu þessa og var hún áréttuð með úrskurðum kansellísins 3. nóvember 1766 og 22. apríl 1790. Var stiftamtmanni falið að áminna menn um að láta lesa, áskrifa og bóka öll eignarskjöl og veðbréf en við það var miðað að þinglýsingar færu fram við lögþingsrétt. Áminning þessi kom fram með auglýsingu í lögþingsbókinni 1793. Ekki voru nánari reglur um hvernig skyldi standa að þinglýsingu jarðakaupa-, gjafa- og veðbréfa og var um það mikil óvissa hvar skyldi þinglýsa heimildarbréfum. Með tilskipun frá 24. apríl 1833, um afsalsbréf og pantsetningar á Íslandi, voru settar ítarlegri reglur

[204] *Grágás* 1992, s. 300 (14. k. lbþ.).
[205] *Jónsbók* 1904, s. 127–128 (8.–9. k. lbb.), 221–222 (11.–12. k. kb.).

um þetta efni. Var þar kveðið svo á að efni heimildarbréfs um fasteign skyldi lesast á því þingi sem eigindómurinn heyrði til. Eftir gildistöku laga nr. 30/1928, um þinglýsing skjala og aflýsing, fóru þinglýsingar fram á manntalsþingi, en í Reykjavík bæjarþingi. Hætt var lestri sérhvers skjals en þess í stað voru ákvæði um lestur skrár yfir skjöl sem borist höfðu til þinglýsingar. Lög þessi tóku nær eingöngu til framkvæmdar þinglýsinga en snertu ekki efnisatriði nema í litlum mæli. Þau lög giltu fram að setningu núgildandi þinglýsingalaga nr. 39/1978.

Þinglýsingareglur fjölluðu fyrir gildistöku núgildandi þinglýsingalaga ekki um þýðingu þinglýsingar. Engu að síður var litið svo á að registur samkvæmt tilskipuninni frá 1833 ættu að veita hverjum sem hafa vildi „áreiðanlega skírslu um heimild að fasteignum, ískyldur þær (ítök, veðsetníngar o.s.frv.) er þeim fylgja, og hvört nokkuð það sé á þíngi birt sem verið geti umráðum eigandans til tálmunar …“[206] Þá var talið að í gildistíð laga nr. 30/1928 mætti binda nokkurt traust við þær upplýsingar sem fá mátti í afsals- og veðmálabókum ásamt tilheyrandi skrám þeirra.[207] Nær engin ákvæði fjölluðu þó um réttaráhrif þinglýsingar og var það m.a. yfirlýst hlutverk með frumvarpi því, sem varð að þinglýsingalögum nr. 39/1978, að bæta úr brýnni þörf að því leyti.[208]

Eins og áður segir virðist hafa verið brotalöm í framkvæmd þinglýsinga fram undir lok 18. aldar og að þá hafi verið um það óvissa hvort lesa ætti heimildarbréf að fasteignum á manntalsþingum eða lögþingsréttinum (á Alþingi, síðar Landsyfirréttinum). Eftir gildistöku tilskipunarinnar frá 1833 voru skjöl einungis lesin við undirrétt (manntalsþing) og hefur þá verið miðað við að það teldist til dómstarfa. Sama gegndi um þinglýsingar í gildistíð laga nr. 30/1928 og síðan núgildandi þinglýsingalaga nr. 39/1978 þangað til lög nr. 92/1989, um aðskilnað dómsvalds og umboðsvalds í héraði, öðluðust gildi 1. júlí 1992. Þá var kveðið svo á að störf við þinglýsingar teldust til stjórnsýslu. Enda þótt þinglýsing teldist til dómstarfa til ársins 1992, var viðurkennt að þau væru frábrugðin venjulegum dómstörfum þar sem um væri að ræða skráningu í bækur, samningu á skrám og framlagningu þeirra.[209] Það girti ekki fyrir dómsmeðferð ágreinings um efnisatriði skjala, þótt þeim hefði áður verið þinglýst og hafði þinglýsingin þannig ekki gildi sem dómur um það sem í skjalinu fjallaði. Einskorðaðist starf við þinglýsingu við formkönnun skjala.

Lestur skjala á þingi og skrásetning skjala í registur og síðar þinglýsingabækur hefur verið gerð í þeim tilgangi að skrá réttindi manna yfir viðkomandi eign. Skrár þessar hafa því verið réttindaskrár en þeim hefur aldrei verið ætlað það hlutverk að lýsa eiginleikum eignar eða ástandi á hverjum tíma.[210] Vissum skjölum hefur þó verið ætlað sérstakt hlutverk, svo sem jarðabréfum og landamerkjabréfum, en um þau hefur áður

206 Jón Johnsen, 1840: *Hugvekja um þinglýsingar, jarðakaup, veðsetningar og peningabrúkun á Íslandi.* Kaupmannahöfn. S. 57.
207 Þorgeir Örlygsson, 1993: *Þinglýsingar. Mistök í þinglýsingum. Réttarreglur.* Reykjavík. S. 29.
208 *Alþingistíðindi* A 1977–1978, s. 1382.
209 Þorgeir Örlygsson 1993, s. 46.
210 Þorgeir Örlygsson 1993, s. 19.

verið rætt. Þinglýsing slíkra skjala hefur þá haft svipað gildi og yfirlýsing gagnvart aðliggjandi jörðum eða svæðum, í því skyni að draga fram hugsanlegan ágreining um landamerki, en í þinglýsingunni fólst ekki staðfesting á efni skjalanna um stærð, legu eða annan eiginleika jarðanna.

5.7. Aðrar heimildir

Upplýsingar um eignarréttindi getur einnig verið að finna í ýmsum öðrum heimildum en þeim sem að framan greinir. Má þar fyrst nefna eldri dóma. Í því sambandi ber að líta til þess að vafi getur leikið á því hvort um frumrit sé að ræða, seinni tíma uppskrift eða jafnvel fölsun. Auk þess kann að vera vafi um upprunalegt gildi dómsins skv. þágildandi lögum. Þá er viðfangsefnið oft greiðsla afréttartolla, skylda til upprekstrar o.þ.h. Af úrlausnum verður sjaldan ráðið hvort til grundvallar er lagður beinn eða óbeinn eignarréttur að viðkomandi landsvæði, enda ekki ljóst í hvaða mæli hugtök eignarréttar voru notuð í sambærilegri merkingu og í dag. Almennt gildi eldri dóma verður því að teljast takmarkað en einstakir dómar hljóta að koma til athugunar á þeim svæðum sem þeir fjalla um. Hlýtur aldur dóms að skipta nokkru máli og óhjákvæmilegt annað en að gildir dómar sem gengið hafa í gildistíð samtíma réttarskipunar okkar verði eftir því sem við á lagðir til grundvallar efnislegri niðurstöðu um einstök álitaefni.

Heimildir um stjórnsýslu veraldlegra yfirvalda er að finna í bréfa- og gerðabókum sýslumanna og hreppstjóra og enn fremur í skjalasöfnum æðstu embættismanna þjóðarinnar. Um hendur þeirra fóru m.a. flest erindi sem snertu sölu kirkjueigna.

Heimildir um eignaumsýslu kirkjunnar eru umtalsverðar. Áður var gerð grein fyrir máldögum og vísitasíum en fleiri má nefna. Bréfabækur biskupa eru einhliða heimildir en styðjast þó oft við eldri gögn að því leyti sem lýst er eignum og ítökum kirkna. Þá voru við flestar kirkjur sérstakar bækur sem nefndust kirkjustóll. Í þær voru skráðar eignir kirknanna og annað efni eftir skoðunargerð biskups eða prófasts. Skjalaflokkurinn klausturumboð veitir einnig mikilsverðar upplýsingar um eignir þeirra jarða sem á miðöldum heyrðu undir klaustrin en konungur lagði hald á eftir siðbreytingu.

Hér hefur verið fjallað um þær heimildir sem óbyggðanefnd telur almennt ástæðu til að kanna í hverju máli. Auk þeirra getur að sjálfsögðu verið sérstök ástæða til að kanna önnur prentuð eða óprentuð frumgögn. Jafnframt geta eftirheimildir á borð við almenn uppsláttarrit og ítarefni um svæðið, svo sem byggðar- og héraðslýsingar, t.d. sýslu- og sóknarlýsingar frá 19. öld og landfræðisaga Þorvaldar Thoroddsens, árbækur, o.s.frv. haft nokkra þýðingu. Loks geta fornleifarannsóknir varpað ljósi á búsetusögu viðkomandi svæðis.

Af úrlausnum dómstóla má ráða að heimildir af því tagi sem hér hefur verið gefið ágrip af, geti ásamt öðru haft nokkra þýðingu við mat á tilvist eignarréttinda.

6. NIÐURSTAÐA

Af úrlausnum dómstóla fyrir gildistöku þjóðlendulaga 1998 var ljóst að tiltekin landsvæði á hálendi Íslands væru ekki í eigu sveitarfélaga eða ríkis. Jafnframt mátti ætla að svipað ætti við um fleiri landsvæði en þau sem komið höfðu til umfjöllunar dómstóla. Réttarstaða þessara landsvæða var því að miklu leyti óljós. Þörfin á skýrum reglum um eignarráð og forræði jókst hins vegar með aukinni og fjölbreyttari nýtingu.

Þjóðlendulögin voru sett til að leysa úr þessum vanda. Með þeim er íslenska ríkið lýst eigandi slíkra svæða, þau kölluð þjóðlendur og óbyggðanefnd falið að greina á milli þeirra og eignarlanda. Jafnframt er gert ráð fyrir að innan þjóðlendu geti einstaklingar eða lögaðilar átt takmörkuð eignarréttindi og óbyggðanefnd falið að úrskurða um þau.

Hlutverk óbyggðanefndar er skilgreint í 7. gr. laga um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta, nr. 58/1998. Samkvæmt því skal óbyggðanefnd:

a. Kanna og skera úr um hvaða land telst til þjóðlendna og hver séu mörk þeirra og eignarlanda.
b. Skera úr um mörk þess hluta þjóðlendu sem nýttur er sem afréttur.
c. Úrskurða um eignarréttindi innan þjóðlendna.

Verkefni óbyggðanefndar er þannig lögbundið og felst í að upplýsa um mörk eignarlanda og þjóðlendna og skilgreina óbein eignarréttindi innan þjóðlendu. Við úrlausn verkefnis síns hlýtur óbyggðanefnd að byggja annars vegar á heimildum um eignarréttindi og hins vegar almennum sönnunarreglum. Það er ekki á valdsviði óbyggðanefndar að ákvarða frá grunni mörk, eftir atvikum ný mörk, svo sem á grundvelli hæðarlínu eða annarra almennra viðmiðana af því tagi, sbr. 5. gr. laga nr. 58/1998. Óbyggðanefnd hefur ekki heimild til að svipta menn eignarlöndum sínum eða skerða eignarréttindi þeirra á annan hátt. Í vafa- og takmarkatilvikum er þó óhjákvæmilegt annað en að ætla nefndinni nokkurt svigrúm við mat á mörkum eignarlanda og þjóðlendna, í samræmi við þær sönnunarreglur íslensks réttar sem nefndin er bundin af og grein er gerð fyrir í forsendum þessum. Þá telur nefndin að heimildir hennar til afmörkunar og ákvörðunar marka afrétta innan þjóðlendu séu eðli málsins samkvæmt rýmri en þegar um fyrrgreind mörk eignarlanda og þjóðlendna er að ræða.

Frumstofnun eignarréttar hér á landi hefur farið fram með landnámi, hefð og lögum, sbr. löggjöf um nýbýli og þjóðlendur.

Landnáma er grundvallarheimildin um landnám Íslands en heimildargildi hennar er umdeilt meðal fræðimanna. Óbyggðanefnd telur að Landnáma lýsi a.m.k. þeirri skiptingu lands sem menn töldu rétta eða voru ásáttir um á ritunartíma einstakra gerða hennar. Af frásögnum þar og rannsóknum á sviði sagnfræði, fornleifafræði og náttúrufræði virðist jafnframt óhætt að draga þá almennu ályktun að landnám hafi víða náð lengra inn til landsins en byggð á síðari tímum. Óbyggðanefnd telur jafnframt að skýrar frásagnir Landnámu hafi sönnunargildi um tilvist eignarréttar. Af takmörkuðum

lýsingum í Landnámu verða hins vegar engar afdráttarlausar ályktanir dregnar um það hvort í öndverðu hafi verið stofnað til eignarréttar yfir landsvæði með námi.

Hefð er annar frumstofnunarháttur eignarréttar. Dómstólar hafa hafnað því að eignarhefð verði unnin á grundvelli hefðbundinna afréttarnota af landi utan landamerkja jarða. Eignarhefð hefur hins vegar verið viðurkennd á grundvelli sambærilegra nota innan landamerkja jarðar. Jafnframt er ljóst að nytjar af þessu tagi hafa ekki nægt til að vinna eignarhefð með útrýmandi hætti innan marka jarðar svo sem þau hafa verið afmörkuð í landamerkjabréfi hennar. Óbyggðanefnd telur að við mat á því hvort tekist hafi að fullna eignarhefð yfir landsvæði skipti máli hvort það er innan eða utan landamerkja jarðar. Skilyrði fyrir því að eignarhefð verði unnin á landsvæði utan landamerkja jarðar eru þröng, þó að ekki sé slíkt útilokað.

Þá telur óbyggðanefnd það ekki á færi sínu, þrátt fyrir lögbundna rannsóknarskyldu nefndarinnar, að ákvarða einstökum aðilum réttindi á grundvelli réttarskapandi úrræðis sem hefðar, án þess að til komi beint og ótvírætt tilkall viðkomandi aðila um ákveðin og afmörkuð eignarréttindi og að hann eftir atvikum beri fyrir sig og byggi rétt á hefð.

Lög eru þriðji frumstofnunarháttur eignarréttar. Stofnun nýbýla á grundvelli nýbýlatilskipunar frá 15. apríl 1776 eða laga um nýbýli frá 6. nóvember 1897 virðist þó ekki hafa mikla almenna þýðingu í þessu sambandi enda fátíð, þó ekki sé hún dæmalaus.

Fram að gildistöku þjóðlendulaga var land að meginstefnu flokkað á grundvelli eignarhalds í *jarðir*, *afrétti* og *almenninga*. Þýðing þeirrar flokkunar nú ræðst af því hvernig hún fellur að hugtökunum *eignarland* og *þjóðlenda*.

Óbyggðanefnd telur að almennt megi gera ráð fyrir að jörð sé landsvæði sem upprunalega hefur verið ráðstafað úr einstökum landnámum, stofnað til nýbýlis á eða eignarhefð unnin yfir. Tilgangurinn með stofnun hverrar jarðar hefur verið að stunda þar búskap árið um kring. Samt sem áður getur að sjálfsögðu verið land innan jarðar sem ekki verður nýtt til landbúnaðar, enda getur setning merkja hæglega hafa tekið mið af öðrum atriðum. Nýting landsins hefur verið í samræmi við búskaparhætti og umfang bús á hverjum tíma. Land hverrar jarðar hefur frá öndverðu borið að afmarka með landamerkjum. Innan merkja jarðar sinnar hefur eigandi almennt séð farið með umráð og hagnýtingu, gert ráðstafanir með löggerningum, veðsett jörðina og látið hana ganga að erfðum, á sama hátt og gildir um eignarland yfirleitt. Óbyggðanefnd telur hvorki verða ráðið af eldri né yngri löggjöf að almennt séð hafi verið gert ráð fyrir því að land innan jarðar hafi mismunandi eignarréttarlega stöðu. Staðhættir, gróðurfar og nýtingarmöguleikar verða ekki taldir hafa úrslitaáhrif í því sambandi. Einstök dæmi um slíka skiptingu finnast þó og eins kann það í öðrum tilvikum að valda nokkrum vafa þegar afréttur liggur eða lá sjálfstætt undir einstakar jarðir. Þá kunna að finnast svæði innan merkja jarða sem kölluð eru afréttur, e.t.v. með vísan til þess að sá hluti hennar hafi helst verið nýttur til beitar, án þess þó að eignarréttarleg staða þess landsvæðis hljóti að vera önnur. Það er því niðurstaða óbyggðanefndar að líkur séu á því að land sem

samkvæmt fyrirliggjandi heimildum er eða hefur verið jörð sé beinum eignarrétti háð. Sönnunarbyrðin hvílir því á þeim sem öðru heldur fram.

Óbyggðanefnd telur að tilvist ítaks í fasteign bendi fremur til þess að svæði það sem ítakið er á sé eða hafi einhvern tíma verið eignarland. Þannig hafi réttur yfir viðkomandi landsvæði verið nauðsynlegur grundvöllur undir stofnun ítaks á því og ítakshafinn öðlast rétt sinn innan marka þess réttar sem handhafi hinna beinu eignarréttinda átti. Þrátt fyrir þetta kunna að finnast ítök í landsvæðum sem ekki eru undirorpin beinum eignarrétti nú og ekki unnt að sýna fram á að hafi nokkurn tíma verið það. Í slíkum tilvikum kann þó að vera um annars konar réttindi að ræða en ítök í hinni hefðbundnu merkingu hugtaksins.

Óbyggðanefnd telur að heimildir bendi ekki til að hér á landi hafi verið að finna afmörkuð landsvæði inn til landsins sem lotið hafi reglum um almenninga svo óyggjandi sé. Hafi einhvern tíma svo verið, hefur munur á þeim og afréttum orðið lítill eða enginn er tímar liðu fram. Þá er ljóst að stærstur hluti lands utan einstakra jarða hefur fyrr og síðar verið í afréttarnotum. Samkvæmt þessu verður ekki talið að hugtakið almenningur hafi mikið sjálfstætt gildi við mat á grunneignarrétti á landi sem verið hefur í slíkum notum. Það getur hins vegar haft þýðingu við mat á takmörkuðum eignarréttindum og eins verður ekki útilokað að slík landsvæði finnist.

Óbyggðanefnd telur ekki hægt að útiloka að landsvæði sem samkvæmt fyrirliggjandi heimildum eru samnotaafréttir hafi verið numin eða á annan hátt orðið undirorpin beinum eignarrétti. Samhengi eignarréttar og sögu liggur hins vegar ekki fyrir. Nýting landsins hefur fyrr og síðar fyrst og fremst falist í sumarbeit fyrir búfénað. Reglur um afmörkun á afréttum hafa verið mun rýmri en varðandi jarðir og fyrst og fremst miðast við hagsmuni eigenda aðliggjandi jarða. Þá er ljóst að löggjafinn hefur ráðstafað eignarréttindum á afréttum til annarra en afréttarhafa og ekki lagt á þá sömu skyldur og eigendur jarða. Í stað þeirra almennu heimilda til umráða, hagnýtingar, ráðstöfunar o.s.frv. sem eigandi jarðar hefur um aldir verið talinn fara með hefur einungis verið um að ræða heimildir til takmarkaðrar nýtingar sem snemma urðu lögbundnar. Með vísan til úrlausna dómstóla er ljóst að beinn eignarréttur verður ekki byggður á slíkum notum. Það er því niðurstaða óbyggðanefndar að líkur séu á því að land sem samkvæmt fyrirliggjandi heimildum er samnotaafréttur sé þjóðlenda. Sönnunarbyrðin hvílir því á þeim sem öðru heldur fram.

Að því er varðar afrétti einstakra jarða og stofnana, virðist munurinn sá að réttindi einstakra jarða til landsvæðisins og tilheyrsla þess í því sambandi eru meiri en varðandi samnotaafréttina. Jafnframt hefur löggjafinn ekki ráðstafað eignarréttindum á slíkum svæðum á sama hátt og á samnotaafréttum. Hvort tiltekinn afréttur einstakrar jarðar eða stofnunar er undirorpinn beinum eða óbeinum eignarrétti heimajarðar er hins vegar ekki einhlítt og verður að meta í hverju tilviki fyrir sig. Kröfur dómstóla til sönnunar að því er varðar annars vegar afrétti einstakra jarða og stofnana og hins vegar samnotaafrétti virðast þó sambærilegar.

Um lönd eða hluta lands einstakra jarða sem hefur verið lagt til afréttar vísast til umfjöllunar um hugtakið *jörð*.

Landfræðileg afmörkun fasteigna var ekki skráð á samræmdan máta fyrr en í lok 19. aldar. Fram er komið að fyrir þann tíma eru heimildir um mörk jarða fágætar. Þá liggur fyrir að heimildargildi Landnámu er umdeilt og lýsingar hennar oft ónákvæmar. Úrskurður um eignarland eða þjóðlendu verður ekki byggður á þeim einum.

Með setningu laga um landamerki, nr. 5/1882, var í fyrsta skipti í íslenskri löggjöf kveðið á um almenna skyldu eigenda og umráðamanna jarða til að skrásetja nákvæma lýsingu á landamerkjum jarða sinna. Tilgangur löggjafans með setningu laga um landamerki 1882 og laga um hefð 1905 var sá að koma fastri skipan á afmörkun fasteigna og heimildir til þeirra. Hér má einnig nefna lög um fasteignamat 1915 þar sem kveðið var á um reglubundið mat fasteigna á tíu ára fresti. Með þessu móti leitaðist löggjafinn við að skapa traustan grundvöll undir sölu, veðsetningu og skattlagningu jarða og annarra fasteigna.

Samkvæmt ákvæðum landamerkjalaganna skyldi sýslumaður hafa eftirlit með því að menn uppfylltu skyldur sínar til skrásetningar merkja. Hafi bréf verið þinglesið, fært í landamerkjabók og á því byggt síðan um merki tiltekinnar jarðar, án athugasemda yfirvalda eða ágreinings við nágranna eða sveitarfélag, virðist það benda til þess að lýsing merkja hafi verið í samræmi við það sem almennt var talið gilda. Séu bréf aðliggjandi jarða samhljóða hlýtur það að benda til hins sama. Könnun óbyggðanefndar á dómum Landsyfirréttar á tímabilinu 1886–1920 bendir ekki til þess að í kjölfarið á setningu landamerkjalaganna hafi komið upp umtalsverður ágreiningur milli sveitarfélaga og eigenda efstu jarða um mörk jarða og afrétta. Jafnframt er ljóst að þinglýstir eigendur hafa haft réttmætar ástæður til að vænta þess að merkjum sé þar rétt lýst. Ennfremur hlýtur gildistaka hefðarlaga árið 1905 að styrkja eignartilkall slíkra aðila.

Ljóst virðist af úrlausnum dómstóla að við mat á gildi landamerkjabréfs, skiptir máli hvort um er að ræða jörð eða annað landsvæði. Hafi gögn máls þótt bera með sér að afréttarlandsvæði væri einungis óbeinum eignarréttindum háð hefur tilvist landamerkjabréfs ekki breytt þeirri niðurstöðu. Í slíkum tilvikum hafa landamerkjabréf einungis verið talin ákvarða mörk afréttareignar. Hins vegar hafa dómstólar í einkamálum talið landamerkjabréf ákvarða mörk eignarlands í tilvikum þar sem um var að ræða landsvæði sem áður höfðu legið innan landamerkja jarða.

Með vísan til tilgangs landamerkjalaga 1882, síðari tíma löggjafar og úrlausna dómstóla, telur óbyggðanefnd að leggja verði til grundvallar að jörð, svo sem hún er afmörkuð í landamerkjabréfi, sé beinum eignarrétti háð. Útilokað er að fullyrða um rétta afmörkun og órofa yfirfærslu eignarréttinda allt frá landnámi og til dagsins í dag. Í þeim tilvikum þar sem einstaklingar eða lögaðilar hafa samkvæmt elstu heimildum farið með þau réttindi og skyldur sem í beinum eignarrétti felast, verður að telja eðlilegt að íslenska ríkið beri hallann af þeim vafa sem fyrir hendi kann að vera. Einstaklingar og lögaðilar hafa haft réttmætar ástæður til að vænta þess að beinn eignarréttur væri fyrir

hendi og getað leitað til handhafa opinbers valds honum til verndar. Hins vegar er þó ljóst að meta verður sérstaklega gildi hvers landamerkjabréfs. Þannig dregur úr gildi landamerkjabréfs ef eldri heimildir mæla því í mót.

Á hinn bóginn telur óbyggðanefnd að líkur séu á því að land sem samkvæmt fyrirliggjandi heimildum hefur ekki með einum eða öðrum hætti tilheyrt jörð, hafi ekki orðið beinum eignarrétti háð fyrr en með setningu þjóðlendulaga. Ekki er hægt að útiloka að þessi landsvæði hafi verið numin eða á annan hátt orðið undirorpin beinum eignarrétti en samhengi eignarréttar og sögu liggur ekki fyrir. Í stað þeirra almennu heimilda til umráða, hagnýtingar, ráðstöfunar o.s.frv. sem eigandi jarðar hefur um aldir verið talinn fara með hefur einungis verið um að ræða heimildir til takmarkaðar nýtingar sem snemma urðu lögbundnar. Með vísan til úrlausna dómstóla er ljóst að beinn eignarréttur verður ekki byggður á slíkum notum. Sönnunarbyrðin hvílir því á þeim sem slíku heldur fram.

Um eignarréttarlega stöðu þess lands sem hulið er jökli fer eftir sömu reglum og um önnur landsvæði. Þegar merki jarðar eru miðuð við jaðar jökuls og þeim því ekki lýst nema að takmörkuðu leyti í landamerkjabréfi ber þannig að miða við stöðu jökuljaðarsins við gildistöku þjóðlendulaga, 1. júlí 1998, enda sé jökullinn í þjóðlendu. Sé jökulsvæði innan merkja jarðar gilda hins vegar almenn sjónarmið um túlkun landamerkja. Merki sjávarjarða til hafsins fylgja breytingum á stórstraumsfjörumáli og landamerki færast inn og út í samræmi við landauka eða landtap.

7. VIÐAUKI 1: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 5

7.1. Almenn atriði og dómafordæmi í þjóðlendumálum[211]

[…]

Á þeim tíma sem liðinn er frá því *Almennar niðurstöður óbyggðanefndar* og viðauki við þær [sbr. kafla 1–6 hér að framan] birtist hefur Hæstiréttur kveðið upp nokkurn fjölda dóma sem fela í sér afstöðu réttarins til atriða sem almenna þýðingu hafa við efnislega úrlausn þjóðlendumála. Skal þar fyrst getið um dóm Hæstaréttar frá 6. september 2005 í máli nr. 367/2005, sem fjallað var um í inngangi að niðurstöðum óbyggðanefndar í málum á svæði 4 [mál nr. 1–6/2004]. Svo sem þar segir verður sú ályktun af honum dregin, sbr. nú einnig dóm Hæstaréttar frá 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006, að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, og verði að leysa úr máli á þeim grundvelli. Í tilvikum ríkisjarða hefur því þó verið lýst yfir af hálfu íslenska ríkisins að í þjóðlendukröfu felist ekki afsal á eignarlandi og því eigi niðurstaða óbyggðanefndar, að því leyti sem hún tekur til ríkisjarða, að ráðast af sömu atriðum og lögð séu til grundvallar um annað eignarland. Aðrir dómar varða fremur heimildamat og sönnunarkröfur, nánar tiltekið tveir dómar Hæstaréttar frá 21. október 2004 (mál nr. 47 og 48/2004); þrír dómar frá 11. maí 2006 (mál nr. 496/2005, 454/2005 og 345/2005); tveir dómar frá 28. september 2006 (mál nr. 497/2005 og 498/2005); tveir dómar frá 5. október 2006 (mál nr. 67/2006 og 133/2006) og nú síðast þrír dómar frá 16. maí 2007 (mál nr. 448/2006, 536/2006 og 24/2007).

[…]

Hér á eftir verður fyrst lagt mat á hvort dómar gefi tilefni til að herða sönnunarkröfur til landamerkjabréfa jarða og að því loknu fjallað almennt um stofnun heiðarbyggðar á Norðausturlandi. […]

7.1.1. Gildi landamerkjabréfa jarða[212]

Í forsendum dóms Hæstaréttar í máli nr. 48/2004, sem birtur er í dómasafni þess árs á bls. 3796, tók rétturinn almenna afstöðu til mats á gildi landamerkjabréfa, annars vegar jarða og hins vegar annarra landsvæða, og inntaks eignarréttar á svæði, sem lýst er í landamerkjabréfi jarðar, sbr. einnig tilvísanir í síðari dómum í þjóðlendumálum, t.d. máli nr. 345/2005. Orðrétt segir svo:

> Við mat á gildi landamerkjabréfa og því hvert sé inntak eignarréttar á svæði, sem þar er lýst, skiptir almennt máli hvort um er að ræða jörð eða annað landsvæði, en þekkt er að landamerkjabréf hafa ekki eingöngu verið gerð fyrir jarðir, heldur einnig til dæmis afrétti, sem ekki tengjast sérstaklega tiltekinni jörð. Felur landamerkjabréf fyrir jörð í sér ríkari sönnun fyrir því að um eignarland sé að ræða þótt jafnframt verði að meta gildi hvers bréfs sérstaklega.

---

211 Kafli 6.1 í úrskurðum í málum nr. 1–5/2005 (svæði 5), dags. 29. maí 2007.

212 Kafli 6.1.1 í úrskurðum í málum nr. 1–5/2005 (svæði 5), dags. 29. maí 2007.

Einnig kemur fram það álit réttarins að áritun um samþykki eigenda aðliggjandi jarða, þinglýsing og innfærsla í landamerkjabók auki sönnunargildi landamerkjabréfs. Sama máli gegnir ef ekki hefur verið ágreiningur um merki viðkomandi jarðar. Hins vegar verði ekki litið fram hjá þeirri staðreynd að fyrir gildistöku laga nr. 58/1998 hafi engum verið til að dreifa sem gat sem handhafi beins eignarréttar gert samninga um mörk þess lands sem nú nefnist þjóðlenda. Þá verði þess að gæta að með því að gera landamerkjabréf gátu menn ekki einhliða aukið við land sitt eða annan rétt umfram það sem verið hafði. Verði til þess að líta hvort til séu eldri heimildir sem fallið geti að lýsingu í landamerkjabréfi, enda stangist sú lýsing heldur ekki á við staðhætti, gróðurfar og upplýsingar um nýtingu lands.

Segja má einnig að í nýjustu dómum, sbr. mál nr. 536/2006 og 24/2007, hafi enn verið hnekkt á þýðingu þess að landsvæði teljist innan merkja jarðar. Samkvæmt þessu er óbyggðanefnd rétt að leggja áfram áherslu á landamerkjabréf jarða, sbr. umfjöllun um þau í *Almennum niðurstöðum*, enda þótt með skýrum fyrirvörum sé.

Umfjöllun dómstóla um landamerkjabréf jarðanna Úthlíðar, Stafafells (hluta), Skaftafells og Hóla gefur þó tilefni til að huga sérstaklega að því hvort óbyggðanefnd beri að herða kröfur til sönnunar eignarlands innan landamerkjabréfa jarða, frá því sem lagt er til grundvallar í *Almennum niðurstöðum*. Viðkomandi landsvæði voru öll talin eignarlönd en í forsendum dóma samt sem áður lýst efasemdum um að svo væri að öllu leyti.

Í tilvikum Úthlíðar og þess hluta Stafafellslands sem liggur sunnan og vestan Jökulsár, sbr. mál nr. 48/2004 og 498/2005, lágu fyrir bæði landamerkjabréf og eldri heimildir um merki. Lýsingar þessar fengu vel samrýmst en beinn eignarréttur á hluta þeirra landsvæða sem afmörkuð voru þrátt fyrir það talinn vafa undirorpinn. Fram kemur að staðhættir og fyrirliggjandi heimildir um gróðurfar styðji ekki að þar hafi verið stofnað til beins eignarréttar með námi. Ekki voru þó talin skilyrði til að skilja þessi landsvæði undan eignarlandi jarðanna, einkum þar sem ekkert hefði komið fram af hálfu íslenska ríkisins sem leggja mætti til grundvallar við nánari afmörkun að þessu leyti. Varðandi umræddan hluta Úthlíðar var einnig tekið fram að ekki hefði verið sýnt fram á að landsvæðið hefði verið nýtt sem samnotaafréttur.

Í tilvikum Skaftafells og Hóla, sbr. mál nr. 496/2005 og 48/2004, voru landamerkjabréf fyrir hendi en engar eldri heimildir. Um landamerkjabréf Skaftafells, sem er ódagsett en var þinglesið á árinu 1890, segir svo í dómi Hæstaréttar:

> Þótt landamerkjabréfið geti haft sönnunargildi um mörk eignarlands Skaftafells með því að það var áritað um samþykki af eigendum aðliggjandi jarða, þinglesið og fært í landamerkjabók, verður að líta til þess að ekki var á valdi eigenda jarðarinnar að auka með landamerkjabréfinu við land sitt eða annan rétt umfram það, sem áður hafði verið. Getur landamerkjabréf þetta því ekki eitt og sér nægt gegn andmælum áfrýjanda til að sanna beinan eignarrétt eigenda Skaftafells II að landinu á Skeiðarársandi, sem deilt er um í málinu, heldur verða önnur atriði jafnframt að koma til, sem stutt geta sömu niðurstöðu, sbr. dóm Hæstaréttar 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 [sem fjallar m.a. um Hóla], sem birtur er í dómasafni þess árs á bls. 3796.

Hér skal einnig getið dóms í máli nr. 345/2004, varðandi jörðina Fell í Suðursveit. Þar lá fyrir skýr eldri heimild, nánar tiltekið lögfesta frá árinu 1851, þar sem merki inn til landsins voru m.a. miðuð við aðliggjandi jökul. Landamerkjabréf jarðarinnar frá árinu 1922 var mun óskýrara, náði skemur inn til landsins, þ.e. í átt að jökli, og gat ekki sérstaklega um merki gagnvart jöklinum. Fjalllendið næst jökli var dæmt þjóðlenda og þannig fremur miðað við hina yngri heimild, þ.e. landamerkjabréfið, sem náði skemur en hin eldri. Þar höfðu þó önnur atriði einnig vægi.

Óbyggðanefnd hefur nú þegar kveðið upp úrskurði sem fjalla um fjölda jarða á sunnanverðu landinu, þ.e. svæðum 1–4, og heimilda um afmörkun og eignarréttindi á ágreiningssvæðum verið skipulega leitað, m.a. á Þjóðskjalasafni og hjá sýslumannsembættum. Séu þær skoðaðar heildstætt kemur í ljós að landamerkjabréf hátt í tvöhundruð jarða hafa verið könnuð sérstaklega. Í upp undir helmingi tilvika hefur það verið elsta lýsing á merkjum jarðar og beinn samanburður við eldri heimildir þannig ekki mögulegur. Því fer einnig fjarri að eldri heimildir séu almennt heildstæðar merkjalýsingar. Þvert á móti geta þær verið brotakenndar og jafnvel fremur falið í sér vísbendingar en ótvíræðar lýsingar. Loks eru tíu tilvik þar sem ekkert landamerkjabréf, í skilningi landamerkjalaga, er fyrir hendi og verður ekki séð að það hafi nokkurn tíma verið gert. Að því er varðar mikinn meirihluta jarða á svæðum 1–4, var niðurstaðan sú að aðrar heimildir um merki, væru þær til, ýmist styddu lýsingu bréfs eða mæltu henni ekki í mót. Merkjum væri því rétt lýst í landamerkjabréfi, svo sem óbyggðanefnd skýrði það. Tekið skal fram að sú skýring var í ákveðnum tilvikum önnur en málsaðila.

Svo sem að framan greinir virðast dómstólar þannig gera fremur strangar kröfur til landamerkjabréfa jarða, þ. á m. að þau hafi stuðning af öðru og þá einkum eldri heimildum. Til þess ber þó að líta að fleiri atriði eru hér samofin og lögð til grundvallar niðurstöðu hverju sinni, þar á meðal mismunandi vægi eða trúverðugleiki einstakra heimilda, nýting, gróðurfar og staðhættir. Með hliðsjón af því og með tilliti til stjórnskipulegrar jafnræðisreglu telur óbyggðanefnd að fara beri varlega í að draga víðtækar ályktanir af þessari umfjöllun. Líta ber til þess að eftir að gengið hafði verið frá landamerkjabréfi, með tilheyrandi opinberri skráningu, hafði jarðeigandi síður ástæðu til að varðveita skjöl sem þar kann að hafa verið byggt á. Eðlilegt verður að telja að íslenska ríkið beri hallann af þeim vafa sem fyrir hendi kann að vera í slíkum tilvikum.

Niðurstaða óbyggðanefndar er því sú að ekki sé ástæða til að herða sérstaklega kröfur um sönnun eignarlands innan lýsingar í landamerkjabréfi jarðar, umfram það sem áður hefur verið lagt til grundvallar og samrýmist vel þeirri almennu afstöðu Hæstaréttar til landamerkjabréfa sem áður var lýst. Eftir sem áður er ljóst að dómstólar gera nokkuð strangar kröfur til sönnunar eignarlands, sbr. einnig þá meginreglu í íslenskum rétti að sá sem telur til eignarréttar yfir landi verður að færa fram heimildir fyrir eignartilkalli sínu. Jafnframt liggur fyrir að landamerkjabréf hafa ekki eingöngu verið gerð fyrir jarðir, sbr. t.d. dóm Hæstaréttar 28. september 2006 í máli nr. 497/2005, þar sem segir svo:

> … nær frá upphafi Íslandsbyggðar mörkuðu menn sér ekki eingöngu ákveðin landsvæði, sem voru háð beinum eignarrétti, heldur einnig mörk ítaka, afrétta og allra annarra réttinda í lönd sem einhverja þýðingu gátu haft fyrir afkomu manna. Meðan landsvæði gaf eitthvað af sér lágu hagsmunir til þess að halda merkjum réttindanna við, hvers eðlis sem þau voru. Af framanrituðu þykir leiða að skýra verði hvaða réttindi það séu sem menn voru að skipta á milli sín.

7.1.2. Heiðarbýli á Norðausturlandi[213]

Í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* er gerð almenn grein fyrir þeirri stofnun eignarréttar sem heimilaður var í nýbýlatilskipun frá 15. apríl 1776, um landnám og byggingu eyðijarða, og síðar nýbýlalögum, nr. 15/1897.[214] Að því er varðar Norðausturland sérstaklega í þessu sambandi benda heimildir til að í kjölfar nýbýlatilskipunar og fram yfir miðja 19. öld hafi þar verið stofnað til heiðarbyggðar í meiri mæli en á þeim landshlutum sem áður hafa komið til umfjöllunar hjá óbyggðanefnd. Byggð þessi stóð að jafnaði stutt, oft slitrótt, og þegar komið var fram á miðja 20. öld var henni nær alveg lokið. Í kjölfar gildistöku landamerkjalaga voru ýmist gerð sérstök landamerkjabréf fyrir slík heiðarbýli eða þau felld innan landamerkjalýsingar tiltekinnar jarðar.

Samkvæmt ákvæðum nýbýlatilskipunar gat slík býlisstofnun hvort heldur er verið í landi jarðar eða utan þess. Kveðið var á um útmælingu viðkomandi landsvæðis undir stjórn sýslumanns og útgáfu amtmanns á byggingarbréfi til handa nýbýlingi, enda hefði skilyrðum verið fullnægt.

Í þeim tilvikum að stofnað var til nýbýlis í landi jarðar með lögformlegum hætti, sbr. einkum 2. gr. nýbýlatilskipunar, er ljóst að með því hefur ekki orðið breyting á eignarréttarlegri stöðu landsvæðisins. Hér gegnir sama máli og ef þar var stofnað til byggðar með öðrum hætti, svo sem leigu eða sölu hluta jarðar.[215] Um slík landsvæði hlýtur því að fara eftir sömu sjónarmiðum og jarðir almennt, hvernig sem formlegum frágangi hefur verið háttað. Um jarðir almennt vísast nánar til *Almennra niðurstaðna óbyggðanefndar*.

Hafi hins vegar tekist byggð utan jarðar, sbr. einkum 4. gr. nýbýlatilskipunar, verður að kanna hvort þar hafi verið stofnað til lögformlegs nýbýlis. Hafi svo verið, er ljóst að viðkomandi landsvæði er eignarland, þá þegar af þeirri ástæðu. Ella verður að líta svo á að ekki hafi verið stofnað til beins eignarréttar á grundvelli þeirrar löggjafar. Eignarréttarleg staða viðkomandi landsvæðis breyttist því ekki, hvernig sem henni var farið. Annað mál er að í kjölfarið kann að hafa stofnast þar eignarland á öðrum grundvelli, sbr. lög nr. 46/1905 um hefð.

Heiðarbyggð á Norðausturlandi er nefnd ýmsum nöfnum í heimildum, einkum nýbýli, afbýli, heiðarkot og hjáleiga. Notkun þessara hugtaka er misvísandi og tekur ekki endilega mið af ákvæðum nýbýlatilskipunar eða nýbýlalaga. Þannig kann tiltekið býli

---

213 Kafli 6.1.2 í úrskurðum í málum nr. 1–5/2005 (svæði 5), dags. 29. maí 2007.
214 Sbr. kafla 3.3 […].
215 Sbr. kafla 4.2 […].

að vera nefnt nýbýli í heimildum án þess að byggingarbréf liggi fyrir. Málsmeðferð nýbýlaumsóknar getur þá af einhverjum ástæðum hafa lokið á einhverju stigi, svo sem eftir útmælingu, eða jafnvel ekki hafist yfirleitt. Á hinn bóginn getur verið að byggingarbréf hafi verið gefið út en býlið þrátt fyrir það nefnt annað en nýbýli, t.d. hjáleiga.

Útgáfa byggingarbréfs, sem stundum er nefnt nýbýlaleyfi, tekur af vafa um stofnun eignarlands og að landsvæði hafi frá þeim tíma öðlast stöðu jarðar að lögum. Að öðru leyti hlýtur að þurfa að leggja mat á eignarréttarlega stöðu viðkomandi landsvæðis áður en þar tókst byggð og hvort sú staða hafi tekið breytingum síðan. Í því sambandi ber að líta til þeirra krafna sem Hæstiréttur hefur gert til sönnunar eignarlands, sbr. kafla [7].1.1.

8. VIÐAUKI 2: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 6

8.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum[216]

[…]

Frá því óbyggðanefnd kvað upp […] úrskurði [síðast], í málum nr. 1–5/2005 (svæði 5), hafa gengið níu Hæstaréttardómar sem tengjast fyrri svæðum. Nánar tiltekið eru þetta fimm dómar frá 14. júní 2007, þ.e. í málum nr. 22/2007 (Þórsmörk og Goðaland), nr. 23/2007 (Steinsholt), nr. 25/2007 (Almenningar), nr. 26/2007 (Merkurtungur), nr. 28/2007 (Stakkholt), einn dómur frá 4. október 2007, í máli nr. 27/2007 (Grænafjall/ Fljótshlíðarafréttur), einn dómur frá 11. október 2007, í máli nr. 99/2007 (Skaftártunguafréttur) og loks tveir dómar frá 18. október 2007, í málum nr. 47/2007 (Núpsstaður og fleiri jarðir í Fljótshverfi) og 79/2007 (Mörtunga og Prestbakkajarðir).

Tveir hinir síðastnefndu dómar eru fremur til staðfestingar á […] niðurstöðu [þeirri sem greinir í kafla 7.1.1.], þ.e. að ekki beri að herða sérstaklega kröfur til landamerkjabréfa jarða. Að öðru leyti telur óbyggðanefnd nauðsynlegt að taka til athugunar samhengi eldri og yngri dóma um eignarréttarlega stöðu tiltekinna afrétta einstakra jarða og/eða stofnana og hvort tilefni sé til breytinga á sönnunarmati óbyggðanefndar í sambærilegum tilvikum. Fer sú umfjöllun hér á eftir.

8.2. Afréttir einstakra jarða og stofnana[217]

Um þýðingu hugtakanna jörð, afréttur og almenningur er rækilega fjallað í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* […]. Að því er varðar hugtakið jörð er niðurstaðan sú að almennt megi gera ráð fyrir að slíku landi hafi upphaflega verið ráðstafað úr einstökum landnámum, stofnað til nýbýlis á eða eignarhefð unnin yfir. Þannig eru taldar líkur á því að jörð, svo sem hún er afmörkuð í landamerkjabréfi eða innan annarra ótvíræðra merkja, sé beinum eignarrétti háð. Tilvist landamerkjabréfs ein og sér ræður því ekki úrslitum um mat á eignarrétti, heldur staða landsvæðisins sem jarðar.

Afrétti hefur óbyggðanefnd flokkað í þrennt á grundvelli uppruna, sbr. kafla 4.4. og 4.5. í áðurnefndum *Almennum niðurstöðum*. Þar eru í fyrsta lagi samnotaafréttir, þ.e. þeir afréttir sem skv. elstu heimildum hafa verið í sameiginlegum notum jarða í tilteknu sveitarfélagi eða á afmörkuðu svæði. Í öðru lagi eru afréttir einstakra jarða og stofnana, sem skv. elstu heimildum tilheyrðu einstökum jörðum, lögpersónum eða stofnunum, fyrst og fremst kirkjunum. Í þriðja lagi er um að ræða jarðir sem að hluta eða öllu leyti hafa verið lagðar til afréttar og gilda þar um sambærileg sjónarmið og að framan greindi um eignarhald á landi jarða yfirleitt.

Hafi umþrætt landsvæði ekki legið innan merkja jarðar hefur óbyggðanefnd talið að líkur séu á því að það hafi ekki orðið beinum eignarrétti háð fyrr en með setningu þjóðlendulaga. Tilvist landamerkjabréfs skiptir þá ekki grundvallarmáli en litið til atriða svo

[216] Kafli 6.1.2 í úrskurðum í málum nr. 1–5/2007 (svæði 6), dags. 6. júní 2008.
[217] Kafli 6.1.3 í úrskurðum í málum nr. 1–5/2007 (svæði 6), dags. 6. júní 2008.

sem umfjöllunar í heimildum, nýtingar, staðhátta, gróðurfars og landnáms. Ekki er þó alltaf augljóst hvort landsvæði hefur stöðu jarðar eða afréttar. Á það álitaefni hefur sérstaklega reynt þegar undir einstakar jarðir og/eða stofnanir hafa legið svæði sem skilin hafa verið frá viðkomandi heimajörð með sjálfstæðum merkjum eða, í sumum tilvikum, af öðrum fasteignum. Eru aðstæður þá oft þær að landsvæðisins er getið með sérstökum hætti í heimildum, stundum beinlínis kallað afréttur og heimildir um afnot einskorðaðar við beit eða önnur þrengri og þá sambærileg not.

Til úrlausnar hjá óbyggðanefnd hefur komið nokkur fjöldi landsvæða sem fella má undir framangreinda lýsingu. Þessi landsvæði hafa verið úrskurðuð þjóðlendur og afréttir/landsvæði í afréttareign, eftir atvikum með vísan til heimilda, legu, sögu, staðhátta, nota o.fl. Ber hér að nefna Afrétt norðan vatna í máli nr. 4/2000 (svæði 1), Hrunaheiðar í máli nr. 5/2000 (svæði 1); Hoffellslambatungur í máli nr. 4/2001 (svæði 2); Þórsmörk, Goðaland, Almenninga, Teigstungur, Múlatungur, Merkurtungur, Stakkholt, Steinsholt, Hólatungur, Borgartungur og Skógafjall í máli nr. 5/2003 (svæði 3); Hvítmögu og Stórhöfða í máli nr. 6/2003 (svæði 3); Villingadal, Suðurfell og Múla í máli nr. 1/2005 (svæði 5); Steinvarartungu og Þorbrandsstaðatungur í máli nr. 3/2005 (svæði 5); Þverfellsland og sunnanverða Grímólfsártungu í máli nr. 4/2005 (svæði 5) og loks afréttarland á Hólsfjöllum í máli nr. 5/2005 (svæði 5).

Segja má að Hæstiréttur hafi einnig tekið skýra afstöðu til landamerkjabréfa annarra landsvæða en jarða, þegar í fyrstu dómum í þjóðlendumálum. Í forsendum réttarins í dómi frá 21. október 2004, máli nr. 48/2004, segir þannig svo:

> Við mat á gildi landamerkjabréfa og því hvert sé inntak eignarréttar á svæði, sem þar er lýst, skiptir almennt máli hvort um er að ræða jörð eða annað landsvæði, en þekkt er að landamerkjabréf hafa ekki eingöngu verið gerð fyrir jarðir, heldur einnig til dæmis afrétti, sem ekki tengjast sérstaklega tiltekinni jörð. Felur landamerkjabréf fyrir jörð í sér ríkari sönnun fyrir því að um eignarland sé að ræða þótt jafnframt verði að meta gildi hvers bréfs sérstaklega.

Að auki segir svo í dómi réttarins frá 28. september 2006 í máli nr. 497/2005:

> … nær frá upphafi Íslandsbyggðar mörkuðu menn sér ekki eingöngu ákveðin landsvæði, sem voru háð beinum eignarrétti, heldur einnig mörk ítaka, afrétta og allra annarra réttinda í lönd sem einhverja þýðingu gátu haft fyrir afkomu manna. Meðan landsvæði gaf eitthvað af sér lágu hagsmunir til þess að halda merkjum réttindanna við, hvers eðlis sem þau voru. Af framanrituðu þykir leiða að skýra verði hvaða réttindi það séu sem menn voru að skipta á milli sín.

Þá hefur komið fram það skýra mat Hæstaréttar að sé ekki um jörð að ræða hafa landamerkjabréf takmarkaðra vægi sem „sönnunargagn um beinan eignarrétt“, sbr. dóm Hæstaréttar 14. júní 2007 í máli nr. 22/2007.

Úrskurðir óbyggðanefndar um þær þjóðlendur og afrétti/landsvæði í afréttareign sem áður voru tilgreindar hafa verið staðfestir efnislega með dómum Hæstaréttar að því er varðar Afrétt norðan vatna, Hoffellslambatungur, Hrunaheiðar, Þórsmörk, Goðaland, Steinsholt, Almenninga, Merkurtungur og Stakkholt, sbr. dóma frá 21. október 2004, 28. september 2006, 5. október 2006 og 14. júní 2007 í málum nr. 47/2004, nr.

497/2005, nr. 133/2006, nr. 22/2007, nr. 23/2007, nr. 25/2007, nr. 26/2007 og nr. 28/2007. Í tilvikum Skógafjalls, Hvítmögu og Stórhöfða var sams konar niðurstöðum óbyggðanefndar á hinn bóginn snúið við og komist að þeirri niðurstöðu að þar væru eignarlönd en ekki þjóðlendur í afréttareign, sbr. dóma frá 16. maí 2007 í málum nr. 24/2007, nr. 536/2006 og nr. 448/2006. Önnur framangreind landsvæði hafa ekki komið til kasta dómstóla en af dómum um eignarland frá því fyrir gildistöku þjóðlendulaga ber að nefna Hrd. frá 29. febrúar 1996 (Hrd. 1996/696) um Blikdal í Esju og dóm aukadómþings Árnessýslu 23. febrúar 1980 um Tunguheiði í Biskupstungum.

Úrskurðir óbyggðanefndar um þjóðlendur í afréttareign á þessum svæðum eru þannig almennt í góðu samræmi við úrlausnir Hæstaréttar, fyrr og síðar, þó svo forsendur séu ekki einsleitar í öllum tilvikum og taki þess utan mið af sérstöðu einstakra svæða. Dómar Hæstaréttar um landskikana þrjá sunnan Mýrdalsjökuls, þ.e. Skógafjall, Hvítmögu og Stórhöfða, skera sig þar hins vegar nokkuð úr.

Framangreind úrlausnarefni eiga það sameiginlegt að viðkomandi landsvæði hefur legið undir einstaka jörð/jarðir eða stofnun, landfræðilega aðskilið frá henni/þeim með einum eða öðrum hætti, jafnan getið með sérstökum hætti í heimildum, stundum beinlínis kallað afréttur og afnot einskorðuð við beit eða önnur þrengri og þá sambærileg not.

Ef reynt er að taka saman þau sameiginlegu atriði sem leiða til niðurstöðu Hæstaréttar um eignarland í umræddum þremur undantekningartilvikum, þá sýnist landfræðileg lega, m.a. gagnvart aðliggjandi eignarlöndum og að einhverju marki almennir staðhættir, vega mjög þungt. Í tilvikum Hvítmögu og Skógafjalls var á því byggt að svæðin hefðu verið innan merkja jarða og að hvorki staðhættir né gróðurfar mæltu gegn því að þau hefðu verið numin, a.m.k. að einhverju leyti. Beinn eignarréttur hefði þannig stofnast. Um Stórhöfða segir að líkur séu fyrir því að hann hafi verið innan upphaflegs landnáms eins og aðliggjandi lönd. Hann hafi ekki verið talinn til samnotaafrétta og ekkert sé komið fram í málinu sem stutt geti að munur verði að þessu leyti gerður á Stórhöfða og aðliggjandi landsvæðum. Nægilega sé því leitt í ljós að hann hafi frá landnámi verið háður beinum eignarrétti sem heiðaland jarðar.

Dómar Hæstaréttar um þjóðlendur í Þórsmörk, Goðalandi, Almenningum, Merkurtungum, Stakkholti og Steinsholti, eru kveðnir upp mánuði síðar en dómar um eignarlönd í Stórhöfða, Hvítmögu og Skógafjalli. Fyrstnefndu svæðin sex liggja norðan Eyjafjallajökuls og voru öll talin heyra undir einstaka jörð/jarðir sem þau eru landfræðilega aðskilin frá. Í forsendum Hæstaréttar er m.a. vísað til möguleikans á landnámi, legu og staðhátta, skorts á skriflegum eignarheimildum og samræmis milli þeirra innbyrðis. Tekið er sérstaklega fram að ekki sé sýnt fram á önnur not meintra rétthafa en hefðbundin afréttarnot til sumarbeitar fyrir búfé. Í öllum þessum sex tilvikum var dæmd þjóðlenda í afréttareign.

Sýnist þannig ekki vera fullt samræmi í mati réttarins að því er varðar hin tilgreindu atriði í annars vegar tilvitnuðum þremur dómum og hins vegar öðrum úrlausnum um sams konar landsvæði, auk eldri dóma um Hoffellslambatungur og Hrunaheiðar.

Draga má þá ályktun af framangreindum dómum að það séu fyrst og fremst staðbundnar aðstæður, þ.m.t. staðhættir, en þó einkum lega viðkomandi þriggja landsvæða að eignarlöndum til annarra átta en gagnvart Mýrdalsjökli sem úrslitum ráði. Til þess ber þó að líta að fleiri atriði eru hér samofin og lögð til grundvallar hverju sinni. Þá liggja fyrir eldri dómar um þjóðlendur á landsvæðum með svipaða legu gagnvart annars vegar eignarlöndum og hins vegar þjóðlendum, sbr. einkum Hoffellslambatungur og Hrunaheiðar í Hrd. 28. september 2006 í máli nr. 497/2005 og Hrd. 5. október 2006 í mál nr. 133/2006. Ekki liggur fyrir skýr yfirlýsing Hæstaréttar um breytta afstöðu að þessu leyti. Með hliðsjón af framangreindu og að teknu tilliti til stjórnskipulegrar jafnræðisreglu telur óbyggðanefnd útilokað að líta svo á að umræddir þrír dómar, um Hvítmögu, Skógafjall og Stórhöfða, feli í sér að lega þrætusvæðis að eignarlandi eða eignarlöndum geti ein og sér vegið svo þungt að önnur sú sönnunarfærsla sem ella fer fram við slíkar kringumstæður hafi hverfandi þýðingu.

Óumdeilt er hins vegar að eignarréttarleg staða aðliggjandi svæða getur auk hefðbundinna og viðurkenndra eignarheimilda haft vægi við eignarréttarlegt mat og ásamt öðru leitt til þeirrar niðurstöðu að um eignarland sé að ræða. Má þar um vísa til dóms Hæstaréttar 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 varðandi efstu jarðir í Biskupstungnahreppi, sbr. einnig úrskurð óbyggðanefndar um þau landsvæði. Hið sama má segja um eignarland í dómi Hæstaréttar 18. október 2007 í máli nr. 47/2007 um jarðir í Fljótshverfi, sbr. og úrskurð óbyggðanefndar um sama svæði.

Það er því niðurstaða óbyggðanefndar að ekki séu forsendur til þess að breyta því sönnunarmati sem lagt hefur verið til grundvallar um afrétti einstakra jarða og/eða stofnana og styðst við fjölda dóma í sambærilegum tilvikum. Fyrir liggur að í málum nr. 4 og 5/2007 á svæði 6 hjá óbyggðanefnd snúa sérstök álitaefni af þessum toga að eftirtöldum landsvæðum: Hálsmannatungur, Draflastaðakirkjuland á Gönguskarði, Tjarnahverfi á Gönguskarði, Finnsstaðadalur, Grímsland og Kambsmýrar í máli nr. 4/2007 og Upprekstrarland milli Höfðagilja og Eyvindará/Laufáshagi í máli nr. 5/2007.

9. VIÐAUKI 3: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 7A

9.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum[218]

[…]

Við uppkvaðningu úrskurða í málum nr. 1–5/2008, á svæði 7 suður, liggja ekki fyrir nýir dómar Hæstaréttar í þjóðlendumálum en geta ber um ákvörðun Mannréttindadómstóls Evrópu frá 23. september 2008 í máli nr. 46461/06. Þar var því hafnað að taka til efnismeðferðar kærumál sem varðaði dóm Hæstaréttar Íslands frá 11. maí 2006 í máli nr. 496/2005. Kærumálið varðaði nánar tiltekið landsvæðin Fjall og Breiðármörk í Öræfum, sem Hæstiréttur hafði dæmt þjóðlendur, og til skoðunar voru ákvæði Mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994, í 1. gr. 1. viðauka [Friðhelgi eignarréttar], 1. mgr. 6. gr. [Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi] og 14. gr. [Bann við mismunun]. Kvörtun málshefjenda til Mannréttindadómstólsins varðaði bæði lög nr. 58/1998, um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta, og meðhöndlun Hæstaréttar á umræddu máli, þar á meðal sönnunarkröfur.

Mannréttindadómstóllinn komst að þeirri niðurstöðu að 1. gr. 1. viðauka við sáttmálann ætti ekki við í umræddu máli þar sem umþrætt land teldist ekki eign kærenda í skilningi ákvæðisins. Í því sambandi tók dómstóllinn sérstaklega fram að þegar um kröfu til eignarréttinda er að ræða geti sá sem hana hefur uppi einungis átt lögmætar væntingar til að um eign sé að ræða ef krafa hans hefur fullnægjandi stoð í landsrétti viðkomandi aðildarríkis, svo sem þegar fyrir hendi eru fordæmi dómstóla í þá veru. Þá kvað dómstóllinn Hæstarétt Íslands bæði hafa farið að viðeigandi lagaákvæðum og fylgt eigin fordæmum um að landamerkjabréf eitt og sér teljist ekki fullnægjandi sönnun ef eldri gögn mæla því í mót. Þannig taldi dómstóllinn að kærendur hefðu ekki sýnt fram á að þeir ættu lögmætar væntingar til þess að umþrætt land teldist eign þeirra og þeir gætu því ekki notið verndar 1. gr. 1. viðauka við sáttmálann að þessu leyti. Mannréttindadómstóllinn komst enn fremur að þeirri niðurstöðu að ekkert benti til þess að brotið hefði verið gegn 1. mgr. 6. gr. eða 14. gr. sáttmálans í máli kærenda og taldi því ekki að á þá hefði verið lögð óhóflega þung sönnunarbyrði.

10. VIÐAUKI 4: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 7B

10.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum[219]

[…]

Hér verður gerð grein fyrir þeim 22 dómum sem gengið hafa frá því óbyggðanefnd kvað síðast upp úrskurði. Sambærileg umfjöllun um eldri dóma í fyrri úrskurðum, að því marki sem hún hefur almenna þýðingu, hefur verið felld inn í framangreindar *Almennar niðurstöður óbyggðanefndar* og vísast þangað.

---

[218] Kafli 6.1.2 í úrskurðum í málum nr. 1–5/2008 (svæði 7A), dags. 19. júní 2009.
[219] Kafli 6.1.2.1 í úrskurðum í málum nr. 1–2/2009 (svæði 7B), dags. 10. október 2011.

Um er að ræða eftirfarandi 22 dóma Hæstaréttar: Dómur frá 24. september 2009 í máli nr. 102/2009 (Brú og Brúaröræfi); dómur frá 29. október 2009 í máli nr. 685/2008 (Afréttur Seltjarnarneshrepps hins forna, Elliðavatn, Vatnsendi, Lækjarbotnar og Geirland); dómur frá 19. nóvember 2009 í máli nr. 69/2009 (Gunnarsstaðir); dómur frá 25. mars 2010 í máli nr. 409/2009 (Skriðuklaustur); tveir dómar frá 3. júní 2010, í málum nr. 198/2009 (Selvogs- og Ölfusafréttur) og 184/2009 (Landsvæði aðliggjandi Ölfusafrétti); dómur frá 16. september 2010 í máli nr. 473/2009 (Krepputunga); sjö dómar frá 7. október 2010, í málum nr. 379/2009 (Heiðarmúli), nr. 517/2009 (Grímólfsártunga), nr. 722/2009 (Hvammur), nr. 723/2009 (Laxárdalur), nr. 748/2009 (Vatnsendi), nr. 749/2009 (Þverfellsland) og nr. 750/2009 (Hvappur); dómur frá 11. nóvember 2010 í máli nr. 768/2009 (Afréttur Álftaneshrepps hins forna/norðaustanverður hluti Almenningsskóga Álftaness, Skógræktarsvæði norðan Krýsuvíkur og sunnan Garðakirkjulands og Garðakirkjuland vegna Selskarðs); dómur frá 10. febrúar 2011 í máli nr. 299/2010 (Valþjófsstaður í Fljótsdal); dómur frá 11. apríl 2011 máli nr. 199/2011 (Hofsafréttur); tveir dómar frá 22. september 2011 í málum nr. 293/2010 (Þorvaldsstaðir og Hamar) og nr. 294/2010 (Mælifell og Selsárvellir); og loks þrír dómar frá 29. september 2011, í málum nr. 40/2011 (Sameignarland Fagradals, Víðirhóls, Hólssels og Nýhóls), nr. 75/2011 (Grímsstaðir á Fjöllum) og nr. 56/2011 (Hvannstaðir).

Nítján af framangreindum 22 dómum fjalla um efnisleg atriði og í fjórtán þeirra var niðurstaða óbyggðanefndar staðfest í öllum meginatriðum. Í fimm tilvikum var henni hins vegar hnekkt og dæmt eignarland þar sem óbyggðanefnd hafði úrskurðað þjóðlendu. Nánar tiltekið er þar um að ræða landsvæðin Hvamm, Laxárdal, Vatnsenda, sameignarland Fagradals, Víðirhóls, Hólssels og Nýhóls og Hvannstaði.

Þau fimm mál, þar sem úrskurði óbyggðanefndar var hnekkt, varða í meginatriðum mat á efni og samhengi fyrirliggjandi heimilda um viðkomandi landsvæði. Niðurstöður þeirra leiða ekki til breytinga á sönnunarmati í málum af þessu tagi almennt en hnykkja á fyrirliggjandi meginreglum, sbr. *Almennar niðurstöður óbyggðanefndar* sem fylgja í viðauka með úrskurði þessum. Í næstu tveimur köflum er gerð nánari grein fyrir samhengi umræddra dóma og meginreglna.

10.2. Heimildir mæla í mót landamerkjabréfi jarðar[220]

Í tveimur dómum Hæstaréttar frá 7. október 2010, um eignarland Hvamms og Laxárdals í Svalbarðshreppi, er fjallað um land innan afmörkunar í þinglýstum landamerkjabréfum jarða. Slíkt land hefur að meginreglu verið dæmt og úrskurðað eignarland en óbyggðanefnd taldi að önnur afmörkun í tiltekinni eldri heimild leiddi til þeirrar niðurstöðu að innan bréfa Hvamms og Laxárdals væru þjóðlendur að hluta.

Það er ekki tilvist landamerkjabréfs ein og sér sem hefur ráðið úrslitum um mat á eignarrétti, heldur staða landsvæðisins sem jarðar. Mikilvægi landamerkjabréfa jarða

[220] Kafli 6.1.2.2 í úrskurðum í málum nr. 1–2/2009 (svæði 7B), dags. 10. október 2011.

felst í sönnunargildi þeirra en hvert og eitt bréf er metið sérstaklega. Hefur þá einkum verið til þess litið hvort fyrir hendi séu eldri heimildir, sem fallið geti að lýsingu í landamerkjabréfinu, enda stangist sú lýsing heldur ekki á við staðhætti, gróðurfar og upplýsingar um nýtingu landsins. Mæli heimild í mót landamerkjabréfi jarðar, hvort heldur er afmörkun lands og/eða stöðu þess sem jarðar, þarf að meta hvort vægi hennar sé slíkt að það rýri sönnunargildi bréfsins að sama skapi.

Á svæðum 1-7A eru fimmtán tilvik þar sem óbyggðanefnd hefur úrskurðað að land innan landamerkjabréfs jarðar væri eignarland að hluta og þjóðlenda að hluta. Er þá miðað við yngra landamerkjabréf viðkomandi jarðar, hafi verið gerð tvö, og skýringu óbyggðanefndar á texta viðkomandi bréfs, en hún getur verið önnur en skýring málsaðila.

Þau fimmtán tilvik sem hér um ræðir eru eftirfarandi: Þingvellir; Mörtunga á Síðu; Fell í Suðursveit; Stafafell í Lóni; Skriðuklaustur og Valþjófsstaður í Fljótsdal; Brú á Jökuldal; Þorvaldsstaðir og Hamar í Selárdal; Gunnarsstaðir, Kverkártunga og Miðfjörður í Skeggjastaðahreppi; Hvammur og Laxárdalur í Svalbarðshreppi; Reykjahlíð í Mývatnssveit. Að undanskildum Hvammi og Laxárdal hafa þeir dómar Hæstaréttar sem gengið hafa um þessi tilvik staðfest niðurstöðu óbyggðanefndar í öllum meginatriðum. Umfjöllun um Kverkártungu og Miðfjörð í fyrrum Skeggjastaðahreppi og Reykjahlíð í Mývatnssveit er ólokið hjá dómstólum.

Í flestum þessara tilvika hafa legið fyrir eldri heimildir um afmörkun jarðarinnar, stundum eldri landamerkjabréf, sem mælt hafa í mót lýsingu landamerkjabréfs. Þetta er þó ekki einhlítt og mál Þingvallakirkjulands, Skriðuklausturs og Valþjófsstaðar í Fljótsdal vörðuðu fremur mat á heimildum um takmörkuð réttindi innan merkja. Loks getur hvort tveggja hafa verið fyrir hendi, eldri merkjalýsingar og heimildir um takmörkuð réttindi, sbr. einkum Stafafell í Lóni og Fell í Suðursveit.

Til viðbótar við framangreind fimmtán tilvik eru þess tvö dæmi á svæðum 1–7A að eignarréttur að jörð hafi verið gefinn upp eða glatast, sbr. dóma Hæstaréttar um Fjall og Breiðármörk frá 11. maí 2006.

Af framangreindu er ljóst að undantekningar frá meginreglunni um eignarland innan afmörkunar í landamerkjabréfi jarðar eru fáar og ríkar kröfur gerðar í því sambandi. Nýjar úrlausnir dómstóla um jarðirnar Hvamm og Laxárdal í Svalbarðshreppi árétta þetta enn frekar. Þar taldi Hæstiréttur að land innan landamerkjabréfa annars vegar Hvamms og hins vegar jarðarinnar Laxárdals væri í heild sinni eignarland. Hafnað var þeirri röksemdafærslu óbyggðanefndar að önnur afmörkun í tiltekinni eldri heimild leiddi til þeirrar niðurstöðu að þar væru þjóðlendur að hluta.

Loks skal þess getið að ýmis dæmi eru um að uppi hafi verið álitaefni af þeim toga sem hér um ræðir í málum sem lyktað hefur með niðurstöðu óbyggðanefndar um eignarland. Úrskurðum um eignarland hefur almennt verið unað og þeir því ekki komið til endurskoðunar hjá dómstólum. Sem dæmi um ríkt sönnunargildi landamerkjabréfs jarðar í slíku máli má nefna Hjaltadal og Kambfellskjálka í máli nr. 3/2007 á svæði 6.

10.3. Heimildir um legu jarða til forna[221]

Eftir er þá að gera grein fyrir þremur nýjum dómum þar sem hnekkt var úrskurðum óbyggðanefndar um þjóðlendu, nánar tiltekið varðandi Vatnsenda í Svalbarðshreppi, sameignarland Fagradals, Víðirhóls, Hólssels og Nýhóls í Öxarfjarðarhreppi og Hvannstaði, einnig í Öxarfjarðarhreppi.

Í þessum málum er fjallað um þýðingu þess að landsvæði hafi upphaflega verið hluti jarðar. Slíkt land hefur að meginreglu verið úrskurðað og dæmt eignarland, svo sem áður sagði. Flokkun landsvæða í jarðir, afrétti(r) jarða, afrétti(r) kirkna og klaustra, samnotaafrétti(r) og annað land er þannig veigamikið atriði.

Landamerkjabréf hafa einnig verið gerð fyrir annars konar réttindasvæði en jarðir, svo sem ítök og afrétti(r). Slík bréf hafa takmarkaðra vægi sem sönnunargögn um beinan eignarrétt og að meginreglu hefur verið við það miðað í fyrirliggjandi dómum og úrskurðum að svæði utan lands jarða sé þjóðlenda. Þá getur verið bæði jörð og afrétt(ur) innan sama bréfs, með eða án aðgreiningar af einhverju tagi, svo sem að framan greindi.

Jafnframt er ljóst að notkun hugtaksins afrétt(ur) í landamerkjabréfi og/eða öðrum heimildum hefur ekki úrslitaþýðingu um að þar sé þjóðlenda, enda hefur merking þess ekki verið einhlít. Slíkt landsvæði er því eftir atvikum eignarland eða þjóðlenda. Á meðal þeirra atriða sem máli skipta við mat á stofnun og viðhaldi eignarréttar er eignarréttarleg staða aðliggjandi landsvæða. Þessu til viðbótar er mögulegt að unninn hafi verið réttur að áður eigendalausu landi, svo sem á grundvelli hefðar.

Umfjöllun í landamerkjabréfi og notkun hugtaksins afrétt(ur) eru þannig dæmi um atriði sem veita ekki einhlít svör við því hvort tiltekið landsvæði sé jörð, afrétt(ur) jarðar, afrétt(ur) kirkju og klausturs, samnotaafrétt(ur) eða annað land. Þess utan kunna heimildir að vera óljósar og brotakenndar, afmörkun og nýting breytileg, réttindi jafnvel gefin upp eða glötuð.

Heimildir um legu jarða til forna, enda þótt takmarkaðar séu, geta hins vegar gefið mikilvægar vísbendingar um að landsvæði hafi upphaflega haft stöðu jarðar en síðar verið nýtt sem afrétt(ur). Í framangreindum þremur dómum Hæstaréttar, um Vatnsenda, sameignarland Fagradals, Víðirhóls, Hólssels og Nýhóls og Hvannstaði, felst áhersla á þetta atriði, enda þótt fleira komi þar til. Þar lagði dómstóllinn til grundvallar að umrædd landsvæði hefðu talist hluti af jörðinni Álandi, í tilviki Vatnsenda, og jörðinni Hólum, í tilvikum Fagradals, Víðirhóls, Hólssels, Nýhóls og Hvannstaða. Þau hefðu því verið háð beinum eignarrétti. Hafnað var þeirri niðurstöðu óbyggðanefndar að landsvæðin hefðu ekki stöðu jarðar að lögum.

Sem dæmi um skyld álitaefni í úrskurðum óbyggðanefndar þar sem niðurstaðan hefur verið eignarland má hér nefna Núpufellsdal og Þormóðsstaðasel í máli nr. 1/2008

[221] Kafli 6.1.2.3 í úrskurðum í málum nr. 1–2/2009 (svæði 7B), dags. 10. október 2011.

á svæði 7a, Gnýsstaði í máli nr. 3/2005 á svæði 5 og Hárekstaði í máli nr. 2/2005 á svæði 5.

11. VIÐAUKI 5: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 8A

11.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum[222]

[…]

Hér verður gerð grein fyrir þeim tíu dómum sem gengið hafa frá því óbyggðanefnd kvað síðast upp úrskurði. Sambærileg umfjöllun um eldri dóma í fyrri úrskurðum, að því marki sem hún hefur almenna þýðingu, hefur verið felld inn í framangreindar *Almennar niðurstöður óbyggðanefndar* og vísast þangað.

Um er að ræða eftirfarandi [10] dóma Hæstaréttar: Dómur frá 20. september 2012 í máli nr. 65/2012 (Reykjahlíð); dómur frá 27. september 2012 í máli nr. 350/2011 (vesturhluti Hofsafréttar og Lambatungur); dómur frá 21. febrúar 2013 í máli nr. 433/2011 (Steinvarartunga og hluti Mela); dómur frá 28. febrúar 2013 í máli nr. 432/2011 (Þorbrandsstaðatungur); dómur frá 19. september 2013 í máli nr. 656/2012 (Möðruvallaafréttur); dómur frá 26. september 2013 í máli nr. 411/2012 (Bleiksmýrardalur austan Fnjóskár og mörk jarðanna Mjóadals, Kambfellskjálka, Hjaltadals og Sörlastaða); dómur frá 26. september 2013, í máli nr. 413/2012 (Bleiksmýrardalur vestan Fnjóskár); dómur frá 10. október 2013 í máli nr. 617/2012 (landsvæði sunnan Ölfusafréttar); dómur frá 28. nóvember 2013 í máli nr. 546/2012 (Eyvindarstaðaheiði og Hraunin) og loks dómur frá 18. september 2014 í máli nr. 24/2014 (Vaskárdalur).

Allir framangreindir dómar fjalla um efnisleg atriði og í átta þeirra var niðurstaða óbyggðanefndar staðfest í öllum meginatriðum. Í tveimur af dómunum var niðurstöðu nefndarinnar hins vegar hnekkt. Í öðrum þeirra var dæmt eignarland þar sem óbyggðanefnd hafði úrskurðað þjóðlendu. Nánar tiltekið er þar um að ræða þann dóm er varðar landsvæði sunnan Ölfusafréttar. Í máli því sem varðaði ágreining um eignarréttarlega stöðu Bleiksmýrardals austan Fnjóskár og mörk jarðanna Mjóadals, Kambfellskjálka, Hjaltadals og Sörlastaða í Þingeyjarsveit gagnvart þjóðlendu var aftur á móti hnekkt þeirri niðurstöðu óbyggðanefndar að Bleiksmýrardalur austan Fnjóskár væri eignarland og dæmt að um þjóðlendu væri að ræða. Þá var mörkum umræddra jarða gagnvart þjóðlendu breytt nokkuð, nánar tiltekið á þann veg að landsvæði sem óbyggðanefnd hafði talið innan marka jarðanna var dæmt þjóðlenda.

[…]

11.2. Um túlkun landamerkjabréfa jarða og samspil við aðrar heimildir[223]

Af forsendum fyrir niðurstöðu dóms Hæstaréttar um mörk framangreindra jarða í Þingeyjarsveit gagnvart þjóðlendu má ráða að það sé einkum tvennt sem ráði því að niðurstaða réttarins um afmörkun jarðanna er frábrugðin niðurstöðu óbyggðanefndar. Fyrra atriðið er að í tilvikum Hjaltadals ásamt Kambfellskjálka og Sörlastaða er afmörkun jarðanna til fjalla að nokkru leyti miðuð við almenna staðhætti sem einkenna fjalllendið

[222] Kafli 6.1.2.1 í úrskurðum í málum nr. 1–4/2013 (svæði 8A), dags. 19. desember 2014.
[223] Kafli 6.1.2.2 í úrskurðum í málum nr. 1–4/2013 (svæði 8A), dags. 19. desember 2014.

á svæðinu en ekki ákveðin náttúruleg kennileiti eða örnefni sem unnt er að staðsetja með nákvæmum hætti. Nánar tiltekið er fjallað um „eyðigrót og sanda“ í landamerkjabréfi Sörlastaða og „fjallið“ og „öræfi“ í landamerkjabréfi Hjaltadals. Taldi óbyggðanefnd að þrátt fyrir að landamerkjabréf jarðanna væru óljós um afmörkun þeirra til suðurs fengi sú afmörkun jarðanna sem krefjendur beins eignarréttar héldu fram, stoð í landamerkjabréfum þeirra og öðrum heimildum um þær. Hæstiréttur leit aftur á móti svo á að kröfur eigenda jarðanna um merki þeirra ættu sér ekki stoð í landamerkjabréfum þeirra að þessu leyti.

Síðara atriðið sem veldur mismunandi niðurstöðu óbyggðanefndar og Hæstaréttar varðar samspil landamerkjabréfs og yngri heimildar um jörðina Mjóadal. Nánar tiltekið taldi Hæstiréttur að um merki Mjóadals til suðurs og vesturs yrði ekki byggt á landamerkjaskjali frá 1897 svo sem gert hafði verið í úrskurði óbyggðanefndar, þar sem leggja yrði til grundvallar að með því að eigandi jarðarinnar hefði látið útbúa og þinglýsa skrá yfir afréttarlönd árið 1904, sem tók m.a. til lands Mjóadals, hefði hann í raun fellt landamerkjaskjalið úr gildi að því leyti sem ekki gætti samræmis milli umræddra skjala. Óbyggðanefnd hafði aftur á móti lagt landamerkjabréfið til grundvallar um afmörkun Mjóadals og taldi að lýsing þess á vesturmerkjum Mjóadals samræmdist öðrum heimildum um merkin, þ.m.t. afréttarskránni. Í landamerkjabréfinu er vesturmerkjum Mjóadals lýst þannig að frá „hágrjóti“ liggi merkin norður háfjallið, eftir því sem vatnsföll deili sveita milli, norður gegnt upptökum Syðri-Bótarár. Í afréttarskránni er vesturmerkjunum lýst þannig að þeim ráði bein stefna vestan við öll drög er liggi að tilteknum ám að botni Syðri-Bótarár. Taldi óbyggðanefnd að samræmi væri milli þessara tveggja merkjalýsinga en Hæstiréttur ekki.

Í þessu samhengi skal þess ennfremur getið að þrátt fyrir að niðurstaða óbyggðanefndar og Hæstaréttar um mörk jarðarinnar Reykjahlíðar gagnvart þjóðlendu væri hin sama má sjá af forsendum fyrir niðurstöðu dómsins að Hæstiréttur metur heimildir um tiltekinn hluta ágreiningssvæðisins með öðrum hætti en óbyggðanefnd gerði. Var þar um að ræða þann hluta ágreiningssvæðisins sem liggur handan við fjallgarðana sem liggja austan Mývatns og suður að línu sem liggur frá Veggjafelli í Bræðraklif í Hafragjá og þaðan beina stefnu til austurs í Jökulsá á Fjöllum. Umrætt svæði er innan lýstra merkja Reykjahlíðar samkvæmt landamerkjabréfi jarðarinnar en mat Hæstaréttar og óbyggðanefndar á tilteknum eldri heimildum um viðkomandi hluta ágreiningssvæðisins var ólíkt. Einkum voru það þrjú efnisatriði í þeim sem rétturinn taldi mæla gegn því að umræddur hluti ágreiningssvæðisins væri háður beinum eignarrétti. Í fyrsta lagi var þar um að ræða heimildir um að Möðrudal tilheyrðu tiltekin afnotaréttindi á svæðinu án þess að tiltekið væri að um væri að ræða ítak í landi annarra jarða. Í öðru lagi taldi rétturinn það sem fram kom í heimildunum um tilkall eigenda Reykjahlíðar til ómerkinga á svæðinu mæla gegn því að það væri háð beinum eignarrétti. Í þriðja lagi taldi rétturinn að umfjöllun í úrskurði frá 1506 um átölulaus afnot til rökstuðnings

eignarrétti, m.a. með vísan til 26. kap. landsleigubálks Jónsbókar, mælti gegn því að svæðið væri háð beinum eignarrétti.

Í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* sem birtar voru með úrskurðum á svæði 1 og fylgja í viðauka með úrskurði þessum er m.a. fjallað um sönnunargildi landamerkjabréfa. Fram kemur að ljóst virðist af úrlausnum dómstóla í einkamálum að við mat á gildi landamerkjabréfs skipti máli hvort um er að ræða jörð eða annað landsvæði Með vísan til tilgangs landamerkjalaga 1882, síðari tíma löggjafar og úrlausna dómstóla, telji óbyggðanefnd að leggja verði til grundvallar að jörð, svo sem hún er afmörkuð í landamerkjabréfi, sé beinum eignarrétti háð. Hins vegar sé þó ljóst að meta verði sérstaklega gildi hvers landamerkjabréfs. Þannig dragi úr gildi landamerkjabréfs ef eldri heimildir mæla því í mót.

Í köflum 6.1.1 í úrskurðum óbyggðanefndar á svæði 5 er frekari umfjöllun um gildi landamerkjabréfa jarða og hefur sá kafli verið felldur inn í *Almennar niðurstöður óbyggðanefndar*. Þar er fjallað um nokkra dóma Hæstaréttar sem þá höfðu nýlega fallið og varða mat á sönnunargildi landamerkjabréfa jarða. Fram kemur það mat að í tilteknum dómum hafi enn verið hnykkt á þýðingu þess að landsvæði teldist innan merkja jarðar. Samkvæmt þessu sé óbyggðanefnd rétt að leggja áfram áherslu á landamerkjabréf jarða, samanber umfjöllun um þau í Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar, enda þótt með skýrum fyrirvörum sé. Lýst er þeirri niðurstöðu óbyggðanefndar að ekki sé ástæða til að herða sérstaklega kröfur um sönnun eignarlands innan lýsingar í landamerkjabréfi jarðar, umfram það sem áður hafi verið lagt til grundvallar og samrýmist vel almennri afstöðu Hæstaréttar til landamerkjabréfa. Eftir sem áður sé ljóst að dómstólar geri nokkuð strangar kröfur til sönnunar eignarlands, samanber einnig þá meginreglu í íslenskum rétti að sá sem telji til eignarréttar yfir landi verði að færa fram heimildir fyrir eignartilkalli sínu.

Afstaða óbyggðanefndar hefur samkvæmt framansögðu frá upphafi verið sú að þrátt fyrir meginregluna um að land sem afmarkað er í landamerkjabréfi jarðar sé háð beinum eignarrétti sé ljóst að meta þurfi sérstaklega gildi hvers landamerkjabréfs. Þannig dragi úr gildi landamerkjabréfs ef eldri heimildir mæla því í mót. Dómarnir sem að framan er getið um mörk jarðanna Hjaltadals ásamt Kambfellskjálka, Sörlastaða, Mjóadals og Reykjahlíðar gagnvart þjóðlendu fá að mati óbyggðanefndar fyllilega samræmst umræddri meginreglu, enda er hún háð tilteknum undantekningum. Mismunandi niðurstaða óbyggðanefndar og Hæstaréttar varðandi mörk Hjaltadals ásamt Kambfellskjálka og Sörlastaða gagnvart þjóðlendu skýrist af mismunandi túlkun á landamerkjabréfunum að því leyti sem merkjalýsingar þeirra eru óljósar. Þá skýrist mismunandi afstaða nefndarinnar og réttarins til tiltekinna hluta þeirra landsvæða sem eru innan lýstra merkja samkvæmt landamerkjabréfum Mjóadals og Reykjahlíðar af ólíkum ályktunum af öðrum heimildum um viðkomandi landsvæði. Forsendur og niðurstöður Hæstaréttar í þeim dómum sem hér hefur verið fjallað um kunna að kalla á breytt sönnunarmat óbyggðanefndar ef upp koma tilvik sem eru í öllum aðalatriðum sambærileg en kalla

að mati nefndarinnar ekki, fremur er dómarnir sem raktir eru í köflum 6.1.1 í úrskurðum á svæði 5, á að nefndin herði almennt kröfur um sönnun þess að land sem afmarkað er í landamerkjabréfi jarðar teljist eignarland.

11.3. Áhrif fyrri lögskipta íslenska ríkisins og annarra vegna viðkomandi landsvæðis[224]

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 617/2012 snéri ágreiningurinn að því hvort tiltekið landsvæði sunnan Ölfusafréttar væri þjóðlenda eða eignarland. Umræddu ágreiningssvæði hafði verið skipt út úr landi tiltekinna jarða sunnan afréttarins og selt til Orkuveitu Reykjavíkur árið 1999. Íslenska ríkið var meðal seljenda. Í forsendum Hæstaréttar kemur fram að rétturinn túlkar landamerkjabréf umræddra jarða á þann veg að ágreiningssvæðið sé samkvæmt þeim innan merkja jarðanna. Rétturinn taldi hins vegar að eldri heimildir mæltu gegn því að land jarðanna hafi náð svo langt til norðurs áður en landamerkjabréf þeirra voru gerð á ofanverðri 19. öld.

Aftur á móti var litið til þess að íslenska ríkið var meðal þeirra sem gerðu kaupsamninga við Orkuveitu Reykjavíkur um landið. Í kaupsamningunum var vísað um afmörkun landsins til tiltekins uppdráttar þar sem mörk hins selda lands til norðurs og suðurs voru sýnd og þau jafnframt tilgreind nákvæmlega með hnitum. Að auki kom fram á uppdrættinum að ágreiningur væri um legu þverlínu á mörkum jarðanna til norðurs og í því sambandi voru sýndir tveir kostir. Í kaupsamningi íslenska ríkisins og Orkuveitunnar hafi þessu til viðbótar verið ákvæði þar sem fram hafi komið að báðum samningsaðilum væri kunnugt um að ágreiningur kynni að rísa um hvor þverlínan sem sýnd væri á uppdrættinum ætti að ráða merkjum jarðanna gagnvart Ölfusafrétti og tæki Orkuveitan alla áhættu af þeim ágreiningi. Í forsendum fyrir niðurstöðu Hæstaréttar kom fram að óhjákvæmilegt væri að líta svo á að fyrirvarinn hlyti a.m.k. öðrum þræði að hafa verið settur með tilliti til þess að lög nr. 58/1998 höfðu tekið gildi. Í samningsákvæðinu hafi aðeins verið getið um tvo hugsanlega kosti um legu þverlínu á norðurmerkjum landsins og þeir hafi báðir reynst vera langt norðan við þá línu sem þjóðlendukrafa ríkisins miðaðist við. Tekið er fram að því hafi verið haldið fram af hálfu Orkuveitu Reykjavíkur að aðrir jarðeigendur sem áttu í hlut hafi ekki viljað ljúka samningum um kaupin fyrr en ljóst væri hvort og þá að hvaða leyti íslenska ríkið myndi í tengslum við söluna til Orkuveitunnar draga í efa að land á þessu svæði væri háð beinum eignarrétti. Þessari staðhæfingu hefði íslenska ríkið ekki andmælt. Síðan segir í dómnum:

> Með þessum gerðum viðurkenndi hann [þ.e. íslenska ríkið] ekki aðeins í lögskiptum sínum við áfrýjanda [þ.e. Orkuveitu Reykjavíkur] að landið, sem skipt hafði verið út úr jörðunum Kröggólfsstöðum og Þúfu og var sýnt sunnan við þverlínu 1 á uppdrætti Forverks ehf. frá október 1998, væri háð beinum eignarrétti, svo sem leiða mátti samkvæmt áðursögðu af landamerkjabréfum fyrir þær frá 4. og 9. júní 1890, heldur mátti honum og vera ljóst að aðrir jarðeigendur, sem hér áttu í hlut, myndu leggja traust á að það sama hlyti að eiga við um landareignir þeirra. Aðalkrafa stefnda íslenska ríkisins fyrir

[224] Kafli 6.1.2.3 í úrskurðum í málum nr. 1–4/2013 (svæði 8A), dags. 19. desember 2014.

> óbyggðanefnd um mörk þjóðlendu og eignarlanda á landsvæðinu, sem áfrýjandi keypti eftir að því var skipt út úr jörðunum […], var þessu alls ósamrýmanleg, sbr. dóm Hæstaréttar 11. maí 2006 í máli nr. 496/2005. Verður því að taka til greina kröfu áfrýjanda um að fellt verði úr gildi ákvæði í úrskurði óbyggðanefndar í máli nr. 6/2004 um að landsvæðið á Hellisheiði sunnan Ölfusafréttar, sem um ræðir í máli þessu, sé þjóðlenda.

Af þessu má sjá að það eru fyrri athafnir íslenska ríkisins í lögskiptum við eigendur umræddra jarða sem ráða niðurstöðu Hæstaréttar um að ágreiningssvæðið sé eignarland en ekki þjóðlenda.

Óbyggðanefnd hafði áður úrskurðað að umrætt landsvæði væri þjóðlenda. Líkt og Hæstiréttur gerði síðar túlkaði óbyggðanefnd fyrirliggjandi heimildir um jarðirnar á þann veg að ágreiningssvæðið teldist ekki vera innan þeirra. Nefndin hafnaði því aftur á móti að framangreindar athafnir íslenska ríkisins í lögskiptum við kaupendur landsins hefðu áhrif á niðurstöðuna. Var sú niðurstaða einkum rökstudd með því að eigandi fasteignar getur ekki afsalað víðtækari eignarréttindum en hann sjálfur er sannanlega kominn að. Aðild ríkisins að umræddum kaupsamningnum gæti ekki haft aðra þýðingu en að styðja mögulegar og réttmætar væntingar samningsaðila til inntaks þess eignarréttar sem ráðstafað var í umræddum samningum. Þess væri á hinn bóginn að gæta að umrædd lögskipti hafi átt sér stað eftir lögtöku þjóðlendulaga og afsalshafa í lófa lagið að hafa uppi alla þá eignarréttarlegu fyrirvara sem þörf var á við samningsgerðina í ljósi þess réttarástands sem skapað var við lögfestingu þjóðlendulaga á árinu 1998. Að þessu virtu var því hafnað að aðkoma ríkisins með þessum hætti hefði getað skapað neinar þær væntingar sem gætu haft efnisleg áhrif á mat eignarréttar á svæðinu.

Vert er að fjalla í þessu samhengi einnig um dóm Hæstaréttar frá 11. maí 2006 í máli nr. 496/2005. Þar var m.a. deilt um landsvæði á Skeiðarársandi sem er innan merkja jarðarinnar Skaftafells II samkvæmt ódagsettu landamerkjabréfi sem var þinglesið árið 1890. Hæstiréttur taldi aftur á móti að eldri heimildir styddu ekki að landið sem ágreiningur var um hefði verið numið til eignar og þannig orðið hluti jarðarinnar. Til þess verði á hinn bóginn að líta að í tengslum við ráðagerðir um stofnun þjóðgarðs í Skaftafelli hafi tveir af þáverandi eigendum jarðarinnar gefið út afsal árið 1966 handa „Náttúruverndarráði vegna ríkissjóðs“ fyrir hluta jarðarinnar. Í afsalinu, sem m.a. hafi verið undirritað af menntamálaráðherra fyrir hönd kaupandans, hafi verið vísað í landamerkjabréfið og „landamerki við það miðuð við söluna“. Skeiðarársandur hafi verið undanskilinn við söluna. Þá hafi menntamálaráðherra og eigandi Skaftafells gert samning árið 1969 um að fela gerðardómi að draga landamerkjalínu samkvæmt fyrrnefndu afsali „til ríkissjóðs“ og að „framkvæma landskipti milli samningsaðila á öllu óskiptu landi jarðarinnar Skaftafells“. Við landskiptin, sem gerðardómurinn kvað á um sama ár, hafi stór hluti landsins, sem kom í hlut tiltekinna eigenda Skaftafells (annarra en íslenska ríkisins) og sé nú jörðin Skaftafell II, verið það sama og deilt var um í þessum þætti málsins. Þá liggi fyrir yfirlýsing Náttúruverndarráðs frá árinu 1987, þar sem fram komi að umrætt ágreiningssvæði liggi utan þjóðgarðsins og sé í eigu lög-

býlisins. Var þar um merkin vísað til landamerkjabréfsins frá 1890. Síðan segir í dómnum:

> Með þessum gerðum hafa menntamálaráðherra og Náttúruverndarráð, sem hafði meðal annars með höndum stjórn þjóðgarða samkvæmt ákvæðum þágildandi laga nr. 47/1971 um náttúruvernd, ítrekað í orði og verki lagt til grundvallar í lögskiptum við þá, sem núverandi eigendur Skaftafells II leiða rétt sinn frá, að landið á Skeiðarársandi, sem hér er deilt um, sé eignarland þeirra, svo sem leitt verður af landamerkjabréfinu frá 1890. Dómkröfur áfrýjanda á hendur stefndu […] eru þessu alls ósamrýmanlegar. Verður því staðfest niðurstaða héraðsdóms um sýknu þessara stefndu af kröfum áfrýjanda.

Af þessum forsendum fyrir niðurstöðu dómsins má ráða að hún hefði orðið önnur ef umræddar athafnir menntamálaráðherra og Náttúruverndarráðs í lögskiptum við eigendur jarðarinnar hefðu ekki komið til. Óbyggðanefnd hafði áður komist að þeirri niðurstöðu að umrætt ágreiningssvæði væri innan marka jarðarinnar Skaftafells og væri eignarland. Ekki var sérstaklega fjallað um umrædd lögskipti ríkisins og eigenda Skaftafells í rökstuðningi fyrir þeirri niðurstöðu nefndarinnar heldur voru það aðrar heimildir sem réðu niðurstöðunni.

Það vekur athygli að í báðum þeim dómum Hæstaréttar sem hér um ræðir, þ.e. annars vegar um landsvæði sunnan Ölfusafréttar og hins vegar um landsvæði á Skeiðarársandi, ráða fyrri lögskipti handhafa ríkisvalds við eigendur viðkomandi jarða úrslitum um að umrædd landsvæði eru talin innan þeirra, jafnvel þótt viðkomandi handhafar ríkisvalds hafi ekki verið bærir að lögum til að afsala landinu eða breyta eignarréttarlegri stöðu þess. Þau lögskipti sem um ræðir vegna landsvæðisins sunnan Ölfusafréttar áttu sér stað eftir gildistöku þjóðlendulaga og það var landbúnaðarráðherra sem undirritaði umrætt afsal fyrir hönd ríkisins. Framangreind lögskipti menntamálaráðherra og Náttúruverndarráðs við eigendur Skaftafells áttu sér aftur á móti stað fyrir gildistöku þjóðlendulaga. Af forsendum Hæstaréttar má ráða að rétturinn líti svo á að fyrir þann tíma hafi umrætt landsvæði á Skeiðarársandi verið eigendalaust en orðið undirorpið beinum eignarrétti vegna téðra lögskipta þrátt fyrir að þágildandi réttarreglur hafi ekki haft að geyma heimildir til handa menntamálaráðherra eða Náttúruverndarráði til að stofna til beins eignarréttar á eigendalausum svæðum.

Umræddir dómar Hæstaréttar kunna að leiða til breytts sönnunarmats óbyggðanefndar í tilvikum þar sem athafnir handhafa ríkisvalds í lögskiptum við hagsmunaaðila benda til að litið hafi verið svo á að viðkomandi ágreiningssvæði sé háð beinum eignarrétti. Í slíkum tilvikum þarf að meta sérstaklega hvort þau lögskipti hafi áhrif á niðurstöðu um eignarréttarlega stöðu svæðisins. […] Aðrir fyrirliggjandi dómar hafa að mati óbyggðanefndar ekki áhrif á sönnunarmat nefndarinnar að þessu leyti.[225]

---

[225] Auk framangreindra dóma hefur óbyggðanefnd skoðað sérstaklega m.t.t. þessa eftirfarandi dóma Hæstaréttar: Dóm frá 3. nóvember 1994 í máli nr. 247/1994 (Geitland), dóm frá 10. apríl 1997 í máli nr. 66/1996 (Auðkúluheiði), dóm frá 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 (Framafréttur), dóm frá 28. september 2006 í máli nr. 498/2005 (Stafafell), dóm frá 18. október 2007 í máli nr. 79/2007 (Mörtunga), dóm frá 22. september 2011 í máli nr. 294/2010 (Mælifell), dóm frá 26. september 2013 í máli nr. 411/2012 (Bleiksmýrardalur austan Fnjóskár) og loks dóm einnig frá 26. september 2012 í máli nr. 413/2012 (Bleiksmýrardalur vestan Fnjóskár).

11.4. Réttaráhrif og sönnunargildi eldri dómsúrlausna[226]

[…]

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 411/2012 kom til skoðunar hvaða þýðingu dómur Landsyfirréttar frá 25. júní 1855 í máli nr. 1/1855, um Bleiksmýrardal austan Fnjóskár, hefði fyrir úrlausn málsins. Afstaða Hæstaréttar til þýðingar umrædds dóms Landsyfirréttar var frábrugðin afstöðu óbyggðanefndar, sem varð til þess að Hæstiréttur hnekkti niðurstöðu nefndarinnar um að þar væri eignarland.

Í máli því sem lauk með umræddum dómi Landsyfirréttar deildu Munkaþverárklaustur og eigendur Illugastaða um eignarrétt á svæðinu. Í dómi aukahéraðsréttar Þingeyjarsýslu, sem var að því leytinu til staðfestur af Landsyfirrétti, segir meðal annars:

> Afrjettarlandið Bleiksmýrardalur allur fyrir austan Fnjóská frá Hamarslæk og sudur á öræfi, á ad tilheyra Múnkaþverár klaustri, sem fullkomin og átölulaus eign, og eigindómur þess.

Í máli nr. 3/2007 hjá óbyggðanefnd deildu íslenska ríkið og Þingeyjarsveit um eignarréttarlega stöðu svæðisins. Nefndin komst að þeirri niðurstöðu að um eignarland væri að ræða. Í úrskurði óbyggðanefndar kom m.a. fram að nefndin teldi ljóst að beinn eignarréttur hafi verið til úrlausnar í umræddum dómi Landsyfirréttar. Réð dómurinn niðurstöðu óbyggðanefndar um að um eignarland væri að ræða.

Í dómi Hæstaréttar er dregin sú ályktun af fyrirliggjandi heimildum að réttur Munkaþverárklausturs yfir landsvæðinu hafi verið bundinn við óbein eignarréttindi. Tekið er fram að aðilar að því máli sem lauk með dómi Landsyfirréttar hafi ekki verið þeir sömu og málsaðilar fyrir Hæstarétti og þeir síðarnefndu hafi heldur ekki á báða vegu komið í stað þeirra fyrrnefndu, enda hafi íslenska ríkið ekki komið í stað eigenda Illugastaða þó svo að Þingeyjarsveit leiddi rétt sinn frá Munkaþverárklaustri. Í skilningi einkamálaréttarfars hafi sakarefnið í því máli því ekki verið það sama. Dómur Landsyfirréttar hafi því ekki þau áhrif sem um ræði í 1. mgr. 116. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála en hann hafi á hinn bóginn fullt sönnunargildi um þau málsatvik sem í honum greinir, þar til hið gagnstæða sé sannað, sbr. 4. mgr. sömu lagagreinar. Hæstiréttur komst síðan að þeirri niðurstöðu að þótt dómsorð héraðsréttarins, sem Landsyfirréttur létt standa óraskað, hafi kveðið á um að afréttarlandið Bleiksmýrardalur fyrir austan Fnjóská tilheyrði Munkaþverárklaustri sem fullkomin og átölulaus eign hafi ekki að öllu leyti verið leyst úr því hvert inntak þessara réttinda væri. Dómur Landsyfirréttar geti því ekki haft sönnunargildi um það atriði skv. 4. mgr. 116. gr. laga nr. 91/1991, sem vikið geti til hliðar þeirri ályktun, sem dregin var af öðrum fyrirliggjandi heimildum í málinu, að Munkaþverárklaustur hafi aðeins notið óbeinna eignarréttinda yfir Bleiksmýrardal fyrir austan Fnjóská.

---

[226] Kafli 6.1.2.4 í úrskurðum í málum nr. 1–4/2013 (svæði 8A), dags. 19. desember 2014.

Í dómi Hæstaréttar um Eyvindarstaðaheiði í máli nr. 546/2012 reyndi einnig á atriði tengd áhrifum eldri dómsúrlausnar. Var þar um að ræða dóm réttarins frá 10 apríl 1997 í máli nr. 67/1996 en í því máli deildu Bólstaðahlíðarhreppur, Lýtingsstaðahreppur og Seyluhreppur við Landsvirkjun um bótarétt vegna annars vegar fallréttinda (virkjunarréttinda) í Blöndu og hins vegar lands á heiðinni sem Landsvirkjun hafði fengið til ótímabundinna umráða og afnota vegna Blönduvirkjunar á grundvelli nánar tiltekins samnings við hreppana. Íslenska ríkinu var stefnt til réttargæslu. Hæstiréttur sýknaði Landsvirkjun af kröfum hreppanna í umræddu máli og var sú niðurstaða reist á því að Eyvindarstaðaheiði væri ekki háð beinum eignarrétti.

Í máli nr. 546/2012 deildu annars vegar íslenska ríkið og hins vegar Sjálfseignarstofnunin Eyvindarstaðaheiði og Sveitarfélagið Skagafjörður um eignarréttarlega stöðu Eyvindarstaðaheiðar. Í dómi Hæstaréttar kom fram að Sjálfseignarstofnunin Eyvindarstaðaheiði og Sveitarfélagið Skagafjörður væru komin í stað hreppanna sem voru aðilar að fyrra málinu. Gagnaðili þeirra hafi á hinn bóginn verið Landsvirkjun en íslenska ríkið hafi aðeins átt þar hlut að máli á grundvelli 1. mgr. 21. gr. laga nr. 91/1991 (réttargæsluaðild) og hafi af þeim sökum ekki verið aðili að því í skilningi 1. mgr. 116. gr. sömu laga. Þótt hrepparnir þrír hafi reist áðurnefndar dómkröfur sínar í fyrra málinu á þeim grunni að þeir nytu beins eignarréttar yfir Eyvindarstaðaheiði hafi þær snúið að viðurkenningu réttar hreppanna til bóta úr hendi Landsvirkjunar. Dómkröfur í þessu máli snéru á hinn bóginn að því hvort hnekkt yrði úrskurði óbyggðanefndar um að Eyvindarstaðaheiði og Hraunin séu þjóðlenda og eftir atvikum ákvörðun um hvers konar réttindi gagnaðilar íslenska ríkisins kynnu að njóta að þessum landsvæðum. Í skilningi einkamálaréttarfars væri sakarefnið málinu þannig ekki það sama og í fyrra dómsmálinu. Dómur Hæstaréttar í máli nr. 67/1996 hafi því ekki þau áhrif hér, sem um ræði í 1. mgr. 116. gr. laga nr. 91/1991, en hann hafi á hinn bóginn fullt sönnunargildi um þau málsatvik, sem í honum greinir, þar til það gagnstæða sé sannað, sbr. 4. mgr. sömu lagagreinar.

Í úrskurði óbyggðanefndar í máli nr. 5/2008, sem tók til landsvæðisins, kom fram að nefndin teldi ljóst að beinn eignarréttur hafi verið til úrlausnar í dómi Hæstaréttar í máli nr. 67/1996. Þannig lægi fyrir dómsúrlausn um eignarréttarlega stöðu Eyvindarstaðaheiðar. Til þess beri þó að líta að dómurinn feli ekki í sér úrlausn um eignarréttarlega stöðu Eyvindarstaðaheiðar samkvæmt lögum um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta, nr. 58/1998 með síðari breytingum. Til athugunar hljóti því að koma hjá óbyggðanefnd hvaða áhrif aðild að málinu sem þá var til umfjöllunar hjá nefndinni, gögn eða önnur þau atriði sem dómstólar hafa ekki þegar tekið afstöðu til, hafi á eignarréttarlega stöðu Eyvindarstaðaheiðar samkvæmt lögum nr. 58/1998. Síðan rakti nefndin að Sjálfseignarstofnunin Eyvindarstaðaheiði (sem var í eigu Húnavatnshrepps) og Sveitarfélagið Skagafjörður væru komin í stað þeirra hreppa sem áttu aðild að umræddu máli hjá Hæstarétti. Í málinu lægju ekki fyrir nein gögn sem sýni fram á rýmri rétt annarra hreppa sem sameinuðust undir merkjum

Sveitarfélagsins Skagafjarðar og Húnavatnshrepps, til Eyvindarstaðaheiðar. Þá taldi nefndin, eftir að hafa borið skjalaskrá málsins saman við skjalaskrá Hæstaréttarmáls nr. 67/1996 að engin ný gögn væru komin fram í málinu sem skipt gætu máli að þessu leyti.

Af framangreindum dómi Hæstaréttar í máli nr. 411/2012 má ráða þá afstöðu réttarins að dómar Landsyfirréttar kunni að vera bindandi um úrslit sakarefnis milli aðila máls og þeirra sem þeir leiða rétt sinn til að uppfylltum þeim skilyrðum og fram koma í 1. mgr. 116. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, með sambærilegum hætti og dómar þeirra dómstóla sem starfa samkvæmt núverandi réttarskipan. Samkvæmt ákvæðinu er dómur bindandi um úrslit sakarefnis milli aðila og þeirra sem koma að lögum í þeirra stað, um þær kröfur sem eru dæmdar þar að efni til. Í umræddu máli var um það að ræða að annar málaðilanna, þ.e. íslenska ríkið, átti ekki aðild að máli nr. 1/1855 fyrir Landsyfirrétti og leiddi ekki heldur rétt sinn til aðila þess máls. Dómurinn var því að mati Hæstaréttar ekki bindandi um úrslit sakarefnisins jafnvel þótt þar hafi verið dæmt um að svæðið væri „fullkomin og átölulaus eign“ þess aðila sem krefjendur eignarréttar í máli nr. 411/2012 leiddu rétt sinn til.

Með sambærilegum hætti var dómur Hæstaréttar í máli nr. 67/1996 ekki bindandi um úrslit sakarefnisins í máli nr. 546/2012 þar sem íslenska ríkið átti ekki aðild að fyrrnefnda málinu auk þess sem dómkröfur voru ekki hinar sömu. Gilti einu í því sambandi þótt krefjendur beins eignarréttar í máli nr. 546/2012 leiddu rétt sinn til aðila sem Hæstiréttur hafði í máli nr. 67/1996 í reynd hafnað að ættu beinan eignarrétt á svæðinu. Er það í aðalatriðum í samræmi við þá afstöðu óbyggðanefndar til áhrifa hins eldra dóms sem fram kemur í forsendum fyrir niðurstöðu nefndarinnar í máli nr. 5/2008, enda lagði nefndin sjálfstætt mat á sönnunargildi dómsins en taldi hann ekki bindandi um úrslit sakarefnisins í skilningi 1. mgr. 116. gr. laga nr. 91/1991.

Fyrir liggja nokkrir dómar Hæstaréttar í þjóðlendumálum þar sem eldri dómsúrlausnir hafa verið taldar bindandi um niðurstöðu málsins. Í fyrsta lagi má nefna dóm Hæstaréttar frá 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 þar sem íslenska ríkið og Bræðratungukirkja deildu um eignarréttarlega stöðu Tunguheiðar. Í málinu lá fyrir dómur aukadómþings Árnessýslu frá 23. febrúar 1980 í eignardómsmáli þar sem Bræðratungukirkja og íslenska ríkið deildu um eignarrétt á landinu. Viðurkennt var að Bræðratungukirkja ætti beinan eignarrétt á landinu. Í forsendum fyrir niðurstöðu dóms Hæstaréttar í máli nr. 48/2004 kemur fram að umræddur dómur aukadómsþings Árnessýslu sé bindandi um úrslit sakarefnisins og hafi hlotið að vekja réttmætar væntingar Bræðratungukirkju um að eignarréttur kirkjunnar á landinu væri óumdeildur. Kröfugerð ríkisins í þjóðlendumálinu fengi ekki samrýmst þeirri afstöðu íslenska ríkisins að una dómi aukadómþingsins.

Í máli því sem lauk með dómi Hæstaréttar 11. nóvember 2010 í máli nr. 768/2009 (Afréttur Álftaneshrepps hins forna) lá fyrir dómur landamerkjadóms Gullbringu- og Kjósarsýslu og Hafnarfjarðar frá 14. desember 1971 þar sem skorið var úr um hver væru mörk Krýsuvíkur til norðurs og Garðakirkjulands til suðurs. Málið var rekið sem eignar-

dómsmál og íslenska ríkið var þar meðal málsaðila. Aðildin að máli því sem lauk með dómi Hæstaréttar í máli nr. 768/2009 var að nokkru leyti önnur en í landamerkjadómnum. Í dómi Hæstaréttar kemur fram að dómur landamerkjadómsins hafi fullt sönnunargildi um þau atvik sem þar var ráðið til lykta og feli í sér „bindandi úrslit sakarefnisins jafnt fyrir áfrýjendur sem aðra“. Dómurinn var því lagður til grundvallar um afmörkun þjóðlendunnar.

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 294/2010, sem kveðinn var upp 22. september 2011, kom til skoðunar hvaða þýðingu dómur Héraðsdóms Austurlands frá 8. janúar 2004 í eignardómsmáli hefði varðandi eignarréttarlega stöðu Mælifells og Selsárvalla. Í dómi Hæstaréttar kemur fram að þeir sem fengu eignardóminn hafi orðið eins settir og ef gefin hefði verið út skiptayfirlýsing um ráðstöfun viðkomandi réttinda. Þá segir að slík skiptayfirlýsing hefði í engu breytt réttarstöðu dómhafanna og áfrýjenda sem leiddu rétt sinn til þeirra gagnvart ákvæðum laga nr. 58/1998 og leiði þá af sjálfu sér að dómurinn frá 8. janúar 2004 geri það ekki heldur.

Þær forsendur fyrir niðurstöðum Hæstaréttar í málum nr. 411/2012 og 546/2012 sem að framan eru raktar kunna að hafa áhrif á mat óbyggðanefndar á þýðingu eldri dómsúrlausna um eignarréttarlega stöðu landsvæða ef upp koma sambærileg tilvik. […] Aðrir fyrirliggjandi dómar Hæstaréttar gefa að mati óbyggðanefndar ekki tilefni til breytinga á sönnunarmati nefndarinnar. Niðurstaðan af framangreindri skoðun er í meginatriðum sú að meta þurfi áhrif eldri dómsúrlausna af varfærni. Þær geta haft sönnunargildi um þau atvik sem þar greinir en fela aftur á móti ekki í sér bindandi niðurstöðu um úrslit sakarefnisins nema milli aðila viðkomandi máls og þeirra sem leiða rétt sinn frá þeim með beinum hætti, sé sakarefnið það sama. Auk þess má draga þá ályktun að eldri dómsúrlausn feli því aðeins í sér bindandi niðurstöðu um eignarréttarlega stöðu landsvæðis ef þar hefur ótvírætt verið tekin afstaða til inntaks viðkomandi eignarréttinda.

12. VIÐAUKI 6: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 9B

12.1. Þinglýsing landamerkjabréfa og færsla í landamerkjabækur[227]

Í kafla 5.5 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* er lýst þeirri afstöðu nefndarinnar að hafi landamerkjabréf verið þinglesið, fært í landamerkjabók og á því byggt síðan um merki tiltekinnar jarðar, án athugasemda yfirvalda eða ágreinings við nágranna eða sveitarfélag, virðist það benda til þess að lýsing merkja hafi verið í samræmi við það sem almennt var talið gilda. Jafnframt sé ljóst að þinglýstir eigendur hafi um langa hríð haft réttmætar ástæður til að vænta þess að merkjum sé þar rétt lýst.

Í þeim málum sem óbyggðanefnd hefur til meðferðar á svæði 9B, þar á meðal því máli sem hér er til úrlausnar, eru allmörg dæmi um að ekki liggi fyrir upplýsingar um hvort og þá hvenær landamerkjabréfum jarða sem tengjast ágreiningssvæðunum hafi verið þinglýst og það þótt landamerkjabréfin séu varðveitt í landamerkjabók Snæfellsness- og Hnappadalssýslu. Á öðrum svæðum sem nefndin hefur haft til meðferðar hefur upplýsingar um þetta oftast verið að finna í dóma- og þingbókum viðkomandi sýslu, í registrum þinglýsingarbóka og/eða á landamerkjabréfunum sjálfum.

Í þessu sambandi skal þess getið að skv. 4. gr. eldri landamerkjalaga, nr. 5/1882, skyldi landeigandi, eftir að hann hafði aflað samþykkis eigenda aðliggjandi jarða á merkjalýsinguna (landamerkjabréfið), fá hana sýslumanni í hendur til þinglesturs á næsta manntalsþingi. Þá skyldi sýslumaður skv. 6. gr. laganna „hafa löggilta landamerkjabók, til að rita í allar merkjalýsingar, samninga og dóma um landamerki, sem á þingi eru lesnir“. Núgildandi landamerkjalög, nr. 41/1919, leystu lög nr. 5/1882 af hólmi. Í 5. gr. þeirra kemur fram að í hverju lögsagnarumdæmi skuli vera löggilt landamerkjabók og skuli sýslumaður[228] rita í hana alla þinglýsta gerninga og dóma um landamerki. Þá kemur fram í 2. gr. laganna að eigandi lands eða fyrirsvarsmaður skuli færa hreppstjóra merkjaskrá eftir að aflað hafi verið áritana vegna aðliggjandi landsvæða og hreppstjóri skuli, eftir athugun á skránni, senda sýslumanni hana til þinglýsingar.

Af þessu verður ráðið að allt frá gildistöku eldri landamerkjalaga, nr. 5/1882, hafi gilt reglur sem fólu í sér að ekki skyldi færa landamerkjabréf í landamerkjabók nema þeim hefði verið þinglýst. Jafnframt er ljóst að frá upphafi hefur sú skylda hvílt á sýslumönnum að halda landamerkjabækur, auk þess sem það hefur verið á þeirra hendi að annast þinglýsingar. Það að þau landamerkjabréf sem hér um ræðir sé að finna í landamerkjabók Snæfellsness- og Hnappadalssýslu bendir a.m.k. til þess að þeir sem kölluðu til réttinda á grundvelli þeirra hafi uppfyllt þá skyldu að afhenda þau viðkomandi sýslu-

---

227 Úr kafla 6.3.3 í úrskurði í máli nr. 1/2018 (svæði 9B), dags. 15. ágúst 2019. Í málinu voru til umfjöllunar tilvik þar sem ekki kom með ótvíræðum hætti fram í heimildum að ákveðnum landamerkjabréfum hefði verið þinglýst. Af því tilefni fjallaði nefndin með ítarlegri hætti en gert er í kafla 5.5 um samspil þinglýsingar landamerkjabréfa og færslu þeirra í landamerkjabækur.

228 Í upphaflegri gerð þessarar greinar laganna og allt þar til henni var breytt með 6. gr. laga nr. 92/1991 um breyting á ýmsum lögum vegna aðskilnaðar dómsvalds og umboðsvalds í héraði o.fl. var orðið *valdsmaður* notað þar sem nú segir *sýslumaður*. Að öðru leyti er þessi lagagrein óbreytt. Ljóst er að sýslumaður bar þó frá upphafi þær skyldur valdsmanns sem kveðið er á um í greininni.

mannsembætti til þinglýsingar og varðveislu í landamerkjabók eða, séu bréfin frá því eftir gildistöku laga nr. 41/1919, afhenda þau hreppstjóra sem síðan hafi sent þau til sýslumanns. Í ljósi þessa verður að mati óbyggðanefndar engu slegið föstu um að óvissa um þinglýsingu umræddra landamerkjabréfa á Snæfellsnesi bendi til þess að eigendur viðkomandi jarða hafi vanrækt skyldur sínar samkvæmt landamerkjalögum. Þessi landamerkjabréf hafa því eftir sem áður ríkt sönnunargildi um landamerki jarðanna, að öðrum framangreindum skilyrðum uppfylltum.

12.2. Almenningar stöðuvatna[229]

Í 1. tölul. 4. mgr. 1. gr. vatnalaga, nr. 15/1923, sbr. 1. gr. laga nr. 132/2011, er *almenningur* skilgreindur sem sá hluti vatns sem liggur fyrir utan netlög landareigna. Þá eru *netlög* skilgreind í 17. tölulið sömu málsgreinar sem vatnsbotn 115 metra út frá bakka stöðuvatns eða vatnsfalls sem fasteign liggur að. Sambærilegar skilgreiningar á þessum hugtökum er einnig að finna í 2. og 30. tölul. 3. gr. laga nr. 61/2006, um lax- og silungsveiði. Fram kemur í 1. mgr. 4. gr. vatnalaga að þegar landareign liggur að stöðuvatni fylgi vatnsbotn þeim bakka sem hann verður talinn framhald af, 115 metra út í vatn (netlög). Í 3. mgr. sömu greinar segir að ef gras vex upp úr vatni við lágflæði fylgi vatnsbotn landi sem þurrt land væri og í 4. mgr. kemur fram að ef eyjar, hólmar eða sker eru í stöðuvatni fylgi þeim netlög. Þá segir í 5. mgr. að jafnan skuli miða við lágflæði í vatni. Af athugasemdum við 4. gr. frumvarps sem varð að vatnalögum, nr. 15/1923, verður ótvírætt ráðið að gengið hafi verið út frá því að aðliggjandi fasteignir næðu ekki lengra út í stöðuvötn en næmi netlögunum. Niðurstaða dóms Hæstaréttar sem birtur er á bls. 182 í dómasafni réttarins 1981 (Mývatnsbotn) er í samræmi við þetta. Veiðiréttur í almenningum stöðuvatna tilheyrir aftur á móti jafnan fasteignum sem að þeim liggja, sbr. 6. gr. laga um lax- og silungsveiði. Samkvæmt þessu verður að telja að almenningar stöðuvatna teljist að jafnaði til landsvæða utan eignarlanda í skilningi 1. gr. þjóðlendulaga og eigi því að falla í flokk þjóðlendna samkvæmt lögunum, enda verður að telja að *landsvæði* í þessum skilningi geti bæði átt við um vatn og þurrlendi. Ekki verður þó útilokað fyrir fram að í einstökum tilvikum kunni að hafa stofnast til beinna eignarréttinda á slíkum svæðum, t.d. á grundvelli hefðar.

Þrátt fyrir þetta verður ekki ráðið af þeim gögnum sem varða undirbúning þess að þjóðlendulög voru sett að litið hafi verið til almenninga stöðuvatna í því sambandi og framkvæmd laganna hefur einnig endurspeglað það. Á þeim svæðum sem óbyggðanefnd hefur fjallað um til þessa eru fjölmörg dæmi um stöðuvötn sem eru það stór að þar gætu verið almenningar, þ.e. vötnin breiðari en 230 metrar. Þessi vötn eru ýmist innan eða utan svæða sem kröfugerðir íslenska ríkisins um þjóðlendur hafa lotið að. Í þeim tilvikum þar sem vötnin hafa verið innan marka þjóðlendukrafna hefur málatil-

[229] Úr kafla 6.3.3 í úrskurði í máli nr. 4/2018 (svæði 9B), dags. 15. ágúst 2019. Í málinu fjallaði óbyggðanefnd með almennum hætti um almenninga stöðuvatna í tilefni af því að tiltekið stöðuvatn og hluti af öðru vatni voru innan ágreiningssvæðis málsins.

búnaður ríkisins ekki lotið sérstaklega að almenningum þeirra heldur byggst á því að vötnin væru, ýmist að hluta eða heild, innan stærri svæða sem væru þjóðlendur á öðrum grundvelli. Að sama skapi hafa úrlausnir óbyggðanefndar ráðist af stöðu viðkomandi svæða og ekki hefur verið úrskurðað um almenninga vatnanna sérstaklega.

Í máli þessu hefur íslenska ríkið ekki gert varakröfu um að almenningar Baulárvallavatns og Hraunsfjarðarvatns séu þjóðlendur og ekki heldur byggt málatilbúnað sinn á því að hann sé þjóðlenda á þeim grundvelli að hann sé utan netlaga aðliggjandi fasteigna. Sú ályktun verður dregin af dómum Hæstaréttar frá 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallaafréttur) og frá 6. september 2005 í máli nr. 367/2005 (Skaftafell I og III) að óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila, hvort heldur er íslenska ríkisins eða annarra, þó innan þeirra takmarka sem kröfugerð íslenska ríkisins setur hverju sinni, og verði að leysa úr málum á þeim grundvelli. Þá verður ráðið af dómi Hæstaréttar frá 24. september 2009 í máli nr. 102/2009 (Brú á Jökuldal) að málsástæður aðila kunni að reisa nefndinni skorður hvað varðar niðurstöður sem þó rúmist innan kröfugerða þeirra. Enn fremur verður að telja sjónarmið um jafnræði mæla gegn því að úrskurðað verði um þjóðlendu í almenningi Baulárvallavatns og hluta af almenningi Hraunsfjarðarvatns án þess að aðrir almenningar stöðuvatna sæti sams konar málsmeðferð og rannsókn. Að teknu tilliti til þessara atriða er að mati óbyggðanefndar eðlilegra að úrlausn um almenninga stöðuvatna á landinu fari eftir atvikum fram með heildstæðum hætti síðar og í ljósi þess hvernig þjóðlendulög hafa hingað til verið framkvæmd að þessu leyti kynni lagabreyting, þar sem tekin væru af tvímæli um afstöðu löggjafans til þessa, að vera æskilegur undanfari þeirrar vinnu.

13. VIÐAUKI 7: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 10C

13.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum[230]

Í úrskurðum óbyggðanefndar á hverju svæði hefur jafnan verið gerð grein fyrir þeim dómum Hæstaréttar sem hafa fallið frá uppkvaðningu úrskurða á næsta svæði á undan. Úrskurður á svæði 10A, þ.e. Strandasýslu ásamt fyrrum Bæjarhreppi, var kveðinn upp 21. febrúar 2020. Hæstiréttur hefur ekki kveðið upp neina dóma í þjóðlendumálum síðan þá. Því liggja sem fyrr fyrir samtals 68 dómar Hæstaréttar í málum sem varða ágreining um eignarréttarlega stöðu lands samkvæmt þjóðlendulögum, nr. 58/1998.

Með lögum nr. 50/2016, um dómstóla, sem tóku gildi 1. janúar 2018, var Landsrétti komið á fót og verður dómum héraðsdómstóla á sviði þjóðlendumála nú áfrýjað þangað í stað Hæstaréttar áður. Frá uppkvaðningu úrskurðar á svæði 10A, 21. febrúar 2020, hefur Landsréttur kveðið upp fjóra dóma í þjóðlendumálum, sem jafnframt eru þeir fyrstu á því sviði sem kveðnir eru upp þar. Um er að ræða dóma réttarins frá 2. október 2020 í málum nr. 63/2019 (Fannlaugarstaðir), nr. 184/2019 (Auðkúluheiði) og nr. 190/2019 (Forsæludalskvíslar), og frá 16. október 2020 í máli nr. 322/2019 (Þóreyjartungur). Í tveimur fyrstnefndu dómunum var staðfest niðurstaða óbyggðanefndar um að þau svæði sem deilt var um væru þjóðlendur. Í þeim þriðja var komist að niðurstöðu um að hluti svæðisins sem þar var til umfjöllunar væri eignarland en niðurstaða óbyggðanefndar, sem hafði úrskurðað allt svæðið þjóðlendu, var staðfest að öðru leyti.[231] […]

13.2. Stofnun eignarréttar á grundvelli nýbýlatilskipunar frá 1776[232]

Í tveimur af framangreindum dómum Landsréttar reyndi á álitaefni í tengslum við stofnun eignarréttar á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar frá 15. apríl 1776.[233] Verður nú vikið nánar að þeim. Í dómi Landsréttar frá 2. október 2020 í máli nr. 63/2019 (Fannlaugarstaðir) var m.a. fjallað um þá málsástæðu gagnaðila íslenska ríkisins að áreið og útmæling vegna stofnunar nýbýlis á Fannlaugarstöðum hefði farið fram á grundvelli 3. gr. nýbýlatilskipunarinnar, sem fjallar um stofnun nýbýlis í eignarlandi, og þar með væri ljóst að um eignarland hefði verið að ræða. Landsréttur hafnaði því að sýnt hefði verið fram á það í málinu með svofelldum rökstuðningi:

> Áreið og útmæling Fannlaugarstaða 10. júlí 1823 fór fram á vegum sýslumannsins í Skagafjarðarsýslu í samræmi við ákvæði nýbýlatilskipunar 15. apríl 1776. Samkvæmt

---

230 Kafli 7.1.2 í úrskurðum í málum nr. 1–4/2020 (svæði 10C), dags. 22. desember 2020.

231 Áfrýjunarleyfis var óskað vegna þriggja af fjórum dómum Landsréttar, allra nema dóms í máli nr. 190/2019 (Forsæludalskvíslar). Hæstiréttur hafnaði beiðni um áfrýjunarleyfi vegna dóma Landsréttar í málum nr. 184/2019 (Auðkúluheiði) og 63/2019 (Fannlaugarstaðir) og þeir dómar eru því endanlegir, sem og dómur Landsréttar í máli nr. 190/2019 (Forsæludalskvíslar). Hins vegar féllst Hæstiréttur á beiðni um áfrýjunarleyfi vegna dóms Landsréttar í máli nr. 322/2019 (Þóreyjartungur) og dómur Hæstaréttar var kveðinn upp 13. október 2021 (mál nr. 41/2020). Um hann er fjallað í úrskurðum á svæði 10B (Ísafjarðarsýslum).

232 Kafli 7.1.2.1 í úrskurðum í málum nr. 1–4/2020 (svæði 10C), dags. 22. desember 2020.

233 „Tilskipun um fríheit fyrir þá, sem vilja upp taka eyði-jarðir eða óbygð pláz á Íslandi."

> ákvæðum tilskipunarinnar var hvort heldur unnt að stofna til nýbýlis á landi sem enginn kallaði til eignarréttar yfir, sbr. 4. og 5. gr. hennar, eða í eignarlandi annarra, sbr. 3. gr. Fyrir liggur að fullgild stofnun nýbýlis á grundvelli tilskipunarinnar hafði í för með sér stofnun beins eignarréttar yfir landi óháð því hvort 3., 4. eða 5. gr. ætti við, að fullnægðum skilyrðum tilskipunarinnar. Stefndi byggir á því að jafnvel þótt talið yrði að hann hafi ekki fært fram fullnægjandi sönnunargögn um beinan eignarrétt sinn að landinu fyrir árið 1823 sé ótvírætt að slík gögn hafi legið fyrir við áreið og útmælingu landsins 10. júlí það ár. Af hans hálfu er á því byggt að áreiðin og útmælingin hafi farið fram á grundvelli 3. gr. tilskipunarinnar sem fjallar um þær aðstæður þegar einhver „kemur fram með óefanlegan eignarrétt til landsins“. Um nánari rökstuðning fyrir þessu vísar hann einkum til þess að í fyrrgreindri útskrift úr dómsmálabókinni komi fram að Bjarni Þorleifsson sem eigandi Víkur í Sæmundarhlíð, hafi í aðdraganda áreiðarinnar og útmælingu landsins framvísað skjölum sem hafi borið þetta með sér. Í útskriftinni segir nánar tiltekið orðrétt um þetta: „Mr Bjarni Þorleifsson á Reinistað hefir þar skjöl, sem eigna það útþryckilega Vík og fleiri lönd þar nærverandi, enn enginn hefir getað þar á móti haft.“
>
> Fyrir liggur að þau skjöl sem vísað er til í útskriftinni hafa ekki fundist þrátt fyrir leit. Samkvæmt því liggur ekkert fyrir um hvert efni þeirra og innihald var. Er því ekki unnt að staðreyna hvers eðlis sá ætlaði eignarréttur var sem skjölin hafi fengið eiganda Víkur í Sæmundarhlíð yfir landinu. Í ljósi þess sem fyrr hefur verið rakið um efni þeirra skjala sem hafa fundist um landið Fannlaugarstaði og gefa eindregið til kynna að enginn hafi kallað til beins eignarréttar yfir landinu verður í ljósi þessa óskýrleika ekki fallist á að unnt sé að leggja til grundvallar að til hafi staðið að stofna til nýbýlis á grundvelli 3. gr. tilskipunarinnar. Verður því ekki fallist á að fyrrgreind tilvísun í útskrift Dómsmálabókar Skagafjarðarsýslu 1820–1823, til ótilgreindra skjala sem ekki hafa fundist, geti ein og sér dugað sem fullgild sönnun fyrir því að Bjarni Þorleifsson, sem eigandi Víkur í Sæmundarhlíð, hafi árið 1823 farið með beinan eignarrétt að landi Fannlaugarstaða.

Þrátt fyrir það sem fram kemur í tilvitnuðum texta er ljóst af orðalagi 3. og 10. gr. nýbýlatilskipunarinnar að ef stofnað var til nýbýlis á grundvelli 3. gr., á landsvæði sem var háð beinum eignarrétti fyrir, var ekki gert ráð fyrir yfirfærslu þess eignarréttar til nýbýlings nema um það semdist við landeigandann, heldur var þá hugmyndin að nýbýlingurinn fengi ótímabundna ábúð á leigulandi. Jafnframt er ljóst að undir þessum kringumstæðum getur skipt verulegu máli hvort sá sem hefur uppi kröfu um beinan eignarrétt leiðir rétt sinn frá nýbýlingnum eða þeim aðila sem talinn var eiga landið. Um bæði þessi atriði vísast til dóms Hæstaréttar frá 7. október 2010 í máli nr. 379/2009 (Heiðarmúli).

Í úrskurði óbyggðanefndar frá 19. desember 2014 í máli nr. 1/2013 var komist að sömu niðurstöðu um þetta atriði en í dómi Héraðsdóms Norðurlands vestra frá 31. desember 2018 í máli nr. E-23/2015 var aftur á móti komist að þeirri niðurstöðu að umrætt svæði væri eignarland, m.a. á þeim grundvelli að í dómsmálabók Skagafjarðarsýslu kæmi fram að Bjarni Þorleifsson hefði haft skjöl sem vafalaust sýndu að hann hefði verið eigandi landsins þegar áreið og útmæling Fannlaugarstaða fór fram. Gagnaðila íslenska ríkisins yrði ekki kennt um að þau skjöl sem vísað var til í dómsmálabókinni um þetta hefðu ekki fundist.

Að fenginni niðurstöðu um þetta atriði tók Landsréttur til skoðunar hvort til beins eignarréttar hefði stofnast að landi Fannlaugarstaða með stofnun nýbýlis á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar. Um það segir í dómi Landsréttar:

> Upplýst er að byggingarbréf fyrir stofnun nýbýlis að Fannlaugarstöðum hafi ekki fundist þrátt fyrir leit og heimildir sem liggja fyrir í málinu gefa heldur ekki til kynna að slíkt bréf hafi verið gefið út eða að eftir því hafi verið gengið af hálfu fyrrgreinds Bjarna Þorleifssonar, eiganda Víkur í Sæmundarhlíð, eða Sigurðar Gíslasonar, ábúanda landsins. Af þeim sökum er óhjákvæmilegt að leggja til grundvallar að byggingarbréf hafi ekki verið gefið út en engar upplýsingar liggja fyrir um hugsanlegar ástæður þess. Engin gögn liggja heldur fyrir um að áreið og útmælingu Fannlaugarstaða 10. júlí 1823 hafi verið lýst á þingi í samræmi við fyrrgreindan áskilnað 6. gr. tilskipunarinnar.
> Gera verður þá kröfu svo að beinn eignarréttur verði viðurkenndur á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar að fyrir liggi að farið hafi verið eftir ákvæðum hennar um stofnun nýbýlis. Leggja verður til grundvallar að útgáfa byggingarbréfs af hálfu amtmanns á grundvelli fyrrgreindrar 6. gr. tilskipunarinnar hafi falið í sér staðfestingu á rétti nýbýlings til stofnunar nýbýlis og sé þar með forsenda þess að hægt sé að viðurkenna stofnun beins eignarréttar að landi á grundvelli hennar. Sem fyrr greinir liggur fyrir að ekki var gætt að ákvæði 6. gr. tilskipunarinnar um útgáfu amtmanns á byggingarbréfi til þess sem átti að verða nýbýlingur í landinu. Um orsakir þess er sem fyrr greinir óupplýst en eins og aðstæður máls þessa eru verður ekki fallist á að unnt sé að láta áfrýjanda bera hallann af því með þeim afleiðingum að beinn eignarréttur yfir landi teljist hafa stofnast á grundvelli tilskipunarinnar. Af fyrrgreindu leiðir að ekki er unnt að fallast á að lögformlegt nýbýli hafi stofnast að Fannlaugarstöðum á grundvelli tilskipunarinnar við fyrrgreinda áreið og útmælingu 10. júlí 1823. Verður því ekki fallist á að stofnast hafi beinn eignarréttur að landinu á grundvelli hennar sem stefndi geti byggt rétt á.

Hér virðist ráða úrslitum að ekki hafi legið fyrir byggingarbréf og engar heimildir gefi til kynna að slíkt bréf hafi verið gefið út eða að eftir því hafi verið gengið af hálfu þeirra sem stóðu að nýbýlisstofnuninni. Á þeim grundvelli taldi Landsréttur að ekki hefði verið gætt að ákvæði 6. gr. nýbýlatilskipunarinnar og þannig hefði ekki stofnast beinn eignarréttur að landinu á grundvelli hennar.

Í dómi Landsréttar frá 2. október 2020 í máli nr. 190/2019 (Forsæludalskvíslar) reyndi einnig á það hvort skilyrðum 6. gr. nýbýlatilskipunarinnar hefði verið fullnægt í tengslum við nýbýlisstofnun á hluta ágreiningssvæðis málsins. Talið var sannað að byggingarbréf hefði verið gefið út vegna stofnunar nýbýlis að Réttarhóli. Óbyggðanefnd komst að þeirri niðurstöðu í úrskurði 19. desember 2014 í máli nr. 2/2013 að nýbýli hefði ekki stofnast þar sem byggingarbréfinu hefði ekki verið þinglýst, svo sem nefndin taldi að skylt hefði verið samkvæmt 6. gr. nýbýlatilskipunarinnar, og fyrirliggjandi gögn bentu ekki til þess að mistökum eða vanrækslu embættismanna væri um að kenna. Um þetta atriði er nokkuð ítarlega fjallað í dómi Landsréttar:

> Fyrir liggur að sýslumaður sendi amtmanni endurrit af áreiðargjörðinni og að amtmaður sendi sýslumanni 17. október 1889 byggingarbréf sem hann óskaði eftir að yrði afhent Birni Eysteinssyni. Þá kemur fram í gögnum málsins að sýslumaður hafi með bréfi 29. sama mánaðar sent byggingarbréfið áfram til Björns samkvæmt áðurgreindum fyrirmælum amtmanns. Frumrit byggingarbréfsins liggur ekki fyrir í málinu en leggja verður til grundvallar að byggingarbréfið sem gefið var út til Björns

> hafi að efni til verið í samræmi við endurrit sem er að finna í skjalasafni amtmanns og áður er getið.
> Í málinu er ekki að finna nein gögn um að „foréttíngunni“ hafi verið lýst á þingi svo sem mælt var fyrir um í 6. gr. nýbýlatilskipunarinnar. Í greininni er þess ekki getið hver eigi að annast lýsingu á „foréttíngunni“ á þingi og ekki er sérstaklega kveðið á um að byggingarbréfinu skuli þinglýst. Ljóst er af ákvæði 6. gr. að gerður var greinarmunur á útgáfu byggingarbréfsins og „foréttíngunni“ sjálfri. Þá liggur fyrir að áreiðin var á höndum sýslumannsins og þeirra matsmanna sem hann kvaddi til og að sýslumaður hafði umsjón með manntalsþingi þar sem „forréttíngunni“ skyldi lýst.
> Á þeim tíma sem áreiðargerðin fór fram og byggingarbréfið var gefið út var í gildi tilskipun um afsalsbréf og pantsetningar á Íslandi frá 24. apríl 1833. Í 2. og 3. gr. tilskipunarinnar er mælt fyrir um að ef skjal hljóðar upp á afhendingu fasteignar eigi ætíð að lesa það á þingi „til hvers eigindómurinn heyrir“ sem utan Reykjavíkur skuli vera hið árlega manntalsþing. Í 4. gr. tilskipunarinnar kemur fram að réttarverkun þinglýsingar gagnvart þriðja manni reiknist almennt frá þinglýsingardegi. Af ákvæðinu má ráða að þinglýsingu skjals um afhendingu eignar hafi fyrst og fremst verið ætlað að verja rétt eiganda gagnvart þriðja manni.
> Í úrskurði óbyggðanefndar og hinum áfrýjaða dómi er á því byggt að Birni hafi verið skylt að láta þinglýsa byggingarbréfinu samkvæmt báðum tilskipunum. Svo sem rakið er að framan var ekki mælt fyrir um það í nýbýlistilskipuninni að nýbýlingi hefði borið skylda til þess að þinglýsa byggingarbréfi til þess að fullkomna stofnun nýbýlis heldur er einungis mælt fyrir um að „foréttíngunni“ skuli lýsa á þingi. Það liggur á hinn bóginn fyrir að ef nýbýlingur hefði viljað tryggja eignarrétt sinn á nýbýlinu gagnvart þriðja manni hefði hann getað óskað eftir því að byggingarbréfinu yrði lýst á þingi eins og öðrum skjölum um afhendingu eignar. Fyrir liggur að áreiðargerðin og þar með „foréttíngin“ var á höndum sýslumannsins auk þess sem sýslumaður og amtmaður höfðu báðir haft undir höndum byggingarbréfið sem gefið var út til Björns. Embættismönnunum var því fullkunnugt um gilda stofnun nýbýlisins að Réttarhóli. Ekki verður úr því skorið hvers vegna „foréttíngunni“ var ekki lýst á þingi enda liggja engar upplýsingar fyrir um það í málinu. Þegar framangreint er haft í huga og það markmið þinglýsingar að tryggja eignarrétt gagnvart þriðja manni verður því hafnað að vanhöld á þinglýsingu hafi leitt til þess að ekki hafi stofnast til einkaeignarréttar Björns á umræddu landi samkvæmt nýbýlatilskipuninni. Gagnvart aðaláfrýjanda verður því að miða við að nýbýli hafi stofnast og Björn þannig eignast einkaeignarrétt að því svæði sem önnur varakrafa gagnáfrýjenda í héraði tekur til, sbr. 1. mgr. 1. gr. laga nr. 58/1998.

Í dómnum er byggt á því að 6. gr. nýbýlatilskipunarinnar hafi einungis kveðið á um skyldu til að láta þinglýsa „forréttíngunni“ eða áreiðargerðinni en ekki byggingarbréfinu. Þrátt fyrir það var því hafnað að vanhöld á þinglýsingu „forréttíngarinnar“ hafi leitt til þess að ekki hafi stofnast til einkaeignarréttar á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar, m.a. með hliðsjón af því að óljóst hafi verið hvers vegna „forréttíngunni“ hafi ekki verið þinglýst og því markmiði þinglýsingar að tryggja eignarrétt gagnvart þriðja manni. Ályktun um markmið þinglýsingar var dregin af túlkun á 4. gr. þágildandi tilskipunar um afsalsbréf og pantsetningar á Íslandi frá 24. apríl 1833.

Af framangreindum dómum Landsréttar má ráða þá afstöðu réttarins að þrátt fyrir að 6. gr. nýbýlatilskipunarinnar hafi kveðið á um skyldu til útgáfu byggingarbréfs og þinglýsingar „forréttingarinnar“ ráði útgáfa byggingarbréfs í raun úrslitum um það hvort stofnast hafi til eignarréttar á grundvelli tilskipunarinnar. Þinglýsingu „forréttíngarinnar“ hafi fyrst og fremst verið ætlað að tryggja eignarrétt gagnvart þriðja

manni og hún hafi því ekki verið fortakslaust skilyrði fyrir stofnun eignarréttar á grundvelli tilskipunarinnar.

Í dómi Hæstaréttar frá 7. október 2010 í máli nr. 379/2009 (Heiðarmúli) var m.a. fjallað um skilyrði 6. gr. nýbýlatilskipunarinnar í tengslum við stofnun eignarréttar á grundvelli hennar í Heiðarmúla í Svalbarðshreppi. Í málinu lá fyrir að áreiðar- og skoðunargerð fór fram í samræmi við reglur tilskipunarinnar. Ekki lá hins vegar fyrir hvað gert hefði verið í framhaldinu og um það segir í dómi Hæstaréttar:

> … til að ljúka meðferð málsins stóð eftir að sýslumaður léti af hendi til amtmanns útskrift af áreiðar- og skoðunargerðinni, amtmaður gæfi [nýbýlingi] út byggingarbréf og gerðinni yrði lýst á þingi, svo sem mælt var fyrir um í 6. gr. tilskipunarinnar.
> […]
> Í málinu hefur ekkert komið fram um að byggingarbréf fyrir Heiðarmúla hafi verið þinglesið eða gerð sýslumanns lýst á manntalsþingi. Að þessu öllu virtu er ekki unnt að leggja annað til grundvallar en að látið hafi verið hjá líða að ljúka stofnun nýbýlisins með áðurnefndum aðgerðum, sem kveðið var á um í 6. gr. tilskipunarinnar frá 15. apríl 1776. Til þess verður á hinn bóginn að líta að um þessi atriði, sem málsmeðferðinni var áfátt, varð [nýbýlingi] ekki kennt, heldur er óhjákvæmilegt að rekja þau til mistaka eða vanrækslu embættismanna.

Sú niðurstaða málsins að um þjóðlendu væri að ræða réðst síðan af öðrum atriðum.

Sú afstaða Landsréttar sem að framan var lýst, þess efnis að útgáfa byggingarbréfs ráði í raun úrslitum um hvort stofnað hafi verið til beins eignarréttar á landi á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar, er í meginatriðum í samræmi við þá afstöðu sem óbyggðanefnd hefur haft til þessa atriðis, þó að niðurstaða nefndarinnar varðandi nýbýlisstofnun að Réttarhóli hafi verið önnur en Landsréttar. Má í því sambandi benda á umfjöllun nefndarinnar um heiðarbýli á Norðausturlandi í kafla 7.1.2 í *Almennum niðurstöðum* nefndarinnar sem birtar eru sem viðauki með úrskurði þessum. Umræddur kafli snýr einkum að stofnun eignarréttar á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar, en þar segir m.a. um það atriði: „Útgáfa byggingarbréfs, sem stundum er nefnt nýbýlaleyfi, tekur af vafa um stofnun eignarlands og að landsvæði hafi frá þeim tíma öðlast stöðu jarðar að lögum.“ Þrátt fyrir þetta komst óbyggðanefnd að þeirri niðurstöðu í máli nr. 2/2013, m.a. með hliðsjón af framangreindum dómi Hæstaréttar frá 7. október 2010 í máli nr. 379/2009 (Heiðarmúli), að þar sem engar heimildir væru um að byggingarbréfi Réttarhóls hefði verið þinglýst og fyrirliggjandi gögn bentu ekki til þess að þar væri mistökum eða vanrækslu embættismanna um að kenna stæðu ekki rök til að viðurkenna að til fullnaðrar nýbýlisstofnunar hefði komið á Réttarhóli í samræmi við ákvæði tilskipunarinnar.

Eins og áður segir var ekki óskað áfrýjunarleyfis til Hæstaréttar vegna dóms Landsréttar frá 2. október 2020 í máli nr. 190/2019 (Forsæludalskvíslar) og beiðni um áfrýjunarleyfi vegna dóms réttarins frá sama degi í máli nr. 63/2019 (Fannlaugarstaðir) var hafnað af Hæstarétti. Dómarnir eru því endanlegur í málunum og hafa það fordæmisgildi sem af því leiðir. Samanburður þeirra þriggja dóma sem hér um ræðir, þ.e. dóma Landsréttar í málum nr. 190/2019 (Forsæludalskvíslar) og 63/2019 (Fannlaugarstaðir) og dóms Hæstaréttar í máli nr. 379/2009 (Heiðarmúli), leiðir til

álykunar um að eftir sem áður ráði útgáfa amtmanns á byggingarbréfi til nýbýlings á grundvelli nýbýlatilskipunarinnar frá 1776 mestu um hvort stofnast hafi til beins eignarréttar á áður eigandalausu landi. Ekki ræður endilega úrslitum um þetta þótt látið hafi verið hjá líða að þinglýsa áreiðargerð („forréttingu“) sýslumanns vegna stofnunar nýbýlisins eða eftir atvikum byggingarbréfinu, heldur þarf að meta hvert tilvik sérstaklega. Þá leiða vanhöld á útgáfu byggingarbréfs ekki endilega sjálfkrafa til niðurstöðu um að eignarréttur hafi ekki stofnast á þessum grundvelli, ef þau vanhöld verða rakin til mistaka eða vanrækslu embættismanna, sbr. margnefndan dóm Hæstaréttar í máli nr. 379/2009 (Heiðarmúli). Þau sjónarmið sem koma fram af hálfu Landsréttar í umræddum tveimur dómum eru meðal þess sem hlýtur að koma til skoðunar við mat á því hvort eignarréttur hafi stofnast á þessum grundvelli, í tilvikum sem talist geta sambærileg.

14. VIÐAUKI 8: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 10B

14.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum[234]

Í úrskurðum óbyggðanefndar á hverju svæði hefur jafnan verið gerð grein fyrir þeim dómum Hæstaréttar eða Landsréttar sem hafa fallið frá uppkvaðningu úrskurða á næsta svæði á undan. Úrskurðir í málum á svæði 10C, þ.e. Barðastrandarsýslu, voru kveðnir upp 22. desember 2020. Frá þeim tíma hefur Hæstiréttur kveðið upp einn dóm í þjóðlendumáli. Um er að ræða dóm réttarins frá 31. október 2021 í máli nr. 41/2020 (Þóreyjartungur). Því liggja fyrir samtals 69 dómar Hæstaréttar í málum sem varða ágreining um eignarréttarlega stöðu lands samkvæmt þjóðlendulögum, nr. 58/1998. Frá sama tíma hefur Landsréttur kveðið upp fjóra dóma í þjóðlendumálum sem ekki hafa komið til kasta Hæstaréttar og eru því endanlegir. Um er að ræða dóma réttarins frá 28. maí 2021 í máli nr. 104/2020 (Tvídægra, Sámsstaðaselland, Reykholtsselland, austurhluti Síðumúlaskógar og Helgavatnsselland)[235], 3. júní 2022 í máli nr. 490/2020 (Austurhluti Ystutunguafréttar)[236], og frá 4. nóvember 2022 í málum nr. 514/2021 (Fjalllendi Borgarhrepps)[237] og nr. 515/2021 (Fjalllendi Hraunhrepps)[238].

Í öllum framangreindum dómum Landsréttar voru niðurstöður óbyggðanefndar um svæðin sem deilt var um staðfestar. Í framangreindum dómi Hæstaréttar komst meirihluti réttarins hins vegar að þeirri niðurstöðu að svæðið sem deilt var um, Þóreyjartungur í Borgarfirði, væri eignarland, en óbyggðanefnd hafði komist að þeirri niðurstöðu að það væri þjóðlenda. Minnihluti Hæstaréttar taldi að staðfesta bæri niðurstöðu óbyggðanefndar. Verður nú vikið nánar að dómi Hæstaréttar.

Í úrskurði óbyggðanefndar 11. október 2016 í máli nr. 5/2014 komst nefndin að þeirri niðurstöðu að Þóreyjartungur í Borgarfirði væru þjóðlenda í afréttareign Sjálfseignarstofnunarinnar Oks. Í dómi Hæstaréttar kom fram að þrátt fyrir að lýsingar í hinum ýmsu gerðum *Landnámu* af landnámi á svæðinu væru ekki að öllu leyti glöggar og samrýmanlegar yrði sú ályktun dregin af þeim að umþrætt landsvæði hefði í upphafi tilheyrt hinu víðfeðma landnámi Skalla-Gríms. Um landnám Þóreyjartungna vísaði dómurinn til þess að óbyggðanefnd hefði komist að þeirri niðurstöðu að aðliggjandi heiðarlönd, Lundartunga og Oddsstaðatunga, hefðu verið numin í öndverðu og teldust eignarlönd. Þá hefði íslenska ríkið ekki gert kröfu fyrir óbyggðanefnd um að landsvæði norður af Þóreyjartungum teldist þjóðlenda. Að mati meirihluta Hæstaréttar ættu flest sömu sjónarmið við um Þóreyjartungur og umrædd heiðarlönd, að því er varðaði lýsingar *Landnámu* á landnámi á svæðinu, staðháttum, hæð yfir sjávarmáli og gróðurfari. Ekki stæðu rök til annars en að niðurstaðan yrði sú sama hvað varðaði nám Þóreyjartungna

[234] Kafli 7.2.2 í úrskurðum í málum nr. 1–8/2021 (svæði 10B), dags. 30. ágúst 2023.
[235] Ekki var óskað áfrýjunarleyfis til Hæstaréttar.
[236] Beiðni um áfrýjunarleyfi til Hæstaréttar hafnað með ákvörðun réttarins 10. október 2022 nr. 2022-98.
[237] Beiðni um áfrýjunarleyfi til Hæstaréttar hafnað með ákvörðun réttarins 31. janúar nr. 2022-151.
[238] Beiðni um áfrýjunarleyfi til Hæstaréttar hafnað með ákvörðun réttarins 31. janúar nr. 2022-152.

og því talið nægilega sýnt fram á að þær hefðu verið numdar með þeim hætti að beinn eignarréttur hefði stofnast yfir þeim.

Að fenginni þeirri niðurstöðu tók Hæstiréttur til skoðunar hvort beinn eignarréttur hefði haldist frá landnámi. Dómurinn tiltók að niðurstaða um það réðist einkum af heildarmati á heimildum um eignarréttindi yfir Þóreyjartungum og inntaki þeirra, heimildum um nýtingu þeirra og fyrirliggjandi upplýsingum um gróðurfar og staðhætti. Að mati meirihluta Hæstaréttar veittu fyrirliggjandi heimildir um jörðina Hrísa í Flókadal og Þóreyjartungur því næga stoð að Þóreyjartungur hefðu lengst af verið hluti af jörðinni Hrísum og að beinn eignarréttur hefði ekki fallið niður þótt Reykholtskirkja, sem átti hálfa jörðina Hrísa og ýmist hálfar eða allar Þóreyjartungur, hefði í lok 19. aldar selt landsvæðið til sveitarfélags. Með vísan til ólíkrar niðurstöðu óbyggðanefndar um eignarréttarlega stöðu Þóreyjartungna annars vegar og Lundartungu og Oddsstaðatungu hins vegar taldi dómurinn rétt að bera saman þá þætti sem helst þættu skipta máli varðandi eignarréttarlega stöðu landsvæðanna. Um þá þætti sem talið var að greindu Þóreyjartungur frá hinum heiðarlöndunum segir eftirfarandi í dóminum:

> Í fyrsta lagi eru heimildir ekki jafn skýrar um hvaða landnámi Þóreyjartungur tilheyrðu og hvað varðar Lundartungu og Oddsstaðatungu. Samkvæmt framansögðu er þó líklegast að öll landsvæðin hafi verið innan upphaflegs landnáms Skalla-Gríms. Í öðru lagi eru eignarréttarleg tengsl jarðarinnar Hrísa og Þóreyjartungna ekki jafn skýr og samfelld og jarðarinnar Lundar og Lundartungu annars vegar og jarðarinnar Oddsstaða og Oddsstaðatungu hins vegar að því leyti að á löngu tímabili átti Reykholtskirkja hálfa jörðina Hrísa en allar Þóreyjartungur. Í þriðja lagi var Þóreyjartungna jafnan getið sérstaklega í eldri heimildum þótt yfirleitt hafi það verið í tengslum við jörðina Hrísa en jörðinni Oddsstöðum og landamerkjum hennar hins vegar að jafnaði lýst þannig að landsvæðið Oddsstaðatunga taldist í raun hluti af henni. Í fjórða lagi hafði verið gert landamerkjabréf fyrir jörðina Oddsstaði 29. maí 1885 áður en Oddsstaðatunga var seld frá Oddsstöðum árið 1930 og náði lýsing á merkjum einnig yfir Oddsstaðatungu án þess að hún hafi sérstaklega verið þar tilgreind eða afmörkuð.

Hvað varðar þá þætti sem talið var að umrædd heiðarlönd ættu sameiginlega í eignarréttarlegu tilliti segir eftirfarandi:

> Í fyrsta lagi eru landsvæðin afar einsleit hvað varðar landfræðilega legu, gróðurfar og hæð yfir sjávarmáli. Í öðru lagi hafa landsvæðin svo lengi sem elstu heimildir greina verið nýtt sem séreignarafréttir sem ekki hafa staðið öðrum en eigendum þeirra til afnota án leyfis. Í þriðja lagi rofnuðu eignarréttarleg tengsl milli landsvæðanna og þeirra jarða sem landsvæðin tengdust ekki fyrr en í lok 19. og byrjun 20. aldar og þau þá gerð að samnotaafréttum. Í fjórða lagi hefur meðferð eigenda landsvæðanna verið án athugasemda yfirvalda og nágranna og að mestu ágreiningslaus. Í fimmta lagi fjalla heimildir um öll landsvæðin fyrst og fremst um beit og önnur þrengri og sambærileg not svo sem selstöðu sem heimildir eru um á þeim öllum. Í sjötta lagi var landsvæðanna ekki getið sérstaklega í lýsingu á jörðunum Hrísum, Lundi og Oddsstöðum í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá árinu 1708 en takmarkaðar ályktanir verða af því dregnar. Í sjöunda lagi var Lundartungu lýst með svipuðum hætti í eldri heimildum í tengslum við lýsingu á Lundi eða Lundarkirkju og Þóreyjartungum var lýst í tengslum við lýsingu á Hrísum. Lundartungu eða Lundarheiði var þannig ekki getið sérstaklega í eldri heimildum um jörðina Lund og Lundarkirkju en svæðisins fyrst getið í vísitasíu fyrir Lund frá árinu 1647 og staðsetningu hennar þar fyrst lýst. Í lögfestum Lundar frá árunum 1665, 1671, 1679, 1694 og 1703 var Lundarheiði tilgreind með svipuðum hætti

> gagnvart jörðinni Lundi og Þóreyjartungur gagnvart jörðinni Hrísum. Þannig var Lundarheiði lögfest Lundi sérstaklega í lögfestu frá árinu 1694 og í vísitasíum fyrir Lundarkirkju frá árunum 1827 og 1868 er landamerkjum Lundar lýst annars vegar og Lundarheiðar hins vegar gagnvart öðrum landsvæðum. Í áttunda lagi hafði hvorki verið gert landamerkjabréf fyrir Hrísa né Lund áður en Þóreyjartungur voru seldar árið 1895 og Lundartungur árið 1910, gagnstætt við Oddsstaði þegar Oddsstaðatunga var seld árið 1930.

Samkvæmt þessu taldi meirihluti Hæstaréttar að Þóreyjartunga og Lundartunga ættu að nær öllu leyti og Oddsstaðatunga að flestu leyti þá þætti sameiginlega sem mestu máli skiptu við afmörkun á eignarlöndum og þjóðlendum. Ekkert væri fram komið sem stutt gæti að munur yrði gerður á Þóreyjartungum og aðliggjandi landsvæðum og því stæðu ekki rök til annars en að niðurstaðan yrði sú sama hvað varðaði eignarréttarlega stöðu Þóreyjartungna, Lundartungu og Oddsstaðatungu, þ.e. að Þóreyjartunga teldist eignarland en ekki þjóðlenda.

Í sératkvæði tveggja dómara Hæstaréttar var komist að öndverðri niðurstöðu. Að því marki sem talið yrði að Þóreyjartungur hefðu verið numdar í öndverðu hefðu þær verið innan landnáms Björns gullbera, sem hefði numið land milli Grímsár og Flókadalsár. Þar sem því væri lýst í *Landnámu* að síðarnefnda áin hefði skilið milli landa hans og jarðarinnar Hrísa hefðu Þóreyjartungur ekki verið hluti af landnámsjörðinni Hrísum. Að mati minnihluta Hæstaréttar veittu heimildir um Hrísa og Þóreyjartungur því ekki stoð að Þóreyjartungur hefðu verið hluti af jörðinni Hrísum, enda væru tungurnar tilgreindar sérstaklega og í lögfestum allt frá árinu 1739 með öðrum eignum og ítökum Reykholtskirkju. Þvert á móti taldi minnihluti Hæstaréttar að heimildir bentu fremur til þess að Þóreyjartungur hefðu verið sérstakt landsvæði og ekki hluti af jörðinni. Í sératkvæðinu er þess getið að ekkert hafi komið fram í heimildum um að Þóreyjartungur hefðu verið nýttar til annars en upprekstrar búfjár. Engin viðhlítandi rök stæðu því til annars en að líta svo á að réttindi Reykholtskirkju, og þeirra sem leiddu rétt sinn til landsins frá henni, hefðu verið fólgin í óbeinum eignarréttindum til hefðbundinna nota á því til upprekstrar og annars þess sem afréttir hefðu í aldanna rás almennt verið hafðir til. Um samanburð á Þóreyjartungum og aðliggjandi landsvæðum segir í sératkvæðinu:

> Við tökum undir þá lýsingu í atkvæði meirihluta dómenda að niðurstaða um hvort landsvæði telst hafa verið numið í öndverðu og hvort það telst eignarland eða þjóðlenda geti meðal annars ráðist af samanburði við niðurstöður um aðliggjandi landsvæði sem telja verður sambærileg með tilliti til gróðurfars og hæðar yfir sjávarmáli. Þetta er þó aðeins einn af mörgum þáttum í heildarmati en kemur ekki í stað kröfu um að efnislega áþekkar heimildir séu til stuðnings eignarhaldi á samliggjandi landsvæðum.
> Þegar litið er til aðliggjandi landsvæða, Lundartungu og Oddsstaðatungu, sem liggja sunnan Þóreyjartungna og talin voru eignarlönd í fyrrnefndum úrskurði óbyggðanefndar, sést að til grundvallar þeirri niðurstöðu lágu mun skýrari heimildir í samanburði við Þóreyjartungur, bæði um nám í öndverðu og þaðan í frá um óslitin og óumdeild tengsl þeirra sem hluta viðkomandi landsnámsjarða. Allt þetta landsvæði er vissulega áþekkt að gróðurfari og staðháttum sem rennir stoðum undir þá ályktun að Þóreyjartungur hafi verið numdar í upphafi. Þar sem ekki nýtur við styrkari heimilda um að Þóreyjartungur hafi upphaflega verið hluti af landnámsjörðinni Hrísum og beinn eignarréttur að landinu hafi með henni færst á hendur annarra geta áþekkir staðhættir þó ekki einir sér ráðið úrslitum til staðfestingar því að um eignarland stefndu sé að ræða.

Að þessu virtu var niðurstaða minnihluta Hæstaréttar að staðfesta bæri niðurstöðu óbyggðanefndar.

Af dómnum má ráða að talsverð áhersla hafi verið lögð á samanburð við aðliggjandi landsvæði og miklu virðist hafa ráðið í niðurstöðu meirihluta Hæstaréttar að óbyggðanefnd hafi komist að öndverðri niðurstöðu um eignarréttarlega stöðu Lundartungu og Oddsstaðatungu, þrátt fyrir að margt væri sameiginlegt með þeim og Þóreyjartungum. Þessi sjónarmið sem koma fram af hálfu meirihluta Hæstaréttar í dómnum eru meðal þess sem hlýtur að koma til skoðunar við mat á eignarréttarlegri stöðu í tilvikum sem talist geta sambærileg. Hins vegar virðist munurinn á niðurstöðu meirihluta Hæstaréttar og óbyggðanefndar einnig grundvallast á ólíku mati á sambandi jarðarinnar Hrísa og Þóreyjartungna, en óbyggðanefnd komst að þeirri niðurstöðu að heimildir um Hrísar og Þóreyjartungur bentu til þess að Þóreyjartungur hefðu ekki verið hluti jarðarinnar heldur sérstakt landsvæði, aðskilið frá jörðinni, líkt og minnihluti Hæstaréttar.

14.2. Almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu efstu hluta fjalla[239]

[14.2.3.1] Almennt

Sá ágreiningur sem uppi er milli íslenska ríkisins og gagnaðila þess í málum nr. 1–8/2021 á svæði 10B snýr að verulegu leyti að því hvort efstu hlutar fjalla séu þjóðlendur eða hvort eignarlönd jarða beggja vegna nái saman uppi á fjöllum. Íslenska ríkið byggir gjarnan á því að þær fjallsbrúnir sem mynda skörp skil í landslagi, t.d. við frambrún kletta, ráði merkjum eignarlanda gagnvart þjóðlendum. Vísað er til þess af hálfu ríkisins að í slíkum tilvikum séu landfræðilegar aðstæður oft með þeim hætti að innan fjallsbrúna, þ.e. ofan á fjalli, liggi tiltölulega flatlent svæði eða skýrt afmarkað. Þegar landamerkjum sé lýst í fjallsbrún, í fjall eða á fjall sé almennt litið svo á að merki séu dregin í fjallsbrúnir í þeirri merkingu. Sé merkjum ekki lýst lengra, landamerkjalýsingar séu óskýrar eða landfræðilegar aðstæður með þeim hætti að svæði séu t.d. lítt aðgengileg, lítt gróin og í töluverðri hæð sé víða gerð krafa um að slíkt land, ofan fjallsbrúna, verði úrskurðað þjóðlenda. Kröfugerð ríkisins er í þeim tilvikum iðulega háttað þannig að kröfulínur eru sagðar fylgja fjallsbrúnum, eins og þær eru skilgreindar af hálfu ríkisins, en tilgreindir punktar á línunum sem miðast við efstu punkta í landamerkjalýsingum, en eru ekki endilega nákvæmlega þeir sömu. Þá eru kröfulínur ríkisins í sumum tilvikum miðaðar við hæðarlínur. Fram kemur í kröfugerð ríkisins að það sé gert þegar fyrir liggi að um jörð sé að ræða en landamerkjalýsing liggi ekki fyrir, sé óljós eða óskýr og ekki sé hægt að draga beina línu milli þekktra punkta þar sem það myndi leiða til niðurstöðu sem ekki væri hægt með sanngirni eða skynsemi að réttlæta og ekki sé hægt að finna skýra landfræðilega afmörkun til að miða við. Hæðarlína hafi þó jafnan verið

[239] Kafli 7.2.3 í úrskurðum í málum nr. 1–5/2021 og 7–8/2021 (svæði 10B), dags. 30. ágúst 2023. Undirkaflarnir eru þar nr. 7.2.3.1–7.2.3.8

valin með hliðsjón af þekktum punkti eða punktum í merkjalýsingu og reynt að miða við landshætti, s.s. gróðurfar og landslag.[240]

Gagnaðilar íslenska ríkisins byggja aftur á móti jafnan á því að túlka beri landamerkjabréf og aðrar heimildir um merki jarða á þessu svæði á þann veg að landamerki jarðanna nái upp á efstu hluta fjallanna og að þegar hugtakið fjallsbrún kemur fyrir í merkjalýsingum sé átt við vatnaskil. Því séu engar þjóðlendur uppi á fjöllunum.[241] Við úrlausn um framangreind atriði reynir m.a. á túlkun hugtaksins „fjallsbrún“ og sambærilegra hugtaka í merkjalýsingum, mat á þýðingu þess að merkjalýsingar til fjalla séu óljósar og áhrif atriða á borð við staðhætti, gróðurfar og fjarlægð frá byggð á sönnunarmat. Þar sem víða reynir á atriði af þessu tagi við úrlausn málanna er ástæða til að fjalla almennt um þau hér, áður en að því kemur að taka afstöðu til einstakra tilvika.

Við úrlausn þjóðlendumála skal m.a. gætt samræmis og jafnræðis. Í því sambandi ber ekki einungis að líta til niðurstaðna einstakra ágreiningsmála heldur einnig þess hvernig kröfugerð íslenska ríkisins hefur verið háttað. Má í því sambandi geta um dóm Hæstaréttar frá 11. maí 2006 í máli nr. 345/2006 (Fell í Suðursveit). Þar var m.a. deilt um hvort miða ætti mörk þjóðlendu á Vatnajökli við stöðu jökuljaðarsins við gildistöku þjóðlendulaga árið 1998 eða þann tíma þegar landamerkjabréf jarðarinnar Fells var gert. Þar sem ríkið undi þeirri niðurstöðu óbyggðanefndar að miða við fyrrnefnda tímamarkið gagnvart öðrum jörðum í Suðursveit og Öræfum án þess að láta reyna á þau fyrir dómi taldi Hæstiréttur að vegna jafnræðisreglu yrði ekki hróflað við ákvörðun nefndarinnar gagnvart eignarlandi Fells að þessu leyti.

Fyrir uppkvaðningu úrskurða í málum á svæði 10B hefur óbyggðanefnd lokið almennri málsmeðferð á um 91% meginlandsins og úrskurðir nefndarinnar í þjóðlendumálum eru orðnir 66 talsins, en í hverju máli hefur iðulega verið fjallað um nokkur ágreiningssvæði og fjölda jarða. Þá liggja fyrir 69 hæstaréttardómar í þjóðlendumálum, 8 dómar Landsréttar og 107 héraðsdómar. Þegar litið er heildstætt á endanlegar niðurstöður málanna finnast ekki dæmi þess að efstu hlutar fjalla teljist þjóðlendur nema um sé að ræða nokkuð víðfeðm heiðarlönd eða hluta af þjóðlendum sem ná jafnframt yfir nærliggjandi landsvæði. Þá hafa gjarnan legið fyrir heimildir um að viðkomandi svæði hafi aðra stöðu að eignarrétti en land aðliggjandi jarða, svo sem að þar séu eða hafi verið afréttir eða almenningar.[242] Enn fremur hafa fjölmörg fjöll talist eignarlönd í heild þegar af þeirri ástæðu að íslenska ríkið lýsti ekki kröfum um að þau eða hlutar þeirra væru þjóðlendur. Ætla verður að til grundvallar þeirri afstöðu ríkisins hafi legið það mat að um eignarlönd væri að ræða. Víða um land eru staðhættir sambærilegir við Ísafjarðarsýslur að því leyti að fjöll skilja þar gjarnan á milli eignarlanda jarða í dölum og fjörðum, án þess að endilega sé um að ræða víðáttumikla fjallgarða eða stór og samfelld

[240] Fjallað er um kröfur og sjónarmið íslenska ríkisins í máli þessu í köflum 3.1 og 6.1.
[241] Fjallað er um kröfur og sjónarmið annarra en ríkisins í köflum 3.2–3.12 og 6.2.
[242] Hvað varðar nánari umfjöllun um jarðir, afrétti og almenninga vísast til kafla 4.2–4.5 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* sem birtar eru í viðauka með úrskurðinum.

heiðarlönd. Má í því sambandi nefna sem dæmi Barðastrandarsýslur sem auðkenndar voru sem svæði 10C við málsmeðferð óbyggðanefndar en um ágreiningssvæði þar var fjallað í úrskurðum nefndarinnar í málum nr. 1–4/2021.

Greining óbyggðanefndar á landamerkjum sem varða ágreiningssvæði í þeim landshlutum þar sem nefndin hefur lokið málsmeðferð hefur leitt í ljós að mjög algengt er að vatnaskil efst á fjöllum ráði merkjum milli jarða, sérstaklega í tilvikum þar sem ekki er um að ræða mjög víðfeðma fjallgarða eða heiðarlönd, eða að lönd jarða nái a.m.k. saman uppi á fjöllum án þess að nákvæmlega sé skilgreint með hvaða hætti. Í þessu sambandi má nefna sem dæmi fjallgarðinn milli Lóns og Nesja í málum nr. 4/2001 (Nes) og 5/2001 (Lón), Esju í sameinuðum málum nr. 3–4/2004 (Kjalarnes og Kjós), Smjörfjöll í málum nr. 2/2005 (Jökuldalur norðan og vestan Jökulsár á Jökuldal ásamt Jökulsárhlíð) og 3/2005 (Vopnafjarðarhreppur), Lambafjöll og fjallgarðinn á Tjörnesi í máli nr. 2/2007 (Tjörnes og Þeistareykir), Kinnar- og Víknafjöll í máli nr. 4/2007 (Kinnar- og Víknafjöll ásamt Flateyjardalsheiði austan Dalsár), fjalllendi í Grýtubakkahreppi í máli nr. 5/2007 (Grýtubakkahreppur ásamt Flateyjardalsheiði vestan Dalsár), fjöll sem skilja að jarðir í fyrrum Hörðudals- og Miðdalahreppum í Dalasýslu í máli nr. 3/2016 (Hörðudalshreppur og Miðdalahreppur vestan Miðár) og fjalllendi inn af Vatnsfirði í máli nr. 2/2020 (Austurhluti fyrrum Barðastrandarhrepps). Niðurstöður allra þessara mála standa óraskaðar af dómstólum að þessu leyti enda undi íslenska ríkið við þær. Þá eru ótalin tilvik þar sem ágreiningslaust var milli íslenska ríkisins og landeigenda að eignarlönd næðu saman uppi á fjöllum þar sem ríkið lýsti ekki kröfum um þjóðlendur þar.

Algengt er þó að merkjalýsingar til fjalla séu ekki eins nákvæmar og niðri á láglendi. Að mati nefndarinnar er líklegt að oft stafi það annars vegar af því að meiri hagsmunir voru bundnir við að merki milli nytjalanda jarða á láglendi væru skýr heldur en merki til fjalla. Hins vegar má að mati nefndarinnar ætla að sú útbreidda venja, sbr. fyrrgreind dæmi, að vatnaskil og hæstu brúnir fjalla ráði merkjum hafi gert það að verkum að minni ástæða hafi þótt til að lýsa þeim hluta merkjanna en merkjum gagnvart aðliggjandi jörðum á láglendi í tilvikum þar sem fjöllin fólu í sér skýr landamerki af náttúrunnar hendi. Þar sem fjöll skilja að dali og firði sem eru eða hafa verið í byggð má að mati nefndarinnar oft telja líklegt að merki jarða nái saman á fjöllunum, nema heimildir eða staðhættir mæli því sérstaklega í mót.

[14.2.3.2] Nánar um áhrif staðhátta o.fl. á sönnunarmat

Fjölmörg dæmi eru um það í réttarframkvæmd að atriði á borð við staðhætti, gróðurfar og fjarlægð frá byggð hafi haft áhrif á mat á því hvort landsvæði væru eignarlönd eða þjóðlendur. Staðhættir geta verið þannig að meiri kröfur en ella séu gerðar um sönnun þess að svæði sé eignarland. Til marks um það eru t.d. tveir dómar sem voru meðal þeirra fyrstu sem Hæstiréttur kvað upp í þjóðlendumálum en þar gaf rétturinn til kynna þá afstöðu að í ljósi staðhátta og gróðurfars hefðu tiltekin svæði átt að teljast þjóðlendur

ef ríkið hefði gert sérstakar kröfur um það. Um er að ræða dóma réttarins frá 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum), að því er varðar fjalllendi nærri mörkum fyrrum Biskupstungna- og Laugardalshreppa, og frá 28. september 2006 í máli nr. 498/2005 (Stafafell) að því er varðar tiltekið landsvæði sunnan og vestan Jökulsár í Lóni. Tilvikin sem um ræðir í þessum tveimur dómum eru frábrugðin flestum tilvikum í Ísafjarðarsýslum sem nú eru til umfjöllunar að því leyti að þar er ekki um að ræða tiltölulega mjó fjöll eða víðáttulítið fjalllendi sem skilur milli eignarlanda jarða heldur lítt gróin hálendissvæði sem eru nokkuð fjarri byggð en liggja nærri samfelldri þjóðlendu á miðhálendinu. Þá hefur Hæstiréttur einnig staðfest að hálend og lítt gróin svæði geti verið innan eignarlanda ef fullnægjandi heimildir liggja því til grundvallar, sbr. t.d. dóm réttarins frá 18. október 2007 í máli nr. 47/2007 (Fljótshverfi). Með dómnum var staðfest niðurstaða óbyggðanefndar um að hin umdeildu svæði, sem afmörkuð voru í landamerkjabréfum viðkomandi jarða, væru eignarlönd. Þar á meðal var lítt gróið land í um og yfir 1.000 m hæð yfir sjávarmáli sem heimildir bentu til að hefði einungis verið háð mjög takmörkuðum notum.

Af framangreindu er ljóst að það að svæði er hálent, lítt gróið, fjarri byggð og lítt nytjað leiðir ekki sjálfkrafa til niðurstöðu um þjóðlendu, þótt allt séu þetta atriði sem geta ásamt skriflegum heimildum haft áhrif á sönnunarmatið.

[14.2.3.3] Áhrif þess að landamerkjabréf skortir eða merkjalýsing er óljós

Með lögum um landamerki nr. 5/1882 var í fyrsta skipti í íslenskri löggjöf kveðið á um almenna skyldu eigenda og umráðamanna jarða til að skrá landamerki jarða sinna. Skrásetja skyldi nákvæma lýsingu á landamerkjum, afla áritana eigenda aðliggjandi landsvæða ef þeir voru samþykkir lýsingunni og fá sýslumanni skrána í hendur til þinglýsingar á næsta manntalsþingi, sbr. 3. og 4. gr. laganna. Kveðið var á um sambærilegar skyldur í 2. gr. laga um landamerki nr. 41/1919 sem leystu lög nr. 5/1882 af hólmi. Þessar skrár eða merkjalýsingar sem lög nr. 5/1882 og síðar lög nr. 41/1919 kváðu á um eru jafnan nefndar landamerkjabréf. Landamerkjabréf jarða hafa almennt haft ríkara vægi en aðrar heimildir sem sönnunargögn um beinan eignarrétt á landi og í fyrirliggjandi dómum og úrskurðum hefur að meginreglu verið komist að þeirri niðurstöðu að þau afmarki eignarlönd.

Þrátt fyrir að landamerkjabréf jarða hafi almennt mjög mikið vægi við sönnun um eignarland[243] hefur í réttarframkvæmd ekki verið gerð fortakslaus krafa um að merkjalýsingar þeirra séu að öllu leyti ótvíræðar og raunar eru nokkur dæmi um að svæði hafi verið talin eignarlönd þótt ekki séu fyrir hendi landamerkjabréf og jafnvel ekki heldur aðrar merkjalýsingar. Á það sérstaklega við ef landamerki geta talist glögg af náttúrunnar hendi, t.d. ár og lækir, strandlengjan og jökulrendur. Má í því sambandi nefna

[243] Sjá umfjöllun um landamerkjabréf í köflum 5.5, 7.1.1, 10.2, 11.2 og 12.1 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*.

úrskurði óbyggðanefndar í málum á svæði 2 (Sveitarfélagið Hornafjörður) og svæði 3 (Rangárvallasýsla og Vestur-Skaftafellssýsla) þar sem merkjum jarða gagnvart jöklum var ekki endilega lýst í landamerkjabréfum en nefndin komst þó almennt að þeirri niðurstöðu að jöklarnir hefðu afmarkað það land sem máli skipti með svo augljósum hætti að umfjöllunar hefði ekki talist þörf.

Í þessu sambandi er vert að leggja áherslu á að þótt lögð væri á skylda til skrásetningar landamerkja með lögum nr. 5/1882 og síðar lögum nr. 41/1919 var ræksla þeirrar skyldu aldrei forsenda þess að eignarréttindi héldust við. Eignarréttindi féllu ekki niður vegna vanrækslu skyldunnar og að sama skapi hefur aldrei verið unnt að stofna til nýrra eignarréttinda, umfram þau sem fyrir voru, með því að útbúa landamerkjabréf.[244] Um var að ræða skrásetningu réttinda sem þegar voru til staðar og eftir atvikum ákvörðun um mörk þeirra, í samráði við eigendur eða umráðamenn aðliggjandi landsvæða. Af þessu leiðir að þýðing landamerkjabréfs við úrlausn þjóðlendumála er fyrst og fremst sönnunarlegs eðlis en tilvist þess er ekki fortakslaust skilyrði þess að fallist sé á að landsvæði sé háð beinum eignarrétti, ef rétt þykir að draga slíka ályktun af öðrum atriðum.

Að mati óbyggðanefndar leiðir það af eðli máls að ef fyrir liggur að landsvæði hafi stöðu jarðar að lögum en merkjalýsingu skortir þarf að ákvarða merkin að álitum, m.a. út frá staðháttum. Sem dæmi um tilvik þar sem úrskurðað hefur verið um eignarland þrátt fyrir vöntun á landamerkjabréfi og öðrum merkjalýsingum má nefna úrskurð óbyggðanefndar í máli nr. 3/2018 (Eyrarbotn). Þar voru ekki fyrir hendi landamerkjabréf eða aðrar merkjalýsingar fyrir jörðina Hrafnkelsstaði en með hliðsjón af staðháttum og öðrum fyrirliggjandi heimildum komst nefndin að þeirri niðurstöðu að mörk jarðarinnar gagnvart þjóðlendu í Eyrarbotni lægju um efstu brúnir Gunnungsfells á vatnaskilum.

Í réttarframkvæmd finnast á hinn bóginn nokkur dæmi þess að mörk þjóðlendna og eignarlanda séu dregin um beinar línur milli efstu kennileita sem getið er um í landamerkjabréfum eða öðrum merkjalýsingum. Má í því sambandi fyrst nefna úrskurð óbyggðanefndar í máli nr. 1/2018 (Snæfellsjökull og landsvæði sunnan og austan hans) en nánar er vikið að honum í kafla 7.2.3.5. Sömu nálgun var beitt í úrskurði óbyggðanefndar í máli nr. 8/2003 (Síða, Landbrot og Brunasandur ásamt fyrrum Leiðvallahreppi) og dómi Hæstaréttar frá 18. október 2007 í máli nr. 79/2007 (Mörtunga og Prestbakkajarðir). Með dómnum staðfesti Hæstiréttur þá niðurstöðu óbyggðanefndar að

[244] Um stofnunarhætti eignarréttinda er fjallað í 3. kafla í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* sem birtar eru í viðauka með úrskurðinum. Tekið skal fram að þótt ekki sé hægt að stofna til nýrra eignarréttinda með landamerkjabréfi, þá er unnt að semja með landamerkjabréfi um breytingu á landamerkjum milli eignarlanda, enda eru landamerkjabréf í eðli sínu samningar, sbr. til hliðsjónar dóma Hæstaréttar í málum nr. 457/2011 (Krýsuvík), 547/2012 (Reykjahlíð), 360/2013 (Hrollaugsstaðir og Ásgrímsstaðir), 222/2014 (Miðhús og Barmar), 637/2014 (Brekka/Snartastaðir), 127/2015 (Dyrhólaey) og 136/2017 (Á og Skarð), sem og: Þorgeir Örlygsson, Karl Axelsson og Víðir Smári Petersen: *Eignaréttur II*. Reykjavík 2023, bls. 168–171. Ef þannig er samið um breytingu á landamerkjum er um að ræða svonefnda *afleidda stofnun* eignarréttinda en ekki frumstofnun þeirra.

mörk þjóðlendunnar Síðumannaafréttar gagnvart umræddum jörðum skyldu dregin um beina línu milli upptaka Geirlandsár og Þverár. Niðurstaða óbyggðanefndar um að miða merkin að þessu leyti við beina línu byggðist m.a. á því að náttúrulegar aðstæður á svæðinu veittu litla vísbendingu um legu norðurmerkja jarðanna og engin glögg skil væru frá náttúrunnar hendi til að styðjast við. Hæstiréttur staðfesti niðurstöðu nefndarinnar að þessu leyti. Annað dæmi um að Hæstiréttur dragi mörk þjóðlendu gagnvart eignarlöndum eftir beinum línum milli þeirra kennileita sem getið er um í landamerkjabréfum og liggja næst viðkomandi þjóðlendum er dómur réttarins frá 26. september 2013 í máli nr. 411/2012 (Mjóidalur, Sörlastaðir og Hjaltadalur ásamt Kambfellskjálka) en þar breytti rétturinn niðurstöðu óbyggðanefndar um mörk þjóðlendunnar afréttarlands í Þingeyjarsveit gagnvart umræddum jörðum, sbr. úrskurð nefndarinnar í máli nr. 3/2007 (Þingeyjarsveit sunnan Ljósavatnsskarðs og vestan Skjálfandafljóts). Við samanburð þessara tilvika við þau sem til úrlausnar eru á svæði 10B ber þess að gæta að bæði Síðumannaafréttur og afréttarland í Þingeyjarsveit eru svæði sem samkvæmt fyrirliggjandi heimildum nutu stöðu afrétta að lögum fyrir gildistöku þjóðlendulaga nr. 58/1998 og tilheyra nú víðáttumiklu og samfelldu svæði þjóðlendna á miðhálendi Íslands. Í þessum tilvikum var því ekki um að ræða álitaefni um efstu hluta fjalla sem skilja á milli eignarlanda jarða.

[14.2.3.4] Túlkun hugtaksins „fjallsbrún“ og sambærilegra tilvísana í merkjalýsingum

Í málunum sem hér eru til úrlausnar hefur óbyggðanefnd lagt fram álitsgerð Orðabókar Háskólans frá árinu 2006 um merkingu hugtaksins fjallsbrún en hennar var á sínum tíma aflað vegna meðferðar nefndarinnar á málum 3–4/2004 (Kjalarnes og Kjós). Meginniðurstaðan sem þar er lýst er sú að fjallsbrún geti verið hvort sem er „hæsti hluti fjalls eða sá hluti sem hæst ber, séður af tilteknum stað“. Í umræddum málum reyndi á túlkun hugtaksins í landamerkjabréfum jarða umhverfis Esju. Þá líkt og nú byggði íslenska ríkið á því að fjallsbrún væri þar sem halli breyttist mest á tilteknum stað, t.d. í klettabrún, en jarðeigendur byggðu á því að fjallsbrún væri þar sem fjall er hæst eða þar sem vötnum hallar. Í úrskurði óbyggðanefndar í sameinuðum málum nr. 3–4/2004 (Kjalarnes og Kjós) fjallaði nefndin um landamerkjabréf jarða sem liggja að Esju og komst að þeirri niðurstöðu að merki nokkurra jarða tækju að einhverju leyti til hæsta hluta fjallsins. Aðrar lýsingar væru óljósari en nefndu þó gjarnan vatnaskil, brúnir eða jafnvel hæstu brúnir. Nefndin túlkaði umræddar heimildir með hliðsjón af staðháttum og komst að þeirri niðurstöðu að landamerki jarða næðu upp á efstu brúnir Esju, þ.e. vatnaskil, sbr. eftirfarandi texta í úrskurðinum:

> Esjan er hár og brattur móbergsstapi, mótaður af jöklum, ám og lækjum; skorin með dölum og giljum í allar áttir. Á hryggjum milli dala er víðast bratt til beggja hliða og ekki mikið um flatt land ofan á fjallinu. Á flestum stöðum eru því engin vandkvæði á að finna hvar vötnum hallar á Esjunni. Hugtakið fjallsbrún er notað í landamerkja-

> bréfum jarða í kringum Esjuna, jafnvel þar sem erfitt er að átta sig á hvar fjallsbrún í skilningi íslenska ríkisins ætti að vera, nema þá að litlum hluta.
> Samkvæmt framangreindum heimildum um merki og staðháttum á Esjusvæðinu telur óbyggðanefnd eðlilegt að leggja til grundvallar að hugtakið fjallsbrún í umræddum landamerkjalýsingum vísi til þeirra hluta Esjunnar sem hæstir eru og vötnum hallar frá.

Niðurstaða nefndarinnar varð því sú að ekki væri þjóðlenda á efsta hluta Esju. Íslenska ríkið skaut þeirri niðurstöðu ekki til dómstóla. Sambærileg álitaefni voru uppi varðandi Smjörfjöll í málum nr. 2/2005 (Jökuldalur norðan og vestan Jökulsár á Jökuldal ásamt Jökulsárhlíð) og 3/2005 (Vopnafjarðarhreppur). Í úrskurðum óbyggðanefndar kemur fram að Smjörfjöll séu firnabreiður fjallgarður sem sé mikill um sig og rísi hæstu hnjúkarnir í yfir 1.200 m hæð yfir sjávarmáli. Jökulsárhlíðarmegin halli Smjörfjöll mót austri og séu skorin giljum. Frá bæjarstæðum í Jökulsárhlíð að sveitarfélagamörkum séu um 12–13 km í beinni loftlínu. Vopnafjarðarmegin séu Smjörfjöll með hamróttar brúnir, þar sem smáir hvilftarjöklar hafi grafið sig niður á nokkrum stöðum og myndað skálar og ekið fram jökulruðningi á nokkrum stöðum. Frá bæjarstæðum jarða Vopnafjarðarmegin að sveitarfélagamörkum á Smjörfjöllum séu um 9,5–13 km, mælt í beinni loftlínu.

Í umræddum málum greindi óbyggðanefnd landamerkjabréf jarða sem liggja að Smjörfjöllum með sambærilegum hætti og gert var í áðurnefndum málum vegna jarða sem liggja að Esju. Sú greining leiddi í ljós að í landamerkjabréfum jarða Jökulsárhlíðarmegin væri merkjum oftast lýst að vatnaskilum í Smjörfjöllum eða svo að merki næðu að fjallsbrún. Í öðrum tilvikum væri vísað til upptaka áa í Smjörfjöllum við sveitarfélagamörk Fljótsdalshéraðs og Vopnafjarðar. Vopnafjarðarmegin væri landamerkjum sömuleiðis gjarnan lýst að vatnaskilum og stundum vísað til kennileita í háfjöllunum. Þá voru eldri heimildir taldar renna frekari stoðum undir landamerkjabréfin hvað varðaði efri mörk jarðanna til fjalla. Niðurstaða nefndarinnar varð því sú að jarðir í Vopnafjarðarhreppi og í Jökulsárhlíð lægju saman í Smjörfjöllum og þar með væru ekki þjóðlendur efst á fjöllunum. Líkt og í tilviki Esju undi íslenska ríkið þessum niðurstöðum.

Fyrir liggur hæstaréttardómur þar sem lagt var til grundvallar að með tilvísun til fjallsbrúnar í landamerkjabréfi væri átt við vatnaskil, þ.e. dómur Hæstaréttar frá 20. október 2016 í máli nr. 59/2016 (Torfufell, Hólsgerði og Úlfá). Í dómnum segir m.a.:

> Í landamerkjabréfi Úlfár sagði sem áður var getið að merki jarðarinnar til suðurs fylgdu Hafrá „til fjallsbrúnar“, en að vestan réði „fjallsbrúnin.“ Úr því að lýsingin hljóðaði á þennan veg verður að teknu tilliti til úrskurðar óbyggðanefndar og krafna málsaðila að líta svo að fjallsbrúnin, sem fylgja átti Hafrá til, sé við upptök árinnar og þar með við vatnaskil. Merkin til vesturs fylgi síðan þessari fjallsbrún og þar með vatnaskilum.

Með þessu er ljóst að Hæstiréttur hefur fallist á að með tilvísun til fjallsbrúnar í landamerkjabréfi kunni að vera átt við efsta hluta fjalls, þ.e. vatnaskil. Að mati óbyggðanefndar er þó ekki unnt að líta á það sem algilda reglu að túlka beri slíkt orðalag í landamerkjabréfum á þann hátt. Eftir sem áður þarf að túlka orðalag landamerkjabréfa og annarra merkjalýsinga með atviksbundnum hætti, m.a. að teknu tilliti til staðhátta á

viðkomandi svæði. Þá þarf jafnframt að gæta að því að með gerð landamerkjabréfs gátu menn ekki aukið einhliða við land sitt eða annan rétt umfram það sem verið hafði og fyrir gildistöku þjóðlendulaga nr. 58/1998 var engum til að dreifa sem gat sem handhafi beins eignarréttar gert samninga um mörk þess lands sem nú nefnist þjóðlenda, sbr. t.d. dóm Hæstaréttar frá 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum).

[14.2.3.5] Þjóðlendur ofan „fjallsbrúna“

Sem dæmi um tilvik þar sem svæði ofan þeirra brúna sem mynda skörp skil í landslagi, neðan vatnaskila, var úrskurðað þjóðlenda má nefna úrskurð óbyggðanefndar í máli nr. 1/2018 (Snæfellsjökull og landsvæði sunnan og austan hans). Þar var úrskurðað um þjóðlendu á landsvæði sunnan og austan Snæfellsjökuls. Suður- og austurmörk þjóðlendunnar liggja að talsverðu leyti um kennileiti sem eru nærri fjallsbrúnum í þessum skilningi, nánar tiltekið eftir línum sem dregnar eru í beina stefnu milli efstu kennileita sem getið er um í landamerkjabréfum og öðrum merkjalýsingum jarða sem liggja að þessum hluta þjóðlendumarkanna. Byggðist sú niðurstaða m.a. á heildstæðu mati á heimildum sem lágu fyrir um viðkomandi jarðir með hliðsjón af staðháttum, þar á meðal því að sýnilegar fjallsbrúnir mynduðu sums staðar glögg skil í landslaginu. Einnig hafði samanburðarskýring á landamerkjabréfum jarða á vestanverðu Snæfellsnesi áhrif á þetta mat, þ.e. samanburður við jarðir sem óumdeilt var að ættu land upp að jökli. Þau landamerkjabréf voru talin benda til þess að alvanalegt væri á þessum slóðum að lýsa merkjum í Snæfellsjökul berum orðum þar sem landeigendur töldu sig á annað borð eiga land að honum. Það var aftur á móti ekki gert í tilvikum umræddra jarða sem liggja hlið við hlið sunnan og austan jökulsins, sem ásamt öðru var talið benda til þess að eignarlönd jarðanna næðu skemur til fjalla þar. Sú niðurstaða að draga mörk þjóðlendunnar um beinar línur milli efstu punkta sem getið var um í viðkomandi merkjalýsingum byggðist m.a. á því að ekki væri fyrir að fara glöggum náttúrulegum skilum á borð við vatnaskil sem eðlilegt væri að styðjast við. Þó kemur fram í úrskurðinum að brúnir Botnsfjalls og Hamraendafjalls myndi að vísu nokkuð glögg skil í landslaginu, þótt ekki séu þar vatnaskil, en með því að draga beinar línur milli framangreindra efstu merkjapunkta sé brúnunum að mestu leyti fylgt. Norðurmörk sömu þjóðlendu voru aftur á móti miðuð við vatnaskil gagnvart óumdeildu eignarlandi jarðarinnar Fossárdals í samræmi við breytingu sem gerð var á legu kröfulínu ríkisins eftir að aflað var greiningar frá Veðurstofu Íslands á vatnaskilunum. Í úrskurði óbyggðanefndar kemur fram að heimildir mæli því ekki í mót að línan sé dregin með þessum hætti milli syðstu punkta á merkjum Fossárdals, enda liggi punktarnir á vatnaskilum og algengt sé að mörk fasteigna liggi um vatnaskil þegar svo háttar til.

[14.2.3.6] Samanburður tilvika

Að framan var fjallað um niðurstöður óbyggðanefndar í málum nr. 3–4/2004 og 2–3/2005 þess efnis að eignarlönd jarða umhverfis Esju og Smjörfjöll næðu upp á efstu brúnir fjallanna, þ.e. vatnaskil, en nú síðast um úrskurð nefndarinnar í máli nr. 1/2018 þar sem niðurstaðan var að landamerki jarða austan Snæfellsjökuls næðu einungis að kennileitum nærri þeim fjallsbrúnum sem mynda skörp skil í landslagi, milli brattra hlíða og hallaminna lands ofan þeirra, en ofan þessara fjallsbrúna væri þjóðlenda. Vert er að skoða nánar hvað þarna skilur helst á milli. Annars vegar er einkum um það að ræða að í fyrrnefndu málunum voru fyrir hendi landamerkjabréf og aðrar merkjalýsingar sem lýstu merkjum jarða upp á efstu fjallsbrúnir á vatnaskilum en í síðastnefnda málinu voru ekki fyrir hendi nein landamerkjabréf eða aðrar heimildir sem veittu því viðhlítandi stoð að merki jarðanna næðu hærra upp til fjalla en að þeim kennileitum sem þjóðlendumörkin voru miðuð við. Hins vegar er munur á staðháttum sem styður við þessar ólíku niðurstöður. Svæðið sem deilt var um í máli nr. 1/2018 tilheyrir samfelldu fjalllendi sem skilur á milli norðan- og sunnanverðs Snæfellsness og rís hæst í Snæfellsjökli sem einnig er þjóðlenda og liggur að umræddri þjóðlendu sunnan og austan jökulsins. Þá er víðátta svæðisins allnokkur í samanburði við stærð eignarlanda umræddra jarða neðan þeirra fjallsbrúna sem liggja nærri þjóðlendumörkunum, ólíkt því sem á við um a.m.k. flestar jarðir sem liggja að Esju og Smjörfjöllum.

[14.2.3.7] Hæðarlínur

Eins og að framan greinir miðar íslenska ríkið kröfugerð sína í sumum tilvikum við hæðarlínur, þ.e. þegar óumdeilt er að um jörð er að ræða en landamerkjalýsing liggur ekki fyrir eða er óljós eða óskýr að mati ríkisins og „ekki hægt að draga beina línu milli þekktra punkta þar sem það myndi leiða til niðurstöðu sem ekki væri hægt með sanngirni eða skynsemi að réttlæta og ekki hægt að finna skýra landfræðilega afmörkun sem hægt var að styðja kröfulínu við“, eins og segir í rökstuðningi kröfugerðar ríkisins.

Þegar á fyrsta svæðinu sem óbyggðanefnd tók til meðferðar, þ.e. svæði 1 (Árnessýsla), byggði íslenska ríkið kröfugerð sína að talsverðu leyti á hæðarlínum, innan lýstra merkja samkvæmt landamerkjabréfum jarða, sbr. t.d. mál nr. 4/2000 (Biskupstungnaafréttur og efstu lönd í Biskupstungnahreppi), þar sem gjarnan var miðað við hæðarlínur, ýmist í 250, 300 eða 400 m hæð yfir sjávarmáli. Kröfugerð ríkisins var m.a. byggð á því að hálendi, fjöll og öræfi hefðu ekki verið numin til eignar og að hæðarlínur skiptu miklu máli í því tilliti. Óbyggðanefnd féllst ekki á þessi sjónarmið ríkisins heldur úrskurðaði að um eignarlönd væri að ræða innan þeirra merkja sem lýst er í landamerkjabréfum jarða á svæðinu. Hæstiréttur staðfesti þá niðurstöðu nefndarinnar með dómi 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum). Þá eru fjölmörg dæmi um það í síðari réttarframkvæmd að fallist hafi verið á eignarlönd í mun meiri hæð en kröfur ríkisins í umræddu máli miðuðust við, sbr. t.d. áðurnefndan dóm Hæstaréttar frá 18. október 2007 í máli nr. 47/2007 (Fljótshverfi). Því

er ljóst að hæðarlínur eru ekki í eðli sínu eignarréttarleg mörk heldur er það háð mati hverju sinni hvort hálend svæði séu háð beinum eignarrétti eða ekki.

Eins og áður kom fram getur þurft að ákvarða mörk eignarlands að álitum, m.a. út frá staðháttum, ef fyrir liggur að um er að ræða jörð en landamerkjabréf og aðrar merkjalýsingar skortir. Ekki er útilokað að hæðarlínur geti í einhverjum tilvikum þótt eðlileg mörk við þær aðstæður. Ef um er að ræða tilvik þar sem tiltölulega mjó fjöll eða víðáttulítið fjalllendi skilur á milli eignarlanda jarða í dölum og fjörðum, líkt og víða er raunin í Ísafjarðarsýslum, liggur þó að mati óbyggðanefndar beinna við að ganga út frá því að merki jarða nái saman efst á fjöllum og á vatnaskilum, enda eru merkin þá glögg af náttúrunnar hendi.

[14.2.3.8] Landamerkjalýsingar og staðhættir í Ísafjarðarsýslum

Líkt og áður hefur verið vikið að eru staðhættir meðal þeirra atriða sem horfa þarf til við túlkun merkjalýsinga. Jafnframt hefur verið greint frá dæmum um hvernig munur á staðháttum hefur stutt við ólíkar niðurstöður óbyggðanefndar um hversu langt til fjalla landamerki jarða hafi talist ná.

Andstæður í landslagi eru einkennandi fyrir Ísafjarðarsýslur og þar eru há og tiltölulega mjó fjöll eða víðáttulítið fjalllendi iðulega á mörkum eignarlanda jarða í dölum og fjörðum. Fjöllin fela í sér glögg landamerki af náttúrunnar hendi og fjarlægðir frá bæjarstæðum upp á efstu hluta fjalla eru oftast litlar. Hér á eftir verður fjallað um einkenni merkjalýsinga á svæðinu og áritanir um samþykki landamerkjabréfa.

Almenn athugun óbyggðanefndar á landamerkjabréfum jarða í Ísafjarðarsýslum þar sem staðhættir eru af fyrrgreindu tagi leiðir í ljós að orðalag merkjalýsinga er iðulega með þeim hætti að merkjum milli jarða er lýst frá tilteknum stað á láglendi *til fjalls,* í *fjallsbrún* eða í tiltekið örnefni í fjalli, sé merkjum á annað borð lýst til fjalla, en ekki er gerð grein fyrir því hvernig merki liggi milli efstu kennileita sem vísað er til. Oft geyma landamerkjabréf tvær lýsingar af þessu tagi, þ.e. á merkjum tiltekinnar jarðar gagnvart jörðunum beggja vegna en einnig lýsa sum landamerkjabréf merkjum milli tveggja jarða án þess að gerð sé grein fyrir merkjum þeirra að öðru leyti. Sem dæmi um slíkt má nefna ýmis landamerkjabréf jarða í Jökulfjörðum og á Hornströndum þar sem merkjum milli tveggja jarða er gjarnan lýst með vísan til ákveðins kennileitis, oft við sjó.[245]

Að mati óbyggðanefndar má jafnan telja ljóst að ætlunin hafi ekki verið að gera merkjum viðkomandi jarða tæmandi skil eða takmarka beinan eignarrétt jarðanna við land neðan efstu kennileita sem nefnd eru. Þá eru óglöggar merkjalýsingar til fjalla ekki endilega til marks um að jarðirnar hafi ekki talist ná þangað, enda fjöllin glögg skil af náttúrunnar hendi. Í þessu sambandi má nefna að í 2. gr. eldri landamerkjalaga, nr.

[245] Hér má sem dæmi nefna bréf um landamerki milli Álfsstaða í Hrafnfirði og Kvía í Lónafirði, dags. 24. júní 1889, sjá kafla 5.3 í úrskurði í máli nr. 8/2021.

5/1882, voru fjöll nefnd sem dæmi um „glögg landamerki, er náttúran hefur sett“, í tengslum við þá skyldu sem lögð var á að setja merki þar sem þau væru ekki glögg af náttúrunnar hendi. Að því gættu að fjöllin mynda glögg náttúruleg merki er að mati nefndarinnar ekki hægt að leggja almennt til grundvallar að jarðirnar afmarkist í slíkum tilvikum af línum sem dregnar eru í beina stefnu milli efstu punkta í merkjalýsingum eða eftir atvikum um klettabrúnir eða önnur skil í landslagi sem íslenska ríkið vísar til sem fjallsbrúna í málatilbúnaði sínum, né heldur af hæðarlínum. Þá eru jafnframt dæmi þess að merkjum jarða sé lýst um önnur glögg merki af náttúrunnar hendi, svo sem tiltekna á. Telja má að viðkomandi kennileiti í fjalli, árfarvegur eða lína sem dregin var til fjalls, hafi þótt skýr og hentug viðmiðun en að mati nefndarinnar má telja líklegt að litið hafi verið svo á að línan lægi áfram efst upp á fjall eða að vatnaskilum. Í sumum tilfellum eru efstu kennileiti í merkjalýsingum jafnvel niðri við sjó og þá er augljóst að heildarmerkjum er ekki lýst. Þegar landamerkjabréfin eru skoðuð í samhengi við þá staðhætti sem að framan er lýst, þar sem tiltölulega mjó fjöll eða víðáttulítið fjalllendi skilur að jarðir og fjarlægðir eru litlar á milli bæjarstæða og efstu hluta fjalla, telur óbyggðanefnd í ljósi framangreindrar umfjöllunar alla jafna hægt að leggja til grundvallar að jarðir nái saman á fjöllum, nema annað mæli því sérstaklega í mót.

Í landamerkjabréfum jarða í Ísafjarðarsýslum er merkjum samkvæmt framansögðu sjaldan lýst berum orðum í hæsta punkt fjalls eða að vatnaskilum en þó má finna landamerkjabréf á svæðinu þar sem sú er raunin. Til að mynda er merkjum Karlsstaða við Arnarfjörð m.a. lýst „eftir því sem vötnum hallar til Karlsstaðalanda“ í landamerkjabréfi jarðarinnar. Ekki er að sjá að landamerkjabréf sem lýsa merkjum berum orðum til vatnaskila eigi endilega önnur einkenni sameiginleg. Flest þeirra eru reyndar gerð í gildistíð yngri landamerkjalaga, nr. 41/1919, en það er ekki algilt. Þá finnast jafnframt dæmi um að merkjum milli jarða sé lýst að hreppamörkum en í landamerkjabréfum Hvilftar og Eyrar í Önundarfirði frá 1921 er merkjum milli jarðanna lýst „til fjalls að hreppatakmörkum“. Hreppamörk milli Suðureyrarhrepps og Mosvallahrepps voru eftir endilöngum fjallgarðinum milli Súgandafjarðar og Önundarfjarðar og því á þeim stað þar sem eigendur jarða beggja vegna fjallgarðsins telja þær ná saman.

Ekki liggur fyrir hvers vegna merkjum er lýst nánar til fjalla í fyrrgreindum landamerkjabréfum en almennt gerist á svæðinu en að mati óbyggðanefndar er ólíklegt að merki jarðanna og beinn eignarréttur eigenda þeirra hafi í reynd náð lengra til fjalls en merki aðliggjandi jarða í sama dal eða firði og jarða hinum megin fjallsins. Í þessu samhengi skal bent á að meðal atriða sem geta haft áhrif á úrlausn þjóðlendumála er eignarréttarleg staða aðliggjandi svæða, sbr. t.d. dóma Hæstaréttar frá 21. október 2004 í máli nr. 48/2004, að því er varðar efstu jarðir í Biskupstungum, 16. maí 2007 í máli nr. 448/2006, að því er varðar Stórhöfða í Mýrdal, og 13. október 2021 í máli nr. 41/2020, að því er varðar Þóreyjartungur í Borgarfirði. Það skyti skökku við ef komist yrði að mismunandi niðurstöðu um eignarréttarlega stöðu sambærilegra aðliggjandi landsvæða án þess að annað og meira en óljós merkjalýsing annars svæðisins styddi

slíka ályktun. Telja verður hið sama eiga við um landsvæði þar sem merkjalýsingu skortir, sbr. umfjöllun í kafla 7.2.3.3, og að því verði að horfa til eignarréttarlegrar stöðu aðliggjandi svæða auk staðhátta við mat á eignarréttarlegri stöðu.

Líkt og áður hefur komið fram hafa landamerkjabréf jarða almennt mikið vægi við sönnun um eignarland. Í lögum um landamerki, nr. 5/1882, var kveðið á um almenna skyldu eigenda og umráðamanna jarða til að skrásetja nákvæma lýsingu á landamerkjum jarða sinna. Svo framarlega sem eigendur aðliggjandi jarða og rétthafar ítaka væru sammála um efni landamerkjabréfsins skyldu þeir árita samþykki sitt á bréfið. Af áritunum um samþykki landamerkjabréfa vegna aðliggjandi jarða má stundum sjá vísbendingar um hvort sátt eða ágreiningur hafi verið uppi um merki milli jarðanna við gerð bréfanna og það hverjir árita tiltekið landamerkjabréf getur gefið til kynna hvaða jarðir hafa talist aðliggjandi. Ekki verður litið fram hjá því að svo virðist sem landamerkjabréf jarða í Ísafjarðarsýslum hafi alla jafna ekki verið árituð vegna jarða sem liggja hinum megin fjalla en ekki er endilega hægt að draga almennar ályktanir af því. Almenn könnun óbyggðanefndar á landamerkjabréfum á svæði 10C, í Barðastrandarsýslum, leiddi t.d. á sínum tíma í ljós að landamerkjabréf jarða þar eru almennt aðeins árituð um samþykki vegna jarða sem eru aðliggjandi á láglendi, þ.e. í sama firði, sbr. úrskurð óbyggðanefndar í máli nr. 2/2020 (Austurhluti fyrrum Barðastrandarhrepps). Við mat á merkjum tiltekinnar jarðar þar þótti ekki hafa sérstaka þýðingu að landamerkjabréf jarða í aðliggjandi fjörðum væru almennt ekki árituð um samþykki vegna jarðarinnar. Almenn könnun óbyggðanefndar á landamerkjabréfum í Ísafjarðarsýslum leiðir hið sama í ljós, þ.e. að þau séu almennt aðeins árituð um samþykki vegna jarða sem eru aðliggjandi á láglendi eða í sama dal. Því verður ekki talið hafa sérstaka þýðingu að landamerkjabréf jarða í Ísafjarðarsýslum séu ekki árituð vegna jarða hinum megin fjalla, enda virðist það hafa verið venjan á Vestfjörðum, og raunar víðar um landið, þegar staðhættir eru með fyrrgreindum hætti.

[14.2.3.9] Ályktanir og niðurstöður

Eins og að framan greinir er sú venja útbreidd víða um land að eignarlönd nái saman efst á fjöllum eða á vatnaskilum, sérstaklega þar sem staðhættir eru þannig að fremur mjó fjöll eða víðáttulítið fjalllendi skilur á milli dala og fjarða. Sú er almennt raunin í landshlutum þar sem óbyggðanefnd hefur lokið málsmeðferð, þ.e. á langstærstum hluta landsins.[246] Þá hefur réttarframkvæmd ótvírætt leitt í ljós að hálend svæði geta eftir atvikum verið eignarlönd, þótt þau séu lítið eða jafnvel ekkert gróin og þótt nytjar af þeim séu litlar eða jafnvel engar. Séu merkjalýsingar landamerkjabréfa og annarra heimilda um merki óljósar eru þær jafnan túlkaðar með hliðsjón af atriðum á borð við staðhætti, gróðurfar og fjarlægð frá byggð. Minni kröfur en ella hafa verið gerðar til skýrleika merkjalýsinga ef merki teljast glögg frá náttúrunnar hendi. Þá eru þess dæmi

[246] Ísafjarðarsýslur eru það fimmtánda af sextán svæðum á meginlandinu sem óbyggðanefnd úrskurðar um en fyrri svæðin fjórtán ná yfir 91% af meginlandinu.

að dregin hafi verið ályktun um merki út frá staðháttum, eftir atvikum með hliðsjón af landamerkjum nærliggjandi jarða, ef landamerkjabréf og aðrar skriflegar heimildir um merki skortir, eða ef ljóst þykir að heildarmerkjum jarðar sé ekki lýst í landamerkjabréfi. Í tilvikum þar sem ekki er fyrir að fara víðáttumiklu fjalllendi eða heiðarlöndum telur óbyggðanefnd, líkt og áður segir, alla jafna hægt að leggja til grundvallar að jarðir nái saman á fjöllum, nema annað mæli því sérstaklega í mót.

Að framan voru niðurstöður óbyggðanefndar í málum nr. 3–4/2004 og 2–3/2005 annars vegar og í máli nr. 1/2018 hins vegar bornar saman og greint frá því að munur á staðháttum hafi meðal annars stutt við ólíkar niðurstöður. Almennt má að mati óbyggðanefndar segja um þau tilvik í Ísafjarðarsýslum þar sem deilt er um efstu hluta fjalla að þau eru mun líkari framangreindum tilvikum Esju og Smjörfjalla heldur en tilviki svæðisins sunnan og austan Snæfellsjökuls að því leyti að fjalllendi milli jarða er ekki víðfeðmt í samanburði við stærð óumdeildra eignarlanda jarðanna neðan þeirra fjallsbrúna sem íslenska ríkið miðar kröfur sínar við. Skoðun landamerkjabréfa og annarra heimilda um merki jarða í Ísafjarðarsýslum leiðir þó í ljós að þar er algengara en í tilvikum Esju og Smjörfjalla að merkjalýsingar til fjalla séu óljósar eða að merkjum sé yfirhöfuð ekki lýst til fjalla. Aftur á móti eru fjarlægðir frá bæjarstæðum upp á efstu hluta fjallanna í flestum tilvikum litlar og fjöllin mynda skýr náttúruleg skil. Að teknu tilliti til alls þess sem hér hefur verið rakið er því að mati óbyggðanefndar í flestum tilvikum þar sem deilt er um efstu hluta fjalla í Ísafjarðarsýslum rétt að leggja til grundvallar að land jarða nái saman á fjöllum og því séu ekki þjóðlendur þar. Á þetta við um flest ágreiningssvæði sem fjallað er um í málum nr. 1–4/2021 og hluta þeirra svæða sem fjallað er um í málum nr. 5/2021 og 7–8/2021, þ.e. svæði þar sem fremur mjó fjöll eða víðáttulítið fjalllendi skilur á milli dala og fjarða. Þessi almennu sjónarmið eiga aftur á móti síður við í tilvikum þar sem staðhættir eru öðruvísi og deilt er um víðáttumeiri hálendissvæði. Við úrlausn um einstök ágreiningssvæði hér á eftir verður vísað til þessarar almennu umfjöllunar eftir því sem við getur átt hverju sinni.

[…]

15. VIÐAUKI 9: ÚR ÚRSKURÐUM Í MÁLUM NR. 1–5/2023

15.1. Almenn álitaefni um stjórnskipulegt gildi 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998[247]

Gagnaðilar íslenska ríkisins í málum nr. 1–5/2023 byggja á því að málsmeðferð á grundvelli 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 brjóti gegn 2. gr. stjórnarskrárinnar um þrískiptingu ríkisvalds og 72. gr. stjórnarskrárinnar um friðhelgi eignarréttar. Á þessum grundvelli er þess krafist að óbyggðanefnd vísi kröfum ríkisins um þjóðlendur frá nefndinni. Þar sem flestir gagnaðilar íslenska ríkisins í málum nr. 1–5/2023 byggja á sjónarmiðum af þessu tagi þykir rétt að taka þau til almennrar umfjöllunar.

Með 4. gr. laga nr. 34/2020 um breytingu á lögum nr. 58/1998 bættist ný 7. mgr. 10. gr. við síðarnefndu lögin. Samkvæmt 1. málsl. hennar er óbyggðanefnd heimilt að taka til meðferðar svæði, þ.e. landshluta, sem áður hafa sætt meðferð hennar, ef hún hefur í úrskurði gert athugasemd við kröfugerð ráðherra. Í athugasemdum við frumvarp það sem varð að lögum nr. 34/2020 kemur fram að við útfærslu ákvæða sem heimila óbyggðanefnd að fjalla aftur um landshluta þar sem málsmeðferð er lokið hafi verið gætt að ákvæðum stjórnarskrár og mannréttindasáttmála Evrópu um réttláta málsmeðferð og vernd eignarréttar. Samkvæmt því liggur fyrir mat löggjafans um að 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga samræmist stjórnarskrá að þessu leyti.

Í því sambandi er þess einnig að gæta að skv. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga fer um málsmeðferð á grundvelli ákvæðisins eftir málsmeðferðarreglum þjóðlendulaga. Mál sem rekin eru á þessum grundvelli fá því sömu málsmeðferð og önnur mál sem óbyggðanefnd hefur haft til úrlausnar. Sú málsmeðferð hefur verið talin standast ákvæði stjórnarskrárinnar og mannréttindasáttmála Evrópu, líkt og fjallað hefur verið um í fjölda dóma Hæstaréttar[248] og jafnframt í ákvörðun Mannréttindadómstóls Evrópu í máli Þorláks Arnar Bergssonar o.fl. gegn Íslandi, nr. 46461/06. Í síðastnefnda málinu gat Mannréttindadómstóll Evrópu þess m.a. — til stuðnings því að málsmeðferðin bryti ekki gegn ákvæðum mannréttindasáttmála Evrópu — að í þjóðlendulögum væri því ekki fyrirfram lýst yfir, eða gefið í skyn, að íslenska ríkið nyti eignarréttar sem skert gæti eignarréttindi einkaaðila og jafnframt að með lögunum væri ekki verið að færa land í einkaeign í hendur ríkisins. Hið sama á við um málsmeðferð skv. 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. laganna. Með ákvæðinu er því ekki lýst yfir eða gefið í skyn að íslenska ríkið njóti eignarréttar sem skert geti eignarréttindi einkaaðila og ætlunin er eftir sem áður ekki sú að land í einkaeign færist í hendur ríkisins. Þvert á móti er óbyggðanefnd falið að leysa úr eignarréttarlegri stöðu þeirra landsvæða sem til umfjöllunar eru með sama hætti og í öðrum málum sem nefndin hefur haft til meðferðar. Við meðferð málanna hafa gagnaðilar íslenska ríkisins öll sömu tækifæri til að koma sjónarmiðum sínum á

[247] Kafli 7.2.3 í úrskurðum í málum nr. 1–5/2023, dags. 17. október 2024.

[248] Í þessu sambandi vísast m.a. til fyrsta dóms Hæstaréttar í þjóðlendumáli frá 21. október 2004 í máli nr. 48/2004 ((Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum), þar sem nokkuð ítarlega er fjallað um atriði af þessu tagi.

framfæri og í öðrum málum fyrir óbyggðanefnd. Að mati nefndarinnar er því ekki tilefni til að telja að málsmeðferð á grundvelli 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga brjóti gegn ákvæðum stjórnarskrár eða mannréttindasáttmála Evrópu um friðhelgi eignarréttar.

Athugasemdir gagnaðila ríkisins sem varða 2. gr. stjórnarskrárinnar byggjast á því að öll kröfusvæði ríkisins í málum nr. 1–5/2023 eru aðliggjandi svæðum sem óbyggðanefnd hefur úrskurðað þjóðlendur og dómstólar hafa í flestum tilvikum tekið afstöðu til þeirra. Í öllum þeim tilvikum þar sem dómstólar hafa tekið afstöðu til úrskurða óbyggðanefndar um svæði aðliggjandi kröfusvæðum ríkisins í málum nr. 1–5/2023 voru niðurstöður óbyggðanefndar um þjóðlendur staðfestar.[249] Byggt er á því af hálfu gagnaðila ríkisins að í niðurstöðum dómstóla um að staðfesta úrskurði óbyggðanefndar um þjóðlendumörk hafi jafnframt falist bindandi úrlausn um að landsvæði utan þjóðlendumarka samkvæmt úrskurðunum væru eignarlönd. Með því að heimila nefndinni nú að taka svæði til meðferðar sem liggja að umræddum þjóðlendumörkum sé farið á svig við 2. gr. stjórnarskrárinnar þar sem dómstólar hafi þegar tekið afstöðu til eignarréttarlegrar stöðu meirihluta þeirra landsvæða sem til meðferðar eru í málum nr. 1–5/2023.

Í þessu sambandi er til þess að líta að sakarefni þeirra dómsmála sem rekin hafa verið á grundvelli 19. gr. laga nr. 58/1998 um gildi viðkomandi úrskurða óbyggðanefndar hefur í öllum tilvikum einskorðast við afmörkun og eignarréttarlega stöðu þeirra landsvæða sem óbyggðanefnd úrskurðaði þjóðlendur. Kröfugerð gagnaðila ríkisins í öllum málunum var á þá leið að felld yrðu úr gildi ákvæði í úrskurðum nefndarinnar um að land innan tiltekinna marka væri þjóðlenda. Í sumum tilvikum var þess einnig krafist að viðurkennt væri að innan sömu marka væri enga þjóðlendu að finna eða að viðurkennt væri að land innan sömu marka væri eignarland. Í öllum málunum var íslenska ríkið sýknað af kröfum gagnaðila þess. Með því voru staðfestar niðurstöður óbyggðanefndar um að umrædd landsvæði væru þjóðlendur. Eignarréttarleg staða aðliggjandi landsvæða var hins vegar ekki til umfjöllunar í dómunum og þar með ekki hluti af sakarefni þeirra, enda var engin afstaða tekin til þeirra í úrskurðum óbyggðanefndar. Skv. 1. mgr. 116. gr. laga um meðferð einkamála, nr. 91/1991, er dómur bindandi um úrslit sakarefnis milli aðila og þeirra sem koma að lögum í þeirra stað, um þær kröfur

[249] Um er að ræða dóma Hæstaréttar 10. febrúar 2011 í máli nr. 299/2010 (Valþjófsstaður), 22. mars 2010 í máli nr. 409/2009 (Skriðuklaustur), 7. október 2010 í máli nr. 517/2009 (Grímólfsártunga), 28. nóvember 2013 í máli nr. 546/2012 (Eyvindarstaðaheiði og Hraunin), 18. september 2014 í máli nr. 24/2014 (Vaskárdalur), 20. október 2016 í máli nr. 59/2016 (Torfufell, Hólsgerði og Úlfá); dóma Landsréttar 20. október 2020 í máli nr. 184/2019 (Auðkúluheiði) og 4. nóvember 2022 í máli nr. 515/2021 (Fjalllendi Hraunhrepps); dóm Héraðsdóms Austurlands frá 5. mars 2010 í máli nr. E-345/2007 (suðurhluti Kverkártungu), dóma Héraðsdóms Norðurlands eystra frá 14. október 2013 í máli nr. E-75/2010 (Almenningur) og frá 15. október 2013 í máli nr. E-74/2010 (Bakkasel, syðri hluti), og dóm Héraðsdóms Norðurlands vestra frá 31. desember 2018 í máli nr. E-24/2015 (Skrapatunguafrétt). Í tilviki tveggja svæða sem nú eru til meðferðar liggja ekki fyrir dómsúrlausnir um úrskurði óbyggðanefndar um aðliggjandi landsvæði. Það eru Kornsártungur í máli nr. 2/2023 og svæði sunnan og austan Drangajökuls í máli nr. 4/2023.

sem eru dæmdar þar að efni til. Með öðrum orðum eru bindandi réttaráhrif dóms, *res judicata* áhrif, bundin við það sakarefni sem leyst er úr í viðkomandi dómi á grundvelli þeirra efniskrafna sem gerðar eru. Þeir dómar sem hér eru til umfjöllunar eru samkvæmt framansögðu bindandi um það álitaefni hvort þau landsvæði sem þá voru til umfjöllunar og eru aðliggjandi kröfusvæðum ríkisins í málum nr. 1–5/2023 séu þjóðlendur en ekki um eignarréttarlega stöðu kröfusvæðanna sem nú eru til meðferðar eða annarra landsvæða utan þeirra þjóðlendna sem voru til umfjöllunar í dómsmálunum. Umræddir dómar standa þannig ekki í vegi fyrir því að óbyggðanefnd fjalli um eignarréttarlega stöðu kröfusvæða ríkisins í málum nr. 1–5/2023. Að sama skapi er ekki fallist á að með 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 sé nefndinni ætlað að ganga inn á svið dómstóla og að með því sé brotið gegn 2. gr. stjórnarskrárinnar.

Í öllu falli er ljóst að óbyggðanefnd, sem er stjórnvald og handhafi framkvæmdarvalds, hefur almennt ekki heimild til að víkja lögum eða einstökum lagaákvæðum sem henni er falið að vinna eftir til hliðar á þeim grundvelli að þau samræmist ekki stjórnarskrá. Ef nefndin gerði það stigi hún inn á svið dómstóla í andstöðu við 2. gr. stjórnarskrárinnar, enda er slíkt almennt aðeins á forræði dómstóla. Aðeins hefur verið talið að játa verði stjórnvöldum heimild til að láta hjá líða að beita lögum ef tiltekið lagaákvæði er bersýnilega í andstöðu við stjórnarskrá eða skýrt dómafordæmi liggur fyrir um það, en jafnframt að gera verði afar ríkar kröfur til þess að ósamræmi laga við stjórnarskrá sé bersýnilegt og slík niðurstaða sé hvorki háð vafa né flókinni lagatúlkun, sbr. dóm Hæstaréttar 25. október 2023 í máli nr. 9/2023. Að mati óbyggðanefndar eru slíkar aðstæður ekki uppi í máli þessu. Telji gagnaðilar íslenska ríkisins að vafi sé uppi um stjórnskipulegt gildi 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga, sem meðferð mála nr. 1–5/2023 byggist á, geta þeir látið á það reyna fyrir dómstólum að fengnum úrskurði óbyggðanefndar, að gættum skilyrðum réttarfarslaga. Í því sambandi er bent á að sá sem ekki vill una úrskurði óbyggðanefndar skal höfða einkamál innan sex mánaða frá útgáfudegi þess Lögbirtingablaðs sem útdráttur úr úrskurði er birtur í, sbr. 1. mgr. 19. gr. þjóðlendulaga, og heimilt er að veita aðila gjafsókn í slíkum einkamálum, sbr. 2. mgr. sömu greinar.

Að öllu framangreindu virtu er ekki fallist á að vísa máli þessu frá eða hafna kröfum ríkisins á þeim grundvelli að 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 brjóti gegn ákvæðum stjórnarskrár eða mannréttindasáttmála Evrópu. Málsástæður sem varða réttmætar væntingar vegna fyrri athafna ríkisins verða teknar til skoðunar í kafla 7.2.5.[250]

[250] Sjá kafla 15.3 hér á eftir.

15.2. Almenn álitaefni um lagagrundvöll málsmeðferðar skv. 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998[251]

Gagnaðilar íslenska ríkisins í málum nr. 1–5/2023 byggja í mörgum tilvikum á því að athugasemdir óbyggðanefndar við kröfugerð ráðherra í fyrri úrskurðum nefndarinnar, sem liggja til grundvallar meðferð mála nr. 1–5/2023, geti ekki talist vera *athugasemdir* í skilningi 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga. Á þessum grundvelli er þess krafist að óbyggðanefnd vísi kröfum ríkisins um þjóðlendur frá nefndinni. Þar sem margir gagnaðilar íslenska ríkisins í málum nr. 1–5/2023 byggja á sjónarmiðum af þessu tagi þykir rétt að taka þau til almennrar umfjöllunar.

Líkt og áður segir var 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 bætt við lögin með 4. gr. laga nr. 34/2020. Skv. 1. málsl. hennar er óbyggðanefnd heimilt að taka til meðferðar svæði, þ.e. landshluta, sem áður hafa sætt meðferð hennar, ef hún hefur í úrskurði gert athugasemd við kröfugerð ráðherra. Í athugasemdum við frumvarp það sem varð að lögum nr. 34/2020 segir að markmiðið með þessari heimild sé að stuðla að því að niðurstöður ráðist af efnislegu mati á fyrirliggjandi heimildum og öðrum atriðum sem geta haft áhrif á sönnunarmat, frekar en því að svæði hafi orðið útundan í upphaflegri kröfugerð ríkisins vegna mistaka eða vegna þess að þýðingarmikil gögn voru ekki komin fram þegar kröfum var lýst. Lagt sé til að slík heimild verði bundin svæðum þar sem óbyggðanefnd hafi í úrskurðum gert athugasemdir við kröfur ríkisins, en í nokkrum úrskurðum hafi óbyggðanefnd vakið máls á því að tiltekin svæði sem féllu utan við kröfur ríkisins kynnu einnig að vera utan eignarlanda. Nefndinni hafi ekki verið heimilt að rannsaka svæðin nánar vegna þess að ekki voru uppi kröfur frá ríkinu þar að lútandi. Því leiki enn vafi á um hvort þau séu háð beinum eignarrétti. Jafnframt segir í athugasemdum með frumvarpinu að til að ná því markmiði þjóðlendulaga að skera úr um mörk þjóðlendna og eignarlanda á landinu öllu sé mikilvægt að taka af öll tvímæli um að nefndinni sé heimilt að taka svæði af þessu tagi til meðferðar. Niðurstaða um hvort svæðin séu í reynd þjóðlendur eða eignarlönd ráðist sem endranær af mati á gögnum sem koma fram, innan marka kröfugerðar. Þá er tekið fram að ríkið geti ekki á grundvelli þessarar heimildar afmarkað kröfur sínar þannig að þær nái inn á land sem áður hefur sætt slíkum kröfum, enda væri þá um tvöfalda málsmeðferð að ræða sem vafi væri á að samræmdist 6. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994.

Enn fremur eru í athugasemdum við frumvarpið talin upp þau tilvik sem sögð eru uppfylla skilyrði 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga um að óbyggðanefnd hafi í úrskurði gert athugasemd við kröfugerð ráðherra, fram að framlagningu frumvarpsins sem varð að lögum nr. 34/2020. Þar segir að um sé að ræða úrskurði óbyggðanefndar í málum:

- nr. 1/2005 (Fljótsdalur og Jökuldalur austan Jökulsár á Jökuldal) hvað varðar annars vegar mörk Skriðuklausturs gagnvart afréttarsvæðunum Rana og Undir

[251] Kafli 7.2.4 í úrskurðum í málum nr. 1–5/2023, dags. 17. október 2024.

Fellum og hins vegar mörk Valþjófsstaðar gagnvart svokölluðum Vesturöræfum,
- nr. 4/2005 (Svalbarðshreppur, Þórshafnarhreppur og Skeggjastaðahreppur) hvað varðar annars vegar nyrsta hluta Grímólfsártungu og hins vegar Kverkártungu,
- nr. 2/2008 (Eyjafjarðarsveit vestan Eyjafjarðarár) hvað varðar fjalllendi vestan Urðarvatna,
- nr. 3/2008 (Hörgárbyggð austan Öxnadalsár) að því er varðar merki Vaskárdals, Almennings og Bakkasels,
- nr. 5/2008 (Húnavatnshreppur austan Blöndu og Skagafjörður vestan Vestari-Jökulsár, ásamt Hofsjökli) hvað varðar annars vegar landsvæði norðan Eyvindarstaðaheiðar og hins vegar Hraunin svonefndu austan Eyvindarstaðaheiðar,
- nr. 1/2013 (Skagi) hvað varðar annars vegar austasta hluta Skálahnjúks og hins vegar mörk Skrapatunguafréttar,
- nr. 2/2013 (Húnavatnshreppur) hvað varðar annars vegar mörk milli Auðkúlu og Auðkúluheiðar og hins vegar hluta af svæðinu milli Kornsár og Kleppukvíslar, og
- nr. 1/2014 (landsvæði milli Hítarvatns og Fossdalsár) hvað varðar annars vegar norðausturmerki Svarfhóls og hins vegar svæði austan Hítardals.

Framsetning athugasemdanna í þessum úrskurðum er mismunandi en í öllum tilvikum er vakið máls á því að gögn málsins kunni að gefa til kynna óvissu um eignarréttarlega stöðu lands utan svæðis þar sem ríkið hafði gert þjóðlendukröfur en jafnframt tekið fram, oftast með vísan til dóma Hæstaréttar í málum nr. 367/2005 og 571/2006, að þar sem óbyggðanefnd sé bundin af kröfugerð aðila geti ekki komið til skoðunar í málinu hvort þar sé um að ræða eignarland eða þjóðlendu.

Ljóst þykir að fyrrgreind talning sé tæmandi miðað við þann tíma þegar frumvarp til laga nr. 34/2020 var lagt fram, þ.e. 1. nóvember 2019. Eftir þann tíma, 21. febrúar 2020, kvað nefndin upp úrskurð í máli nr. 1/2019 sem hefur að geyma sambærilega athugasemd að því er varðar svæði sunnan og austan Drangajökuls, þar sem nefndin vakti máls á því að vafi kynni að vera um eignarréttarlega stöðu þess svæðis. Að mati nefndarinnar verður ekki litið fram hjá framangreindri talningu við mat á því hvað teljist vera athugasemd við kröfugerð ráðherra í skilningi 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 heldur beri að túlka ákvæðið með hliðsjón af henni. Af athugasemdum við frumvarpið er að mati nefndarinnar skýrt að vilji löggjafans var að ákvæðið yrði túlkað með þeim hætti. Þá verður einnig að túlka ákvæðið með hliðsjón af því markmiði þjóðlendulaga að skera úr um mörk þjóðlendna og eignarlanda á landinu öllu og því markmiði með lögfestingu 7. mgr. 10. gr. laganna að niðurstöður ráðist af efnislegu mati á fyrirliggjandi heimildum og öðrum atriðum sem geta haft áhrif á sönnunarmat.

Líkt og segir í bréfi óbyggðanefndar til fjármála- og efnahagsráðherra frá 11. ágúst 2022, er mat nefndarinnar, að teknu tilliti til athugasemda með frumvarpi er varð að lögum nr. 34/2020, að fullnægt sé skilyrðum 7. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 til að taka til meðferðar þau sautján landsvæði sem eru til umfjöllunar í málum nr. 1–5/2023.

Að þessu gættu er ekki fallist á að vísa kröfum íslenska ríkisins frá óbyggðanefnd á þeim grundvelli að athugasemdir óbyggðanefndar við kröfugerð ráðherra í fyrri úrskurðum nefndarinnar, sem liggja til grundvallar málsmeðferð í málum nr. 1–5/2023, geti ekki talist vera athugasemdir í skilningi 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga.

15.3. Almenn álitaefni um réttmætar væntingar vegna fyrri athafna ríkisins[252]

Gagnaðilar íslenska ríkisins í málum nr. 1–5/2023 byggja á því að kröfugerð ríkisins í málunum sé ósamrýmanleg kröfugerð ríkisins í eldri málum fyrir óbyggðanefnd. Með því að lýsa ekki kröfum til viðkomandi landsvæða í eldri málum hafi ríkið skapað rétt-mætar væntingar til þess að landsvæði sem ekki voru úrskurðuð þjóðlendur á þeim tíma væru eignarlönd. Þar sem flestir gagnaðilar íslenska ríkisins í málum nr. 1–5/2023 byggja á sjónarmiðum af þessu tagi þykir rétt að taka þau til almennrar umfjöllunar. Til stuðnings þessari málsástæðu vísa gagnaðilar ríkisins til dóma Hæstaréttar 10. október 2013 í máli nr. 617/2012 (landsvæði sunnan Ölfusafréttar) og 28. september 2017 í máli nr. 94/2017 (Hvassafellsdalur). Þessir dómar verða teknir til nánari skoðunar í þessu samhengi og einnig dómur Hæstaréttar 11. maí 2006 í máli nr. 496/2005 (Skaftafell II),[253] auk tveggja úrskurða óbyggðanefndar.

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 496/2005 (Skaftafell II) var um að ræða landsvæði á Skeiðarársandi sem var innan lýstra merkja samkvæmt landamerkjabréfi Skaftafells II en Hæstiréttur taldi þó að eldri heimildir styddu ekki að það hefði verið numið til eignar og þannig orðið hluti jarðarinnar. Aftur á móti taldi rétturinn að með tilteknum gerðum í tengslum við áform um stofnun þjóðgarðs í Skaftafelli hefðu menntamálaráðherra og Náttúruverndarráð „ítrekað í orði og verki lagt til grundvallar í lögskiptum við þá, sem núverandi eigendur Skaftafells II leiða rétt sinn frá, að landið á Skeiðarársandi, sem hér er deilt um, sé eignarland þeirra“. Dómkröfur ríkisins um að svæðið væri þjóðlenda væru þessu alls ósamrýmanlegar. Þau lögskipti sem þar um ræðir fólust m.a. í því að menntamálaráðherra undirritaði árið 1966 afsal fyrir hönd ríkisins sem kaupanda að landinu, þar sem vísað var til framangreinds landamerkjabréfs Skaftafells II, og Náttúruverndarráð gaf út yfirlýsingu árið 1987 um að ágreiningssvæðið utan þjóðgarðsins væri í eigu lögbýlisins.

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 617/2012 (landsvæði sunnan Ölfusafréttar) var sú staða uppi að íslenska ríkið var meðal þeirra sem seldu hluta ágreiningssvæðisins til Orku-

252 Kafli 7.2.5 í úrskurðum í málum nr. 1–5/2023, dags. 17. október 2024.

253 Sjá einnig umfjöllun um þessa dóma í kafla 11.3 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar* og í úrskurði óbyggðanefndar 15. ágúst 2019 í máli nr. 4/2018 (Fjalllendið milli Elliða og Lágafells auk Baulárvalla).

veitu Reykjavíkur 1999 og við kaupin var gengið út frá því að svæðið væri innan merkja jarða og háð beinum eignarrétti á þeim grundvelli. Jafnframt var þar gengið út frá því að hið sama ætti við um svæði sem Orkuveitan keypti af eigendum nærliggjandi jarða. Réð þetta atriði úrslitum um þá niðurstöðu réttarins að svæðið væri eignarland en ekki þjóðlenda, þrátt fyrir að rétturinn teldi eldri heimildir mæla gegn þeirri lýsingu landamerkjabréfa umræddra jarða að svæðið væri innan merkja þeirra. Talið var að ríkið hefði með þeim gerðum sem um ræddi viðurkennt í lögskiptum sínum við Orkuveituna að svæðið sem deila hennar við ríkið laut að væri háð beinum eignarrétti. Krafa ríkisins um mörk þjóðlendu var talin alls ósamrýmanleg þessu.

Um þessa tvo dóma segir í kafla 11.3 í *Almennum niðurstöðum óbyggðanefndar*:

> Það vekur athygli að í báðum þeim dómum Hæstaréttar sem hér um ræðir, þ.e. annars vegar um landsvæði sunnan Ölfusafréttar og hins vegar um landsvæði á Skeiðarársandi, ráða fyrri lögskipti handhafa ríkisvalds við eigendur viðkomandi jarða úrslitum um að umrædd landsvæði eru talin innan þeirra, jafnvel þótt viðkomandi handhafar ríkisvalds hafi ekki verið bærir að lögum til að afsala landinu eða breyta eignarréttarlegri stöðu þess. Þau lögskipti sem um ræðir vegna landsvæðisins sunnan Ölfusafréttar áttu sér stað eftir gildistöku þjóðlendulaga og það var landbúnaðarráðherra sem undirritaði umrætt afsal fyrir hönd ríkisins. Framangreind lögskipti menntamálaráðherra og Náttúruverndarráðs við eigendur Skaftafells áttu sér aftur á móti stað fyrir gildistöku þjóðlendulaga. Af forsendum Hæstaréttar má ráða að rétturinn líti svo á að fyrir þann tíma hafi umrætt landsvæði á Skeiðarársandi verið eigendalaust en orðið undirorpið beinum eignarrétti vegna téðra lögskipta þrátt fyrir að þágildandi réttarreglur hafi ekki haft að geyma heimildir til handa menntamálaráðherra eða Náttúruverndarráði til að stofna til beins eignarréttar á eigendalausum svæðum.
> Umræddir dómar Hæstaréttar kunna að leiða til breytts sönnunarmats óbyggðanefndar í tilvikum þar sem athafnir handhafa ríkisvalds í lögskiptum við hagsmunaaðila benda til að litið hafi verið svo á að viðkomandi ágreiningssvæði sé háð beinum eignarrétti. Í slíkum tilvikum þarf að meta sérstaklega hvort þau lögskipti hafi áhrif á niðurstöðu um eignarréttarlega stöðu svæðisins.

Eftir að þetta var ritað féll einn dómur til viðbótar í Hæstarétti þar sem reyndi á sambærilegt álitaefni, þ.e. áðurnefndur dómur Hæstaréttar í máli nr. 94/2017 (Hvassafellsdalur). Þar réðu fyrri lögskipti eiganda Hvassafells við íslenska ríkið úrslitum um þá niðurstöðu að Hvassafellsdalur væri eignarland, þrátt fyrir að rétturinn teldi að fyrirliggjandi heimildir styddu „á engan hátt að land á svæðinu, sem málið varðar, hafi með námi orðið háð beinum eignarrétti“, heldur hnigju þær þvert á móti eindregið að því „að eigendur Hvassafells hafi notið óbeinna eignarréttinda yfir landinu, sem falist hafi í hefðbundnum notum til upprekstrar búfjár og öðru því sem afréttir hafa í aldanna rás almennt verið hafðir til“. Þau lögskipti sem um ræðir fólu í sér að landbúnaðarráðherra samþykkti landskipti á því landi sem deilt var um í málinu og töku þess úr landbúnaðarnotum á þeim grundvelli að um land jarðar væri að ræða. Í forsendum fyrir niðurstöðu dómsins segir:

> Eðli máls samkvæmt var ekki unnt að ræða á þennan hátt um landsvæðið Hvassafellsdal sem spildu innan jarðarinnar Hvassafells, skiptingu þeirrar spildu út úr landi jarðarinnar og skráningu svæðisins sem nýrrar jarðar, svo og að samþykkja að það fengi þá stöðu að lögum, nema á þeim grundvelli að landið á svæðinu væri háð beinum eignarrétti. Krafa fjármálaráðherra, sem barst óbyggðanefnd 14. mars 2008 um mörk

> þjóðlendu og eignarlanda, var að því er varðar Hvassafellsdal alls ósamrýmanleg framangreindri afstöðu landbúnaðarráðherra, hliðsetts handhafa framkvæmdarvalds stefnda. Er því óhjákvæmilegt að taka til greina kröfu áfrýjanda um að felld verði úr gildi ákvæði í úrskurði óbyggðanefndar í máli nr. 2/2008 um að landsvæðið Hvassafellsdalur sé þjóðlenda, sbr. meðal annars dóma Hæstaréttar 11. maí 2006 í máli nr. 496/2005 og 10. október 2013 í máli nr. 617/2012.

Á sambærilegt álitaefni reyndi einnig í úrskurði óbyggðanefndar 3. maí 2018 í máli nr. 3/2016 (Hörðudalshreppur og Miðdalahreppur vestan Miðár), að því er varðar Sauðafellsselland. Þar lá fyrir samningur um fjölnytjaskógrækt, staðfestur af landbúnaðarráðuneytinu fyrir hönd landbúnaðarráðherra, þar sem ótvírætt virtist gert ráð fyrir að svæðið sem samningurinn tók til og var innan ágreiningssvæðis málsins væri hluti af viðkomandi lögbýli og háð beinum eignarrétti. Óbyggðanefnd taldi að krafa fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um að sama svæði væri þjóðlenda væri ósamrýmanleg framangreindri afstöðu landbúnaðarráðherra, hliðsetts handhafa framkvæmdarvalds, sem girti jafnframt fyrir að unnt væri að fallast á kröfuna, a.m.k. að því er þann hluta ágreiningssvæðisins varðaði.

Einnig má nefna úrskurð óbyggðanefndar 15. ágúst 2019 í máli nr. 4/2018 (Fjalllendið milli Elliða og Lágafells auk Baulárvalla). Þar lá m.a. fyrir að skrifstofustjóri í landbúnaðarráðuneytinu hafði, fyrir hönd ráðherra, undirritað tvær yfirlýsingar 1964 um landamerki tiltekinna jarða sunnan Baulárvallavatns. Þá lá einnig fyrir afsal frá 1992, undirritað af landbúnaðarráðherra, vegna einnar jarðarinnar, þar sem vísað var um landamerki jarðarinnar til annarrar af landamerkjayfirlýsingunum frá 1964. Um þetta segir í úrskurði óbyggðanefndar:

> Landbúnaðarráðherra og starfsmenn ráðuneytisins voru ekki til þess bærir að breyta eignarréttarlegri stöðu hins umdeilda svæðis með því að undirrita umræddar tvær yfirlýsingar um landamerki 1964 og afsala 1992 stærra svæði en áður tilheyrði Ytra-Lágafelli, sbr. þá meginreglu eignarréttar að eigandi fasteignar getur ekki afsalað víðtækari eignarréttindum en hann sjálfur er sannanlega kominn að. Þrátt fyrir það verður að telja að með þessum gerðum hafi íslenska ríkið viðurkennt gagnvart Ársæli Jóhannessyni, sem keypti Ytra-Lágafell 1992, að sameiginleg landamerki Ytra-Lágafells og Hofsstaða væru þau sem greinir í yfirlýsingunni frá 1964. Jafnframt mátti ríkinu vera ljóst að eigendur Hofsstaða og Elliða gætu lagt traust sitt á að í þessu fælist að ríkið viðurkenndi þau landamerki sem lýst er í yfirlýsingunum tveimur frá 1964 sem báðar eru undirritaðar af skrifstofustjóra í landbúnaðarráðuneytinu. Breytir engu um þetta þótt sýslumannsembættið hafi þinglýst skjölunum með athugasemdum um að embættið hefði ekki borið landamerkjalýsingarnar saman við eldri heimildarskjöl um svæðin. Krafa ríkisins um þjóðlendu innan þeirra merkja sem lýst er í umræddum yfirlýsingum er þessu ósamrýmanleg, sbr. áðurnefnda dóma Hæstaréttar í málum nr. 496/2005, 617/2012 og 94/2017, og er henni því hafnað.

Hér hefur verið rakin réttarframkvæmd um áhrif fyrri athafna ríkisins á þjóðlendumál fyrir óbyggðanefnd og dómstólum. Í þeim tilvikum sem slíkt hefur haft áhrif á niðurstöður þjóðlendumála hafa tilteknar *athafnir* ríkisins verið taldar hafa skapað væntingar hjá landeigendum og verið ósamrýmanlegar síðari þjóðlendukröfum, en kröfunum hefur verið hafnað á þeim grundvelli. Allar þær athafnir ríkisins sem í áðurnefndum dómum voru taldar ósamrýmanlegar þjóðlendukröfum ríkisins eiga það sam-

eiginlegt að hafa varðað tiltekin afmörkuð landsvæði og beinst að eigendum tiltekinna jarða. Umræddar athafnir ríkisins fólu þannig í sér viðurkenningu á því að afmörkuð landsvæði væru hlutar tiltekinna jarða og eignarlönd viðkomandi landeigenda á þeim grundvelli. Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 496/2005 (Skaftafell II) var til umfjöllunar land á Skeiðarársandi sem menntamálaráðherra hafði afsalað fyrir hönd ríkisins árið 1966 þar sem um landamerki var vísað til landamerkjabréfs Skaftafells II, sem tók til ágreiningssvæðis málsins, auk þess sem fyrir lá yfirlýsing Náttúruverndarráðs frá 1987 um að ágreiningssvæðið væri í eigu lögbýlisins. Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 617/2012 (landsvæði sunnan Ölfusafréttar) var um það að ræða að íslenska ríkið hafði verið meðal seljenda hluta ágreiningssvæðis málsins til Orkuveitu Reykjavíkur árið 1999 þar sem gengið var út frá því að svæðið væri innan merkja tiltekinna jarða. Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 94/2017 (Hvassafellsdalur) var til umfjöllunar land þar sem landbúnaðarráðherra hafði samþykkt landskipti og töku þess úr landbúnaðarnotum á þeim grundvelli að um land tiltekinnar jarðar væri að ræða. Það sama á við um úrskurði óbyggðanefndar sem hér hafa verið nefndir.

Aðgerðaleysi ríkisins hefur á hinn bóginn almennt ekki verið talið nægja til að skapa slíkar væntingar. Sem dæmi má nefna að aðgerðaleysi eða tómlæti ríkisins — t.d. þegar látið hefur verið hjá líða að gera athugasemdir eða aðhafast vegna skráningar á eignarhaldi lands á grundvelli eignarheimilda eins og landamerkjabréfa eða þinglýsingabóka — hefur ekki haft sérstaka þýðingu í dómaframkvæmd, sbr. t.d. dóma Hæstaréttar 21. október 2004 í málum nr. 47/2004 (Afréttur norðan vatna) og nr. 48/2004 (Framafréttur og efstu jarðir í Biskupstungum). Slíkt aðgerðaleysi ríkisins hefur ekki verið talið nægja til þess að skapa réttmætar væntingar um beinan eignarrétt ef fullnægjandi heimildir skortir um eignarhaldið. Athugasemdalaus þinglýsing landamerkjabréfs eða annarrar eignarheimildar hefur þannig ekki verið talin leiða til réttmætra væntinga eigenda jarðar um að beinn eignarréttur hafi með því unnist að landi sem ekki átti undir jörðina áður, sbr. t.d. dóm Hæstaréttar 27. september 2012 í máli nr. 350/2011 (Hofsafréttur).

Af framangreindri dómaframkvæmd verður ráðið að til þess að athafnir ríkisins geti skapað eiganda jarðar réttmætar væntingar um að landsvæði sé eignarland hans verði þær athafnir að lágmarki að fela í sér viðurkenningu á því að það tiltekna landsvæði sé hluti þeirrar jarðar. Í slíkum tilvikum virðast réttmætar væntingar geta haft sjálfstæða þýðingu að lögum og umfram þá vernd sem meintur rétthafi gæti reist á hefðbundnum heimildum að landsrétti. Í ljósi þeirrar þýðingarmiklu meginreglu eignaréttar að sá sem kallar til eignarréttinda yfir fasteign verði að færa fram fullnægjandi heimildir fyrir rétti sínum ber að varast að túlka áðurnefnda dóma um sjálfstæða þýðingu réttmætra væntinga rúmt, enda verður beiting slíkra sjónarmiða að teljast undantekning frá fyrrgreindri meginreglu.

Þá hefur einnig þýðingu í þessu sambandi að þegar íslenska ríkið lýsti kröfum í öndverðu á hverju svæði, innan lögbundins kröfulýsingarfrests, lágu ekki öll gögn um svæðið fyrir. Undir rekstri hvers máls komu fram ýmsar heimildir og upplýsingar sem

ekki voru fyrir hendi þegar ríkið lýsti kröfum á svæðunum. Íslenska ríkinu var hins vegar ekki, fyrir gildistöku laga nr. 34/2020, heimilt að aðlaga kröfugerð sína að nýjum heimildum og upplýsingum ef í því fólst að aukið væri við kröfugerð ríkisins. Í athugasemdum við frumvarp til laga nr. 34/2020 segir um þetta atriði:

> Samkvæmt dómum Hæstaréttar í þjóðlendumálum, einkum dómi frá 16. maí 2007 í máli nr. 571/2006 (Rangárvallaafréttur), er óbyggðanefnd bundin af kröfugerð aðila við úrlausn mála og getur því ekki úrskurðað um þjóðlendur á öðrum svæðum en þeim sem kröfur ríkisins ná til. Kröfum ríkisins er lýst á því stigi málsmeðferðar þegar gagnaöflun vegna viðkomandi svæðis er einungis lokið að hluta, enda er leit í sumum heimildaflokkum það seinleg að ógerlegt væri að koma henni við án þess að takmarka hana við þau svæði sem þjóðlendukröfur varða nema ætla mun lengri tíma til verksins en hingað til hefur tíðkast. Við gagnaöflun sem á sér stað eftir að kröfum ríkisins er lýst geta komið fram skjöl sem breyta forsendum kröfugerðar og benda í sumum tilvikum til þess að þjóðlendukröfur ríkisins hefðu átt að taka til stærra svæðis eða fleiri svæða. Að óbreyttum lögum eru verulegar skorður reistar við aukningu krafna ríkisins eftir að upphaflegar kröfur hafa hlotið kynningu skv. 2. mgr. 10. gr. og 12. gr. laganna, sbr. t.d. úrskurð óbyggðanefndar í máli nr. 3/2008 (Hörgárbyggð austan Öxnadalsár) og dóma Héraðsdóms Norðurlands eystra frá 11. október 2013 í máli nr. 71/2010 (Vaskárdalur), frá 14. sama mánaðar í máli nr. 75/2010 (Almenningur í Öxnadal) og frá 15. sama mánaðar í máli nr. 74/2010 (syðri hluti Bakkasels). Þar var því hafnað að kröfur ríkisins sem komu fram eftir tiltekið tímamark yrðu teknar til meðferðar og dómarnir standa allir óraskaðir af Hæstarétti. Þessi réttarstaða getur leitt til þess að svæði sem ættu að teljast til þjóðlendna samkvæmt almennum sönnunarreglum verði ekki úrskurðuð þjóðlendur vegna þess hvernig kröfum ríkisins var upphaflega hagað.

Að mati nefndarinnar þarf að hafa þessa réttarstöðu í huga við mat á því hvort réttmætar væntingar kunni eftir atvikum að hafa skapast á grundvelli upphaflegrar kröfugerðar ríkisins sem tók til landsvæða aðliggjandi þeim svæðum sem eru til umfjöllunar í málum nr. 1–5/2023.

Samkvæmt öllu framansögðu er ekki unnt að fallast á að almennar athafnir ríkisins, eins og þær að lýsa ekki kröfum til landsvæða í þjóðlendumálum fyrir óbyggðanefnd, geti verið til þess fallnar að skapa landeigendum réttmætar væntingar um að slík landsvæði séu eignarlönd þeirra. Hafa verður hugfast að í kröfugerð ríkisins fyrir óbyggðanefnd felst almennt ekki afstaða til þess að afmörkuð landsvæði utan þjóðlendukröfusvæða ríkisins séu eignarlönd tiltekinna jarða. Það er enda ekki hlutverk óbyggðanefndar að skera úr um mörk milli eignarlanda og slíkt er því ekki til umfjöllunar í málum fyrir nefndinni eða eftirfarandi dómsmálum í þjóðlendumálum.

Því er ekki fallist á að það eitt að ríkið hafi ekki lýst kröfum til þeirra landsvæða sem eru til umfjöllunar í málum nr. 1–5/2023 í eldri málum fyrir óbyggðanefnd hafi skapað landeigendum réttmætar væntingar til þess að umrædd landsvæði væru eignarlönd þeirra og að hafna beri kröfum ríkisins á þeim grundvelli.

Þrátt fyrir það kunna að vera fyrir hendi tilvik þar sem fyrir liggja athafnir ríkisins sem ganga lengra en það eitt að ríkið hafi ekki lýst kröfum til viðkomandi landsvæða fyrir óbyggðanefnd. Slík tilvik verður að skoða sérstaklega út frá þeim sjónarmiðum sem fram koma í framangreindri dómaframkvæmd. Fjallað verður um slík tilvik eftir

því sem málatilbúnaður aðila og rannsókn óbyggðanefndar gefur tilefni til í tengslum við umfjöllun um eignarréttarlega stöðu hvers ágreiningssvæðis fyrir sig í kafla 7.4.

Sjónarmið um ósamrýmanleika fyrri athafna ríkisins og kröfugerðar ríkisins í þjóðlendumálum hafa einnig tengsl við sjónarmið um réttmætar væntingar í skilningi 1. gr. viðauka nr. 1 við mannréttindasáttmála Evrópu, eins og þau hafa verið túlkuð af Mannréttindadómstól Evrópu. Dómstóllinn hefur byggt á því að réttmætar væntingar einstaklinga eða lögaðila til að njóta tiltekinna eigna heyri undir vernd eignarréttarákvæðis mannréttindasáttmála Evrópu. Í ákvörðun Mannréttindadómstóls Evrópu í máli Þorláks Arnar Bergssonar o.fl. gegn Íslandi, nr. 46461/06, reyndi á gildi þjóðlendulaga, nr. 58/1998, og túlkun Hæstaréttar á þeim í dómi réttarins frá 11. maí 2006 í máli nr. 345/2005 (Breiðármörk og Fjall). Kærendur byggðu m.a. á að þeir hefðu haft réttmætar væntingar til þess að þeir ættu beinan eignarrétt að hinu umþrætta landsvæði, m.a. þar sem íslenska ríkið hefði viðurkennt landamerkjabréf jarða þeirra, sem þeir byggðu rétt sinn á, og aldrei dregið þau í efa fyrr en þjóðlendukröfur voru gerðar árið 2000.

Í ákvörðun Mannréttindadómstóls Evrópu kemur fram að þegar eign er í eðli sínu krafa megi líta svo á að sá sem telji til hennar hafi réttmætar væntingar ef nægilegur grundvöllur er fyrir henni í landslögum, t.d. ef föst dómaframkvæmd innanlands staðfestir að eignin sé til. Hins vegar sé ekki hægt að líta svo á að réttmætar væntingar séu fyrir hendi þegar deilur standi um réttan skilning á landslögum og dómstólar innanlands hafna röksemdum kæranda. Dómstóllinn taldi að beiting Hæstaréttar á reglum eignaréttar í tilviki kærenda hefði verið í samræmi við eigin fordæmi réttarins og að þess væru engin merki að þar hefði gætt geðþótta eða að niðurstaðan hefði verið andstæð þeim reglum landslaga sem við áttu. Að því virtu féllst dómstóllinn ekki á að kærendur hefðu átt eignarrétt sem væri nægilega fastur í sessi til að réttmætar væntingar gætu tengst honum. Því var talið að krafa þeirra til eignarréttar að hinu umdeilda landi hefði ekki verið eign í skilningi 1. gr. viðauka nr. 1 við mannréttindasáttmála Evrópu.

Í þessu sambandi má einnig nefna dóm Mannréttindadómstóls Evrópu í máli Kopecký gegn Slóvakíu, nr. 44912/98. Þar fjallaði dómstóllinn m.a. um að gera þyrfti greinarmun á væntingum sem byggðust aðallega á voninni einni, sem nytu ekki verndar ákvæðisins, hversu skiljanleg sem sú von kynni að vera, og réttmætum væntingum, sem þyrftu að eiga sterkari rætur í öðru, svo sem settum lögum eða dómafordæmum.[254] Þar kom einnig fram að ekki væri unnt að fallast á að réttmætar væntingar væru fyrir hendi þegar ágreiningur væri um túlkun og beitingu landslaga og málatilbúnaði kæranda væri hafnað af innlendum dómstólum.[255]

---

[254] Sjá 49. mgr. í dómnum: „There was a difference […] between a mere hope of restitution, however understandable that hope may be, and a "legitimate expectation", which must be of a nature more concrete than a mere hope and be based on a legal provision or a legal act such as a judicial decision."

[255] Sjá 50. mgr. í dómnum: „Similarly, no legitimate expectation can be said to arise where there is a dispute as to the correct interpretation and application of domestic law and the applicant's submissions are subsequently rejected by the national courts."

Af framangreindu, og annarri dómaframkvæmd Mannréttindadómstóls Evrópu,[256] verður ráðið að við mat á því hvort um réttmætar væntingar í framangreindum skilningi sé að ræða skipti einkum máli hvort nægilegur grundvöllur sé fyrir þeim í landslögum, t.d. samkvæmt fyrirliggjandi dómaframkvæmd. Væntingar sem ekki eiga sér nægilega traustan grundvöll í landslögum eða dómaframkvæmd njóta þannig ekki verndar eignarréttarákvæðis mannréttindasáttmála Evrópu. Í þessu sambandi er einnig rétt að taka fram að eignarréttarákvæði stjórnarskrárinnar og mannréttindasáttmála Evrópu vernda ekki rétt manna til að öðlast eignir.[257]

Hér að framan hefur innlend dómaframkvæmd um áhrif fyrri athafna ríkisins á þjóðlendumál verið tekin til skoðunar og komist að þeirri niðurstöðu að til þess að athafnir ríkisins geti skapað eiganda jarðar réttmætar væntingar um að landsvæði sé eignarland hans verði þær athafnir að lágmarki að fela í sér viðurkenningu á því að það tiltekna landsvæði sé hluti þeirrar jarðar. Telja verður að það sé fyrst og fremst í slíkum tilvikum sem landeigendur geta talist hafa réttmætar væntingar til beins eignarréttar að tilteknum landsvæðum í skilningi 1. gr. viðauka nr. 1 við mannréttindasáttmála Evrópu, enda eiga slíkar væntingar sér stoð í fyrirliggjandi dómaframkvæmd.

[256] Sjá t.d. dóma Mannréttindadómstóls Evrópu í málum Gratzinger og Gratzingerova gegn Tékklandi, nr. 39794/98, Anheuser-Busch Inc. gegn Portúgal, nr. 73049/01, og Béláné Nagy gegn Ungverjalandi, nr. 53080/13.

[257] Sjá t.d. dóm Hæstaréttar 25. október 2023 í máli nr. 9/2023 og dóm Mannréttindadómstóls Evrópu í máli Stummer gegn Austurríki, nr. 37452/02.

16. VIÐAUKI 10: ÚR ÚRSKURÐUM Á SVÆÐI 11

16.1. Dómafordæmi í þjóðlendumálum[258]

Í úrskurðum óbyggðanefndar á hverju svæði hefur jafnan verið gerð grein fyrir þeim dómum Hæstaréttar eða Landsréttar sem hafa fallið frá uppkvaðningu úrskurða á næsta svæði á undan. Úrskurðir í málum sem voru til meðferðar á grundvelli 1. málsl. 7. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga voru kveðnir upp 17. október 2024. Hæstiréttur hefur ekki kveðið upp neina dóma í þjóðlendumálum síðan þá. Því liggja sem áður fyrir samtals 69 dómar Hæstaréttar í málum sem varða ágreining um eignarréttarlega stöðu lands samkvæmt þjóðlendulögum, nr. 58/1998.

Frá því að framangreindir úrskurðir voru kveðnir upp hefur á hinn bóginn orðið ljóst að fjórir dómar Landsréttar í þjóðlendumálum sem kveðnir voru upp 7. júní 2024 munu ekki koma til kasta Hæstaréttar og eru því endanlegir, sbr. ákvarðanir Hæstaréttar 24. október 2024 nr. 2024-96, 2024-97, 2024-98 og 2024-99 þar sem beiðnum um áfrýjunarleyfi til Hæstaréttar var í öllum tilvikum hafnað. Um er að ræða dóma Landsréttar 7. júní 2024 í málum nr. 430/2022 (Hamraendar), 431/2022 (Stóru-Hnausar), 432/2022 (Miðvellir) og 433/2022 (Hellnar). Hins vegar liggur enn ekki fyrir hvort dómar Landsréttar 10. október 2024 í málum nr. 40/2023 (Stóra-Vatnshornsmúli) og 41/2023 (Jörfaafréttur), sem vörðuðu úrskurð óbyggðanefndar 3. maí 2018 í máli nr. 2/2016 (Haukadalshreppur og Miðdalahreppur austan Miðár), komi til kasta Hæstaréttar og því verður ekki fjallað nánar um þá hér að sinni.

Framangreindir dómar Landsréttar í málum nr. 430–433/2022, sem fyrir liggur að eru endanlegir, vörðuðu allir úrskurð óbyggðanefndar frá 15. ágúst 2019 í máli nr. 1/2018 (Snæfellsjökull og landsvæði sunnan og austan hans) um að landsvæði sunnan og austan Snæfellsjökuls væri þjóðlenda. Í öllum málunum, sem höfðuð voru af eigendum fjögurra jarða sem töldu til réttinda á umræddu svæði, staðfesti Landsréttur niðurstöður óbyggðanefndar.

Meginágreiningsefnið í öllum málunum laut að túlkun á lýsingum í landamerkjabréfum viðkomandi jarða á merkjum þeirra til fjalla. Eigendur jarðanna byggðu á því að merki þeirra næðu upp á vatnaskil milli norðurs og suðurs á Snæfellsnesi, á Snæfellsjökli og austan hans, en íslenska ríkið byggði á því að draga ætti beinar línur á milli efstu merkjapunkta samkvæmt landamerkjabréfunum. Í úrskurði óbyggðanefndar var við túlkun landamerkjabréfanna m.a. litið til staðhátta og samanburðarskýringar á landamerkjabréfum jarða vestan og austan við ágreiningssvæði málsins. Efstu merkjapunktar til fjalla samkvæmt landamerkjabréfum jarðanna sem deilt var um voru tiltekin örnefni sem eru talsvert langt frá jöklinum og vatnaskilunum sem landeigendur byggðu á að miða bæri við. Mat nefndarinnar var að gögn málsins styddu ekki að merki jarðanna næðu lengra til fjalls en að umræddum örnefnum og þar sem merkjum milli efstu merkjapunkta væri ekki lýst væri eðlilegast, að teknu tilliti til staðhátta, að draga beinar

[258] Kafli 7.2.2 í úrskurðum í málum nr. 1–4/2022 (svæði 11), dags. 5. nóvember 2024.

línur þar á milli, m.a. með vísan til dóms Hæstaréttar frá 18. október 2007 í máli nr. 79/2007 (Mörtunga, Prestsbakki og Prestsbakkakot). Í því sambandi var m.a. horft til þess að rannsókn nefndarinnar leiddi í ljós að í landamerkjabréfum jarða vestan ágreiningssvæðisins væri merkjum almennt lýst berum orðum í Snæfellsjökul eða örnefni við jökulrönd og í landamerkjabréfum austan svæðisins væri merkjum almennt lýst berum orðum í vatnaskil. Það var ekki gert í landamerkjabréfum jarðanna sem deilt var um og því var orðalag þeirra talið mæla gegn því að merki jarðanna næðu að jöklinum eða vatnaskilum. Þá var jafnframt litið til þess að línur sem dregnar væru beint á milli efstu merkjapunkta í landamerkjabréfum jarðanna væru á eða nærri frambrún fjallanna sem risu nokkuð skarpt upp frá láglendi þeirra, en þar fyrir ofan tæki við aflíðandi land upp að vatnaskilum og jöklinum. Staðhættir voru því taldir mæla með afmörkun íslenska ríkisins á landi jarðanna.

Í öllum framangreindum dómum Landsréttar var, að virtum gögnum málanna, fallist á framangreindar röksemdir og niðurstöður óbyggðanefndar um túlkun á afmörkun jarðanna sem deilt var um.

Gagnaðilar ríkisins í öllum málunum byggðu einnig á því að íslenska ríkið hefði með fyrri athöfnum sínum í tengslum við ríkisjörðina Arnarstapa, sem liggur að ágreiningssvæði málanna, skapað öðrum landeigendum á svæðinu réttmætar væntingar um eignarréttarlega stöðu svæðisins. Í úrskurði óbyggðanefndar var því hafnað með vísan til þess að þær athafnir sem vísað væri til, m.a. útleiga lóðar innan ágreiningssvæðisins til námurekstrar árið 1936, beindust ekki að öðrum landeigendum og væru því ekki til þess fallnar að skapa öðrum réttmætar væntingar um eignarréttarlega stöðu svæðisins. Í dómi Landsréttar í máli nr. 430/2022 var fallist á þá niðurstöðu nefndarinnar með svofelldum rökstuðningi:

> Þá hafa áfrýjendur vísað til þess að stefndi hafi um árabil farið með ríkisjörðina Arnarstapa eins og væri hún undirorpin eignarrétti ríkisins upp að vatnaskilum á því svæði sem það telji nú þjóðlendu. Þannig hafi umboðsmaður þjóðjarða í Arnarstapa- og Skógarstrandarumboði leigt út lóð til námurekstrar á Arnarstapa árið 1936 en leigusamningurinn var staðfestur fyrir hönd atvinnu- og samgöngumálaráðherra. Vikurnámur voru á jökulhálsinum suðaustan við Snæfellsjökul en námuvinnsla mun hafa lagst þar af um miðjan sjöunda áratug síðustu aldar. Einnig liggur fyrir minnisblað Ríkiseigna 25. febrúar 2019 þar sem kemur fram að Arnarstapaland hafi verið í eigu stjórnvalda frá árinu 1556. Landamerkjalýsingar jarðarinnar frá 1887 á austur- og vesturmerkjum nái frá sjó og upp í fjallshlíðar en lýsi ekki hvernig mörkum sé háttað þar fyrir ofan. Segir í minnisblaðinu að litið sé svo á að landamerkjalínur jarðarinnar nái upp í jökulrætur. Í dómaframkvæmd Hæstaréttar hefur verið litið svo á að tilteknar athafnir ríkisins geti skapað ákveðnar væntingar hjá aðilum og haft þýðingu við úrlausn á eignarréttarlegri stöðu viðkomandi lands, sbr. dóma réttarins 11. maí 2006 í máli nr. 496/2005, 10. október 2013 í máli nr. 617/2012 og 28. september 2017 í málum nr. 93/2017 og 94/2017. Hér háttar á hinn bóginn svo til að þessar athafnir og yfirlýsingar íslenska ríkisins, sem eru tiltölulega nýtilkomnar, samrýmast ekki eldri heimildum og lutu auk þess einvörðungu að jörðinni Arnarstapa en beindust ekki að aðliggjandi jörðum. Verður því ekki fallist á það með áfrýjendum að þær hafi verið til þess fallnar að skapa öðrum landeigendum réttmætar væntingar um eignarréttarlega stöðu ágreiningssvæðisins.

Sama eða sambærilegan rökstuðning um þetta atriði er að finna í hinum dómum Landsréttar sem hér eru til umfjöllunar. Í dómunum var staðfest túlkun óbyggðanefndar á dómaframkvæmd um áhrif fyrri athafna ríkisins á eignarréttarlega stöðu lands sem deilt er um á grundvelli þjóðlendulaga. Af þeim verður ráðið að svo til álita geti komi hvort tilteknar athafnir ríkisins hafi skapað landeigendum réttmætar væntingar um eignarréttarlega stöðu lands, þannig að þýðingu hafi við úrlausn þjóðlendumála, þá verði þær að hafa beinst að öðrum en ríkinu sjálfu eða jörðum í eigu þess. Af þeim verður einnig ráðið að athafnir eða yfirlýsingar ríkisins sem beinast að tiltekinni jörð geti almennt ekki skapað eigendum annarra nærliggjandi jarða réttmætar væntingar um eignarréttarlega stöðu þeirra. Athafnir og yfirlýsingar ríkisins verði að hafa beinst að tiltekinni jörð og eigendum hennar svo að til álita komi hvort þær hafi skapað viðkomandi eigendum síkar væntingar.

VIÐAUKI II: MÁLSKOSTNAÐUR

Á fundi óbyggðanefndar 22. desember 2025 úrskurðuðu nefndarmenn í máli nr. 2/2025 málskostnað, sem hér segir, þeim sem voru gagnaðilar ríkisins fyrir breytingar á kröfugerð ríkisins á svæðinu sem til umfjöllunar er í máli nr. 2/2025, sem og þeim sem höfðu unnið að undirbúningi kröfulýsinga fyrir leiðréttingar og breytingar á kröfugerð ríkisins, sbr. kafla 7.4 í úrskurði málsins. Úrskurður um greiðslu málskostnaðar vegna hagsmunagæslu fyrir óbyggðanefnd er háður því að fram komi krafa þar að lútandi, sbr. 2. mgr. 17. gr. laga nr. 58/1998. Í þeim tilvikum þegar aðilar önnuðust mál sín sjálfir eða ólöglærðir fulltrúar fyrir þeirra hönd gætti óbyggðanefnd að leiðbeiningarskyldu sinni, sbr. 1. mgr. 7. gr. stjórnsýslulaga, nr. 37/1993, m.a. að því er varðar kröfur um málskostnað, en ekki voru gerðar málskostnaðarkröfur af hálfu allra aðila sem önnuðust mál sín sjálfir. Málskostnaður var úrskurðaður til málsaðila að því marki sem aðild og sundurliðun málskostnaðarreikninga gaf tilefni til. Málskostnaður þeirra sem enn voru aðilar að málunum við uppkvaðningu efnislegra úrskurða er birtur í úrskurðarorðum.

Vegna Arnars Þórs Stefánssonar lögmanns:

- Jónsnes ehf. vegna Jónsness í Helgafellssveit: 425.000 kr.

Vegna Atla Más Ingólfssonar lögmanns:

- Einar Örn Karelsson og Ragnhildur Einarsdóttir vegna Álftáróss á Mýrum: 850.000 kr.

Vegna Árna Ármanns Árnasonar lögmanns:

- Bjarni Pálsson vegna Brautarholts á Kjalarnesi: 750.000 kr.
- Seltjarnarnesbær vegna ýmissa jarða: 650.000 kr.

Vegna Ásgeirs Þórs Árnasonar lögmanns:

- Valgerður Valsdóttir vegna Þingeyra í Þingi: 325.000 kr.
- Valgerður Valsdóttir vegna Sigríðarstaða í Vesturhópi: 325.000 kr.

Vegna Ebbu Schram borgarlögmanns:

- Reykjavíkurborg vegna ýmissa jarða: 2.500.000 kr.

Vegna Eiríks Guðlaugssonar lögmanns:

- Þjóðkirkjan vegna Hrúteyjar í Hrútafirði: 300.000 kr.
- Þjóðkirkjan vegna Árness í Trékyllisvík: 350.000 kr.
- Þjóðkirkjan vegna Vatnsfjarðar við Ísafjarðardjúp: 325.000 kr.
- Þjóðkirkjan vegna Melrakkaeyjar í Eyrarsveit; Helgafellseyja, Vaðstakkseyjar og Þormóðseyjar í Helgafellssveit: 300.000 kr.
- Þjóðkirkjan vegna Staðarstaðar á Snæfellsnesi: 350.000 kr.
- Þjóðkirkjan vegna Borgar á Mýrum: 300.000 kr.
- Þjóðkirkjan vegna Reynivalla í Kjós: 325.000 kr.

Vegna Eiríks Gunnsteinssonar lögmanns:

- Gísli Karel Eggertsson, Kjartan Ágússson, Eggert Eggertsson, Kristín Gunnarsdóttir, Erla Reynisdóttir, Auður Baldursdóttir, Gretar Reynisson,

Kjartan Eggertsson, Rúnar Reynisson, Snorri Pétur Eggertsson, Pétur Gunnarsson, Sigurður Óli Gunnarsson, Björn Árni Ágústsson, Dóra Jónsdóttir og db. Hólmfríðar Gísladóttur vegna Fremri-Langeyjar í Skarðsstrandarhreppi: 850.000 kr.

Vegna Flosa H. Sigurðssonar lögmanns:

- Hafþór Rúnar Benediktsson, Sævar Ingi Benediktsson, Magda Kulinska og Anna Björk Þorgeirsdóttir Norðdahl vegna Eyja á Ströndum: 850.000 kr.

Vegna Friðbjörns Garðarssonar lögmanns:

- Ísak Pétur Lárusson og Ingunn Einarsdóttir vegna Broddanesss 1 á Ströndum; Einar Eysteinsson og Guðbrandur Einarsson vegna Broddaness 2 á Ströndum; Guðbjörn Jónsson vegna Broddaness 3 á Ströndum; Unnur Þorgrímsdóttir og Torfi Halldórsson vegna Broddaness 5 á Ströndum: 725.000 kr.
- Guðrún Sveinbjörnsdóttir, Haraldur Sveinbjörnsson, Gunnar Gaukur Magnússon, Halldóra Hrólfsdóttir, Sverrir Geir Gunnarsson, Halldór Árni Gunnarsson, Pétur Guðmundsson, Þórunn Hanna Gunnarsdóttir, Þóra Hrólfsdóttir, Hallvarður E Aspelund, Valdimar Steinþórsson og Nýja húsið Ófeigsfirði vegna Ófeigsfjarðar á Ströndum: 750.000 kr.
- Guðrún Anna Gunnarsdóttir, Sigríður Gunnarsdóttir, Ásdís Gunnarsdóttir og Svanhildur Guðmundsdóttir vegna Drangavíkur í Árneshreppi: 525.000 kr.
- Guðrún Anna Gunnarsdóttir, Sigríður Gunnarsdóttir og Ásdís Gunnarsdóttir vegna Skjaldabjarnarvíkur í Árneshreppi: 500.000 kr.
- Ásthildur Gunnarsdóttir, Halldís Gunnarsdóttir, Halldór Gunnarsson, Frímann Benediktsson og Kolbrún Benediktsdóttir vegna Bolungarvíkur á Ströndum: 700.000 kr.
- Katrín S. Alexíusdóttir vegna Æðeyjar í Ísafjarðardjúpi: 725.000 kr.
- Kirkjubólsfélagið, Kári Fanndal Guðbrandsson, db. Jóhanns Jóhannessonar, Snorri Jóhannesson og Kristjana G Jóhannesdóttir vegna Bæjar og Kirkjubóls á Bæjarnesi í Reykhólahreppi: 850.000 kr.
- Guðrún L Bergsveinsdóttir, Bergsveinn Jóhannesson, Elín Jóhannesdóttir, Jóhannes Jóhannesson og Flateyjarkirkja vegna Hvallátur á Breiðafirði: 750.000 kr.
- Flúðir ehf. vegna Hvammsvíkur í Hvalfirði: 750.000 kr.
- Garðabær vegna Garðatorfu á Álftanesi: 850.000 kr.
- Garðabær vegna Breiðabólstaða og Akrakots á Álftanesi: 700.000 kr.
- Garðabær vegna Hliðs á Álftanesi: 725.000 kr.

Vegna Guðbrands Jóhannessonar lögmanns:

- Hinni lár ehf. vegna Þursstaða á Mýrum: 500.000 kr.

Vegna Guðjóns Ármannssonar lögmanns:

- Býlið Látur ehf. vegna Láturs í Mjóafirði við Ísafjarðardjúp: 300.000 kr.
- Hvallátur ehf. vegna Hvallátur á Breiðafirði: 300.000 kr.

- Sacha-Friedrich Tueni vegna Svefneyja á Breiðafirði: 300.000 kr.
- Þórhallur Nikulásson, Unnar Valby Gunnarsson, db. Jónínu Ragnarsdóttur og Kristinn E. Nikulásson vegna Sviðna á Breiðafirði: 300.000 kr.
- Andrés Gísli Vigdísarson, Helga María Jóhannesdóttir, Hildigunnur Jóhannesdóttir og Egill Teitur Eysteinsson vegna Skáleyja á Breiðafirði: 300.000 kr.
- Vera Dögg Antonsdóttir og Axel Þórir Þórisson vegna Kleifastaða í Kollafirði í Reykhólahreppi: 300.000 kr.
- Sveinn Berg Hallgrímsson vegna Skálaness við Kollafjörð í Reykhólahreppi: 300.000 kr.
- Sigfríður Magnúsdóttir vegna Hlíðar á Reykjanesi: 300.000 kr.
- Ása Björg Stefánsdóttir og Þórður Magnús Jónsson vegna Árbæjar á Reykjanesi: 300.000 kr.
- Sigfríður Magnúsdóttir, Kristján Þór Ebenezersson og Rebekka Eiríksdóttir vegna Staðar II á Reykjanesi: 300.000 kr.
- Kári Sigurbjörn Lárusson og Kristín R. Sigurðardóttir vegna Tjaldaness í Saurbæ: 300.000 kr.
- Steingrímur Hjartarson vegna Foss á Skarðsströnd: 300.000 kr.
- Fannahjalli ehf. vegna Innri-Fagradals í Saurbæ: 300.000 kr.
- Búð ehf. vegna Tinda á Skarðsströnd: 300.000 kr.
- Búð ehf. vegna Hvalgrafa á Skarðsströnd: 300.000 kr.
- Pardusdýr ehf. vegna Dagverðarness á Skarðsströnd: 300.000 kr.
- Innri-Kóngsbakki ehf. vegna Innri-Kóngsbakka í Helgafellssveit: 300.000 kr.
- Brynjar Hildibrandsson og Hrefna Garðarsdóttir vegna Bjarnarhafnar í Helgafellssveit: 100.000 kr.
- Jón Páll Ásgeirsson og db. Jóhanns Ásgeirssonar vegna Akureyja í Helgafellssveit: 300.000 kr.
- Friðrik Jónsson, Helgi Björgvin Haraldsson, Lárus Franz Hallfreðsson, Hulda Mjöll Hallfreðsdóttir, Sigþór Unnsteinn Hallfreðsson, Erla Friðriksdóttir og Helga Hjördís Þorvarðardóttir vegna Þormóðseyjarkletts o.fl. í Helgafellssveit: 300.000 kr.
- Arnarbjarg ehf. vegna Hvalseyja á Mýrum: 300.000 kr.

Vegna Gunnars Atla Gunnarssonar lögmanns:

- Akraneskaupstaður vegna ýmissa jarða: 200.000 kr.
- Elísabet Tómasdóttir og Óskar Fannar Guðmundsson vegna Másstaða á Akranesi: 150.000 kr.
- Sveitarfélagið Vogar vegna Voga á Vatnsleysuströnd: 150.000 kr.

Vegna Gunnars Sv. Friðrikssonar lögmanns og Eyjólfs Ármannssonar:

- Aðalsteinn Einarsson og María Einarsdóttir vegna Svínaness í Múlasveit: 850.000 kr.

Vegna Gunnars Inga Jóhannssonar lögmanns:

- Guðrún Halldóra Björnsdóttir vegna Ketu á Skaga: 400.000 kr.
- ÁVM útgerð ehf., Guðmundur Grétar Bjarnason, Guðmundur R. Guðmundsson, Birgir Karl Guðmundsson, Sigurður Skagfjörð Ingimarsson, Margrét Ólöf Bjarnadóttir, Guðmundur Guðmundsson, Jóhann Bjarni Skúlason, Gunnar Jóhannsson og Guðrún Hupfeldt vegna Grímseyjar á Steingrímsfirði: 850.000 kr.
- Guðrún Kristjánsdóttir, Ævar Kjartansson, Uggi Ævarsson og Guðrún Alda Gísladóttir vegna Heinabergs á Skarðsströnd: 375.000 kr.
- Sumarliði R. Ísleifsson og Þóra Sigurðardóttir vegna Nýps á Skarðsströnd: 450.000 kr.
- Heiðardalur ehf. vegna Búðardals á Skarðsströnd: 500.000 kr.

Vegna Helga Jóhannessonar lögmanns:

- SH 157 ehf. vegna Arneyjar á Breiðafirði: 400.000 kr.
- Gunnlaugur Auðunn Árnason, Vilborg Anna Árnadóttir, Helgi Árnason, Halldór Árnason og Breiðasund ehf. vegna Bíldseyjar og Skjaldareyjar á Breiðafirði: 300.000 kr.

Vegna Hilmars Gunnarssonar lögmanns:

- Össubæli ehf. vegna Arnarbælis á Fellsströnd: 375.000 kr.

Vegna Ingvars Smára Birgissonar lögmanns:

- Regína Viggósdóttir, Bergþóra Huld Birgisdóttir, db. Skúla Thoroddsen, Dóra Kjartansdóttir Welding, Sigrún I Jónsdóttir, Tryggvi Viggósson, Marfríður Hrund Smáradóttir (db.), Ragna Karlsdóttir, Guðmundur Karlsson, Regína M Bragadóttir, db. Guðmundar Malmquist, Guðmundur Skúli Bragason, Jóhann Pétur Malmquist, db. Ástu Bjartar Thoroddsen, Smári Magnús Smárason, Jóhann Gunnar Scheving, Guðmundur Viggósson, Gunndóra Viggósdóttir, Ragnhildur Bragadóttir og Skúli Þór Smárason vegna Klakkeyja í Dalabyggð: 850.000 kr.
- db. Ásbjarnar Björnssonar vegna Grímseyjar og Úlfkelseyjar í Skarðstrandarhreppi: 700.000 kr.

Vegna Jóhannesar Karls Sveinssonar lögmanns:

- Vegna ýmissa jarða í Melasveit, þ.e.: Solveig K. Jónsdóttir, Védís Jónsdóttir, Salvör Jónsdóttir og Áslaug Jónsdóttir vegna Melaleitis; FEK ehf. vegna Mela og Áss; Belgsholt ehf. vegna Belgsholts; Jóhannes Karl Sveinsson og Kristjana Þ. Jónsdóttir vegna Hafnar: 700.000 kr.

Vegna Jóns Jónssonar lögmanns:

- Norðurþing vegna Kaldbaks við Skjálfanda: 375.000 kr.
- Víknajarðir sf. vegna Naustavíkur-Vargsness í Náttfaravíkum: 325.000 kr.
- Kjartan Sveinsson vegna Stapa á Vatnsnesi: 325.000 kr.
- Þorgrímur Daníelsson vegna Tannstaða í Hrútafirði: 325.000 kr.

- Máreik ehf. vegna Tannstaðabakka í Hrútafirði: 325.000 kr.
- Albert Jónsson vegna Eyjaness í Hrútafirði: 325.000 kr.
- Margrét Halldórsdóttir og Jóhann Halldórsson vegna Kollafjarðarness í Kollafirði á Ströndum: 275.000 kr.
- Kristján Magnússon, Elsa Stefánsdóttir og Sjöfn Ásbjörnsdóttir vegna Hellu á Selströnd: 250.000 kr.
- Gunnar Jóhannsson og Kristín Einarsdóttir vegna Reykjaness á Selströnd: 250.000 kr.
- Árneshreppur vegna Kolbeinsvíkur í Árneshreppi: 325.000 kr.
- Arnheiður Sigurðardóttir vegna Byrgisvíkur í Veiðileysufirði á Ströndum: 325.000 kr.
- Gísli Gunnar Marteinsson, Hulda Hrefna Marteinsdóttir og Örvar Már Marteinsson vegna Hreggstaða á Barðaströnd: 275.000 kr.
- Virka hf. og Helgi Þór Axelsson vegna Efri-Langeyjar í Skarðsstrandarhreppi: 375.000 kr.
- Kristín Sigurbjörg Traustadóttir vegna Syðra-Skógarness í Miklaholtshreppi: 325.000 kr.
- Hvalur hf. vegna Þyrils á Hvalfjarðarströnd: 275.000 kr.

Vegna Jóns Sveinssonar og Kristínar Aspar Jónsdóttur lögmanna:

- Vegna ýmissa jarða í Grunnafirði í Hvalfjarðarsveit, þ.e.: Helgi Bergþórsson vegna Eystra- og Vestra-Súluness; Bakkanes ehf. vegna Bakka; Jón Sveinsson vegna Akureyjar; Helga Rúna Þorleifsdóttir og Baldvin Björnsson vegna Skorholts; Guðfinna Indriðadóttir vegna Skipaness; Vilhjálmur Ólafsson vegna Læks; Bjarki Borgdal Magnússon og Gíslína Sigurðardóttir vegna Kjalardals; Sigríður G. Sigurlaugsdóttir og Ásmundur Guðmundsson vegna Arkarlæks; Jón Valgeir Viggósson, Valgerður Viggósdóttir og Anna María Idun Viggósdóttir vegna Bekansstaða; Margrét Magnúsdóttir og Marinó Þór Tryggvason vegna Hvítaness: 2.000.000 kr.
- Ólafur Þorsteinsson vegna Óss í Hvalfjarðarsveit: 1.250.000 kr.

Vegna Magnúsar Óskarssonar lögmanns:

- Jón Zimsen og Jóhanna Halldóra Sigurðardóttir vegna Innra-Leitis á Skógarströnd: 575.000 kr.
- Jóhanna Halldóra Sigurðardóttir vegna Valshamarseyja í Dalabyggð: 250.000 kr.
- Edda Lára Lúðvígsdóttir, Lárus Guðjón Lúðvígsson og Lúðvíg Lárusson vegna Breiðabólstaðar á Skógarströnd: 550.000 kr.
- Háskerðingur ehf vegna Dranga og Drangavíkur á Skógarströnd: 550.000 kr.
- Háskerðingur ehf. vegna Gjarðeyjar í Skógarstrandarhreppi: 650.000 kr.
- Jóhann Guðmundur Hálfdánarson og Vilhelmína Þ. Salbergsdóttir vegna Svelgsár í Helgafellssveit: 650.000 kr.

Vegna Ólafs Björnssonar lögmanns:

- Höfðaströnd ehf., Sandra Rún Grétarsdóttir, Andri Þór Grétarsson og Guðrún Þórðardóttir vegna Þórðarhöfða í Skagafirði: 250.000 kr.
- Kjartan Birgisson vegna Bakka í Viðvíkursveit: 500.000 kr.
- Knútur A. Óskarsson vegna Ósa í Vesturhópi: 50.000 kr.
- Guðmundur Jóhannesson vegna Eyjabakka á Vatnsnesi: 100.000 kr.
- Æðarvarp ehf. vegna Illugastaða á Vatnsnesi: 100.000 kr.
- Heiðar Þór Gunnarsson vegna Bæjar 1 og Sæmundur Gunnar Benónýsson vegna Bæjar 2 í Hrútafirði: 175.000 kr.
- Ólafur Gunnarsson, Lára Ingólfsdóttir og Gunnar Ó. Bjarnason vegna Drangavíkur í Árneshreppi: 250.000 kr.
- Fornasel ehf. vegna Dranga í Árneshreppi: 300.000 kr.
- Guðjón Ingólfsson vegna Skjaldabjarnarvíkur í Árneshreppi: 250.000 kr.
- Þröstur Jóhannesson, Erla Jóhannesdóttir, Reynir Ragnarsson, Steinunn Ragnarsdóttir, Ragnheiður I. Ragnarsdóttir, Elín Elísabet Ragnarsdóttir, Guðmundur Ketill Guðfinnsson og Hallgrímur Guðfinnsson vegna Reykjarfjarðar og Sæbóls á Ströndum: 275.000 kr.
- Ingibjörg Bára Júlíusdóttir og Lilja Hrönn Júlíusdóttir vegna Rekavíkur bak Höfn: 200.000 kr.
- Tölvík sf., Hafliði Halldórsson, Guðmundur Halldórsson, Leifur Halldórsson, Ámundi Halldórsson, Halla María Halldórsdóttir og Harpa Halldórsdóttir vegna Ögurs í Ögursveit: 100.000 kr.
- Félag land- og sumarbústaðaeigenda á Hvallátrum við Látrabjarg vegna Hvallátura í Víkum: 200.000 kr.
- Björg Guðrún Bjarnadóttir vegna Haga á Barðaströnd: 250.000 kr.
- Björg Guðrún Bjarnadóttir vegna Sauðeyja í Barðastrandarhreppi: 275.000 kr.
- Bjarni Össurarson Rafnar vegna Fossár með Hamri á Hjarðarnesi: 250.000 kr.
- Bjarni Svanur Kristjánsson og Valgerður Ingvadóttir vegna Auðshaugs og Auðna í Barðastrandarsýslu: 200.000 kr.
- Guðrún Bjarnadóttir, Guðlaugur Atlason og Bjarni Atlason vegna Deildarár á Skálmarnesi: 550.000 kr.
- Rósa Magnfríður S. Ívarsdóttir vegna Litlaness í Múlasveit: 300.000 kr.
- Bríet Böðvarsdóttir, Úlf H. Bergmann, Bolag ehf., Sigfús Jónsson og Jón G. Jónsson vegna Hergilseyjar á Breiðafirði: 650.000 kr.
- Smári V. Waage vegna Staðarhólseyja í Skarðsstrandarhreppi: 325.000 kr.
- Lilja Gunnarsdóttir, Halla Sigríður H. Steinólfsdóttir og Sesselja Steinólfsdóttir vegna Akureyja í Dalabyggð: 400.000 kr.
- Þórunn Hilmarsdóttir vegna Skarðs á Skarðsströnd, Rauðseyja og Rúfeyja: 400.000 kr.
- Þórarinn Sighvatsson vegna Hafnareyja í Skarðsstrandarhreppi: 275.000 kr.

- Jón Magnús Katarínusson, Hrafnhildur Björnsdóttir, Guðrún Magnúsdóttir, Guðríður Magnúsdóttir vegna Ballarár, Mela og Frakkaness á Skarðsströnd: 325.000 kr.
- Bogi Jónsson vegna Hrappseyjar á Breiðafirði: 250.000 kr.
- Þorvaldur Friðriksson, Ásthildur Magnúsdóttir og Þorsteinn J. Hannibalsson vegna Stóru-Tungueyja í Dalabyggð: 325.000 kr.
- Magnús Örn Tómasson vegna Keisbakka á Skógarströnd: 375.000 kr.
- Kristinn Sigvaldsson og Guðrún Jóhannesdóttir vegna Háls á Skógarströnd: 150.000 kr.
- Kapall ehf. vegna Straums á Skógarströnd: 100.000 kr.
- Ágúst Jónsson vegna Óss á Skógarströnd: 150.000 kr.
- Jófríður Jóhannsdóttir vegna Geitareyja í Skógarstrandarhreppi: 275.000 kr.
- db. Ástu Eggertsdóttur vegna Gvendareyja á Breiðafirði: 375.000 kr.
- Daoud Salman vegna Ólafseyjar í Skógarstrandarhreppi: 475.000 kr.
- Guðjón V. Hjaltalín vegna fasteignarinnar Ólafsey-lönd í Skógarstrandarhreppi: 375.000 kr.
- Bergur J. Hjaltalín vegna Brokeyjar í Skógarstrandarhreppi: 300.000 kr.
- Þórarinn Sighvatsson vegna Öxneyjar í Skógarstrandarhreppi: 300.000 kr.
- Þórarinn Sighvatsson vegna Ingeyjar í Dalabyggð: 175.000 kr.
- Jón Jakob Jakobsson vegna Rifgirðinga í Skógarstrandarhreppi: 425.000 kr.
- Sigríður Jóhannsdóttir vegna Galtareyjar í Dalabyggð: 775.000 kr.
- Óskar Hjartarsson og Jóhanna Kristín Hjartardóttir vegna Helgafells í Helgafellssveit og Helgafellseyja: 400.000 kr.
- Hinrik Hjartarson vegna Lyngholts í Helgafellssveit: 125.000 kr.
- Eining ehf. vegna Gæjahólma í Helgafellssveit: 300.000 kr.
- Sveitarfélagið Stykkishólmur vegna Grunnasundsness í Helgafellssveit: 100.000 kr.
- Kolbrún Gunnarsdóttir vegna Lundakletts í Helgafellssveit: 200.000 kr.
- Kolbrún Gunnarsdóttir vegna Hofsstaða í Helgafellssveit: 150.000 kr.
- Brynjar Hildibrandsson og Hrefna Garðarsdóttir vegna Bjarnarhafnar og Hafnareyja í Helgafellssveit: 350.000 kr.
- Erla Dagmar Lárusdóttir vegna Sellóns í Helgafellssveit: 775.000 kr.
- Heiðrún Höskuldsdóttir, Brimrún Höskuldsdóttir, Kristín Höskuldsdóttir, Dagbjört S. Höskuldsdóttir og Elín Jóhannsdóttir vegna Saurláturs í Helgafellssveit: 400.000 kr.
- Þorbergur Bæringsson vegna Fagureyjar í Helgafellssveit: 500.000 kr.
- Litla-eyjafélagið ehf. vegna Þorvaldseyjar í Helgafellssveit, Hrúthólms í Skarðsstrandarhreppi, o.fl.: 250.000 kr.
- Þröstur Aðalbjarnarson og Laufey Bjarnadóttir vegna Stakkhamars í Miklaholtshreppi: 425.000 kr.

- Selgarður ehf. vegna Jörfa í Borgarbyggð: 100.000 kr.
- Litla-Hraun ehf. vegna Litla-Hrauns í Borgarbyggð: 125.000 kr.
- Branddís M. Hauksdóttir vegna Snorrastaða í Borgarbyggð: 150.000 kr.
- Jón Egilsson og Aðalheiður Pálsdóttir vegna Hítarness í Borgarbyggð: 200.000 kr.
- Selgarður ehf. vegna Hítarneskots í Borgarbyggð: 150.000 kr.
- Sigurbjörg Helgadóttir vegna Traðar og Skutulseyjar á Mýrum: 775.000 kr.
- Sigrún Helgadóttir vegna Hamraenda í Borgarbyggð: 150.000 kr.
- Arthur Löve og Haukur Einarsson vegna Hjörseyjar á Mýrum: 400.000 kr.
- Nellý Pétursdóttir vegna Sveinsstaða á Mýrum: 250.000 kr.
- Sigrún Guðbjarnardóttir vegna Straumfjarðar á Mýrum: 550.000 kr.
- Ásdís Haraldsdóttir vegna Álftaness á Mýrum: 175.000 kr.
- Rósa Viggósdóttir, Ómar Hafberg Guðjónsson, Kristján V. Guðjónsson, Ingveldur H. Ingibergsdóttir, Inga Lóa Guðjónsdóttir, Guðbjörg Guðjónsdóttir og Fjóla Verónika Guðjónsdóttir vegna Rauðaness á Mýrum: 300.000 kr.
- Borgarbyggð vegna Borgarness: 125.000 kr.
- Brynja Helgadóttir og Ingimar Magnússon vegna Heyness á Akranesi: 375.000 kr.
- Hallgrímur Þ. Rögnvaldsson og Sigurrós Sigurjónsdóttir vegna Innri-Hólms í Hvalfjarðarsveit: 125.000 kr.
- Brautarholt 11 ehf. vegna Brautarholts á Kjalarnesi: 175.000 kr.

Vegna Óskars Sigurðssonar lögmanns:

- db. Svövu Heiðdal Hjartardóttur vegna Skarðs á Skarðsströnd, Rauðseyja og Rúfeyja: 875.000 kr.

Vegna Péturs Kristinssonar lögmanns:

- HG-hús ehf. vegna Barkarnautar við Fellsströnd; Kiðey ehf. vegna Kiðeyjar í Helgafellssveit; Bjargey ehf. vegna Litlu-Tungueyja í Dalabyggð og Ólafur Sigurðsson, Ásta Sigurðardóttir, Hjörtur Sigurðsson, Guðlaug Sigurðardóttir, Sveinbjörg Sigurðardóttir og Klemens Georg Sigurðarson vegna Staðarbakka í Helgafellssveit: 1.600.000 kr.

Vegna Sigmars Páls Jónssonar lögmanns:

- Nanna Áslaug Jónsdóttir vegna Skálmarnesmúla, Selskers og Hamars á Skálmarnesi og Kristín Þorsteinsdóttir ehf. vegna Fjarðar á Skálmarnesi: 450.000 kr.

Vegna Sigurðar Jónssonar lögmanns:

- Kaldbaksvík ehf. vegna Kaldbaks og Kleifa í Kaldbaksvík: 325.000 kr.

Vegna Sigurðar Sigurjónssonar og Ingólfs Vignis Guðmundssonar lögmanna:

- Dagbjartur Bogi Ingimundarson vegna Brekku í Presthólahreppi: 500.000 kr.

Vegna Skúla Hansen lögmanns:

- Guðmundur Hjálmar Sveinsson, Jón Sveinsson, Ingibjörg Erna Sveinsdóttir og Þrymur Sveinsson vegna Miðhúsa í Reykhólahreppi: 850.000 kr.

Vegna Stefáns Ólafssonar lögmanns:

- Vignir Ásmundur Sveinsson og Helga Björg Ingimarsdóttir vegna Hafna á Skaga: 425.000 kr.
- Daníel Magnússon vegna Syðri-Eyjar og Eyjarkots: 125.000 kr.
- Benedikt Jóhannsson vegna Krossanesss á Vatnsnesi: 300.000 kr.
- Anna Norland, Helga Norland, Jón Norland, Halla Norland og Kristín Norland vegna Hindisvíkur á Vatnsnesi: 550.000 kr.
- Tómas Sigurgeirsson vegna Reykhóla á Reykjanesi: 750.000 kr.
- Reykhólahreppur vegna Kötlulands á Reykjanesi: 850.000 kr.
- Ragnheiður Brynjólfsdóttir og Margrét H. Brynjólfsdóttir vegna Borgar í Króksfirði: 400.000 kr.
- Jón Guðni Kristinsson vegna Króksfjarðarness við Gilsfjörð: 750.000 kr.

Vegna Vöku Dagsdóttur lögmanns:

- Ragnar Elías Maríasson, Guðmunda Maríasdóttir, Vignir Smári Maríasson, Einar Indriði Maríasson og Guðlaugur Ingi Maríasson vegna Fells í Trékyllisvík: 400.000 kr.
- Ragnar Jónsson, Samúel Vilberg Jónsson, Unnur Pálína Guðmundsdóttir, Bergvin Sævar Guðmundsson, Bryndís Guðmundsdóttir, Birgir Guðmundsson, Hafrún Guðmundsdóttir og Guðbjörg Guðmundsdóttir vegna Munaðarness í Ingólfsfirði: 525.000 kr.

Vegna Þórdísar Bjarnadóttur lögmanns:

- Vegna ýmissa jarða á Tjörnesi, þ.e.: Jón Gunnarsson vegna Árholts; Sveinbjörg Smáradóttir vegna Bröttuhlíðar; Smári Kárason vegna Breiðavíkur; Hreinn Valtýsson vegna Eyvíkur; Ingólfur Hilmar Árnason, Árni Viðar Kárason og Sigurbjörn Eiður Árnason vegna Hallbjarnarstaða 1; Karl Valdimar Bjarkason, Hreinn Sæmundsson og Dagný Bjarkadóttir vegna Hallbjarnarstaða 2; Ingunn Líney Indriðadóttir vegna Héðinshöfða 1B; Erla Bjarnadóttir, Jónas Jónasson og Katý Bjarnadóttir vegna Héðinshöfða 2; Eyþór Hemmert Björnsson vegna Hóls; Páll Steingrímsson og Svava Björg Kristjánsdóttir vegna Hringvers; Jóel Friðbjarnarson vegna Ísólfsstaða; Aðalsteinn Jóhannes Halldórsson og Elísabet Gunnarsdóttir vegna Ketilsstaða; Aðalsteinn Guðmundsson vegna Kvíslarhóls; Hallfríður Egilsdóttir, Gunnar Jóhannesson og Laufey Jóhanna Jóhannesdóttir vegna Mánár; Bjarni Sigurður Aðalgeirsson vegna Mánárbakka; Sigurbjörg Sveinbjörnsdóttir og Guðmundur Geir Benediktsson vegna Mýrarkots; Sveinn Egilsson vegna Sandhóla; Stefán B. Sigtryggsson, Fjóla Sigrún Sigtryggsdóttir og Emil Jón Sigtryggsson vegna Steinadals og Tungugerðis; Halldór Sigurðsson vegna Syðri-Sandhóla; Árni Sigurðsson vegna Syðri-Tungu; Guðrún

Jóhannesdóttir vegna Tunguvalla; Aðalheiður Gunnarsdóttir vegna Voladals; Ólöf Anna Steingrímsdóttir, Birna Friðrika Steingrímsdóttir, Kristbjörg G. Steingrímsdóttir og Þórarinn Björn Steingrímsson vegna Ytri-Tungu 1; og Steinþór Heiðarsson vegna Ytri-Tungu 1A: 3.000.000 kr.

Vegna Þórðar Bogasonar lögmanns:

- Jón Helgi Jónsson vegna Purkeyjar í Skarðsstrandarhreppi: 850.000 kr.
- Eyjavinir ehf. vegna Þingvalla í Helgafellssveit: 500.000 kr.
- Jón Ragnar Daðason og Hera Guðlaugsdóttir vegna Melrakkaeyja í Helgafellssveit: 1.000.000 kr.
- Pétur Hjálmtýsson og Kristín S. Hjálmtýsdóttir vegna Skoreyja í Helgafellssveit: 850.000 kr.
- Guðmundur Kristjánsson vegna Ytra-Skógarness í Miklaholtshreppi: 150.000 kr.
- Hausthús ehf. vegna Hausthúsa í Miklaholtshreppi: 150.000 kr.

Útlagður kostnaður málsaðila, annarra en fjármála- og efnahagsráðherra vegna íslenska ríkisins, utan þóknunar lögmanna, hefur þegar verið eða verður endurgreiddur úr ríkissjóði, sbr. 17. gr. laga nr. 58/1998.

FYLGISKJAL I: AÐILASKRÁ

Þjóðlendur:	Fjármála- og efnahagsráðherra f.h. íslenska ríkisins
Bjarneyjar á Breiðafirði:	Bjarneyjar ehf.
Drangey í Skagafirði:	Sveitarfélagið Skagafjörður
Eyvindarstaðir á Álftanesi:	Garðabær
Kaldrananes á Ströndum:	Birna Ingimarsdóttir, Hitaveita Kaldrananess ehf. og Veiði-skógræktarfélag Framnesi ehf.
Knarrarnes á Mýrum:	Helgi Einar Harðarson, Gísli Kristófersson, Elín Anna Steinarsdóttir, Jón Georg Ragnarsson, Ragnheiður Elín Ragnarsdóttir og Rúnar Ragnarsson
Vogur á Mýrum:	Félag iðn- og tæknigreina

Einnig voru aðilar að málinu fyrir breytingar á kröfugerð ríkisins:[1]

Akurey í Hvalfjarðarsveit:	Jón Sveinsson
Akureyjar í Dalabyggð:	Lilja Gunnarsdóttir, Halla Sigríður H. Steinólfsdóttir og Sesselja Steinólfsdóttir
Akureyjar í Helgafellssveit:	Jón Páll Ásgeirsson og db. Jóhanns Ásgeirssonar
Arkarlækur í Hvalfjarðarsveit:	Sigríður G. Sigurlaugsdóttir og Ásmundur Guðmundsson
Arnarbæli á Fellsströnd:	Össubæli ehf.
Arney á Breiðafirði:	SH 157 ehf.
Auðshaugur og Auðnir í Barðastrandarsýslu:	Bjarni Svanur Kristjánsson og Valgerður Ingvadóttir

[1] Við meðferð málsins var lýst kröfum vegna fleiri jarða eða landsvæða en þeirra sem á endanum komu til efnislegrar úrlausnar. Eftir breytingar á kröfugerð íslenska ríkisins í málinu tilkynntu viðkomandi aðilar að þeir létu málið ekki frekar til sín taka, fyrir utan kröfur um málskostnað. Auk þess voru gerðar málskostnaðarkröfur í nokkrum tilvikum þegar unnið hafði verið að undirbúningi kröfulýsinga fyrir leiðréttingar og breytingar á kröfugerð ríkisins og viðkomandi aðilar eru einnig tilgreindir hér.

Álftanes á Mýrum:	Ásdís Haraldsdóttir
Álftárós á Mýrum:	Einar Örn Karelsson og Ragnhildur Einarsdóttir
Árbær á Reykjanesi:	Ása Björg Stefánsdóttir og Þórður Magnús Jónsson
Árholt á Tjörnesi:	Jón Gunnarsson
Árnes í Trékyllisvík:	Þjóðkirkjan
Bakki í Hvalfjarðarsveit:	Bakkanes ehf.
Bakki í Viðvíkursveit:	Kjartan Birgisson
Ballará, Melar og Frakkanes á Skarðsströnd:	Jón Magnús Katarínusson, Hrafnhildur Björnsdóttir, Guðrún Magnúsdóttir, Guðríður Magnúsdóttir
Barkarnautur við Fellsströnd:	HG-hús ehf.
Bekansstaðir í Hvalfjarðarsveit:	Jón Valgeir Viggósson, Valgerður Viggósdóttir og Anna María Idun Viggósdóttir
Belgsholt í Melasveit:	Belgsholt ehf.
Bíldsey og Skjaldarey á Breiðafirði:	Gunnlaugur Auðunn Árnason, Vilborg Anna Árnadóttir, Helgi Árnason, Halldór Árnason og Breiðasund ehf.
Bjarnarhöfn og Hafnareyjar í Helgafellssveit:	Brynjar Hildibrandsson og Hrefna Garðarsdóttir
Bolungarvík á Ströndum:	Ásthildur Gunnarsdóttir, Halldís Gunnarsdóttir, Halldór Gunnarsson, Frímann Benediktsson og Kolbrún Benediktsdóttir
Borg á Mýrum:	Þjóðkirkjan
Borg í Króksfirði:	Ragnheiður Brynjólfsdóttir og Margrét H. Brynjólfsdóttir
Borgarnes:	Borgarbyggð
Brattahlíð á Tjörnesi:	Sveinbjörg Smáradóttir
Brautarholt á Kjalarnesi:	Bjarni Pálsson
Brautarholt á Kjalarnesi:	Brautarholt 11 ehf.
Breiðabólstaðir og Akrakot á Álftanesi:	Garðabær
Breiðabólstaður á Skógarströnd:	Edda Lára Lúðvígsdóttir, Lárus Guðjón Lúðvígsson og Lúðvíg Lárusson

Breiðavík á Tjörnesi:	Smári Kárason
Brekka í Presthólahreppi:	Dagbjartur Bogi Ingimundarson
Broddanes í Kollafirði á Ströndum:	Ísak Pétur Lárusson og Ingunn Einarsdóttir vegna Broddanesss 1 á Ströndum; Einar Eysteinsson og Guðbrandur Einarsson vegna Broddaness 2 á Ströndum; Guðbjörn Jónsson vegna Broddaness 3 á Ströndum; Unnur Þorgrímsdóttir og Torfi Halldórsson vegna Broddaness 5 á Ströndum
Brokey í Skógarstrandarhreppi:	Bergur J. Hjaltalín
Búðardalur á Skarðsströnd:	Heiðardalur ehf.
Byrgisvík í Veiðileysufirði á Ströndum:	Arnheiður Sigurðardóttir
Bær í Hrútafirði:	Heiðar Þór Gunnarsson vegna Bæjar 1 og Sæmundur Gunnar Benónýsson vegna Bæjar 2 í Hrútafirði
Bær og Kirkjuból á Bæjarnesi í Reykhólahreppi:	Kirkjubólsfélagið, Kári Fanndal Guðbrandsson, db. Jóhanns Jóhannessonar, Snorri Jóhannesson og Kristjana G Jóhannesdóttir
Dagverðarnes á Skarðsströnd:	Pardusdýr ehf.
Deildará á Skálmarnesi:	Guðrún Bjarnadóttir, Guðlaugur Atlason og Bjarni Atlason
Drangar í Árneshreppi:	Fornasel ehf.
Drangar og Drangavík á Skógarströnd:	Háskerðingur ehf
Drangavík í Árneshreppi:	Guðrún Anna Gunnarsdóttir, Sigríður Gunnarsdóttir, Ásdís Gunnarsdóttir og Svanhildur Guðmundsdóttir
Drangavík í Árneshreppi:	Ólafur Gunnarsson, Lára Ingólfsdóttir og Gunnar Ó. Bjarnason
Efri-Langey í Skarðsstrandarhreppi:	Virka hf. og Helgi Þór Axelsson
Eyjabakki á Vatnsnesi:	Guðmundur Jóhannesson
Eyjanes í Hrútafirði:	Albert Jónsson

Eyjar á Ströndum:	Hafþór Rúnar Benediktsson, Sævar Ingi Benediktsson, Magda Kulinska og Anna Björk Þorgeirsdóttir Norðdahl
Eystra- og Vestra-Súlunes í Hvalfjarðarsveit:	Helgi Bergþórsson
Eyvík á Tjörnesi:	Hreinn Valtýsson
Fjörður á Skálmarnesi:	Kristín Þorsteinsdóttir ehf.
Fagurey í Helgafellssveit:	Þorbergur Bæringsson
Fell í Trékyllisvík:	Ragnar Elías Maríasson, Guðmunda Maríasdóttir, Vignir Smári Maríasson, Einar Indriði Maríasson og Guðlaugur Ingi Maríasson
Foss á Skarðsströnd:	Steingrímur Hjartarson
Fossá með Hamri á Hjarðarnesi:	Bjarni Össurarson Rafnar
Fremri-Langey í Skarðsstrandarhreppi:	Gísli Karel Eggertsson, Kjartan Ágússson, Eggert Eggertsson, Kristín Gunnarsdóttir, Erla Reynisdóttir, Auður Baldursdóttir, Gretar Reynisson, Kjartan Eggertsson, Rúnar Reynisson, Snorri Pétur Eggertsson, Pétur Gunnarsson, Sigurður Óli Gunnarsson, Björn Árni Ágústsson, Dóra Jónsdóttir og db. Hólmfríðar Gísladóttur
Galtarey í Dalabyggð:	Sigríður Jóhannsdóttir
Garðatorfa á Álftanesi:	Garðabær
Geitareyjar í Skógarstrandarhreppi:	Jófríður Jóhannsdóttir
Gjarðey í Skógarstrandarhreppi:	Háskerðingur ehf.
Grímsey á Steingrímsfirði:	ÁVM útgerð ehf., Guðmundur Grétar Bjarnason, Guðmundur R. Guðmundsson, Birgir Karl Guðmundsson, Sigurður Skagfjörð Ingimarsson, Margrét Ólöf Bjarnadóttir, Guðmundur Guðmundsson, Jóhann Bjarni Skúlason, Gunnar Jóhannsson og Guðrún Hupfeldt
Grímsey og Úlfkelsey í Skarðstrandarhreppi:	db. Ásbjarnar Björnssonar

Grunnasundsnes í Helgafellssveit:	Sveitarfélagið Stykkishólmur
Gvendareyjar við Skógarströnd:	db. Ástu Eggertsdóttur
Gæjahólmar í Helgafellssveit:	Eining ehf.
Hafnareyjar í Skarðsstrandarhreppi:	Þórarinn Sighvatsson
Hafnir á Skaga:	Vignir Ásmundur Sveinsson og Helga Björg Ingimarsdóttir
Hagi á Barðaströnd:	Björg Guðrún Bjarnadóttir
Hallbjarnarstaðir á Tjörnesi:	Ingólfur Hilmar Árnason, Árni Viðar Kárason og Sigurbjörn Eiður Árnason vegna Hallbjarnarstaða 1; og Karl Valdimar Bjarkason, Hreinn Sæmundsson og Dagný Bjarkadóttir vegna Hallbjarnarstaða 2
Hamraendar í Borgarbyggð:	Sigrún Helgadóttir
Hausthús í Miklaholtshreppi:	Hausthús ehf.
Háls á Skógarströnd:	Kristinn Sigvaldsson og Guðrún Jóhannesdóttir
Heinaberg á Skarðsströnd:	Guðrún Kristjánsdóttir, Ævar Kjartansson, Uggi Ævarsson og Guðrún Alda Gísladóttir
Helgafell í Helgafellssveit og Helgafellseyjar:	Óskar Hjartarsson og Jóhanna Kristín Hjartardóttir
Hella á Selströnd í Kaldrananeshreppi:	Kristján Magnússon, Elsa Stefánsdóttir og Sjöfn Ásbjörnsdóttir
Hergilsey á Breiðafirði:	Bríet Böðvarsdóttir, Úlf H. Bergmann, Bolag ehf., Sigfús Jónsson og Jón G. Jónsson
Heynes á Akranesi:	Brynja Helgadóttir og Ingimar Magnússon
Héðinshöfði á Tjörnesi:	Ingunn Líney Indriðadóttir vegna Héðinshöfða 1B; og Erla Bjarnadóttir, Jónas Jónasson og Katý Bjarnadóttir vegna Héðinshöfða 2
Hindisvík á Vatnsnesi:	Anna Norland, Helga Norland, Jón Norland, Halla Norland og Kristín Norland
Hítarnes í Borgarbyggð:	Jón Egilsson og Aðalheiður Pálsdóttir

Hítarneskot í Borgarbyggð:	Selgarður ehf.
Hjörsey á Mýrum:	Arthur Löve og Haukur Einarsson
Hlið á Álftanesi:	Garðabær
Hlíð á Reykjanesi:	Sigfríður Magnúsdóttir
Hofsstaðir í Helgafellssveit:	Kolbrún Gunnarsdóttir
Hóll á Tjörnesi:	Eyþór Hemmert Björnsson
Hrappsey á Breiðafirði:	Bogi Jónsson
Hreggstaðir á Barðaströnd:	Gísli Gunnar Marteinsson, Hulda Hrefna Marteinsdóttir og Örvar Már Marteinsson
Hringver á Tjörnesi:	Páll Steingrímsson og Svava Björg Kristjánsdóttir
Hrútey í Hrútafirði:	Þjóðkirkjan
Hvítanes í Hvalfjarðarsveit:	Margrét Magnúsdóttir og Marinó Þór Tryggvason
Hvalgrafir á Skarðsströnd:	Búð ehf.
Hvallátur á Breiðafirði:	Guðrún L Bergsveinsdóttir, Bergsveinn Jóhannesson, Elín Jóhannesdóttir, Jóhannes Jóhannesson og Flateyjarkirkja
Hvallátur á Breiðafirði:	Hvallátur ehf.
Hvallátur í Víkum:	Félag land- og sumarbústaðaeigenda á Hvallátrum við Látrabjarg
Hvalseyjar á Mýrum:	Arnarbjarg ehf.
Hvammsvík í Hvalfirði:	Flúðir ehf.
Höfn í Melasveit:	Jóhannes Karl Sveinsson og Kristjana Þ. Jónsdóttir
Illugastaðir á Vatnsnesi:	Æðarvarp ehf.
Ingeyjar í Dalabyggð:	Þórarinn Sighvatsson
Innra-Leiti á Skógarströnd:	Jón Zimsen og Jóhanna Halldóra Sigurðardóttir
Innri-Fagridalur í Saurbæ:	Fannahjalli ehf.
Innri-Hólmur í Hvalfjarðarsveit:	Hallgrímur Þ. Rögnvaldsson og Sigurrós Sigurjónsdóttir
Innri-Kóngsbakki í Helgafellssveit:	Innri-Kóngsbakki ehf.
Ísólfsstaðir á Tjörnesi:	Jóel Friðbjarnarson

Jónsnes í Helgafellssveit:	Jónsnes ehf.
Jörfi í Borgarbyggð:	Selgarður ehf.
Kaldbakur og Kleifar í Kaldbaksvík:	Kaldbaksvík ehf.
Kaldbakur við Skjálfanda:	Norðurþing
Keisbakki á Skógarströnd:	Magnús Örn Tómasson
Keta á Skaga:	Guðrún Halldóra Björnsdóttir
Ketilsstaðir á Tjörnesi:	Aðalsteinn Jóhannes Halldórsson og Elísabet Gunnarsdóttir
Kiðey í Helgafellssveit:	Kiðey ehf.
Kjalardalur í Hvalfjarðarsveit:	Bjarki Borgdal Magnússon og Gíslína Sigurðardóttir
Klakkeyjar í Dalabyggð:	Regína Viggósdóttir, Bergþóra Huld Birgisdóttir, db. Skúla Thoroddsen, Dóra Kjartansdóttir Welding, Sigrún I Jónsdóttir, Tryggvi Viggósson, Marfríður Hrund Smáradóttir (db.), Ragna Karlsdóttir, Guðmundur Karlsson, Regína M Bragadóttir, db. Guðmundar Malmquist, Guðmundur Skúli Bragason, Jóhann Pétur Malmquist, db. Ástu Bjartar Thoroddsen, Smári Magnús Smárason, Jóhann Gunnar Scheving, Guðmundur Viggósson, Gunndóra Viggósdóttir, Ragnhildur Bragadóttir og Skúli Þór Smárason
Klakkeyjar í Dalabyggð:	Rannveig Thoroddsen
Kleifastaðir í Kollafirði í Reykhólahreppi:	Vera Dögg Antonsdóttir og Axel Þórir Þórisson
Kolbeinsvík í Árneshreppi:	Árneshreppur
Kollafjarðarnes í Kollafirði á Ströndum:	Margrét Halldórsdóttir og Jóhann Halldórsson
Krossanes á Vatnsnesi:	Benedikt Jóhannsson
Króksfjarðarnes við Gilsfjörð:	Jón Guðni Kristinsson
Kvíslarhóll á Tjörnesi:	Aðalsteinn Guðmundsson

Langey í Stóru-Tungueyjum í Dalabyggð:	Freyja Bergsveinsdóttir og Ásthildur Magnúsdóttir
Látur í Mjóafirði við Ísafjarðardjúp:	Býlið Látur ehf.
Leirhöfn á Melrakkasléttu:	Níels Árni Lund, Grímur Þór Lund og Kristinn Benedikt Steinarsson
Litla-Hraun í Borgarbyggð:	Litla-Hraun ehf.
Litlanes í Múlasveit:	Rósa Magnfríður S. Ívarsdóttir
Litlu-Tungueyjar í Dalabyggð:	Bjargey ehf.
Lundaklettur í Helgafellssveit:	Kolbrún Gunnarsdóttir
Lyngholt í Helgafellssveit:	Hinrik Hjartarson
Lækur í Hvalfjarðarsveit:	Vilhjálmur Ólafsson
Melaleiti í Melasveit:	Solveig K. Jónsdóttir, Védís Jónsdóttir, Salvör Jónsdóttir og Áslaug Jónsdóttir
Máná á Tjörnesi:	Hallfríður Egilsdóttir, Gunnar Jóhannesson og Laufey Jóhanna Jóhannesdóttir
Mánárbakki á Tjörnesi:	Bjarni Sigurður Aðalgeirsson
Másstaðir á Akranesi:	Elísabet Tómasdóttir og Óskar Fannar Guðmundsson
Melar og Ás í Melasveit:	FEK ehf.
Melrakkaey í Eyrarsveit; Helgafellseyjar, Vað-stakksey og Þormóðsey í Helgafellssveit:	Þjóðkirkjan
Melrakkaeyjar í Helgafellssveit:	Jón Ragnar Daðason og Hera Guðlaugsdóttir
Miðhús í Reykhólahreppi:	Guðmundur Hjálmar Sveinsson, Jón Sveinsson, Ingibjörg Erna Sveinsdóttir og Þrymur Sveinsson
Munaðarnes í Ingólfsfirði:	Ragnar Jónsson, Samúel Vilberg Jónsson, Unnur Pálína Guðmundsdóttir, Bergvin Sævar Guðmundsson, Bryndís Guðmundsdóttir, Birgir

	Guðmundsson, Hafrún Guðmundsdóttir og Guðbjörg Guðmundsdóttir
Mýrarkot á Tjörnesi:	Sigurbjörg Sveinbjörnsdóttirog Guðmundur Geir Benediktsson
Naustavík-Vargsnes í Náttfaravíkum:	Víknajarðir sf.
Nýpur á Skarðsströnd:	Sumarliði R. Ísleifsson og Þóra Sigurðardóttir
Ófeigsfjörður á Ströndum:	Guðrún Sveinbjörnsdóttir, Haraldur Sveinbjörnsson, Gunnar Gaukur Magnússon, Halldóra Hrólfsdóttir, Sverrir Geir Gunnarsson, Halldór Árni Gunnarsson, Pétur Guðmundsson, Þórunn Hanna Gunnarsdóttir, Þóra Hrólfsdóttir, Hallvarður E Aspelund, Valdimar Steinþórsson og Nýja húsið Ófeigsfirði
Ólafsey í Skógarstrandarhreppi:	Daoud Salman
Ólafsey-lönd í Skógarstrandarhreppi:	Guðjón V. Hjaltalín
Ós á Skógarströnd:	Ágúst Jónsson
Ós í Hvalfjarðarsveit:	Ólafur Þorsteinsson
Ósar í Vesturhópi:	Knútur A. Óskarsson
Purkey í Skarðsstrandarhreppi:	Jón Helgi Jónsson
Rauðanes á Mýrum:	Rósa Viggósdóttir, Ómar Hafberg Guðjónsson, Kristján V. Guðjónsson, Ingveldur H. Ingibergsdóttir, Inga Lóa Guðjónsdóttir, Guðbjörg Guðjónsdóttir og Fjóla Verónika Guðjónsdóttir
Rekavík bak Höfn:	Ingibjörg Bára Júlíusdóttir og Lilja Hrönn Júlíusdóttir
Reykhólar á Reykjanesi:	Tómas Sigurgeirsson
Kötluland á Reykjanesi:	Reykhólahreppur
Reykjanes á Selströnd:	Gunnar Jóhannsson og Kristín Einarsdóttir
Reykjarfjörður og Sæból á Ströndum:	Þröstur Jóhannesson, Erla Jóhannesdóttir, Reynir Ragnarsson, Steinunn Ragnarsdóttir, Ragnheiður I. Ragnarsdóttir, Elín Elísabet Ragnarsdóttir,

	Guðmundur Ketill Guðfinnsson og Hallgrímur Guðfinnsson
Reynivellir í Kjós:	Þjóðkirkjan
Rifgirðingar í Skógarstrandarhreppi:	Jón Jakob Jakobsson
Sandhólar á Tjörnesi:	Sveinn Egilsson
Sauðeyjar í Barðastrandarhreppi:	Björg Guðrún Bjarnadóttir
Saurlátur í Helgafellssveit:	Heiðrún Höskuldsdóttir, Brimrún Höskuldsdóttir, Kristín Höskuldsdóttir, Dagbjört S. Höskuldsdóttir og Elín Jóhannsdóttir
Sellón í Helgafellssveit:	Erla Dagmar Lárusdóttir
Sigríðarstaðir í Vesturhópi:	Valgerður Valsdóttir
Skarð á Skarðsströnd, Rauðseyjar og Rúfeyjar:	Þórunn Hilmarsdóttir
Skarð á Skarðsströnd, Rauðseyjar og Rúfeyjar:	db. Svövu Heiðdal Hjartardóttur
Skálanes við Kollafjörð í Reykhólahreppi:	Sveinn Berg Hallgrímsson
Skáleyjar á Breiðafirði:	Andrés Gísli Vigdísarson, Helga María Jóhannesdóttir, Hildigunnur Jóhannesdóttir og Egill Teitur Eysteinsson
Skálmarnesmúli, Selsker og Hamar á Skálmarnesi:	Nanna Áslaug Jónsdóttir
Skipanes í Hvalfjarðarsveit:	Guðfinna Indriðadóttir
Skjaldabjarnarvík í Árneshreppi:	Guðrún Anna Gunnarsdóttir, Sigríður Gunnarsdóttir og Ásdís Gunnarsdóttir
Skjaldabjarnarvík í Árneshreppi:	Guðjón Ingólfsson
Skoreyjar í Helgafellssveit:	Pétur Hjálmtýsson og Kristín S. Hjálmtýsdóttir
Skorholt í Hvalfjarðarsveit:	Helga Rúna Þorleifsdóttir og Baldvin Björnsson
Snorrastaðir í Borgarbyggð:	Branddís M. Hauksdóttir

Staðarbakki í Helgafellssveit:	Ólafur Sigurðsson, Ásta Sigurðardóttir, Hjörtur Sigurðsson, Guðlaug Sigurðardóttir, Sveinbjörg Sigurðardóttir og Klemens Georg Sigurðarson
Staðarhólseyjar í Skarðsstrandarhreppi:	Smári V. Waage
Staðarstaður á Snæfellsnesi:	Þjóðkirkjan
Staður II á Reykjanesi:	Sigfríður Magnúsdóttir, Kristján Þór Ebenezersson og Rebekka Eiríksdóttir
Stakkhamar í Miklaholtshreppi:	Þröstur Aðalbjarnarson og Laufey Bjarnadóttir
Stapar á Vatnsnesi:	Kjartan Sveinsson
Steinadalur og Tungugerði á Tjörnesi:	Stefán B. Sigtryggsson, Fjóla Sigrún Sigtryggsdóttir og Emil Jón Sigtryggsson
Stóru-Tungueyjar í Dalabyggð:	Þorvaldur Friðriksson, Ásthildur Magnúsdóttir og Þorsteinn J. Hannibalsson
Straumfjörður á Mýrum:	Sigrún Guðbjarnardóttir
Straumur á Skógarströnd:	Kapall ehf.
Svefneyjar á Breiðafirði:	Sacha-Friedrich Tueni
Sveinsstaðir á Mýrum:	Nellý Pétursdóttir
Svelgsá í Helgafellssveit:	Jóhann Guðmundur Hálfdánarson og Vilhelmína Þ. Salbergsdóttir
Sviðnur á Breiðafirði:	Þórhallur Nikulásson, Unnar Valby Gunnarsson, db. Jónínu Ragnarsdóttur og Kristinn E. Nikulásson
Svínanes í Múlasveit:	Aðalsteinn Einarsson og María Einarsdóttir
Syðra-Skógarnes í Miklaholtshreppi:	Kristín Sigurbjörg Traustadóttir
Syðri-Ey og Eyjarkot:	Daníel Magnússon
Syðri-Sandhólar á Tjörnesi:	Halldór Sigurðsson
Syðri-Tunga á Tjörnesi:	Árni Sigurðsson
Tannstaðabakki í Hrútafirði:	Máreik ehf.
Tannstaðir í Hrútafirði:	Þorgrímur Daníelsson
Tindar á Skarðsströnd:	Búð ehf.

Tjaldanes í Saurbæ:	Kári Sigurbjörn Lárusson og Kristín R. Sigurðardóttir
Traðir og Skutulsey á Mýrum:	Sigurbjörg Helgadóttir
Tunguvellir á Tjörnesi:	Guðrún Jóhannesdóttir
Vogar á Vatnsleysuströnd:	Sveitarfélagið Vogar
Valshamarseyjar í Dalabyggð:	Jóhanna Halldóra Sigurðardóttir
Vatnsfjörður við Ísafjarðardjúp:	Þjóðkirkjan
Voladalur á Tjörnesi:	Aðalheiður Gunnarsdóttir
Ytra-Skógarnes í Miklaholtshreppi:	Guðmundur Kristjánsson
Ytri-Tunga á Tjörnesi	Ólöf Anna Steingrímsdóttir, Birna Friðrika Steingrímsdóttir, Kristbjörg G. Steingrímsdóttir og Þórarinn Björn Steingrímsson vegna Ytri-Tungu 1; og Steinþór Heiðarsson vegna Ytri-Tungu 1A
Ýmsar jarðir:	Akraneskaupstaður
Ýmsar jarðir:	Reykjavíkurborg
Ýmsar jarðir:	Seltjarnarnesbær
Þingeyrar í Þingi:	Valgerður Valsdóttir
Þingvellir í Helgafellssveit:	Eyjavinir ehf.
Þormóðseyjarklettur o.fl. í Helgafellssveit:	Friðrik Jónsson, Helgi Björgvin Haraldsson, Lárus Franz Hallfreðsson, Hulda Mjöll Hallfreðsdóttir, Sigþór Unnsteinn Hallfreðsson, Erla Friðriksdóttir og Helga Hjördís Þorvarðardóttir
Þorvaldsey í Helgafellssveit, Hrúthólmi í Skarðs-strandarhreppi, o.fl.:	Litla-eyjafélagið ehf.
Þórðarhöfði í Skagafirði:	Höfðaströnd ehf., Sandra Rún Grétarsdóttir, Andri Þór Grétarsson og Guðrún Þórðardóttir
Þursstaðir á Mýrum:	Hinni lár ehf.
Þyrill á Hvalfjarðarströnd:	Hvalur hf.

Æðey í Ísafjarðardjúpi:	Katrín S. Alexíusdóttir
Ögur í Ögursveit:	Tölvík sf., Hafliði Halldórsson, Guðmundur Halldórsson, Leifur Halldórsson, Ámundi Halldórsson, Halla María Halldórsdóttir og Harpa Halldórsdóttir
Öxney í Skógarstrandarhreppi:	Þórarinn Sighvatsson

FYLGISKJAL II: SKJALASKRÁ[1]

a) Efnisflokkuð skjalaskrá[2]

Skjöl lögð fram í máli nr. 2/2025
(OBN 25100002)

Lagt fram af Eddu Andradóttur lögmanni f.h. fjármála- og efnahagsráðherra:

1	1(1)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti A, Suðurland. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(2)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti B, Austurland. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(3)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti C, Norðurland eystra. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(4)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti D, Norðurland vestra. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(5)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti E, Vestfirðir utan Barðastrandarsýslna. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(6)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti F, Breiðafjörður. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(7)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti G, Vesturland utan Breiðafjarðar. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(8)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti H, Suðvesturland. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(9)	Bréf frá lögmanni íslenska ríkisins til óbyggðanefndar um leiðréttingu kröfulýsinga, dags. 27.3.2024.
	1(10)	Samantekt lögmanna íslenska ríkisins vegna endurskoðunar kröfulýsinga á svæði 12, dags. [9.]10.2024.
	1(11)	Bréf frá lögmanni íslenska ríkisins til óbyggðanefndar um niðurstöðu endurskoðunar kröfulýsinga, dags. 12.9.2025.
	1(12)	Bréf frá lögmanni íslenska ríkisins til Þjóðkirkjunnar um viðurkenningu á óbeinum eignarréttindum Þjóðkirkjunnar á nánar tilgreindum eyjum í Breiðafirði, dags. 15.9.2025.
		Sjá einnig skjöl nr. 5(1)–5(13), bréfaskipti um málsmeðferð.

[1] Skjöl undir nr. 2 eru afrakstur kerfisbundinnar gagnaöflunar á Þjóðskjalasafni Íslands. Tilvísanir til merkingar aftast í hverri færslu þar vísa til auðkenningar Þjóðskjalasafnsins, sbr. heildarskilabréf og greinargerð Þjóðskjalasafnsins, skjöl nr. 2 og 3(1)–3(6), en þar er að finna nánari upplýsingar en skráðar eru hér í skjalaskrána um uppruna viðkomandi skjala.

[2] Skjöl undir nr. 2 og 4 eru ekki í númeraröð heldur efnisflokkuð, sbr. „Yfirlit yfir frumgögn sem könnuð eru vegna rannsóknarskyldu óbyggðanefndar“, skjal nr. H-3, en þar eru m.a. upplýsingar um gagnaflokka: https://obyggdanefnd.is/wp-content/uploads/frumgagnayfirlit.pdf

Lagt fram af óbyggðanefnd:

Skilabréf og söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands:

2		Heildarskilabréf Þjóðskjalasafns Íslands; yfirlit um heimildaleit í óprentuðum frumgögnum vegna svæðis 12, dags. 18.12.2025.
3	3(1)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; C-hluti, Norðurland eystra. 5. útg., dags. 16.12.2025.
	3(2)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; D-hluti, Norðurland vestra. 5. útg., dags. 16.12.2025.
	3(3)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; E-hluti, Vestfirðir utan Breiðafjarðar. 5. útg., dags. 16.12.2025.
	3(4)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; F-hluti, Breiðafjörður. 5. útg., dags. 16.12.2025.
	3(5)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; G-hluti, Vesturland án Breiðafjarðar. 5. útg., dags. 16.12.2025.
	3(6)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; H-hluti, Suðvesturland. 6. útg., dags. 16.12.2025.

Landamerkjabækur (skjalaflokkur A.1):

	2(1)	Landamerki strandjarða í Þingeyjarsýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.
	2(2)	Landamerki strandjarða í Eyjafjarðarsýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.
	2(3)	Landamerki strandjarða í Skagafjarðarsýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.
	2(4)	Landamerki strandjarða í Húnavatnssýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.
	2(5)	Landamerki strandjarða í Strandasýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.
	2(6)	Landamerki strandjarða í Ísafjarðarsýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.
	2(7)	Landamerki strandjarða í Barðastrandarsýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.
	2(8)	Landamerki strandjarða í Dalasýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.
	2(9)	Landamerki strandjarða í Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.
	2(10)	Landamerki strandjarða í Borgarfjarðar- og Mýrasýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.
	2(11) a–b	Syðstibær og Ystibær í Hrísey, landamerkjabréf, dags. 1.5.1884, þinglýsingardags ekki getið. Merkt A.1.116.
	2(12) a–b	Sauðanes og Sauðaneskot í Eyjafirði, landamerkjabréf, dags. 12.4.1887, þinglýst 4.6.1887. Merkt A.1.117a–b.
	2(13) a–b	Sauðakot í Eyjafirði, landamerkjabréf, dags. 12.4.1887, þinglýst 4.6.1887. Merkt A.1.118a–b.
	2(14) a–b	Hólar í Hjaltadal, landamerkjabréf, dags. 20.5.1890, þinglýst 21.5.1890. Merkt A.1.135a–b.
	2(15) a–b	Kaldrananes í Bjarnarfirði, landamerkjabréf, ódagsett, þinglýst 22.5.1886. Merkt A.1.196a–b.
	2(16) a–b	Sauðeyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf, dags. 23.5.1885, þinglýst 30.5.1891. Merkt A.1.247a–b.

	2(17) a–b	Fjörður á Skálmarnesi, landamerkjabréf, dags. 28.5.1887, þinglýst 28.5.1887. Merkt A.1.253.
	2(18) a–b	Deildará á Skálmarnesi, landamerkjabréf, dags. 28.5.1887, þinglýst 28.5.1887. Merkt A.1.254.
	2(19) a–b	Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli), landamerkjabréf, dags. 28.5.1887, þinglýst 28.5.1887. Merkt A.1.257a–b.
	2(20) a–b	Hvallátur/Látur á Breiðafirði, landamerkjabréf, dags. 27.5.1889, þinglýst 12.6.1890. Merkt A.1.262a–b.
	2(21) a–b	Rúfeyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf, dags. 7.7.1918, þinglýst 24.6.1922. Merkt A.1.299a–b.
	2(22) a–b	Staðarhólseyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf, dags. 17.4.1884, þinglýst 28.5.1884. Merkt A.1.458.
	2(23) a–b	Hafnareyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf, dags. 17.4.1884, þinglýst 28.5.1884. Merkt A.1.300a–b.
	2(24) a–b	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit, landamerkjabréf, dags. 7.6.1884, þinglýsingardags ekki getið. Merkt A.1.351.
	2(25) a–b	Akureyjar í Helgafellssveit, landamerkjabréf, dags. 18.5.1889, þinglýsingardags ekki getið. Merkt A.1.352.
	2(26) a–b	Hallbjarnareyri/Öndverðareyri í Eyrarsveit, landamerkjabréf, dags. 16.6.1884, þinglýsingardags ekki getið. Merkt A.1.376.
	2(27) a–b	Vogur á Mýrum, landamerkjabréf, dags. 146.1923, þinglýst 15.6.1923. Merkt A.1.396a–b.
	2(28) a–b	Knarrarnes á Mýrum, landamerkjabréf, dags. 6.11.1883, þinglýst 24.5.1884. Merkt A.1.473a–c.
	2(29) a–b	Traðir á Mýrum, landamerkjabréf, júlí 1923, þinglýst 21.6.1924. Merkt A.1.397a–b.
	2(30) a–b	Skutulsey á Mýrum, landamerkjabréf, júlí 1923, þinglýst 21.6.1924. Merkt A.1.472.
	2(31) a–b	Hjörsey á Mýrum, landamerkjabréf, júlí 1923, þinglýst 21.6.1924. Merkt A.1.399a–b.
	2(32) a–b	Straumfjörður á Mýrum, landamerkjabréf, september 1883, þinglýst 24.5.1884. Merkt A.1.405a–c.
	2(33) a–b	Áftanes á Mýrum, Kvíslhöfði á Mýrum, landamerkjabréf, dags. 3.10.1883, 24.5.1884, þinglýst 15.6.1923. Merkt A.1.406a–c.
	2(34) a–b	Eyvindarstaðir á Álftanesi, landamerkjabréf, dags. 2.12.1921, innfært í landamerkjabók 3.1.1922. Merkt A.1.441a–c.
	2(35) a–b	Bessastaðir og Lambhús á Álftanesi, landamerkjabréf, dags. 20.6.1922, þinglýst 29.6.1922. Merkt A.1.440a–b.
	2(36) a–b	Nes við Seltjörn / á Seltjarnarnesi, Bakki á Seltjarnarnesi o.fl.; landskipti, dags. 25.10.1920, þinglýst 30.6.1922. Einnig er fjallað um landamerki. Merkt A.1.439a–g.

Jarðabréf á Þjóðskjalasafni (skjalaflokkur A.2):

	2(37) a–b	Flatey á Breiðafirði: Afrit af gjörningi um 20 hundruð í Flatey, dags. 20.4.1643. Merkt A.2.2a–d.
	2(38)	Flatey á Breiðafirði, kaupbréf fyrir 10 hundruðum, ódagsett en kaupin fóru fram 17.8.1760. Upplesið í lögþingsrétti við Öxará 17.7.1773. Merkt A.2.10.
	2(39) a–b	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Afrit þinghalda um skipti Flateyjar og Hergilseyjar, 1782–1783. Merkt A.2.4a–k.

	2(40) a–b	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Pro memoria Flateyjarbænda um Flatey, Hergilsey og Stykkiseyjar, dags. 29.4.1799. Með skjalinu banna Flateyingar notkun á Stykkiseyjum. Skráð er á skjalið að það hafi verið þinglesið við manntalsþing 29.4.1799. Einnig er skráður úrskurður sýslumanns um Stykkiseyjar með vísan í skipti sem fram fóru 13.9.1782. Merkt A.2.9a–b.
	2(41)	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Yfirlýsing og lögfesta Flateyinga um Stykkiseyjar, dags. 20.7.1799. Í skjalið er skráð lögfesta og fyrirboðið að nokkur yrki eða nýti sér Stykkiseyjar. Einnig er skráð á skjalið að það hafi verið upplesið við Flateyjarkirkju. Merkt A.2.8.
	2(42) a–b	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Afrit af pro memoria Eggerts Ólafssonar til sýslumanns um kröfu bænda í Flatey á hendur Hergilseyjarmönnum um að yfirláta þeim Stykkiseyjar, dags. 9.11.1799. Einnig er skráður á skjalið úrskurður sýslumanns, dags. 9.11.1799. Merkt A.2.7.
	2(43) a–b	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Yfirlýsingar um Stykkiseyjar, 18.1.1800. Merkt A.2.6a–b.
	2(44) a–b	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Yfirlýsing um Stykkiseyjar, dags. 19.11.1810. Merkt A.2.5a–b.
	2(45)	Flatey á Breiðafirði: Afrit skjala um haustbeitar ísetningu í Flateyjarlöndum árið 1820, fjölda sauðfjár sem sett var í Flateyjarbeitareyjar haustið 1821 og kofnaafla í öllum Flateyjarlöndum. Merkt A.2.3a–c.
	2(46)	Ytri-Múli á Barðaströnd, byggingarbréf, dags. 7.3.1894. Merkt A.2.11a–c.
	2(47)	Byggingarbréf fyrir Haga á Barðaströnd, dagsett 9.11.1889, og fyrir Ytri-Múla á Barðaströnd, dags. 8.11.1884. Merkt A.2.13a–d.
	2(48) a–b	Hagi á Barðaströnd, byggingarbréf, dags. 10.6.1890. Merkt A.2.12a–c.
	2(49)	Hagi á Barðaströnd: Bréf um ábúð, dags. 6.11.1894. Merkt A.2.14.
	2(50)	Hagi á Barðaströnd: Bréf um ábúð, dags. 2.10.1906. Merkt A.2.15.

Afsals- og veðmálabækur (skjalaflokkur A.3):

Skjöl frá Þjóðskjalsafni:

	2(51) a–b	Skipting á dánarbúi Guðmundar prófasts Einarssonar þar sem meðal eigna búsins eru hlutir í Flatey á Breiðafirði, Skálmarnesmúla og Skálmardal. Dags. 13.10.1884, þinglesið að Vattarnesi og í Svefneyjum en ekki skráð hvenær. Strikað er yfir alla færsluna. Merkt A.3.5a–b.
	2(52)	Flatey, Hergilsey og Hvallátur á Breiðafirði, testament, dags. 4.7.1827, staðfest 5.8.1827, þinglýst 6.7.1835. Merkt A.3.6a–c.
	2(53)	Flatey á Breiðafirði, afsal, dags. 3.6.1842, þinglýst 6.7.1842. Merkt A.3.7.
	2(54)	Flatey á Breiðafirði, byggingarbréf, dags. 30.12.1864, þinglýst 11.7.1879. Merkt A.3.8a–c.
	2(55)	Flatey á Breiðafirði, gjafabréf Herdísar Benediktsen til Davíðs Scheving Þorsteinssonar, dags. 4.3.1885, þinglýst 29.5.1886. Merkt A.3.9a–b.
	2(56)	Flatey á Breiðafirði, gjafabréf Herdísar Benediktsen til Guðmundar Scheving Þorsteinssonar, dags. 4.3.1885, þinglýst 29.5.1886. Merkt A.3.10.
	2(57)	Hagi á Barðaströnd o.fl., kaup- og afsalsbréf, dags. 15.5.1807, þinglýst 6.7.1807. Merkt A.3.11a–b.
	2(58)	Hagi á Barðaströnd, kaupbréf, dags. 20.10.1808, þinglýst 4.9.1809. Merkt A.3.12a–c.
	2(59)	Hagi á Barðaströnd, brigðalýsing, dags. 11.2.1848, þinglýst 26.6.1848. Merkt A.3.13.
	2(60) a–b	Hagi á Barðaströnd og Tungumúli, þrjú vottorð um landamerki, dags. 9.4.1874, 13.4.1874 og 22.4.1874, þinglýst 10.7.1874. Fram kemur að þeim hafi verið mótmælt við þinglýsingu af ábúanda Tungumúla, Jakobi Athanasíussyni, með skírskotun í byggingarbréf. Merkt A.3.14a–d.

	2(61)	Hagi á Barðaströnd o.fl., kaup- og afsalsbréf, dags. 30.5.1884, þinglýst 26.5.1886. Merkt A.3.15.
	2(62)	Hagi á Barðaströnd o.fl., kaupbréf, dags. 7.11.1884, þinglýst 26.5.1885. Merkt A.3.16.
	2(63)	Hagi á Barðaströnd o.fl., yfirlýsing um kaup á uppboði, dags. 12.1.1890, þinglýst 31.5.1890. Merkt A.3.17.
	2(64) a–b	Lambastaðir á Seltjarnarnesi, yfirlýsing um Löngusker, dags. 31.5.1890, þinglýst 6.6.1890. Merkt A.3.20.
	2(65) a–b	Skildinganes við Reykjavík, yfirlýsing um Skildinganeshólma, dags. 30.5.1890, þinglýst 6.6.1890. Merkt A.3.21.
	2(66) a–b	Eyvindarstaðir á Álftanesi, landamerkjabréf, dags. 31.5.1890, þinglýst 7.6.1890. Merkt A.3.32a–b.
	2(67) a–b	Bessastaðir og Lambhús á Álftanesi, landamerkjabréf, dags. 31.5.1890, þinglýst 7.6.1890. Merkt A.3.31.

Skjöl frá sýslumönnum:

	4(24)	Drangey á Skagafirði, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Norðurlands vestra.
	4(25)	Hagi á Barðaströnd, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Vestfjarða.
	4(26)	Litlanes í Múlasveit, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Vestfjarða.
	4(27)	Flatey á Breiðafirði, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Vestfjarða.
	4(28)	Hallbjarnareyri í Eyrarsveit, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Vesturlands.
	4(29)	Melar í Melasveit, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Vesturlands.
	4(30)	Eyvindarstaðir á Álftanesi, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanninum á höfuðborgarsvæðinu.
	4(31)	Flatey á Breiðafirði, afsal, dags. 13.4.1972, þinglýst 9.7.1975.
	4(32)	Stagley á Breiðafirði og Reykhólar, afsal dags. 13.5.1939, þinglýst 29.6.1939.
	4(33)	Stagley á Breiðafirði, afsal, dags. 16.6.1943, þinglýst 25.6.1943.

Fasteigna- og jarðamöt (skjalaflokkur A.5):

Jarðamat 1804 (Skjalaflokkur A.5.a):

	2(68) a–b	Jarðamat 1804: Látur á Látraströnd. Merkt A.5.a.114.
	2(69) a–b	Jarðamat 1804: Syðstibær og Ystibær í Hrísey. Merkt A.5.a.118.
	2(70) a–b	Jarðamat 1804: Sauðanes á Upsaströnd. Merkt A.5.a.119.
	2(71) a–b	Jarðamat 1804: Sauðaneskot á Upsaströnd. Merkt A.5.a.120.
	2(72) a–b	Jarðamat 1804: Sauðakot á Upsaströnd. Merkt A.5.a.121.
	2(73) a–b	Jarðamat 1804: Brimnes í Ólafsfirði. Merkt A.5.a.122.
	2(74) a–b	Jarðamat 1804: Drangey á Skagafirði, Hólar í Hjaltadal. Merkt A.5.a.136.
	2(75) a–b	Jarðamat 1804: Kaldrananes í Bjarnarfirði. Merkt A.5.a.195.
	2(76) a–b	Jarðamat 1804: Flatey á Breiðafirði. Merkt A.5.a.266.
	2(77) a–b	Jarðamat 1804: Hergilsey á Breiðafirði. Merkt A.5.a.265.
	2(78) a–b	Jarðamat 1804: Bjarneyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.a.267.
	2(79) a–b	Jarðamat 1804: Stagley á Breiðafirði. Merkt A.5.a.493.
	2(80) a–b	Jarðamat 1804: Innri-Múli og Ytri-Múli á Barðaströnd. Merkt A.5.a.241.
	2(81) a–b	Jarðamat 1804: Hagi á Barðaströnd. Merkt A.5.a.242.
	2(82) a–b	Jarðamat 1804: Sauðeyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.a.247.
	2(83) a–b	Jarðamat 1804: Eiðshús í Múlasveit, Fjörður á Skálmarnesi. Merkt A.5.a.256.
	2(84) a–b	Jarðamat 1804: Deildará á Skálmarnesi. Merkt A.5.a.257.
	2(85) a–b	Jarðamat 1804: Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli). Merkt A.5.a.260.
	2(86) a–b	Jarðamat 1804: Hvallátur (Látur) á Breiðafirði. Merkt A.5.a.269.

	2(87) a–b	Jarðamat 1804: Svefneyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.a.268.
	2(88) a–b	Jarðamat 1804: Rúfeyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.a.310.
	2(89) a–b	Jarðamat 1804: Hafnareyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.a.311.
	2(90) a–b	Jarðamat 1804: Bjarnarhöfn og Hafnareyjar í Helgafellssveit. Merkt A.5.a.363a–b.
	2(91) a–b	Jarðamat 1804: Akureyjar í Helgafellssveit. Merkt A.5.a.365a–b.
	2(92) a–b	Jarðamat 1804: Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit. Merkt A.5.a.387.
	2(93) a–b	Jarðamat 1804: Vogur á Mýrum. Merkt A.5.a.398.
	2(94) a–b	Jarðamat 1804: Knarrarnes á Mýrum. Merkt A.5.a.506.
	2(95) a–b	Jarðamat 1804: Traðir á Mýrum. Merkt A.5.a.399.
	2(96) a–b	Jarðamat 1804: Skutulsey á Mýrum. Merkt A.5.a.505.
	2(97) a–b	Jarðamat 1804: Hjörsey á Mýrum. Merkt A.5.a.401.
	2(98) a–b	Jarðamat 1804: Straumfjörður á Mýrum. Merkt A.5.a.406.
	2(99) a–b	Jarðamat 1804: Álftanes á Mýrum. Merkt A.5.a.407.
	2(100) a–b	Jarðamat 1804: Eyvindarstaðir á Álftanesi. Merkt A.5.a.457.
	2(101) a–b	Jarðamat 1804: Breiðabólsstaðir á Álftanesi. Merkt A.5.a.458.
	2(102) a–b	Jarðamat 1804: Bessastaðir á Álftanesi. Merkt A.5.a.455.
	2(103) a–b	Jarðamat 1804: Lambhús á Álftanesi. Merkt A.5.a.456.
	2(104) a–b	Jarðamat 1804: Skildinganes við Skerjafjörð. Merkt A.5.a.509.
	2(105) a–b	Jarðamat 1804: Lambastaðir á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.a.454.
	2(106) a–b	Jarðamat 1804: Hrólfsskáli á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.a.453.
	2(107) a–b	Jarðamat 1804: Bakki á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.a.452.
	2(108) a–b	Jarðamat 1804: Akurey á Kollafirði, Nes (við Seltjörn) á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.a.451.

Jarðamat 1849–1850 (skjalaflokkur A.5.b):

	2(109) a–b	Jarðamat 1849–1850: Höfði í Höfðahverfi, Látur á Látraströnd, Þönglabakki í Fjörðum, Grýtubakki í Höfðahverfi. Merkt A.5.b.32a–h.
	2(110) a–b	Jarðamat 1849–1850: Syðstibær og Ystibær í Hrísey. Merkt A.5.b.36a–c.
	2(111) a–b	Jarðamat 1849–1850: Vellir í Svarfaðardal, Brimnes í Ólafsfirði, og Sauðanes, Sauðaneskot og Sauðakot á Upsaströnd. Merkt A.5.b.38a–d.
	2(112) a–b	Jarðamat 1849–1850: Drangey á Skagafirði. Merkt A.5.b.41a–b.
	2(113) a–b	Jarðamat 1849–1850: Hólar í Hjaltadal. Merkt A.5.b.40a–d.
	2(114) a–b	Jarðamat 1849–1850: Hella, Kleifar, Drangsnes og Bær á Selströnd; Bjarnarnes við Bjarnarfjörð; Kaldrananes, Reykjarvík og Brúará í Bjarnarfirði; Eyjar á Ströndum; Kleifar og Kaldbakur í Kaldbaksvík. Merkt A.5.b.60a–g.
	2(115) a–b	Jarðamat 1849–1850: Hergilsey, Flatey, Bjarneyjar, Stagley, Svefneyjar, Hvallátur (Látur), Sviðnur og Skáleyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.b.74a–b.
	2(116) a–b	Jarðamat 1849–1850: Auðnir, Auðshaugur, Hamar (Suðurhamar), Fossá, Hella, Hlíð (Moshlíð), Brjánslækur, Efri-Arnórsstaðir, Neðri-Arnórsstaðir, Neðri-Rauðsdalur, Efri-Rauðsdalur, Hvammur, Hagi, Innri-Múli, Ytri-Múli, Skjaldvararfoss, Litlahlíð, Skriðnafell, Hreggstaðir (Rekstaðir) og Siglunes á Barðaströnd, og Sauðeyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.b.73a–j.
	2(117) a–b	Jarðamat 1849–1850: Litlanes í Múlasveit; Svínanes, Selsker, Múli (Skálmarnesmúli), Ingunnarstaðir, Hamar, Deildará og Fjörður á Skálmarnesi; Bær og Kirkjuból á Bæjarnesi. Merkt A.5.b.75a–e.

	2(118) a–b	Jarðamat 1849–1850: Akureyjar, Rauðseyjar, Rúfeyjar, Staðarhólseyjar (Galtareyjar/Djúpeyjar), Hafnareyjar, Skáley, Purkey, Hrappsey, Dímonarklakkar (Klakkeyjar), Kiðey, Arney, Fremri-Langey og Efri-Langey á Breiðafirði; Ytri-Fagridalur, Heinaberg, Nýpur, Tindar, Búðardalur, Hvalgrafir, Skarð, Manheimar, Barmur, Geirmundastaðir, Kross, Frakkanes, Ballará, Melar, Hnúkur, Stakkaberg, Dagverðarnes og Langeyjarnes á Skarðsströnd. Merkt A.5.b.82a–i.
	2(119) a–b	Jarðamat 1849–1850: Svelgsá, Saurar, Helgafell, Þingvellir, Grunnasundsnes, Ögur, Jónsnes, Hofsstaðir, Arnarstaðir, Staðarbakki, Kljá, Kóngsbakki, Hraunháls, Berserkjahraun, Bjarnarhöfn, Guðnýjarstaðir, Akureyjar, Hafnareyjar, Höskuldsey, Þormóðsey, Sellátur (Saurlátur), Kiðey, Sellón, Melrakkaey, Vaðstakksey, Elliðaey, Fagurey, Bíldsey og Skoreyjar í Helgafellssveit. Merkt A.5.b.72a–q.
	2(120) a–b	Jarðamat 1849–1850: Krossnes í Eyrarsveit, Setberg í Eyrarsveit, Spjör í Eyrarsveit, Suður-Bár í Eyrarsveit, Þórdísarstaðir í Eyrarsveit, Akurtraðir í Eyrarsveit, Vatnabúðir í Eyrarsveit, Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit. Merkt A.5.b.89a–h.
	2(121)	Jarðamat 1849–1850: Borg, Rauðanes, Lambastaðir, Álftanes, Kvíslhöfði, Straumfjörður, Knarrarnes, Vogalækur, Hofsstaðir, Krossnes, Álftárós, Hítardalur, Hamraendar, Hjörsey, Seljar, Hólmakot, Skálanes, Skutulsey, Traðir, Vogur, Akrar; og Hvalseyjar á Mýrum; Hítarnes og Kolbeinsstaðir í Kolbeinsstaðahreppi; Hausthús í Eyjahreppi; Stakkhamar, Borgarholt, Miklaholt, Syðra-Skógarnes, og Ytra-Skógarnes í Miklaholtshreppi; Tjaldurseyjar á Haffirði. Merkt A.5.b.84a–f.
	2(122) a–b	Jarðamat 1849–1850: Hvaleyri við Hafnarfjörð; Garðar, Hlið, Skógtjörn, Brekka, Svalbarði, Haukshús, Sviðholt, Deild (Tröð), Akrakot, Breiðabólsstaðir, Eyvindarstaðir, Lambhús og Bessastaðir á Álftanesi. Merkt A.5.b.100a–i.
	2(123) a–b	Jarðamat 1849–1850: Skildinganes við Skerjafjörð; Lambastaðir, Hrólfsskáli, Bakki, Bygggarður, Nes (við Seltjörn), Mýrarhús og Eiði á Seltjarnarnesi; Akurey, Engey og Viðey á Kollafirði. Merkt A.5.b.99a–e.

Fasteignamat 1916–1918 (skjalaflokkur A.5.c):

	2(124) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Látur á Látraströnd. Merkt A.5.c.103.
	2(125) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Sauðanes á Upsaströnd. Merkt A.5.c.107.
	2(126) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Sauðaneskot á Upsaströnd. Merkt A.5.c.108.
	2(127) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Sauðakot á Upsaströnd. Merkt A.5.c.109.
	2(128) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Brimnes í Ólafsfirði. Merkt A.5.c.110.
	2(129) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Drangey á Skagafirði. Merkt A.5.c.124.
	2(130) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hólar í Hjaltadal. Merkt A.5.c.125a–b.
	2(131) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Kaldrananes í Bjarnarfirði. Merkt A.5.c.184a–c.
	2(132) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Flatey á Breiðafirði. Merkt A.5.c.257a–g.
	2(133) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hergilsey á Breiðafirði. Merkt A.5.c.256a–c.
	2(134) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Bjarneyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.c.258a–d.
	2(135) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Innri-Múli á Barðaströnd. Merkt A.5.c.232a–b.
	2(136) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Ytri-Múli á Barðaströnd. Merkt A.5.c.231a–b.
	2(137) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hagi á Barðaströnd. Merkt A.5.c.233a–d.
	2(138) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Sauðeyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.c.238a–b.
	2(139) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Fjörður á Skálmarnesi. Merkt A.5.c.247a–b.
	2(140) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Deildará á Skálmarnesi. Merkt A.5.c.248a–b.
	2(141) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli). Merkt A.5.c.251a–b.
	2(142) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hvallátur (Látur) á Breiðafirði. Merkt A.5.c.261a–d.

	2(143) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Svefneyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.c.260a–d.
	2(144) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Rúfeyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.c.301a–b.
	2(145) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Staðarhólseyjar (Galtareyjar/Djúpeyjar) á Breiðafirði. Merkt A.5.c.497.
	2(146) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hafnareyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.c.302.
	2(147) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Bjarnarhöfn, Guðnýjarstaðir og Hafnareyjar í Helgafellssveit. Merkt A.5.c.363a–b.
	2(148) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Akureyjar í Helgafellssveit. Merkt A.5.c.364.
	2(149) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit. Merkt A.5.c.388a–b.
	2(150) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Vogur á Mýrum. Merkt A.5.c.400.
	2(151) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Knarrarnes á Mýrum. Merkt A.5.c.511.
	2(152) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Traðir á Mýrum. Merkt A.5.c.401.
	2(153) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Skutulsey á Mýrum. Merkt A.5.c.510.
	2(154) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hjörsey á Mýrum. Merkt A.5.c.403a–c.
	2(155) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Straumfjörður á Mýrum. Merkt A.5.c.408.
	2(156) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Álftanes á Mýrum. Merkt A.5.c.409.
	2(157) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Eyvindarstaðir á Álftanesi. Merkt A.5.c.458a–b.
	2(158) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Breiðabólsstaðir á Álftanesi. Merkt A.5.c.459.
	2(159) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Bessastaðir og Lambhús á Álftanesi. Merkt A.5.c.457.
	2(160) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Skildinganes við Skerjafjörð. Merkt A.5.c.514a–d.
	2(161) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Lambastaðir á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.c.456.
	2(162) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hrólfsskáli á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.c.455a–b.
	2(163) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Bakki á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.c.454.
	2(164) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Nes (við Seltjörn) á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.c.453a–b.

Bréfabækur, bréfasöfn og gerðabækur sýslumanna, hreppa og sáttanefnda (skjalaflokkur A.6):

Uppskriftir úr dómabókum sýslumanna (skjalaflokkur A.6.b):

	2(165) a–b	Manntalsþing 20.4.1739. Drangey á Skagafirði lögfest. Merkt A.6.b.1a–c.
	2(166) a–b	Manntalsþing 22.4.1739. Drangey á Skagafirði lögfest. Merkt A.6.b.2.
	2(167) a–b	Manntalsþing 25.4.1739. Drangey á Skagafirði lögfest. Merkt A.6.b.3a–i.
	2(168) a–b	Manntalsþingréttur 19.4.1826. Fjallað um skilmála fyrir sölu á Hólum í Hjaltadal, þar á meðal m.t.t. Drangeyjar. Merkt A.6.b.5.
	2(169) a–b	Manntalsþingsréttur 30.5.1827. Drangey á Skagafirði friðlýst. Einnig upplesin auglýsing um leigu á Drangey, dags. 26.5.1827. Merkt A.6.b.6a–b.
	2(170) a–b	Manntalsþingsréttur 31.5.1828. Framlagt skjal, dags. 31.5.1828, með mótmælum við gjöldum fyrir skipsuppsátur í Drangey á Skagafirði og yfirlýsingu um framhald fuglaveiði eftir gamallri venju. Merkt A.6.b.8.
	2(171) a–b	Manntalsþingsréttur 26.5.1842. Upplesið forboð við notkun Drangeyjar á Skagafirði. Merkt A.6.b.10a–b.
	2(172) a–b	Manntalsþingsréttur 22.5.1843. Upplesið afrit af Viðvíkurdómi, dags. 6.5.1676, um toll af fuglaveiði í Drangey á Skagafirði. Einnig upplesin auglýsing frá eiganda Drangeyjar varðandi veiðitoll og, ef téðum tolli yrði mótmælt, forboð um að hafa þar uppsátur. Merkt A.6.b.11a–b.
	2(173) a–b	Manntalsþingsréttur 8.6.1843. Upplesið m.a. afrit af Viðvíkurdómi um toll af fuglaveiði í Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.61a–b.
	2(174) a–b	Manntalsþing 4.5.1817. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.4.
	2(175) a–b	Manntalsþingsréttur 31.5.1827. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.7a–b.

	2(176) a–b	Manntalsþingsréttur 21.5.1839. Upplesin friðlýsing Drangeyjar á Skagafirði, dags. 11.5.1839. Merkt A.6.b.9.
	2(177)	Manntalsþingsréttur 23.5.1839. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.70a–b.
	2(178) a–b	Manntalsþingsréttur 24.5.1844. Upplesin friðlýsing Drangeyjar á Skagafirði, dags. 18.5.1844. Merkt A.6.b.12.
	2(179) a–b	Manntalsþingsréttur 21.5.1847. Upplesin friðlýsing Drangeyjar á Skagafirði. Merkt A.6.b.13a–b.
	2(180) a–b	Manntalsþingsréttur 23.5.1848. Upplesin friðlýsing og lögfesta fyrir Drangey á Skagafirði, dags. 17.5.1848. Merkt A.6.b.14.
	2(181) a–b	Manntalsþingsréttur 22.5.1854. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.17a–b.
	2(182) a–b	Manntalsþingsréttur 26.5.1856. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.18a–b.
	2(183) a–b	Manntalsþingsréttur 2.6.1853. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.16a–c.
	2(184) a–b	Manntalsþingsréttur 18.5.1857. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.19a–c.
	2(185) a–b	Manntalsþingsréttur 10.5.1861. Upplesin friðlýsing Drangeyjar á Skagafirði, dags. 4.5.1861. Merkt A.6.b.20a–c.
	2(186) a–b	Manntalsþingsréttur 23.5.1861. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.21a–b.
	2(187) a–b	Manntalsþingsréttur 2.7.1863. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.22a–b.
	2(188) a–b	Manntalsþing 16.5.1870. Upplesin friðlýsing Drangeyjar á Skagafirði, dags. 2.3.1870. Merkt A.6.b.27a–b.
	2(189) a–b	Manntalsþingsréttur 15.5.1871. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.28a–b.
	2(190) a–b	Manntalsþing 20.5.1879. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.29.
	2(191) a–b	Manntalsþing 17.5.1886. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.32a–b.
	2(192) a–b	Manntalsþing 20.5.1886. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.33.
	2(193) a–b	Manntalsþing 22.5.1886. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.34a–b.
	2(194) a–b	Manntalsþing 27.5.1886. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.35a–b.
	2(195) a–b	Manntalsþing 20.6.1889. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.37.
	2(196) a–b	Manntalsþing 21.5.1890. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.38a–c.
	2(197) a–b	Manntalsþing 28.5.1890. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.71a–b.
	2(198) a–b	Manntalsþing 3.7.1894. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.55.
	2(199) a–b	Manntalsþing 10.6.1903. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.39a–c.
	2(200)	Manntalsþing 26.5.1905. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.65a–b.
	2(201)	Manntalsþing 30.5.1907. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.66a–b.
	2(202) a–b	Manntalsþing 29.5.1917. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.72a–b.
	2(203) a–b	Manntalsþing 22.6.1920. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.41.
	2(204) a–b	Manntalsþing 19.5.1882. Drangey á Skagafirði friðlýst ásamt Kerlingu. Merkt A.6.b.30a–b.
	2(205) a–b	Manntalsþingsréttur 6.6.1850. Lýst friðhelgi á Drangey í Skagafirði o.fl. og upplesin friðlýsing og lögfesta, dags. 17.5.1848. Merkt A.6.b.15.
	2(206) a–b	Manntalsþing 16.5.1868. Upplesið forboð til allra afnota af Drangey á Skagafirði án leyfis umráðamanna. Merkt A.6.b.23.
	2(207) a–b	Manntalsþing 26.5.1868. Upplesið forboð vegna veiði við Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.24a–b.
	2(208) a–b	Aukaréttur 20.8.1869. Dómur um tolla fyrir fuglaveiði við Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.25a–e.
	2(209)	Aukaréttur 26.3.1870. Útnefndir fjórir menn til að meta hæfilegan lóðartoll fyrir skipsuppsátur og önnur afnot af fjörunni í Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.26a–b.
	2(210)	Manntalsþing 30.5.1885. Þinglesið eignarskjal fyrir Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.31a–b.

	2(211)	Manntalsþing 11.6.1888. Þinglesið kaupbréf sýslunefndar Skagafjarðar fyrir Drangey, dags. 16.8.1886. Einnig upplesin friðlýsing Drangeyjar. Merkt A.6.b.36a–b.
	2(212) a–b	Manntalsþing 16.5.1904. Auglýst heimild til kartöfluræktunar í Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.40a–c.
	2(213) a–b	Manntalsþing 29.5.1744. Lögfest heimaland Hóla í Hjaltadal, hagar og afrétt. Merkt A.6.b.42a–b.
	2(214)	Manntalsþing 29.5.1747. Fjallað var um innlegg Halldórs Brynjólfssonar biskups frá 27.5.1747 þar sem hann fór fram á upplýsingar um ásigkomulag jarðar Hólabiskupsstóls í níu póstum. Merkt A.6.b.43a–c.
	2(215)	Manntalsþing 28.4.1753. Fjallað var um ásigkomulag jarðar Hólabiskupsstólsins. Merkt A.6.b.44a–b.
	2(216)	Manntalsþing 9.5.1753. Fjallað var um ásigkomulag jarða Hólastóls. Merkt A.6.b.52.
	2(217)	Manntalsþing 13.5.1754. Þingvitni voru tekin um ásigkomulag jarða Hólastóls o.fl. Merkt A.6.b.53a–b.
	2(218) a–b	Manntalsþing 1.5.1771. Upplesin afskrift af máldaga Hóla í Hjaltadal sem áður var upplesin á manntalsþingi 27.4.1753. Einnig upplesin lögfesta Hóla sem hafði verið upplesin á manntalsþingum 27.4.1770 og 26.7.1770. Merkt A.6.b.54.
	2(219)	Manntalsþingsréttur 7.6.1806. Upplesin lögfesta Hóla í Hjaltadal, dagsetningar ekki getið. Lögfestunni mótmælt fyrir Ásselsland (Fannlaugastaði) og farið fram á að fimmtarstefna fari fram. Merkt A.6.b.56.
	2(220)	Manntalsþing 20.5.1807. Upplesin lögfesta Hóla í Hjaltadal. Merkt A.6.b.57a–b.
	2(221)	Manntalsþing 13.6.1808. Upplesin lögfesta Reykja en henni mótmælt af ábúendum Hóla í Hjaltadal. Merkt A.6.b.58a–b.
	2(222)	Manntalsþing 1.6.1827. Birt lögfesta Hóla í Hjaltadal, dags. 6. júní 1806, endurgerð frá 1.6.1827. Á móti var framlögð lögfesta fyrir Reykjum, dags. 31.5.1827. Einnig áskildu tilteknir bændur sínum jörðum frían upprekstur á Hólaafrétt. Merkt A.6.b.62a–b.
	2(223)	Manntalsþingsréttur 3.6.1828. Framlagður samningur um landamerki milli Hóla í Hjaltadal og Reykja, dags. 6.8.1827. Einnig upplesin lögfesta Hóla, dags. 6.6.1806 og 1.6.1827. Með tilliti lögfestunnar vottuðu nálægir hlutaðeigendur að þeir vildu halda sátt um Hólaafrétt. Merkt A.6.b.63a–b.
	2(224)	Manntalsþingsréttur 15.5.1833. Upplesin lögfesta Hóla í Hjaltadal, dagsett 15.5.1833. Merkt A.6.b.64.
	2(225)	Manntalsþingsréttur 23.5.1835. Upplesið forboð móti upprekstri í heimalönd Hóla í Hjaltadal, dags. 21.5.1835. Merkt A.6.b.74.
	2(226)	Manntalsþingsréttur 21.5.1840. Upplesin lögfesta Hóla í Hjaltadal, dags. 21.5.1840. Merkt A.6.b.75.
	2(227)	Manntalsþingsréttur 26.5.1849. Þinglesin lögfesta, dags. 26.5., með tveimur vitnisburðarskjölum fyrir Hólum í Hjaltadal ásamt Kolbeinsdalsafrétt. Merkt A.6.b.79a–b.
	2(228)	Manntalsþingsréttur 15.6.1850. Þinglesin lögfesta, dags.6.6.1850, fyrir rekaítökum Hólakirkju á Skaga. Merkt A.6.b.80a–b.
	2(229)	Manntalsþingsréttur 5.6.1866. Þinglesin lögfesta Hóla í Hjaltadal, dags. 5.6.1866. Merkt A.6.b.81a–b.
	2(230)	Manntalsþing 13.6.1881. Þinglesin þrjú skjöl um sölu Hóla í Hjaltadal með hjáleigunni Hofi til sýslunefndarinnar í Skagafjarðarsýslu: 1) kaupsamningur, dags. 19.3.1881; 2) viðskiptasamningur, dags. 21.4.1881, um samþykki við sölunni; 3) afsalsbréf dags. 25.4.1881. Merkt A.6.b.82a–b.
	2(231)	Manntalsþing 21.5.1890. Þinglesin landamerkjalýsing Hóla í Hjaltadal. Merkt A.6.b.83a–c.

	2(232)	Aukaréttur 1.6.1907. Dómkvaddir tveir menn til þess að meta eignir Norðuramtsins á Hólum í Hjaltadal við afhendingu búnaðarskólastofnunarinnar til landssjóðs. Merkt A.6.b.84.
	2(233)	Manntalsþing 7.6.1909. Þinglesið afsalsbréf fyrir Hólum í Hjaltadal með hjáleigunni Hofi, skólastofunni, dómkirkjunni og öllum húsum staðarins. Dagsetningar bréfsins er ekki getið. Merkt A.6.b.85a–b.
	2(234)	Manntalsþing 30.5.1738. Upplesið kaupbréf, dags. 30.10.1737, fyrir allri Fagurey og 14 hundruðum og 40 álnum í Flatey á Breiðafirði. Merkt A.6.b.131.
	2(235)	Manntalsþing 29.5.1778. Tekið fyrir beitarmál á Langeyjum þar sem fé hafði skemmt hey frá séra Markúsi Snæbjörnssyni. Leiguliðar töldu sig hafa rétt til beitarinnar en buðust til að borga skaðann. Merkt A.6.b.126a–c.
	2(236)	Héraðsþing 27.6.1778. Dæmt var í svokölluðu Langeyjarbeitarmáli. Merkt A.6.b.127a–d.
	2(237)	Manntalsþing 12.8.1817. Upplesin tvö kaupbréf, dags. 15.9.1807 og 16.9.1809, fyrir hlutum Flateyjar á Breiðairði. Merkt A.6.b.132.
	2(238)	Manntalsþing 11.7.1821. Upplesið gjafabréf, dags. 6.10.1820, fyrir hluta Flateyjar á Breiðafirði, og afsal, dags. 12.4.1821, fyrir 3/4 hlutum í versluninni í Flatey með tilheyrandi jörð. Merkt A.6.b.133a–b.
	2(239)	Manntalsþing 6.7.1842. Upplesið kaupbréf, dags. 3.6.1842, fyrir hluta Flateyjar á Breiðafirði. Merkt A.6.b.134a–b.
	2(240)	Manntalsþing 23.6.1846. Upplesið byggingarbréf, dags. 9.11.1839, fyrir hluta Flateyjar á Breiðafirði. Þá var friðlýst öllum Eyjahreppi til ystu takmarka og bönnuð öll selaskot í og við varpeyjar. Merkt A.6.b.128.
	2(241)	Manntalsþing 21.6.1850. Séra Eiríkur Kúld friðlýsti eignum sínum í Eyjahreppi, þar á meðal í Flatey, og eignum prófastsins Ólafs Sívertsens. Merkt A.6.b.130a–b.
	2(242)	Manntalsþing 10.6.1851. Séra Eiríkur Kúld friðlýsti eignarjörðum sínum í Flateyjarhreppi með sömu skilyrðum og á þinginu árið áður. Merkt A.6.b.59a–c.
	2(243)	Manntalsþing 8.7.1916. Þinglesið afsal fyrir Flatey á Breiðafirði ásamt kaupstaðarlóð. Merkt A.6.b.60.
	2(244)	Manntalsþing 29.6.1928. Þinglesið afsal fyrir fimm hundruðum í Flatey á Breiðafirði. Merkt A.6.b.67a–b.
	2(245)	Manntalsþing 5.7.1930. Þinglesið afsal, dags. 22.10.1928, fyrir hluta Flateyjar. Einnig þinglesin dánargjöf vegna hluta Flateyjar, ásamt húsum. Merkt A.6.b.86a–b.
	2(246)	Manntalsþing 22.6.1936. Þinglesið afsal, dags. 10.6.1935, fyrir svokölluðum Skemmuvallarhundruðum í Flatey á Breiðafirði. Merkt A.6.b.129a–b.
	2(247) a–b	Manntalsþing 8.7.1841. Þinglesið kaupbréf fyrir níunda parti af Staðarhólseignum, sem var Innstubúðarparturinn í Bjarneyjum, dags. 18.2.1840. Merkt A.6.b.93a–b.
	2(248) a–b	Manntalsþing 17.5.1853. Þinglesið forboð bænda í Bjarneyjum á Breiðafirði þar sem húsmönnum í eyjunni var bannað að halda þar sauðfjárbeit. Merkt A.6.b.94.
	2(249)	Manntalsþing 23.6.1832. Upplesið afrit af fjárskilamálabréfi, dags. 18.10.1830, sem varðaði m.a. Haga, Innri-Múla og Ytri-Múla á Barðaströnd, sem og Sauðeyjar. Merkt A.6.b.104a–c.
	2(250)	Manntalsþing 23.6.1846. Upplesið umboð, dags. 6.4.1846, vegna umráða og sölu á hluta af Haga á Barðaströnd. Merkt A.6.b.106.
	2(251)	Manntalsþing 26.6.1848. Þinglesin brigðalýsing vegna Haga á Barðaströnd. Merkt A.6.b.107a–b.
	2(252)	Manntalsþing 2.5.1853. Friðlýst var öllum selalögnum tilheyrandi Haga á Barðaströnd og Brjánslæk í Vatnsfirði. Merkt A.6.b.105a–b.

	2(253)	Manntalsþing 6.6.1793. Þinglesin lögfesta fyrir Hallbjarnareyri í Eyrarsveit, dags. 5.6.1793. Merkt A.6.b.99.
	2(254)	Manntalsþingsréttur 13.5.1839. Þinglesin friðlýsing fyrir selalögnum í landi Hallbjarnareyrar í Eyrarsveit. Merkt A.6.b.100a–b.
	2(255)	Álits- og skoðunargjörð 16.7.1855. Tekið fyrir að framkvæma álits- og skoðunargjörð á jörðinni Hallbjarnareyri í Eyrarsveit með undirliggjandi hjáleigum. Álit skoðunarmanna er að finna í þingbókinni. Merkt A.6.b.101a–b.
	2(256)	Manntalsþing 17.6.1884. Þinglesin landamerki Hallbjarnareyrar í Eyrarsveit, 16.6.1884. Merkt A.6.b.102a–b.
	2(257)	Manntalsþing 2.6.1886. Birt auglýsing um uppboð á Hallbjarnareyri í Eyrarsveit. Merkt A.6.b.103.
	2(258) a–b	Manntalsþing 30.5.1823. Auglýst forboð vegna Skógtjarna, Eyvindarstaða, Brekku o.fl. jarða á Álftanesi. Merkt A.6.b.116a–c.
	2(259) a–b	Manntalsþing 28.6.1858. Friðlýst Sviðholts- og Eyvindarstaðahólmum til að upptaka selveiði. Merkt A.6.b.117a–b.
	2(260) a–b	Manntalsþing 7.6.1890. Þinglesin landamerki í Bessastaðasókn, þar á meðal merki jarðanna Bessastaða, Svalbarða, Haugshúsa, Eyvindarstaða, Brekku, Akrakots, Skógtjarnar, Traðar, Deildar og Sviðholts. Merkt A.6.b.114a–c.
	2(261)	Manntalsþing 29.5.1903. Þinglesið afsalsbréf, dags. 28. 10.1902, fyrir fjórðung úr Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.118a–c.
	2(262)	Manntalsþing 25.6.1906. Þinglesið afsalsbréf, dags. 26.6.1905, fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.119a–d.
	2(263)	Manntalsþing 16.5.1907. Þinglesin tvö afsalsbréf fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi, dags. 18.1.1906 og 15.9.1906. Merkt A.6.b.120a–c.
	2(264)	Manntalsþing 17.6.1910. Þinglesið afsalsbréf, dags. 2.9.1908, fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.121a–c.
	2(265)	Manntalsþing 12.6.1914. Þinglesið afsalsbréf, dags. 18.7.1913, fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.122a–b.
	2(266)	Manntalsþing 14.6.1920. Þinglesið afsalsbréf, dags. 16.4.1919, fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.123a–b.
	2(267)	Manntalsþing 9.6.1921. Þinglesið afsalsbréf, dags. 6.4.1920, fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.124a–b.
	2(268) a–b	Manntalsþing 29.6.1922. Þinglesin landamerki jarða í Bessastaðasókn, þar á meðal merki Bessastaða, Eyvindarstaða, Sviðholts og Lambhúsa. Merkt A.6.b.115a–b.

Dómsskjöl (skjalaflokkur A.6.c):

	2(269) a–b	Afrit af tveimur bréfum frá 1649 um Drangey á Skagafirði. Einnig afrit af Viðvíkurdómi frá 1676. Lagt fram í dómsmáli um toll af flekaútgerð árið 1869. Dæmt var í málinu 20.9.1869, sjá skjal nr. 2(208). A.6.c.1a–d.
	4(35)	Dómsmál um Einarshafnarsker 1888–1891: Varnarskjal í undirrétti, dags. 19.6.1888. Sbr. dóma í skjali nr. 4(7).
	4(36)	Dómsmál um Einarshafnarsker 1888–1891: Málsskjöl í máli nr. 38/1888 fyrir Landsyfirrétti. Sbr. dóma í skjali nr. 4(7).
	4(37)	Dómsmál um Einarshafnarsker 1888–1891: Málsskjöl fyrir Hæstarétti Danmerkur vegna áfrýjunar á dómi Landsyfirréttar í máli nr. 38/1888. Sbr. dóma í skjali nr. 4(7).

Bréfabækur, bréfasöfn og gerðabækur sýslumanna, hreppa og sáttanefnda (skjalaflokkur A.6.e):

	2(270) a–b	Sáttaþing, dags. 9.5.1845, þar sem sáttanefnd tók fyrir mál vegna tolla fyrir afnot af lóð og uppsátri á Drangeyjarfjöru í Skagafirði. Sættir náðust. Merkt A.6.e.95a–b.

	2(271)	Sáttafundur hjá sáttanefnd Eyjahrepps um eignarrétt á hluta Flateyjar á Breiðafirði, dags. 31.8.1819. Merkt A.6.e.96a–e.

Kirknaskjöl (skjalaflokkur A.7):

	2(272) a–b	Ódagsett skjal um rétt Hólakirkju til viðhaldsfjár úr ríkissjóði vegna stólsjarðasölu. Lýst er óánægju með að árið 1802 hafi allt verið selt frá kirkjunni sem kom í veg fyrir að hún gæti viðhaldið sér sjálf. Merkt A.7.3a–ad.
	2(273) a–b	Afrit af dómi um tollagjald í Bjarneyjum á Breiðafirði, dags. 6.8.1568. Merkt A.7.1a–c.
	2(274) a–b	Afrit af þingsvitnisbréfi um tolla í Bjarneyjum á Breiðafirði, dags. 13.2.1581. Merkt A.7.2a–b.
	2(275) a–b	Eignaskrá eða máldagi Staðarhólskirkju. Skjalið er nokkuð skemmt og upphaf og endi vantar. Ódagsett. Merkt A.7.5a–b.
	2(276) a–b	Bjarneyjar á Breiðafirði, Staðarhóll í Saurbæ o.fl.: Ódagsett afrit arfaskiptabréfs, dags. 14.8.1704, af afriti dags. 23.5.1842. Fram kemur að skjalið var upplesið í Lögréttu árið 1710. Merkt A.7.6a–b.
	2(277) a–b	Bjarneyjar á Breiðafirði, Staðarhóll í Saurbæ o.fl.: Uppskriftar- og skiptaútdráttur á eignum Bjarna Péturssonar sýslumanns, dags. 19.8.1768 og 30.9.1768. Afrit dags. 14.5.1841. Merkt A.7.7a–b.
	2(278) a–b	Útdráttur af uppskrift á eignum í dánarbúi sr. Jóns Eggertssonar, dagsettur 6.7.1784 og 14.7.1784. Afrit dags. 14.5.1841. Merkt A.7.8a–b.
	2(279)	Tveir útdrættir. Annar er útdráttur sýslumanns á reikningum Staðarhóls í Saurbæ og meðfylgjandi fasteignum tilheyrandi erfingjum séra Jóns Eggertssonar 1782--1791 varðandi Bjarneyjatolla. Hinn varðar Bjarneyjatolla af Skarðsbúð í Bjarneyjum í jarðabókum sýslumanns árin 1801–1802. Merkt A.7.4.

Vísitasíubækur biskupa (skjalaflokkur A.8):

	2(280) a–b	Flatey á Breiðafirði: Vísitasía, dags. 5.8.1647. Merkt A.8.24a–b.
	2(281) a–b	Flatey á Breiðafirði: Vísitasía, dags. 1.8.1710. Merkt A.8.25a–c.
	2(282) a–b	Flatey á Breiðafirði: Portionsreikningur, dags. 26.4.1728. Merkt A.8.26a–e.
	2(283) a–b	Reykhólar á Reykjanesi: Vísitasía, dags. 9.8.1639. Merkt A.8.27a–b.
	2(284) a–b	Hagi á Barðaströnd: Vísitasía, dags. 3.8.1639. Merkt A.8.18.
	2(285)	Hagi á Barðaströnd: Vísitasía, dags. 11.8.1683. Merkt A.8.19a–c.
	2(286) a–b	Hagi á Barðaströnd: Vísitasía, dags. 10.8.1700. Merkt A.8.20a–c.
	2(287)	Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli): Vísitasía, dags. 7.8.1647. Merkt A.8.21a–c.
	2(288)	Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli): Vísitasía, dags. 15.8.1700. Merkt A.8.22a–c.
	2(289) a–b	Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli): Vísitasía, dags. 17.8.1761. Merkt A.8.23a–f.
	2(290) a–b	Skarð á Skarðsströnd: Vísitasía, dags. 10.8.1675. Merkt A.8.33a–c.
	2(291)	Skarð á Skarðsströnd: Vísitasía, dags. 10.8.1750. Merkt A.8.34a–e.
	2(292)	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit: Vísitasía, dags. 8.8.1751. Merkt A.8.51a–b.
	2(293)	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit: Vísitasía, dags. 24.8.1758. Merkt A.8.52a–c.
	2(294)	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit: Vísitasía, dags. 21.7.1891. Merkt A.8.53a–b.
	2(295)	Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit: Vísitasía, dags. 14.9.1676. Merkt A.8.59a–c.

Skjalasöfn presta og prófasta (skjalaflokkur A.9):

	2(296)	Útdráttur af skiptagjörningi sem varðar Bjarneyjar á Breiðafirði, dags. 27.8.1796. Útdrátturinn var lagður fyrir extrahéraðsrétt 1.12.1829. Merkt A.9.5.

	2(297)	Útdráttur af skiptagjörningi sem varðar Bjarneyjar á Breiðafirði og Galtarey, dags. 4.6.1804. Merkt A.9.4.
	2(298)	Bjarneyjar á Breiðafirði, byggingarbréf, dags. 9.5.1813. Merkt A.9.6a–b.
	2(299)	Bjarneyjar á Breiðafirði, byggingarbréf, dags. 25.6.1824. Merkt A.9.7a–b.
	2(300)	Bjarneyjar á Breiðafirði, byggingarbréf, dags. 19.4.1825. Merkt A.9.8a–b.
	2(301)	Bjarneyjar á Breiðafirði: Bréf til staðarhaldara um ýmis atriði sem varða byggingu Bjarneyja, dags. 15.4.1835. Merkt A.9.9a–c.
	2(302) a–b	Afrit af Hæstarréttardómi um rétt Skarðskirkju til Skarðsbúðar í Bjarneyjum á Breiðafirði, dags. 22.1.1847. Merkt A.9.10a–b.

Skjalasöfn Stjórnarráðs Íslands og dansk-íslenskrar stjórnsýslu (skjalaflokkur A.11):

	2(303)	Afrit af höfuðbók yfir reikninga og sölu stólsjarða Hólabiskupsstóls í Eyjafjarðar-, Húnavatns- og Skagafjarðarsýslum árið 1805. Merkt A.11.1a–b.
	2(304)	Skýrsla yfir kaupendur jarða Hólastóls sem greitt hafi 1/3 hluta eða meira af kaupverði viðkomandi jarðar. Liggur með bréfi Stefáns Þórarinssonar amtmanns til rentukammers, dags. 2.4.1806. Merkt A.11.2a–e.

Örnefnaskráning (skjalaflokkur A.15):

	4(87)	Kaldrananes í Bjarnarfirði á Ströndum; örnefnaskrár frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
	4(88)	Bjarneyjar á Breiðafirði; örnefnaskrár frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
	4(89)	Vogur á Mýrum; örnefnaskrár frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
	4(90)	Skutulsey á Mýrum; örnefnaskrár frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
	4(91)	Knarrarnes á Mýrum; örnefnaskrá og uppdráttur frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Jarðabréf og máldagar og fleira úr Íslensku fornbréfasafni (skjalaflokkur B.1):

	4(39)	Hólastaður, rekaskrá, 1374. Ísl. fornbr. III, bls. 277–286.
	4(40)	Drangey, Eyrarlandsdómur um eignarhald Hólakirkju, dags. 5.7.1462, og dómur um óleyfilega sela-, fugla- og eggjatekju í Drangey, dags. sama dag. Ísl. fornbr. V, bls. 365–368.
	4(41)	Kaldrananes á Ströndum, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 131–132.
	4(42)	Kaldrananes á Ströndum, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 562.
	4(43)	Hagakirkja á Barðaströnd, máldagi, 1363. Ísl. fornbr. III, bls. 193–194.
	4(44)	Hagakirkja á Barðaströnd, máldagi, dags. 1.8.1375, ásamt athugasemd útgefanda. Ísl. fornbr. III, bls. 300–301 og 775.
	4(45)	Hagakirkja á Barðaströnd, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 150–151.
	4(46)	Hagakirkja á Barðaströnd, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 584–585.
	4(47)	Hagi á Barðaströnd, vitnisburður, dags. 16.6.1405. Ísl. fornbr. III, bls. 699–700.
	4(48)	Hagi á Barðaströnd, vitnisburður, dags. 30.6.1407. Ísl. fornbr. III, bls. 716–717.
	4(49)	Hagi á Barðaströnd, vitnisburður, dags. 31.12.1410. Ísl. fornbr. III, bls. 735–736.
	4(50)	Hagi á Barðaströnd, vitnisburður, dags. 10.11.1411. Ísl. fornbr. III, bls. 737–738.
	4(51)	Hagi á Barðaströnd, Alþingisdómur, dags. 1.7.1412, og staðfesting lögmanns, dags. 2.7.1412. Ísl. fornbr. III, bls. 745–747.

	4(52)	Hagi á Barðaströnd o.fl., kaupmálabréf dags. 27.11.1439. Ísl. fornbr. IV, bls. 602–603.
	4(53)	Hagi á Barðaströnd, Svefneyjar o.fl., kaupbréf, dags. 2.7.1540. Ísl. fornbr. X, bls. 545–546.
	4(54)	Skálmarnesmúli, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 152.
	4(55)	Skálmarnesmúli, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 586–587.
	4(56)	Flateyjarkirkja á Breiðafirði, máldagi, 1363. Ísl. fornbr. III, bls. 194–195.
	4(57)	Flateyjarkirkja á Breiðafirði, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 152.
	4(58)	Flateyjarkirkja á Breiðafirði, máldagi, 1491–1518. Ísl. fornbr. VII, bls. 79
	4(59)	Skipti milli Múlakirkju og Flateyjarkirkju um Oddbjarnarsker, dags. 1.9.1536. Ísl. fornbr. X, bls. 86–87. Ísl. fornbr. X, bls. 86–87.
	4(60)	Vitnisburður um samtal um skipti milli Múlakirkju og Flateyjarkirkju, dags. 6.9.1536 og 1537. Ísl. fornbr. X, bls. 88–89. Ísl. fornbr. X, bls. 88–89.
	4(61)	Bréf biskups um Múlakirkju og Flateyjarkirkju, dags. 18.7.1537. Ísl. fornbr. X, bls. 111–112. Ísl. fornbr. X, bls. 111–112.
	4(62)	Vitnisburður um máldaga Flateyjarkirkju á Breiðafirði og um Oddbjarnarsker, dags. 10.4.1548. Ísl. fornbr. XI, bls. 629.
	4(63)	Vitnisburður um eignir og ítök Flateyjarkirkju á Breiðafirði, dags. 14.4.1548. Ísl. fornbr. XI, bls. 639–640.
	4(64)	Dómur um skipti milli Múlakirkju á Skálmarnesi og Flateyjarkirkju, dags. 19.9.1558. Ísl. fornbr. XIII, bls. 331–332. Ísl. fornbr. XIII, bls. 331–332.
	4(65)	Kvittunarbréf um reikningsskap Flateyjarkirkju, dags. 28.7.1565. Ísl. fornbr. XIV, bls. 408–409.
	4(66)	Andmæli við tolllausu uppsátri Múlakirkju í Oddbjarnarskeri, dags. 1558 og 17.11.1569. Ísl. fornbr. XIII, bls. 359–360.
	4(67)	Flateyjarkirkja á Breiðafirði, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 586.
	4(68)	Skarð á Skarðsströnd, máldagi, fyrir 1401 og síðar. Ísl. fornbr. III, bls. 655–659.
	4(69)	Úrskurður Skálholtsbiskups um tollagjald af útróðrarmönnum í Bjarneyjum á Breiðafirði til Staðarhólskirkju í Saurbæ, dags. 5.3.1486. Ísl. fornbr. VI, bls. 560–562.
	4(70)	Staðarhólskirkja í Saurbæ, máldagi, eftir 1495. Ísl. fornbr. VII, bls. 288–289.
	4(71)	Staðarhóll, afhending, dags. 18.5.1547. Ísl. fornbr. XI, bls. 547–548.
	4(72)	Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit, máldagi, 1355. Ísl. fornbr. III, bls. 107–108.
	4(73)	Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 173–174.
	4(74)	Hallbjarnareyri (Öndverðareyri), máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 605.
	4(75)	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 172.
	4(76)	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 603.
	4(77)	Álftanes á Mýrum, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 187.
	4(78)	Álftanes á Mýrum, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 616–617.
	4(79)	Hjörsey á Mýrum, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 190–191.
	4(80)	Hjörsey á Mýrum, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 616.

	4(81)	Bessastaðir á Álftanesi, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 107.
	4(82)	Nikulásarkirkja á Seltjarnarnesi, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 108–109.
	4(83)	Nes á Seltjarnarnesi, Bessastaðir á Álftanesi, Garðar á Álftanesi; máldagar, 1570 eða síðar (Gíslamáldagar). Ísl. fornbr. XV, bls. 637.
	4(84)	Skiptabréf eftir Björn Þorleifsson, dags. 23.10.1467. Ísl. fornbr. V, bls. 497–503.
	4(85)	Skiptabréf eftir Björn Þorleifsson, dags. 23.10.1467. Ísl. fornbr. XII, bls. 46–53. Ísl. fornbr. XII, bls. 46–53.
	4(86)	Skiptabréf eftir Ólöfu Loftsdóttur, dags. 15.4.1480. Ísl. fornbr. VI, bls. 254–257.

Prentuð fasteigna- og jarðamöt (skjalaflokkur B.2):

	4(1)	Jón Johnsen: Jarðatal á Íslandi (1847).

Dómar (skjalaflokkur B.3):

	4(2)	Prestadómur 19. nóvember 1503 (Hrófey í Steingrímsfirði og hólmar og sker út frá henni). Íslenzkt fornbréfasafn VII, bls. 655–656.
	4(3)	Alþingisdómur 1598 (Drangaflaga við Skógarströnd) Alþingisbækur Íslands, 3. bindi 1595–1605, bls. 140–143.
	4(4)	Dómur Landsyfirréttar 21. júlí 1873 í máli nr. 10/1873 (Vilborgarkot)
	4(5)	Dómur Landsyfirréttar 5. október 1874 í máli nr. 5/1874 (Eyjar í Strandasýslu og Þingeyrakirkja).
	4(6)	Dómur Landsyfirréttar 25. janúar 1875 í máli nr. 15/1874 (Ketilsker og Djúpsker undan Syðra-Skógarnesi í Eyja- og Miklaholtshreppi).
	4(7)	Dómur Landsyfirréttar í máli nr. 38/1888 og dómur Hæstaréttar 27. janúar 1891 (sker fyrir landi Einarshafnar á Eyrarbakka). Sjá einnig málsskjöl í skjölum nr. 4(35)–4(37).
	4(8)	Dómar Hæstaréttar 19. september 1996 í málum nr. 179–181/1996, bls. 2518, 2525 og 2532 í dómasafni. Dómarnir varða m.a. ákvæði 2. kapítula rekabálks Jónsbókar um afmörkun netlaga í tengslum við einkarétt eigenda sjávarjarða til veiði sjávarfiska í netlögum.

Skjalasöfn stiftamtmanns, amtmanns og landshöfðingja ásamt Stjórnartíðindum (skjalaflokkur B.6):

	4(9)	Kongelig Resolution ang. Besiddelsestagelsen af Nyöe, dags. 9.2.1783 (Lovsamling for Island V, bls. 4–5).
	4(10)	Cabinets-Ordre til Rentekammeret, ang. Besiddelsestagelse af en ny opkommen Öe ved Island, dags. 26.6.1783 (Lovsamling for Island IV, bls. 744–746).
	4(11)	Kongelig Confirmation paa Separations-Acten for Holum Bispestol, dags. 29.5.1767 (Lovsamling for Island III, bls. 579–591).
	4(12)	Anordning angaaende Holum Bispestols og Skoles Beestyrelse, dags. 1.5.1789 (Lovsamling for Island V, bls. 589–620)
	4(13)	Anordning om Holum Bispestols og Skoles Beestyrelse, dags. 9.9.1791 (Lovsamling for Island V, bls. 735–745).
	4(14)	Skilmálar, eptir hverjum Hóla biskupsstóls jarðagóz skal seljast / Rentekammerets Conditioner for Salget af Holum Bispestols og Skoles Godser, dags. 13.3.1802 (Lovsamling for Island VI, bls. 547–562).
	4(15)	Lög nr. 20/1912, um samþykkt um veiði í Drangey (Stjórnartíðindi, A-deild).
	4(16)	Samþykt um veiði í Drangey, nr. 81/1913 (Stjórnartíðindi, B-deild).
	4(17)	Samþykkt um fuglaveiðar í Drangey, nr. 59/1955 (Stjórnartíðindi, B-deild).
	4(18)	Samþykkt um fuglaveiði í Drangey, nr. 83/1962 (Stjórnartíðindi, B-deild).

	4(19)	Lög nr. 44/1966, um eignarnám lands í Flatey á Breiðafirði (Stjórnartíðindi, A-deild).
	4(20)	Lög nr. 54/1995, um vernd Breiðafjarðar (Stjórnartíðindi, A-deild). Sjá einnig skjal nr. 4(34), þ.e. þingskjöl og þingræður.
	4(21)	Lög um heimild til að selja Stagley, nr. 21/1943 (Stjórnartíðindi, A-deild).
	4(22)	Lög nr. 63/1954, um fuglaveiðar og fuglafriðun (Stjórnartíðindi, A-deild)
	4(23)	Lög nr. 33/1966, um fuglaveiðar og fuglafriðun (Stjórnartíðindi, A-deild).

Landnáma (skjalaflokkur B.7):

	4(38)	Úr Landnámabók. Íslenzk fornrit I (1968), bls. 44–45, 68–71, 130–133, 152–155, 198–199, 226–259, 316–321, 392–395, og kort.

Önnur prentuð frumgögn (skjalaflokkur B.11):

	4(34)	Frumvarp til laga um vernd Breiðafjarðar; þingskjöl og þingræður (206. mál á 118. löggjafarþingi 1994–1995). Sjá einnig skjal nr. 4(20).

Lagt fram af óbyggðanefnd:

Bréfaskipti um málsmeðferð:

5	5(1)	Bréf óbyggðanefndar til fjármála- og efnahagsráðherra um meðferð á svæði 12 og kröfulýsingarfrest, dags. 19.4.2023, ásamt yfirlitskortum. Afrit sent lögmanni ríkisins.
	5(2)	Bréf frá óbyggðanefnd um framlengdan kröfulýsingarfrest íslenska ríkisins, dags. 30.8.2023, ásamt beiðni um viðbótarfrest frá lögmanni ríkisins, dags. 28.8.2023.
	5(3)	Bréf frá óbyggðanefnd um framlengdan kröfulýsingarfrest íslenska ríkisins, dags. 8.11.2023, ásamt beiðni um viðbótarfrest frá lögmanni ríkisins, dags. 8.11.2023.
	5(4)	Bréf frá óbyggðanefnd um framlengdan kröfulýsingarfrest íslenska ríkisins, dags. 31.1.2024, ásamt beiðni um viðbótarfrest frá lögmanni ríkisins, dags. 31.1.20234
	5(5)	Bréf frá fjármála- og efnahagsráðherra til óbyggðanefndar, dags. 16.2.2024. Beiðni um endurskoðun ákvörðunar óbyggðanefndar um tilhögun málsmeðferðar á svæði 12.
	5(6)	Svarbréf óbyggðanefndar, dags. 22.2.2024, við beiðni fjármála- og efnahagsráðherra um endurskoðun ákvörðunar um tilhögun málsmeðferðar á svæði 12.
	5(7)	Bréf frá fjármála- og efnahagsráðherra til óbyggðanefndar, dags. 5.4.2024. Tilkynnt ákvörðun um endurskoðun kröfugerðar ríkisins á svæði 12 og farið fram á frestun málsmeðferðar.
	5(8)	Svarbréf óbyggðanefndar, dags. 10.4.2024, við bréfi fjármála- og efnahagsráðherra um endurskoðun kröfugerðar og málsmeðferð.
	5(9)	Bréf frá óbyggðanefnd til lögmanna íslenska ríkisins, dags. 25.2.2025. Óskað eftir afstöðu til kröfulýsinga gagnaðila ríkisins.
	5(10)	Svarbréf lögmanns íslenska ríkisins, dags. 25.3.2025, við erindi óbyggðanefndar frá 25.2.2025.
	5(11)	Tölvubréf frá óbyggðanefnd til lögmanna og annarra málsaðila, dags. 10.4.2025. Tilmæli um að kanna hvort færi væru á að sætta mál í heild eða að hluta með hliðsjón af sjónarmiðum sem fram komu í meðfylgjandi umfjöllun nefndarinnar um nokkur almenn álitaefni sem vörðuðu eignarréttarlega stöðu eyja og skerja á svæði 12 (skjali H-2).
	5(12)	Bréf frá lögmanni íslenska ríkisins um stöðu nánari afmörkunar þjóðlendukrafna á svæði 12, dags. 27.6.2025.
	5(13)	Svarbréf óbyggðanefndar til lögmanns ríkisins, dags. 30.6.2025.

		Sjá einnig skjöl nr. 1(9)–1(12), bréf frá lögmanni ríkisins um kröfugerð og breytingar á henni.

Lagt fram af Þórdísi Bjarnadóttur lögmanni vegna ýmissa jarða á Tjörnesi:		
6		Tjörnes, ýmsar jarðir, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	6(1)	Máná á Tjörnesi, virðingargjörð, dags. 28.1.1892.
	6(2)	Máná á Tjörnesi, kaupsamningur, dags. 6.1.1907, og útnefning matsmanna, dags. 8.1.1907.
	6(3)	Héðinshöfði á Tjörnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.2.2025.
	6(4)	Ísólfsstaðir á Tjörnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.2.2025.
	6(5)	Sandhólar á Tjörnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.2.2025.
	6(6)	Máná á Tjörnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.2.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Húsavíkurlands (Kaldbaks við Skjálfanda o.fl.):

7		Húsavíkurland (Kaldbakur við Skjálfanda o.fl.), kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	7(1)	Húsavíkurland, fasteignayfirlit, dags. 13.1.2025.
	7(2)	Kaldbakur við Skjálfanda, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Naustavíkur og Vargsness í Náttfaravíkum:

8		Naustavík og Vargsnes í Náttfaravíkum, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	8(1)	Naustavík og Vargsnes, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	8(2)	Naustavík og Vargsnes í Náttfaravíkum, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Bakka í Viðvíkursveit:

9		Bakki í Viðvíkursveit, kröfulýsing, dags. 20.11.2025.
	9(1)	Bakki, fasteignayfirlit, dags. 15.2.2025.
	9(2)	Bakki, veðbandayfirlit, dags. 15.2.2025.
	9(3)	Bakki, landamerkjabréf, dag. 12.5.1890, þinglýst 12.5.1890.
	9(4)	Bakki og Lækur, hlutar kaupbréfs og virðingargjörðar, dags. 5.7.1395. Íslenzkt fornbréfasafn III, bls. 601 og 603.
	9(5)	Vitnisburðarbréf, dags. 2.8.1471, um kaupbréf um jarðirnar Bakka og Læk frá 1395. Íslenzkt fornbréfasafn V, bls. 627.
	9(6)	Hjalti Pálsson: Greinargerð um Lundey á Skagafirði, dags. 9.7.2024.
	9(7)	Bakki, örnefnaskrár.
	9(8)	Bakki í Viðvíkursveit: örnefnalýsingar og ýmis fróðleikur um jörðina. Hefti tekið saman í desember 2000.
	9(9)	„Bakki í Viðvíkursveit“. Byggðasaga Skagafjarðar V, bls. 286–288, og 295–296.
	9(10)	Tvær yfirlitsmyndir af Bakka og Lundey (skjáskot af map.is).
	9(11)	Bakki í Viðvíkursveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.5.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Drangeyjar á Skagafirði:

10		Drangey á Skagafirði, kröfulýsing, dags. 17.7.2025.
	10(1)	Drangey, fasteignayfirlit, dags. 26.11.2025.
	10(2)	Drangey, veðbandayfirlit, dags. 26.11.2025.
	10(3)	Eyrarlandsdómur tólf presta um Drangey, dags. 5.7.1462. Íslenzkt fornbréfasafn V, bls. 365–366.

	10(4)	Drangey, kaupbréf, dags. 24.6.1885, og afsal, dags. 16.8.1886; þinglýst 11.6.1888.
	10(5)	Hjalti Pálsson: Greinargerð um Drangey, dags. 9.7.2024.
	10(6)	Drangey á Skagafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.
	10(7)	Drangey á Skagafirði, greinargerð, dags. 10.11.2025.
	10(8)	Bréf frá Drangeyjarfélaginu til Sveitarfélagsins Skagafjarðar um nytjar Drangeyjar, dags. 14.8.2019, og svarbréf sveitarfélagsins með tilkynningu um afgreiðslu byggðarráðs, dags. 21.8.2019.
	10(9)	Samkomulag milli bæjarstjórnar Sauðárkróks og sýslunefndar Skagafjarðarsýslu um mat á framlögðum eignum sýslusjóðs Skagafjarðarsýslu og Sauðárkróksbækar til héraðsnefndar Skagfirðinga, dags. 30.11.1990, ásamt fylgiskjölum.
	10(10)	Umsókn til byggingarnefndar Hofshrepps um leyfi til að byggja skála úr timbri í Drangey, dags. 30.6.1984.
	10(11)	Ýmis gögn frá Sveitarfélaginu Skagafirði sem varða Drangey.
	10(12)	Efni úr ritinu: Drangey. Skagfirsk fræði VII (1950): kort, formáli, „Örnefni í Drangey“; og Illugadrápa eftir Stephan G. Stephansson.
	10(13)	Drangey o.fl., eignayfirlýsing vegna niðurlagningar Héraðsnefndar Skagfirðinga, dags. 22.5.2015.
	10(14)	Drangey o.fl., tilkynning um nýjan eiganda fasteigna / eignayfirlýsing frá Sveitarfélaginu Skagafirði vegna sameiningar sveitarfélaga, dags. 7.10.2022.

Lagt fram af Gunnari Inga Jóhannssyni lögmanni vegna Ketu á Skaga:

11		Keta á Skaga, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	11(1)	Keta, veðbandayfirlit, dags. 23.1.2025.
	11(2)	Landamerkjabók Skagafjarðarsýslu [1883–1929], uppskrift.
	11(3)	Keta, sjö ljósmyndir: a) Bræður. b) Kattahryggur, c) Ketubjörg, Kerling, Karl í hálfu kafi, Þursi í baksýn. d) Kögur. e) Stöpull í Ketunni og Veiðibjöllustapi aftar, Ásnef og Ketubjörg í baksýn. f) Yfirlitsmynd yfir Stapa, Kögur og sker við Ketu. g) Þursi.
	11(4)	Skagfirðingabók, bls. 188–189.
	11(5)	Keta, örnefnaskrá.
	11(6)	Skjáskot af map.is með afmörkun Ketu.
	11(7)	Keta á Skaga, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.2.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Hafna á Skaga:

12		Hafnir á Skaga, kröfulýsing, dags. 9.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	12(1)	Hafnir, fasteignayfirlit, dags. 10.1.2025.
	12(2)	Hafnir, veðbandayfirlit, dags. 30.1.2025.
	12(3)	Hafnir í Vindhælishreppi, landamerkjabréf, dags. 4.8.1886, þinglýst 23.5.1889.

Lagt fram af Ásgeiri Þór Árnasyni lögmanni vegna Þingeyra í Þingi:

13		Þingeyrar í Þingi, kröfulýsing, dags. 5.3.2025.
	13(1)	Þingeyrar í Þingi, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.5.2025.

Lagt fram af Ásgeiri Þór Árnasyni lögmanni vegna Sigríðarstaða í Vesturhópi:

14		Sigríðarstaðir í Vesturhópi, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	14(1)	Sigríðarstaðir í Vesturhópi, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.5.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Krossaness á Vatnsnesi:

15		Krossanes á Vatnsnesi, kröfulýsing, dags. 26.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	15(1)	Krossanes, fasteignayfirlit, dags. 24.1.2025.
	15(2)	Krossanes, veðbandayfirlit, dags. 30.1.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Hindisvíkur á Vatnsnesi:

16		Hindisvík á Vatnsnesi, kröfulýsing, dags. 9.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	16(1)	Hindisvík, fasteignayfirlit, dags. 30.1.2025.
	16(2)	Hindisvík, veðbandayfirlit, dags. 9.7.2021.
	16(3)	Hindisvík, afsal, dags. 28.12.1890, þinglýst 24.5.1897.
	16(4)	Hindisvík, kaupsamningur, dags. 2.5.1919, þinglýst 24.6.1924.
	16(5)	Hindisvík, örnefnaskrár.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Stapa á Vatnsnesi:

17		Stapar á Vatnsnesi, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	17(1)	Stapar á Vatnsnesi, fasteignayfirlit, dags. 14.1.2025.
	17(2)	Stapar á Vatnsnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Tannstaða í Hrútafirði:

18		Tannstaðir í Hrútafirði, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	18(1)	Tannstaðir í Hrútafirði, fasteignayfirlit, dags. 29.1.2025.
	18(2)	Tannstaðir og Tannstaðabakki í Hrútafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Tannstaðabakka í Hrútafirði:

19		Tannstaðabakki í Hrútafirði, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	19(1)	Tannstaðabakki í Hrútafirði, fasteignayfirlit, dags. 16.1.2025.
	19(2)	Tannstaðir og Tannstaðabakki í Hrútafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Eyjaness í Hrútafirði:

20		Eyjanes í Hrútafirði, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	20(1)	Eyjanes, fasteignayfirlit, dags. 10.2.2025.
	20(2)	Eyjanes í Hrútafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Hrúteyjar í Hrútafirði:

21		Hrútey í Hrútafirði, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	21(1)	Hrútey, fasteignayfirlit, dags. 14.2.2025.
	21(2)	Samkomulag íslenska ríkisins og Þjóðkirkjunnar um prestssetur og afhendingu þeirra til Þjóðkirkjunnar, dags. 20.10.2006.
	21(3)	Hrútey í Hrútafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 21.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Bæjar í Hrútafirði:

22		Bær í Hrútafirði, kröfulýsing, dags. 6.2.2025.
	22(1)	Bær 1 og Bær 2, fasteignayfirlit, dags. 8.3.2024.
	22(2)	Bær 1 og Bær 2, veðbandayfirlit, dags. 8.3.2025.
	22(3)	Bær í Hrútafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 31.12.1889, þinglýst 19.6.1890.
	22(4)	Bær í Hrútafirði, örnefnaskrár.
	22(5)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins í hluta Hrútafjarðar.
	22(6)	Bær í Hrútafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.5.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Broddaness í Kollafirði:

23		Broddanes í Kollafirði, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	23(1)	Broddanes 1, Broddanes 2, Broddanes 3 og Broddanes 5, fasteignayfirlit, dags. 10.1.2025 og 23.1.2025.
	23(2)	Broddanes í Kollafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Kollafjarðarness í Kollafirði:

24		Kollafjarðarnes í Kollafirði, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	24(1)	Kollafjarðarnes í Kollafirði, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	24(2)	Kollafjarðarnes í Kollafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Hellu á Selströnd:

25		Hella á Selströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	25(1)	Hella á Selströnd, fasteignayfirlit, dags. 16.1.2025.
	25(2)	Hella á Selströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Reykjaness á Selströnd:

26		Reykjanes á Selströnd (úr landi Kleifa), kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	26(1)	Reykjanes á Selströnd, fasteignayfirlit, dags. 13.1.2025.
	26(2)	Kaupsamningur um spildu úr landi Kleifa á Selströnd, dags. 17.11.2020, þinglýst 3.1.2024.
	26(3)	Reykjanes – Hveravík, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Gunnari Inga Jóhannssyni lögmanni vegna Grímseyjar á Steingrímsfirði:

27		Grímsey á Steingrímsfirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	27(1)	Grímsey á Steingrímsfirði, veðbandayfirlit, dags. 7.1.2025.
	27(2)	Bær á Selströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 1.10.1886, þinglýst 4.6. en ártal ekki tilgreint.
	27(3)	J. Johnsen: Jarðatal á Íslandi (Kaupmannahöfn, 1847), bls. 213.
	27(4)	Pétur Jónsson frá Stökkum: Strandamannabók (Reykjavík, 1947), bls. 49.
	27(5)	Strandapósturinn, 51. árg. 2019, bls. 75–76 (hluti greinarinnar „Gísli Sigurðsson hinn ríki“ eftir Jón Hjartarson).
	27(6)	Grímsey á Steingrímsfirði, örnefnaskrár.

	27(7)	Grímsey á Steingrímsfirði, nauðungarsöluafsal, dags. 28.7.2014, þinglýst 28.7.2014.
	27(8)	Strandamenn. Æviskrár 1703–1953 (Reykjavík, 1955), bls. 384–393.
	27(9)	Þorkell Bjarnason: „Um fiskiveiðar Íslendinga og útlendinga við Ísland að fornu og nýju."
	27(10)	Grímsey á Steingrímsfirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 24.1.2025.

Lagt fram af Daða Björnssyni og Herði Olavssyni vegna Kaldrananess í Bjarnarfirði:

28		Kaldrananes í Bjarnarfirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	28(1)	Kaldrananes í Bjarnarfirði, uppdráttur með kröfulínu og hnitsetningu skerja.
	28(2)	Tölvupóstur frá Herði Olavsssyni, dags. 15.9.2025, svar við fyrirspurn um kröfugerð vegna Kaldrananess.
	28(3)	Kaldrananes í Bjarnarfirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.3.2025.
	28(4)	Kaldrananes í Bjarnarfirði, greinargerð, dags. 12.11.2025.

Lagt fram af Flosa H. Sigurðssyni lögmanni vegna Eyja á Ströndum:

29		Eyjar á Ströndum, kröfulýsing, dags. 11.2.2025.
	29(1)	Eyjar 1 og Eyjar 2, fasteignayfirlit, dags. 7.2.2025.
	29(2)	Eyjar á Ströndum, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 28.6.1890, þinglýst 28.6.1890.
	29(3)	Kleifar í Kaldbaksvík, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 28.6.1890, þinglýst 28.6.1890.
	29(4)	Eyjar á Ströndum, örnefnaskrár.
	29(5)	Reglugerð um meðferð sameignar og umgengni á jörðinni Eyjum í Kaldrananeshreppi.
	29(6)	Jóhannes Jónsson frá Asparvík: „Nokkur fiskimið á vestanverðum Húnaflóa.“ Strandapósturinn, 1.6.1972.
	29(7)	Eyjar á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.2.2025.

Lagt fram af Sigurði Jónssyni lögmanni vegna Kaldbaks og Kleifa í Kaldbaksvík:

30		Kaldbakur og Kleifar í Kaldbaksvík, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 18.2.2025.
	30(1)	Kaldbakur í Kaldbaksvík, veðbandayfirlit, dags. 12.2.2025.
	30(2)	Kleifar í Kaldbaksvík, veðbandayfirlit, dags. 12.2.2025.
	30(3)	Kaldbakur í Kaldbaksvík, landamerkjabréf (uppskrift), ódagsett, þinglýst 28.6.1890.
	30(4)	Kleifar í Kaldbaksvík, landamerkjabréf (uppskrift), ódagsett, þinglýst 28.6.1890.
	30(5)	Kolbeinsvík á Ströndum, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 31.12.1889, þinglýst 2.7.1890.
	30(6)	Eyjar á Ströndum, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 28.6.1890, þinglýst 28.6.1890.
	30(7)	Kaldbakur í Kaldbaksvík, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.3.2025.
	30(8)	Kleifar í Kaldbaksvík, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.3.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Kolbeinsvíkur á Ströndum:

31		Kolbeinsvík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	31(1)	Kolbeinsvík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 10.2.2025.
	31(2)	Kolbeinsvík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Byrgisvíkur í Veiðileysufirði á Ströndum:

32		Byrgisvík í Veiðileysufirði á Ströndum, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	32(1)	Byrgisvík í Veiðileysufirði, fasteignayfirlit, dags. 10.2.2025.
	32(2)	Byrgisvík í Veiðileysufirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 23.3.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Árness í Trékyllisvík:

33		Árnes í Trékyllisvík, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	33(1)	Árnes í Trékyllisvík, fasteignayfirlit, dags. 14.2.2025.
	33(2)	Árnes í Trékyllisvík, vinnukort með kröfulínu, dags. 21.3.2025.

Lagt fram af Vöku Dagsdóttur lögmanni vegna Fells í Trékyllisvík:

34		Fell í Trékyllisvík, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	34(1)	Fell í Trékyllisvík, afsal, dags. 20.2.1991.
	34(2)	Fell í Trékyllisvík, skiptayfirlýsing, dags. 27.11.2016, þinglýst 22.12.2016.
	34(3)	Fell í Trékyllisvík, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Vöku Dagsdóttur lögmanni vegna Munaðarness í Ingólfsfirði:

35		Munaðarnes í Ingólfsfirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	35(1)	Munaðarnes í Ingólfsfirði, afsal, dags. 6.3.2004, þinglýst 1.7.2004.
	35(2)	Munaðarnes í Ingólfsfirði, yfirlýsing um afsal frá 1963, dags. 17.9.2010, þinglýst 22.9.2010.
	35(3)	Munaðarnes í Ingólfsfirði, afsal, dags. 15.12.2016, þinglýst 3.3.2017.
	35(4)	Munaðarnes í Ingólfsfirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Ófeigsfjarðar á Ströndum:

36		Ófeigsfjörður á Ströndum, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	36(1)	Ófeigsfjörður á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	36(2)	Nýja húsið Ófeigsfirði, yfirlit úr fyrirtækjaskrá.
	36(3)	Ófeigsfjörður á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Drangavíkur á Ströndum:

37		Drangavík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	37(1)	Drangavík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 29.1.2025.
	37(2)	Drangavík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Drangavíkur á Ströndum:

38		Drangavík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 27.1.2025.
	38(1)	Drangavík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 24.1.2025.
	38(2)	Drangavík á Ströndum, veðbandayfirlit, dags. 24.1.2025.
	38(3)	Drangavík á Ströndum, landamerkjabréf, dags. 2.7.1890, þinglýst 2.7.1890 (skjal nr. 2(6) í máli nr. 1/2019 hjá óbyggðanefnd).
	38(4)	Drangavík, uppdráttur Sigurgeirs Skúlasonar af landamerkjum, dags. 19.6.2019.
	38(5)	Vinnukort með kröfulínu hluta landeigenda Drangavíkur í máli nr. 4/2023 hjá óbyggðanefnd, dags. 30.6.2023.
	38(6)	Drangavík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Dranga á Ströndum:

39		Drangar á Ströndum, kröfulýsing, dags. 24.1.2025.
	39(1)	Drangar á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 24.1.2025.
	39(2)	Drangar á Ströndum, veðbandayfirlit, dags. 24.1.2025.
	39(3)	Drangar á Ströndum, landamerkjabréf, dags. 24.5.1890, þinglýst 2.7.1890 (skjal nr. 1(9) í máli nr. 1/2019 hjá óbyggðanefnd).
	39(4)	Auglýsing nr. 1426/2021 um óbyggt víðerni Dranga á Ströndum, dags. 26.11.2021. (Stjórnartíðindi, B-deild.)
	39(5)	Landið og Landnáma (Reykjavík, 1982), titilsíða, efnisyfirlit og bls. 234–235 í I. bindi, ásamt yfirlitskorti.
	39(6)	Vinnukort með kröfulínu vegna Dranga o.fl. í máli nr. 4/2023 hjá óbyggðanefnd, dags. 30.6.2023.
	39(7)	Drangar á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Skjaldabjarnarvíkur á Ströndum:

40		Skjaldabjarnarvík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	40(1)	Skjaldabjarnarvík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 29.1.2025.
	40(2)	Skjaldabjarnarvík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Skjaldabjarnarvíkur á Ströndum:

41		Skjaldabjarnarvík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 28.1.2025.
	41(1)	Skjaldabjarnarvík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	41(2)	Skjaldabjarnarvík á Ströndum, veðbandayfirlit, dags. 27.1.2025.
	41(3)	Skjaldabjarnarvík, landamerkjabréf, dags. 2.7.1890, þinglýst 2.7.1890 (skjal nr. 2(1) í máli nr. 1/2019 hjá óbyggðanefnd).
	41(4)	Vinnukort með kröfulínu vegna Skjaldabjarnarvíkur o.fl. í máli nr. 4/2023 hjá óbyggðanefnd, dags. 30.6.2023.
	41(5)	Skjaldabjarnarvík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Reykjarfjarðar og Sæbóls á Ströndum:

42		Reykjarfjörður og Sæból á Ströndum, kröfulýsing, dags. 29.1.2025.
	42(1)	Reykjarfjörður á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 29.1.2025.
	42(2)	Reykjarfjörður á Ströndum, veðbandayfirlit, dags. 29.1.2025.
	42(3)	Reykjarfjörður á Ströndum, landamerkjabréf, dags. 8.1.1892, þinglýsingardags ekki getið, innkomið til þinglesturs 6.9.1892 (skjal nr. 2(26) í máli nr. 7/2021 hjá óbyggðanefnd).
	42(4)	Sæból á Ströndum, landamerkjabréf, dags. 8.1.1892, þinglýsingardags ekki getið, innkomið til þinglesturs 6.9.1892 (skjal nr. 2(27) í máli nr. 7/2021 hjá óbyggðanefnd).
	42(5)	Ýmsar upplýsingar um sker og hólma í Reykjarfirði, m.a. örnefnaskrár og loftmyndir.
	42(6)	Kröfulínukort í máli nr. 7/2021 hjá óbyggðanefnd, dags. 13.7.2021.
	42(7)	Reykjarfjörður á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Bolungarvíkur á Ströndum:

43		Bolungarvík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	43(1)	Bolungarvík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	43(2)	Bolungarvík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Rekavíkur bak Höfn:

44		Rekavík bak Höfn, kröfulýsing, dags. 22.5.2025.
	44(1)	Rekavík bak Höfn, fasteignayfirlit, dags. 12.5.2025.
	44(2)	Rekavík bak Höfn, veðbandayfirlit, dags. 12.5.2025.
	44(3)	Rekavík bak Höfn, landamerkjabréf (endurrit), dags. 6.6.1922, þinglýst 14.6.1924.
	44(4)	Rekavík bak Höfn, örnefnaskrár
	44(5)	Yfirlit um örnefni sem landamerki Rekavíkur miðast við, ásamt uppdráttum og örnefnaskrá.
	44(6)	Landakort frá Landmælingum Íslands: Hornvík og nyrsti hluti Stranda.
	44(7)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Súlnastapi í Hornvík).
	44(8)	Rekavík bak Höfn, vinnukort með kröfulínu, dags. 26.5.2025.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Vatnsfjarðar við Ísafjarðardjúp:

45		Vatnsfjörður við Ísafjarðardjúp, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	45(1)	Vatnsfjörður við Ísafjarðardjúp, fasteignayfirlit, dags. 14.2.2025.
	45(2)	Vatnsfjörður við Ísafjarðardjúp, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Látra í Mjóafirði:

46		Látur í Mjóafirði, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Æðeyjar í Ísafjarðardjúpi:

47		Æðey í Ísafjarðardjúpi, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	47(1)	Æðey í Ísafjarðardjúpi, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	47(2)	Æðey í Ísafjarðardjúpi, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hvallátra í Víkum:

48		Hvallátur í Víkum, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	48(1)	Hvallátur í Víkum, landamerkjabréf, dags. 27.6.1889, þinglýst 15.7.1890 (skjal nr. 2(2) í máli nr. 1/2020 hjá óbyggðanefnd).
	48(2)	Tvær ljósmyndir af Látrabjargi og skeri undir Hrútanefi.
	48(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Látrabjarg.
	48(4)	Hvallátur í Víkum, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Hreggstaða á Barðaströnd:

49		Hreggstaðir á Barðaströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	49(1)	Hreggstaðir á Barðaströnd, fasteignayfirlit, dags. 14.1.2025.
	49(2)	Hreggstaðir á Barðaströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Haga á Barðaströnd:

50		Hagi á Barðaströnd, kröfulýsing, dags. 22.9.2025.
	50(1)	Sauðeyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 23.5.1885, þinglýst 30.5.1891.
	50(2)	Sauðeyjar, örnefnaskrá.
	50(3)	Hagi á Barðaströnd, Innri- og Ytri-Múli, Sauðeyjar o.fl., afsal, dags. 19.5.1954.
	50(4)	Hagi á Barðaströnd, Sauðeyjar o.fl., afsal, dags. 14.8.1970.
	50(5)	Hagakirkja á Barðaströnd, afsal, dags. 2.1.1952.

	50(6)	Þrjár auglýsingar um að Hagi á Barðaströnd sé til sölu, eða kaups og ábúðar, og tilteknar jarðir fylgi með í kaupinu: í Ísafold 5.9.1900, Lögréttu 13.5.1924 og Tímanum 11.2.1933.
	50(7)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Barðaströnd (Hagadrápssker og nágrenni).
	50(8)	Hagi á Barðaströnd, fasteignayfirlit, dags. 22.9.2025.
	50(9)	Hagi á Barðaströnd, veðbandayfirlit, dags. 22.9.2025.
	50(10)	Hagi á Barðaströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 29.5.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Sauðeyja á Breiðafirði:

51		Sauðeyjar á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 8.2.2025.
	51(1)	Sauðeyjar á Breiðafirði, hnitsettur uppdráttur, mars 2024.
	51(2)	Sauðeyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 23.5.1885, þinglýst 30.5.1891.
	51(3)	Sauðeyjar, örnefnaskrár.
	51(4)	Hagi á Barðaströnd, Innri- og Ytri-Múli, Sauðeyjar o.fl., afsal, dags. 19.5.1954.
	51(5)	Hagi á Barðaströnd, Sauðeyjar o.fl., afsal, dags. 14.8.1970.
	51(6)	Björg Guðrún Bjarnadóttir: „Sauðeyjar – eignarhald og nytjar“, mars 2024.
	51(7)	Hagakirkja á Barðaströnd, afsal, dags. 2.1.1952.
	51(8)	Tvær auglýsingar um að Hagi á Barðaströnd sé til sölu, eða kaups og ábúðar, og tilteknar jarðir fylgi með í kaupinu: í Lögréttu 13.5.1924 og Tímanum 11.2.1933.
	51(9)	Sauðeyjar, fasteignayfirlit, dags. 6.3.2024.
	51(10)	Sauðeyjar, veðbandayfirlit, dags. 11.2.2025.
	51(11)	Sauðeyjar á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Fossár og Hamars á Hjarðarnesi:

52		Fossá og Hamar á Hjarðarnesi, kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	52(1)	Fossá á Hjarðarnesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 21.5.1889, þinglýst 21.5.1889.
	52(2)	Hamar á Hjarðarnesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 30.5.1887, þinglýst 28.5.1888.
	52(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Hjarðarnes.
	52(4)	Fossá og Hamar á Hjarðarnesi, örnefnaskrár.
	52(5)	Ýmsar upplýsingar frá Bjarna Össurarsyni Rafnar um Fossá, dags. 10.4.2024, ásamt fylgiskjölum.
	52(6)	Ýmsar upplýsingar frá Ingva Óskari Haraldssyni um Fossá, dags. 10.4.2024.
	52(7)	Fossá með Hamri, fasteignayfirlit, dags. 25.3.2025.
	52(8)	Fossá með Hamri, veðbandayfirlit, dags. 25.3.2025.
	52(9)	Fossá og Hamar á Hjarðarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Auðshaugs og Auðna í Barðastrandarsýslu:

53		Auðshaugur og Auðnir í Barðastrandarsýslu, kröfulýsing, dags. 22.5.2025.
	53(1)	Auðshaugur, fasteignayfirlit, dags. 12.5.2025.
	53(2)	Auðshaugur, veðbandayfirlit, dags. 12.5.2025.
	53(3)	Auðshaugur og Auðnir í Barðastrandarsýslu, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 10.5.1889, þinglýst 31.5.1890.
	53(4)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 6. bindi, bls. 266–267.
	53(5)	Vinnukort með kröfulínu vegna Auðshaugs og Auðna í máli nr. 2/2020 hjá óbyggðanefnd, dags. 12.8.2019.

	53(6)	Auðshaugur og Auðnir í Barðastrandarsýslu, vinnukort með kröfulínu, dags. 26.5.2025.

Lagt fram af Gunnari Sv. Friðrikssyni lögmanni vegna Svínaness í Múlasveit:

54		Svínanes í Múlasveit, kröfulýsing, dags. 5.2.2025.
	54(1)	Svínanes í Múlasveit, örnefnaskrá.
	54(2)	Samningur vegna þangskurðar, dags. 3.6.2023.
	54(3)	Svínanes í Múlasveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.2.2025.

Lagt fram af Sigmari Páli Jónssyni lögmanni vegna Fjarðar á Skálmarnesi:

55		Fjörður á Skálmarnesi, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	55(1)	Fjörður á Skálmarnesi, veðbandayfirlit, dags. 14.2.2025.
	55(2)	Fjörður á Skálmarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Deildarár á Skálmarnesi:

56		Deildará á Skálmarnesi, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	56(1)	Deildará á Skálmarnesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 28.5.1887, þinglýst 28.5.1887.
	56(2)	Vestfjarðarit IV: Hjalla meður græna. Austur-Barðastrandarsýsla 1900–2012 (útg. 2014), bls. 528 (Deildará).
	56(3)	Tvær yfirlitsmyndir (skjáskot af map.is).
	56(4)	Deildará á Skálmarnesi, fasteignayfirlit, dags. 30.7.2025.
	56(5)	Deildará á Skálmarnesi, veðbandayfirlit, dags. 30.7.2025.
	56(6)	Deildará á Skálmarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 26.5.2025.

Lagt fram af Sigmari Páli Jónssyni lögmanni vegna Skálmarnesmúla og Hamars á Skálmarnesi og Selskers í Múlasveit:

57		Skálmarnesmúli og Hamar á Skálmarnesi og Selsker í Múlasveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	57(1)	Skálmarnesmúli á Skálmarnesi, veðbandayfirlit, dags. 14.2.2025.
	57(2)	Hamar á Skálmarnesi, veðbandayfirlit, dags. 14.2.2025.
	57(3)	Selsker í Múlasveit, veðbandayfirlit, dags. 14.2.2025.
	57(4)	Skálmarnesmúli á Skálmarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.
	57(5)	Hamar á Skálmarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.
	57(6)	Selsker í Múlasveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Bæjar og Kirkjubóls á Bæjarnesi:

58		Bær og Kirkjuból á Bæjarnesi, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	58(1)	Kirkjuból á Bæjarnesi, fasteignayfirlit, dags. 9.1.2025.
	58(2)	Bær á Bæjarnesi, fasteignayfirlit, dags. 9.1.2025.
	58(3)	Búsetuleyfi Sóleyjar Guðrúnar Sveinsdóttur, dags. 26.1.2022.
	58(4)	Kirkjubólsfélagið, yfirlit úr fyrirtækjaskrá.
	58(5)	Bær og Kirkjuból á Bæjarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hergilseyjar á Breiðafirði:

59		Hergilsey á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	59(1)	Hergilsey á Breiðafirði, landakort með inndreginni merkjalínu.
	59(2)	Þórður Arason: „Athugasemdir við endurskoðaða kröfulýsingu fjármálaráðuneytisins varðandi eyðijörðina Hergilsey á Breiðafirði“ (þar á meðal hnitsetning), dags. 1.1.2025.

	59(3)	Fundargerð skiptaþings í Flatey árið 1782. Ljósmyndir af frumriti ásamt uppskrift af hluta skjalsins og upplýsingum um það.
	59(4)	Hergilsey á Breiðafirði, fasteignayfirlit, dags. 29.2.2024.
	59(5)	Hergilsey á Breiðafirði, veðbandayfirlit, dags. 29.2.2024.
	59(6)	Hergilsey á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Bjarneyja og Stagleyjar á Breiðafirði:

60		Bjarneyjar og Stagley á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	60(1)	Bjarneyjar, landakort úr kortasjá Landmælinga.
	60(2)	Bjarneyjar, uppdráttur, dags. 15.9.2005.
	60(3)	Bjarneyjar, afsal, dags. 20.11.1980, þinglýst í desember 1980.
	60(4)	Bjarneyjar, afsal, dags. 2.1.1989, þinglýst 4.1.1989.
	60(5)	Bjarneyjar, kaupsamningur, dags. 2611.1988.
	60(6)	Símskeyti frá Reykhólahreppi, dags. 29.12.1988, um að hreppurinn neyti ekki forkaupsréttar við sölu á helmingi Bjarneyja; símskeyti frá jarðanefnd Austur-Barðastrandarsýslu, dags. 29.12.1988, um samþykkt kaupsamnings; og skiptayfirlýsing v. Bjarneyja o.fl., dags. 13.7.1977.
	60(7)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Samantekt um nytjar Bjarneyjar, gerð á jólaföstu 2020.
	60(8)	Eigendasaga Bjarneyja ásamt samantekt um fasteignamat Bjarneyja 1961 og 1932.
	60(9)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Ýmsar upplýsingar um Bjarneyjar, dags. 4.10.2021.
	60(10)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Ýmsar upplýsingar um Stagley, dags. 4.10.2021.
	60(11)	Stagley, kaupsamningur, dags. 9.10.1996.
	60(12)	Bréf til náttúruverndarráðs v. forkaupsréttar á Stagley, dags. 18.11.1996.
	60(13)	Stagley, seinni tíma eigendasaga, 2013 og yfirfarin 17.12.2024, ásamt sögulegum upplýsingum um Bjarneyjar o.fl.
	60(14)	Stagley, örnefnaskrá.
	60(15)	Skjal um netlög sjávarjarða, dags. 20.8.2017.
	60(16)	Emil Gunnlaugsson: Staðarhólskirkja 1200–1700. Auður, tekjur og búskapur. MA-ritgerð í sagnfræði, janúar 2022.
	60(17)	Bjarneyjar, fasteignayfirlit, dags. 1.11.2024.
	60(18)	Bjarneyjar, veðbandayfirlit, dags. 14.2.2025.
	60(19)	Stagley, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	60(20)	Stagley, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	60(21)	Bjarneyjar og Stagley á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.5.2025.
	60(22)	Bjarneyjar og Stagley á Breiðafirði, greinargerð, dags. 10.11.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Hvallátra á Breiðafirði:

61		Hvallátur á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	61(1)	Hvallátur á Breiðafirði, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	61(2)	Hvallátur á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Hvallátra á Breiðafirði:

62		Hvallátur á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 22.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Svefneyja á Breiðafirði:

63		Svefneyjar á Breiðafirði, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 22.9.2025.
	63(1)	Svefneyjar á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 29.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Sviðna á Breiðafirði:

64		Sviðnur á Breiðafirði, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 22.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Skáleyja á Breiðafirði:

65		Skáleyjar á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 22.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Kleifastaða í Kollafirði:

66		Kleifastaðir í Kollafirði, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Skálaness við Kollafjörð:

67		Skálanes við Kollafjörð, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Hlíðar á Reykjanesi:

68		Hlíð á Reykjanesi, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Árbæjar á Reykjanesi:

69		Árbær á Reykjanesi, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Staðar á Reykjanesi:

70		Staður á Reykjanesi, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Reykhóla á Reykjanesi:

71		Reykhólar á Reykjanesi, kröfulýsing, dags. 22.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	71(1)	Reykhólar á Reykjanesi, fasteignayfirlit, dags. 29.2.2024.
	71(2)	Reykhólar á Reykjanesi, veðbandayfirlit, dags. 30.1.2025.
	71(3)	Tvö skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Reykjanes, ásamt inndreginni merkjalínu vegna Reykhóla.
	71(4)	Reykhólar á Reykjanesi, kaupsamningur og afsal, dags. 13.2.2012, þinglýst 24.2.2012.
	71(5)	Reykhólar á Reykjanesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 16.2.1884, þinglýst 20.5.1886.
	71(6)	Reykhólar á Reykjanesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Kötlulands á Reykjanesi:

72		Kötluland á Reykjanesi, kröfulýsing, dags. 22.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	72(1)	Kötluland, fasteignayfirlit, dags. 9.1.2025.
	72(2)	Kötluland, fasteignayfirlit, dags. 30.1.2025.
	72(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Reykjanes, ásamt inndreginni merkjalínu vegna Reykhóla og auðkenningu nokkurra eyja.
	72(4)	Kaupsamningur um hluta af jörðinni Reykhólum, dags. 22.11.1990; og afsal, dags. 6.4.1994.
	72(5)	Kötluland, hnitsettur uppdráttur, ásamt tilgreiningu eyja sem fylgja, dags. 12.1.2016.

Lagt fram af Skúla Hansen lögmanni vegna Miðhúsa á Reykjanesi:

73		Miðhús á Reykjanesi, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	73(1)	Miðhús á Reykjanesi, loftmynd með hnitsettri afmörkun.
	73(2)	Miðhús á Reykjanesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.2.2025.
	73(3)	Miðhús á Reykjanesi, landamerkjabréf, dags. 10.5.1884, þinglýst 20.5.1884; og yfirlýsing um friðlýsingu Hríseyjar í Austur-Barðastrandarsýslu, júlí 1977.

	73(4)	Miðhús á Reykjanesi, örnefnaskrár.
	73(5)	Sóknalýsingar Vestfjarða: I. Barðastrandarsýsla (1952), bls. 26–27 og 58–63.
	73(6)	Árbók Ferðafélags Íslands 1959, bls. 33.
	73(7)	Árbók Ferðafélags Íslands 1989, bls. 206–207.
	73(8)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 6. bindi, bls. 202.
	73(9)	Miðhús á Reykjanesi, gjafabréf (uppskrift), dags. 25.6.1704.
	73(10)	Miðhús á Reykjanesi, lögfesta (uppskrift með athugasemdum), dags. 20.6.1870, þinglýst 28.6.1870.
	73(11)	Miðhús á Reykjanesi, álagningarseðlar fasteignagjalda 2008–2010 og 2022–2025.
	73(12)	Miðhús á Reykjanesi, fasteignamat 1916–1918.
	73(13)	Bréf eiganda Miðhúsa til landbúnaðarráðuneytis, dags. 2.10.2008, um landamerki jarðarinnar.
	73(14)	Svarbréf sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis til eiganda Miðhúsa, dags. 6.10.2008, vegna erindis um landamerki jarðarinnar.
	73(15)	Umsögn Þórarins Sveinssonar um landamerki jarðarinnar Barma, Reykhólasveit, dags. 4.4.2008.
	73(16)	Miðhús á Reykjanesi o.fl., fasteignamat 1849–50.
	73(17)	Helga Jóna Eiríksdóttir: Embættisfærslur sýslumanna á 19. öld. Skjalfræðileg rannsókn á embættisfærslum sýslumanna Ísafjarðarsýslu, Rangárvallasýslu og Snæfellsnessýslu, bls. 53.
	73(18)	Skýrsla um æðardúntekjur árið 1890 í Reykhólahreppi, dags. 22.12.1890, og yfirlit um niðurjöfnun, dags. 7.3.1891.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Borgar í Króksfirði:

74		Borg í Króksfirði, kröfulýsing, dags. 21.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	74(1)	Borg í Króksfirði, fasteignayfirlit, dags. 7.3.2024
	74(2)	Borg í Króksfirði, veðbandayfirlit, dags. 30.1.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Króksfjarðarness við Gilsfjörð:

75		Króksfjarðarnes við Gilsfjörð, kröfulýsing, dags. 10.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	75(1)	Króksfjarðarnes, fasteignayfirlit, dags. 21.2.2024.
	75(2)	Króksfjarðarnes, veðbandayfirlit, dags. 30.1.2025.
	75(3)	Króksfjarðarnes, afsal, dags. 3.8.1907.
	75(4)	Króksfjarðarnes, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 14.5.1884, þinglýst 18.6.1889.
	75(5)	Króksfjarðarnes, þrjár ljósmyndir.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Staðarhólseyja (Galtareyja/Djúpeyja) á Breiðafirði:

76		Staðarhólseyjar (Galtareyjar/Djúpeyjar) á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	76(1)	Staðarhólseyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 17.4.1884, þinglýst 28.5.1884.
	76(2)	Landamerkjabók fyrir Dalasýslu [1887–1998], uppskrift.
	76(3)	Staðarhólseyjar / Djúpeyjar, yfirlitskort.
	76(4)	Staðarhólseyjar, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	76(5)	Staðarhólseyjar, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	76(6)	Staðarhólseyjar / Djúpeyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Tjaldaness í Saurbæ:

77		Tjaldanes í Saurbæ, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Foss á Skarðsströnd:

78		Foss á Skarðsströnd, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Innri-Fagridals í Saurbæ:

79		Innri-Fagridalur í Saurbæ, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 23.9.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Akureyja við Skarðsströnd:

80		Akureyjar við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 9.1.2025.
	80(1)	Akureyjar 1 og Akureyjar 2 í Dalabyggð, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024 og 29.8.2024.
	80(2)	Akureyjar 1 og Akureyjar 2 í Dalabyggð, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024 og 29.8.2024.
	80(3)	Akureyjar á Gilsfirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 3.1.1884, þinglýst 28.5.1884.
	80(4)	Loftmyndir og landakort af Akureyjum.
	80(5)	Kort af Akureyjum úr Árbók Ferðafélags Íslands 1989.
	80(6)	Bréf, dags. 14.11.1986, um teikningu af Akureyjum, gerða eftir stækkaðri loftmynd frá 24.7.1979, ásamt loftmynd.
	80(7)	Akureyjar, yfirlandskiptagerð, dags. 18.6.1990, þinglýst 27.7.1990.
	80(8)	„Akureyjar“, úr: Bergsveinn Skúlason: Um eyjar og annes II (Reykjavík, 1967), bls. 86–101.
	80(9)	Akureyjar 2, skiptayfirlýsing, dags. 28.2.2013, þinglýst 1.3.2013.
	80(10)	Akureyjar við Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.5.2025.

Lagt fram af Gunnari Inga Jóhannssyni lögmanni vegna Heinabergs á Skarðsströnd:

81		Heinaberg á Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	81(1)	Heinaberg á Skarðsströnd, veðbandayfirlit, dags. 11.2.2025.
	81(2)	Heinaberg á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 8.1.1884, þinglýst 28.5.1884.
	81(3)	Heinaberg á Skarðsströnd, afsal, dags. 20.12.2017, þinglýst 4.1.2018.
	81(4)	Heinaberg á Skarðsströnd o.fl., skiptayfirlýsing, dags. 12.7.2001, þinglýst 13.7.2001.
	81(5)	Heinabergsey o.fl., skiptayfirlýsing, dags. 15.6.2006, þinglýst 19.6.2006.
	81(6)	Heinaberg á Skarðsströnd, staðfesting landskipta, dags. 13.1.2009, þinglýst 4.2.2009.
	81(7)	Yfirlitskort með merkjalínum (skjáskot af map.is).
	81(8)	Heinaberg á Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.2.2025.

Lagt fram af Gunnari Inga Jóhannssyni lögmanni vegna Nýps á Skarðsströnd:

82		Nýpur á Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	82(1)	Nýpur á Skarðsströnd, veðbandayfirlit, dags. 3.2.2025.
	82(2)	Nýpur á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 4.6.1890, þinglýst 6.6.1890.
	82(3)	Yfirlitskort með merkjalínum (skjáskot af map.is).
	82(4)	Samningur vegna þangskurðar, dags. 8.6.2021.
	82(5)	Nýpur á Skarðsströnd, kaupsamningur og afsal, dags. 25.7.2001, þinglýst 6.9.2001, ásamt bréfi um samþykki jarðanefndar Dalasýslu, dags. 22.7.2001.

	82(6)	Nýpur á Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.2.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Tinda á Skarðsströnd:

83		Tindar á Skarðsströnd, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Gunnari Inga Jóhannssyni lögmanni vegna Búðardals á Skarðsströnd:

84		Búðardalur á Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	84(1)	Búðardalur og Búðardalur 2, veðbandayfirlit, dags. 14.2.20205.
	84(2)	Yfirlitskort með merkjalínum (skjáskot af map.is).
	84(3)	Örnefnaskráning í Dalabyggð, VII. hluti, bls. 52–54 (Búðardalur).
	84(4)	Úrskurður matsnefndar eignarnámsbóta, dags. 2.11.1979
	84(5)	Búðardalur, kaupsamningur, dags. 23.7.2004, þinglýst 27.7.2004.
	84(6)	Búðardalur 2, kaupsamningur, dags. 23.7.2004, þinglýst 27.7.2004.
	84(7)	Búðardalur, landskiptagerð, dags. 9.12.1959.
	84(8)	Búðardalur á Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 25.2.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Hvalgrafa á Skarðsströnd:

85		Hvalgrafir á Skarðsströnd, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Skarðs á Skarðsströnd, Rauðseyja og Rúfeyja:

86		Skarð á Skarðsströnd, Rauðseyjar og Rúfeyjar, kröfulýsing, dags. 3.1.2025, móttekin 3.2.2025.
	86(1)	Skarð á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 13.5.1890, þinglýst 6.6.1890.
	86(2)	Rúfeyjar, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.7.1918, þinglýst 24.6.1922.
	86(3)	Rauðseyjar, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.7.1918, þinglýst 24.6.1922.
	86(4)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum um Rauðseyjar, Rúfeyjar o.fl.
	86(5)	Ólafseyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	86(6)	Rauðseyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	86(7)	Suðurlönd á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	86(8)	Örfirisey á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	86(9)	Rúfeyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	86(10)	Skarð 1, fasteignayfirlit, dags. 10.12.2024.
	86(11)	Skarð 1, veðbandayfirlit, dags. 3.2.2025.
	86(12)	Rauðseyjar, fasteignayfirlit, dags. 24.1.2025.
	86(13)	Rauðseyjar, veðbandayfirlit, dags. 24.1.2025.
	86(14)	Rúfeyjar, fasteignayfirlit, dags. 24.1.2025.
	86(15)	Rúfeyjar, veðbandayfirlit, dags. 24.1.2025.
	86(16)	Skarð á Skarðsströnd, Rauðseyjar og Rúfeyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Óskari Sigurðssyni lögmanni vegna Skarðs á Skarðsströnd:

87		Skarð á Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	87(1)	Skarð á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 13.5.1890, þinglýst 6.6.1890; ásamt landamerkjabréfi Geirmundastaða í Skarðshreppi, dags. 14.8.1981, þinglýst 14.9.1981.
	87(2)	Ólafseyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	87(3)	Suðurlönd á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	87(4)	Örfirisey á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.

	87(5)	Skarð á Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 3.4.2025.

Lagt fram af Óskari Sigurðssyni lögmanni vegna Rauðseyja við Skarðsströnd:

88		Rauðseyjar við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	88(1)	Rauðseyjar, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.7.1918, þinglýst 24.6.1922.
	88(2)	Rauðseyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	88(3)	Rauðseyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 3.4.2025.

Lagt fram af Óskari Sigurðssyni lögmanni vegna Rúfeyja við Skarðsströnd:

89		Rúfeyjar við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	89(1)	Rúfeyjar, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.7.1918, þinglýst 24.6.1922.
	89(2)	Rúfeyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	89(3)	Rúfeyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 3.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hafnareyja við Skarðsströnd:

90		Hafnareyjar við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	90(1)	Hafnareyjar við Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 17.4.1884, þinglýst 28.5.1884.
	90(2)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við hluta Skarðsstrandar.
	90(3)	Hafnareyjar, örnefnaskrár
	90(4)	Hafnareyjar, Dalabyggð, fasteignayfirlit, dags. 11.6.2024.
	90(5)	Hafnareyjar, Dalabyggð, veðbandayfirlit, dags. 11.6.2024.
	90(6)	Hafnareyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.2.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Ballarár, Mela og Frakkaness á Skarðsströnd:

91		Ballará, Melar og Frakkanes á Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	91(1)	Ballará á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 18.5.1887, þinglýst 20.5.1887.
	91(2)	Melar á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 17.4.1889, þinglýst 6.7.1890.
	91(3)	Melar og Ballará á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 11.5.1938, þinglýst 28.6.1938.
	91(4)	Ballará á Skarðsströnd, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 13.3.2018.
	91(5)	Melar á Skarðsströnd, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 13.3.2018.
	91(6)	Frakkanes á Skarðsströnd, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 13.3.2018.
	91(7)	Ballará á Skarðsströnd, örnefnaskrár.
	91(8)	Melar á Skarðsströnd, örnefnaskrá.
	91(9)	Frakkanes á Skarðsströnd, örnefnaskrá.
	91(10)	Ballará á Skarðsströnd, fasteignayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(11)	Ballará á Skarðsströnd, veðbandayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(12)	Melar á Skarðsströnd, fasteignayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(13)	Melar á Skarðsströnd, veðbandayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(14)	Frakkanes á Skarðsströnd, fasteignayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(15)	Frakkanes á Skarðsströnd, veðbandayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(16)	Ballará, Melar og Frakkanes, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.5.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Efri-Langeyjar við Skarðsströnd:

92		Efri-Langey við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	92(1)	Efri-Langey við Skarðsströnd, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	92(2)	Efri-Langey við Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Eiríki Gunnsteinssyni lögmanni vegna Fremri-Langeyjar við Skarðsströnd:

93		Fremri-Langey við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	93(1)	Fremri-Langey við Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 31.3.2025.

Lagt fram af Helga Jóhannessyni lögmanni vegna Arneyjar á Breiðafirði:

94		Arney á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 3.4.2024.
	94(1)	Arney, landamerkjabréf, dags. 30.12.1884, þinglýst 24.5.1886.
	94(2)	Arney, afsal, dags. 5.6.2019, þinglýst 11.6.2019.
	94(3)	Arney, afsal, dags. 10.10.2022, þinglýst 19.10.2022.
	94(4)	Arney, fasteignayfirlit, dags. 23.2.2024.
	94(5)	Arneyjarlönd, loftmynd með hnitsetningu eyja og skerja.
	94(6)	Arney, hnitaskrá.
	94(7)	Arney á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 21.3.2025.

Lagt fram af Ingvari Smára Birgissyni lögmanni vegna Klakkeyja á Breiðafirði:

95		Klakkeyjar á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	95(1)	Klakkeyjar, veðbandayfirlit, dags. 21.3.2024.
	95(2)	Guðmundur Thoroddsen: „Ferð til Klakkeyja“, Breiðfirðingur, 1. tbl. 1945, bls. 15–29.
	95(3)	Guðmundur Thoroddsen, erfðafjárskýrsla.
	95(4)	Umhverfisstofnun: Landvarsla við Breiðafjörð 2019.
	95(5)	Andrés H. Grímólfsson: „Örnefni á nokkrum eyjum á Breiðafirði“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags 1927, bls. 66–73.
	95(6)	„Á söguslóðum í Dalabyggðum“, Morgunblaðið, 27.7.2020.
	95(7)	Klakkeyjar, samningur um þörungavinnslu, dags. 28.4.2023.
	95(8)	Klakkeyjar, landamerkjabréf, dags. 7.5.1885, þinglýst 22.5.1885.
	95(9)	Yfirlit um eignarhald eyja í Breiðfirði, ódagsett.
	95(10)	Frumvarp til laga um vernd Breiðafjarðar, þskj. 232 í 206. máli á 118. löggjafarþingi 1994–1995.
	95(11)	Klakkeyjar á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.2.2025.

Lagt fram af Rögnu Karlsdóttur og Rannveigu Thoroddsen vegna Klakkeyja á Breiðafirði:

96		Klakkeyjar á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 29.11.2024.
	96(1)	Klakkeyjar, veðbandayfirlit, dags. 21.3.2024.
	96(2)	Klakkeyjar, samningur um þörungavinnslu, dags. 28.4.2023.
	96(3)	Guðmundur Thoroddsen, erfðafjárskýrsla.
	96(4)	Klakkeyjar, afsal, dags. 11.6.1943, móttekið til þinglýsingar 12.7.1943.
	96(5)	Klakkeyjar, registur afsals- og veðmálabóka.
	96(6)	Klakkeyjar, fasteignamat 1916–1918 (undirmat II).
	96(7)	Fagurey, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 12.6.1889.
	96(8)	Ættartré, afkomendur Ragnhildar Skúladóttur (1800–1852) og Þorvaldar Sívertsen (1798–1863).
	96(9)	Klakkeyjar, landamerkjabréf, dags. 7.5.1885, þinglýst 22.5.1885.

	96(10)	Klakkeyjar, loftmynd úr kortasjá Náttúrufræðistofnunar Íslands, ásamt upplýsingum um heiti eyja, hólma og skerja.
	96(11)	Klakkeyjar, loftmynd með hnitsettri afmörkun, ásamt nánari upplýsingum um afmörkunina og athugasemd um Elínarboða.
	96(12)	Klakkeyjar, samantekt um eignarhald, ábúð og nytjar, ódagsett.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hrappseyjar á Breiðafirði:

97		Hrappsey á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 5.2.2025.
	97(1)	Hrappsey á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 20.12.1884, þinglýst 24.5.1886.
	97(2)	Hrappsey á Breiðafirði, tvær yfirlitsmyndir.
	97(3)	Andrés H. Grímólfsson: „Örnefni á nokkrum eyjum á Breiðafirði“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags 1927, bls. 66–73. Einnig fylgir athugasemd vegna örnefnaskrár.
	97(4)	Hrappsey á Breiðafirði, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	97(5)	Hrappsey á Breiðafirði, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024.
	97(6)	Hrappsey á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.2.2025.

Lagt fram af Ingvari Smára Birgissyni lögmanni vegna Grímseyjar og Úlfkelseyjar á Breiðafirði:

98		Grímsey og Úlfkelsey á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	98(1)	Grímsey Úlfkelsey, fasteignayfirlit, dags. 14.2.2025.
	98(2)	Umhverfisstofnun: Landvarsla við Breiðafjörð 2019.
	98(3)	Fasteignaauglýsing í Morgunblaðinu 1.8.1995.
	98(4)	Andrés H. Grímólfsson: „Örnefni á nokkrum eyjum á Breiðafirði“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags 1927, bls. 66–73.
	98(5)	Hrappsey, landamerkjabréf, dags. 30.12.1884, þinglýst 24.5.1885
	98(6)	Yfirlit um eignarhald eyja í Breiðfirði, ódagsett.
	98(7)	Frumvarp til laga um vernd Breiðafjarðar, þskj. 232 í 206. máli á 118. löggjafarþingi 1994–1995.
	98(8)	Grímsey og Úlfkelsey á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.2.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Dagverðarness á Skarðsströnd:

99		Dagverðarnes á Skarðsströnd, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.
	99(1)	Dagverðarnes, afsal, dags. 8.9.2020, þinglýst 16.9.2020.
	99(2)	Pardusdýr ehf., vottorð úr fyrirtækjaskrá.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Purkeyjar á Breiðafirði:

100		Purkey á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	100(1)	Purkey á Breiðafirði, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	100(2)	Purkey á Breiðafirði, veðbandayfirlit, dags. 7.1.2025.
	100(3)	Purkeyjarlönd í Skarðsstrandarhreppi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 27.5.1884, þinglýst 28.5.1884.
	100(4)	„Fyrir Klofning“, Morgunblaðið, 2.7.1969.
	100(5)	„Sextugur í dag: Jón S. Jónsson í Purkey“, Morgunblaðið, 18.8.1961.
	100(6)	Purkey, örnefnaskrá, ásamt athugasemd.
	100(7)	Purkeyjarlönd, vinnukort með kröfulínu, dags. 23.1.2025.

Lagt fram af Hilmari Gunnarssyni lögmanni vegna Arnarbælis á Fellsströnd:

101		Arnarbæli á Fellsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	101(1)	Arnarbæli á Fellsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 26.5.1884, þinglýst 30.5.1884.
	101(2)	Arnarbæli, yfirlitskort um eyjar.
	101(3)	Arnarbæli á Fellsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 18.2.2025.

Lagt fram af Pétri Kristinssyni lögmanni vegna Barkarnautar við Fellsströnd:

102		Barkarnautur við Fellsströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	102(1)	Barkarnautur, fasteignayfirlit, dags. 23.1.2025.
	102(2)	Arnarbæli á Fellsströnd, landamerkjabréf (endurrit), dags. 26.5.1884, þinglýst 30.5.1884.
	102(3)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, 6. bindi, bls. 115–117.
	102(4)	Árbók Hins íslenzka fornleifafélags 1933–1936, efnisyfirlit og bls. 89–90.
	102(5)	Arnarbæli á Fellsströnd, yfirlit úr fasteignabók.
	102(6)	Arnarbæli á Fellsströnd, afsal, dags. 2.1.1956.
	102(7)	Arnarbæli á Fellsströnd, afsal, dags. 8.6.1970.
	102(8)	Arnarbæli á Fellsströnd, afsal, dags. 10.11.1994.
	102(9)	Arnarbæli á Fellsströnd, staðfesting landskipta, dags. 11.9.2008, þinglýst 29.9.2008.
	102(10)	Barkarnautur við Fellsströnd, afsal, dags. 12.01.2009, þinglýst 14.1.2009.
	102(11)	Barkarnautur við Fellsströnd, afsal, dags. 2.8.2013, þinglýst 7.8.2013.
	102(12)	Barkarnautur við Fellsströnd, afsal, dags. 2.12.2013, þinglýst 9.12.2013.
	102(13)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Barkarnautur).
	102(14)	Barkarnautur við Fellsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Pétri Kristinssyni lögmanni vegna Litlu-Tungueyja við Fellsströnd:

103		Litlu-Tungueyjar við Fellsströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	103(1)	Litlu-Tungueyjar, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 29.5.1884, þinglýst 30.5.1884.
	103(2)	Litlu-Tungueyjar, fasteignamat, dags. 5.7.1918.
	103(3)	Fasteignabók 1921, bls. 59 (Fellsstrandarhreppur).
	103(4)	Litlu-Tungueyjar og Bjargey., afsal, dags. 7.9.2021, þinglýst 20.9.2021.
	103(5)	Litlu-Tungueyjar, afsal, dags. 7.2.1992, þinglýst 10.8.2001.
	103(6)	Litlu-Tungueyjar, afsal, dags. 31.10.1969.
	103(7)	Litlu-Tungueyjar, afsal, dags. 29.5.1953.
	103(8)	Litlu-Tungueyjar, fasteignayfirlit, dags. 22.1.2025.
	103(9)	Bjargey, fasteignayfirlit, dags. 22.1.2025.
	103(10)	„Arnarbæli“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags, 45. árg., bls. 76–78.
	103(11)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Bjargarey, Tóftarey og Ábætir).
	103(12)	Litlu-Tungueyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 5.6.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Stóru-Tungueyja við Fellsströnd:

104		Stóru-Tungueyjar við Fellsströnd, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	104(1)	Landamerkjabréf (uppskriftir) Stóru-Tungu á Fellsströnd, dags. 29.5.1884, þinglýst 30.5.1884; Litlu-Tungu á Fellsströnd, dags. 29.5.1884, þinglýst 30.5.1884; og Litlu-Tungueyja, dags. 29.5.1884, þinglýst 30.5.1884.
	104(2)	Langey í Stóru-Tungueyjum, ásamt hólmunum Stöng og Reiðingahólma; loftmyndir og upplýsingar um heimildir.
	104(3)	Kröfulýsing vegna Langeyjar í Stóru-Tungueyjum ásamt yfirliti um heimildir o.fl.

	104(4)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Tungueyjar og nágrenni).
	104(5)	Ólafsey í Stóru-Tungueyjum, afsal, dags. 1.1.2002, þinglýst 7.1.2002.
	104(6)	Ólafsey í Stóru-Tungueyjum, afsal, dags. 2.3.2024, þinglýst 12.3.2024.
	104(7)	Langey í Stóru-Tungueyjum, afsal, dags. 1.11.1992, þinglýst 10.11.1992.
	104(8)	Langey í Stóru-Tungueyjum, afsal, dags. 19.12.2012, þinglýst 21.12.2012.
	104(9)	Stóru-Tungueyjar, afsal, desember 1975.
	104(10)	Stóru-Tungueyjar, afsal, dags. 18.5.1950.
	104(11)	Andrés H. Grímólfsson: „Örnefni á nokkrum eyjum á Breiðafirði“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags 1927, bls. 66–73.
	104(12)	Hrúthólmi Stóru-Tunguey, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(13)	Hrúthólmi Stóru-Tunguey, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(14)	Bjarnarey Stóru-Tunguey, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(15)	Bjarnarey Stóru-Tunguey, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(16)	Ólafsey Stóru-Tunguey, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(17)	Ólafsey Stóru-Tunguey, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(18)	Langey Stóru-Tunguey, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(19)	Langey Stóru-Tunguey, veðbandayfirlit, dags. 9.4.2024.
	104(20)	Tungueyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 4.2.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Innra-Leitis á Skógarströnd:

105		Innra-Leiti á Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	105(1)	Innra-Leiti á Skógarströnd, landamerkjabréf (tvær uppskriftir), dags. 3.12.1921, þinglýst 30.6.1922.
	105(2	Innra-Leiti á Skógarströnd, afsal, dags. 24.8.1995, þinglýst 28.8.1995.
	105(3)	Innra-Leiti á Skógarströnd, loftmynd.
	105(4)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við hluta Skógarstrandar með innfærðri merkingu við Leitissker.
	105(5)	Innra-Leiti á Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Keisbakka á Skógarströnd:

106		Keisbakki á Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	106(1)	Keisbakki á Skógarströnd, yfirlitskort með inndreginni línu utan um eyjar.
	106(2)	Lárus Þór Pálmason: „Eyjar sem tilheyra Keisbakka“, ódagsett.
	106(3)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 364–367.
	106(4)	Hannes Þorsteinsson: Rannsókn og leiðréttingar á nokkrum bæjanöfnum á Íslandi, forsíða, skammtafanaskrá og bls. 43.
	106(5)	Byggðir Snæfellsness, bls. 238–239.
	106(6)	Keisbakki á Skógarströnd, fasteignayfirlit, dags. 14.3.2025.
	106(7)	Keisbakki á Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 14.3.2024.
	106(8)	Keisbakki á Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Valshamarseyja við Skógarströnd:

107		Valshamarseyjar við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	107(1)	Valshamarseyjar, landamerkjabréf (tvær uppskriftir), ódagsett, þingsetningar ekki getið.
	107(2)	Valshamarseyjar, loftmynd með innfærðum landamerkjum og upplýsingum um hnitsetningu, mars 2024.
	107(3)	Valshamarseyjar, afsal, dags. 27.3.2018, þinglýst 6.4.2018.
	107(4)	Valshamarseyjar, örnefnaskrá.
	107(5)	Keisbakki og Valshamarseyjar, örnefnaskrá.

	107(6)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Valshamarseyjar).
	107(7)	Valshamarseyjar við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Breiðabólstaðar á Skógarströnd:

108		Breiðabólstaður á Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	108(1)	Breiðabólstaður á Skógarströnd, landamerkjalýsing, ódagsett.
	108(2)	Breiðabólstaður á Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 16.12.2024.
	108(3)	Tvær loftmyndir af Flatey við Skógarströnd.
	108(4)	Breiðabólstaður á Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Dranga og Drangavíkur á Skógarströnd:

109		Drangar og Drangavík á Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	109(1)	Drangar og Drangavík, loftmynd með innfærðum landamerkjum, mars 2024.
	109(2)	Drangavík og Drangar á Skógarströnd, landskiptagerð (uppskrift), dags. 1.7.1960.
	109(3)	Drangar á Skógarströnd, örnefnaskrá.
	109(4)	Háskerðingur ehf., yfirlit úr fyrirtækjaskrá.
	109(5)	Drangar og Drangavík á Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Geitareyja við Skógarströnd:

110		Geitareyjar við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 28.10.2024.
	110(1)	Geitareyjar, uppdráttur, dags. 4.4.2024, og landakort.
	110(2)	Vilhjálmur S. Vilhjálmsson: Kaldur á köflum. Endurminningar Eyjólfs frá Dröngum, bls. 170–176.
	110(3)	„Geitareyjar“, í: Breiðfirðingur, 20.–21. ár 1961–1962, bls. 69–71.
	110(4)	Geitareyjar, gjafabréf, dags. 24.5.1953.
	110(5)	Bréf til hreppsnefndar Skógarstrandarhrepps, dags. 24.5.1953, v. gjafabréfs og forkaupsréttar.
	110(6)	Bréf frá hreppsnefnd Skógarstrandarhrepps, dags. 5.6.1953, um forkaupsrétt.
	110(7)	Frásagnir úr dagbókum Sigurðar Einarssonar (1890–1983) um Geitareyjar o.fl.
	110(8)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 375–376.
	110(9)	Geitareyjar, Dalabyggð, fasteignayfirlit, dags. 10.9.2024.
	110(10)	Geitareyjar, Dalabyggð, veðbandayfirlit, dags. 19.8.2024.
	110(11)	Geitareyjar við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Gvendareyja við Skógarströnd:

111		Gvendareyjar við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	111(1)	Gvendareyjar, hnitsettur uppdráttur.
	111(2)	Gvendareyjar, kaupsamningur, dags. 9.6.1946, og afsal, dags. 22. júní 1946.
	111(3)	Lýsing Arngríms Arngrímssonar á staðháttum, dags. 28.3.2024.
	111(4)	Frásagnir úr dagbókum Sigurðar Einarssonar (1890–1983) um Geitareyjar og Gvendareyjar.
	111(5)	Gvendareyjar, fasteignayfirlit, dags. 7.2.2025.
	111(6)	Gvendareyjar, veðbandayfirlit, dags. 7.2.2025.
	111(7)	Gvendareyjar við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.2.2025.

Lagt fram af Ernu Arngrímsdóttur vegna Gvendareyja við Skógarströnd:

112		Gvendareyjar við Skógarströnd, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 13.8.2024.
	112(1)	Gvendareyjar, landakort með afmörkun.
	112(2)	Gvendareyjar, lýsing á eyjum sem þeim tilheyra, dags. 29.5.1885.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Ólafseyjar við Skógarströnd:

113		Ólafsey við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 19.11.2024.
	113(1)	Ólafsey við Skógarströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 2.1.1885, þinglýsingar ekki getið.
	113(2)	Ólafsey við Skógarströnd, örnefnaskrár.
	113(3)	Ólafsey við Skógarströnd, skiptayfirlýsing, dags. 20.8.2000.
	113(4)	Ólafsey við Skógarströnd, fasteignayfirlit, dags. 11.11.2024.
	113(5)	Ólafsey við Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 11.11.2024.
	113(6)	Ólafsey við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna fasteignarinnar „Ólafsey lönd“ við Skógarströnd:

114		„Ólafsey lönd“ við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 6.2.2025.
	114(1)	Ólafsey við Skógarströnd, hluti landamerkjabréfs (uppskrift), dags. 2.1.1885, þinglýsingar ekki getið.
	114(2)	Afsal vegna tiltekinna eyja sem hafi tilheyrt Ólafsey, dags. 23.6.1974.
	114(3)	„Ólafsey lönd“, skiptayfirlýsing, dags. 23.12.2013.
	114(4)	Fjórar loftmyndir með tilteknum eyjum auðkenndum.
	114(5)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (ónafngreint sker norðan Stóru-Hjallseyjar og Tveggjalambahólma).
	114(6)	„Ólafsey lönd“, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	114(7)	„Ólafsey lönd“, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024.
	114(8)	„Ólafsey lönd“, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Brokeyjar við Skógarströnd:

115		Brokey við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 16.1.2025.
	115(1)	Brokey við Skógarströnd, hnitsettur uppdráttur, maí 2024.
	115(2)	Brokey við Skógarströnd, landamerkjabréf, dags. 6.6.1885, þinglýsingar ekki getið.
	115(3)	Landið og Landnáma (Reykjavík, 1982), I. bindi, titilsíða og bls. 178–179.
	115(4)	Brokey við Skógarströnd, virðingargjörð, dags. 27.9.1902.
	115(5)	Brokey við Skógarströnd, örnefnaskrár.
	115(6)	Brokey við Skógarströnd, fasteignayfirlit, dags. 29.2.2024.
	115(7)	Brokey við Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 29.2.2025.
	115(8)	Brokey við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags.15.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Öxneyjar við Skógarströnd:

116		Öxney við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 14.1.2025.
	116(1)	Öxney við Skógarströnd, landamerkjabréf, dags. 10.3.1885, þinglýsingar ekki getið.
	116(2)	Landið og Landnáma (Reykjavík, 1982), I. bindi, titilsíða og bls. 178–179.
	116(3)	Öxney / Öxneyjar, örnefnaskrár
	116(4)	Öxney við Skógarströnd, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	116(5)	Öxney við Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024.
	116(6)	Öxney við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 16.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Rifgirðinga við Skógarströnd:

117		Rifgirðingar við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 11.11.2024.
	117(1)	Rifgirðingar við Skógarströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 21.6.1885, þinglýsingar ekki getið.

	117(2)	Rifgirðingar við Skógarströnd, hnitsettur uppdráttur.
	117(3)	Rifgirðingar, yfirlit um notkunarsögu og notkun úteyja á tímabilinu 1900–2010.
	117(4)	Rifgirðingar, yfirlit um heyskap 1901–1930.
	117(5)	Rifgirðingar, yfirlit um kofnatekju 1901–1930.
	117(6)	Rifgirðingar, yfirlit um æðarvarp 1901–1930.
	117(7)	Rifgirðingar ásamt Kjóseyjum, afsal, dags. 18.5.1953, þinglýst 1.7.1953.
	117(8)	Rifgirðingar, örnefnaskrá.
	117(9)	Rifgirðingar við Skógarströnd, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	117(10)	Rifgirðingar við Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024.
	117(11)	Rifgirðingar við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.4.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Gjarðeyjar við Skógarströnd:

118		Gjarðey við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	118(1)	Gjarðey, loftmynd með innfærðum landamerkjum og upplýsingum um hnitsetningu, mars 2024.
	118(2)	Gjarðey, landamerkjabréf (uppskrift), ódagsett, þinglýsingar ekki getið.
	118(3)	Kvittunarbréf um Gjarðeyjar o.fl., dags. 8.8.1451. Íslenzkt fornbréfasafn VI, bls. 52–53.
	118(4)	Byggðir Snæfellsness (1977), bls. 234–239 og 472–475.
	118(5)	Gjarðey, afsal, dags. 21.3.2014.
	118(6)	Gjarðeyjar, örnefnaskrár.
	118(7)	Háskerðingur ehf., yfirlit úr fyrirtækjaskrá.
	118(8)	Gjarðey, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Galtareyjar við Skógarströnd:

119		Galtarey við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 21.11.2025.
	119(1)	Galtarey, Dalabyggð, fasteignayfirlit, dags. 14.11.2024.
	119(2)	Galtarey, Dalabyggð, veðbandayfirlit, dags. 14.11.2024.
	119(3)	Öxney á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 10.3.1885, þinglýsingar ekki getið.
	119(4)	Landið og Landnáma (Reykjavík, 1982), I. bindi, titilsíða og bls. 178–179.
	119(5)	Öxney og Galtarey, skiptayfirlýsing, dags. 6.11.2007.
	119(6)	Galtarey, afsal, dags. 28.12.1968.
	119(7)	Veðskuldabréf, dags. 28.12.1968.
	119(8)	Hólmar, áður tilheyrandi Öxney, afsal, dags. 9.12.1988.
	119(9)	Galtarey við Skógarströnd, tvö vinnukort með kröfulínu, dags. 16.4.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Svelgsár í Helgafellssveit:

120		Svelgsá í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	120(1)	Svelgsá í Helgafellssveit, landamerkjabréf, dags. 12.8.1887, þinglýsingar ekki getið.
	120(2)	Svelgsá í Helgafellssveit, fasteignayfirlit
	120(3)	Eiríksey og Hólmurinn, tvær loftmyndir.
	120(4)	Svelgsá – Eiríksey, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Helgafells í Helgafellssveit og Helgafellseyja:

121		Helgafell og Helgafellseyjar í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 17.1.2024 [ártal misritun fyrir 2025].
	121(1)	Helgafell og nágrenni, loftmynd úr kortasjá með örnefnum og merkjalínum.
	121(2)	Helgafellseyjar, yfirlitskort.

	121(3)	Helgafell, Þingvellir, Hofsstaðir, Jónsnes og Arnarstaðir í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 22.5.1891, þinglýst 26.5.1914.
	121(4)	Helgafell í Helgafellssveit, hnitsettur uppdráttur af landamerkjum, september 2011.
	121(5)	Helgafellseyjar, örnefnaskrár.
	121(6)	Helgafell, Helgafell 1 og Helgafellseyjar; þrjú fasteignayfirlit, ýmist dags. 26.2.2024 eða 20.12.2024.
	121(7)	Helgafell, Helgafell 1 og Helgafellseyjar; þrjú veðbandayfirlit, ýmist dags. 26.2.2024 eða 16.1.2025.
	121(8)	Helgafell og Helgafellseyjar í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.2.2025.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Þingvalla í Helgafellssveit:

122		Þingvellir í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	122(1)	Þingvellir í Helgafellssveit, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	122(2)	Helgafell, Þingvellir, Hofsstaðir, Jónsnes og Arnarstaðir í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 22.5.1891, þinglýst 26.5.1914.
	122(3)	Þingvellir í Helgafellssveit, örnefnaskrár.
	122(4)	Auglýsing sýslumannsins á Vesturlandi um friðlýsingu æðarvarps á Vesturlandi, dags. 16.3.2020.
	122(5)	Þingvellir í Helgafellssveit, afsal, dags. 8.12.2020.
	122(6)	Þingvellir í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 19.2.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Gæjahólma í Helgafellssveit:

123		Gæjahólmar í Helgafellssveit (Baulhólmi, Hesthólmi, Húshólmi og Baula), kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	123(1)	Gæjahólmar, uppdráttur, dags. 4.4.2024.
	123(2)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Yfirlit um eignarhald og eigendasögu Gæjahólma, desember 2024.
	123(3)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Hnitsetning Gæjahólma og ýmsar upplýsingar, dags. 4.10.2021.
	123(4)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Samantekt um nytjar Gæjahólma, gerð á jólaföstu 2020.
	123(5)	Baulhólmi, fasteignayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(6)	Baulhólmi, veðbandayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(7)	Hesthöfði, fasteignayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(8)	Hesthólmi, veðbandayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(9)	Húshólmi, fasteignayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(10)	Húshólmi, veðbandayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(11)	Gæjahólmar í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Grunnasundsness í Helgafellssveit:

124		Grunnasundsnes í Helgafellssveit (Stykkishólmsbær), kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	124(1)	Ögur og Grunnasundsnes í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 9.4.1889, þinglýsingar ekki getið.
	124(2)	Höskuldsey í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 11.6.1889, þinglýsingar ekki getið.
	124(3)	Grunnasundsnes í Helgafellssveit, tilkynning frá forminjaverði (uppskrift), dags. 12.5.1928, þinglýst 8.6.1929.
	124(4)	Helgafell í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 22.5.1891, þinglýst 26.5.1914.

	124(5)	Grunnasundsnes, örnefnaskrá.
	124(6)	Þórishólmi, loftmynd og afstöðumynd, dags. 10.2.2025.
	124(7)	Grunnasundsnes, kaupsammningur, dags. 11.5.1907, þinglýst 1.6.1908; afsal, dags. 13.7.1907, þinglýst 1.6.1908; kaupsamningur, dags. 19.7.1097, þinglýst 1.6.1908; og afsal, dags. 17.[…]1907, þinglýst 1.6.1908; ásamt uppskriftum hluta skjalanna.
	124(8)	Ágúst Ólafur Georgsson: „Fornleifaskráning í Stykkishólmshreppi“, Breiðfirðingur 1988, bls. 85–86.
	124(9)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins í hluta Helgafellssveitar.
	124(10)	Stykkishólmsbær, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Lundakletts í Helgafellssveit:

125		Lundaklettur í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 11.2.2025.
	125(1)	Lundaklettur, loftmynd.
	125(2)	Lundaklettur, mynd úr kortasjá.
	125(3)	Lundaklettur, kaupsamningur og afsal, dags. 25.4.2003, þinglýst 8.5.2003.
	125(4)	Lundaklettur, stofnskjal lóðar, dags. dags. 25.4.2003, þinglýst 7.5.2003
	125(5)	Grunnasundsnes, örnefnaskrá.
	125(6)	Ögur og Grunnasundsnes í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 9.4.1889, þinglýsingar ekki getið.
	125(7)	Lýsing á Lundakletti o.fl. upplýsingar.
	125(8)	Lundaklettur, fasteignayfirlit, dags. 29.2.2025.
	125(9)	Lundaklettur, veðbandayfirlit, dags. 29.2.2025.
	125(10)	Lundaklettur, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.

Lagt fram af Arnari Þór Stefánssyni lögmanni vegna Jónsness í Helgafellssveit:

126		Jónsnes í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	126(1)	Jónsnes í Helgafellssveit, kaupsamningur og afsal, dags. 6.6.2023, þinglýst 12.6.2023.
	126(2)	Jónsnes í Helgafellssveit, afsal, dags. 29.2.1973, þinglýst 20.3.1972, ásamt yfirlýsingu um að hreppsnefnd Helgafellssveitar nýti ekki forkaupsrétt, dags. 27.11.1971, þinglýst 10.3.1972.
	126(3)	Dómur Héraðsdóms Vesturlands í máli nr. E-15/1998, dags. 18.2.1998.
	126(4)	Yfirlitskort um eyjar.
	126(5)	Byggðir Snæfellsness (1974), bls. 444–445.
	126(6)	Árbók Ferðafélags Íslands 1986, bls. 78–79 og 120–123, ásamt yfirlitskortum.
	126(7)	Jónsnes í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 5.3.2025.

Lagt fram af Pétri Kristinssyni lögmanni vegna Staðarbakka í Helgafellssveit:

127		Staðarbakki í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	127(1)	Staðarbakki, registur afsals- og veðmálabóka.
	127(2)	Sólbakki, registur afsals- og veðmálabóka.
	127(3)	Staðarbakki í Helgafellssveit, afsal, dags. 30.5.1919, þinglýst 3.6.1919.
	127(4)	Staðarbakki í Helgafellssveit, afsal, dags. 6.8.1936, þinglýst 10.8.1936.
	127(5)	Leyfi til stofnunar nýbýlisins Sólbakka í landi Staðarbakka, dags. 7.3.1941, þinglýst 22.3.1941.
	127(6)	Sólbakki í Helgafellssveit, afsal, dags. 14.11.1959, þinglýst 27.2.1960.
	127(7)	Staðarbakki og Sólbakki í Helgafellssveit, afsal, dags. 24.5.1964, þinglýst 23.11.1964.

	127(8)	Margrét Rósa Kjartansdóttir, leyfi til setu í óskiptu búi, dags. 28.8.2020, þinglýst 2.9.2020.
	127(9)	Staðarbakki í Helgafellssveit, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	127(10)	Staðarbakki í Helgafellssveit, erfðaskiptayfirlýsing, dags. 29.11.2024, þinglýst 3.12.2024.
	127(11)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 327.
	127(12)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Staðarbakkahólmi).
	127(13)	Staðarbakki í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Innri-Kóngsbakka í Helgafellssveit:

128		Innri-Kóngsbakki í Helgafellssveit, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 23.9.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Bjarnarhafnar og Hafnareyja í Helgafellssveit:

129		Bjarnarhöfn og Hafnareyjar í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 19.8.2025.
	129(1)	Bjarnarhöfn, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.6.1884.
	129(2)	Hrútey, Stangasker, Guðnýjarstaðahólmar, Danskur og Hafnareyjar; hnitsettir uppdrættir, dags. 4.6.2023.
	129(3)	Bjarnarhöfn 1, Bjarnarhöfn 2, Bjarnarhöfn 3, Bjarnarhöfn 4; fasteignayfirlit, dags. 6.6.2025.
	129(4)	Bjarnarhöfn 1, Bjarnarhöfn 2, Bjarnarhöfn 3, Bjarnarhöfn 4; veðbandayfirlit, dags. 18.8.2025.
	129(5)	Hafnareyjar, fasteignayfirlit, dags. 18.8.2025.
	129(6)	Hafnareyjar, veðbandayfirlit, dags. 18.8.2025.
	129(7)	Bjarnarhöfn og Hafnareyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 21.8.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Bjarnarhafnar í Helgafellssveit:

130		Bjarnarhöfn í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 23.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Akureyja í Helgafellssveit:

131		Akureyjar í Helgafellssveit, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.
	131(1)	Fimm loftmyndir af Akureyjum.
	131(2)	Akureyjar í Helgafellssveit, örnefnaskrá.

Lagt fram af Pétri Kristinssyni lögmanni vegna Kiðeyjar í Helgafellssveit:

132		Kiðey í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	132(1)	Kiðey, registur afsals- og veðmálabóka.
	132(2)	Kiðey í Helgafellssveit, afsal, dags. 23.3.1959 og 29.3.1959, þinglýst 25.5.1959.
	132(3)	Kiðey í Helgafellssveit o.fl., gjafabréf, dags. 18.8.1960, þinglýst 6.9.1960.
	132(4)	Kiðey í Helgafellssveit, afsal, dags. 8.12.1975, þinglýst 23.12.1975.
	132(5)	Kiðey í Helgafellssveit, afsal, dags. 12.1.2005, þinglýst 17.1.2005.
	132(6)	Kiðey í Helgafellssveit, afsal, dags. 1.10.2005, þinglýst 6.1.2006.
	132(7)	Kiðey í Helgafellssveit, afsal, dags. 24.11.2008.
	132(8)	Kiðey í Helgafellssveit, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	132(9)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 343–344.
	132(10)	Kiðey í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.5.1890, þinglýsingar ekki getið.
	132(11)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Kiðey og nágrenni).
	132(12)	Kiðey í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Sellóns í Helgafellssveit:

133		Sellón í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 28.10.2024.
	133(1)	Sellón í Helgafellssveit, yfirlitskort og loftmynd, ásamt hnitsetningu.
	133(2)	Sellón í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 23.1.1890, þinglýsingar ekki getið.
	133(3)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), maí 1890, þinglýsingar ekki getið.
	133(4)	Manntal á Íslandi 1703 (útg. 1924–1947), bls. 131 (hluti Helgafellssveitar).
	133(5)	Íslenzkt fornbréfasafn II, bls. 1056 (hluti atriðisorðaskrár).
	133(6)	Helgafellsklaustur, Vilchinsmáldagi, 1397. Íslenzkt fornbréfasafn IV, bls. 165–167.
	133(7)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 344–345 og 359.
	133(8)	Ný jarðabók 1861, bls. 64.
	133(9)	Sellón, örnefnaskrá.
	133(10)	Sellón o.fl., afsal, dags. 7.5.1920, þinglýst 4.6.1920.
	133(11)	Sellón í Helgafellssveit, afsal, dags. 10.7.1952, þinglýst 20.7.1952.
	133(12)	Sellón í Helgafellssveit, afsal leiguréttar, dags. 22.9.1952.
	133(13)	Sellón í Helgafellssveit, skuldaviðurkenning, dags. 10.7.1952.
	133(14)	„Breiðafjarðareyjar“, Breiðfirðingur [ártals ekki getið], bls. 60–63.
	133(15)	Oddur Valentínusson: „Eyjar á Breiðafirði“, Víkingur [ártals ekki getið], bls. 84–85.
	133(16)	Árbók Ferðafélags Íslands 1989, bls. 65–67.
	133(17)	Hluti skýrslunnar Örnefni í sjó á Breiðafirði eftir Guðrúnu Gísladóttur og Hjördísi Lindu Jónsdóttiur.
	133(18)	Erla Dagmar Lárusdóttir: Ýmsar upplýsingar um Sellónseyjar og eigendur þeirra, ódagsett.
	133(19)	Sellón í Helgafellssveit, fasteignayfirlit, dags. 29.8.2024.
	133(20)	Sellón í Helgafellssveit, veðbandayfirlit, dags. 29.8.2024
	133(21)	Sellónseyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 9.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Saurláturs (Sellátur) í Helgafellssveit:

134		Saurlátur (Sellátur) í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 28.10.2024.
	134(1)	Saurlátur (Sellátur) í Helgafellssveit, landamerkjabréf, dags. 20.3.1889, þinglýsingar ekki getið.
	134(2)	Dagbjört. S. Höskuldsdóttir: „Upplýsingar um búsetu og eigendasögu í eyjunni Saurlátri (Sellátri)“, dags. 24.10.2024.
	134(3)	Saurlátur, örnefnaskrá.
	134(4)	Sellátur, skiptayfirlýsing, dags. 1.9.1986, þinglýst 9.10.1986.
	134(5)	Saurlátur (Sellátur), afsal, dags. 18.1.1994, þinglýst 26.1.1994.
	134(6)	Saurlátur (Sellátur), afsal, dags. 29.12.2006, þinglýst 13.2.2007.
	134(7)	Saurlátur (Sellátur), skiptayfirlýsing, dags. 11.4.2017.
	134(8)	Saurlátur (Sellátur), byggingarbréf, dags. 16.2.1837.
	134(9)	Saurlátur (Sellátur), registur afsals- og veðmálabóka.
	134(10)	Saurlátur (Sellátur), úttekt, 1833.
	134(11)	Saurlátur (Sellátur), skjáskot úr kortasjá.
	134(12)	Saurlátur (Sellátur), byggingarbréf, dags. 6.2.1834.
	134(13)	Saurlátur (Sellátur), fasteignayfirlit, dags. 3.9.2024.
	134(14)	Saurlátur (Sellátur), veðbandayfirlit, dags. 3.9.2024.
	134(15)	Saurlátur (Sellátur) í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Melrakkaeyja í Helgafellssveit:

135		Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	135(1)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, veðbandayfirlit, dags. 8.1.2025.
	135(2)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, lögfesta, dags. 6.6.1848.
	135(3)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, landamerkjabréf, maí 1890, þinglýsingar ekki getið.
	135(4)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, registur afsals- og veðmálabóka.
	135(5)	Umboð til að selja Melrakkaeyjar o.fl., dags. 24.3.1947, þinglýst 11.8.1947.
	135(6)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, afsal, dags. 28.3.1947, þinglýst 11.8.1947.
	135(7)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, eignaskiptasamningur, dags. 3.4.1974.
	135(8)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, ýmsar skiptayfirlýsingar, afsöl o.fl.
	135(9)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, afsal, dags. 19.9.2024, þinglýst 27.9.2024.
	135(10)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, friðlýsing æðarvarðs, dags. 20.12.2024, þinglýst 23.12.2024.
	135(11)	Ræktunarleyfi fyrir skelfiskrækt á tilgreindum svæðum, gildistími 26.6.2022–26.6.2032.
	135(12)	Samningur um þörungavinnslu og þangskurð í Melrakkaeyjum og Skoreyjum, dags. 24.8.2023.
	135(13)	Ágúst Ólafur Georgsson: Fornleifaskráning í Stykkishólmi (1987/2005), kafli 4.8 Melrakkaey.
	135(14)	Fasteignabók 1921, bls. 51–52 (Helgafellssveit).
	135(15)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 25.2.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Þormóðseyjarkletts o.fl. í Helgafellssveit:

136		Þormóðseyjarklettur, Leiðólfsey, Ljótunshólmi, Loðinshólmi, Siglugrímur, Freðinskeggi og Tindsker í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 30.9.2025.
	136(1)	Ögur og Sellón í Helgafellssveit, afsal, dagsl 7.5.1920, þinglýst 4.6.1920.
	136(2)	Sellón í Helgafellssveit, afsal, dags. 10.7.1952, þinglýst 25.7.1952.
	136(3)	Grunnasundsnes, kaupsammningur, dags. 11.5.1907, þinglýst 1.6.1908; afsal, dags. 13.7.1907, þinglýst 1.6.1908; kaupsamningur, dags. 19.7.1097, þinglýst 1.6.1908; og afsal, dags. 17.[…]1907, þinglýst 1.6.1908.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Fagureyjar í Helgafellssveit:

137		Fagurey í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 4.4.2024.
	137(1)	Fagurey og nágrenni, uppdráttur, teiknaður eftir loftmynd í september 1976.
	137(2)	Fagurey í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 12.6.1889, þinglýsingar ekki getið.
	137(3)	Sjö loftmyndir eða skjáskot úr kortasjám.
	137(4)	Umfjöllun um Fagurey í kröfulýsingu ríkisins dags. 2.2.2024 (Hluti F, Breiðafjörður, kafli 4.3.1.10 Fagurey).
	137(5)	Ágúst Ólafur Georgsson: „Byggðarleifar í Fagurey á Breiðafirði.“ Breiðfirðingur, 1. tbl. 47. árg. 1989, bls. 7–24.
	137(6)	Fagurey, örnefnaskrá.
	137(7)	Hólmar úr landi Fagureyjar, afsal, dags. 26.5.1975.
	137(8)	Staðfesting sýslumanns Dalasýslu á æðarvarpi í Hvíldarhólma, Hrúthólma, Háhólma og Skarða, dags. 25.3.1997.
	137(9)	Fagurey, fasteignayfirlit, dags. 7.3.2024.
	137(10)	Fagurey,veðbandayfirlit, dags. 7.3.2024.
	137(11)	Fagurey í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 26.5.2025.

Lagt fram af Helga Jóhannessyni lögmanni vegna Bíldseyjar og Skjaldareyjar á Breiðafirði:

138		Bíldsey og Skjaldarey á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 21.6.2024.
	138(1)	Bíldsey á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 4.6.1890; og fasteignamat 1804.
	138(2)	Bíldsey og Skjaldarey, registur afsals- og veðmálabókar.
	138(3)	Bíldsey og Skjaldarey, afsal, dags. 17.11.1936
	138(4)	Bíldsey og Skjaldarey, afsal, dags. 2.5.1941.
	138(5)	Bíldsey og Skjaldarey, skiptagerð, dags. 16.9.1955.
	138(6)	Bíldsey og Skjaldarey, afsal, dags. 23.9.1955.
	138(7)	Bíldsey og Skjaldarey, afsal, dags. 21.9.1963.
	138(8)	Bíldsey og Skjaldarey, kaupsamningur, dags. 10.12.1979.
	138(9)	Bíldsey og Skjaldarey, afsal, dags. 21.11.1984.
	138(10)	Bíldsey og Skjaldarey, kaupsamningur og afsal, dags. 15.8.2015.
	138(11)	Bíldsey og hálf Skjaldarey, fasteignayfirlit, dags. 21.6.2024.
	138(12)	Bíldsey og Skjaldarey á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Skoreyja í Helgafellssveit:

139		Skoreyjar í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	139(1)	Skoreyjar í Helgafellssveit, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	139(2)	Skoreyjar í Helgafellssveit, færsla úr dómabókagrunni Þjóðskjalasafns Íslands um þinglestur tveggja afsala.
	139(3)	Skoreyjar í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 11.6.1889, þinglýst 12.6.1889.
	139(4)	Skoreyjar í Helgafellssveit, afsal, dags. 17.3.1942, þinglýst 15.5.1943.
	139(5)	Skoreyjar í Helgafellssveit, veðbandalausn, dags. 16.10.1942, þinglýst 15.5.1943.
	139(6)	Skoreyjar í Helgafellssveit, eignaskiptasamningur, dags. 1.8.1972, þinglýst 22.8.1972
	139(7)	Skoreyjar í Helgafellssveit, skiptayfirlýsing, dags. 31.12.1976, þinglýst 3.9.1980.
	139(8)	Skoreyjar í Helgafellssveit, erfðaskiptayfirlýsing, dags. 21.9.2023, þinglýst 26.9.2023.
	139(9)	Auglýsing í Lögbirtingablaði 7.3.1997 um friðlýsingu æðarvarps í Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu, m.a. í Skoreyjum; og þrjár skrár sýslumannsins á Vesturlandi um friðlýst æðarvörp, dags. 3.11.2021, 24.5.2022 og 12.10.2022.
	139(10)	Samningur um þörungavinnslu og þangskurð í Melrakkaeyjum og Skoreyjum, dags. 24.8.2023.
	139(11)	Ágúst Ólafur Georgsson: Fornleifaskráning í Stykkishólmi (1987/2005), kafli 4.11 Skoreyjar.
	139(12)	Skoreyjar í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 6.2.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Þorvaldseyjar í Helgafellssveit og Hrúthólma á Breiðafirði:

140		Þorvaldsey í Helgafellssveit og Hrúthólmi á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	140(1)	Tvö skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum markalínum (Þorvaldsey og nágrenni; Hrúthólmi og nágrenni).
	140(2)	Hólmar úr landi Fagureyjar á Breiðafirði (Hrúthólmi, Háhólmi, Hvíldarhólmi, Kolagröf og Skarði), afsal, dags. 26.5.1975.
	140(3)	Tvær beiðnir um friðlýsingu æðarvarps í Hrúthólma, Skarða, Háhólma og Hvíldarhólma, dags. 13.5.2008, 25.3.1997, ásamt fylgiskjölum. Einnig erindi frá sýslumanninum í Stykkishólmi til Fasteignamats ríkisins, dags. 3.4.1997, vegna afsals frá 1975 o.fl.

	140(4)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), maí 1890, þinglýsingar ekki getið.
	140(5)	Fagurey, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 12.6.1889.
	140(6)	Fagurey, örnefnaskrá.
	140(7)	Þorvaldsey, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2025.
	140(8)	Þorvaldsey, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2025.
	140(9)	Hrúthólmi, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2025.
	140(10)	Hrúthólmi, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2025.
	140(11)	Þorvaldsey og Hrúthólmi, vinnukort með kröfulínu, dags. 4.2.2025.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Helgafellseyja, Vaðstakkseyjar og Þormóðseyjar í Helgafellssveit, og Melrakkayjar í Eyrarsveit:

141		Helgafellseyjar, Vaðstakksey og Þormóðsey í Helgafellssveit, og Melrakkaey í Eyrarsveit, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	141(1)	Samkomulag íslenska ríkisins og Þjóðkirkjunnar um prestssetur og afhendingu þeirra til Þjóðkirkjunnar, dags. 20.10.2006.
	141(2)	Samkomulag ríkissjóðs og Þjóðkirkjunnar um úrvinnslu og yfirfærslu á tilteknum eignum í samræmi við samkomulag frá árinu 2006 við Þjóðkirkjuna og prestsetur og afhendingu þeirra til kirkjunnar, dags. 4.3.2019.
	141(3)	Melrakkaey í Eyrarsveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
	141(4)	Helgafellseyjar í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
	141(5)	Vaðstakksey í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
	141(6)	Þormóðsey í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 1(12): Bréf frá lögmanni íslenska ríkisins til Þjóðkirkjunnar um viðurkenningu á óbeinum eignarréttindum Þjóðkirkjunnar á nánar tilgreindum eyjum í Breiðafirði, dags. 15.9.2025.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Staðarstaðar í Staðarsveit:

142		Staðarstaður í Staðarsveit, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	142(1)	Staðarstaður í Staðarsveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Stakkhamars í Miklaholtshreppi:

143		Stakkhamar í Miklaholtshreppi, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	143(1)	Merkjalýsing milli Stakkhamars og Borgarholts í Eyja- og Miklaholtshreppi, ódagsett, ásamt uppdrætti, dags. 28.8.2024.
	143(2)	Merkjalýsing Stakkhamars gagnvart jörðunum Fáskrúðarbakka, Laxárbakka og Ytra-Skógarnesi í Eyja- og Miklaholtshreppi, ódagsett, ásamt uppdrætti, dags. 28.8.2024.
	143(3)	Stakkhamar í Miklaholtshreppi, uppdráttur af landamerkjum, dags. 26.8.2024.
	143(4)	1) Landamerkjabréf (uppskriftir): a) Stakkhamars í Miklaholtshreppi, dags. 1.10.1888; b) Borgarholts í Miklaholtshreppi, dags. 6.10.1888; c) Ytra-Skógarness í Miklaholtshreppi, dags. 22.6.1883; d) Laxárbakka í Miklaholtshreppi, dags. 28.11.1884. 2) Landskiptagerð v. Stakkhamars II, dags. 27.7.1962. 3) Samkomulag eigenda Stakkhamars og Borgarholts í MIklaholtshreppi um landamerki, dags. 18.4.1996.
	143(5)	Stakkhamar í Miklaholtshreppi, afsöl og kaupsamningar frá árunum 1924–2021.
	143(6)	Byggðir Snæfellsness (1977), bls. 90–91 og 288.
	143(7)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 50–52 og 134.
	143(8)	Snæfellsnes. Sýslu og sóknalýsingar Hins íslenzka bókmenntafélags (1970), bls. 52–59 og 74.
	143(9)	Stakkhamar og Stakkhamar 2, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.

	143(10)	Stakkhamar og Stakkhamar 2, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024.
	143(11)	Stakkhamar í Miklaholtshreppi, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Ytra-Skógarness í Miklaholtshreppi:

144		Ytra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, yfirlýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	144(1)	Ytra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, veðbandayfirlits, dags. 11.2.2025.
	144(2)	Ytra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 22.6.1883, þinglýsingar ekki getið.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Syðra-Skógarness í Miklaholtshreppi:

145		Syðra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	145(1)	Syðra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, fasteignayfirlit, dags. 17.1.2025.
	145(2)	Syðra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, vinnukort með kröfulínu, dags. 25.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Hausthúsa í Miklaholtshreppi:

146		Hausthús í Miklaholtshreppi, yfirlýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	146(1)	Hausthús í Miklaholtshreppi, veðbandayfirlit, dags. 1.2.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hítarness í Kolbeinsstaðahreppi:

147		Hítarnes í Kolbeinsstaðahreppi, kröfulýsing, dags. 31.1.2025.
	145(1)	Hítarnes í Kolbeinsstaðahreppi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 30.6.1890, þinglýsingar ekki getið.
	147(2)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Hítarnes og Mýrar.
	147(3)	Hítarnes, örnefnaskrá.
	147(4)	Hítarnes, fasteignayfirlit, dags. 5.6.2024.
	147(5)	Hítarnes, veðbandayfirlit, dags. 5.6.2024.
	147(6)	Hítarnes, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Hvalseyja við Mýrar:

148		Hvalseyjar við Mýrar, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 22.9.2025.

Lagt fram af Karli Óttari Péturssyni lögmanni vegna Vogs á Mýrum:

149		Vogur á Mýrum, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	149(1)	Vogur á Mýrum, uppdráttur af landamerkjum, ódagsettur.
	149(2)	Vogur á Mýrum, veðbandayfirlit, dags. 25.1.2025.
	149(3)	Vogur á Mýrum, afsal, dags. 4.12.1972.
	149(4)	Vogur á Mýrum, yfirlýsing um eignarheimild, dags. 10.6.2003, ásamt tilkynningu um fyrirsvarsmann, dags. 6.1.2006.
	149(5)	Auglýsing sýslumanns um friðlýsingu æðarvarps í Borgarbyggð, dags. 19.2.1009.
	149(6)	Ýmis gögn um landamerki milli Vogs og Akra.
	149(7)	Vogur á Mýrum, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 14.6.1923, þinglýst 15.6.1923.
	149(8)	Byggðir Borgarfjarðar II (1993), bls. 322.
	149(9)	Hluti fasteignamats 1916–1918 fyrir Hraunhrepp.
	149(10)	Vogur á Mýrum, örnefnaskrá.
	149(11)	Jón Jónsson: „Ef sker eða eyjar liggja fyrir landi manns á sá það er meginland á næst“, Bændablaðið, 19.12.2024.
	149(12)	Vogur á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 6.2.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Traða og Skutulseyjar á Mýrum:

150		Traðir og Skutulsey á Mýrum, kröfulýsing, dags. 24.1.2025.
	150(1)	Skutulsey á Mýrum, landamerkjabréf (uppskrift), júlí 1923, þinglýst 21.6.1924.
	150(2)	Traðir og Skutulsey á Mýrum, loftmynd með innfærðri merkjalínu.
	150(3)	Skutulsey, örnefnaskrár.
	150(4)	Traðir, fasteignayfirlit, dags. 22.1.2025.
	150(5)	Traðir, veðbandayfirlit, dags. 22.1.2025.C1361
	150(6)	Skutulsey, fasteignayfirlit, dags. 7.3.2025.
	150(7)	Skutulsey, veðbandayfirlit, dags. 7.3.2025.
	150(8)	Traðir og Skutulsey á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 4.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hjörseyjar á Mýrum:

151		Hjörsey á Mýrum, kröfulýsing, dags. 10.2.2025.
	151(1)	Hjörsey á Mýrum, landamerkjabréf (uppskrift), júlí 2023, þinglýst 21.6.2024.
	151(2)	Hjörsey II, erfðaafsal, dags. 19.7.1972, þinglýst 25.9.1972.
	151(3)	Hjörseyjarkirkja, máldagi, um 1200. Íslenzkt fornbréfasafn I, bls. 303–304.
	151(4)	Hjörsey, örnefnaskrár.
	151(5)	Hjörsey II, kaupsamningur og afsal, dags. 19.3.2002.
	151(6)	Hjörsey II, kaupsamningur og afsal, dags. 16.5.2008.
	151(7)	Hjörsey I, skiptayfirlýsing, dags. 7.4.2004.
	151(8)	Hjörsey 1 og Hjörsey 2, fasteignayfirlit, dags. 30.6.2025.
	151(9)	Hjörsey 1 og Hjörsey 2, veðbandayfirlit, dags. 30.6.2025.
	151(10)	Hjörsey á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 16.4.2025.

Lagt fram af Atla Má Ingólfssyni lögmanni vegna Álftáróss á Mýrum:

152		Álftárós á Mýrum, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	152(1)	Álftárós á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 28.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Knarrarness á Mýrum:

153		Knarrarnes á Mýrum, kröfulýsing, dags. 7.11.2024.
	153(1)	Knarrarnes á Mýrum, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 6.11.1883, þinglýst 24.5.1884.
	153(2)	Knarrarnes á Mýrum, loftmynd með innfærðum landamerkjum, dags. 28.2.2024.
	153(3)	Knarrarnes á Mýrum, örnefnaskrá.
	153(4)	Knarrarnes á Mýrum, tilkynning fornminjavarðar um friðlýstar fornminjar, dags. 25.10.1930.
	153(5)	Knarrarnes á Mýrum, kaupsamningar, afsöl o.fl. frá árunum 1926–1929 og 1984–2011.
	153(6)	Knarrarnes á Mýrum, fasteignayfirlit, dags.28.2.2024.
	153(7)	Knarrarnes á Mýrum, veðbandayfirlit, dags. 28.2.2024.
	153(8)	Knarrarnes á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.
	153(9)	Knarrarnes á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 9.5.2025.
	153(10)	Knarrarnes á Mýrum, greinargerð, dags. 10.11.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Straumfjarðar á Mýrum:

154		Straumfjörður á Mýrum, kröfulýsing, dags. 17.7.2024.
	154(1)	Straumfjörður á Mýrum, landakort með innfærðri merkjalínu.
	154(2)	Straumfjörður á Mýrum, tvær loftmyndir með innfærðum örnefnum.
	154(3)	Straumfjörður á Mýrum, örnefnaskrá.

	154(4)	Landið og Landnáma (Reykjavík, 1982), I. bindi, bls. 156–158.
	154(5)	Straumfjörður á Mýrum, fasteignayfirlit, dags. 7.3.2024.
	154(6)	Straumfjörður á Mýrum, veðbandayfirlit, dags. 7.3.2024.
	154(7)	Straumfjörður á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Álftaness á Mýrum:

155		Álftanes á Mýrum, kröfulýsing, dags. 31.1.2025.
	155(1)	Álftanes á Mýrum, landamerkjabréf (uppskrift), ódagsettdags. 3.10.1883, þinglýst 24.5.1884.
	155(2)	Álftanes á Mýrum, kaupsamningur, dags. 25.5.1957.
	155(3)	Leifur Sveinsson: „Álftanesárin 1957–1963“, Morgunblaðið 10.6.2007.
	155(4)	Tvö skjáskot úr kortasjám með innfærðum merkingum.
	155(5)	Álftanes á Mýrum, fasteignayfirlit, dags. 13.3.2024.
	155(6)	Álftanes á Mýrum, veðbandayfirlit, dags. 13.3.2024.
	155(7)	Álftanes á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.5.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Rauðaness á Mýrum:

156		Rauðanes á Mýrum, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	156(1)	Rauðanes á Mýrum, tvö landamerkjabréf: a) dags. 25.4.[…], þinglýst 22.7.1922; b) dags. 8.4.1884, þinglýst 23.5.1884.
	156(2)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðri merkingu vegna Rauðaness á Mýrum.
	156(3)	Rauðanes á Mýrum, örnefnaskrár.
	156(4)	Rauðanes 1, Rauðanes 2 og Rauðanes 3, fasteignayfirlit, dags. 15.2.2024.
	156(5)	Rauðanes 1, Rauðanes 2 og Rauðanes 3, veðbandayfirlit, dags. 20.1.2025.
	156(6)	Rauðanes á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.4.2025.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Borgar á Mýrum:

157		Borg á Mýrum, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	157(1)	Borg á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 21.3.2025.

Lagt fram af Jóhannesi Karli Sveinssyni lögmanni vegna Mela, Melaleitis, Belgsholts, Áss og Hafnar í Melasveit:

158		Melar, Melaleiti, Belgsholt, Ás og Höfn í Melasveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	158(1)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum vegna Mela í Melasveit.
	158(2)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum vegna Melaleitis í Melasveit.
	158(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum vegna Belgsholts í Melasveit.
	158(4)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum vegna Áss í Melasveit.
	158(5)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum vegna Hafnar í Melasveit.
	158(6)	Melar, Melaleiti, Belgsholt, Ás og Höfn í Melasveit, vinnukort með kröfulínum, dags. 6.3.2025.
	158(7)	Melar í Melasveit, tilkynning um breytingu á kröfugerð, dags. 22.10.2025.
	158(8)	Melar, Melaleiti, Belgsholt, Ás og Höfn í Melasveit, vinnukort með kröfulínum, dags. 23.10.2025.

Lagt fram af Jóni Sveinssyni og Kristínu Ösp Jónsdóttur lögmönnum vegna Óss í Hvalfjarðarsveit:

159		Ós í Hvalfjarðarsveit, kröfulýsing, dags. 22.1.2025.
	159(1)	Ós í Hvalfjarðarsveit, veðbandayfirlit, dags. 7.3.2024.
	159(2)	Yfirlýsing eiganda Óss í Hvalfjarðarsveit vegna kröfu íslenska ríkisins, dags. 5.1.2025.
	159(3)	Ós í Hvalfjarðarsveit, ýmsar eignarheimildir, landamerkjabréf og örnefnaskrá.
	159(4)	Yfirlýsing frá systkinum eiganda Óss í Hvalfjarðarsveit, janúar 2025.
	159(5)	Fimm uppdrættir eða landakort af Ósi og nágrenni.
	159(6)	Tvö tölvuskeyti með upplýsingum um stærð skerja og fjarlægðir, dags. 30.12.2024 og 21.11.2024.
	159(7)	Fjórar ljósmyndir af hólmum og skerjum fyrir landi Óss.
	159(8)	Bréf frá lögmönnum eigenda Óss til lögmanns íslenska ríkisins, dags. 14.5.2024.
	159(9)	Bréf frá lögmönnum eigenda Óss til lögmanns íslenska ríkisins, dags. 7.8.2024.
	159(10)	Ós í Hvalfjarðarsveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.1.2025.

Lagt fram af Gunnari Atla Gunnarssyni lögmanni vegna Akraneskaupstaðar:

160		Akraneskaupstaður, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	160(1)	Þrjú skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Akranes, með innfærðum merkingum.
	160(2)	Akraneskaupstaður, vinnukort með kröfulínum, dags. 6.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Heyness á Akranesi:

161		Heynes á Akranesi, kröfulýsing, dags. 3.2.2025.
	161(1)	Heynes og Dægra á Akranesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 9.6.1890, þinglýst 10.6.1890.
	161(2)	Heynes og Dægra, Reynir, Kjaransstaðir, Innri-Hólmur og Ytri-Hólmur á Akranesi, landamerkjabréf (uppskrift),d ags. 26.6.1922, þinglýst 6.7.1923.
	161(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Heynes.
	161(4)	Heynes og Dægra, örnefnaskrár.
	161(5)	Heynes á Akranesi, fasteignayfirlit, dags. 11.4.2024.
	161(6)	Heynes á Akranesi, veðbandayfirlit, dags. 11.4.2024.
	161(7)	Heynes á Akranesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.5.2025.

Lagt fram af Gunnari Atla Gunnarssyni lögmanni vegna Másstaða á Akranesi:

162		Másstaðir á Akranesi, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	162(1)	Másstaðir á Akranesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 6.3.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Þyrils í Hvalfirði:

163		Þyrill í Hvalfirði, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	163(1)	Þyrill í Hvalfirði, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	163(2)	Þyrill í Hvalfirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Reynivalla í Kjós:

164		Reynivellir í Kjós, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	164(1)	Reynivellir í Kjós, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Hvammsvíkur í Hvalfirði:

165		Hvammsvík í Hvalfirði, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	165(1)	Hvammsvík í Hvalfirði, fasteignayfirlit, dags. 23.1.2025.
	165(2)	Flúðir ehf., yfirlit úr fyrirtækjaskrá.
	165(3)	Hvammsvík í Hvalfirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Árna Ármanni Árnasyni lögmanni vegna Brautarholts á Kjalarnesi:

166		Brautarholt á Kjalarnesi, kröfulýsing, dags. 27.1.2025.
	166(1)	Brautarholt 1, Brautarholt VI, Brautarholt VI-B, Brautarholt VI-A, fasteignayfirlit, dags. 16.1.2025.
	166(2)	Brautarholt VI-B, veðbandayfirlit, dags. 16.1.2025.
	166(3)	Brautarholt VI-B, afsal, dags. 25.6.2013, þinglýst 22.7.2013.
	166(4)	Brautarholt, landskiptagerð, dags. 9.12.1989, þinglýst 18.12.1989.
	166(5)	Erindi um endurnýjun friðunar varplands á Kjalarnesi, dags. 15.5.2010, ásamt uppdráttum; og staðfesting byggingarfulltrúa á aðstöðu fyrir æðarvarp í landi Brautarholts, dags. 28.11.2011.
	166(6)	Erindi um endurnýjun friðunar varplands á Kjalarnesi, dags. 30.3.2020, ásamt hnitsettum uppdrætti.
	166(7)	Brautarholt VI-B, skiptayfirlýsing vegna slita á sameign, dags. 15.1.2008, þinglýst 9.7.2008.
	166(8)	Brautarholt VI-B, álagningarseðill fasteignagjalda 2023.
	166(9)	Brautarholt, skýringarmynd með landskiptagerð.
	166(10)	Brautarholt á Kjalarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 24.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Brautarholts á Kjalarnesi:

167		Brautarholt á Kjalarnesi, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	167(1)	Brautarholt á Kjalarnesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 31.5.1921, þinglýst 22.6.1922.
	167(2)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Kjalarnes.
	167(3)	Brautarholt VI-B, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.2025.
	167(4)	Brautarholt VI-B, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.2025.
	167(5)	Brautarholt á Kjalarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Ebbu Schram borgarlögmanni vegna Reykjavíkurborgar:

168		Reykjavíkurborg, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	168(1)	Reykjavíkurborg, skjalaskrá og yfirlit um heimildir.
	168(2)	Tvö yfirlitskort um kröfur Reykjavíkurborgar. (Skjöl nr. 1–2 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(3)	Akurey, afsöl, upplýsingar um þinglýsingar o.fl. frá árunum 1916–1969. (Skjöl nr. 3–9 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(4)	Akurey, umsókn um leyfi til fornleifauppgraftar, dags. 12.7.1999. (Skjal nr. 10 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(5)	Akurey, tveir samningar um nýtingu æðarvarps, dags. 20.4.2012 og 3.2.2014. (Skjöl nr. 11–12 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(6)	Akurey, yfirlýsing um friðlýsingu, dags. 3.5.2019. (Skjal nr. 13 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(7)	Þerney, afsöl, kaupsamningar, upplýsingar um þinglýsingar o.fl. frá árunum 1818–1968 (Skjöl nr. 14–25 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(8)	Þerney, tveir samningar um nýtingu æðarvarps, dags. 22.5.2004 og 3.2.2014 (Skjöl nr. 26–27 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)

	168(9)	Þerney og Gunnunes, tilkynning um breytingu lóðamarka og stofnun lands, dags. 5.11.2020. (Skjal nr. 28 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(10)	Eiði á Seltjarnarnesi, afsal, dags. 25.9.1903 (Skjal nr. 29 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(11)	Örfirisey, afsal, dags. 28.11.1906 (Skjal nr. 30 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(12)	Viðey, afsöl o.fl. frá árunum 1963–1986. (Skjöl nr. 31–33 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(13)	Gufunes, afsal, dags. 5.6.1935 (Skjal nr. 34 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(14)	Arnarholt, Korpúlfsstaðir o.fl. jarðir, afsal, dags. 8.7.1943. (Skjal nr. 35 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(15)	Lóð úr landi Þormóðsstaða við Skerjafjörð, afsal, dags. 15.8.1990. (Skjal nr. 36 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(16)	Fjórar lóðir í Skerjafirði, afsal, dags. 7.5.1998 (Skjal nr. 37 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(17)	Reykjavíkurborg, vinnukort með kröfulínu, dags. 3.3.2025.

Lagt fram af Árna Ármanni Árnasyni lögmanni vegna Seltjarnarnesbæjar:

169		Seltjarnarnesbær, kröfulýsing, dags. 28.1.2025.
	169(1)	Sjókort af Skerjafirði og Lönguskerjum.
	169(2)	Nes við Seltjörn, landskiptagerð, 1920.
	169(3)	Nes við Seltjörn, landamerkjalýsing, dags. 3.6.1892.
	169(4)	Aðalskipulag Seltjarnarnesbæjar 2015–2033: Kaflar 1.3, 1.4 og 3.11; ásamt skipulagsuppdrætti 2 af 2, Löngusker, dags. 20.1.2017.
	169(5)	Tölvupóstur frá Árna Ármanni Árnasyni lögmanni til óbyggðanefndar o.fl. um afmörkun kröfulínu, dags. 18.3.2025, ásamt svari frá skrifstofu óbyggðanefndar og svari frá lögmanninum, dags. 19.3.2025. (Fylgiskjal með tölvupóstinum (skipulagsuppdráttur) er hluti af skjali nr. 169(4).)
	169(6)	Seltjarnarnesbær, vinnukort með kröfulínu, dags. 24.3.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Garðahverfis á Álftanesi:

170		Garðahverfi á Álftanesi (Garðar, Dysjar I og II, Hausastaðir, Hausastaðakot, Háteigur, Hlíð, Katrínakot, Krókur, Miðengi, Nýibær og Pálshús), kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	170(1)	Garðar, Dysjar I og II, Hausastaðir, Hausastaðakot, Háteigur, Hlíð, Katrínakot, Krókur, Miðengi, Nýibær og Pálshús: afsal, dags. 23.12.1993, þinglýst 22.2.1994; kaupsamningur, dags. 28.7.1992.
	170(2)	Garðahverfi, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Eyvindarstaða á Álftanesi:

171		Eyvindarstaðir á Álftanesi, kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	171(1)	Í Eyvindarstaðalandi, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	171(2)	Eyvindarstaðir á Álftanesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.
	171(3)	Eyvindarstaðir á Álftanesi, greinargerð, ódagsett, móttekin 12.11.2025.
	171(4)	Þrjú skáskot úr kortasjám sem sýna Ketilsker og Djúpsker við sunnanvert Snæfellsnes með fjarlægðarmælingum.
	171(5)	Dagný Maggýjar: „Landnám eyðieyjunnar Eldeyjar — gúanó, fugl og selveiðar.“ Faxi 2023, 1. tbl.
	171(6)	Lýsing Guðna Sigurðssonar árið 1770 á Geirfuglaskeri, Lbs. 44 fol., bls. 71v–75v. Sjá einnig hliðsjónargagn nr. 11 í máli nr. 1/2025: útgáfu textans.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Breiðabólstaða og Akrakots á Álftanesi:

172		Breiðabólstaðir og Akrakot á Álftanesi, kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	172(1)	Breiðabólstaðir JEV2, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	172(2)	Akrakot bæjarland, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	172(3)	Breiðabólstaðir, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Hliðs á Álftanesi:

173		Hlið á Álftanesi, kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	173(1)	Hlið á Álftanesi, afsal, dags. 19.6.1990, þinglýst 28.6.1990.
	173(2)	Hlið á Álftanesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Gunnari Atla Gunnarssyni lögmanni vegna Voga á Vatnsleysuströnd:

174		Vogar á Vatnsleysuströnd, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	174(1)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Voga með innfærðri merkingu.
	174(2)	Vogar á Vatnsleysuströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 6.3.2025.

Lagt fram af Gunnari Atla Gunnarssyni lögmanni vegna Sandgerðis á Miðnesi:

175		Sandgerði á Miðnesi, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	175(1)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Sandgerði með innfærðum merkingum.
	175(2)	Sandgerði á Miðnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 6.3.2025.

Lagt fram af Hauki Erni Birgissyni lögmanni vegna Sandgerðishafnar:

176		Sandgerðishöfn, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	176(1)	Bæjarsker Svæði A, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	176(2)	Bæjarsker Svæði A, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	176(3)	Sveinbjörn Einarsson: „Sandgerðishöfn“, *Ægir*, 12. tbl. 29. árg. 1936, bls. 258–260.
	176(4)	Gils Guðmundsson: „Sandgerði. Fyrsta grein“, Sjómannablaðið Víkingur, 8. tbl. 7. árg. 1945, bls. 172–179.
	176(5)	Brynjúlfur Jónsson: Hluti greinarinnar „Rannsókn í Gullbringusýslu og Árnessýslu sumarið 1902“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags, 18. árg. 1903, bls. 37–38.
	176(6)	Sandgerðishöfn, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.2.2025.

Lagt fram af Níels Árna Lund vegna Leirhafnar á Melrakkasléttu:

177		Leirhöfn á Melrakkasléttu, kröfulýsing, dags. 8.4.2025.
	177(1)	Leirhöfn á Melrakkasléttu, afsal, dags. 11.11.1908.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna ýmissa jarða:

178		Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja. Um lokamálslið 2. kap. rekabálks Jónsbókar.“ Fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af óbyggðanefnd:

Fundargerðir:

179	179(1)	Fundargerð 1. fyrirtöku í málum nr. 1–2/2025, dags. 10.10.2025.
	179(2)	Fundargerð aðalmeðferðar í málum nr. 1–2/2025, dags. 27.11.2025.
	179(3)	Fundargerð 3. fyrirtöku í málum nr. 1–2/2025, dags. 22.12.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Litlaness í Múlasveit:

180		Litlanes í Múlasveit, kröfulýsing, dags. 27.10.2025.
	180(1)	Litlanes í Múlahreppi, landamerkjabréf (uppskrift), ódagsett, þinglýst 23.5.1885.
	180(2)	Kirkjuból á Litlanesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 14.2.1885, þinglýst 23.5.1885.
	180(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins á norðanverðum Breiðafirði (Litlanes og nágrenni).
	180(4)	Litlanes í Múlasveit, örnefnaskrár.
	180(5)	Litlanes í Múlasveit, fasteignayfirlit, dags. 27.10.2025.
	180(6)	Litlanes í Múlasveit, veðbandayfirlit, dags. 27.10.2025.

Lagt fram af lögmönnum málsaðila og óbyggðanefnd:

Kort:

181		Yfirlitsmynd um kröfulínukort, dags. 2.12.2025.
	181(1)	Kröfulínukort 8G: Langanes og Melrakkaslétta, dags. 2.12.2025.
	181(2)	Kröfulínukort 7F: Öxarfjörður og Skjálfandi austanverður, dags. 2.12.2025.
	181(3)	Kröfulínukort 6E: Eyjafjörður innanverður, dags. 2.12.2025.
	181(4)	Kröfulínukort 7E: Skjálfandi vestanverður og Eyjafjörður, dags. 2.12.2025.
	181(5)	Kröfulínukort 9E: Kolbeinsey og Grímsey, dags. 2.12.2025.
	181(6)	Kröfulínukort 6D: Skagafjörður sunnanverður og Húnaflói suðaustanverður, dags. 2.12.2025.
	181(7)	Kröfulínukort 7D: Skagafjörður norðanverður og Skagi, dags. 2.12.2025.
	181(8)	Kröfulínukort 5C: Hrútafjörður sunnanverður o.fl., dags. 2.12.2025.
	181(9)	Kröfulínukort 6C: Strandir sunnanverðar, Hrútafjörður norðanverður og Vatnsnes, dags. 2.12.2025.
	181(10)	Kröfulínukort 7C: Strandir milli Steingrímsfjarðar og Ófeigsfjarðar, dags. 2.12.2025.
	181(11)	Kröfulínukort 8B: Strandir norðanverðar, Hornstrandir, Jökulfirðir o.fl., dags. 2.12.2025.
	181(12)	Kröfulínukort 7B: Ísafjarðardjúp innanvert o.fl., dags. 2.12.2025.
	181(13)	Kröfulínukort 7A: Ísafjarðardjúp utanvert, Súgandafjörður, Önundarfjörður og Dýrafjörður, dags. 2.12.2025.
	181(14)	Kröfulínukort 6A: Barðaströnd o.fl., dags. 2.12.2025.
	181(15)	Kröfulínukort 6B: Breiðafjörður norðanverður, dags. 2.12.2025.
	181(16)	Kröfulínukort 5B: Breiðafjörður sunnanverður, dags. 2.12.2025.
	181(17)	Kröfulínukort 4A: Snæfellsnes utanvert, dags. 2.12.2025.
	181(18)	Kröfulínukort 4B: Mýrar o.fl., dags. 2.12.2025.
	181(19)	Kröfulínukort 3B: Faxaflói sunnanverður, dags. 2.12.2025.
	181(20)	Kröfulínukort 2A: Reykjanes og Suðurnes, dags. 2.12.2025.
		Sjá einnig rafræna kortasjá: https://obyggdanefnd.gis.is/mapview/?app=obyggdanefnd

Hliðsjónargögn

Lagt fram til hliðsjónar af óbyggðanefnd

H-1	Almennar niðurstöður óbyggðanefndar með viðaukum, svæði 1–10A, 10B, 10C o.fl., dags. 5.11.2024.
H-2	Óbyggðanefnd: Almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu eyja og skerja utan meginlandsins, dags. 10.4.2025.

H-3	Yfirlit yfir frumgögn sem könnuð eru vegna rannsóknarskyldu óbyggðanefndar, sbr. 5. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga nr. 58/1998, með síðari breytingum, dags. 10.4.2015.
H-4	Jarðalisti sem notaður er við leit að gögnum um svæði 12 á Þjóðskjalasafni Íslands, 6. útg. dags. 29.9.2025.
H-5	Minnisblað um leit óbyggðanefndar í skjalaflokki B.3 Dómar fyrir mál nr. 1–2/2025 á svæði 12, dags. 20.11.2025.
H-6	Minnisblað um leit óbyggðanefndar í skjalaflokki B.6 Skjalasöfn stiftamtmanns, amtmanns og landshöfðingja ásamt Stjórnartíðindum fyrir mál nr. 1–2/2025 á svæði 12, dags. 20.11.2025.
H-7	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns: III, bls. 215–253; IV, bls. 395–405 og 428–439; V, bls. 300–305 og 330–343; VI, bls. 128–141, 232–291; VII, bls. 364–369; IX, bls. 57, 217–219, 252–253 og 265; X, bls. 38–43 og 97–101; XI, bls. 49–50; XIII, bls. 224--227 og 236--237.
H-8	Bjarni Sæmundsson: „Útverðir Íslands“ (2. Kolbeinsey). Náttúrufræðingurinn 1933, 5.–6. tbl. 3. árg., bls. 65–67.
H-9	Árni Hjartarson: „Ferð Hvanndalabræðra til Kolbeinseyjar“. Náttúrufræðingurinn 2005, 1.–2. tbl. 73. árg., bls. 31–37.
H-10	Jarðabréf frá 16. og 17. öld (1993), bls. 265–283.
H-11	Sóknalýsingar Vestfjarða. I. Barðastrandarsýsla (Reykjavík 1952), bls. 92–207 og 257–281 (Flateyjarprestakall, Brjánslækjar- og Hagasóknir, og nafnaskrá).
H-12	Ferðabók Eggerts Ólafssonar og Bjarna Pálssonar um ferðir þeirra á Íslandi árin 1752–1757 (Reykjavík 1943), efnisyfirlit og I. bindi, bls. 1–3, 50–53, 178–181, 258–263 og 335–341; II. bindi, bls. 1–7, 91–97 og 170–179.
H-13	Guðmundur Bernódusson, Guðmundur L. Hafsteinsson og Kristján Sveinsson: Vitar á Íslandi. Leiðarljós á landsins ströndum 1878–2002 (Siglingastofnun Íslands, Kópavogi 2002), bls. 93–110, 304–305 og 364–369, ásamt efnisyfirliti og skrám.
H-14	Jón Einarsson: „Kolbeinseyjarvísur. Eitt kvæði um reisu þriggja bræðra til Kolbeinseyjar 1616,“ dags. 18.2.1665. Blanda, 1.–3. hefti 1. bindis, 1918–1920, bls. 149–162.

b) Skjalaskrá í númeraröð

Skjöl lögð fram í máli nr. 2/2025
(OBN 25100002)

Lagt fram af Eddu Andradóttur lögmanni f.h. fjármála- og efnahagsráðherra:

1	1(1)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti A, Suðurland. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(2)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti B, Austurland. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(3)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti C, Norðurland eystra. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(4)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti D, Norðurland vestra. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(5)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti E, Vestfirðir utan Barðastrandarsýslna. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(6)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti F, Breiðafjörður. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(7)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti G, Vesturland utan Breiðafjarðar. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(8)	Kröfulýsing fjármála- og efnahagsráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins um þjóðlendumörk á svæði 12, eyjar og sker. Hluti H, Suðvesturland. Upphaflega dagsett 2.2.2024, endurskoðuð útgáfa 9.10.2024.
	1(9)	Bréf frá lögmanni íslenska ríkisins til óbyggðanefndar um leiðréttingu kröfulýsinga, dags. 27.3.2024.
	1(10)	Samantekt lögmanna íslenska ríkisins vegna endurskoðunar kröfulýsinga á svæði 12, dags. [9.]10.2024.
	1(11)	Bréf frá lögmanni íslenska ríkisins til óbyggðanefndar um niðurstöðu endurskoðunar kröfulýsinga, dags. 12.9.2025.
	1(12)	Bréf frá lögmanni íslenska ríkisins til Þjóðkirkjunnar um viðurkenningu á óbeinum eignarréttindum Þjóðkirkjunnar á nánar tilgreindum eyjum í Breiðafirði, dags. 15.9.2025.
		Sjá einnig skjöl nr. 5(1)–5(13), bréfaskipti um málsmeðferð.

Lagt fram af óbyggðanefnd:

2		Heildarskilabréf Þjóðskjalasafns Íslands; yfirlit um heimildaleit í óprentuðum frumgögnum vegna svæðis 12, dags. 18.12.2025.	Skjala-flokkur[1]
	2(1)	Landamerki strandjarða í Þingeyjarsýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.	A.1
	2(2)	Landamerki strandjarða í Eyjafjarðarsýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.	A.1
	2(3)	Landamerki strandjarða í Skagafjarðarsýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.	A.1
	2(4)	Landamerki strandjarða í Húnavatnssýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.	A.1
	2(5)	Landamerki strandjarða í Strandasýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.	A.1
	2(6)	Landamerki strandjarða í Ísafjarðarsýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.	A.1
	2(7)	Landamerki strandjarða í Barðastrandarsýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.	A.1
	2(8)	Landamerki strandjarða í Dalasýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.	A.1
	2(9)	Landamerki strandjarða í Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.	A.1
	2(10)	Landamerki strandjarða í Borgarfjarðar- og Mýrasýslu. Minnisblað frá Þjóðskjalasafni Íslands með uppskriftum úr landamerkjabók sýslunnar.	A.1
	2(11) a–b	Syðstibær og Ystibær í Hrísey, landamerkjabréf, dags. 1.5.1884, þinglýsingardags ekki getið. Merkt A.1.116.	A.1
	2(12) a–b	Sauðanes og Sauðaneskot í Eyjafirði, landamerkjabréf, dags. 12.4.1887, þinglýst 4.6.1887. Merkt A.1.117a–b.	A.1
	2(13) a–b	Sauðakot í Eyjafirði, landamerkjabréf, dags. 12.4.1887, þinglýst 4.6.1887. Merkt A.1.118a–b.	A.1
	2(14) a–b	Hólar í Hjaltadal, landamerkjabréf, dags. 20.5.1890, þinglýst 21.5.1890. Merkt A.1.135a–b.	A.1
	2(15) a–b	Kaldrananes í Bjarnarfirði, landamerkjabréf, ódagsett, þinglýst 22.5.1886. Merkt A.1.196a–b.	A.1
	2(16) a–b	Sauðeyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf, dags. 23.5.1885, þinglýst 30.5.1891. Merkt A.1.247a–b.	A.1
	2(17) a–b	Fjörður á Skálmarnesi, landamerkjabréf, dags. 28.5.1887, þinglýst 28.5.1887. Merkt A.1.253.	A.1
	2(18) a–b	Deildará á Skálmarnesi, landamerkjabréf, dags. 28.5.1887, þinglýst 28.5.1887. Merkt A.1.254.	A.1
	2(19) a–b	Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli), landamerkjabréf, dags. 28.5.1887, þinglýst 28.5.1887. Merkt A.1.257a–b.	A.1
	2(20) a–b	Hvallátur/Látur á Breiðafirði, landamerkjabréf, dags. 27.5.1889, þinglýst 12.6.1890. Merkt A.1.262a–b.	A.1
	2(21) a–b	Rúfeyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf, dags. 7.7.1918, þinglýst 24.6.1922. Merkt A.1.299a–b.	A.1
	2(22) a–b	Staðarhólseyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf, dags. 17.4.1884, þinglýst 28.5.1884. Merkt A.1.458.	A.1

[1] Sbr. „Yfirlit yfir frumgögn sem könnuð eru vegna rannsóknarskyldu óbyggðanefndar“, skjal nr. H-3: https://obyggdanefnd.is/wp-content/uploads/frumgagnayfirlit.pdf

	2(23) a–b	Hafnareyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf, dags. 17.4.1884, þinglýst 28.5.1884. Merkt A.1.300a–b.	A.1
	2(24) a–b	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit, landamerkjabréf, dags. 7.6.1884, þinglýsingardags ekki getið. Merkt A.1.351.	A.1
	2(25) a–b	Akureyjar í Helgafellssveit, landamerkjabréf, dags. 18.5.1889, þinglýsingardags ekki getið. Merkt A.1.352.	A.1
	2(26) a–b	Hallbjarnareyri/Öndverðareyri í Eyrarsveit, landamerkjabréf, dags. 16.6.1884, þinglýsingardags ekki getið. Merkt A.1.376.	A.1
	2(27) a–b	Vogur á Mýrum, landamerkjabréf, dags. 146.1923, þinglýst 15.6.1923. Merkt A.1.396a–b.	A.1
	2(28) a–b	Knarrarnes á Mýrum, landamerkjabréf, dags. 6.11.1883, þinglýst 24.5.1884. Merkt A.1.473a–c.	A.1
	2(29) a–b	Traðir á Mýrum, landamerkjabréf, júlí 1923, þinglýst 21.6.1924. Merkt A.1.397a–b.	A.1
	2(30) a–b	Skutulsey á Mýrum, landamerkjabréf, júlí 1923, þinglýst 21.6.1924. Merkt A.1.472.	A.1
	2(31) a–b	Hjörsey á Mýrum, landamerkjabréf, júlí 1923, þinglýst 21.6.1924. Merkt A.1.399a–b.	A.1
	2(32) a–b	Straumfjörður á Mýrum, landamerkjabréf, september 1883, þinglýst 24.5.1884. Merkt A.1.405a–c.	A.1
	2(33) a–b	Áftanes á Mýrum, Kvíslhöfði á Mýrum, landamerkjabréf, dags. 3.10.1883, 24.5.1884, þinglýst 15.6.1923. Merkt A.1.406a–c.	A.1
	2(34) a–b	Eyvindarstaðir á Álftanesi, landamerkjabréf, dags. 2.12.1921, innfært í landamerkjabók 3.1.1922. Merkt A.1.441a–c.	A.1
	2(35) a–b	Bessastaðir og Lambhús á Álftanesi, landamerkjabréf, dags. 20.6.1922, þinglýst 29.6.1922. Merkt A.1.440a–b.	A.1
	2(36) a–b	Nes við Seltjörn / á Seltjarnarnesi, Bakki á Seltjarnarnesi o.fl.; landskipti, dags. 25.10.1920, þinglýst 30.6.1922. Einnig er fjallað um landamerki. Merkt A.1.439a–g.	A.1
	2(37) a–b	Flatey á Breiðafirði: Afrit af gjörningi um 20 hundruð í Flatey, dags. 20.4.1643. Merkt A.2.2a–d.	A.2
	2(38)	Flatey á Breiðafirði, kaupbréf fyrir 10 hundruðum, ódagsett en kaupin fóru fram 17.8.1760. Upplesið í lögþingsrétti við Öxará 17.7.1773. Merkt A.2.10.	A.2
	2(39) a–b	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Afrit þinghalda um skipti Flateyjar og Hergilseyjar, 1782–1783. Merkt A.2.4a–k.	A.2
	2(40) a–b	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Pro memoria Flateyjarbænda um Flatey, Hergilsey og Stykkiseyjar, dags. 29.4.1799. Með skjalinu banna Flateyingar notkun á Stykkiseyjum. Skráð er á skjalið að það hafi verið þinglesið við manntalsþing 29.4.1799. Einnig er skráður úrskurður sýslumanns um Stykkiseyjar með vísan í skipti sem fram fóru 13.9.1782. Merkt A.2.9a–b.	A.2
	2(41)	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Yfirlýsing og lögfesta Flateyinga um Stykkiseyjar, dags. 20.7.1799. Í skjalið er skráð lögfesta og fyrirboðið að nokkur yrki eða nýti sér Stykkiseyjar. Einnig er skráð á skjalið að það hafi verið upplesið við Flateyjarkirkju. Merkt A.2.8.	A.2
	2(42) a–b	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Afrit af pro memoria Eggerts Ólafssonar til sýslumanns um kröfu bænda í Flatey á hendur Hergilseyjarmönnum um að yfirláta þeim Stykkiseyjar, dags. 9.11.1799. Einnig er skráður á skjalið úrskurður sýslumanns, dags. 9.11.1799. Merkt A.2.7.	A.2

	2(43) a–b	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Yfirlýsingar um Stykkiseyjar, 18.1.1800. Merkt A.2.6a–b.	A.2
	2(44) a–b	Flatey og Hergilsey á Breiðafirði: Yfirlýsing um Stykkiseyjar, dags. 19.11.1810. Merkt A.2.5a–b.	A.2
	2(45)	Flatey á Breiðafirði: Afrit skjala um haustbeitar ísetningu í Flateyjarlöndum árið 1820, fjölda sauðfjár sem sett var í Flateyjarbeitareyjar haustið 1821 og kofnaafla í öllum Flateyjarlöndum. Merkt A.2.3a–c.	A.2
	2(46)	Ytri-Múli á Barðaströnd, byggingarbréf, dags. 7.3.1894. Merkt A.2.11a–c.	A.2
	2(47)	Byggingarbréf fyrir Haga á Barðaströnd, dagsett 9.11.1889, og fyrir Ytri-Múla á Barðaströnd, dags. 8.11.1884. Merkt A.2.13a–d.	A.2
	2(48) a–b	Hagi á Barðaströnd, byggingarbréf, dags. 10.6.1890. Merkt A.2.12a–c.	A.2
	2(49)	Hagi á Barðaströnd: Bréf um ábúð, dags. 6.11.1894. Merkt A.2.14.	A.2
	2(50)	Hagi á Barðaströnd: Bréf um ábúð, dags. 2.10.1906. Merkt A.2.15.	A.2
	2(51) a–b	Skipting á dánarbúi Guðmundar prófasts Einarssonar þar sem meðal eigna búsins eru hlutir í Flatey á Breiðafirði, Skálmarnesmúla og Skálmardal. Dags. 13.10.1884, þinglesið að Vattarnesi og í Svefneyjum en ekki skráð hvenær. Strikað er yfir alla færsluna. Merkt A.3.5a–b.	A.3
	2(52)	Flatey, Hergilsey og Hvallátur á Breiðafirði, testament, dags. 4.7.1827, staðfest 5.8.1827, þinglýst 6.7.1835. Merkt A.3.6a–c.	A.3
	2(53)	Flatey á Breiðafirði, afsal, dags. 3.6.1842, þinglýst 6.7.1842. Merkt A.3.7.	A.3
	2(54)	Flatey á Breiðafirði, byggingarbréf, dags. 30.12.1864, þinglýst 11.7.1879. Merkt A.3.8a–c.	A.3
	2(55)	Flatey á Breiðafirði, gjafabréf Herdísar Benediktsen til Davíðs Scheving Þorsteinssonar, dags. 4.3.1885, þinglýst 29.5.1886. Merkt A.3.9a–b.	A.3
	2(56)	Flatey á Breiðafirði, gjafabréf Herdísar Benediktsen til Guðmundar Scheving Þorsteinssonar, dags. 4.3.1885, þinglýst 29.5.1886. Merkt A.3.10.	A.3
	2(57)	Hagi á Barðaströnd o.fl., kaup- og afsalsbréf, dags. 15.5.1807, þinglýst 6.7.1807. Merkt A.3.11a–b.	A.3
	2(58)	Hagi á Barðaströnd, kaupbréf, dags. 20.10.1808, þinglýst 4.9.1809. Merkt A.3.12a–c.	A.3
	2(59)	Hagi á Barðaströnd, brigðalýsing, dags. 11.2.1848, þinglýst 26.6.1848. Merkt A.3.13.	A.3
	2(60) a–b	Hagi á Barðaströnd og Tungumúli, þrjú vottorð um landamerki, dags. 9.4.1874, 13.4.1874 og 22.4.1874, þinglýst 10.7.1874. Fram kemur að þeim hafi verið mótmælt við þinglýsingu af ábúanda Tungumúla, Jakobi Athanasíussyni, með skírskotun í byggingarbréf. Merkt A.3.14a–d.	A.3
	2(61)	Hagi á Barðaströnd o.fl., kaup- og afsalsbréf, dags. 30.5.1884, þinglýst 26.5.1886. Merkt A.3.15.	A.3
	2(62)	Hagi á Barðaströnd o.fl., kaupbréf, dags. 7.11.1884, þinglýst 26.5.1885. Merkt A.3.16.	A.3
	2(63)	Hagi á Barðaströnd o.fl., yfirlýsing um kaup á uppboði, dags. 12.1.1890, þinglýst 31.5.1890. Merkt A.3.17.	A.3
	2(64) a–b	Lambastaðir á Seltjarnarnesi, yfirlýsing um Löngusker, dags. 31.5.1890, þinglýst 6.6.1890. Merkt A.3.20.	A.3

	2(65) a–b	Skildinganes við Reykjavík, yfirlýsing um Skildinganeshólma, dags. 30.5.1890, þinglýst 6.6.1890. Merkt A.3.21.	A.3
	2(66) a–b	Eyvindarstaðir á Álftanesi, landamerkjabréf, dags. 31.5.1890, þinglýst 7.6.1890. Merkt A.3.32a–b.	A.3
	2(67) a–b	Bessastaðir og Lambhús á Álftanesi, landamerkjabréf, dags. 31.5.1890, þinglýst 7.6.1890. Merkt A.3.31.	A.3
	2(68) a–b	Jarðamat 1804: Látur á Látraströnd. Merkt A.5.a.114.	A.5.a
	2(69) a–b	Jarðamat 1804: Syðstibær og Ystibær í Hrísey. Merkt A.5.a.118.	A.5.a
	2(70) a–b	Jarðamat 1804: Sauðanes á Upsaströnd. Merkt A.5.a.119.	A.5.a
	2(71) a–b	Jarðamat 1804: Sauðaneskot á Upsaströnd. Merkt A.5.a.120.	A.5.a
	2(72) a–b	Jarðamat 1804: Sauðakot á Upsaströnd. Merkt A.5.a.121.	A.5.a
	2(73) a–b	Jarðamat 1804: Brimnes í Ólafsfirði. Merkt A.5.a.122.	A.5.a
	2(74) a–b	Jarðamat 1804: Drangey á Skagafirði, Hólar í Hjaltadal. Merkt A.5.a.136.	A.5.a
	2(75) a–b	Jarðamat 1804: Kaldrananes í Bjarnarfirði. Merkt A.5.a.195.	A.5.a
	2(76) a–b	Jarðamat 1804: Flatey á Breiðafirði. Merkt A.5.a.266.	A.5.a
	2(77) a–b	Jarðamat 1804: Hergilsey á Breiðafirði. Merkt A.5.a.265.	A.5.a
	2(78) a–b	Jarðamat 1804: Bjarneyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.a.267.	A.5.a
	2(79) a–b	Jarðamat 1804: Stagley á Breiðafirði. Merkt A.5.a.493.	A.5.a
	2(80) a–b	Jarðamat 1804: Innri-Múli og Ytri-Múli á Barðaströnd. Merkt A.5.a.241.	A.5.a
	2(81) a–b	Jarðamat 1804: Hagi á Barðaströnd. Merkt A.5.a.242.	A.5.a
	2(82) a–b	Jarðamat 1804: Sauðeyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.a.247.	A.5.a
	2(83) a–b	Jarðamat 1804: Eiðshús í Múlasveit, Fjörður á Skálmarnesi. Merkt A.5.a.256.	A.5.a
	2(84) a–b	Jarðamat 1804: Deildará á Skálmarnesi. Merkt A.5.a.257.	A.5.a
	2(85) a–b	Jarðamat 1804: Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli). Merkt A.5.a.260.	A.5.a
	2(86) a–b	Jarðamat 1804: Hvallátur (Látur) á Breiðafirði. Merkt A.5.a.269.	A.5.a
	2(87) a–b	Jarðamat 1804: Svefneyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.a.268.	A.5.a
	2(88) a–b	Jarðamat 1804: Rúfeyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.a.310.	A.5.a
	2(89) a–b	Jarðamat 1804: Hafnareyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.a.311.	A.5.a
	2(90) a–b	Jarðamat 1804: Bjarnarhöfn og Hafnareyjar í Helgafellssveit. Merkt A.5.a.363a–b.	A.5.a
	2(91) a–b	Jarðamat 1804: Akureyjar í Helgafellssveit. Merkt A.5.a.365a–b.	A.5.a
	2(92) a–b	Jarðamat 1804: Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit. Merkt A.5.a.387.	A.5.a
	2(93) a–b	Jarðamat 1804: Vogur á Mýrum. Merkt A.5.a.398.	A.5.a
	2(94) a–b	Jarðamat 1804: Knarrarnes á Mýrum. Merkt A.5.a.506.	A.5.a
	2(95) a–b	Jarðamat 1804: Traðir á Mýrum. Merkt A.5.a.399.	A.5.a
	2(96) a–b	Jarðamat 1804: Skutulsey á Mýrum. Merkt A.5.a.505.	A.5.a
	2(97) a–b	Jarðamat 1804: Hjörsey á Mýrum. Merkt A.5.a.401.	A.5.a
	2(98) a–b	Jarðamat 1804: Straumfjörður á Mýrum. Merkt A.5.a.406.	A.5.a
	2(99) a–b	Jarðamat 1804: Álftanes á Mýrum. Merkt A.5.a.407.	A.5.a
	2(100) a–b	Jarðamat 1804: Eyvindarstaðir á Álftanesi. Merkt A.5.a.457.	A.5.a
	2(101) a–b	Jarðamat 1804: Breiðabólsstaðir á Álftanesi. Merkt A.5.a.458.	A.5.a
	2(102) a–b	Jarðamat 1804: Bessastaðir á Álftanesi. Merkt A.5.a.455.	A.5.a
	2(103) a–b	Jarðamat 1804: Lambhús á Álftanesi. Merkt A.5.a.456.	A.5.a
	2(104) a–b	Jarðamat 1804: Skildinganes við Skerjafjörð. Merkt A.5.a.509.	A.5.a

	2(105) a–b	Jarðamat 1804: Lambastaðir á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.a.454.	A.5.a
	2(106) a–b	Jarðamat 1804: Hrólfsskáli á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.a.453.	A.5.a
	2(107) a–b	Jarðamat 1804: Bakki á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.a.452.	A.5.a
	2(108) a–b	Jarðamat 1804: Akurey á Kollafirði, Nes (við Seltjörn) á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.a.451.	A.5.a
	2(109) a–b	Jarðamat 1849–1850: Höfði í Höfðahverfi, Látur á Látraströnd, Þönglabakki í Fjörðum, Grýtubakki í Höfðahverfi. Merkt A.5.b.32a–h.	A.5.b
	2(110) a–b	Jarðamat 1849–1850: Syðstibær og Ystibær í Hrísey. Merkt A.5.b.36a–c.	A.5.b
	2(111) a–b	Jarðamat 1849–1850: Vellir í Svarfaðardal, Brimnes í Ólafsfirði, og Sauðanes, Sauðaneskot og Sauðakot á Upsaströnd. Merkt A.5.b.38a–d.	A.5.b
	2(112) a–b	Jarðamat 1849–1850: Drangey á Skagafirði. Merkt A.5.b.41a–b.	A.5.b
	2(113) a–b	Jarðamat 1849–1850: Hólar í Hjaltadal. Merkt A.5.b.40a–d.	A.5.b
	2(114) a–b	Jarðamat 1849–1850: Hella, Kleifar, Drangsnes og Bær á Selströnd; Bjarnarnes við Bjarnarfjörð; Kaldrananes, Reykjarvík og Brúará í Bjarnarfirði; Eyjar á Ströndum; Kleifar og Kaldbakur í Kaldbaksvík. Merkt A.5.b.60a–g.	A.5.b
	2(115) a–b	Jarðamat 1849–1850: Hergilsey, Flatey, Bjarneyjar, Stagley, Svefneyjar, Hvallátur (Látur), Sviðnur og Skáleyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.b.74a–b.	A.5.b
	2(116) a–b	Jarðamat 1849–1850: Auðnir, Auðshaugur, Hamar (Suðurhamar), Fossá, Hella, Hlíð (Moshlíð), Brjánslækur, Efri-Arnórsstaðir, Neðri-Arnórsstaðir, Neðri-Rauðsdalur, Efri-Rauðsdalur, Hvammur, Hagi, Innri-Múli, Ytri-Múli, Skjaldvararfoss, Litlahlíð, Skriðnafell, Hreggstaðir (Rekstaðir) og Siglunes á Barðaströnd, og Sauðeyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.b.73a–j.	A.5.b
	2(117) a–b	Jarðamat 1849–1850: Litlanes í Múlasveit; Svínanes, Selsker, Múli (Skálmarnesmúli), Ingunnarstaðir, Hamar, Deildará og Fjörður á Skálmarnesi; Bær og Kirkjuból á Bæjarnesi. Merkt A.5.b.75a–e.	A.5.b
	2(118) a–b	Jarðamat 1849–1850: Akureyjar, Rauðseyjar, Rúfeyjar, Staðarhólseyjar (Galtareyjar/Djúpeyjar), Hafnareyjar, Skáley, Purkey, Hrappsey, Dímonarklakkar (Klakkeyjar), Kiðey, Arney, Fremri-Langey og Efri-Langey á Breiðafirði; Ytri-Fagridalur, Heinaberg, Nýpur, Tindar, Búðardalur, Hvalgrafir, Skarð, Manheimar, Barmur, Geirmundastaðir, Kross, Frakkanes, Ballará, Melar, Hnúkur, Stakkaberg, Dagverðarnes og Langeyjarnes á Skarðsströnd. Merkt A.5.b.82a–i.	A.5.b
	2(119) a–b	Jarðamat 1849–1850: Svelgsá, Saurar, Helgafell, Þingvellir, Grunnasundsnes, Ögur, Jónsnes, Hofsstaðir, Arnarstaðir, Staðarbakki, Kljá, Kóngsbakki, Hraunháls, Berserkjahraun, Bjarnarhöfn, Guðnýjarstaðir, Akureyjar, Hafnareyjar, Höskuldsey, Þormóðsey, Sellátur (Saurlátur), Kiðey, Sellón, Melrakkaey, Vaðstakksey, Elliðaey, Fagurey, Bíldsey og Skoreyjar í Helgafellssveit. Merkt A.5.b.72a–q.	A.5.b
	2(120) a–b	Jarðamat 1849–1850: Krossnes í Eyrarsveit, Setberg í Eyrarsveit, Spjör í Eyrarsveit, Suður-Bár í Eyrarsveit, Þórdísarstaðir í Eyrarsveit, Akurtraðir í Eyrarsveit, Vatnabúðir í Eyrarsveit, Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit. Merkt A.5.b.89a–h.	A.5.b

	2(121)	Jarðamat 1849–1850: Borg, Rauðanes, Lambastaðir, Álftanes, Kvíslhöfði, Straumfjörður, Knarrarnes, Vogalækur, Hofsstaðir, Krossnes, Álftárós, Hítardalur, Hamraendar, Hjörsey, Seljar, Hólmakot, Skálanes, Skutulsey, Traðir, Vogur, Akrar; og Hvalseyjar á Mýrum; Hítarnes og Kolbeinsstaðir í Kolbeinsstaðahreppi; Hausthús í Eyjahreppi; Stakkhamar, Borgarholt, Miklaholt, Syðra-Skógarnes, og Ytra-Skógarnes í Miklaholtshreppi; Tjaldurseyjar á Haffirði. Merkt A.5.b.84a–f.	A.5.b
	2(122) a–b	Jarðamat 1849–1850: Hvaleyri við Hafnarfjörð; Garðar, Hlið, Skógtjörn, Brekka, Svalbarði, Haukshús, Sviðholt, Deild (Tröð), Akrakot, Breiðabólsstaðir, Eyvindarstaðir, Lambhús og Bessastaðir á Álftanesi. Merkt A.5.b.100a–i.	A.5.b
	2(123) a–b	Jarðamat 1849–1850: Skildinganes við Skerjafjörð; Lambastaðir, Hrólfsskáli, Bakki, Bygggarður, Nes (við Seltjörn), Mýrarhús og Eiði á Seltjarnarnesi; Akurey, Engey og Viðey á Kollafirði. Merkt A.5.b.99a–e.	A.5.b
	2(124) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Látur á Látraströnd. Merkt A.5.c.103.	A.5.c
	2(125) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Sauðanes á Upsaströnd. Merkt A.5.c.107.	A.5.c
	2(126) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Sauðaneskot á Upsaströnd. Merkt A.5.c.108.	A.5.c
	2(127) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Sauðakot á Upsaströnd. Merkt A.5.c.109.	A.5.c
	2(128) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Brimnes í Ólafsfirði. Merkt A.5.c.110.	A.5.c
	2(129) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Drangey á Skagafirði. Merkt A.5.c.124.	A.5.c
	2(130) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hólar í Hjaltadal. Merkt A.5.c.125a–b.	A.5.c
	2(131) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Kaldrananes í Bjarnarfirði. Merkt A.5.c.184a–c.	A.5.c
	2(132) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Flatey á Breiðafirði. Merkt A.5.c.257a–g.	A.5.c
	2(133) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hergilsey á Breiðafirði. Merkt A.5.c.256a–c.	A.5.c
	2(134) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Bjarneyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.c.258a–d.	A.5.c
	2(135) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Innri-Múli á Barðaströnd. Merkt A.5.c.232a–b.	A.5.c
	2(136) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Ytri-Múli á Barðaströnd. Merkt A.5.c.231a–b.	A.5.c
	2(137) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hagi á Barðaströnd. Merkt A.5.c.233a–d.	A.5.c
	2(138) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Sauðeyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.c.238a–b.	A.5.c
	2(139) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Fjörður á Skálmarnesi. Merkt A.5.c.247a–b.	A.5.c
	2(140) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Deildará á Skálmarnesi. Merkt A.5.c.248a–b.	A.5.c
	2(141) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli). Merkt A.5.c.251a–b.	A.5.c
	2(142) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hvallátur (Látur) á Breiðafirði. Merkt A.5.c.261a–d.	A.5.c
	2(143) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Svefneyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.c.260a–d.	A.5.c
	2(144) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Rúfeyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.c.301a–b.	A.5.c
	2(145) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Staðarhólseyjar (Galtareyjar/Djúpeyjar) á Breiðafirði. Merkt A.5.c.497.	A.5.c
	2(146) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hafnareyjar á Breiðafirði. Merkt A.5.c.302.	A.5.c
	2(147) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Bjarnarhöfn, Guðnýjarstaðir og Hafnareyjar í Helgafellssveit. Merkt A.5.c.363a–b.	A.5.c

	2(148) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Akureyjar í Helgafellssveit. Merkt A.5.c.364.	A.5.c
	2(149) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit. Merkt A.5.c.388a–b.	A.5.c
	2(150) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Vogur á Mýrum. Merkt A.5.c.400.	A.5.c
	2(151) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Knarrarnes á Mýrum. Merkt A.5.c.511.	A.5.c
	2(152) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Traðir á Mýrum. Merkt A.5.c.401.	A.5.c
	2(153) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Skutulsey á Mýrum. Merkt A.5.c.510.	A.5.c
	2(154) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hjörsey á Mýrum. Merkt A.5.c.403a–c.	A.5.c
	2(155) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Straumfjörður á Mýrum. Merkt A.5.c.408.	A.5.c
	2(156) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Álftanes á Mýrum. Merkt A.5.c.409.	A.5.c
	2(157) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Eyvindarstaðir á Álftanesi. Merkt A.5.c.458a–b.	A.5.c
	2(158) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Breiðabólsstaðir á Álftanesi. Merkt A.5.c.459.	A.5.c
	2(159) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Bessastaðir og Lambhús á Álftanesi. Merkt A.5.c.457.	A.5.c
	2(160) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Skildinganes við Skerjafjörð. Merkt A.5.c.514a–d.	A.5.c
	2(161) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Lambastaðir á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.c.456.	A.5.c
	2(162) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Hrólfsskáli á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.c.455a–b.	A.5.c
	2(163) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Bakki á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.c.454.	A.5.c
	2(164) a–b	Fasteignamat 1916–1918: Nes (við Seltjörn) á Seltjarnarnesi. Merkt A.5.c.453a–b.	A.5.c
	2(165) a–b	Manntalsþing 20.4.1739. Drangey á Skagafirði lögfest. Merkt A.6.b.1a–c.	A.6.b
	2(166) a–b	Manntalsþing 22.4.1739. Drangey á Skagafirði lögfest. Merkt A.6.b.2.	A.6.b
	2(167) a–b	Manntalsþing 25.4.1739. Drangey á Skagafirði lögfest. Merkt A.6.b.3a–i.	A.6.b
	2(168) a–b	Manntalsþingréttur 19.4.1826. Fjallað um skilmála fyrir sölu á Hólum í Hjaltadal, þar á meðal m.t.t. Drangeyjar. Merkt A.6.b.5.	A.6.b
	2(169) a–b	Manntalsþingsréttur 30.5.1827. Drangey á Skagafirði friðlýst. Einnig upplesin auglýsing um leigu á Drangey, dags. 26.5.1827. Merkt A.6.b.6a–b.	A.6.b
	2(170) a–b	Manntalsþingsréttur 31.5.1828. Framlagt skjal, dags. 31.5.1828, með mótmælum við gjöldum fyrir skipsuppsátur í Drangey á Skagafirði og yfirlýsingu um framhald fuglaveiði eftir gamallri venju. Merkt A.6.b.8.	A.6.b
	2(171) a–b	Manntalsþingsréttur 26.5.1842. Upplesið forboð við notkun Drangeyjar á Skagafirði. Merkt A.6.b.10a–b.	A.6.b
	2(172) a–b	Manntalsþingsréttur 22.5.1843. Upplesið afrit af Viðvíkurdómi, dags. 6.5.1676, um toll af fuglaveiði í Drangey á Skagafirði. Einnig upplesin auglýsing frá eiganda Drangeyjar varðandi veiðitoll og, ef téðum tolli yrði mótmælt, forboð um að hafa þar uppsátur. Merkt A.6.b.11a–b.	A.6.b
	2(173) a–b	Manntalsþingsréttur 8.6.1843. Upplesið m.a. afrit af Viðvíkurdómi um toll af fuglaveiði í Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.61a–b.	A.6.b
	2(174) a–b	Manntalsþing 4.5.1817. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.4.	A.6.b
	2(175) a–b	Manntalsþingsréttur 31.5.1827. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.7a–b.	A.6.b

	2(176) a–b	Manntalsþingsréttur 21.5.1839. Upplesin friðlýsing Drangeyjar á Skagafirði, dags. 11.5.1839. Merkt A.6.b.9.	A.6.b
	2(177)	Manntalsþingsréttur 23.5.1839. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.70a–b.	A.6.b
	2(178) a–b	Manntalsþingsréttur 24.5.1844. Upplesin friðlýsing Drangeyjar á Skagafirði, dags. 18.5.1844. Merkt A.6.b.12.	A.6.b
	2(179) a–b	Manntalsþingsréttur 21.5.1847. Upplesin friðlýsing Drangeyjar á Skagafirði. Merkt A.6.b.13a–b.	A.6.b
	2(180) a–b	Manntalsþingsréttur 23.5.1848. Upplesin friðlýsing og lögfesta fyrir Drangey á Skagafirði, dags. 17.5.1848. Merkt A.6.b.14.	A.6.b
	2(181) a–b	Manntalsþingsréttur 22.5.1854. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.17a–b.	A.6.b
	2(182) a–b	Manntalsþingsréttur 26.5.1856. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.18a–b.	A.6.b
	2(183) a–b	Manntalsþingsréttur 2.6.1853. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.16a–c.	A.6.b
	2(184) a–b	Manntalsþingsréttur 18.5.1857. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.19a–c.	A.6.b
	2(185) a–b	Manntalsþingsréttur 10.5.1861. Upplesin friðlýsing Drangeyjar á Skagafirði, dags. 4.5.1861. Merkt A.6.b.20a–c.	A.6.b
	2(186) a–b	Manntalsþingsréttur 23.5.1861. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.21a–b.	A.6.b
	2(187) a–b	Manntalsþingsréttur 2.7.1863. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.22a–b.	A.6.b
	2(188) a–b	Manntalsþing 16.5.1870. Upplesin friðlýsing Drangeyjar á Skagafirði, dags. 2.3.1870. Merkt A.6.b.27a–b.	A.6.b
	2(189) a–b	Manntalsþingsréttur 15.5.1871. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.28a–b.	A.6.b
	2(190) a–b	Manntalsþing 20.5.1879. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.29.	A.6.b
	2(191) a–b	Manntalsþing 17.5.1886. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.32a–b.	A.6.b
	2(192) a–b	Manntalsþing 20.5.1886. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.33.	A.6.b
	2(193) a–b	Manntalsþing 22.5.1886. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.34a–b.	A.6.b
	2(194) a–b	Manntalsþing 27.5.1886. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.35a–b.	A.6.b
	2(195) a–b	Manntalsþing 20.6.1889. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.37.	A.6.b
	2(196) a–b	Manntalsþing 21.5.1890. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.38a–c.	A.6.b
	2(197) a–b	Manntalsþing 28.5.1890. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.71a–b.	A.6.b
	2(198) a–b	Manntalsþing 3.7.1894. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.55.	A.6.b
	2(199) a–b	Manntalsþing 10.6.1903. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.39a–c.	A.6.b
	2(200)	Manntalsþing 26.5.1905. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.65a–b.	A.6.b
	2(201)	Manntalsþing 30.5.1907. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.66a–b.	A.6.b

	2(202) a–b	Manntalsþing 29.5.1917. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.72a–b.	A.6.b
	2(203) a–b	Manntalsþing 22.6.1920. Drangey á Skagafirði friðlýst. Merkt A.6.b.41.	A.6.b
	2(204) a–b	Manntalsþing 19.5.1882. Drangey á Skagafirði friðlýst ásamt Kerlingu. Merkt A.6.b.30a–b.	A.6.b
	2(205) a–b	Manntalsþingsréttur 6.6.1850. Lýst friðhelgi á Drangey í Skagafirði o.fl. og upplesin friðlýsing og lögfesta, dags. 17.5.1848. Merkt A.6.b.15.	A.6.b
	2(206) a–b	Manntalsþing 16.5.1868. Upplesið forboð til allra afnota af Drangey á Skagafirði án leyfis umráðamanna. Merkt A.6.b.23.	A.6.b
	2(207) a–b	Manntalsþing 26.5.1868. Upplesið forboð vegna veiði við Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.24a–b.	A.6.b
	2(208) a–b	Aukaréttur 20.8.1869. Dómur um tolla fyrir fuglaveiði við Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.25a–e.	A.6.b
	2(209)	Aukaréttur 26.3.1870. Útnefndir fjórir menn til að meta hæfilegan lóðartoll fyrir skipsuppsátur og önnur afnot af fjörunni í Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.26a–b.	A.6.b
	2(210)	Manntalsþing 30.5.1885. Þinglesið eignarskjal fyrir Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.31a–b.	A.6.b
	2(211)	Manntalsþing 11.6.1888. Þinglesið kaupbréf sýslunefndar Skagafjarðar fyrir Drangey, dags. 16.8.1886. Einnig upplesin friðlýsing Drangeyjar. Merkt A.6.b.36a–b.	A.6.b
	2(212) a–b	Manntalsþing 16.5.1904. Auglýst heimild til kartöfluræktunar í Drangey á Skagafirði. Merkt A.6.b.40a–c.	A.6.b
	2(213) a–b	Manntalsþing 29.5.1744. Lögfest heimaland Hóla í Hjaltadal, hagar og afrétt. Merkt A.6.b.42a–b.	A.6.b
	2(214)	Manntalsþing 29.5.1747. Fjallað var um innlegg Halldórs Brynjólfssonar biskups frá 27.5.1747 þar sem hann fór fram á upplýsingar um ásigkomulag jarðar Hólabiskupsstóls í níu póstum. Merkt A.6.b.43a–c.	A.6.b
	2(215)	Manntalsþing 28.4.1753. Fjallað var um ásigkomulag jarðar Hólabiskupsstólsins. Merkt A.6.b.44a–b.	A.6.b
	2(216)	Manntalsþing 9.5.1753. Fjallað var um ásigkomulag jarða Hólastóls. Merkt A.6.b.52.	A.6.b
	2(217)	Manntalsþing 13.5.1754. Þingvitni voru tekin um ásigkomulag jarða Hólastóls o.fl. Merkt A.6.b.53a–b.	A.6.b
	2(218) a–b	Manntalsþing 1.5.1771. Upplesin afskrift af máldaga Hóla í Hjaltadal sem áður var upplesin á manntalsþingi 27.4.1753. Einnig upplesin lögfesta Hóla sem hafði verið upplesin á manntalsþingum 27.4.1770 og 26.7.1770. Merkt A.6.b.54.	A.6.b
	2(219)	Manntalsþingsréttur 7.6.1806. Upplesin lögfesta Hóla í Hjaltadal, dagsetningar ekki getið. Lögfestunni mótmælt fyrir Ásselsland (Fannlaugastaði) og farið fram á að fimmtarstefna fari fram. Merkt A.6.b.56.	A.6.b
	2(220)	Manntalsþing 20.5.1807. Upplesin lögfesta Hóla í Hjaltadal. Merkt A.6.b.57a–b.	A.6.b
	2(221)	Manntalsþing 13.6.1808. Upplesin lögfesta Reykja en henni mótmælt af ábúendum Hóla í Hjaltadal. Merkt A.6.b.58a–b.	A.6.b

	2(222)	Manntalsþing 1.6.1827. Birt lögfesta Hóla í Hjaltadal, dags. 6. júní 1806, endurgerð frá 1.6.1827. Á móti var framlögð lögfesta fyrir Reykjum, dags. 31.5.1827. Einnig áskildu tilteknir bændur sínum jörðum frían upprekstur á Hólaafrétt. Merkt A.6.b.62a–b.	A.6.b
	2(223)	Manntalsþingsréttur 3.6.1828. Framlagður samningur um landamerki milli Hóla í Hjaltadal og Reykja, dags. 6.8.1827. Einnig upplesin lögfesta Hóla, dags. 6.6.1806 og 1.6.1827. Með tilliti lögfestunnar vottuðu nálægir hlutaðeigendur að þeir vildu halda sátt um Hólaafrétt. Merkt A.6.b.63a–b.	A.6.b
	2(224)	Manntalsþingsréttur 15.5.1833. Upplesin lögfesta Hóla í Hjaltadal, dagsett 15.5.1833. Merkt A.6.b.64.	A.6.b
	2(225)	Manntalsþingsréttur 23.5.1835. Upplesið forboð móti upprekstri í heimalönd Hóla í Hjaltadal, dags. 21.5.1835. Merkt A.6.b.74.	A.6.b
	2(226)	Manntalsþingsréttur 21.5.1840. Upplesin lögfesta Hóla í Hjaltadal, dags. 21.5.1840. Merkt A.6.b.75.	A.6.b
	2(227)	Manntalsþingsréttur 26.5.1849. Þinglesin lögfesta, dags. 26.5., með tveimur vitnisburðarskjölum fyrir Hólum í Hjaltadal ásamt Kolbeinsdalsafrétt. Merkt A.6.b.79a–b.	A.6.b
	2(228)	Manntalsþingsréttur 15.6.1850. Þinglesin lögfesta, dags.6.6.1850, fyrir rekaítökum Hólakirkju á Skaga. Merkt A.6.b.80a–b.	A.6.b
	2(229)	Manntalsþingsréttur 5.6.1866. Þinglesin lögfesta Hóla í Hjaltadal, dags. 5.6.1866. Merkt A.6.b.81a–b.	A.6.b
	2(230)	Manntalsþing 13.6.1881. Þinglesin þrjú skjöl um sölu Hóla í Hjaltadal með hjáleigunni Hofi til sýslunefndarinnar í Skagafjarðarsýslu: 1) kaupsamningur, dags. 19.3.1881; 2) viðskiptasamningur, dags. 21.4.1881, um samþykki við sölunni; 3) afsalsbréf dags. 25.4.1881. Merkt A.6.b.82a–b.	A.6.b
	2(231)	Manntalsþing 21.5.1890. Þinglesin landamerkjalýsing Hóla í Hjaltadal. Merkt A.6.b.83a–c.	A.6.b
	2(232)	Aukaréttur 1.6.1907. Dómkvaddir tveir menn til þess að meta eignir Norðuramtsins á Hólum í Hjaltadal við afhendingu búnaðarskólastofnunarinnar til landssjóðs. Merkt A.6.b.84.	A.6.b
	2(233)	Manntalsþing 7.6.1909. Þinglesið afsalsbréf fyrir Hólum í Hjaltadal með hjáleigunni Hofi, skólastofunni, dómkirkjunni og öllum húsum staðarins. Dagsetningar bréfsins er ekki getið. Merkt A.6.b.85a–b.	A.6.b
	2(234)	Manntalsþing 30.5.1738. Upplesið kaupbréf, dags. 30.10.1737, fyrir allri Fagurey og 14 hundruðum og 40 álnum í Flatey á Breiðafirði. Merkt A.6.b.131.	A.6.b
	2(235)	Manntalsþing 29.5.1778. Tekið fyrir beitarmál á Langeyjum þar sem fé hafði skemmt hey frá séra Markúsi Snæbjörnssyni. Leiguliðar töldu sig hafa rétt til beitarinnar en buðust til að borga skaðann. Merkt A.6.b.126a–c.	A.6.b
	2(236)	Héraðsþing 27.6.1778. Dæmt var í svokölluðu Langeyjarbeitarmáli. Merkt A.6.b.127a–d.	A.6.b
	2(237)	Manntalsþing 12.8.1817. Upplesin tvö kaupbréf, dags. 15.9.1807 og 16.9.1809, fyrir hlutum Flateyjar á Breiðairði. Merkt A.6.b.132.	A.6.b
	2(238)	Manntalsþing 11.7.1821. Upplesið gjafabréf, dags. 6.10.1820, fyrir hluta Flateyjar á Breiðafirði, og afsal, dags. 12.4.1821, fyrir 3/4 hlutum í versluninni í Flatey með tilheyrandi jörð. Merkt A.6.b.133a–b.	A.6.b
	2(239)	Manntalsþing 6.7.1842. Upplesið kaupbréf, dags. 3.6.1842, fyrir hluta Flateyjar á Breiðafirði. Merkt A.6.b.134a–b.	A.6.b

	2(240)	Manntalsþing 23.6.1846. Upplesið byggingarbréf, dags. 9.11.1839, fyrir hluta Flateyjar á Breiðafirði. Þá var friðlýst öllum Eyjahreppi til ystu takmarka og bönnuð öll selaskot í og við varpeyjar. Merkt A.6.b.128.	A.6.b
	2(241)	Manntalsþing 21.6.1850. Séra Eiríkur Kúld friðlýsti eignum sínum í Eyjahreppi, þar á meðal í Flatey, og eignum prófastsins Ólafs Sívertsens. Merkt A.6.b.130a–b.	A.6.b
	2(242)	Manntalsþing 10.6.1851. Séra Eiríkur Kúld friðlýsti eignarjörðum sínum í Flateyjarhreppi með sömu skilyrðum og á þinginu árið áður. Merkt A.6.b.59a–c.	A.6.b
	2(243)	Manntalsþing 8.7.1916. Þinglesið afsal fyrir Flatey á Breiðafirði ásamt kaupstaðarlóð. Merkt A.6.b.60.	A.6.b
	2(244)	Manntalsþing 29.6.1928. Þinglesið afsal fyrir fimm hundruðum í Flatey á Breiðafirði. Merkt A.6.b.67a–b.	A.6.b
	2(245)	Manntalsþing 5.7.1930. Þinglesið afsal, dags. 22.10.1928, fyrir hluta Flateyjar. Einnig þinglesin dánargjöf vegna hluta Flateyjar, ásamt húsum. Merkt A.6.b.86a–b.	A.6.b
	2(246)	Manntalsþing 22.6.1936. Þinglesið afsal, dags. 10.6.1935, fyrir svokölluðum Skemmuvallarhundruðum í Flatey á Breiðafirði. Merkt A.6.b.129a–b.	A.6.b
	2(247) a–b	Manntalsþing 8.7.1841. Þinglesið kaupbréf fyrir níunda parti af Staðarhólseignum, sem var Innstubúðarparturinn í Bjarneyjum, dags. 18.2.1840. Merkt A.6.b.93a–b.	A.6.b
	2(248) a–b	Manntalsþing 17.5.1853. Þinglesið forboð bænda í Bjarneyjum á Breiðafirði þar sem húsmönnum í eyjunni var bannað að halda þar sauðfjárbeit. Merkt A.6.b.94.	A.6.b
	2(249)	Manntalsþing 23.6.1832. Upplesið afrit af fjárskilamálabréfi, dags. 18.10.1830, sem varðaði m.a. Haga, Innri-Múla og Ytri-Múla á Barðaströnd, sem og Sauðeyjar. Merkt A.6.b.104a–c.	A.6.b
	2(250)	Manntalsþing 23.6.1846. Upplesið umboð, dags. 6.4.1846, vegna umráða og sölu á hluta af Haga á Barðaströnd. Merkt A.6.b.106.	A.6.b
	2(251)	Manntalsþing 26.6.1848. Þinglesin brigðalýsing vegna Haga á Barðaströnd. Merkt A.6.b.107a–b.	A.6.b
	2(252)	Manntalsþing 2.5.1853. Friðlýst var öllum selalögnum tilheyrandi Haga á Barðaströnd og Brjánslæk í Vatnsfirði. Merkt A.6.b.105a–b.	A.6.b
	2(253)	Manntalsþing 6.6.1793. Þinglesin lögfesta fyrir Hallbjarnareyri í Eyrarsveit, dags. 5.6.1793. Merkt A.6.b.99.	A.6.b
	2(254)	Manntalsþingsréttur 13.5.1839. Þinglesin friðlýsing fyrir selalögnum í landi Hallbjarnareyrar í Eyrarsveit. Merkt A.6.b.100a–b.	A.6.b
	2(255)	Álits- og skoðunargjörð 16.7.1855. Tekið fyrir að framkvæma álits- og skoðunargjörð á jörðinni Hallbjarnareyri í Eyrarsveit með undirliggjandi hjáleigum. Álit skoðunarmanna er að finna í þingbókinni. Merkt A.6.b.101a–b.	A.6.b
	2(256)	Manntalsþing 17.6.1884. Þinglesin landamerki Hallbjarnareyrar í Eyrarsveit, 16.6.1884. Merkt A.6.b.102a–b.	A.6.b
	2(257)	Manntalsþing 2.6.1886. Birt auglýsing um uppboð á Hallbjarnareyri í Eyrarsveit. Merkt A.6.b.103.	A.6.b
	2(258) a–b	Manntalsþing 30.5.1823. Auglýst forboð vegna Skógtjarna, Eyvindarstaða, Brekku o.fl. jarða á Álftanesi. Merkt A.6.b.116a–c.	A.6.b
	2(259) a–b	Manntalsþing 28.6.1858. Friðlýst Sviðholts- og Eyvindarstaðahólmum til að upptaka selveiði. Merkt A.6.b.117a–b.	A.6.b

	2(260) a–b	Manntalsþing 7.6.1890. Þinglesin landamerki í Bessastaðasókn, þar á meðal merki jarðanna Bessastaða, Svalbarða, Haugshúsa, Eyvindarstaða, Brekku, Akrakots, Skógtjarnar, Traðar, Deildar og Sviðholts. Merkt A.6.b.114a–c.	A.6.b
	2(261)	Manntalsþing 29.5.1903. Þinglesið afsalsbréf, dags. 28. 10.1902, fyrir fjórðung úr Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.118a–c.	A.6.b
	2(262)	Manntalsþing 25.6.1906. Þinglesið afsalsbréf, dags. 26.6.1905, fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.119a–d.	A.6.b
	2(263)	Manntalsþing 16.5.1907. Þinglesin tvö afsalsbréf fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi, dags. 18.1.1906 og 15.9.1906. Merkt A.6.b.120a–c.	A.6.b
	2(264)	Manntalsþing 17.6.1910. Þinglesið afsalsbréf, dags. 2.9.1908, fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.121a–c.	A.6.b
	2(265)	Manntalsþing 12.6.1914. Þinglesið afsalsbréf, dags. 18.7.1913, fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.122a–b.	A.6.b
	2(266)	Manntalsþing 14.6.1920. Þinglesið afsalsbréf, dags. 16.4.1919, fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.123a–b.	A.6.b
	2(267)	Manntalsþing 9.6.1921. Þinglesið afsalsbréf, dags. 6.4.1920, fyrir Eyvindarstöðum á Álftanesi. Merkt A.6.b.124a–b.	A.6.b
	2(268) a–b	Manntalsþing 29.6.1922. Þinglesin landamerki jarða í Bessastaðasókn, þar á meðal merki Bessastaða, Eyvindarstaða, Sviðholts og Lambhúsa. Merkt A.6.b.115a–b.	A.6.b
	2(269) a–b	Afrit af tveimur bréfum frá 1649 um Drangey á Skagafirði. Einnig afrit af Viðvíkurdómi frá 1676. Lagt fram í dómsmáli um toll af flekaútgerð árið 1869. Dæmt var í málinu 20.9.1869, sjá skjal nr. 2(208). A.6.c.1a–d.	A.6.c
	2(270) a–b	Sáttaþing, dags. 9.5.1845, þar sem sáttanefnd tók fyrir mál vegna tolla fyrir afnot af lóð og uppsátri á Drangeyjarfjöru í Skagafirði. Sættir náðust. Merkt A.6.e.95a–b.	A.6.e
	2(271)	Sáttafundur hjá sáttanefnd Eyjahrepps um eignarrétt á hluta Flateyjar á Breiðafirði, dags. 31.8.1819. Merkt A.6.e.96a–e.	A.6.e
	2(272) a–b	Ódagsett skjal um rétt Hólakirkju til viðhaldsfjár úr ríkissjóði vegna stólsjarðasölu. Lýst er óánægju með að árið 1802 hafi allt verið selt frá kirkjunni sem kom í veg fyrir að hún gæti viðhaldið sér sjálf. Merkt A.7.3a–ad.	A.7
	2(273) a–b	Afrit af dómi um tollagjald í Bjarneyjum á Breiðafirði, dags. 6.8.1568. Merkt A.7.1a–c.	A.7
	2(274) a–b	Afrit af þingsvitnisbréfi um tolla í Bjarneyjum á Breiðafirði, dags. 13.2.1581. Merkt A.7.2a–b.	A.7
	2(275) a–b	Eignaskrá eða máldagi Staðarhólskirkju. Skjalið er nokkuð skemmt og upphaf og endi vantar. Ódagsett. Merkt A.7.5a–b.	A.7
	2(276) a–b	Bjarneyjar á Breiðafirði, Staðarhóll í Saurbæ o.fl.: Ódagsett afrit arfaskiptabréfs, dags. 14.8.1704, af afriti dags. 23.5.1842. Fram kemur að skjalið var upplesið í Lögréttu árið 1710. Merkt A.7.6a–b.	A.7
	2(277) a–b	Bjarneyjar á Breiðafirði, Staðarhóll í Saurbæ o.fl.: Uppskriftar- og skiptaútdráttur á eignum Bjarna Péturssonar sýslumanns, dags. 19.8.1768 og 30.9.1768. Afrit dags. 14.5.1841. Merkt A.7.7a–b.	A.7
	2(278) a–b	Útdráttur af uppskrift á eignum í dánarbúi sr. Jóns Eggertssonar, dagsettur 6.7.1784 og 14.7.1784. Afrit dags. 14.5.1841. Merkt A.7.8a–b.	A.7

	2(279)	Tveir útdrættir. Annar er útdráttur sýslumanns á reikningum Staðarhóls í Saurbæ og meðfylgjandi fasteignum tilheyrandi erfingjum séra Jóns Eggertssonar 1782--1791 varðandi Bjarneyjatolla. Hinn varðar Bjarneyjatolla af Skarðsbúð í Bjarneyjum í jarðabókum sýslumanns árin 1801–1802. Merkt A.7.4.	A.7
	2(280) a–b	Flatey á Breiðafirði: Vísitasía, dags. 5.8.1647. Merkt A.8.24a–b.	A.8
	2(281) a–b	Flatey á Breiðafirði: Vísitasía, dags. 1.8.1710. Merkt A.8.25a–c.	A.8
	2(282) a–b	Flatey á Breiðafirði: Portionsreikningur, dags. 26.4.1728. Merkt A.8.26a–e.	A.8
	2(283) a–b	Reykhólar á Reykjanesi: Vísitasía, dags. 9.8.1639. Merkt A.8.27a–b.	A.8
	2(284) a–b	Hagi á Barðaströnd: Vísitasía, dags. 3.8.1639. Merkt A.8.18.	A.8
	2(285)	Hagi á Barðaströnd: Vísitasía, dags. 11.8.1683. Merkt A.8.19a–c.	A.8
	2(286) a–b	Hagi á Barðaströnd: Vísitasía, dags. 10.8.1700. Merkt A.8.20a–c.	A.8
	2(287)	Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli): Vísitasía, dags. 7.8.1647. Merkt A.8.21a–c.	A.8
	2(288)	Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli): Vísitasía, dags. 15.8.1700. Merkt A.8.22a–c.	A.8
	2(289) a–b	Múli á Skálmarnesi (Skálmarnesmúli): Vísitasía, dags. 17.8.1761. Merkt A.8.23a–f.	A.8
	2(290) a–b	Skarð á Skarðsströnd: Vísitasía, dags. 10.8.1675. Merkt A.8.33a–c.	A.8
	2(291)	Skarð á Skarðsströnd: Vísitasía, dags. 10.8.1750. Merkt A.8.34a–e.	A.8
	2(292)	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit: Vísitasía, dags. 8.8.1751. Merkt A.8.51a–b.	A.8
	2(293)	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit: Vísitasía, dags. 24.8.1758. Merkt A.8.52a–c.	A.8
	2(294)	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit: Vísitasía, dags. 21.7.1891. Merkt A.8.53a–b.	A.8
	2(295)	Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit: Vísitasía, dags. 14.9.1676. Merkt A.8.59a–c.	A.8
	2(296)	Útdráttur af skiptagjörningi sem varðar Bjarneyjar á Breiðafirði, dags. 27.8.1796. Útdrátturinn var lagður fyrir extrahéraðsrétt 1.12.1829. Merkt A.9.5.	A.9
	2(297)	Útdráttur af skiptagjörningi sem varðar Bjarneyjar á Breiðafirði og Galtarey, dags. 4.6.1804. Merkt A.9.4.	A.9
	2(298)	Bjarneyjar á Breiðafirði, byggingarbréf, dags. 9.5.1813. Merkt A.9.6a–b.	A.9
	2(299)	Bjarneyjar á Breiðafirði, byggingarbréf, dags. 25.6.1824. Merkt A.9.7a–b.	A.9
	2(300)	Bjarneyjar á Breiðafirði, byggingarbréf, dags. 19.4.1825. Merkt A.9.8a–b.	A.9
	2(301)	Bjarneyjar á Breiðafirði: Bréf til staðarhaldara um ýmis atriði sem varða byggingu Bjarneyja, dags. 15.4.1835. Merkt A.9.9a–c.	A.9
	2(302) a–b	Afrit af Hæstarréttardómi um rétt Skarðskirkju til Skarðsbúðar í Bjarneyjum á Breiðafirði, dags. 22.1.1847. Merkt A.9.10a–b.	A.9
	2(303)	Afrit af höfuðbók yfir reikninga og sölu stólsjarða Hólabiskupsstóls í Eyjafjarðar-, Húnavatns- og Skagafjarðarsýslum árið 1805. Merkt A.11.1a–b.	A.11
	2(304)	Skýrsla yfir kaupendur jarða Hólastóls sem greitt hafi 1/3 hluta eða meira af kaupverði viðkomandi jarðar. Liggur með bréfi Stefáns Þórarinssonar amtmanns til rentukammers, dags. 2.4.1806. Merkt A.11.2a–e.	A.11

3	3(1)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; C-hluti, Norðurland eystra. 5. útg., dags. 16.12.2025.	
	3(2)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; D-hluti, Norðurland vestra. 5. útg., dags. 16.12.2025.	
	3(3)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; E-hluti, Vestfirðir utan Breiðafjarðar. 5. útg., dags. 16.12.2025.	
	3(4)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; F-hluti, Breiðafjörður. 5. útg., dags. 16.12.2025.	
	3(5)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; G-hluti, Vesturland án Breiðafjarðar. 5. útg., dags. 16.12.2025.	
	3(6)	Söguleg greinargerð Þjóðskjalasafns Íslands. Svæði 12; H-hluti, Suðvesturland. 6. útg., dags. 16.12.2025.	
	4(1)	Jón Johnsen: Jarðatal á Íslandi (1847).	B.2
	4(2)	Prestadómur 19. nóvember 1503 (Hrófey í Steingrímsfirði og hólmar og sker út frá henni). Íslenzkt fornbréfasafn VII, bls. 655–656.	B.3
	4(3)	Alþingisdómur 1598 (Drangaflaga við Skógarströnd) Alþingisbækur Íslands, 3. bindi 1595–1605, bls. 140–143.	B.3
	4(4)	Dómur Landsyfirréttar 21. júlí 1873 í máli nr. 10/1873 (Vilborgarkot)	B.3
	4(5)	Dómur Landsyfirréttar 5. október 1874 í máli nr. 5/1874 (Eyjar í Strandasýslu og Þingeyrakirkja).	B.3
	4(6)	Dómur Landsyfirréttar 25. janúar 1875 í máli nr. 15/1874 (Ketilsker og Djúpsker undan Syðra-Skógarnesi í Eyja- og Miklaholtshreppi).	B.3
	4(7)	Dómur Landsyfirréttar í máli nr. 38/1888 og dómur Hæstaréttar 27. janúar 1891 (sker fyrir landi Einarshafnar á Eyrarbakka). Sjá einnig málsskjöl í skjölum nr. 4(35)–4(37).	B.3
	4(8)	Dómar Hæstaréttar 19. september 1996 í málum nr. 179–181/1996, bls. 2518, 2525 og 2532 í dómasafni. Dómarnir varða m.a. ákvæði 2. kapítula rekabálks Jónsbókar um afmörkun netlaga í tengslum við einkarétt eigenda sjávarjarða til veiði sjávarfiska í netlögum.	B.3
	4(9)	Kongelig Resolution ang. Besiddelsestagelsen af Nyöe, dags. 9.2.1783 (Lovsamling for Island V, bls. 4–5).	B.6
	4(10)	Cabinets-Ordre til Rentekammeret, ang. Besiddelsestagelse af en ny opkommen Öe ved Island, dags. 26.6.1783 (Lovsamling for Island IV, bls. 744–746).	B.6
	4(11)	Kongelig Confirmation paa Separations-Acten for Holum Bispestol, dags. 29.5.1767 (Lovsamling for Island III, bls. 579–591).	B.6
	4(12)	Anordning angaaende Holum Bispestols og Skoles Beestyrelse, dags. 1.5.1789 (Lovsamling for Island V, bls. 589–620)	B.6
	4(13)	Anordning om Holum Bispestols og Skoles Beestyrelse, dags. 9.9.1791 (Lovsamling for Island V, bls. 735–745).	B.6
	4(14)	Skilmálar, eptir hverjum Hóla biskupsstóls jarðagóz skal seljast / Rentekammerets Conditioner for Salget af Holum Bispestols og Skoles Godser, dags. 13.3.1802 (Lovsamling for Island VI, bls. 547–562).	B.6
	4(15)	Lög nr. 20/1912, um samþykkt um veiði í Drangey (Stjórnartíðindi, A-deild).	B.6
	4(16)	Samþykt um veiði í Drangey, nr. 81/1913 (Stjórnartíðindi, B-deild).	B.6
	4(17)	Samþykkt um fuglaveiðar í Drangey, nr. 59/1955 (Stjórnartíðindi, B-deild).	B.6
	4(18)	Samþykkt um fuglaveiði í Drangey, nr. 83/1962 (Stjórnartíðindi, B-deild).	B.6

	4(19)	Lög nr. 44/1966, um eignarnám lands í Flatey á Breiðafirði (Stjórnartíðindi, A-deild).	B.6
	4(20)	Lög nr. 54/1995, um vernd Breiðafjarðar (Stjórnartíðindi, A-deild). Sjá einnig skjal nr. 4(34), þ.e. þingskjöl og þingræður.	B.6
	4(21)	Lög um heimild til að selja Stagley, nr. 21/1943 (Stjórnartíðindi, A-deild).	B.6
	4(22)	Lög nr. 63/1954, um fuglaveiðar og fuglafriðun (Stjórnartíðindi, A-deild)	B.6
	4(23)	Lög nr. 33/1966, um fuglaveiðar og fuglafriðun (Stjórnartíðindi, A-deild).	B.6
	4(24)	Drangey á Skagafirði, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Norðurlands vestra.	A.3
	4(25)	Hagi á Barðaströnd, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Vestfjarða.	A.3
	4(26)	Litlanes í Múlasveit, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Vestfjarða.	
	4(27)	Flatey á Breiðafirði, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Vestfjarða.	
	4(28)	Hallbjarnareyri í Eyrarsveit, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Vesturlands.	
	4(29)	Melar í Melasveit, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanni Vesturlands.	
	4(30)	Eyvindarstaðir á Álftanesi, registur afsals- og veðmálabóka frá sýslumanninum á höfuðborgarsvæðinu.	
	4(31)	Flatey á Breiðafirði, afsal, dags. 13.4.1972, þinglýst 9.7.1975.	
	4(32)	Stagley á Breiðafirði og Reykhólar, afsal dags. 13.5.1939, þinglýst 29.6.1939.	
	4(33)	Stagley á Breiðafirði, afsal, dags. 16.6.1943, þinglýst 25.6.1943.	
	4(34)	Frumvarp til laga um vernd Breiðafjarðar; þingskjöl og þingræður (206. mál á 118. löggjafarþingi 1994–1995). Sjá einnig skjal nr. 4(20).	
	4(35)	Dómsmál um Einarshafnarsker 1888–1891: Varnarskjal í undirrétti, dags. 19.6.1888. Sbr. dóma í skjali nr. 4(7).	A.6.c
	4(36)	Dómsmál um Einarshafnarsker 1888–1891: Málsskjöl í máli nr. 38/1888 fyrir Landsyfirrétti. Sbr. dóma í skjali nr. 4(7).	A.6.c
	4(37)	Dómsmál um Einarshafnarsker 1888–1891: Málsskjöl fyrir Hæstarétti Danmerkur vegna áfrýjunar á dómi Landsyfirréttar í máli nr. 38/1888. Sbr. dóma í skjali nr. 4(7).	A.6.c
	4(38)	Úr Landnámabók. Íslenzk fornrit I (1968), bls. 44–45, 68–71, 130–133, 152–155, 198–199, 226–259, 316–321, 392–395, og kort.	B.7
	4(39)	Hólastaður, rekaskrá, 1374. Ísl. fornbr. III, bls. 277–286.	B.01
	4(40)	Drangey, Eyrarlandsdómur um eignarhald Hólakirkju, dags. 5.7.1462, og dómur um óleyfilega sela-, fugla- og eggjatekju í Drangey, dags. sama dag. Ísl. fornbr. V, bls. 365–368.	B.01
	4(41)	Kaldrananes á Ströndum, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 131–132.	B.01
	4(42)	Kaldrananes á Ströndum, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 562.	B.01
	4(43)	Hagakirkja á Barðaströnd, máldagi, 1363. Ísl. fornbr. III, bls. 193–194.	B.01
	4(44)	Hagakirkja á Barðaströnd, máldagi, dags. 1.8.1375, ásamt athugasemd útgefanda. Ísl. fornbr. III, bls. 300–301 og 775.	B.01

	4(45)	Hagakirkja á Barðaströnd, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 150–151.	B.01
	4(46)	Hagakirkja á Barðaströnd, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 584–585.	B.01
	4(47)	Hagi á Barðaströnd, vitnisburður, dags. 16.6.1405. Ísl. fornbr. III, bls. 699–700.	B.01
	4(48)	Hagi á Barðaströnd, vitnisburður, dags. 30.6.1407. Ísl. fornbr. III, bls. 716–717.	B.01
	4(49)	Hagi á Barðaströnd, vitnisburður, dags. 31.12.1410. Ísl. fornbr. III, bls. 735–736.	B.01
	4(50)	Hagi á Barðaströnd, vitnisburður, dags. 10.11.1411. Ísl. fornbr. III, bls. 737–738.	B.01
	4(51)	Hagi á Barðaströnd, Alþingisdómur, dags. 1.7.1412, og staðfesting lögmanns, dags. 2.7.1412. Ísl. fornbr. III, bls. 745–747.	B.01
	4(52)	Hagi á Barðaströnd o.fl., kaupmálabréf dags. 27.11.1439. Ísl. fornbr. IV, bls. 602–603.	B.01
	4(53)	Hagi á Barðaströnd, Svefneyjar o.fl., kaupbréf, dags. 2.7.1540. Ísl. fornbr. X, bls. 545–546.	B.01
	4(54)	Skálmarnesmúli, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 152.	B.01
	4(55)	Skálmarnesmúli, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 586–587.	B.01
	4(56)	Flateyjarkirkja á Breiðafirði, máldagi, 1363. Ísl. fornbr. III, bls. 194–195.	B.01
	4(57)	Flateyjarkirkja á Breiðafirði, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 152.	B.01
	4(58)	Flateyjarkirkja á Breiðafirði, máldagi, 1491–1518. Ísl. fornbr. VII, bls. 79	B.01
	4(59)	Skipti milli Múlakirkju og Flateyjarkirkju um Oddbjarnarsker, dags. 1.9.1536. Ísl. fornbr. X, bls. 86–87. Ísl. fornbr. X, bls. 86–87.	B.01
	4(60)	Vitnisburður um samtal um skipti milli Múlakirkju og Flateyjarkirkju, dags. 6.9.1536 og 1537. Ísl. fornbr. X, bls. 88–89. Ísl. fornbr. X, bls. 88–89.	B.01
	4(61)	Bréf biskups um Múlakirkju og Flateyjarkirkju, dags. 18.7.1537. Ísl. fornbr. X, bls. 111–112. Ísl. fornbr. X, bls. 111–112.	B.01
	4(62)	Vitnisburður um máldaga Flateyjarkirkju á Breiðafirði og um Oddbjarnarsker, dags. 10.4.1548. Ísl. fornbr. XI, bls. 629.	B.01
	4(63)	Vitnisburður um eignir og ítök Flateyjarkirkju á Breiðafirði, dags. 14.4.1548. Ísl. fornbr. XI, bls. 639–640.	B.01
	4(64)	Dómur um skipti milli Múlakirkju á Skálmarnesi og Flateyjarkirkju, dags. 19.9.1558. Ísl. fornbr. XIII, bls. 331–332. Ísl. fornbr. XIII, bls. 331–332.	B.01
	4(65)	Kvittunarbréf um reikningsskap Flateyjarkirkju, dags. 28.7.1565. Ísl. fornbr. XIV, bls. 408–409.	B.01
	4(66)	Andmæli við tolllausu uppsátri Múlakirkju í Oddbjarnarskeri, dags. 1558 og 17.11.1569. Ísl. fornbr. XIII, bls. 359–360.	B.01
	4(67)	Flateyjarkirkja á Breiðafirði, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 586.	B.01
	4(68)	Skarð á Skarðsströnd, máldagi, fyrir 1401 og síðar. Ísl. fornbr. III, bls. 655–659.	B.01

	4(69)	Úrskurður Skálholtsbiskups um tollagjald af útróðrarmönnum í Bjarneyjum á Breiðafirði til Staðarhólskirkju í Saurbæ, dags. 5.3.1486. Ísl. fornbr. VI, bls. 560–562.	B.01
	4(70)	Staðarhólskirkja í Saurbæ, máldagi, eftir 1495. Ísl. fornbr. VII, bls. 288–289.	B.01
	4(71)	Staðarhóll, afhending, dags. 18.5.1547. Ísl. fornbr. XI, bls. 547–548.	B.01
	4(72)	Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit, máldagi, 1355. Ísl. fornbr. III, bls. 107–108.	B.01
	4(73)	Hallbjarnareyri (Öndverðareyri) í Eyrarsveit, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 173–174.	B.01
	4(74)	Hallbjarnareyri (Öndverðareyri), máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 605.	B.01
	4(75)	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 172.	B.01
	4(76)	Bjarnarhöfn í Helgafellssveit, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 603.	B.01
	4(77)	Álftanes á Mýrum, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 187.	B.01
	4(78)	Álftanes á Mýrum, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 616–617.	B.01
	4(79)	Hjörsey á Mýrum, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 190–191.	B.01
	4(80)	Hjörsey á Mýrum, máldagi, 1570 eða síðar (Gíslamáldagi). Ísl. fornbr. XV, bls. 616.	B.01
	4(81)	Bessastaðir á Álftanesi, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 107.	B.01
	4(82)	Nikulásarkirkja á Seltjarnarnesi, máldagi, um 1397 (Vilchinsmáldagi). Ísl. fornbr. IV, bls. 108–109.	B.01
	4(83)	Nes á Seltjarnarnesi, Bessastaðir á Álftanesi, Garðar á Álftanesi; máldagar, 1570 eða síðar (Gíslamáldagar). Ísl. fornbr. XV, bls. 637.	B.01
	4(84)	Skiptabréf eftir Björn Þorleifsson, dags. 23.10.1467. Ísl. fornbr. V, bls. 497–503.	B.01
	4(85)	Skiptabréf eftir Björn Þorleifsson, dags. 23.10.1467. Ísl. fornbr. XII, bls. 46–53. Ísl. fornbr. XII, bls. 46–53.	B.01
	4(86)	Skiptabréf eftir Ólöfu Loftsdóttur, dags. 15.4.1480. Ísl. fornbr. VI, bls. 254–257.	B.01
	4(87)	Kaldrananes í Bjarnarfirði á Ströndum; örnefnaskrár frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.	A.15
	4(88)	Bjarneyjar á Breiðafirði; örnefnaskrár frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.	A.15
	4(89)	Vogur á Mýrum; örnefnaskrár frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.	A.15
	4(90)	Skutulsey á Mýrum; örnefnaskrár frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.	A.15
	4(91)	Knarrarnes á Mýrum; örnefnaskrá og uppdráttur frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.	A.15

Lagt fram af óbyggðanefnd:

Bréfaskipti um málsmeðferð:

5	5(1)	Bréf óbyggðanefndar til fjármála- og efnahagsráðherra um meðferð á svæði 12 og kröfulýsingarfrest, dags. 19.4.2023, ásamt yfirlitskortum. Afrit sent lögmanni ríkisins.
	5(2)	Bréf frá óbyggðanefnd um framlengdan kröfulýsingarfrest íslenska ríkisins, dags. 30.8.2023, ásamt beiðni um viðbótarfrest frá lögmanni ríkisins, dags. 28.8.2023.
	5(3)	Bréf frá óbyggðanefnd um framlengdan kröfulýsingarfrest íslenska ríkisins, dags. 8.11.2023, ásamt beiðni um viðbótarfrest frá lögmanni ríkisins, dags. 8.11.2023.
	5(4)	Bréf frá óbyggðanefnd um framlengdan kröfulýsingarfrest íslenska ríkisins, dags. 31.1.2024, ásamt beiðni um viðbótarfrest frá lögmanni ríkisins, dags. 31.1.20234
	5(5)	Bréf frá fjármála- og efnahagsráðherra til óbyggðanefndar, dags. 16.2.2024. Beiðni um endurskoðun ákvörðunar óbyggðanefndar um tilhögun málsmeðferðar á svæði 12.
	5(6)	Svarbréf óbyggðanefndar, dags. 22.2.2024, við beiðni fjármála- og efnahagsráðherra um endurskoðun ákvörðunar um tilhögun málsmeðferðar á svæði 12.
	5(7)	Bréf frá fjármála- og efnahagsráðherra til óbyggðanefndar, dags. 5.4.2024. Tilkynnt ákvörðun um endurskoðun kröfugerðar ríkisins á svæði 12 og farið fram á frestun málsmeðferðar.
	5(8)	Svarbréf óbyggðanefndar, dags. 10.4.2024, við bréfi fjármála- og efnahagsráðherra um endurskoðun kröfugerðar og málsmeðferð.
	5(9)	Bréf frá óbyggðanefnd til lögmanna íslenska ríkisins, dags. 25.2.2025. Óskað eftir afstöðu til kröfulýsinga gagnaðila ríkisins.
	5(10)	Svarbréf lögmanns íslenska ríkisins, dags. 25.3.2025, við erindi óbyggðanefndar frá 25.2.2025.
	5(11)	Tölvubréf frá óbyggðanefnd til lögmanna og annarra málsaðila, dags. 10.4.2025. Tilmæli um að kanna hvort færi væru á að sætta mál í heild eða að hluta með hliðsjón af sjónarmiðum sem fram komu í meðfylgjandi umfjöllun nefndarinnar um nokkur almenn álitaefni sem vörðuðu eignarréttarlega stöðu eyja og skerja á svæði 12 (skjali H-2).
	5(12)	Bréf frá lögmanni íslenska ríkisins um stöðu nánari afmörkunar þjóðlendukrafna á svæði 12, dags. 27.6.2025.
	5(13)	Svarbréf óbyggðanefndar til lögmanns ríkisins, dags. 30.6.2025.
		Sjá einnig skjöl nr. 1(9)–1(12), bréf frá lögmanni ríkisins um kröfugerð og breytingar á henni.

Lagt fram af Þórdísi Bjarnadóttur lögmanni vegna ýmissa jarða á Tjörnesi:		
6		Tjörnes, ýmsar jarðir, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	6(1)	Máná á Tjörnesi, virðingargjörð, dags. 28.1.1892.
	6(2)	Máná á Tjörnesi, kaupsamningur, dags. 6.1.1907, og útnefning matsmanna, dags. 8.1.1907.
	6(3)	Héðinshöfði á Tjörnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.2.2025.
	6(4)	Ísólfsstaðir á Tjörnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.2.2025.
	6(5)	Sandhólar á Tjörnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.2.2025.
	6(6)	Máná á Tjörnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.2.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Húsavíkurlands (Kaldbaks við Skjálfanda o.fl.):

7		Húsavíkurland (Kaldbakur við Skjálfanda o.fl.), kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	7(1)	Húsavíkurland, fasteignayfirlit, dags. 13.1.2025.
	7(2)	Kaldbakur við Skjálfanda, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.2.2025.

		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Naustavíkur og Vargsness í Náttfaravíkum:

8		Naustavík og Vargsnes í Náttfaravíkum, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	8(1)	Naustavík og Vargsnes, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	8(2)	Naustavík og Vargsnes í Náttfaravíkum, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Bakka í Viðvíkursveit:

9		Bakki í Viðvíkursveit, kröfulýsing, dags. 20.11.2025.
	9(1)	Bakki, fasteignayfirlit, dags. 15.2.2025.
	9(2)	Bakki, veðbandayfirlit, dags. 15.2.2025.
	9(3)	Bakki, landamerkjabréf, dag. 12.5.1890, þinglýst 12.5.1890.
	9(4)	Bakki og Lækur, hlutar kaupbréfs og virðingargjörðar, dags. 5.7.1395. Íslenzkt fornbréfasafn III, bls. 601 og 603.
	9(5)	Vitnisburðarbréf, dags. 2.8.1471, um kaupbréf um jarðirnar Bakka og Læk frá 1395. Íslenzkt fornbréfasafn V, bls. 627.
	9(6)	Hjalti Pálsson: Greinargerð um Lundey á Skagafirði, dags. 9.7.2024.
	9(7)	Bakki, örnefnaskrár.
	9(8)	Bakki í Viðvíkursveit: örnefnalýsingar og ýmis fróðleikur um jörðina. Hefti tekið saman í desember 2000.
	9(9)	„Bakki í Viðvíkursveit“. Byggðasaga Skagafjarðar V, bls. 286–288, og 295–296.
	9(10)	Tvær yfirlitsmyndir af Bakka og Lundey (skjáskot af map.is).
	9(11)	Bakki í Viðvíkursveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.5.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Drangeyjar á Skagafirði:

10		Drangey á Skagafirði, kröfulýsing, dags. 17.7.2025.
	10(1)	Drangey, fasteignayfirlit, dags. 26.11.2025.
	10(2)	Drangey, veðbandayfirlit, dags. 26.11.2025.
	10(3)	Eyrarlandsdómur tólf presta um Drangey, dags. 5.7.1462. Íslenzkt fornbréfasafn V, bls. 365–366.
	10(4)	Drangey, kaupbréf, dags. 24.6.1885, og afsal, dags. 16.8.1886; þinglýst 11.6.1888.
	10(5)	Hjalti Pálsson: Greinargerð um Drangey, dags. 9.7.2024.
	10(6)	Drangey á Skagafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.
	10(7)	Drangey á Skagafirði, greinargerð, dags. 10.11.2025.
	10(8)	Bréf frá Drangeyjarfélaginu til Sveitarfélagsins Skagafjarðar um nytjar Drangeyjar, dags. 14.8.2019, og svarbréf sveitarfélagsins með tilkynningu um afgreiðslu byggðarráðs, dags. 21.8.2019.
	10(9)	Samkomulag milli bæjarstjórnar Sauðárkróks og sýslunefndar Skagafjarðarsýslu um mat á framlögðum eignum sýslusjóðs Skagafjarðarsýslu og Sauðárkróksbækar til héraðsnefndar Skagfirðinga, dags. 30.11.1990, ásamt fylgiskjölum.
	10(10)	Umsókn til byggingarnefndar Hofshrepps um leyfi til að byggja skála úr timbri í Drangey, dags. 30.6.1984.
	10(11)	Ýmis gögn frá Sveitarfélaginu Skagafirði sem varða Drangey.
	10(12)	Efni úr ritinu: Drangey. Skagfirsk fræði VII (1950): kort, formáli, „Örnefni í Drangey“; og Illugadrápa eftir Stephan G. Stephansson.

	10(13)	Drangey o.fl., eignayfirlýsing vegna niðurlagningar Héraðsnefndar Skagfirðinga, dags. 22.5.2015.
	10(14)	Drangey o.fl., tilkynning um nýjan eiganda fasteigna / eignayfirlýsing frá Sveitarfélaginu Skagafirði vegna sameiningar sveitarfélaga, dags. 7.10.2022.

Lagt fram af Gunnari Inga Jóhannssyni lögmanni vegna Ketu á Skaga:

11		Keta á Skaga, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	11(1)	Keta, veðbandayfirlit, dags. 23.1.2025.
	11(2)	Landamerkjabók Skagafjarðarsýslu [1883–1929], uppskrift.
	11(3)	Keta, sjö ljósmyndir: a) Bræður. b) Kattahryggur, c) Ketubjörg, Kerling, Karl í hálfu kafi, Þursi í baksýn. d) Kögur. e) Stöpull í Ketunni og Veiðibjöllustapi aftar, Ásnef og Ketubjörg í baksýn. f) Yfirlitsmynd yfir Stapa, Kögur og sker við Ketu. g) Þursi.
	11(4)	Skagfirðingabók, bls. 188–189.
	11(5)	Keta, örnefnaskrá.
	11(6)	Skjáskot af map.is með afmörkun Ketu.
	11(7)	Keta á Skaga, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.2.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Hafna á Skaga:

12		Hafnir á Skaga, kröfulýsing, dags. 9.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	12(1)	Hafnir, fasteignayfirlit, dags. 10.1.2025.
	12(2)	Hafnir, veðbandayfirlit, dags. 30.1.2025.
	12(3)	Hafnir í Vindhælishreppi, landamerkjabréf, dags. 4.8.1886, þinglýst 23.5.1889.

Lagt fram af Ásgeiri Þór Árnasyni lögmanni vegna Þingeyra í Þingi:

13		Þingeyrar í Þingi, kröfulýsing, dags. 5.3.2025.
	13(1)	Þingeyrar í Þingi, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.5.2025.

Lagt fram af Ásgeiri Þór Árnasyni lögmanni vegna Sigríðarstaða í Vesturhópi:

14		Sigríðarstaðir í Vesturhópi, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	14(1)	Sigríðarstaðir í Vesturhópi, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.5.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Krossaness á Vatnsnesi:

15		Krossanes á Vatnsnesi, kröfulýsing, dags. 26.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	15(1)	Krossanes, fasteignayfirlit, dags. 24.1.2025.
	15(2)	Krossanes, veðbandayfirlit, dags. 30.1.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Hindisvíkur á Vatnsnesi:

16		Hindisvík á Vatnsnesi, kröfulýsing, dags. 9.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	16(1)	Hindisvík, fasteignayfirlit, dags. 30.1.2025.
	16(2)	Hindisvík, veðbandayfirlit, dags. 9.7.2021.
	16(3)	Hindisvík, afsal, dags. 28.12.1890, þinglýst 24.5.1897.
	16(4)	Hindisvík, kaupsamningur, dags. 2.5.1919, þinglýst 24.6.1924.
	16(5)	Hindisvík, örnefnaskrár.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Stapa á Vatnsnesi:

17		Stapar á Vatnsnesi, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	17(1)	Stapar á Vatnsnesi, fasteignayfirlit, dags. 14.1.2025.
	17(2)	Stapar á Vatnsnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.2.2025.

		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Tannstaða í Hrútafirði:

18		Tannstaðir í Hrútafirði, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	18(1)	Tannstaðir í Hrútafirði, fasteignayfirlit, dags. 29.1.2025.
	18(2)	Tannstaðir og Tannstaðabakki í Hrútafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Tannstaðabakka í Hrútafirði:

19		Tannstaðabakki í Hrútafirði, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	19(1)	Tannstaðabakki í Hrútafirði, fasteignayfirlit, dags. 16.1.2025.
	19(2)	Tannstaðir og Tannstaðabakki í Hrútafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Eyjaness í Hrútafirði:

20		Eyjanes í Hrútafirði, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	20(1)	Eyjanes, fasteignayfirlit, dags. 10.2.2025.
	20(2)	Eyjanes í Hrútafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Hrúteyjar í Hrútafirði:

21		Hrútey í Hrútafirði, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	21(1)	Hrútey, fasteignayfirlit, dags. 14.2.2025.
	21(2)	Samkomulag íslenska ríkisins og Þjóðkirkjunnar um prestssetur og afhendingu þeirra til Þjóðkirkjunnar, dags. 20.10.2006.
	21(3)	Hrútey í Hrútafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 21.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Bæjar í Hrútafirði:

22		Bær í Hrútafirði, kröfulýsing, dags. 6.2.2025.
	22(1)	Bær 1 og Bær 2, fasteignayfirlit, dags. 8.3.2024.
	22(2)	Bær 1 og Bær 2, veðbandayfirlit, dags. 8.3.2025.
	22(3)	Bær í Hrútafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 31.12.1889, þinglýst 19.6.1890.
	22(4)	Bær í Hrútafirði, örnefnaskrár.
	22(5)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins í hluta Hrútafjarðar.
	22(6)	Bær í Hrútafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.5.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Broddaness í Kollafirði:

23		Broddanes í Kollafirði, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	23(1)	Broddanes 1, Broddanes 2, Broddanes 3 og Broddanes 5, fasteignayfirlit, dags. 10.1.2025 og 23.1.2025.
	23(2)	Broddanes í Kollafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Kollafjarðarness í Kollafirði:

24		Kollafjarðarnes í Kollafirði, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	24(1)	Kollafjarðarnes í Kollafirði, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	24(2)	Kollafjarðarnes í Kollafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Hellu á Selströnd:

25		Hella á Selströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	25(1)	Hella á Selströnd, fasteignayfirlit, dags. 16.1.2025.
	25(2)	Hella á Selströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Reykjaness á Selströnd:

26		Reykjanes á Selströnd (úr landi Kleifa), kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	26(1)	Reykjanes á Selströnd, fasteignayfirlit, dags. 13.1.2025.
	26(2)	Kaupsamningur um spildu úr landi Kleifa á Selströnd, dags. 17.11.2020, þinglýst 3.1.2024.
	26(3)	Reykjanes – Hveravík, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Gunnari Inga Jóhannssyni lögmanni vegna Grímseyjar á Steingrímsfirði:

27		Grímsey á Steingrímsfirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	27(1)	Grímsey á Steingrímsfirði, veðbandayfirlit, dags. 7.1.2025.
	27(2)	Bær á Selströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 1.10.1886, þinglýst 4.6. en ártal ekki tilgreint.
	27(3)	J. Johnsen: Jarðatal á Íslandi (Kaupmannahöfn, 1847), bls. 213.
	27(4)	Pétur Jónsson frá Stökkum: Strandamannabók (Reykjavík, 1947), bls. 49.
	27(5)	Strandapósturinn, 51. árg. 2019, bls. 75–76 (hluti greinarinnar „Gísli Sigurðsson hinn ríki“ eftir Jón Hjartarson).
	27(6)	Grímsey á Steingrímsfirði, örnefnaskrár.
	27(7)	Grímsey á Steingrímsfirði, nauðungarsöluafsal, dags. 28.7.2014, þinglýst 28.7.2014.
	27(8)	Strandamenn. Æviskrár 1703–1953 (Reykjavík, 1955), bls. 384–393.
	27(9)	Þorkell Bjarnason: „Um fiskiveiðar Íslendinga og útlendinga við Ísland að fornu og nýju."
	27(10)	Grímsey á Steingrímsfirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 24.1.2025.

Lagt fram af Daða Björnssyni og Herði Olavssyni vegna Kaldrananess í Bjarnarfirði:

28		Kaldrananes í Bjarnarfirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	28(1)	Kaldrananes í Bjarnarfirði, uppdráttur með kröfulínu og hnitsetningu skerja.
	28(2)	Tölvupóstur frá Herði Olavsssyni, dags. 15.9.2025, svar við fyrirspurn um kröfugerð vegna Kaldrananess.
	28(3)	Kaldrananes í Bjarnarfirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.3.2025.
	28(4)	Kaldrananes í Bjarnarfirði, greinargerð, dags. 12.11.2025.

Lagt fram af Flosa H. Sigurðssyni lögmanni vegna Eyja á Ströndum:

29		Eyjar á Ströndum, kröfulýsing, dags. 11.2.2025.

	29(1)	Eyjar 1 og Eyjar 2, fasteignayfirlit, dags. 7.2.2025.
	29(2)	Eyjar á Ströndum, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 28.6.1890, þinglýst 28.6.1890.
	29(3)	Kleifar í Kaldbaksvík, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 28.6.1890, þinglýst 28.6.1890.
	29(4)	Eyjar á Ströndum, örnefnaskrár.
	29(5)	Reglugerð um meðferð sameignar og umgengni á jörðinni Eyjum í Kaldrananeshreppi.
	29(6)	Jóhannes Jónsson frá Asparvík: „Nokkur fiskimið á vestanverðum Húnaflóa.“ Strandapósturinn, 1.6.1972.
	29(7)	Eyjar á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.2.2025.

Lagt fram af Sigurði Jónssyni lögmanni vegna Kaldbaks og Kleifa í Kaldbaksvík:

30		Kaldbakur og Kleifar í Kaldbaksvík, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 18.2.2025.
	30(1)	Kaldbakur í Kaldbaksvík, veðbandayfirlit, dags. 12.2.2025.
	30(2)	Kleifar í Kaldbaksvík, veðbandayfirlit, dags. 12.2.2025.
	30(3)	Kaldbakur í Kaldbaksvík, landamerkjabréf (uppskrift), ódagsett, þinglýst 28.6.1890.
	30(4)	Kleifar í Kaldbaksvík, landamerkjabréf (uppskrift), ódagsett, þinglýst 28.6.1890.
	30(5)	Kolbeinsvík á Ströndum, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 31.12.1889, þinglýst 2.7.1890.
	30(6)	Eyjar á Ströndum, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 28.6.1890, þinglýst 28.6.1890.
	30(7)	Kaldbakur í Kaldbaksvík, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.3.2025.
	30(8)	Kleifar í Kaldbaksvík, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.3.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Kolbeinsvíkur á Ströndum:

31		Kolbeinsvík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	31(1)	Kolbeinsvík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 10.2.2025.
	31(2)	Kolbeinsvík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Byrgisvíkur í Veiðileysufirði á Ströndum:

32		Byrgisvík í Veiðileysufirði á Ströndum, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	32(1)	Byrgisvík í Veiðileysufirði, fasteignayfirlit, dags. 10.2.2025.
	32(2)	Byrgisvík í Veiðileysufirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 23.3.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Árness í Trékyllisvík:

33		Árnes í Trékyllisvík, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	33(1)	Árnes í Trékyllisvík, fasteignayfirlit, dags. 14.2.2025.
	33(2)	Árnes í Trékyllisvík, vinnukort með kröfulínu, dags. 21.3.2025.

Lagt fram af Vöku Dagsdóttur lögmanni vegna Fells í Trékyllisvík:

34		Fell í Trékyllisvík, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	34(1)	Fell í Trékyllisvík, afsal, dags. 20.2.1991.
	34(2)	Fell í Trékyllisvík, skiptayfirlýsing, dags. 27.11.2016, þinglýst 22.12.2016.

	34(3)	Fell í Trékyllisvík, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Vöku Dagsdóttur lögmanni vegna Munaðarness í Ingólfsfirði:

35		Munaðarnes í Ingólfsfirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	35(1)	Munaðarnes í Ingólfsfirði, afsal, dags. 6.3.2004, þinglýst 1.7.2004.
	35(2)	Munaðarnes í Ingólfsfirði, yfirlýsing um afsal frá 1963, dags. 17.9.2010, þinglýst 22.9.2010.
	35(3)	Munaðarnes í Ingólfsfirði, afsal, dags. 15.12.2016, þinglýst 3.3.2017.
	35(4)	Munaðarnes í Ingólfsfirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Ófeigsfjarðar á Ströndum:

36		Ófeigsfjörður á Ströndum, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	36(1)	Ófeigsfjörður á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	36(2)	Nýja húsið Ófeigsfirði, yfirlit úr fyrirtækjaskrá.
	36(3)	Ófeigsfjörður á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Drangavíkur á Ströndum:

37		Drangavík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	37(1)	Drangavík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 29.1.2025.
	37(2)	Drangavík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Drangavíkur á Ströndum:

38		Drangavík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 27.1.2025.
	38(1)	Drangavík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 24.1.2025.
	38(2)	Drangavík á Ströndum, veðbandayfirlit, dags. 24.1.2025.
	38(3)	Drangavík á Ströndum, landamerkjabréf, dags. 2.7.1890, þinglýst 2.7.1890 (skjal nr. 2(6) í máli nr. 1/2019 hjá óbyggðanefnd).
	38(4)	Drangavík, uppdráttur Sigurgeirs Skúlasonar af landamerkjum, dags. 19.6.2019.
	38(5)	Vinnukort með kröfulínu hluta landeigenda Drangavíkur í máli nr. 4/2023 hjá óbyggðanefnd, dags. 30.6.2023.
	38(6)	Drangavík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Dranga á Ströndum:

39		Drangar á Ströndum, kröfulýsing, dags. 24.1.2025.
	39(1)	Drangar á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 24.1.2025.
	39(2)	Drangar á Ströndum, veðbandayfirlit, dags. 24.1.2025.
	39(3)	Drangar á Ströndum, landamerkjabréf, dags. 24.5.1890, þinglýst 2.7.1890 (skjal nr. 1(9) í máli nr. 1/2019 hjá óbyggðanefnd).
	39(4)	Auglýsing nr. 1426/2021 um óbyggt víðerni Dranga á Ströndum, dags. 26.11.2021. (Stjórnartíðindi, B-deild.)
	39(5)	Landið og Landnáma (Reykjavík, 1982), titilsíða, efnisyfirlit og bls. 234–235 í I. bindi, ásamt yfirlitskorti.
	39(6)	Vinnukort með kröfulínu vegna Dranga o.fl. í máli nr. 4/2023 hjá óbyggðanefnd, dags. 30.6.2023.
	39(7)	Drangar á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Skjaldabjarnarvíkur á Ströndum:

40		Skjaldabjarnarvík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	40(1)	Skjaldabjarnarvík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 29.1.2025.
	40(2)	Skjaldabjarnarvík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Skjaldabjarnarvíkur á Ströndum:

41		Skjaldabjarnarvík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 28.1.2025.
	41(1)	Skjaldabjarnarvík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	41(2)	Skjaldabjarnarvík á Ströndum, veðbandayfirlit, dags. 27.1.2025.
	41(3)	Skjaldabjarnarvík, landamerkjabréf, dags. 2.7.1890, þinglýst 2.7.1890 (skjal nr. 2(1) í máli nr. 1/2019 hjá óbyggðanefnd).
	41(4)	Vinnukort með kröfulínu vegna Skjaldabjarnarvíkur o.fl. í máli nr. 4/2023 hjá óbyggðanefnd, dags. 30.6.2023.
	41(5)	Skjaldabjarnarvík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Reykjarfjarðar og Sæbóls á Ströndum:

42		Reykjarfjörður og Sæból á Ströndum, kröfulýsing, dags. 29.1.2025.
	42(1)	Reykjarfjörður á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 29.1.2025.
	42(2)	Reykjarfjörður á Ströndum, veðbandayfirlit, dags. 29.1.2025.
	42(3)	Reykjarfjörður á Ströndum, landamerkjabréf, dags. 8.1.1892, þinglýsingardags ekki getið, innkomið til þinglesturs 6.9.1892 (skjal nr. 2(26) í máli nr. 7/2021 hjá óbyggðanefnd).
	42(4)	Sæból á Ströndum, landamerkjabréf, dags. 8.1.1892, þinglýsingardags ekki getið, innkomið til þinglesturs 6.9.1892 (skjal nr. 2(27) í máli nr. 7/2021 hjá óbyggðanefnd).
	42(5)	Ýmsar upplýsingar um sker og hólma í Reykjarfirði, m.a. örnefnaskrár og loftmyndir.
	42(6)	Kröfulínukort í máli nr. 7/2021 hjá óbyggðanefnd, dags. 13.7.2021.
	42(7)	Reykjarfjörður á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Bolungarvíkur á Ströndum:

43		Bolungarvík á Ströndum, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	43(1)	Bolungarvík á Ströndum, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	43(2)	Bolungarvík á Ströndum, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Rekavíkur bak Höfn:

44		Rekavík bak Höfn, kröfulýsing, dags. 22.5.2025.
	44(1)	Rekavík bak Höfn, fasteignayfirlit, dags. 12.5.2025.
	44(2)	Rekavík bak Höfn, veðbandayfirlit, dags. 12.5.2025.
	44(3)	Rekavík bak Höfn, landamerkjabréf (endurrit), dags. 6.6.1922, þinglýst 14.6.1924.
	44(4)	Rekavík bak Höfn, örnefnaskrár
	44(5)	Yfirlit um örnefni sem landamerki Rekavíkur miðast við, ásamt uppdráttum og örnefnaskrá.
	44(6)	Landakort frá Landmælingum Íslands: Hornvík og nyrsti hluti Stranda.
	44(7)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Súlnastapi í Hornvík).
	44(8)	Rekavík bak Höfn, vinnukort með kröfulínu, dags. 26.5.2025.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Vatnsfjarðar við Ísafjarðardjúp:

45		Vatnsfjörður við Ísafjarðardjúp, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	45(1)	Vatnsfjörður við Ísafjarðardjúp, fasteignayfirlit, dags. 14.2.2025.
	45(2)	Vatnsfjörður við Ísafjarðardjúp, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Látra í Mjóafirði:

46		Látur í Mjóafirði, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Æðeyjar í Ísafjarðardjúpi:

47		Æðey í Ísafjarðardjúpi, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	47(1)	Æðey í Ísafjarðardjúpi, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	47(2)	Æðey í Ísafjarðardjúpi, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hvallátra í Víkum:

48		Hvallátur í Víkum, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	48(1)	Hvallátur í Víkum, landamerkjabréf, dags. 27.6.1889, þinglýst 15.7.1890 (skjal nr. 2(2) í máli nr. 1/2020 hjá óbyggðanefnd).
	48(2)	Tvær ljósmyndir af Látrabjargi og skeri undir Hrútanefi.
	48(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Látrabjarg.
	48(4)	Hvallátur í Víkum, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Hreggstaða á Barðaströnd:

49		Hreggstaðir á Barðaströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	49(1)	Hreggstaðir á Barðaströnd, fasteignayfirlit, dags. 14.1.2025.
	49(2)	Hreggstaðir á Barðaströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Haga á Barðaströnd:

50		Hagi á Barðaströnd, kröfulýsing, dags. 22.9.2025.
	50(1)	Sauðeyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 23.5.1885, þinglýst 30.5.1891.
	50(2)	Sauðeyjar, örnefnaskrá.
	50(3)	Hagi á Barðaströnd, Innri- og Ytri-Múli, Sauðeyjar o.fl., afsal, dags. 19.5.1954.
	50(4)	Hagi á Barðaströnd, Sauðeyjar o.fl., afsal, dags. 14.8.1970.
	50(5)	Hagakirkja á Barðaströnd, afsal, dags. 2.1.1952.
	50(6)	Þrjár auglýsingar um að Hagi á Barðaströnd sé til sölu, eða kaups og ábúðar, og tilteknar jarðir fylgi með í kaupinu: í Ísafold 5.9.1900, Lögréttu 13.5.1924 og Tímanum 11.2.1933.
	50(7)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Barðaströnd (Hagadrápssker og nágrenni).
	50(8)	Hagi á Barðaströnd, fasteignayfirlit, dags. 22.9.2025.
	50(9)	Hagi á Barðaströnd, veðbandayfirlit, dags. 22.9.2025.
	50(10)	Hagi á Barðaströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 29.5.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Sauðeyja á Breiðafirði:

51		Sauðeyjar á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 8.2.2025.
	51(1)	Sauðeyjar á Breiðafirði, hnitsettur uppdráttur, mars 2024.
	51(2)	Sauðeyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 23.5.1885, þinglýst 30.5.1891.
	51(3)	Sauðeyjar, örnefnaskrár.
	51(4)	Hagi á Barðaströnd, Innri- og Ytri-Múli, Sauðeyjar o.fl., afsal, dags. 19.5.1954.
	51(5)	Hagi á Barðaströnd, Sauðeyjar o.fl., afsal, dags. 14.8.1970.
	51(6)	Björg Guðrún Bjarnadóttir: „Sauðeyjar – eignarhald og nytjar“, mars 2024.
	51(7)	Hagakirkja á Barðaströnd, afsal, dags. 2.1.1952.

	51(8)	Tvær auglýsingar um að Hagi á Barðaströnd sé til sölu, eða kaups og ábúðar, og tilteknar jarðir fylgi með í kaupinu: í Lögréttu 13.5.1924 og Tímanum 11.2.1933.
	51(9)	Sauðeyjar, fasteignayfirlit, dags. 6.3.2024.
	51(10)	Sauðeyjar, veðbandayfirlit, dags. 11.2.2025.
	51(11)	Sauðeyjar á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Fossár og Hamars á Hjarðarnesi:

52		Fossá og Hamar á Hjarðarnesi, kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	52(1)	Fossá á Hjarðarnesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 21.5.1889, þinglýst 21.5.1889.
	52(2)	Hamar á Hjarðarnesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 30.5.1887, þinglýst 28.5.1888.
	52(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Hjarðarnes.
	52(4)	Fossá og Hamar á Hjarðarnesi, örnefnaskrár.
	52(5)	Ýmsar upplýsingar frá Bjarna Össurarsyni Rafnar um Fossá, dags. 10.4.2024, ásamt fylgiskjölum.
	52(6)	Ýmsar upplýsingar frá Ingva Óskari Haraldssyni um Fossá, dags. 10.4.2024.
	52(7)	Fossá með Hamri, fasteignayfirlit, dags. 25.3.2025.
	52(8)	Fossá með Hamri, veðbandayfirlit, dags. 25.3.2025.
	52(9)	Fossá og Hamar á Hjarðarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Auðshaugs og Auðna í Barðastrandarsýslu:

53		Auðshaugur og Auðnir í Barðastrandarsýslu, kröfulýsing, dags. 22.5.2025.
	53(1)	Auðshaugur, fasteignayfirlit, dags. 12.5.2025.
	53(2)	Auðshaugur, veðbandayfirlit, dags. 12.5.2025.
	53(3)	Auðshaugur og Auðnir í Barðastrandarsýslu, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 10.5.1889, þinglýst 31.5.1890.
	53(4)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 6. bindi, bls. 266–267.
	53(5)	Vinnukort með kröfulínu vegna Auðshaugs og Auðna í máli nr. 2/2020 hjá óbyggðanefnd, dags. 12.8.2019.
	53(6)	Auðshaugur og Auðnir í Barðastrandarsýslu, vinnukort með kröfulínu, dags. 26.5.2025.

Lagt fram af Gunnari Sv. Friðrikssyni lögmanni vegna Svínaness í Múlasveit:

54		Svínanes í Múlasveit, kröfulýsing, dags. 5.2.2025.
	54(1)	Svínanes í Múlasveit, örnefnaskrá.
	54(2)	Samningur vegna þangskurðar, dags. 3.6.2023.
	54(3)	Svínanes í Múlasveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.2.2025.

Lagt fram af Sigmari Páli Jónssyni lögmanni vegna Fjarðar á Skálmarnesi:

55		Fjörður á Skálmarnesi, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	55(1)	Fjörður á Skálmarnesi, veðbandayfirlit, dags. 14.2.2025.
	55(2)	Fjörður á Skálmarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Deildarár á Skálmarnesi:

56		Deildará á Skálmarnesi, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	56(1)	Deildará á Skálmarnesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 28.5.1887, þinglýst 28.5.1887.
	56(2)	Vestfjarðarit IV: Hjalla meður græna. Austur-Barðastrandarsýsla 1900–2012 (útg. 2014), bls. 528 (Deildará).

	56(3)	Tvær yfirlitsmyndir (skjáskot af map.is).
	56(4)	Deildará á Skálmarnesi, fasteignayfirlit, dags. 30.7.2025.
	56(5)	Deildará á Skálmarnesi, veðbandayfirlit, dags. 30.7.2025.
	56(6)	Deildará á Skálmarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 26.5.2025.

Lagt fram af Sigmari Páli Jónssyni lögmanni vegna Skálmarnesmúla og Hamars á Skálmarnesi og Selskers í Múlasveit:

57		Skálmarnesmúli og Hamar á Skálmarnesi og Selsker í Múlasveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	57(1)	Skálmarnesmúli á Skálmarnesi, veðbandayfirlit, dags. 14.2.2025.
	57(2)	Hamar á Skálmarnesi, veðbandayfirlit, dags. 14.2.2025.
	57(3)	Selsker í Múlasveit, veðbandayfirlit, dags. 14.2.2025.
	57(4)	Skálmarnesmúli á Skálmarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.
	57(5)	Hamar á Skálmarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.
	57(6)	Selsker í Múlasveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Bæjar og Kirkjubóls á Bæjarnesi:

58		Bær og Kirkjuból á Bæjarnesi, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	58(1)	Kirkjuból á Bæjarnesi, fasteignayfirlit, dags. 9.1.2025.
	58(2)	Bær á Bæjarnesi, fasteignayfirlit, dags. 9.1.2025.
	58(3)	Búsetuleyfi Sóleyjar Guðrúnar Sveinsdóttur, dags. 26.1.2022.
	58(4)	Kirkjubólsfélagið, yfirlit úr fyrirtækjaskrá.
	58(5)	Bær og Kirkjuból á Bæjarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hergilseyjar á Breiðafirði:

59		Hergilsey á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	59(1)	Hergilsey á Breiðafirði, landakort með inndreginni merkjalínu.
	59(2)	Þórður Arason: „Athugasemdir við endurskoðaða kröfulýsingu fjármálaráðuneytisins varðandi eyðijörðina Hergilsey á Breiðafirði“ (þar á meðal hnitsetning), dags. 1.1.2025.
	59(3)	Fundargerð skiptaþings í Flatey árið 1782. Ljósmyndir af frumriti ásamt uppskrift af hluta skjalsins og upplýsingum um það.
	59(4)	Hergilsey á Breiðafirði, fasteignayfirlit, dags. 29.2.2024.
	59(5)	Hergilsey á Breiðafirði, veðbandayfirlit, dags. 29.2.2024.
	59(6)	Hergilsey á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Bjarneyja og Stagleyjar á Breiðafirði:

60		Bjarneyjar og Stagley á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	60(1)	Bjarneyjar, landakort úr kortasjá Landmælinga.
	60(2)	Bjarneyjar, uppdráttur, dags. 15.9.2005.
	60(3)	Bjarneyjar, afsal, dags. 20.11.1980, þinglýst í desember 1980.
	60(4)	Bjarneyjar, afsal, dags. 2.1.1989, þinglýst 4.1.1989.
	60(5)	Bjarneyjar, kaupsamningur, dags. 2611.1988.
	60(6)	Símskeyti frá Reykhólahreppi, dags. 29.12.1988, um að hreppurinn neyti ekki forkaupsréttar við sölu á helmingi Bjarneyja; símskeyti frá jarðanefnd Austur-Barðastrandarsýslu, dags. 29.12.1988, um samþykkt kaupsamnings; og skiptayfirlýsing v. Bjarneyja o.fl., dags. 13.7.1977.
	60(7)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Samantekt um nytjar Bjarneyjar, gerð á jólaföstu 2020.
	60(8)	Eigendasaga Bjarneyja ásamt samantekt um fasteignamat Bjarneyja 1961 og 1932.

	60(9)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Ýmsar upplýsingar um Bjarneyjar, dags. 4.10.2021.
	60(10)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Ýmsar upplýsingar um Stagley, dags. 4.10.2021.
	60(11)	Stagley, kaupsamningur, dags. 9.10.1996.
	60(12)	Bréf til náttúruverndarráðs v. forkaupsréttar á Stagley, dags. 18.11.1996.
	60(13)	Stagley, seinni tíma eigendasaga, 2013 og yfirfarin 17.12.2024, ásamt sögulegum upplýsingum um Bjarneyjar o.fl.
	60(14)	Stagley, örnefnaskrá.
	60(15)	Skjal um netlög sjávarjarða, dags. 20.8.2017.
	60(16)	Emil Gunnlaugsson: Staðarhólskirkja 1200–1700. Auður, tekjur og búskapur. MA-ritgerð í sagnfræði, janúar 2022.
	60(17)	Bjarneyjar, fasteignayfirlit, dags. 1.11.2024.
	60(18)	Bjarneyjar, veðbandayfirlit, dags. 14.2.2025.
	60(19)	Stagley, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	60(20)	Stagley, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	60(21)	Bjarneyjar og Stagley á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.5.2025.
	60(22)	Bjarneyjar og Stagley á Breiðafirði, greinargerð, dags. 10.11.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Hvallátra á Breiðafirði:

61		Hvallátur á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	61(1)	Hvallátur á Breiðafirði, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	61(2)	Hvallátur á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Hvallátra á Breiðafirði:

62		Hvallátur á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 22.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Svefneyja á Breiðafirði:

63		Svefneyjar á Breiðafirði, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 22.9.2025.
	63(1)	Svefneyjar á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 29.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Sviðna á Breiðafirði:

64		Sviðnur á Breiðafirði, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 22.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Skáleyja á Breiðafirði:

65		Skáleyjar á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 22.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Kleifastaða í Kollafirði:

66		Kleifastaðir í Kollafirði, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Skálaness við Kollafjörð:

67		Skálanes við Kollafjörð, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Hlíðar á Reykjanesi:

68		Hlíð á Reykjanesi, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Árbæjar á Reykjanesi:

69		Árbær á Reykjanesi, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Staðar á Reykjanesi:

70		Staður á Reykjanesi, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Reykhóla á Reykjanesi:

71		Reykhólar á Reykjanesi, kröfulýsing, dags. 22.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	71(1)	Reykhólar á Reykjanesi, fasteignayfirlit, dags. 29.2.2024.
	71(2)	Reykhólar á Reykjanesi, veðbandayfirlit, dags. 30.1.2025.
	71(3)	Tvö skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Reykjanes, ásamt inndreginni merkjalínu vegna Reykhóla.
	71(4)	Reykhólar á Reykjanesi, kaupsamningur og afsal, dags. 13.2.2012, þinglýst 24.2.2012.
	71(5)	Reykhólar á Reykjanesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 16.2.1884, þinglýst 20.5.1886.
	71(6)	Reykhólar á Reykjanesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Kötlulands á Reykjanesi:

72		Kötluland á Reykjanesi, kröfulýsing, dags. 22.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	72(1)	Kötluland, fasteignayfirlit, dags. 9.1.2025.
	72(2)	Kötluland, fasteignayfirlit, dags. 30.1.2025.
	72(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Reykjanes, ásamt inndreginni merkjalínu vegna Reykhóla og auðkenningu nokkurra eyja.
	72(4)	Kaupsamningur um hluta af jörðinni Reykhólum, dags. 22.11.1990; og afsal, dags. 6.4.1994.
	72(5)	Kötluland, hnitsettur uppdráttur, ásamt tilgreiningu eyja sem fylgja, dags. 12.1.2016.

Lagt fram af Skúla Hansen lögmanni vegna Miðhúsa á Reykjanesi:

73		Miðhús á Reykjanesi, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	73(1)	Miðhús á Reykjanesi, loftmynd með hnitsettri afmörkun.
	73(2)	Miðhús á Reykjanesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 7.2.2025.
	73(3)	Miðhús á Reykjanesi, landamerkjabréf, dags. 10.5.1884, þinglýst 20.5.1884; og yfirlýsing um friðlýsingu Hríseyjar í Austur-Barðastrandarsýslu, júlí 1977.
	73(4)	Miðhús á Reykjanesi, örnefnaskrár.
	73(5)	Sóknalýsingar Vestfjarða: I. Barðastrandarsýsla (1952), bls. 26–27 og 58–63.
	73(6)	Árbók Ferðafélags Íslands 1959, bls. 33.
	73(7)	Árbók Ferðafélags Íslands 1989, bls. 206–207.
	73(8)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 6. bindi, bls. 202.
	73(9)	Miðhús á Reykjanesi, gjafabréf (uppskrift), dags. 25.6.1704.
	73(10)	Miðhús á Reykjanesi, lögfesta (uppskrift með athugasemdum), dags. 20.6.1870, þinglýst 28.6.1870.
	73(11)	Miðhús á Reykjanesi, álagningarseðlar fasteignagjalda 2008–2010 og 2022–2025.
	73(12)	Miðhús á Reykjanesi, fasteignamat 1916–1918.
	73(13)	Bréf eiganda Miðhúsa til landbúnaðarráðuneytis, dags. 2.10.2008, um landamerki jarðarinnar.
	73(14)	Svarbréf sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis til eiganda Miðhúsa, dags. 6.10.2008, vegna erindis um landamerki jarðarinnar.
	73(15)	Umsögn Þórarins Sveinssonar um landamerki jarðarinnar Barma, Reykhólasveit, dags. 4.4.2008.
	73(16)	Miðhús á Reykjanesi o.fl., fasteignamat 1849–50.
	73(17)	Helga Jóna Eiríksdóttir: Embættisfærslur sýslumanna á 19. öld. Skjalfræðileg rannsókn á embættisfærslum sýslumanna Ísafjarðarsýslu, Rangárvallasýslu og Snæfellsnessýslu, bls. 53.
	73(18)	Skýrsla um æðardúntekjur árið 1890 í Reykhólahreppi, dags. 22.12.1890, og yfirlit um niðurjöfnun, dags. 7.3.1891.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Borgar í Króksfirði:

74		Borg í Króksfirði, kröfulýsing, dags. 21.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	74(1)	Borg í Króksfirði, fasteignayfirlit, dags. 7.3.2024
	74(2)	Borg í Króksfirði, veðbandayfirlit, dags. 30.1.2025.

Lagt fram af Stefáni Ólafssyni lögmanni vegna Króksfjarðarness við Gilsfjörð:

75		Króksfjarðarnes við Gilsfjörð, kröfulýsing, dags. 10.1.2025, móttekin 30.1.2025.
	75(1)	Króksfjarðarnes, fasteignayfirlit, dags. 21.2.2024.
	75(2)	Króksfjarðarnes, veðbandayfirlit, dags. 30.1.2025.
	75(3)	Króksfjarðarnes, afsal, dags. 3.8.1907.
	75(4)	Króksfjarðarnes, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 14.5.1884, þinglýst 18.6.1889.
	75(5)	Króksfjarðarnes, þrjár ljósmyndir.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Staðarhólseyja (Galtareyja/Djúpeyja) á Breiðafirði:

76		Staðarhólseyjar (Galtareyjar/Djúpeyjar) á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	76(1)	Staðarhólseyjar á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 17.4.1884, þinglýst 28.5.1884.
	76(2)	Landamerkjabók fyrir Dalasýslu [1887–1998], uppskrift.
	76(3)	Staðarhólseyjar / Djúpeyjar, yfirlitskort.
	76(4)	Staðarhólseyjar, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	76(5)	Staðarhólseyjar, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	76(6)	Staðarhólseyjar / Djúpeyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Tjaldaness í Saurbæ:

77		Tjaldanes í Saurbæ, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Foss á Skarðsströnd:

78		Foss á Skarðsströnd, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Innri-Fagridals í Saurbæ:

79		Innri-Fagridalur í Saurbæ, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 23.9.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Akureyja við Skarðsströnd:

80		Akureyjar við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 9.1.2025.
	80(1)	Akureyjar 1 og Akureyjar 2 í Dalabyggð, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024 og 29.8.2024.
	80(2)	Akureyjar 1 og Akureyjar 2 í Dalabyggð, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024 og 29.8.2024.
	80(3)	Akureyjar á Gilsfirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 3.1.1884, þinglýst 28.5.1884.
	80(4)	Loftmyndir og landakort af Akureyjum.
	80(5)	Kort af Akureyjum úr Árbók Ferðafélags Íslands 1989.
	80(6)	Bréf, dags. 14.11.1986, um teikningu af Akureyjum, gerða eftir stækkaðri loftmynd frá 24.7.1979, ásamt loftmynd.
	80(7)	Akureyjar, yfirlandskiptagerð, dags. 18.6.1990, þinglýst 27.7.1990.

	80(8)	„Akureyjar“, úr: Bergsveinn Skúlason: Um eyjar og annes II (Reykjavík, 1967), bls. 86–101.
	80(9)	Akureyjar 2, skiptayfirlýsing, dags. 28.2.2013, þinglýst 1.3.2013.
	80(10)	Akureyjar við Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.5.2025.

Lagt fram af Gunnari Inga Jóhannssyni lögmanni vegna Heinabergs á Skarðsströnd:

81		Heinaberg á Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	81(1)	Heinaberg á Skarðsströnd, veðbandayfirlit, dags. 11.2.2025.
	81(2)	Heinaberg á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 8.1.1884, þinglýst 28.5.1884.
	81(3)	Heinaberg á Skarðsströnd, afsal, dags. 20.12.2017, þinglýst 4.1.2018.
	81(4)	Heinaberg á Skarðsströnd o.fl., skiptayfirlýsing, dags. 12.7.2001, þinglýst 13.7.2001.
	81(5)	Heinabergsey o.fl., skiptayfirlýsing, dags. 15.6.2006, þinglýst 19.6.2006.
	81(6)	Heinaberg á Skarðsströnd, staðfesting landskipta, dags. 13.1.2009, þinglýst 4.2.2009.
	81(7)	Yfirlitskort með merkjalínum (skjáskot af map.is).
	81(8)	Heinaberg á Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.2.2025.

Lagt fram af Gunnari Inga Jóhannssyni lögmanni vegna Nýps á Skarðsströnd:

82		Nýpur á Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	82(1)	Nýpur á Skarðsströnd, veðbandayfirlit, dags. 3.2.2025.
	82(2)	Nýpur á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 4.6.1890, þinglýst 6.6.1890.
	82(3)	Yfirlitskort með merkjalínum (skjáskot af map.is).
	82(4)	Samningur vegna þangskurðar, dags. 8.6.2021.
	82(5)	Nýpur á Skarðsströnd, kaupsamningur og afsal, dags. 25.7.2001, þinglýst 6.9.2001, ásamt bréfi um samþykki jarðanefndar Dalasýslu, dags. 22.7.2001.
	82(6)	Nýpur á Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.2.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Tinda á Skarðsströnd:

83		Tindar á Skarðsströnd, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Gunnari Inga Jóhannssyni lögmanni vegna Búðardals á Skarðsströnd:

84		Búðardalur á Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	84(1)	Búðardalur og Búðardalur 2, veðbandayfirlit, dags. 14.2.20205.
	84(2)	Yfirlitskort með merkjalínum (skjáskot af map.is).
	84(3)	Örnefnaskráning í Dalabyggð, VII. hluti, bls. 52–54 (Búðardalur).
	84(4)	Úrskurður matsnefndar eignarnámsbóta, dags. 2.11.1979
	84(5)	Búðardalur, kaupsamningur, dags. 23.7.2004, þinglýst 27.7.2004.
	84(6)	Búðardalur 2, kaupsamningur, dags. 23.7.2004, þinglýst 27.7.2004.
	84(7)	Búðardalur, landskiptagerð, dags. 9.12.1959.
	84(8)	Búðardalur á Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 25.2.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Hvalgrafa á Skarðsströnd:

85		Hvalgrafir á Skarðsströnd, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Skarðs á Skarðsströnd, Rauðseyja og Rúfeyja:

86		Skarð á Skarðsströnd, Rauðseyjar og Rúfeyjar, kröfulýsing, dags. 3.1.2025, móttekin 3.2.2025.

	86(1)	Skarð á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 13.5.1890, þinglýst 6.6.1890.
	86(2)	Rúfeyjar, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.7.1918, þinglýst 24.6.1922.
	86(3)	Rauðseyjar, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.7.1918, þinglýst 24.6.1922.
	86(4)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum um Rauðseyjar, Rúfeyjar o.fl.
	86(5)	Ólafseyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	86(6)	Rauðseyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	86(7)	Suðurlönd á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	86(8)	Örfirisey á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	86(9)	Rúfeyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	86(10)	Skarð 1, fasteignayfirlit, dags. 10.12.2024.
	86(11)	Skarð 1, veðbandayfirlit, dags. 3.2.2025.
	86(12)	Rauðseyjar, fasteignayfirlit, dags. 24.1.2025.
	86(13)	Rauðseyjar, veðbandayfirlit, dags. 24.1.2025.
	86(14)	Rúfeyjar, fasteignayfirlit, dags. 24.1.2025.
	86(15)	Rúfeyjar, veðbandayfirlit, dags. 24.1.2025.
	86(16)	Skarð á Skarðsströnd, Rauðseyjar og Rúfeyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Óskari Sigurðssyni lögmanni vegna Skarðs á Skarðsströnd:

87		Skarð á Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	87(1)	Skarð á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 13.5.1890, þinglýst 6.6.1890; ásamt landamerkjabréfi Geirmundastaða í Skarðshreppi, dags. 14.8.1981, þinglýst 14.9.1981.
	87(2)	Ólafseyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	87(3)	Suðurlönd á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	87(4)	Örfirisey á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	87(5)	Skarð á Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 3.4.2025.

Lagt fram af Óskari Sigurðssyni lögmanni vegna Rauðseyja við Skarðsströnd:

88		Rauðseyjar við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	88(1)	Rauðseyjar, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.7.1918, þinglýst 24.6.1922.
	88(2)	Rauðseyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	88(3)	Rauðseyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 3.4.2025.

Lagt fram af Óskari Sigurðssyni lögmanni vegna Rúfeyja við Skarðsströnd:

89		Rúfeyjar við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	89(1)	Rúfeyjar, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.7.1918, þinglýst 24.6.1922.
	89(2)	Rúfeyjar á Breiðafirði, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 7.4.2018.
	89(3)	Rúfeyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 3.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hafnareyja við Skarðsströnd:

90		Hafnareyjar við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	90(1)	Hafnareyjar við Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 17.4.1884, þinglýst 28.5.1884.
	90(2)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við hluta Skarðsstrandar.
	90(3)	Hafnareyjar, örnefnaskrár
	90(4)	Hafnareyjar, Dalabyggð, fasteignayfirlit, dags. 11.6.2024.
	90(5)	Hafnareyjar, Dalabyggð, veðbandayfirlit, dags. 11.6.2024.

	90(6)	Hafnareyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.2.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Ballarár, Mela og Frakkaness á Skarðsströnd:

91		Ballará, Melar og Frakkanes á Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	91(1)	Ballará á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 18.5.1887, þinglýst 20.5.1887.
	91(2)	Melar á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 17.4.1889, þinglýst 6.7.1890.
	91(3)	Melar og Ballará á Skarðsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 11.5.1938, þinglýst 28.6.1938.
	91(4)	Ballará á Skarðsströnd, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 13.3.2018.
	91(5)	Melar á Skarðsströnd, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 13.3.2018.
	91(6)	Frakkanes á Skarðsströnd, uppdráttur vegna friðunar æðarvarps, dags. 13.3.2018.
	91(7)	Ballará á Skarðsströnd, örnefnaskrár.
	91(8)	Melar á Skarðsströnd, örnefnaskrá.
	91(9)	Frakkanes á Skarðsströnd, örnefnaskrá.
	91(10)	Ballará á Skarðsströnd, fasteignayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(11)	Ballará á Skarðsströnd, veðbandayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(12)	Melar á Skarðsströnd, fasteignayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(13)	Melar á Skarðsströnd, veðbandayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(14)	Frakkanes á Skarðsströnd, fasteignayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(15)	Frakkanes á Skarðsströnd, veðbandayfirlit, dags. 17.1.2025.
	91(16)	Ballará, Melar og Frakkanes, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.5.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Efri-Langeyjar við Skarðsströnd:

92		Efri-Langey við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	92(1)	Efri-Langey við Skarðsströnd, fasteignayfirlit, dags. 28.1.2025.
	92(2)	Efri-Langey við Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Eiríki Gunnsteinssyni lögmanni vegna Fremri-Langeyjar við Skarðsströnd:

93		Fremri-Langey við Skarðsströnd, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	93(1)	Fremri-Langey við Skarðsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 31.3.2025.

Lagt fram af Helga Jóhannessyni lögmanni vegna Arneyjar á Breiðafirði:

94		Arney á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 3.4.2024.
	94(1)	Arney, landamerkjabréf, dags. 30.12.1884, þinglýst 24.5.1886.
	94(2)	Arney, afsal, dags. 5.6.2019, þinglýst 11.6.2019.
	94(3)	Arney, afsal, dags. 10.10.2022, þinglýst 19.10.2022.
	94(4)	Arney, fasteignayfirlit, dags. 23.2.2024.
	94(5)	Arneyjarlönd, loftmynd með hnitsetningu eyja og skerja.
	94(6)	Arney, hnitaskrá.
	94(7)	Arney á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 21.3.2025.

Lagt fram af Ingvari Smára Birgissyni lögmanni vegna Klakkeyja á Breiðafirði:

95		Klakkeyjar á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	95(1)	Klakkeyjar, veðbandayfirlit, dags. 21.3.2024.
	95(2)	Guðmundur Thoroddsen: „Ferð til Klakkeyja“, Breiðfirðingur, 1. tbl. 1945, bls. 15–29.

	95(3)	Guðmundur Thoroddsen, erfðafjárskýrsla.
	95(4)	Umhverfisstofnun: Landvarsla við Breiðafjörð 2019.
	95(5)	Andrés H. Grímólfsson: „Örnefni á nokkrum eyjum á Breiðafirði“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags 1927, bls. 66–73.
	95(6)	„Á söguslóðum í Dalabyggðum“, Morgunblaðið, 27.7.2020.
	95(7)	Klakkeyjar, samningur um þörungavinnslu, dags. 28.4.2023.
	95(8)	Klakkeyjar, landamerkjabréf, dags. 7.5.1885, þinglýst 22.5.1885.
	95(9)	Yfirlit um eignarhald eyja í Breiðfirði, ódagsett.
	95(10)	Frumvarp til laga um vernd Breiðafjarðar, þskj. 232 í 206. máli á 118. löggjafarþingi 1994–1995.
	95(11)	Klakkeyjar á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.2.2025.

Lagt fram af Rögnu Karlsdóttur og Rannveigu Thoroddsen vegna Klakkeyja á Breiðafirði:

96		Klakkeyjar á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 29.11.2024.
	96(1)	Klakkeyjar, veðbandayfirlit, dags. 21.3.2024.
	96(2)	Klakkeyjar, samningur um þörungavinnslu, dags. 28.4.2023.
	96(3)	Guðmundur Thoroddsen, erfðafjárskýrsla.
	96(4)	Klakkeyjar, afsal, dags. 11.6.1943, móttekið til þinglýsingar 12.7.1943.
	96(5)	Klakkeyjar, registur afsals- og veðmálabóka.
	96(6)	Klakkeyjar, fasteignamat 1916–1918 (undirmat II).
	96(7)	Fagurey, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 12.6.1889.
	96(8)	Ættartré, afkomendur Ragnhildar Skúladóttur (1800–1852) og Þorvaldar Sívertsen (1798–1863).
	96(9)	Klakkeyjar, landamerkjabréf, dags. 7.5.1885, þinglýst 22.5.1885.
	96(10)	Klakkeyjar, loftmynd úr kortasjá Náttúrufræðistofnunar Íslands, ásamt upplýsingum um heiti eyja, hólma og skerja.
	96(11)	Klakkeyjar, loftmynd með hnitsettri afmörkun, ásamt nánari upplýsingum um afmörkunina og athugasemd um Elínarboða.
	96(12)	Klakkeyjar, samantekt um eignarhald, ábúð og nytjar, ódagsett.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hrappseyjar á Breiðafirði:

97		Hrappsey á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 5.2.2025.
	97(1)	Hrappsey á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 20.12.1884, þinglýst 24.5.1886.
	97(2)	Hrappsey á Breiðafirði, tvær yfirlitsmyndir.
	97(3)	Andrés H. Grímólfsson: „Örnefni á nokkrum eyjum á Breiðafirði“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags 1927, bls. 66–73. Einnig fylgir athugasemd vegna örnefnaskrár.
	97(4)	Hrappsey á Breiðafirði, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	97(5)	Hrappsey á Breiðafirði, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024.
	97(6)	Hrappsey á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.2.2025.

Lagt fram af Ingvari Smára Birgissyni lögmanni vegna Grímseyjar og Úlfkelseyjar á Breiðafirði:

98		Grímsey og Úlfkelsey á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	98(1)	Grímsey Úlfkelsey, fasteignayfirlit, dags. 14.2.2025.
	98(2)	Umhverfisstofnun: Landvarsla við Breiðafjörð 2019.
	98(3)	Fasteignaauglýsing í Morgunblaðinu 1.8.1995.
	98(4)	Andrés H. Grímólfsson: „Örnefni á nokkrum eyjum á Breiðafirði“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags 1927, bls. 66–73.

	98(5)	Hrappsey, landamerkjabréf, dags. 30.12.1884, þinglýst 24.5.1885
	98(6)	Yfirlit um eignarhald eyja í Breiðfirði, ódagsett.
	98(7)	Frumvarp til laga um vernd Breiðafjarðar, þskj. 232 í 206. máli á 118. löggjafarþingi 1994–1995.
	98(8)	Grímsey og Úlfkelsey á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.2.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Dagverðarness á Skarðsströnd:

99		Dagverðarnes á Skarðsströnd, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.
	99(1)	Dagverðarnes, afsal, dags. 8.9.2020, þinglýst 16.9.2020.
	99(2)	Pardusdýr ehf., vottorð úr fyrirtækjaskrá.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Purkeyjar á Breiðafirði:

100		Purkey á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	100(1)	Purkey á Breiðafirði, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	100(2)	Purkey á Breiðafirði, veðbandayfirlit, dags. 7.1.2025.
	100(3)	Purkeyjarlönd í Skarðsstrandarhreppi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 27.5.1884, þinglýst 28.5.1884.
	100(4)	„Fyrir Klofning“, Morgunblaðið, 2.7.1969.
	100(5)	„Sextugur í dag: Jón S. Jónsson í Purkey“, Morgunblaðið, 18.8.1961.
	100(6)	Purkey, örnefnaskrá, ásamt athugasemd.
	100(7)	Purkeyjarlönd, vinnukort með kröfulínu, dags. 23.1.2025.

Lagt fram af Hilmari Gunnarssyni lögmanni vegna Arnarbælis á Fellsströnd:

101		Arnarbæli á Fellsströnd, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	101(1)	Arnarbæli á Fellsströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 26.5.1884, þinglýst 30.5.1884.
	101(2)	Arnarbæli, yfirlitskort um eyjar.
	101(3)	Arnarbæli á Fellsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 18.2.2025.

Lagt fram af Pétri Kristinssyni lögmanni vegna Barkarnautar við Fellsströnd:

102		Barkarnautur við Fellsströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	102(1)	Barkarnautur, fasteignayfirlit, dags. 23.1.2025.
	102(2)	Arnarbæli á Fellsströnd, landamerkjabréf (endurrit), dags. 26.5.1884, þinglýst 30.5.1884.
	102(3)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, 6. bindi, bls. 115–117.
	102(4)	Árbók Hins íslenzka fornleifafélags 1933–1936, efnisyfirlit og bls. 89–90.
	102(5)	Arnarbæli á Fellsströnd, yfirlit úr fasteignabók.
	102(6)	Arnarbæli á Fellsströnd, afsal, dags. 2.1.1956.
	102(7)	Arnarbæli á Fellsströnd, afsal, dags. 8.6.1970.
	102(8)	Arnarbæli á Fellsströnd, afsal, dags. 10.11.1994.
	102(9)	Arnarbæli á Fellsströnd, staðfesting landskipta, dags. 11.9.2008, þinglýst 29.9.2008.
	102(10)	Barkarnautur við Fellsströnd, afsal, dags. 12.01.2009, þinglýst 14.1.2009.
	102(11)	Barkarnautur við Fellsströnd, afsal, dags. 2.8.2013, þinglýst 7.8.2013.
	102(12)	Barkarnautur við Fellsströnd, afsal, dags. 2.12.2013, þinglýst 9.12.2013.
	102(13)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Barkarnautur).
	102(14)	Barkarnautur við Fellsströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Pétri Kristinssyni lögmanni vegna Litlu-Tungueyja við Fellsströnd:

103		Litlu-Tungueyjar við Fellsströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.

	103(1)	Litlu-Tungueyjar, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 29.5.1884, þinglýst 30.5.1884.
	103(2)	Litlu-Tungueyjar, fasteignamat, dags. 5.7.1918.
	103(3)	Fasteignabók 1921, bls. 59 (Fellsstrandarhreppur).
	103(4)	Litlu-Tungueyjar og Bjargey., afsal, dags. 7.9.2021, þinglýst 20.9.2021.
	103(5)	Litlu-Tungueyjar, afsal, dags. 7.2.1992, þinglýst 10.8.2001.
	103(6)	Litlu-Tungueyjar, afsal, dags. 31.10.1969.
	103(7)	Litlu-Tungueyjar, afsal, dags. 29.5.1953.
	103(8)	Litlu-Tungueyjar, fasteignayfirlit, dags. 22.1.2025.
	103(9)	Bjargey, fasteignayfirlit, dags. 22.1.2025.
	103(10)	„Arnarbæli“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags, 45. árg., bls. 76–78.
	103(11)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Bjargarey, Tóftarey og Ábætir).
	103(12)	Litlu-Tungueyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 5.6.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Stóru-Tungueyja við Fellsströnd:

104		Stóru-Tungueyjar við Fellsströnd, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	104(1)	Landamerkjabréf (uppskriftir) Stóru-Tungu á Fellsströnd, dags. 29.5.1884, þinglýst 30.5.1884; Litlu-Tungu á Fellsströnd, dags. 29.5.1884, þinglýst 30.5.1884; og Litlu-Tungueyja, dags. 29.5.1884, þinglýst 30.5.1884.
	104(2)	Langey í Stóru-Tungueyjum, ásamt hólmunum Stöng og Reiðingahólma; loftmyndir og upplýsingar um heimildir.
	104(3)	Kröfulýsing vegna Langeyjar í Stóru-Tungueyjum ásamt yfirliti um heimildir o.fl.
	104(4)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Tungueyjar og nágrenni).
	104(5)	Ólafsey í Stóru-Tungueyjum, afsal, dags. 1.1.2002, þinglýst 7.1.2002.
	104(6)	Ólafsey í Stóru-Tungueyjum, afsal, dags. 2.3.2024, þinglýst 12.3.2024.
	104(7)	Langey í Stóru-Tungueyjum, afsal, dags. 1.11.1992, þinglýst 10.11.1992.
	104(8)	Langey í Stóru-Tungueyjum, afsal, dags. 19.12.2012, þinglýst 21.12.2012.
	104(9)	Stóru-Tungueyjar, afsal, desember 1975.
	104(10)	Stóru-Tungueyjar, afsal, dags. 18.5.1950.
	104(11)	Andrés H. Grímólfsson: „Örnefni á nokkrum eyjum á Breiðafirði“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags 1927, bls. 66–73.
	104(12)	Hrúthólmi Stóru-Tunguey, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(13)	Hrúthólmi Stóru-Tunguey, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(14)	Bjarnarey Stóru-Tunguey, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(15)	Bjarnarey Stóru-Tunguey, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(16)	Ólafsey Stóru-Tunguey, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(17)	Ólafsey Stóru-Tunguey, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(18)	Langey Stóru-Tunguey, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.
	104(19)	Langey Stóru-Tunguey, veðbandayfirlit, dags. 9.4.2024.
	104(20)	Tungueyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 4.2.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Innra-Leitis á Skógarströnd:

105		Innra-Leiti á Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	105(1)	Innra-Leiti á Skógarströnd, landamerkjabréf (tvær uppskriftir), dags. 3.12.1921, þinglýst 30.6.1922.
	105(2	Innra-Leiti á Skógarströnd, afsal, dags. 24.8.1995, þinglýst 28.8.1995.
	105(3)	Innra-Leiti á Skógarströnd, loftmynd.
	105(4)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við hluta Skógarstrandar með innfærðri merkingu við Leitissker.
	105(5)	Innra-Leiti á Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Keisbakka á Skógarströnd:

106		Keisbakki á Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	106(1)	Keisbakki á Skógarströnd, yfirlitskort með inndreginni línu utan um eyjar.
	106(2)	Lárus Þór Pálmason: „Eyjar sem tilheyra Keisbakka“, ódagsett.
	106(3)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 364–367.
	106(4)	Hannes Þorsteinsson: Rannsókn og leiðréttingar á nokkrum bæjanöfnum á Íslandi, forsíða, skammtafanaskrá og bls. 43.
	106(5)	Byggðir Snæfellsness, bls. 238–239.
	106(6)	Keisbakki á Skógarströnd, fasteignayfirlit, dags. 14.3.2025.
	106(7)	Keisbakki á Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 14.3.2024.
	106(8)	Keisbakki á Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Valshamarseyja við Skógarströnd:

107		Valshamarseyjar við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	107(1)	Valshamarseyjar, landamerkjabréf (tvær uppskriftir), ódagsett, þingsetningar ekki getið.
	107(2)	Valshamarseyjar, loftmynd með innfærðum landamerkjum og upplýsingum um hnitsetningu, mars 2024.
	107(3)	Valshamarseyjar, afsal, dags. 27.3.2018, þinglýst 6.4.2018.
	107(4)	Valshamarseyjar, örnefnaskrá.
	107(5)	Keisbakki og Valshamarseyjar, örnefnaskrá.
	107(6)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Valshamarseyjar).
	107(7)	Valshamarseyjar við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Breiðabólstaðar á Skógarströnd:

108		Breiðabólstaður á Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	108(1)	Breiðabólstaður á Skógarströnd, landamerkjalýsing, ódagsett.
	108(2)	Breiðabólstaður á Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 16.12.2024.
	108(3)	Tvær loftmyndir af Flatey við Skógarströnd.
	108(4)	Breiðabólstaður á Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Dranga og Drangavíkur á Skógarströnd:

109		Drangar og Drangavík á Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	109(1)	Drangar og Drangavík, loftmynd með innfærðum landamerkjum, mars 2024.
	109(2)	Drangavík og Drangar á Skógarströnd, landskiptagerð (uppskrift), dags. 1.7.1960.
	109(3)	Drangar á Skógarströnd, örnefnaskrá.
	109(4)	Háskerðingur ehf., yfirlit úr fyrirtækjaskrá.
	109(5)	Drangar og Drangavík á Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Geitareyja við Skógarströnd:

110		Geitareyjar við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 28.10.2024.
	110(1)	Geitareyjar, uppdráttur, dags. 4.4.2024, og landakort.
	110(2)	Vilhjálmur S. Vilhjálmsson: Kaldur á köflum. Endurminningar Eyjólfs frá Dröngum, bls. 170–176.
	110(3)	„Geitareyjar“, í: Breiðfirðingur, 20.–21. ár 1961–1962, bls. 69–71.
	110(4)	Geitareyjar, gjafabréf, dags. 24.5.1953.
	110(5)	Bréf til hreppsnefndar Skógarstrandarhrepps, dags. 24.5.1953, v. gjafabréfs og forkaupsréttar.
	110(6)	Bréf frá hreppsnefnd Skógarstrandarhrepps, dags. 5.6.1953, um forkaupsrétt.

	110(7)	Frásagnir úr dagbókum Sigurðar Einarssonar (1890–1983) um Geitareyjar o.fl.
	110(8)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 375–376.
	110(9)	Geitareyjar, Dalabyggð, fasteignayfirlit, dags. 10.9.2024.
	110(10)	Geitareyjar, Dalabyggð, veðbandayfirlit, dags. 19.8.2024.
	110(11)	Geitareyjar við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Gvendareyja við Skógarströnd:

111		Gvendareyjar við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	111(1)	Gvendareyjar, hnitsettur uppdráttur.
	111(2)	Gvendareyjar, kaupsamningur, dags. 9.6.1946, og afsal, dags. 22. júní 1946.
	111(3)	Lýsing Arngríms Arngrímssonar á staðháttum, dags. 28.3.2024.
	111(4)	Frásagnir úr dagbókum Sigurðar Einarssonar (1890–1983) um Geitareyjar og Gvendareyjar.
	111(5)	Gvendareyjar, fasteignayfirlit, dags. 7.2.2025.
	111(6)	Gvendareyjar, veðbandayfirlit, dags. 7.2.2025.
	111(7)	Gvendareyjar við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.2.2025.

Lagt fram af Ernu Arngrímsdóttur vegna Gvendareyja við Skógarströnd:

112		Gvendareyjar við Skógarströnd, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 13.8.2024.
	112(1)	Gvendareyjar, landakort með afmörkun.
	112(2)	Gvendareyjar, lýsing á eyjum sem þeim tilheyra, dags. 29.5.1885.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Ólafseyjar við Skógarströnd:

113		Ólafsey við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 19.11.2024.
	113(1)	Ólafsey við Skógarströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 2.1.1885, þinglýsingar ekki getið.
	113(2)	Ólafsey við Skógarströnd, örnefnaskrár.
	113(3)	Ólafsey við Skógarströnd, skiptayfirlýsing, dags. 20.8.2000.
	113(4)	Ólafsey við Skógarströnd, fasteignayfirlit, dags. 11.11.2024.
	113(5)	Ólafsey við Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 11.11.2024.
	113(6)	Ólafsey við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna fasteignarinnar „Ólafsey lönd“ við Skógarströnd:

114		„Ólafsey lönd“ við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 6.2.2025.
	114(1)	Ólafsey við Skógarströnd, hluti landamerkjabréfs (uppskrift), dags. 2.1.1885, þinglýsingar ekki getið.
	114(2)	Afsal vegna tiltekinna eyja sem hafi tilheyrt Ólafsey, dags. 23.6.1974.
	114(3)	„Ólafsey lönd“, skiptayfirlýsing, dags. 23.12.2013.
	114(4)	Fjórar loftmyndir með tilteknum eyjum auðkenndum.
	114(5)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (ónafngreint sker norðan Stóru-Hjallseyjar og Tveggjalambahólma).
	114(6)	„Ólafsey lönd“, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	114(7)	„Ólafsey lönd“, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024.
	114(8)	„Ólafsey lönd“, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Brokeyjar við Skógarströnd:

115		Brokey við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 16.1.2025.
	115(1)	Brokey við Skógarströnd, hnitsettur uppdráttur, maí 2024.

	115(2)	Brokey við Skógarströnd, landamerkjabréf, dags. 6.6.1885, þinglýsingar ekki getið.
	115(3)	Landið og Landnáma (Reykjavík, 1982), I. bindi, titilsíða og bls. 178–179.
	115(4)	Brokey við Skógarströnd, virðingargjörð, dags. 27.9.1902.
	115(5)	Brokey við Skógarströnd, örnefnaskrár.
	115(6)	Brokey við Skógarströnd, fasteignayfirlit, dags. 29.2.2024.
	115(7)	Brokey við Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 29.2.2025.
	115(8)	Brokey við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags.15.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Öxneyjar við Skógarströnd:

116		Öxney við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 14.1.2025.
	116(1)	Öxney við Skógarströnd, landamerkjabréf, dags. 10.3.1885, þinglýsingar ekki getið.
	116(2)	Landið og Landnáma (Reykjavík, 1982), I. bindi, titilsíða og bls. 178–179.
	116(3)	Öxney / Öxneyjar, örnefnaskrár
	116(4)	Öxney við Skógarströnd, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	116(5)	Öxney við Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024.
	116(6)	Öxney við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 16.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Rifgirðinga við Skógarströnd:

117		Rifgirðingar við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 11.11.2024.
	117(1)	Rifgirðingar við Skógarströnd, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 21.6.1885, þinglýsingar ekki getið.
	117(2)	Rifgirðingar við Skógarströnd, hnitsettur uppdráttur.
	117(3)	Rifgirðingar, yfirlit um notkunarsögu og notkun úteyja á tímabilinu 1900–2010.
	117(4)	Rifgirðingar, yfirlit um heyskap 1901–1930.
	117(5)	Rifgirðingar, yfirlit um kofnatekju 1901–1930.
	117(6)	Rifgirðingar, yfirlit um æðarvarp 1901–1930.
	117(7)	Rifgirðingar ásamt Kjóseyjum, afsal, dags. 18.5.1953, þinglýst 1.7.1953.
	117(8)	Rifgirðingar, örnefnaskrá.
	117(9)	Rifgirðingar við Skógarströnd, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	117(10)	Rifgirðingar við Skógarströnd, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024.
	117(11)	Rifgirðingar við Skógarströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.4.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Gjarðeyjar við Skógarströnd:

118		Gjarðey við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	118(1)	Gjarðey, loftmynd með innfærðum landamerkjum og upplýsingum um hnitsetningu, mars 2024.
	118(2)	Gjarðey, landamerkjabréf (uppskrift), ódagsett, þinglýsingar ekki getið.
	118(3)	Kvittunarbréf um Gjarðeyjar o.fl., dags. 8.8.1451. Íslenzkt fornbréfasafn VI, bls. 52–53.
	118(4)	Byggðir Snæfellsness (1977), bls. 234–239 og 472–475.
	118(5)	Gjarðey, afsal, dags. 21.3.2014.
	118(6)	Gjarðeyjar, örnefnaskrár.
	118(7)	Háskerðingur ehf., yfirlit úr fyrirtækjaskrá.
	118(8)	Gjarðey, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Galtareyjar við Skógarströnd:

119		Galtarey við Skógarströnd, kröfulýsing, dags. 21.11.2025.
	119(1)	Galtarey, Dalabyggð, fasteignayfirlit, dags. 14.11.2024.

	119(2)	Galtarey, Dalabyggð, veðbandayfirlit, dags. 14.11.2024.
	119(3)	Öxney á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 10.3.1885, þinglýsingar ekki getið.
	119(4)	Landið og Landnáma (Reykjavík, 1982), I. bindi, titilsíða og bls. 178–179.
	119(5)	Öxney og Galtarey, skiptayfirlýsing, dags. 6.11.2007.
	119(6)	Galtarey, afsal, dags. 28.12.1968.
	119(7)	Veðskuldabréf, dags. 28.12.1968.
	119(8)	Hólmar, áður tilheyrandi Öxney, afsal, dags. 9.12.1988.
	119(9)	Galtarey við Skógarströnd, tvö vinnukort með kröfulínu, dags. 16.4.2025.

Lagt fram af Magnúsi Óskarssyni lögmanni vegna Svelgsár í Helgafellssveit:

120		Svelgsá í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	120(1)	Svelgsá í Helgafellssveit, landamerkjabréf, dags. 12.8.1887, þinglýsingar ekki getið.
	120(2)	Svelgsá í Helgafellssveit, fasteignayfirlit
	120(3)	Eiríksey og Hólmurinn, tvær loftmyndir.
	120(4)	Svelgsá – Eiríksey, vinnukort með kröfulínu, dags. 1.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Helgafells í Helgafellssveit og Helgafellseyja:

121		Helgafell og Helgafellseyjar í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 17.1.2024 [ártal misritun fyrir 2025].
	121(1)	Helgafell og nágrenni, loftmynd úr kortasjá með örnefnum og merkjalínum.
	121(2)	Helgafellseyjar, yfirlitskort.
	121(3)	Helgafell, Þingvellir, Hofsstaðir, Jónsnes og Arnarstaðir í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 22.5.1891, þinglýst 26.5.1914.
	121(4)	Helgafell í Helgafellssveit, hnitsettur uppdráttur af landamerkjum, september 2011.
	121(5)	Helgafellseyjar, örnefnaskrár.
	121(6)	Helgafell, Helgafell 1 og Helgafellseyjar; þrjú fasteignayfirlit, ýmist dags. 26.2.2024 eða 20.12.2024.
	121(7)	Helgafell, Helgafell 1 og Helgafellseyjar; þrjú veðbandayfirlit, ýmist dags. 26.2.2024 eða 16.1.2025.
	121(8)	Helgafell og Helgafellseyjar í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 14.2.2025.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Þingvalla í Helgafellssveit:

122		Þingvellir í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	122(1)	Þingvellir í Helgafellssveit, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	122(2)	Helgafell, Þingvellir, Hofsstaðir, Jónsnes og Arnarstaðir í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 22.5.1891, þinglýst 26.5.1914.
	122(3)	Þingvellir í Helgafellssveit, örnefnaskrár.
	122(4)	Auglýsing sýslumannsins á Vesturlandi um friðlýsingu æðarvarps á Vesturlandi, dags. 16.3.2020.
	122(5)	Þingvellir í Helgafellssveit, afsal, dags. 8.12.2020.
	122(6)	Þingvellir í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 19.2.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Gæjahólma í Helgafellssveit:

123		Gæjahólmar í Helgafellssveit (Baulhólmi, Hesthólmi, Húshólmi og Baula), kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	123(1)	Gæjahólmar, uppdráttur, dags. 4.4.2024.

	123(2)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Yfirlit um eignarhald og eigendasögu Gæjahólma, desember 2024.
	123(3)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Hnitsetning Gæjahólma og ýmsar upplýsingar, dags. 4.10.2021.
	123(4)	Ásgeir Gunnar Jónsson: Samantekt um nytjar Gæjahólma, gerð á jólaföstu 2020.
	123(5)	Baulhólmi, fasteignayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(6)	Baulhólmi, veðbandayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(7)	Hesthöfði, fasteignayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(8)	Hesthólmi, veðbandayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(9)	Húshólmi, fasteignayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(10)	Húshólmi, veðbandayfirlit, dags. 11.2.2025.
	123(11)	Gæjahólmar í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Grunnasundsness í Helgafellssveit:

124		Grunnasundsnes í Helgafellssveit (Stykkishólmsbær), kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	124(1)	Ögur og Grunnasundsnes í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 9.4.1889, þinglýsingar ekki getið.
	124(2)	Höskuldsey í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 11.6.1889, þinglýsingar ekki getið.
	124(3)	Grunnasundsnes í Helgafellssveit, tilkynning frá forminjaverði (uppskrift), dags. 12.5.1928, þinglýst 8.6.1929.
	124(4)	Helgafell í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 22.5.1891, þinglýst 26.5.1914.
	124(5)	Grunnasundsnes, örnefnaskrá.
	124(6)	Þórishólmi, loftmynd og afstöðumynd, dags. 10.2.2025.
	124(7)	Grunnasundsnes, kaupsammningur, dags. 11.5.1907, þinglýst 1.6.1908; afsal, dags. 13.7.1907, þinglýst 1.6.1908; kaupsamningur, dags. 19.7.1097, þinglýst 1.6.1908; og afsal, dags. 17.[…]1907, þinglýst 1.6.1908; ásamt uppskriftum hluta skjalanna.
	124(8)	Ágúst Ólafur Georgsson: „Fornleifaskráning í Stykkishólmshreppi“, Breiðfirðingur 1988, bls. 85–86.
	124(9)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins í hluta Helgafellssveitar.
	124(10)	Stykkishólmsbær, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Lundakletts í Helgafellssveit:

125		Lundaklettur í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 11.2.2025.
	125(1)	Lundaklettur, loftmynd.
	125(2)	Lundaklettur, mynd úr kortasjá.
	125(3)	Lundaklettur, kaupsamningur og afsal, dags. 25.4.2003, þinglýst 8.5.2003.
	125(4)	Lundaklettur, stofnskjal lóðar, dags. dags. 25.4.2003, þinglýst 7.5.2003
	125(5)	Grunnasundsnes, örnefnaskrá.
	125(6)	Ögur og Grunnasundsnes í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 9.4.1889, þinglýsingar ekki getið.
	125(7)	Lýsing á Lundakletti o.fl. upplýsingar.
	125(8)	Lundaklettur, fasteignayfirlit, dags. 29.2.2025.
	125(9)	Lundaklettur, veðbandayfirlit, dags. 29.2.2025.
	125(10)	Lundaklettur, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.

Lagt fram af Arnari Þór Stefánssyni lögmanni vegna Jónsness í Helgafellssveit:

126		Jónsnes í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.

	126(1)	Jónsnes í Helgafellssveit, kaupsamningur og afsal, dags. 6.6.2023, þinglýst 12.6.2023.
	126(2)	Jónsnes í Helgafellssveit, afsal, dags. 29.2.1973, þinglýst 20.3.1972, ásamt yfirlýsingu um að hreppsnefnd Helgafellssveitar nýti ekki forkaupsrétt, dags. 27.11.1971, þinglýst 10.3.1972.
	126(3)	Dómur Héraðsdóms Vesturlands í máli nr. E-15/1998, dags. 18.2.1998.
	126(4)	Yfirlitskort um eyjar.
	126(5)	Byggðir Snæfellsness (1974), bls. 444–445.
	126(6)	Árbók Ferðafélags Íslands 1986, bls. 78–79 og 120–123, ásamt yfirlitskortum.
	126(7)	Jónsnes í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 5.3.2025.

Lagt fram af Pétri Kristinssyni lögmanni vegna Staðarbakka í Helgafellssveit:

127		Staðarbakki í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	127(1)	Staðarbakki, registur afsals- og veðmálabóka.
	127(2)	Sólbakki, registur afsals- og veðmálabóka.
	127(3)	Staðarbakki í Helgafellssveit, afsal, dags. 30.5.1919, þinglýst 3.6.1919.
	127(4)	Staðarbakki í Helgafellssveit, afsal, dags. 6.8.1936, þinglýst 10.8.1936.
	127(5)	Leyfi til stofnunar nýbýlisins Sólbakka í landi Staðarbakka, dags. 7.3.1941, þinglýst 22.3.1941.
	127(6)	Sólbakki í Helgafellssveit, afsal, dags. 14.11.1959, þinglýst 27.2.1960.
	127(7)	Staðarbakki og Sólbakki í Helgafellssveit, afsal, dags. 24.5.1964, þinglýst 23.11.1964.
	127(8)	Margrét Rósa Kjartansdóttir, leyfi til setu í óskiptu búi, dags. 28.8.2020, þinglýst 2.9.2020.
	127(9)	Staðarbakki í Helgafellssveit, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	127(10)	Staðarbakki í Helgafellssveit, erfðaskiptayfirlýsing, dags. 29.11.2024, þinglýst 3.12.2024.
	127(11)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 327.
	127(12)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Staðarbakkahólmi).
	127(13)	Staðarbakki í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Innri-Kóngsbakka í Helgafellssveit:

128		Innri-Kóngsbakki í Helgafellssveit, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 23.9.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Bjarnarhafnar og Hafnareyja í Helgafellssveit:

129		Bjarnarhöfn og Hafnareyjar í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 19.8.2025.
	129(1)	Bjarnarhöfn, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.6.1884.
	129(2)	Hrútey, Stangasker, Guðnýjarstaðahólmar, Danskur og Hafnareyjar; hnitsettir uppdrættir, dags. 4.6.2023.
	129(3)	Bjarnarhöfn 1, Bjarnarhöfn 2, Bjarnarhöfn 3, Bjarnarhöfn 4; fasteignayfirlit, dags. 6.6.2025.
	129(4)	Bjarnarhöfn 1, Bjarnarhöfn 2, Bjarnarhöfn 3, Bjarnarhöfn 4; veðbandayfirlit, dags. 18.8.2025.
	129(5)	Hafnareyjar, fasteignayfirlit, dags. 18.8.2025.
	129(6)	Hafnareyjar, veðbandayfirlit, dags. 18.8.2025.
	129(7)	Bjarnarhöfn og Hafnareyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 21.8.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Bjarnarhafnar í Helgafellssveit:

130		Bjarnarhöfn í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 23.9.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Akureyja í Helgafellssveit:

131		Akureyjar í Helgafellssveit, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 30.9.2025.
	131(1)	Fimm loftmyndir af Akureyjum.
	131(2)	Akureyjar í Helgafellssveit, örnefnaskrá.

Lagt fram af Pétri Kristinssyni lögmanni vegna Kiðeyjar í Helgafellssveit:

132		Kiðey í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	132(1)	Kiðey, registur afsals- og veðmálabóka.
	132(2)	Kiðey í Helgafellssveit, afsal, dags. 23.3.1959 og 29.3.1959, þinglýst 25.5.1959.
	132(3)	Kiðey í Helgafellssveit o.fl., gjafabréf, dags. 18.8.1960, þinglýst 6.9.1960.
	132(4)	Kiðey í Helgafellssveit, afsal, dags. 8.12.1975, þinglýst 23.12.1975.
	132(5)	Kiðey í Helgafellssveit, afsal, dags. 12.1.2005, þinglýst 17.1.2005.
	132(6)	Kiðey í Helgafellssveit, afsal, dags. 1.10.2005, þinglýst 6.1.2006.
	132(7)	Kiðey í Helgafellssveit, afsal, dags. 24.11.2008.
	132(8)	Kiðey í Helgafellssveit, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	132(9)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 343–344.
	132(10)	Kiðey í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 7.5.1890, þinglýsingar ekki getið.
	132(11)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins (Kiðey og nágrenni).
	132(12)	Kiðey í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Sellóns í Helgafellssveit:

133		Sellón í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 28.10.2024.
	133(1)	Sellón í Helgafellssveit, yfirlitskort og loftmynd, ásamt hnitsetningu.
	133(2)	Sellón í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 23.1.1890, þinglýsingar ekki getið.
	133(3)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), maí 1890, þinglýsingar ekki getið.
	133(4)	Manntal á Íslandi 1703 (útg. 1924–1947), bls. 131 (hluti Helgafellssveitar).
	133(5)	Íslenzkt fornbréfasafn II, bls. 1056 (hluti atriðisorðaskrár).
	133(6)	Helgafellsklaustur, Vilchinsmáldagi, 1397. Íslenzkt fornbréfasafn IV, bls. 165–167.
	133(7)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 344–345 og 359.
	133(8)	Ný jarðabók 1861, bls. 64.
	133(9)	Sellón, örnefnaskrá.
	133(10)	Sellón o.fl., afsal, dags. 7.5.1920, þinglýst 4.6.1920.
	133(11)	Sellón í Helgafellssveit, afsal, dags. 10.7.1952, þinglýst 20.7.1952.
	133(12)	Sellón í Helgafellssveit, afsal leiguréttar, dags. 22.9.1952.
	133(13)	Sellón í Helgafellssveit, skuldaviðurkenning, dags. 10.7.1952.
	133(14)	„Breiðafjarðareyjar“, Breiðfirðingur [ártals ekki getið], bls. 60–63.
	133(15)	Oddur Valentínusson: „Eyjar á Breiðafirði“, Víkingur [ártals ekki getið], bls. 84–85.
	133(16)	Árbók Ferðafélags Íslands 1989, bls. 65–67.
	133(17)	Hluti skýrslunnar Örnefni í sjó á Breiðafirði eftir Guðrúnu Gísladóttur og Hjördísi Lindu Jónsdóttiur.
	133(18)	Erla Dagmar Lárusdóttir: Ýmsar upplýsingar um Sellónseyjar og eigendur þeirra, ódagsett.
	133(19)	Sellón í Helgafellssveit, fasteignayfirlit, dags. 29.8.2024.
	133(20)	Sellón í Helgafellssveit, veðbandayfirlit, dags. 29.8.2024
	133(21)	Sellónseyjar, vinnukort með kröfulínu, dags. 9.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Saurláturs (Sellátur) í Helgafellssveit:

134		Saurlátur (Sellátur) í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 28.10.2024.
	134(1)	Saurlátur (Sellátur) í Helgafellssveit, landamerkjabréf, dags. 20.3.1889, þinglýsingar ekki getið.
	134(2)	Dagbjört. S. Höskuldsdóttir: „Upplýsingar um búsetu og eigendasögu í eyjunni Saurlátri (Sellátri)“, dags. 24.10.2024.
	134(3)	Saurlátur, örnefnaskrá.
	134(4)	Sellátur, skiptayfirlýsing, dags. 1.9.1986, þinglýst 9.10.1986.
	134(5)	Saurlátur (Sellátur), afsal, dags. 18.1.1994, þinglýst 26.1.1994.
	134(6)	Saurlátur (Sellátur), afsal, dags. 29.12.2006, þinglýst 13.2.2007.
	134(7)	Saurlátur (Sellátur), skiptayfirlýsing, dags. 11.4.2017.
	134(8)	Saurlátur (Sellátur), byggingarbréf, dags. 16.2.1837.
	134(9)	Saurlátur (Sellátur), registur afsals- og veðmálabóka.
	134(10)	Saurlátur (Sellátur), úttekt, 1833.
	134(11)	Saurlátur (Sellátur), skjáskot úr kortasjá.
	134(12)	Saurlátur (Sellátur), byggingarbréf, dags. 6.2.1834.
	134(13)	Saurlátur (Sellátur), fasteignayfirlit, dags. 3.9.2024.
	134(14)	Saurlátur (Sellátur), veðbandayfirlit, dags. 3.9.2024.
	134(15)	Saurlátur (Sellátur) í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Melrakkaeyja í Helgafellssveit:

135		Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	135(1)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, veðbandayfirlit, dags. 8.1.2025.
	135(2)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, lögfesta, dags. 6.6.1848.
	135(3)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, landamerkjabréf, maí 1890, þinglýsingar ekki getið.
	135(4)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, registur afsals- og veðmálabóka.
	135(5)	Umboð til að selja Melrakkaeyjar o.fl., dags. 24.3.1947, þinglýst 11.8.1947.
	135(6)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, afsal, dags. 28.3.1947, þinglýst 11.8.1947.
	135(7)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, eignaskiptasamningur, dags. 3.4.1974.
	135(8)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, ýmsar skiptayfirlýsingar, afsöl o.fl.
	135(9)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, afsal, dags. 19.9.2024, þinglýst 27.9.2024.
	135(10)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, friðlýsing æðarvarðs, dags. 20.12.2024, þinglýst 23.12.2024.
	135(11)	Ræktunarleyfi fyrir skelfiskrækt á tilgreindum svæðum, gildistími 26.6.2022–26.6.2032.
	135(12)	Samningur um þörungavinnslu og þangskurð í Melrakkaeyjum og Skoreyjum, dags. 24.8.2023.
	135(13)	Ágúst Ólafur Georgsson: Fornleifaskráning í Stykkishólmi (1987/2005), kafli 4.8 Melrakkaey.
	135(14)	Fasteignabók 1921, bls. 51–52 (Helgafellssveit).
	135(15)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 25.2.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Þormóðseyjarkletts o.fl. í Helgafellssveit:

136		Þormóðseyjarklettur, Leiðólfsey, Ljótunshólmi, Loðinshólmi, Siglugrímur, Freðinskeggi og Tindsker í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 30.9.2025.
	136(1)	Ögur og Sellón í Helgafellssveit, afsal, dagsl 7.5.1920, þinglýst 4.6.1920.
	136(2)	Sellón í Helgafellssveit, afsal, dags. 10.7.1952, þinglýst 25.7.1952.

	136(3)	Grunnasundsnes, kaupsammningur, dags. 11.5.1907, þinglýst 1.6.1908; afsal, dags. 13.7.1907, þinglýst 1.6.1908; kaupsamningur, dags. 19.7.1097, þinglýst 1.6.1908; og afsal, dags. 17.[…]1907, þinglýst 1.6.1908.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Fagureyjar í Helgafellssveit:

137		Fagurey í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 4.4.2024.
	137(1)	Fagurey og nágrenni, uppdráttur, teiknaður eftir loftmynd í september 1976.
	137(2)	Fagurey í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 12.6.1889, þinglýsingar ekki getið.
	137(3)	Sjö loftmyndir eða skjáskot úr kortasjám.
	137(4)	Umfjöllun um Fagurey í kröfulýsingu ríkisins dags. 2.2.2024 (Hluti F, Breiðafjörður, kafli 4.3.1.10 Fagurey).
	137(5)	Ágúst Ólafur Georgsson: „Byggðarleifar í Fagurey á Breiðafirði.“ Breiðfirðingur, 1. tbl. 47. árg. 1989, bls. 7–24.
	137(6)	Fagurey, örnefnaskrá.
	137(7)	Hólmar úr landi Fagureyjar, afsal, dags. 26.5.1975.
	137(8)	Staðfesting sýslumanns Dalasýslu á æðarvarpi í Hvíldarhólma, Hrúthólma, Háhólma og Skarða, dags. 25.3.1997.
	137(9)	Fagurey, fasteignayfirlit, dags. 7.3.2024.
	137(10)	Fagurey,veðbandayfirlit, dags. 7.3.2024.
	137(11)	Fagurey í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 26.5.2025.

Lagt fram af Helga Jóhannessyni lögmanni vegna Bíldseyjar og Skjaldareyjar á Breiðafirði:

138		Bíldsey og Skjaldarey á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 21.6.2024.
	138(1)	Bíldsey á Breiðafirði, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 4.6.1890; og fasteignamat 1804.
	138(2)	Bíldsey og Skjaldarey, registur afsals- og veðmálabókar.
	138(3)	Bíldsey og Skjaldarey, afsal, dags. 17.11.1936
	138(4)	Bíldsey og Skjaldarey, afsal, dags. 2.5.1941.
	138(5)	Bíldsey og Skjaldarey, skiptagerð, dags. 16.9.1955.
	138(6)	Bíldsey og Skjaldarey, afsal, dags. 23.9.1955.
	138(7)	Bíldsey og Skjaldarey, afsal, dags. 21.9.1963.
	138(8)	Bíldsey og Skjaldarey, kaupsamningur, dags. 10.12.1979.
	138(9)	Bíldsey og Skjaldarey, afsal, dags. 21.11.1984.
	138(10)	Bíldsey og Skjaldarey, kaupsamningur og afsal, dags. 15.8.2015.
	138(11)	Bíldsey og hálf Skjaldarey, fasteignayfirlit, dags. 21.6.2024.
	138(12)	Bíldsey og Skjaldarey á Breiðafirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Skoreyja í Helgafellssveit:

139		Skoreyjar í Helgafellssveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	139(1)	Skoreyjar í Helgafellssveit, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	139(2)	Skoreyjar í Helgafellssveit, færsla úr dómabókagrunni Þjóðskjalasafns Íslands um þinglestur tveggja afsala.
	139(3)	Skoreyjar í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 11.6.1889, þinglýst 12.6.1889.
	139(4)	Skoreyjar í Helgafellssveit, afsal, dags. 17.3.1942, þinglýst 15.5.1943.
	139(5)	Skoreyjar í Helgafellssveit, veðbandalausn, dags. 16.10.1942, þinglýst 15.5.1943.
	139(6)	Skoreyjar í Helgafellssveit, eignaskiptasamningur, dags. 1.8.1972, þinglýst 22.8.1972
	139(7)	Skoreyjar í Helgafellssveit, skiptayfirlýsing, dags. 31.12.1976, þinglýst 3.9.1980.

	139(8)	Skoreyjar í Helgafellssveit, erfðaskiptayfirlýsing, dags. 21.9.2023, þinglýst 26.9.2023.
	139(9)	Auglýsing í Lögbirtingablaði 7.3.1997 um friðlýsingu æðarvarps í Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu, m.a. í Skoreyjum; og þrjár skrár sýslumannsins á Vesturlandi um friðlýst æðarvörp, dags. 3.11.2021, 24.5.2022 og 12.10.2022.
	139(10)	Samningur um þörungavinnslu og þangskurð í Melrakkaeyjum og Skoreyjum, dags. 24.8.2023.
	139(11)	Ágúst Ólafur Georgsson: Fornleifaskráning í Stykkishólmi (1987/2005), kafli 4.11 Skoreyjar.
	139(12)	Skoreyjar í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 6.2.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Þorvaldseyjar í Helgafellssveit og Hrúthólma á Breiðafirði:

140		Þorvaldsey í Helgafellssveit og Hrúthólmi á Breiðafirði, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	140(1)	Tvö skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum markalínum (Þorvaldsey og nágrenni; Hrúthólmi og nágrenni).
	140(2)	Hólmar úr landi Fagureyjar á Breiðafirði (Hrúthólmi, Háhólmi, Hvíldarhólmi, Kolagröf og Skarði), afsal, dags. 26.5.1975.
	140(3)	Tvær beiðnir um friðlýsingu æðarvarps í Hrúthólma, Skarða, Háhólma og Hvíldarhólma, dags. 13.5.2008, 25.3.1997, ásamt fylgiskjölum. Einnig erindi frá sýslumanninum í Stykkishólmi til Fasteignamats ríkisins, dags. 3.4.1997, vegna afsals frá 1975 o.fl.
	140(4)	Melrakkaeyjar í Helgafellssveit, landamerkjabréf (uppskrift), maí 1890, þinglýsingar ekki getið.
	140(5)	Fagurey, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 12.6.1889.
	140(6)	Fagurey, örnefnaskrá.
	140(7)	Þorvaldsey, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2025.
	140(8)	Þorvaldsey, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2025.
	140(9)	Hrúthólmi, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2025.
	140(10)	Hrúthólmi, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2025.
	140(11)	Þorvaldsey og Hrúthólmi, vinnukort með kröfulínu, dags. 4.2.2025.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Helgafellseyja, Vaðstakkseyjar og Þormóðseyjar í Helgafellssveit, og Melrakkayjar í Eyrarsveit:

141		Helgafellseyjar, Vaðstakksey og Þormóðsey í Helgafellssveit, og Melrakkaey í Eyrarsveit, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	141(1)	Samkomulag íslenska ríkisins og Þjóðkirkjunnar um prestssetur og afhendingu þeirra til Þjóðkirkjunnar, dags. 20.10.2006.
	141(2)	Samkomulag ríkissjóðs og Þjóðkirkjunnar um úrvinnslu og yfirfærslu á tilteknum eignum í samræmi við samkomulag frá árinu 2006 við Þjóðkirkjuna og prestsetur og afhendingu þeirra til kirkjunnar, dags. 4.3.2019.
	141(3)	Melrakkaey í Eyrarsveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
	141(4)	Helgafellseyjar í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
	141(5)	Vaðstakksey í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
	141(6)	Þormóðsey í Helgafellssveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 1(12): Bréf frá lögmanni íslenska ríkisins til Þjóðkirkjunnar um viðurkenningu á óbeinum eignarréttindum Þjóðkirkjunnar á nánar tilgreindum eyjum í Breiðafirði, dags. 15.9.2025.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Staðarstaðar í Staðarsveit:

142		Staðarstaður í Staðarsveit, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	142(1)	Staðarstaður í Staðarsveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Stakkhamars í Miklaholtshreppi:

143		Stakkhamar í Miklaholtshreppi, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	143(1)	Merkjalýsing milli Stakkhamars og Borgarholts í Eyja- og Miklaholtshreppi, ódagsett, ásamt uppdrætti, dags. 28.8.2024.
	143(2)	Merkjalýsing Stakkhamars gagnvart jörðunum Fáskrúðarbakka, Laxárbakka og Ytra-Skógarnesi í Eyja- og Miklaholtshreppi, ódagsett, ásamt uppdrætti, dags. 28.8.2024.
	143(3)	Stakkhamar í Miklaholtshreppi, uppdráttur af landamerkjum, dags. 26.8.2024.
	143(4)	1) Landamerkjabréf (uppskriftir): a) Stakkhamars í Miklaholtshreppi, dags. 1.10.1888; b) Borgarholts í Miklaholtshreppi, dags. 6.10.1888; c) Ytra-Skógarness í Miklaholtshreppi, dags. 22.6.1883; d) Laxárbakka í Miklaholtshreppi, dags. 28.11.1884. 2) Landskiptagerð v. Stakkhamars II, dags. 27.7.1962. 3) Samkomulag eigenda Stakkhamars og Borgarholts í MIklaholtshreppi um landamerki, dags. 18.4.1996.
	143(5)	Stakkhamar í Miklaholtshreppi, afsöl og kaupsamningar frá árunum 1924–2021.
	143(6)	Byggðir Snæfellsness (1977), bls. 90–91 og 288.
	143(7)	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, 5. bindi, bls. 50–52 og 134.
	143(8)	Snæfellsnes. Sýslu og sóknalýsingar Hins íslenzka bókmenntafélags (1970), bls. 52–59 og 74.
	143(9)	Stakkhamar og Stakkhamar 2, fasteignayfirlit, dags. 26.2.2024.
	143(10)	Stakkhamar og Stakkhamar 2, veðbandayfirlit, dags. 26.2.2024.
	143(11)	Stakkhamar í Miklaholtshreppi, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Ytra-Skógarness í Miklaholtshreppi:

144		Ytra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, yfirlýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	144(1)	Ytra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, veðbandayfirlits, dags. 11.2.2025.
	144(2)	Ytra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 22.6.1883, þinglýsingar ekki getið.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Syðra-Skógarness í Miklaholtshreppi:

145		Syðra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	145(1)	Syðra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, fasteignayfirlit, dags. 17.1.2025.
	145(2)	Syðra-Skógarnes í Miklaholtshreppi, vinnukort með kröfulínu, dags. 25.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Þórði Bogasyni lögmanni vegna Hausthúsa í Miklaholtshreppi:

146		Hausthús í Miklaholtshreppi, yfirlýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	146(1)	Hausthús í Miklaholtshreppi, veðbandayfirlit, dags. 1.2.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hítarness í Kolbeinsstaðahreppi:

147		Hítarnes í Kolbeinsstaðahreppi, kröfulýsing, dags. 31.1.2025.
	145(1)	Hítarnes í Kolbeinsstaðahreppi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 30.6.1890, þinglýsingar ekki getið.
	147(2)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Hítarnes og Mýrar.
	147(3)	Hítarnes, örnefnaskrá.
	147(4)	Hítarnes, fasteignayfirlit, dags. 5.6.2024.

	147(5)	Hítarnes, veðbandayfirlit, dags. 5.6.2024.
	147(6)	Hítarnes, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Guðjóni Ármannssyni lögmanni vegna Hvalseyja við Mýrar:

148		Hvalseyjar við Mýrar, kröfulýsing, dags. 14.2.2025, móttekin 22.9.2025.

Lagt fram af Karli Óttari Péturssyni lögmanni vegna Vogs á Mýrum:

149		Vogur á Mýrum, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	149(1)	Vogur á Mýrum, uppdráttur af landamerkjum, ódagsettur.
	149(2)	Vogur á Mýrum, veðbandayfirlit, dags. 25.1.2025.
	149(3)	Vogur á Mýrum, afsal, dags. 4.12.1972.
	149(4)	Vogur á Mýrum, yfirlýsing um eignarheimild, dags. 10.6.2003, ásamt tilkynningu um fyrirsvarsmann, dags. 6.1.2006.
	149(5)	Auglýsing sýslumanns um friðlýsingu æðarvarps í Borgarbyggð, dags. 19.2.1009.
	149(6)	Ýmis gögn um landamerki milli Vogs og Akra.
	149(7)	Vogur á Mýrum, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 14.6.1923, þinglýst 15.6.1923.
	149(8)	Byggðir Borgarfjarðar II (1993), bls. 322.
	149(9)	Hluti fasteignamats 1916–1918 fyrir Hraunhrepp.
	149(10)	Vogur á Mýrum, örnefnaskrá.
	149(11)	Jón Jónsson: „Ef sker eða eyjar liggja fyrir landi manns á sá það er meginland á næst“, Bændablaðið, 19.12.2024.
	149(12)	Vogur á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 6.2.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Traða og Skutulseyjar á Mýrum:

150		Traðir og Skutulsey á Mýrum, kröfulýsing, dags. 24.1.2025.
	150(1)	Skutulsey á Mýrum, landamerkjabréf (uppskrift), júlí 1923, þinglýst 21.6.1924.
	150(2)	Traðir og Skutulsey á Mýrum, loftmynd með innfærðri merkjalínu.
	150(3)	Skutulsey, örnefnaskrár.
	150(4)	Traðir, fasteignayfirlit, dags. 22.1.2025.
	150(5)	Traðir, veðbandayfirlit, dags. 22.1.2025.C1361
	150(6)	Skutulsey, fasteignayfirlit, dags. 7.3.2025.
	150(7)	Skutulsey, veðbandayfirlit, dags. 7.3.2025.
	150(8)	Traðir og Skutulsey á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 4.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Hjörseyjar á Mýrum:

151		Hjörsey á Mýrum, kröfulýsing, dags. 10.2.2025.
	151(1)	Hjörsey á Mýrum, landamerkjabréf (uppskrift), júlí 2023, þinglýst 21.6.2024.
	151(2)	Hjörsey II, erfðaafsal, dags. 19.7.1972, þinglýst 25.9.1972.
	151(3)	Hjörseyjarkirkja, máldagi, um 1200. Íslenzkt fornbréfasafn I, bls. 303–304.
	151(4)	Hjörsey, örnefnaskrár.
	151(5)	Hjörsey II, kaupsamningur og afsal, dags. 19.3.2002.
	151(6)	Hjörsey II, kaupsamningur og afsal, dags. 16.5.2008.
	151(7)	Hjörsey I, skiptayfirlýsing, dags. 7.4.2004.
	151(8)	Hjörsey 1 og Hjörsey 2, fasteignayfirlit, dags. 30.6.2025.
	151(9)	Hjörsey 1 og Hjörsey 2, veðbandayfirlit, dags. 30.6.2025.
	151(10)	Hjörsey á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 16.4.2025.

Lagt fram af Atla Má Ingólfssyni lögmanni vegna Álftáróss á Mýrum:

152		Álftárós á Mýrum, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.

	152(1)	Álftárós á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 28.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Knarrarness á Mýrum:

153		Knarrarnes á Mýrum, kröfulýsing, dags. 7.11.2024.
	153(1)	Knarrarnes á Mýrum, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 6.11.1883, þinglýst 24.5.1884.
	153(2)	Knarrarnes á Mýrum, loftmynd með innfærðum landamerkjum, dags. 28.2.2024.
	153(3)	Knarrarnes á Mýrum, örnefnaskrá.
	153(4)	Knarrarnes á Mýrum, tilkynning fornminjavarðar um friðlýstar fornminjar, dags. 25.10.1930.
	153(5)	Knarrarnes á Mýrum, kaupsamningar, afsöl o.fl. frá árunum 1926–1929 og 1984–2011.
	153(6)	Knarrarnes á Mýrum, fasteignayfirlit, dags.28.2.2024.
	153(7)	Knarrarnes á Mýrum, veðbandayfirlit, dags. 28.2.2024.
	153(8)	Knarrarnes á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 11.4.2025.
	153(9)	Knarrarnes á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 9.5.2025.
	153(10)	Knarrarnes á Mýrum, greinargerð, dags. 10.11.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Straumfjarðar á Mýrum:

154		Straumfjörður á Mýrum, kröfulýsing, dags. 17.7.2024.
	154(1)	Straumfjörður á Mýrum, landakort með innfærðri merkjalínu.
	154(2)	Straumfjörður á Mýrum, tvær loftmyndir með innfærðum örnefnum.
	154(3)	Straumfjörður á Mýrum, örnefnaskrá.
	154(4)	Landið og Landnáma (Reykjavík, 1982), I. bindi, bls. 156–158.
	154(5)	Straumfjörður á Mýrum, fasteignayfirlit, dags. 7.3.2024.
	154(6)	Straumfjörður á Mýrum, veðbandayfirlit, dags. 7.3.2024.
	154(7)	Straumfjörður á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 8.4.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Álftaness á Mýrum:

155		Álftanes á Mýrum, kröfulýsing, dags. 31.1.2025.
	155(1)	Álftanes á Mýrum, landamerkjabréf (uppskrift), ódagsettdags. 3.10.1883, þinglýst 24.5.1884.
	155(2)	Álftanes á Mýrum, kaupsamningur, dags. 25.5.1957.
	155(3)	Leifur Sveinsson: „Álftanesárin 1957–1963“, Morgunblaðið 10.6.2007.
	155(4)	Tvö skjáskot úr kortasjám með innfærðum merkingum.
	155(5)	Álftanes á Mýrum, fasteignayfirlit, dags. 13.3.2024.
	155(6)	Álftanes á Mýrum, veðbandayfirlit, dags. 13.3.2024.
	155(7)	Álftanes á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 12.5.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Rauðaness á Mýrum:

156		Rauðanes á Mýrum, kröfulýsing, dags. 20.1.2025.
	156(1)	Rauðanes á Mýrum, tvö landamerkjabréf: a) dags. 25.4.[…], þinglýst 22.7.1922; b) dags. 8.4.1884, þinglýst 23.5.1884.
	156(2)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðri merkingu vegna Rauðaness á Mýrum.
	156(3)	Rauðanes á Mýrum, örnefnaskrár.
	156(4)	Rauðanes 1, Rauðanes 2 og Rauðanes 3, fasteignayfirlit, dags. 15.2.2024.
	156(5)	Rauðanes 1, Rauðanes 2 og Rauðanes 3, veðbandayfirlit, dags. 20.1.2025.
	156(6)	Rauðanes á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.4.2025.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Borgar á Mýrum:

157		Borg á Mýrum, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	157(1)	Borg á Mýrum, vinnukort með kröfulínu, dags. 21.3.2025.

Lagt fram af Jóhannesi Karli Sveinssyni lögmanni vegna Mela, Melaleitis, Belgsholts, Áss og Hafnar í Melasveit:

158		Melar, Melaleiti, Belgsholt, Ás og Höfn í Melasveit, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	158(1)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum vegna Mela í Melasveit.
	158(2)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum vegna Melaleitis í Melasveit.
	158(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum vegna Belgsholts í Melasveit.
	158(4)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum vegna Áss í Melasveit.
	158(5)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins með innfærðum merkingum vegna Hafnar í Melasveit.
	158(6)	Melar, Melaleiti, Belgsholt, Ás og Höfn í Melasveit, vinnukort með kröfulínum, dags. 6.3.2025.
	158(7)	Melar í Melasveit, tilkynning um breytingu á kröfugerð, dags. 22.10.2025.
	158(8)	Melar, Melaleiti, Belgsholt, Ás og Höfn í Melasveit, vinnukort með kröfulínum, dags. 23.10.2025.

Lagt fram af Jóni Sveinssyni og Kristínu Ösp Jónsdóttur lögmönnum vegna Óss í Hvalfjarðarsveit:

159		Ós í Hvalfjarðarsveit, kröfulýsing, dags. 22.1.2025.
	159(1)	Ós í Hvalfjarðarsveit, veðbandayfirlit, dags. 7.3.2024.
	159(2)	Yfirlýsing eiganda Óss í Hvalfjarðarsveit vegna kröfu íslenska ríkisins, dags. 5.1.2025.
	159(3)	Ós í Hvalfjarðarsveit, ýmsar eignarheimildir, landamerkjabréf og örnefnaskrá.
	159(4)	Yfirlýsing frá systkinum eiganda Óss í Hvalfjarðarsveit, janúar 2025.
	159(5)	Fimm uppdrættir eða landakort af Ósi og nágrenni.
	159(6)	Tvö tölvuskeyti með upplýsingum um stærð skerja og fjarlægðir, dags. 30.12.2024 og 21.11.2024.
	159(7)	Fjórar ljósmyndir af hólmum og skerjum fyrir landi Óss.
	159(8)	Bréf frá lögmönnum eigenda Óss til lögmanns íslenska ríkisins, dags. 14.5.2024.
	159(9)	Bréf frá lögmönnum eigenda Óss til lögmanns íslenska ríkisins, dags. 7.8.2024.
	159(10)	Ós í Hvalfjarðarsveit, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.1.2025.

Lagt fram af Gunnari Atla Gunnarssyni lögmanni vegna Akraneskaupstaðar:

160		Akraneskaupstaður, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.
	160(1)	Þrjú skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Akranes, með innfærðum merkingum.
	160(2)	Akraneskaupstaður, vinnukort með kröfulínum, dags. 6.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Heyness á Akranesi:

161		Heynes á Akranesi, kröfulýsing, dags. 3.2.2025.
	161(1)	Heynes og Dægra á Akranesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 9.6.1890, þinglýst 10.6.1890.

	161(2)	Heynes og Dægra, Reynir, Kjaransstaðir, Innri-Hólmur og Ytri-Hólmur á Akranesi, landamerkjabréf (uppskrift),d ags. 26.6.1922, þinglýst 6.7.1923.
	161(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Heynes.
	161(4)	Heynes og Dægra, örnefnaskrár.
	161(5)	Heynes á Akranesi, fasteignayfirlit, dags. 11.4.2024.
	161(6)	Heynes á Akranesi, veðbandayfirlit, dags. 11.4.2024.
	161(7)	Heynes á Akranesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 13.5.2025.

Lagt fram af Gunnari Atla Gunnarssyni lögmanni vegna Másstaða á Akranesi:

162		Másstaðir á Akranesi, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	162(1)	Másstaðir á Akranesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 6.3.2025.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna Þyrils í Hvalfirði:

163		Þyrill í Hvalfirði, kröfulýsing, dags. 30.1.2025.
	163(1)	Þyrill í Hvalfirði, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	163(2)	Þyrill í Hvalfirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 10.2.2025.
		Sjá einnig skjal nr. 178: Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja …“; fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af Eiríki Guðlaugssyni lögmanni vegna Reynivalla í Kjós:

164		Reynivellir í Kjós, kröfulýsing, ódagsett, móttekin 14.2.2025.
	164(1)	Reynivellir í Kjós, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.3.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Hvammsvíkur í Hvalfirði:

165		Hvammsvík í Hvalfirði, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	165(1)	Hvammsvík í Hvalfirði, fasteignayfirlit, dags. 23.1.2025.
	165(2)	Flúðir ehf., yfirlit úr fyrirtækjaskrá.
	165(3)	Hvammsvík í Hvalfirði, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Árna Ármanni Árnasyni lögmanni vegna Brautarholts á Kjalarnesi:

166		Brautarholt á Kjalarnesi, kröfulýsing, dags. 27.1.2025.
	166(1)	Brautarholt 1, Brautarholt VI, Brautarholt VI-B, Brautarholt VI-A, fasteignayfirlit, dags. 16.1.2025.
	166(2)	Brautarholt VI-B, veðbandayfirlit, dags. 16.1.2025.
	166(3)	Brautarholt VI-B, afsal, dags. 25.6.2013, þinglýst 22.7.2013.
	166(4)	Brautarholt, landskiptagerð, dags. 9.12.1989, þinglýst 18.12.1989.
	166(5)	Erindi um endurnýjun friðunar varplands á Kjalarnesi, dags. 15.5.2010, ásamt uppdráttum; og staðfesting byggingarfulltrúa á aðstöðu fyrir æðarvarp í landi Brautarholts, dags. 28.11.2011.
	166(6)	Erindi um endurnýjun friðunar varplands á Kjalarnesi, dags. 30.3.2020, ásamt hnitsettum uppdrætti.
	166(7)	Brautarholt VI-B, skiptayfirlýsing vegna slita á sameign, dags. 15.1.2008, þinglýst 9.7.2008.
	166(8)	Brautarholt VI-B, álagningarseðill fasteignagjalda 2023.
	166(9)	Brautarholt, skýringarmynd með landskiptagerð.
	166(10)	Brautarholt á Kjalarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 24.3.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Brautarholts á Kjalarnesi:

167		Brautarholt á Kjalarnesi, kröfulýsing, dags. 13.2.2025.

	167(1)	Brautarholt á Kjalarnesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 31.5.1921, þinglýst 22.6.1922.
	167(2)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Kjalarnes.
	167(3)	Brautarholt VI-B, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.2025.
	167(4)	Brautarholt VI-B, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.2025.
	167(5)	Brautarholt á Kjalarnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 15.4.2025.

Lagt fram af Ebbu Schram borgarlögmanni vegna Reykjavíkurborgar:

168		Reykjavíkurborg, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	168(1)	Reykjavíkurborg, skjalaskrá og yfirlit um heimildir.
	168(2)	Tvö yfirlitskort um kröfur Reykjavíkurborgar. (Skjöl nr. 1–2 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(3)	Akurey, afsöl, upplýsingar um þinglýsingar o.fl. frá árunum 1916–1969. (Skjöl nr. 3–9 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(4)	Akurey, umsókn um leyfi til fornleifauppgraftar, dags. 12.7.1999. (Skjal nr. 10 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(5)	Akurey, tveir samningar um nýtingu æðarvarps, dags. 20.4.2012 og 3.2.2014. (Skjöl nr. 11–12 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(6)	Akurey, yfirlýsing um friðlýsingu, dags. 3.5.2019. (Skjal nr. 13 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(7)	Þerney, afsöl, kaupsamningar, upplýsingar um þinglýsingar o.fl. frá árunum 1818–1968 (Skjöl nr. 14–25 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(8)	Þerney, tveir samningar um nýtingu æðarvarps, dags. 22.5.2004 og 3.2.2014 (Skjöl nr. 26–27 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(9)	Þerney og Gunnunes, tilkynning um breytingu lóðamarka og stofnun lands, dags. 5.11.2020. (Skjal nr. 28 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(10)	Eiði á Seltjarnarnesi, afsal, dags. 25.9.1903 (Skjal nr. 29 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(11)	Örfirisey, afsal, dags. 28.11.1906 (Skjal nr. 30 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(12)	Viðey, afsöl o.fl. frá árunum 1963–1986. (Skjöl nr. 31–33 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(13)	Gufunes, afsal, dags. 5.6.1935 (Skjal nr. 34 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(14)	Arnarholt, Korpúlfsstaðir o.fl. jarðir, afsal, dags. 8.7.1943. (Skjal nr. 35 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(15)	Lóð úr landi Þormóðsstaða við Skerjafjörð, afsal, dags. 15.8.1990. (Skjal nr. 36 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(16)	Fjórar lóðir í Skerjafirði, afsal, dags. 7.5.1998 (Skjal nr. 37 í skjalaskrá, skjali nr. 168(1).)
	168(17)	Reykjavíkurborg, vinnukort með kröfulínu, dags. 3.3.2025.

Lagt fram af Árna Ármanni Árnasyni lögmanni vegna Seltjarnarnesbæjar:

169		Seltjarnarnesbær, kröfulýsing, dags. 28.1.2025.
	169(1)	Sjókort af Skerjafirði og Lönguskerjum.
	169(2)	Nes við Seltjörn, landskiptagerð, 1920.
	169(3)	Nes við Seltjörn, landamerkjalýsing, dags. 3.6.1892.
	169(4)	Aðalskipulag Seltjarnarnesbæjar 2015–2033: Kaflar 1.3, 1.4 og 3.11; ásamt skipulagsuppdrætti 2 af 2, Löngusker, dags. 20.1.2017.
	169(5)	Tölvupóstur frá Árna Ármanni Árnasyni lögmanni til óbyggðanefndar o.fl. um afmörkun kröfulínu, dags. 18.3.2025, ásamt svari frá skrifstofu óbyggðanefndar og svari frá lögmanninum, dags. 19.3.2025. (Fylgiskjal með tölvupóstinum (skipulagsuppdráttur) er hluti af skjali nr. 169(4).)

	169(6)	Seltjarnarnesbær, vinnukort með kröfulínu, dags. 24.3.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Garðahverfis á Álftanesi:

170		Garðahverfi á Álftanesi (Garðar, Dysjar I og II, Hausastaðir, Hausastaðakot, Háteigur, Hlíð, Katrínakot, Krókur, Miðengi, Nýibær og Pálshús), kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	170(1)	Garðar, Dysjar I og II, Hausastaðir, Hausastaðakot, Háteigur, Hlíð, Katrínakot, Krókur, Miðengi, Nýibær og Pálshús: afsal, dags. 23.12.1993, þinglýst 22.2.1994; kaupsamningur, dags. 28.7.1992.
	170(2)	Garðahverfi, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Eyvindarstaða á Álftanesi:

171		Eyvindarstaðir á Álftanesi, kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	171(1)	Í Eyvindarstaðalandi, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	171(2)	Eyvindarstaðir á Álftanesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.
	171(3)	Eyvindarstaðir á Álftanesi, greinargerð, ódagsett, móttekin 12.11.2025.
	171(4)	Þrjú skáskot úr kortasjám sem sýna Ketilsker og Djúpsker við sunnanvert Snæfellsnes með fjarlægðarmælingum.
	171(5)	Dagný Maggýjar: „Landnám eyðieyjunnar Eldeyjar — gúanó, fugl og selveiðar.“ Faxi 2023, 1. tbl.
	171(6)	Lýsing Guðna Sigurðssonar árið 1770 á Geirfuglaskeri, Lbs. 44 fol., bls. 71v–75v. Sjá einnig hliðsjónargagn nr. 11 í máli nr. 1/2025: útgáfu textans.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Breiðabólstaða og Akrakots á Álftanesi:

172		Breiðabólstaðir og Akrakot á Álftanesi, kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	172(1)	Breiðabólstaðir JEV2, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	172(2)	Akrakot bæjarland, fasteignayfirlit, dags. 27.1.2025.
	172(3)	Breiðabólstaðir, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Friðbirni Garðarssyni lögmanni vegna Hliðs á Álftanesi:

173		Hlið á Álftanesi, kröfulýsing, dags. 7.2.2025.
	173(1)	Hlið á Álftanesi, afsal, dags. 19.6.1990, þinglýst 28.6.1990.
	173(2)	Hlið á Álftanesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 2.4.2025.

Lagt fram af Gunnari Atla Gunnarssyni lögmanni vegna Voga á Vatnsleysuströnd:

174		Vogar á Vatnsleysuströnd, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	174(1)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Voga með innfærðri merkingu.
	174(2)	Vogar á Vatnsleysuströnd, vinnukort með kröfulínu, dags. 6.3.2025.

Lagt fram af Gunnari Atla Gunnarssyni lögmanni vegna Sandgerðis á Miðnesi:

175		Sandgerði á Miðnesi, kröfulýsing, dags. 12.2.2025.
	175(1)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins við Sandgerði með innfærðum merkingum.
	175(2)	Sandgerði á Miðnesi, vinnukort með kröfulínu, dags. 6.3.2025.

Lagt fram af Hauki Erni Birgissyni lögmanni vegna Sandgerðishafnar:

176		Sandgerðishöfn, kröfulýsing, dags. 14.2.2025.
	176(1)	Bæjarsker Svæði A, veðbandayfirlit, dags. 13.2.2025.
	176(2)	Bæjarsker Svæði A, fasteignayfirlit, dags. 13.2.2025.

	176(3)	Sveinbjörn Einarsson: „Sandgerðishöfn“, *Ægir*, 12. tbl. 29. árg. 1936, bls. 258–260.
	176(4)	Gils Guðmundsson: „Sandgerði. Fyrsta grein“, Sjómannablaðið Víkingur, 8. tbl. 7. árg. 1945, bls. 172–179.
	176(5)	Brynjúlfur Jónsson: Hluti greinarinnar „Rannsókn í Gullbringusýslu og Árnessýslu sumarið 1902“, Árbók Hins íslenzka fornleifafélags, 18. árg. 1903, bls. 37–38.
	176(6)	Sandgerðishöfn, vinnukort með kröfulínu, dags. 27.2.2025.

Lagt fram af Níels Árna Lund vegna Leirhafnar á Melrakkasléttu:

177		Leirhöfn á Melrakkasléttu, kröfulýsing, dags. 8.4.2025.
	177(1)	Leirhöfn á Melrakkasléttu, afsal, dags. 11.11.1908.

Lagt fram af Jóni Jónssyni lögmanni vegna ýmissa jarða:

178		Jón Jónsson: „Eignarréttarleg staða eyja og skerja. Um lokamálslið 2. kap. rekabálks Jónsbókar.“ Fylgiskjal með kröfulýsingum vegna ýmissa jarða.

Lagt fram af óbyggðanefnd:

Fundargerðir:

179	179(1)	Fundargerð 1. fyrirtöku í málum nr. 1–2/2025, dags. 10.10.2025.
	179(2)	Fundargerð aðalmeðferðar í málum nr. 1–2/2025, dags. 27.11.2025.
	179(3)	Fundargerð 3. fyrirtöku í málum nr. 1–2/2025, dags. 22.12.2025.

Lagt fram af Ólafi Björnssyni lögmanni vegna Litlaness í Múlasveit:

180		Litlanes í Múlasveit, kröfulýsing, dags. 27.10.2025.
	180(1)	Litlanes í Múlahreppi, landamerkjabréf (uppskrift), ódagsett, þinglýst 23.5.1885.
	180(2)	Kirkjuból á Litlanesi, landamerkjabréf (uppskrift), dags. 14.2.1885, þinglýst 23.5.1885.
	180(3)	Skjáskot úr kortasjá um kröfur ríkisins á norðanverðum Breiðafirði (Litlanes og nágrenni).
	180(4)	Litlanes í Múlasveit, örnefnaskrár.
	180(5)	Litlanes í Múlasveit, fasteignayfirlit, dags. 27.10.2025.
	180(6)	Litlanes í Múlasveit, veðbandayfirlit, dags. 27.10.2025.

Lagt fram af lögmönnum málsaðila og óbyggðanefnd:

Kort:

181		Yfirlitsmynd um kröfulínukort, dags. 2.12.2025.
	181(1)	Kröfulínukort 8G: Langanes og Melrakkaslétta, dags. 2.12.2025.
	181(2)	Kröfulínukort 7F: Öxarfjörður og Skjálfandi austanverður, dags. 2.12.2025.
	181(3)	Kröfulínukort 6E: Eyjafjörður innanverður, dags. 2.12.2025.
	181(4)	Kröfulínukort 7E: Skjálfandi vestanverður og Eyjafjörður, dags. 2.12.2025.
	181(5)	Kröfulínukort 9E: Kolbeinsey og Grímsey, dags. 2.12.2025.
	181(6)	Kröfulínukort 6D: Skagafjörður sunnanverður og Húnaflói suðaustanverður, dags. 2.12.2025.
	181(7)	Kröfulínukort 7D: Skagafjörður norðanverður og Skagi, dags. 2.12.2025.
	181(8)	Kröfulínukort 5C: Hrútafjörður sunnanverður o.fl., dags. 2.12.2025.
	181(9)	Kröfulínukort 6C: Strandir sunnanverðar, Hrútafjörður norðanverður og Vatnsnes, dags. 2.12.2025.
	181(10)	Kröfulínukort 7C: Strandir milli Steingrímsfjarðar og Ófeigsfjarðar, dags. 2.12.2025.

	181(11)	Kröfulínukort 8B: Strandir norðanverðar, Hornstrandir, Jökulfirðir o.fl., dags. 2.12.2025.
	181(12)	Kröfulínukort 7B: Ísafjarðardjúp innanvert o.fl., dags. 2.12.2025.
	181(13)	Kröfulínukort 7A: Ísafjarðardjúp utanvert, Súgandafjörður, Önundarfjörður og Dýrafjörður, dags. 2.12.2025.
	181(14)	Kröfulínukort 6A: Barðaströnd o.fl., dags. 2.12.2025.
	181(15)	Kröfulínukort 6B: Breiðafjörður norðanverður, dags. 2.12.2025.
	181(16)	Kröfulínukort 5B: Breiðafjörður sunnanverður, dags. 2.12.2025.
	181(17)	Kröfulínukort 4A: Snæfellsnes utanvert, dags. 2.12.2025.
	181(18)	Kröfulínukort 4B: Mýrar o.fl., dags. 2.12.2025.
	181(19)	Kröfulínukort 3B: Faxaflói sunnanverður, dags. 2.12.2025.
	181(20)	Kröfulínukort 2A: Reykjanes og Suðurnes, dags. 2.12.2025.
		Sjá einnig rafræna kortasjá: https://obyggdanefnd.gis.is/mapview/?app=obyggdanefnd

Hliðsjónargögn

Lagt fram til hliðsjónar af óbyggðanefnd

H-1	Almennar niðurstöður óbyggðanefndar með viðaukum, svæði 1–10A, 10B, 10C o.fl., dags. 5.11.2024.
H-2	Óbyggðanefnd: Almenn álitaefni um eignarréttarlega stöðu eyja og skerja utan meginlandsins, dags. 10.4.2025.
H-3	Yfirlit yfir frumgögn sem könnuð eru vegna rannsóknarskyldu óbyggðanefndar, sbr. 5. mgr. 10. gr. þjóðlendulaga nr. 58/1998, með síðari breytingum, dags. 10.4.2015.
H-4	Jarðalisti sem notaður er við leit að gögnum um svæði 12 á Þjóðskjalasafni Íslands, 6. útg. dags. 29.9.2025.
H-5	Minnisblað um leit óbyggðanefndar í skjalaflokki B.3 Dómar fyrir mál nr. 1–2/2025 á svæði 12, dags. 20.11.2025.
H-6	Minnisblað um leit óbyggðanefndar í skjalaflokki B.6 Skjalasöfn stiftamtmanns, amtmanns og landshöfðingja ásamt Stjórnartíðindum fyrir mál nr. 1–2/2025 á svæði 12, dags. 20.11.2025.
H-7	Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns: III, bls. 215–253; IV, bls. 395–405 og 428–439; V, bls. 300–305 og 330–343; VI, bls. 128–141, 232–291; VII, bls. 364–369; IX, bls. 57, 217–219, 252–253 og 265; X, bls. 38–43 og 97–101; XI, bls. 49–50; XIII, bls. 224--227 og 236--237.
H-8	Bjarni Sæmundsson: „Útverðir Íslands“ (2. Kolbeinsey). Náttúrufræðingurinn 1933, 5.–6. tbl. 3. árg., bls. 65–67.
H-9	Árni Hjartarson: „Ferð Hvanndalabræðra til Kolbeinseyjar“. Náttúrufræðingurinn 2005, 1.–2. tbl. 73. árg., bls. 31–37.
H-10	Jarðabréf frá 16. og 17. öld (1993), bls. 265–283.
H-11	Sóknalýsingar Vestfjarða. I. Barðastrandarsýsla (Reykjavík 1952), bls. 92–207 og 257–281 (Flateyjarprestakall, Brjánslækjar- og Hagasóknir, og nafnaskrá).
H-12	Ferðabók Eggerts Ólafssonar og Bjarna Pálssonar um ferðir þeirra á Íslandi árin 1752–1757 (Reykjavík 1943), efnisyfirlit og I. bindi, bls. 1–3, 50–53, 178–181, 258–263 og 335–341; II. bindi, bls. 1–7, 91–97 og 170–179.
H-13	Guðmundur Bernódusson, Guðmundur L. Hafsteinsson og Kristján Sveinsson: Vitar á Íslandi. Leiðarljós á landsins ströndum 1878–2002 (Siglingastofnun Íslands, Kópavogi 2002), bls. 93–110, 304–305 og 364–369, ásamt efnisyfirliti og skrám.
H-14	Jón Einarsson: „Kolbeinseyjarvísur. Eitt kvæði um reisu þriggja bræðra til Kolbeinseyjar 1616,“ dags. 18.2.1665. Blanda, 1.–3. hefti 1. bindis, 1918–1920, bls. 149–162.

FYLGISKJAL III: KORT

a) Yfirlitskort um svæði 12

Yfirlitskortið sýnir m.a. númer og afmörkun einstakra úrskurðarkorta.

b) Úrskurðarkort í máli nr. 2/2025

- Úrskurðarkort 8G: Langanes og Melrakkaslétta
- Úrskurðarkort 7F: Öxarfjörður og Skjálfandi austanverður
- Úrskurðarkort 6E: Eyjafjörður innanverður
- Úrskurðarkort 7E: Skjálfandi vestanverður og Eyjafjörður
- Úrskurðarkort 9E: Kolbeinsey og Grímsey
- Úrskurðarkort 6D: Skagafjörður sunnanverður og Húnaflói suðaustanverður
- Úrskurðarkort 7D: Skagafjörður norðanverður og Skagi
- Úrskurðarkort 5C: Hrútafjörður sunnanverður o.fl.
- Úrskurðarkort 6C: Strandir sunnanverðar, Hrútafjörður norðanverður og Vatnsnes
- Úrskurðarkort 7C: Strandir milli Steingrímsfjarðar og Ófeigsfjarðar
- Úrskurðarkort 8B: Strandir norðanverðar, Hornstrandir, Jökulfirðir o.fl.
- Úrskurðarkort 7B: Ísafjarðardjúp innanvert o.fl.
- Úrskurðarkort 7A: Ísafjarðardjúp utanvert, Súgandafjörður, Önundarfjörður og Dýrafjörður
- Úrskurðarkort 6A: Barðaströnd o.fl.
- Úrskurðarkort 6B: Breiðafjörður norðanverður
- Úrskurðarkort 5B: Breiðafjörður sunnanverður
- Úrskurðarkort 4A: Snæfellsnes utanvert
- Úrskurðarkort 4B: Mýrar o.fl.
- Úrskurðarkort 3B: Faxaflói sunnanverður
- Úrskurðarkort 2A: Reykjanes og Suðurnes